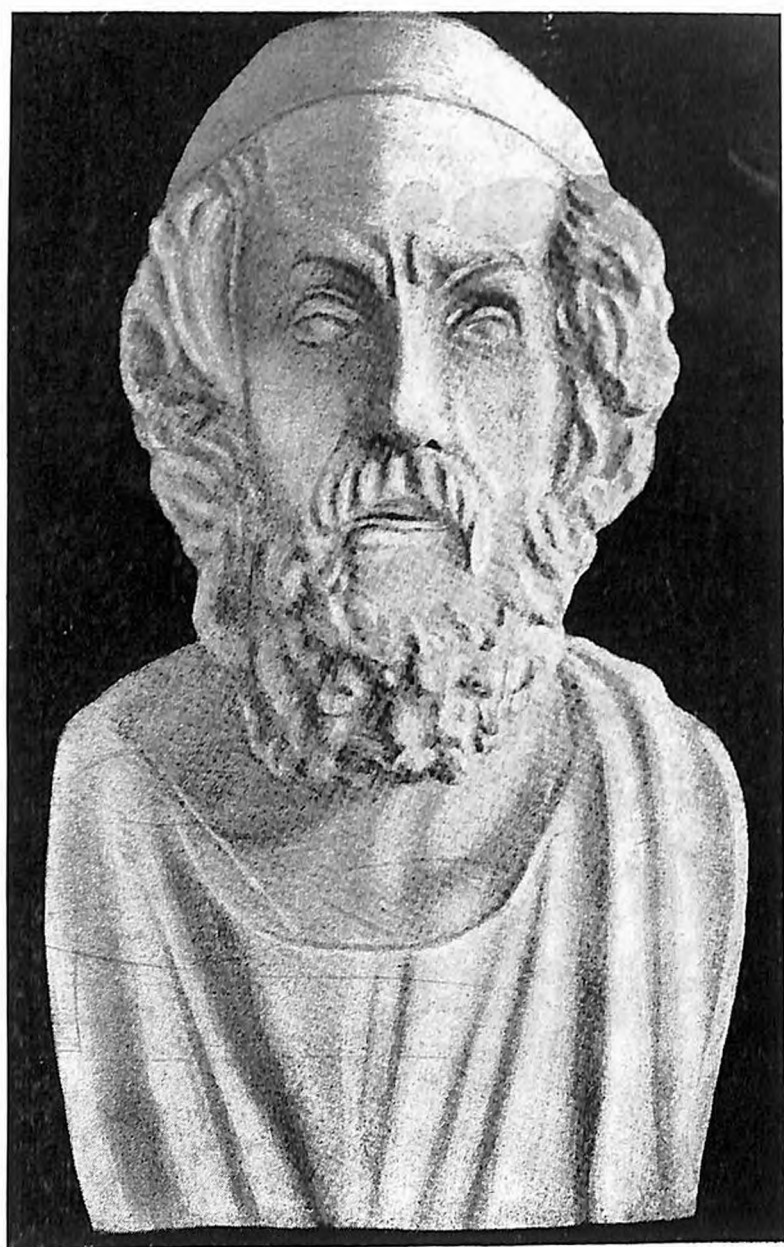

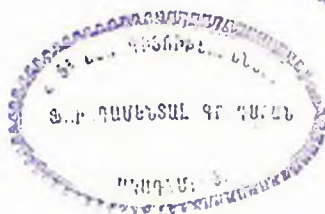
ՀԱՄԵՐՈՍ

ԻԼԻԱԿԱՆ

Հին հունարեն բնագրից քաղգմանց՝
ՀՅՍՄՅՋՅՍԹ ՀՅՍՐԱՍԲՁՈՒՄՅԱՆ

յուս
13/2

Խմբագրությամբ
ՄԱՌԵՆ ՎԱՀԱՆԿՈՒ

ՀԱՅՊԵՅԿՐԱՑ

ԵՐԵՎԱՆ

1 9 5 5

ԵԿՄԵԼՆ
ՈՐԵՐԵՐՈՅԱԿ

ГОМЕР ИЛИАДА

(На армянском языке)

Армянское государственное издательство

(Айпетрат)

Ереван — 1955

ՀԱՍՏԵՐՈՒՄԸ ԵՎ «ԴԻՔԱՅԱՆԸ»

«Իլիականը» և «Ոդիսականը» հանդիսանում են հունական ժողովրդի կլասիկ զեղարվեստական ստեղծագործության փառապատկը և անդրանիկ էպիկական պոեմը համաշխարհային գրականության մեջ: Այդ հերոսապատումը վերագրվել է հունական առասպելական մի անձի, հանճարեղ մի երգչի, որին անվանել են Հոմերոս: Էպիկական այս երկի ստեղծողն զնահատականն իր ժամանակին տվել են դիտական սոցիալիզմի մեծ ուսուցիչները՝ Մարքսը և Էնգելսը:

«Քաղաքատնտեսության քննադատության շուրջը» երկի ներածականի մեջ Մարքսը տալիս է հունական վիպերգության և առհասարակ հունական արվեստի հետևյալ խորիմաստ բնորոշումը. «Սակայն դժվար ըմբռնելու է ոչ թե այն, որ հունական արվեստն ու վիպերգությունը կապ ունեն հասարակական զարգացման որոշ ձևերի հետ, այլ այն, որ հունական արվեստն ու վիպերգությունը ղեկ շարունակում են պատճառել զեղարվեստական հանույժ և պահպանում սրոշ իմաստով նորմայի և անհասանելի արարի ուղեգնի»¹: Անհասանելի տիպարի նշանակությունն ունեցող այդ արվեստը, ինչպես որակում է Մարքսը, հունական ժողովրդի մանկության ժամանակաշրջանի արդյունք է: «Լինում են անհերթ երեխաներ ճերբերի խելոքությանմբ,— գրում է Մարքսը:— Հնադարյան ժողովուրդներին շատերը պատկանում էին այդ կատեգորիային: Հույները նորմալ երեխաներ էին: Նրանց արվեստի թուլանքը մեզ համար հակասական չէ այն անզարգացած հասարակական միջավայրի նկատմամբ, որից բողբոջել է այն:

Ասլելի շուտ՝ նրանց արվեստը հետևանք է այդ միջավայրի և անքակտելիորեն կապված է այն հանգամանքի հետ, որ չհասունացած հասարակական

¹ Կ. Մարքս, «Քաղաքատնտեսության քննադատության շուրջը», էջ 58, Կոստանթնուպոլիս, 1932, Երևան, Հնդկություն իմն է (Ա. Ա.):

պայմանները, որոնց մեջ ծագել է այդ արվեստը և որոնց մեջ միայն կարող էր ծագումն առնել, երբեք չափիտի կարողանան վերագառնալ»¹։

Ո՞րն է այն շղարգացած հասարակական միջավայրը կամ որո՞նք են այն չհասունացած հասարակական պայմանները, որոնց մեջ ծագել է այդ արվեստը և որոնց մեջ միայն կարող էր ծնունդ առնել։ Այդ հարցի պատասխանը գտնում ենք հենց «Լիխականի» և «Ողիտականի» մեջ, որոնք ընդգրկում են կուլտուրայի զարգացման այն աստիճանը, որ էնդելսն անվանում էր բարրարոսության վերին աստիճան։ Էնդելսն իր «Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը» գրքի մեջ տալիս է կուլտուրայի այդ աստիճանի հետևյալ նկարագիրը. կուլտուրայի զարգացման այդ աստիճանն սկսվում է երկաթահանքի հալելով, տառերի դյուստով, այս վերջինը դրական նշանադրումների համար պործածելու միջոցով անցնում է գեպի քաղաքակրթության։ Այդ աստիճանը, որը, ինչպես ասում է Էնդելսը, ինքնուրույն կերպով զարգանում է միայն արևելյան կիսագնդում արտադրության մեջ ունեցած հաջողություններով, քան բոլոր նախորդ աստիճանները միասին վերցրած։ Այս աստիճանին են պատկանում հույները դյուցազնական շրջանում, իտալական ցեղերը Հռոմի հիմնադրությունից քիչ առաջ, Տակիտոսի նկարագրած գերմանացիները, վիկինգյան շրջանի նորմանները...

«Բարբարոսության վերին աստիճանի ամենածագկած ժամանակը մեր առաջ է եկնում Հոմերոսի պոեմների՝ հասկապես «Լիխականի» մեջ։ Նրկաթի կատարելագործված պործիրներ, փուրս, ձևոնադաց, բրուտի դուրդ, ձեթի և գինու պատրաստում, մետաղի զարգացած, մինչև արվեստ հասցրած մշակում, կառք և մարտակառք, նավաշինություն, գերաններից ու տախտակներից, ճարտարապետական արվեստի սկզբնավորություն, պարսպապատ քաղաքներ՝ ատամնավոր պարիսպներով ու աշտարակներով, հոմերական դյուցազներգություն ու ամբողջ զիցաբանություն, ահա այն զլխավոր ժառանգությունը, որ հույները բարբարոսության շրջանից իրենց հետ բերին քաղաքակրթության մեջ»²։

Էնդելսը նույն աշխատության մեջ նկարագրում է հոմերոսյան հասարակության տնտեսական ու քաղաքական կառուցվածքը։ Այդ հասարակության մեջ պահպանվում է տոհմային ինքնուրույնությունը. հունական ցեղերն աշատեղ միացել են և կազմել փոքր ազգություններ, սակայն այդ ազգությունների մեջ դեռ շարունակում են լիովին պահպանել իրենց ինքնուրույնությունը ֆրատրիաները, ցեղերը և տոհմերը։ Նրանք ապրում են արդեն ամուր պարբսպապատ քաղաքներում։ «Բնակչության թիվն աճում էր հոտերի աճման, հողագործության ծավալման և արհեստի սկզբնավորության հետ միասին։ Դրա

1 Կ. Մարքս, «Քաղաքատնտեսության քննադատության շուրջը», նույն էջում։

2 Ֆ. Էնդելս, «Ընտանիքի, մասնավոր սեփականության և պետության ծագումը», էջ 36, Հայպետհրատ, 1953 թ.։

հետ աճում էին դույրային տարրերով յուսմանը և սրանց հետ միասին աճում էր արիստոկրատական տարրը վաղեմի, բնականորեն աճած դեմոկրատիայի մեջ: Առանձին փոքրիկ ժողովուրդներ անընդհատ սլատերազմներ էին մղում միմյանց դեմ լավագույն հողերի զբաղման, ինչպես նաև ռազմական ավարի համար. ռազմազերինների ստրկացումն արդեն ճանաչված մի հաստատություն էր»¹:

Գոյություն ունեւր վարչական հաստուկ կազմակերպություն, որով ղեկավարվում էին ցեղերը: Նրանք ունեին մշտական վարչական մարմին, որ կոչվում էր Բուլե—խորհուրդ: Սկզբնական շրջանում խորհրդի անդամներ էին հանդիսանում տոհմի ավագները, իսկ երբ նրանց թիւը շատացաւ՝ խորհրդի անդամներ հանդիսացան նրանց միջից ջոկված ընտրյալները: Արիստոկրատական տարրերի համար այս կղանակով հնարավորություն է ստեղծվում կազմավորվելու և ուժեղանալու Գոյություն ունեւր նաև համաժողովրդական ժողով, որ հրավիրում էր խորհուրդը՝ կարևոր հարցեր քննելու և լուծելու համար: Վճիռը կայացնում էին ձեռք բարձրացնելով: Պատերազմի ժամանակ ընդհանուր ղեկավար էր հանդիսանում ռազմական առաջնորդը, որին հույներն անվանում էին բասիլեա (թագավոր): Բասիլեաը հույների մեջ կա՛մ ընտրվում էր ժողովրդի կողմից, կա՛մ հաստատվում խորհրդի կողմից: Տրոյական պատերազմի ժամանակ Ագամեմնոնը ռազմական առաջնորդ էր՝ «արանց արքա», բայց ոչ թագավոր մեր ժամանակի ըմբռնմամբ: Աթիլեսն ավարը բաժանելու ժամանակ ավար բաժանող է դարձնում ոչ թե Ագամեմնոնին կամ ուրիշ բասիլեսի, այլ ժողովրդին: Զեսաժին և Զեսասուն մակդիրները ոչինչ չեն նշանակում, որովհետև յուրաքանչյուր տոհմ ծագում է որևէ աստծուց. ցեղապետի տոհմն իհարկև մի ավելի «երևելի» աստծուց՝ այստեղ Զևսից:

Բուրժուական դիտնականները հունական բասիլեաը (թագավոր) մեկնաբանել են որպես թագավոր, միապետ բառի ժամանակակից, դասակարգային իմաստով. մինչդեռ հոմերոսյան ժամանակաշրջանի բասիլեաը չունի այդ իմաստը և նշանակում է միայն ռազմական առաջնորդ: Էնդելսն այս առնչությամբ գրում է. «Այս առթիւ Մարքսն ասում է. «Նվրոպական դիտնականները, մեծ մասամբ ի ծնե իշխանների ժառանգներ, բասիլեսին միապետ են դարձնում արդիական իմաստով: Դրա դեմ բողոքում է յանկի-հանրապետական Մորգանը... կարճ ասած՝ բասիլեա բառը, որ հունական մատենագիրները գործ են ածում այսպես կոչված հոմերոսյան թագավորության մասին (որովհետև զորահրամանատարությունն է նրա գլխավոր հատկանիշը), խորհուրդն ու ժողովրդական ժողովն էլ նրա կողքին — միայն գինլորական դեմոկրատիա է նշանակում»: Այնուհետև Էնդելսը Մարքսի այս բացատրության վրա ավելացնում է, թե հունական բասիլեաը, բացի գինլորական պարտականություններից, կատարում էր նաև դատավորի և կրոնական պաշտոնյայի պարտա-

¹ Ֆ. Էնգելս, «Ընտանիքի, մասն. սեւի. և պետ. ծագումը», էջ 137—138:

կանություն. նա կառավարչական ֆունկցիա չունի, իսկ քահանայական (կրոնական) պարտականությունը կատարում էր որպես ցեղի կամ ցեղերի միություն ներկայացուցիչ: Այսպիսով՝ բասիլեա բառը թաղավոր թարգմանելը ճիշտ է, բայց այդ բառը բնավ չի համապատասխանում մեր ժամանակի թաղավոր բառի նշանակությանը:

Հոմերոսյան հասարակության մեջ արհեստը գոյություն ունի, սակայն զարգացած չէ. մետաղների ծանոթ են, սակայն դրամ գոյություն չունի. հասարակության հիմնական զբաղմունքը երկրագործությունն է: Այստեղ գոյություն ունի հողատիրության այն երկրորդ ձևը, որ Մարքսն ու Էնգելսն անվանում են «անտիկ համայնական և պետական սեփականություն», որը ծագում է շնորհիվ այն հանգամանքի, որ մի քանի ցեղերի դաշինքի կամ նվաճման ճանապարհով միանում են, կազմում մի քաղաք, և որի օրով պահպանվում է ստրկությունը¹:

Հոմերոսյան հասարակության մեջ տոհմային ազնվականությունն ապրում է քաղքայման պրոցես: Այստեղ արդեն գոյություն ունեն ազնվականներ, ստրուկներ, սակայն նա հիմնականում տոհմային-համայնական հասարակություն է. չկան դասակարգեր, գոյություն չունի նաև պետություն: «Այսպիսով ուրեմն», — գրում է Էնգելսը, — «հերոսական դարաշրջանի հունական կազմակերպության մեջ մենք գեռ խոր ուժի մեջ ենք տեսնում հին տոհմական կազմակերպությունը, բայց և միաժամանակ տեսնում ենք նրա կործանման սկիզբը. մենք տեսնում ենք հայրական իրավունքը, որի համաձայն զավակներն էին ժառանգում դուքը. այդ հանգամանքը նախատում էր, որպեսզի հարստությունը կուտակվի ընտանիքի մեջ, և ընտանիքը դրանով մի ուժ էր դառնում տոհմի հանդեպ. դուքային անհավասարությունը հակադարձ ազդեցություն էր անում հասարակական կառուցվածքի վրա՝ հիմք դնելով ժառանգական ազնվականության ու թաղավորական իշխանության կազմությունը: Ստրկությունը, որ սկզբում վերաբերում էր ազնվազերիններին, այժմ հեռանկարներ է բաց անում սեփական ցեղակիցների և մինչև անգամ տոհմակիցների ստրկացման համար: Յեղերի հին պատերազմը միմյանց դեմ արդեն ալլասերվում և սխտեմատիկ ավազակություն է դառնում ծովի ու ցամաքի վրա. անասուններ, ստրուկներ և դանձեր ձեռք բերելու համար կանոնավոր եկամտի մի աղբյուր: Կարճ ասած՝ հարստությունը փառաբանվում ու երկրպագվում է իբրև բարձրագույն բարիք, իսկ հունական տոհմական կարգերն ի շարն են գործադրվում հարստությունների բռնի հափշտակություններն արդարացնելու համար»²:

Մարքսի ու Էնգելսի վերը բերած այս մեկնաբանությունները բացահայտ են դարձնում պատմական այն ճշմարտությունը, որ հունական էպոսի կազմա-

¹ К. Маркс и Фр. Энгельс—„Немецкая идеология“, էջ 12., Паргиздат ЦК ВКП(б), 1935.

² Զ. Էնգելս, նույնը, էջ 126:

վորման վաղապես ժամանակաշրջանում գոյություն չեն ունեցել կազմակերպված դասակարգեր և դասակարգային հասարակություն, արդի իմաստով բմբռնված իշխաններ ու թագավորներ, հետևապես էպոսի մեջ չէին կարող արտացոլվել դասակարգային հարաբերությունները, սլաքարը հզորների դեմ և «իշխանների» ու «թագավորների» դուրը, ինչպես մեկնաբանել են բուրժուական գիտնականները:

Մարքսի ու Էնգելսի նշված դրույթները միանգամայն հերքում են բուրժուական գիտնականների «մեկուկիս» 1870—80-ական թվականներին Շվեդիայի հայտնաբերած «Միքենյան կուլտուրայի» նույնացումը հոմերյան վեպում նկարագրված կենցաղի հետ, մյուս կողմից այն տեսակետը, որի համաձայն հոմերյան ժամանակաշրջանը գիտվում է որպես հունական միջնադար, այսինքն Կրետե-միքենյան շրջանի և VIII դարից (մ. թ. ա.) հետո գոյություն ունեցող Հունաստանի միջև ընկած միջակա մի ժամանակաշրջան:

Այս ժամանակաշրջանի հասարակական քաղաքական պրիմիտիվ կյանքը, բմբռնումներն ու աշխարհայեցողություններն իրենց արտացոլումն են դրել ժողովրդական անվեր ստեղծագործության մեջ, որը նախորդում է հոմերոսյան վիպերգությանը:

Ո՞վ է Հոմերոսը, որի անունով մեզ հասել են «Իլիականը» և «Ոդիսականը». առաստիպական ա՞նձ է նա, թե իրական անձնավորություն: Հույները չեն տարտվուսել Հոմերոսի անձնավորության իրական լինելու մեջ. նա հռչակված է եղել որպես կույր երգիչ, որը շրջել է ողջ Հունաստանը և իր զրբերով զմայլեցրել թե՛ քաղաքացիներին և թե՛ դյուրացիներին: Բացի այդ, նրան վերագրվել են ոչ միայն «Իլիականը» և «Ոդիսականը», այլև մի շարք ստեղծագործություններ, ինչպես՝ «Մարգիտեսը», «Բատրախոմոլոմախիան» (գորտերի և մկների պատերազմը), «Հոմերոսյան հիմները», «Հոմերոսյան էպիգրամները», ինչպես նաև «Կիկլյան պոեմները», որոնք նույնպես էպիկական ստեղծագործություններ են: VII դարի հունական պոետ Կալլինոսը Հոմերոսին հիշում է որպես «Թերեականի», բայց ոչ որպես տրոյական ցիկլի հեղինակի: Հոմերոսի ստեղծագործությունների մասին են խոսում նաև հետագա շրջանի հույն խոշոր գրողները: Այսպես՝ Արիստոտելը Հոմերոսին վերագրում է «Մարգիտեսը», «Իլիականը» և «Ոդիսականը» ու սրանք հակադրում Կիկլյան պոեմներին, որոնք նույնպես երգում էին տրոյական պատերազմը: Հունական առաջին պլատոնիկները նույնպես հիշում են Հոմերոսին, թեկուզ և կենսագրական ժլատ հաղորդումներով: Թուկիդիդեսը (V դ. մ. թ. ա.) և Հերոդոտոսն օգտագործել են Հոմերոսին որպես աղբյուր իրենց պատմությունը շարագրելիս: Թուկիդիդեսը քննդատական վերաբերմունք է ցույց տալիս Հոմերոսին, շեշտելով նրա չափազանցությունները, իսկ Հերոդոտոսը բավականանում է հայտարարելով, թե Հոմերոսը և Հեսիոդոսն ապրել են իրենից 400 տարի առաջ: Հո-

մերոսը հույնների մեջ վաշխել է մեծ հարգանք և հռչակվել որպես հանճարեղ արևատ, որի ստեղծագործություններով պատկարակվել են սերունդներ, դարերի ընթացքում: Այդ խորը համակրանքը և անառարկելի հեղինակությունը երևում է հույնների մեջ տարածված այն առասպելներից, թե յոթ քաղաք (Զմյուռնա, Քիոս, Կոլոֆոն, Սալամին, Հոտոս, Աթենք, Արգոս) վիճել են իրար հետ՝ յուրաքանչյուրն իրեն համարելով Հոմերոսի ծննդավայրը: Հոմերոսի հմայքը շարունակել է սպրել երկար դարեր, և նրա անձը դարձել է նույնիսկ պաշտամունքի առարկա:

Կենսագիրները հաղորդում են, թե Հոմերոսի անունը եղել է Մելեսիդեն (Մելեսաժին), որովհետև ծնվել է Մելես գետի վրա. նրա մոր անունն էր Կրեֆեիդա: Որպես թե Մելեսիդենը կուրացել է և զբանից հատուկ ձևով Հոմերոս, որ էդական բարրառով նշանակում է կույր¹: Հաղորդվում է նաև, թե իբր Հոմերոսը ճանապարհորդություն է կատարել փոքր Ասիայում, այստեղ եղել է հունական գաղութներում, մասնակցել մի շարք մրցությունների, նույնիսկ մրցել Հեսիոդոս բանաստեղծի հետ, և որպես թե հաղթանակը տարել է Հեսիոդոսը: Այս մրցության մասին նույնիսկ գիրք է գրվել՝ «Հոմերոսի և Հեսիոդոսի մրցությունը» վերնագրով: Հոմերոսի կենսագիրները շատ են, սակայն զբանցից մի քանիսը կեղծ են, մի քանիսն էլ անանուն: Առաջին կենսագրականի հեղինակը համարվում է Հերոդոտոս անունով մեկը, որի կեղծ լինելը հաստատված է հոմերագիտության մեջ: Երկրորդը համարվել է Պլուտարքոսը, որին վերագրվել է երկու կենսագրություն. սակայն սա էլ համարվում է կեղծ, որովհետև ոչ մի բառարար ասոցացույց չի գտնվել այդ հեղինակի և նրա գործի իսկության մասին: Երրորդը մի անանուն երկ է, որը, ինչպես վերը հիշեցինք, պատմում է Հոմերոսի և Հեսիոդոսի մրցությունը: Չորրորդը Սվիդասն է, որը Հոմերոսին վերագրում է մի շարք ստեղծագործություններ՝ «Արախնոմախիա» (սարգերի պատերազմը), «Հերանոմախիա» (կռուներին պատերազմը), «Սիցիլիայի դրամումը» և ուրիշները: Բանն այն է, որ Սվիդասի ասածը ուրիշ ոչ մի աղբյուր չի հիշում, ուստի և կասկածի տակ է դրվում այդ հաղորդումը ևս: Այդ կենսագրական հաղորդումների ժամանակը համարվում է VI դարը (մ. թ. ա.): V դարում (մ. թ. ա.) գոյություն է ունեցել տոնտի կենսագրություն մի շատ տարածված աղբյուր, որ կրել է «Հոմերոսի կյանքը» (Բիոս Հոմերոս) վերնագիրը, որն, ըստ երևույթին, օգտագործել են հռաիստոսները Հոմերոսի ստեղծագործություններն արասանելիս կամ նրա կենսագրությունը պատմելիս: Ենթադրվում է, որ այս գիրքը կալմվել է VII կամ VI դարերում (մ. թ. ա.), սակայն ներկայումս այդ ենթադրությունը ևս անհավանա. կան է համարվում, որովհետև դրա հիմքը հանդիսանում են VII դարում (մ. թ. ա.) ապրող հունական յամբադիր Արիստիստոսի մոլթ ակնարկները:

¹ Հոմերոս բառը բաղկացած է երկու բառից՝ «հոմ» և «էր», առաջինը նշանակում է «միասին», երկրորդը՝ «հարմարեցնել», այսինքն՝ «միացնող», այս բացատրությունը ենթագրություն է:

Հոմերադիտությունը զբաղվել է նաև այն հարցով, թե Հոմերոսն ակա-
նատես եղե՞լ է արդյոք Տրոյական պատերազմին, և եթե ականատես չի եղել՝
մոտավորապես ե՞րբ է մշակել այդ պատերազմի մասին հյուսված ժողովրդա-
կան հերոսապատումը: Այս սլորվեմով զբաղվող հոմերագետների մեջ տիրա-
պետող կարծիքն այն է, թե պոետն ապրել է պատերազմից հետո և որպես
Քի էպոսը շարադրել է պատերազմից 80—275 տարի հետո, այն է՝ VIII դա-
րում (մ. թ. ա): Այս ենթադրությունը զուրկ է որևէ կոմանից, որոհետև թե՛
Հոմերոսի կյանքը և թե՛ էպոսի ծագումը թաղված են խորին մթության մեջ:

Հոմերոսի մասին գրված բոլոր վերը նշված երկերը և հաղորդումներն ուշ
հետազալի գործեր են և, ինչպես ցույց է տալիս հոմերագետների կատարած
համեմատական ուսումնասիրությունը, հակասական են և հեռու ճշմարտու-
թյունից: Հոմերոսի անձնավորության խնդիրը տակավին շարունակում է մնալ
չլուծված:

* *
*

«Իլիականը» և «Ոդիսականը» հունական դրականության հնագույն և խո-
շորագույն ստեղծագործություններն են, և դրանցով է սկսվում հունական ժո-
ղովրդի դրականության պատմությունը: Սակայն հնագույնը լինելով հանգերձ,
նրանց դրական ձևավորումը և զեղարվեստական բարձր մշակվածությունը
հիմք է հանդիսանում այն ենթադրության համար, որ հունական այս դրական
արտագործությունը բարձրացել է ստեղծագործական անհամեմատ ավելի ցածր
մի աստիճանի երկարատև զարգացման արդյունքի վրա: Պոեմների մեջ հան-
դիսվում են վիպություններ իրենցից առաջ գոյություն ունեցող ստեղծագոր-
ծողների՝ երգիչների մասին: «Իլիականի» մեջ Աքիլլեսը երգում է հունական
քաջերի սխրագործությունների մասին հորինված երգերը, որոնց հեղինակներն
անհայտ են պոետի մեջ, իսկ «Ոդիսականի» մեջ Դեմոդոկոս այնպեղ երգում է
արտյական պատերազմի և Ոդիսեևսի սխրագործությունների մասին հորինված
երգերը: Նշանակում է դրանցից առաջ եղել են երգեր, զրույցներ, որոնք երգ-
վել են ժողովրդի մեջ: Այս երգերը հանդիսացել են ժողովրդի ստեղծագոր-
ծությունը, հունական բանահյուսությունը: Այս ստեղծագործությունների մեջ
դրսևորվել է ժողովրդի աշխատանքը, նրա շարշարանքը, պայքարը, հաղթա-
նակը, համալիրանքը ժողովրդի պաշտպաններին և հակաիրանքը ժողովրդի
թշնամիներին: Ժողովրդական ստեղծագործության և նրա հետագա մշակման
մեջ առաջին տեղը զբաղում է միթոսը, որը հանդիսանում է հունական ար-
վեստի ոչ միայն վիճանոցը, այլև հողը: «Հունական արվեստը ենթադրում է
հունական դիցաբանություն, այսինքն բնություն և հասարակական ձևեր,
որոնք անդիտակցական եղանակով մշակված են արդեն ժողովրդի երեակա-

յության միջոցով: Դա է նրա նյութը¹: Հունական արվեստի՝ քանդակագործության, նկարչության, դեղարվեստական գրականության՝ էպոսի, դրամայի, պոեզիայի, ամբողջ նյութը կազմում է հունական գիցարանությունը: Նշանակալից է այս իմաստով հունական հանձարեղ ոգրերգու էսրիլեսի իր ստեղծագործության խորիմաստ բնութագրումը՝ «Իմ ստեղծագործությունները փշրանքներ են հոմերոսյան ձոխ սեղանից»: «Իլիականը» և «Ոդիսականը» հանդիսանում են հունական գիցարանության ձոխ շտեմարանը, որից բաղկ են իրենց ստեղծագործության նյութը հունական արվեստի բոլոր ներկայացուցիչները: Գիցարանության մեջ գրականության և հունական ժողովրդի ողջ կյանքը, հասարակական ըմբռնումները, բնության երևույթների մեկնարանությունը նրա մանկության ժամանակաշրջանում: Սակայն յուրաքանչյուր ժողովրդի գիցարանությունը, որն այդ ժողովրդի երեակայության լուսնի ու մարի ստեղծագործությունն է, կարող է սնուցանող հող ու մայրական գիրկ լինել միայն այդ ժողովրդի արվեստի ստեղծագործության համար. հումեական ժողովրդի գիցարանությունը չէր կարող հունական արվեստի հողը լինել, և ընդհանրապես, հունական գիցարանությունը հումեական արվեստի գինանոցը հանդիսանալ: «Նեպտունական գիցարանությունը», գրում է Մարքսը, «չէր կարող հունական արվեստի սնուցանող հող ու մայրական գիրկ լինել, սակայն, համենայն դեպս, այն պետք է մի գիցարանություն լիներ»²:

Եթե մարդկության մանկության շրջանում ստեղծված գիցարանությունը կարող է մայրական գիրկ հանդիսանալ քաղաքակրթության ցածր աստիճանի վրա կանգնած ժողովրդի համար, ապա նա մայրական գիրկ ու սնուցանող հող չի կարող լինել կուլտուրայի բարձր մակարդակի հասած հասարակության համար. «տալադրական մամուլի», էլեկտրականության, ավիացիայի, ատոմային ուժերի դարաշրջանում արվեստի սնուցանող հող չի կարող հանդիսանալ մարդկային հասարակության մասնակ օրերի ստեղծագործությունը՝ գիցարանությունը: «Մի՞թե հնարավոր է», գրում է Մարքսը, «որ բնության ու հասարակական հարաբերությունների այն ըմբռնումը, որը կազմում է հունական երեակայության և, հետևաբար, հունական արվեստի հիմքը, գոյություն ունենա սեփակտորի, երկաթուղիների, լուսամուտիկների ու էլեկտրական հեռագրի ժամանակ: Մի՞թե տեղ կունենար Հեյնստոսը Roberts et Co-ի կողքին, Յուպիտերը՝ շանթարգելի կողքին և Հերմեսը՝ Credit mobilier-ի կողքին...

Մյուս կողմից հնարավոր է, որ Արիստոտելը գոյություն ունենար վառուղի ու կապարի ժամանակ: Կամ, ընդհանրապես «իլիականը» տալադրական մամուլի և տալադրական մեքենայի հետ միասին: Եվ մի՞թե անհրաժեշտաբար չեն դադարում, լռում երգերը, դրուցներն ու մուսաները, հետևաբար,

¹ Կ. Մարքս, «Քաղաքատնտ. քննադատ. շուրջը», էջ 57, Երևան, 1932:

² Նույնը:

չքանում վիպերդական բանաստեղծության համար անհրաժեշտ պայմանները տպագրական մամուլի ժամանակ»¹։

Բացի դիցաբանությունից ու երգերից, հունական ժողովրդի անգիր ստեղծագործությունն են հանդիսանում զրույցները մարդկային հասարակության մանկության շրջանում, հենց այս շրջանի հավիտենական գրավչության է շեշտում Մարքսը, որ գրում է. «Եվ ինչո՞ւ մարդկային հասարակության մանկությունը այնտեղ, ուր զարգացել է ամենազեղեցիկ կերպով, չպետք է հավիտենական գրավչության մի անհասանելի աստիճան լվար մեղ» (Մարքս, «Քաղաք. քննադատ. ներածություն», էջ 58)։

Զրույցները նույնպիսի հարազատությանը ընդունվել են ժողովուրդների կողմից և տարածվել նրանց մեջ, ինչպես և երգերը, որովհետև նրանք պատմվել են ժողովրդին սիրելի հերոսների ու սրանց հետ կապված պատմական անցյալի մասին, արտահայտել են ժողովրդի իղձերն ու լավագույն ցանկությունները և հասարակական տրամադրությունները։ Զրույցներն ավելի խոշոր դաստիարակչական նշանակություն ունեն, քան դիցաբանությունը, ասում է Մ. Գորկին, «որովհետև նրանց մեջ ավելի փարված է արտացոլվել բանվոր մասսայի դեմքը, պայծառ կերպով դրսևորվել են նրա մտածողության բնույթը, նրա երազանքները, նրա վերաբերմունքը աշխատանքին»։

Զրույցների մեջ վերականգնացել են հունական պատմական անցյալը, դեպքեր ու դեմքեր, հերոսները, որոնք իրենց կյանքը շեն խնայել ժողովրդին փրկելու վերահաս կործանումից, իրենց սխրագործություններով ու անսահման նվիրվածությամբ անջնջելի տպավորություն են գործել ժողովրդի երևակայության վրա ու նվաճել նրա սիրտն ու հոգին։ Հերոսները պաշտամունքի առարկա են եղել նախնադարյան հույնի համար, նրանք հանդիսացել են առանձին տոհմերի նախնիները, որոնց աստվածացրել են տոհմերը և յուրաքանչյուր տարի հանդիսավոր տոնակատարությամբ, ղոհերով ու հատուկ արարողություններով հավերժացրել նրանց հիշատակը։ Զրույցները պատմվել են ժողովրդի մեջ, ավանդվել սերունդներին երգելով ու պատմելով և դարերի ընթացքում ձևավորել որպես պոեմ։ Երկարատև դարերի մեջ են ձևավորվել ու մեղ հասել հունական ժողովրդի պատմական հեռավոր անցյալի այդ փառաշուք դրական կոթողները՝ «Իլիականն» ու «Ոդիսականը»։

* * *

Հոմերագիտությունը ենթադրում է, որ Հոմերոսին վերագրված պոեմների՝ «Իլիականի» և «Ոդիսականի» առանձին մասերը կամ երգերը երկար ժամանակ հանդիսացել են հատուկ մարդկանց ասմունքի կամ պատումի

¹ Կ. Մարքս, «Քաղաքատն. քննադատ. շուրջը», էջ 58, Երևան, 1922։

նյութ: Այդ մարդիկ հույների մեջ կոչվել են ալեգներ, հուպիսոդներ, համերիդներ: Դրանք համապատասխանում են մեր ժամանակի ժողովրդական երգիչներին կամ հայկական հին գուսաններին, որոնք տարածել են ժողովրդի մեջ զրույցները կամ հերոսապատումները, սակայն կատարողական տարբեր արվեստով:

«Խլիականի» մեջ արվեստի այդ ներկայացուցիչները շին երևում: Դեպքերը նկարագրում են իրենք գործող անձերը կամ հերոսները: Ինչպես վերը նշեցինք, «Խլիականի» մեջ որպես կատարող հանդես է գալիս խնրը Արիւլեսը. նրա ընկերը լուիկ նստած ունկնդրում էր երգչին: «Ողիսականի» մեջ էպոսի գործող անձերը շին երգում կամ նվագում, այդ գործը կատարում են հատուկ մարդիկ, որոնք կոչվում են ալեգներ: Այնդ բառացի նշանակում է երգիչ: Ալեգները երգել են իրենց ստեղծագործությունը և միաժամանակ նվագել քնարի կամ կիթառի վրա: Դրանք համապատասխանում են հայ գուսաններին, որոնք երգել են և բամբուկի վրա նվագել: Ալեգներն ստեղծագործողներ են. նրանք երգել են միայն իրենց սեփական ստեղծագործությունները. նրանք դուրս են եկել ժողովրդի ծոցից, սպասարկել նրան և հարգանք վայելել ժողովրդի մեջ: Ալեգները դասակարգային հասարակության մեջ դառնում են պալատական երգիչներ, ծառայում ազնվականությանը. նրանք ոչ միայն պատմում ու երգում էին իրենց ստեղծագործությունները, այլև լսածն ու սովորածը և դրա վրա ավելացնում սեփականը, նորը: Պալատական ալեգներին դուզահեռ, ժողովրդական երգիչները երկար դարեր, մինչև ալսօր, պահպանել են իրենց գոյությունը և ժողովրդին ծառայել: Մասնագետ ալեգը այդ արվեստով հայթայթել է իր համար գոյամիջոց: Իր երգերով նա դռվել է ունկնդիրներին, որոնք մեծ հափշտակությամբ լսել են նրա երգը և նվագը: Ալեգը երկար պատմվածքն սկսելուց առաջ դիմում է աստծուն կամ մուսային և ուժ խնդրում նրանից, որ հաջողությամբ կատարի իր երգը, կամ նախապատրաստում է ունկնդիրներին իր ասելիքի համար: Դրավոր ստեղծագործության մեջ, հետագայում, ալեգի այս դիմումը վերածվել է պոեմի նախերգանքի, որը գոյություն ունի բոլոր ժողովուրդների էպոսի մեջ: «Ողիսականի» մեջ հիշվում են երկու նշանավոր ալեգ՝ մեկը Խթակի կղզում, Ողիսեսի ծննդավայրում, անունը Թեմիաս, մյուսը թրակացոց Ալքինոս թագավորի պալատական երգիչն է, անունը Դեմոդոկոս: Դեմոդոկոսը պատմում է Տրոյայի կործանումը, Ողիսեսի հնարադիտությունը փայտե ձիու մասին: Հույներն ալեգին պատկերացրել են կույր. նրանք որպես այդպիսին մի կույր երգիչ են պատկերացրել նաև Հոմերոսին: Այդ տրադիցիան կարծես գալիս է անցյալից, որովհետև հետագա ժամանակներումն էլ աշուղները մեծ մասամբ եղել են կույր: Ալեգներն իրենց արհեստը սովորեցրել են իրենց զավակներին ու այդպիսով ժառանգություն թողել այն իրենց սերունդներին: Հույների մեջ հիշվում են ընտանիքներ, որոնց զբաղմունքը եղել է աշուղությունը: Մեր ժողովրդի մեջ նմանապես եղել են ընտանիքներ, որոնց արհեստը եղել

է այդ, և այդ անունով կոչվել է նրանց սերունդը: Այեղներն իրենց շնորհքը համարել են աստվածատուր, մուսաների պարզեւ, և շէն սովորել ուրիշներից, այլ ինքնուս են եղել, երգերը հորինել են հանապատրաստից, ինքնաներշնչմամբ: «Ողիսականի» Բեմիաս այեղը այգալես է բնութագծում իրեն. «Ես ինքնուս եմ (առատողիդակտոս), բայց աստված իմ հոգու մեջ ներդրել է ամեն տեսակի երգերի ձիրքը: Այեղները մշտական բնակության տեղ չեն ունեցել, շրջել են քաղաքից քաղաք, գյուղից գյուղ, և իրենց երգով ու պատմելովքով զվարճացրել ժողովուրդին: Այս Բաշառական երգիչները, որոնք ծնունդ են հեռավոր անցյալի, միայն Հունաստանում չեն եղել, նրանք գոյություն են ունեցել բոլոր ժողովուրդների մեջ, բոլոր դարերում:

Այեղները, բացի ինքնուրուշն ստեղծագործությունից, վերամշակել են հին ժողովրդական երգերը և նրանց մեջ մացրել փոփոխություններ, որոնք համահնչյուն են եղել ժամանակի հասարակական տրամադրություններին: Այսպես՝ իրենց երգերը կատարելով տոհմային ազնվականության, ժամանակի իշխողների միջավայրում, նրանք որոշ գունավորում են տվել դրանց, շեշտելով տոհմային ազնվականների, իշխանների առավելությունները ժողովրդական մասսաների նկատմամբ, իշխողներին ներկայացրել որպես պատերազմի ղեկավարների, որոնց գործողությունն է փոխել պատերազմի ընթացքը. այսպիսով նսեմացել է ժողովրդի դերը և ստեղծվել այն վիճակը, որ մեղ հասած պոեմների մեջ հունական երեկիները ներկայանում են զրական կողմերով, իսկ ժողովուրդը՝ որպես ամբոխ, խուժան, որը շահագրգռված չէ պատերազմով ո՛չ տրոյական բանակում և ո՛չ հունական. Հոմերոսը գովերգում է քաջերին և ոչ խուժանին:

Ուշ շրջանում, VII—V դարերում (մ.թ.ա.) հունական այեղներին փոխարինում են նոր դեղարվեստական կատարողներ, որոնք Հունաստանում հայտնի են հ ա ա փ ս ո գ ւ ն եր անունով: Դրանց տարբերությունն այեղներից այն է, որ նրանք չէին ստեղծագործում, այլ արտասանում էին ուրիշների ստեղծագործությունները: Հասպոտղները մեծ չափով նպաստել են հոմերյան պոեմների տարածմանը, որովհետև նրանց խմբերը շրջում էին Հունաստանի բոլոր կողմերը: Ազգային հանդիսավոր տոնակատարությունների ժամանակ քաղաքները հրավիրում էին հասպոտղներին, որոնք իրենց արտասանություններով առանձին շուք էին տալիս այդ տոնախմբություններին: Հուսիսոտղները չէին հորինում զրույցներ. նրանց պարտականությունն էր գեղեցիկ արտասանել հանրաձայնաչ, կլասիկ ստեղծագործություններից հատվածներ: Հուսիսոտղը կանգնում էր հասարակության առաջ առանց կիթառի, սկրճ հագնելված, դափնե պսակը զլխին, ձեռքին դավադան, և արհեստական ձայնով, յուրահատուկ դիմաշարժությամբ ու առանձին ժեստիկուլացիայով արտասանում հատվածներ հին ստեղծագործություններից, առավելապես հոմերյան պոեմներից: Անտիկ աշխարհը Հոմերոսին պատկերել է որպես հուսիսոտղ: Եղել են նաև ժողովրդական ուրիշ կարգի գեղարվեստական կատարողներ, որոնք

կոչվել են հոմերիդներ կամ հոմերականներ: Այս կարգի երգիչների բնորոշումը տալիս է Պինդարոսը, հանդիսավոր քնարերգության կլասիկ գեմբը. սկզբում հոմերիդներ էին կոչում այն մարդկանց, որոնք սերում էին Հոմերոսի տոհմից և երգում էին նրա պոեմները, հաղորդելով մեկմեկու, սերնդն սերունդ, իսկ հետո այդպես էին կոչվում հռափսոսողները, որոնք չէին սերում Հոմերոսից: Գրականության պատմությունը նշում է Պլատոնի հիշած Յոներ, որը Հունաստանում հռչակված է կղել որպես Հոմերոսի տաղանդավոր աբստանդ: Պլատոնի մի դիալոգի մեջ Յոներ Սոկրատեսին ասում է. «Երբ ես արտահայտում եմ որևէ կարեկցական բան, իմ աչքերը լցվում են արցունքով, իսկ երբ սարսափելի ու սոսկալի՝ այն ժամանակ մաղերս սարսափից բիզ-բիզ են կանգնում, և սիրտս սկսում է արտիկել... Ես միշտ բնմից տեսնում եմ, թե ինչպես ունենդիրները հեկեկում են, սարսափից աչքները չում և իմ զրույցի համապատասխան ասլահար լինում տեղում»: Յոնի այս հուզիչ նկարագիրը վկայում է նրա արտասանական հզոր թափը, ինչպես և գեղեցիկ խոսքի վարպետի անսուսուրկի տաղանդը, այն վկայում է նաև հոմերոսյան վեպի անկրկնելի բանաստեղծական թովչանքը, որ հափշտակել է հույն ունկընդիրներին երկար դարերի ընթացքում:

Հոմերոսյան պոեմները ոչ միայն արտասանվել են տոնակատարությունների ժամանակ հռափսոսողների միջոցով, այլև կազմակերպվել են հռափսոսողների մրցության հետ հունական զանազան քաղաքներում: Հունական աղբյուրների ուսումնասիրությունից երևում է, որ համանման մրցություններ տեղի են ունեցել Աթենքում՝ Սոլոնի, Սիկրոնում՝ Կլիսթենեսի, Աթենքում՝ Պիսիստրատոսի նախաձեռնությամբ: Այս վերջինի մասին պատմվում է, որ Աթենքում կազմակերպվել է հատուկ հանձնաժողով՝ աշխատելու Հոմերոսի ստեղծագործությունների վրա, իսկ հռափսոսողային կենտրոնները գոյություն են ունեցել մի շարք քաղաքներում. զրանք են՝ Քիոսը և Սամոսը, Կոլոֆոնը, Կիպրոսը, Միլետը, Զմյուռնիան և այլն: Այդ քաղաքները հանդիսացել են հռափսոսողների համար գործունեության զլխավոր կենտրոններ:

Հոմերոսը հույների համար հանդիսացել է անտարակուսելի մեծություն և, ոչ մի հեղինակ, անգամ այնպիսի մեծություններ, ինչպես Արիստոտելը և Պլատոնը, որոնք ակնածանքով են վերաբերվել պոետին, թույլ չեն տվել ասվել ձգելու նրա վրա կամ որևէ առիթով նշավակելու նրա մեծ անունը: Նա երկար դարեր մնացել է անքնադատելի մեծություն հույների համար և դիտական, փիլիսոփայական, պատմական նյութի անսպառ շտեմարան: Հոմերոսի ստեղծագործության հատվածները ոչ միայն արտասանվել են հանդիսավոր տոնակատարությունների ժամանակ, այլև դարձել են նյութ

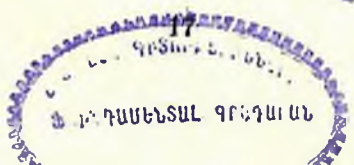
Գրք
1312

դպրոցականների ուսուցման համար. սրանք ոչ միայն դրամանաշուքյուն էին սովորում հոմերյան պոեմների վրա, այլև անգիր էին անում հատվածներ նրա ստեղծագործությունից: Հոմերյան այս պաշտամունքը տևում է մինչև IV դարը (մ. թ. ա.): Ալեքսանդր Մակեդոնացուց հետո Եգիպտոսի Ալեքսանդրիան հելլենիստական դարաշրջանում դառնում է համաշխարհային կուլտուրայի, գիտության, գրականության, արվեստի օջախ: Այնքան խորացնում է իր երբեմնի հմայքը և նսեմանում Ալեքսանդրիայի վերելքի հանդեպ: Այստեղ են կենտրոնանում ժամանակի ականավոր մտքի մշակները՝ գիտության, արվեստի, գրականության ու փիլիսոփայության կարևորագույն ներկայացուցիչները, և Մուսեոնում նվիրվում գիտական պրպտումների մեղմաջան աշխատանքին: Ալեքսանդրյան գիտնականների գիտական աշխատանքների առարկա է դառնում և հոմերոսյան պոեմը: Գիտական հետազոտությունն այստեղ առաջին անգամ կապվածի տակ է դնում հոմերոսյան ստեղծագործության անհավասարակշռությունը: Հոմերոսի ստեղծագործության ուսումնասիրությունը լայնորեն ծավալվում է III դարում մեր թվադարձությունից առաջ Ալեքսանդրիայում Պտղեմեոսյան հարստության իշխանության ժամանակ, հատկապես Պտղեմեոս Ֆիլադելֆոսի (Սգրաշրտսեր. — 285—247) օրով, երբ կազմակերպվում է Մուսեոնը, արդիական իմաստով ակադեմիան: Դրանից ավելի առաջ, դեռ IV դարում (մ. թ. ա.) հոմերոսյան հարցով առաջին անգամ հանդես է գալիս ավենացի բանասեր Զոիլոսը, որին հոմերոսյան քննադատության կապակցությամբ ժամանակաշրջանի գիտական աշխարհն անվանել է «հոմերոմաստիք», այսինքն «Հոմերոսի խաբարան»: Զոիլոսը քննադատում է Հոմերոսի ստեղծագործությունը, իրականության անհամապատասխան հռչակելով հոմերոսյան մի շարք նկարագրություններ: Այդ կապակցությամբ, հենց այդ ժամանակաշրջանում, առաջ է գալիս քննադատական երկու հոսանք՝ էնտատրիկներ¹ և լիտիկներ²: Առաջինները պնդում էին, թե պոեմների մեջ կան անհարթություններ, նկարագրությունների անճշտություններ, իսկ երկրորդ հոսանքը՝ լիտիկները լուծում էին, պարզում անճշտությունները և տարակուսելի պրոբլեմները:

Այդ հակասությունները, անհարթությունները հոմերոսյան պոեմների մեջ, տեղիք են տվել կասկածների, որովհետև գոյություն են ունեցել պոեմների բազմազան քաղաքներում հրատարակված բնագրեր, որոնք և կրել են այդ քաղաքների անունները. այսպես՝ քիոսյան, արդոսյան, սինոպյան, կիյորոսյան և ավենական: Գոյություն են ունեցել նաև մասնավոր անձերի հրատարակություններ: Այդ մասնավոր հրատարակությունների մեջ նշելի է պոեմների այն տեքստը, որ պատրաստել է Արիստոտել փիլիսոփան իր աշակերտի՝ Ալեքսանդր Մակեդոնացու համար: Մակեդոնացին պոեմները պահում

¹ Հունարեն «էնտատես» բառից, որ նշանակում է հակառակորդ:

² Հունարեն «լիտոս» բառից, որ նշանակում է պարզություն:

էր իր մօտ և ընթերցում իր արշավանքների ժամանակ: Պսոմների այդ բոլոր տեքստերը պահպանվում էին Ալեքսանդրյան գրադարանում և արամադրված էին գրադարանի գիտական աշխատողներին: Այս հարուստ գիտական մատերիալն առաջին անգամ ուսումնասիրել է և ձեռագրերի հիման վրա պոեմների առաջին տեքստը կազմել ժամանակի մի խոշոր գեմք՝ Զենոգոտոս Եփեսացին: Նա համարվում է մեզ հասած պոեմների անդրանիկ հրատարակիչը, որին հույներն անվանել են գիորթաես (ուղղող): Քացի ձեռագրական համեմատությունից և բնագիր առաջին հրատարակությունից, Զենոգոտոսը կազմել է պոեմների անհատականապի բաւերի բառարանը: Զենոգոտոսը նաև պոեմները բաժանել է առանձին մասերի՝ 24 գլխի, հիմք ընդունելով հունական աշուրները, և յուրաքանչյուր գլխին անվանել երգ: Զենոգոտոսից ափելի առաջ պոեմները բաժանված են եղել ափելի խոշոր մասերի:

Զենոգոտոսից հետո պոեմների բանասիրական հետազոտությամբ ըզրադվել են Արիստոֆանես Բյուզանդացին, Արիստարքոս Սամոթրակացին, Դիդիմոսը, Արիստոնիկը:

Արիստոֆանես Բյուզանդացին իր «Դիորթաեսի» մեջ նշում է պոեմների մեջ որոշ հակասություններ. նրան է վերագրվում նաև այն կարծիքը, թե «Ողիսականի» վերջին մասը չի պատկանում Հոմերոսի գրչին:

Արիստարքոս Սամոթրակացին հանգիստանում է պոեմների տկանավոր և հմուտ մասնագետը: Նա ապրել է մոտ 210—140 (մ.թ.ա.) և հռչակված է եղել որպես քննադատ: Հոմերոսյան հարցում նրա հեղինակությունը ճանաչել են ժամանակի բոլոր գիտնականները: Արիստարքոսն ուսումնասիրել է պոեմների լեզուն, բնագիրն ամբողջությամբ, և պոեմի որոշ մասերը համարել է անիսկական, իսկ որոշ մասեր՝ կասկածելի: Ժամանակակից հոմերագիտությունն Արիստարքոսի լեզվական ուսումնասիրության բոլոր եզրակացություններին հավանություն չի տալիս, թեև հոմերոսյան պոեմների նրա կողմից խմբագրված տեքստը հիմք է հանգիստանում մեզ հասած «Ողիսականի» և «Ողիսականի» համար: Արիստարքոս Սամոթրակացու աշխատությունն ուսումնասիրում են Դիդիմոսը, որ ապրել է I դարում (մ.թ.ա.), և Արիստոնիկոսը: Հոմերոսյան պոեմների կետադրության նշանների մասին ուսումնասիրություն է գրել ալեքսանդրյան շրջանի գիտնական Նիկանորը, որ ապրել է 130 թվին (մ.թ.ա.). նրա ուսումնասիրությունը կրում է «Ստիզմաչի մասին» (կետադրության) վերնագիրը, իսկ Հերոդիանոսը (160 թ.մ.թ) ուսումնասիրել է «Իլիականի» շեշտադրությունը, կրկներգը (պրոոսոփա):

Հոմերոսյան պոեմների՝ ալեքսանդրյան գիտնականների այս հետազոտությունները կրում են բանասիրական բնույթ: Հելլենիստական կոլտուրայի երկրորդ կենտրոնի՝ Պերգամոնի գալուցը նույնպես զբաղվել է հոմերոսյան պոեմների հարցով, սակայն Պերգամոնի գիտնականներին հետաքրքրել են ոչ այնքան բանասիրական, որքան փիլիսոփայական, ինչպես և պատմական

խնդիրները: Ինչպես Ալեքսանդրիայում, հելլենիստական առաջին կենտրոնում, այնպես և Պերգամոնում, գոյություն է ունեցել մեծ գրագրարան՝ հարուստ գրականություն: Պերգամոնի գիտական գաղտնի ակադեմիա ներկայացուցիչը հանդիսացել է փիլիսոփա Կրատեսը. նա Կլելիկայի Մալլոսոս քաղաքից էր, փիլիսոփայական աշխարհայեցողությամբ ստույիկ: Կրատեսը հանգել է այն համոզման, որ Հոմերոսը, որպես պոեմների հեղինակ, նպատակ է ունեցել իր ստեղծագործություններով ոչ միայն բնօրրոգելն պատճառել դեղարվեստական հաճույք, այլև կատարել դաստիարակչական, կրթիչ դեր: Կրատեսը պոեմների մեջ տեսնում է նաև մաթեմատիկայի ու ֆիզիկայի գիտական նվաճումներ:

Ալեքսանդրյան գիտականներին հետաքրքրել է նաև հեղինակի գրական ստեղծագործության հարցը: Այդ գիտականների խոշոր մեծաձայնությունը Հոմերոսի գրչին վերագրում է միայն «Իլիականը» և «Ոդիսականը», սակայն նրանցից մի քանիսը տեսել են տարբերություններ պոեմների մեջ և այս պատճառով պոեմները համարել ոչ թե մի հեղինակի, այլ տարբեր անձերի գործ: Այդ կարգի գիտական հետազոտողները կոչվել են քորիլոնաուսներ, այսինքն բաժանողներ: Պոեմների մասին արտահայտված այս կարծիքը վերջնական ընդունելություն չի գտել հոմերագիտության մեջ: Այս կարծիքի դեմ բերվում է այն առարկությունը, թե պոեմի հեղինակը տարբեր ժամանակում է գրել գրանք — «Իլիականը»՝ երիտասարդ տարիքում, իսկ «Ոդիսականը»՝ ուշ, ծերության հասակում:

Հելլենիստական ժամանակաշրջանում հայտնի էր, որ Պիսիտրատեսը VI դարում (մ.թ.ա) ավենական ընդհանուր տոնակատարությունների ժամանակ կազմակերպում է հոմերոսյան հուլիստոգների մրցություն. հուլիստոգներն արտասանել են պոեմները մաս-մաս, բայց պահպանելով պոեմի հաջորդականությունը: Ենթադրվում է, որ այդ ժամանակ Պիսիտրատեսի հանձնարարությամբ կազմվել և խմբագրվել է պոեմների պաշտոնական բնագիրը: Պոեմների այս խմբագրման ժամանակ տեքստի մեջ մուտք է գործել մի հատված, որ բովանդակել է Աթենքի փառաբանությունը: Այս հանգամանքը հանդիսացել է երևի առաջին հոմերագիտության մի նոր ենթադրության համար, որպես թե Հոմերոսից գրավոր պոեմներ չեն մնացել, այլ այդ պոեմները որպես առանձին հատվածներ բերանացի հաղորդել են երգիչները, և հիշողության մեջ պահպանվելով, Պիսիտրատեսի օրով և նրա հրամանով դրի են առնվել, խմբագրվել, ու այսպիսով կազմվել է պոեմների մեղ հասած ամբողջական տեքստը: Պոեմների մեջ մուտք գործած հակասությունները վերագրվել են պիսիտրատեսյան խմբագրությանը նախորդող մի ժամանակաշրջանի, երբ բերանացի հաղորդումների ժամանակ կարող էին աղճատումներ մուտք գործել երգերի մեջ, կամ հակասությունները կարող էին առաջանալ նաև խմբագրողների կողմից տեքստի մեջ նոր երգեր ավելացնելու հետևանքով: Հոմերոսյան երգերին չվերաբերող այդպի-

սի մի հատված է 10-րդ հերթը՝ «Դուլսնյան գրուսդը», որն իրր թև առանձին, պոեմների հետ բնավ չառնչվող, բայց Հոմերոսի գրչին պատկանող մի հրդ է, որ խմբագրելու ժամանակ Պիսիասարատոսի օրով մուտք է գործել պոեմների մեջ: Հելլենիստական ժամանակաշրջանի գիտնականների մեջ գոյություն է ունեցել նաև այն ենթադրությունը, որ Տրոյական պատերազմից չի հասել որևէ կոփող, որ պոեմների մեջ չկա հիշատակություն կամ որևէ ակնարկ դործող կերպարների գրաճանաչության մասին, հետևաբար հնարավոր է, որ Հոմերոսը նույնպես գրաճանաչ չի եղել զրի բացակայության պատճառով:

Այս բոլորը վկայում է, որ հոմերոսյան պոեթիկ մոդել է վաղ, անտիկ շրջանում, ալեքսանդրյան գիտնականների օրով: Թեև նրանք չեն կարգադրել լուծել իրենց առաջադրած գրականագիտական այդ պոթիկմները, բայց և այնպես խոշոր դեր են կատարել պոեմների տեքստերի համեմատության, մասերի բաժանման և բանասիրական այլ կարգի խնդիրների պարզարանման գործում ու պատկերելի գրական ժառանգություն են թողել հետագա դարերի համար:

Չնայած ալեքսանդրյան գիտնականների կողմից պոեմների մեջ գիտված բանասիրական այդ կարգի թերություններին կամ տարակուսանքի առիթ՝ լանդիսացող մոմենտներին, այնուամենայնիվ այդ գիտնականների համար Հոմերոսի անձնավորությունը հանդիսացել է կատարելապես տնկատեղի, և նա ճանաչվել է «Իլիականի» ու «Ոդիսականի» անզուգական և հանճարեղ ստեղծագործող: Հելլենիստական գիտնականների կատարած ուսումնասիրությունները, հունական գրականության և մասնավորապես հոմերոսյան պոթիկմի մեկնաբանման բնագավառում, կարևորագույն ներդրում են հանդիսանում, որովհետև դրանք հիմք են ծառայել հետագա դարերի հոմերագետների գրական հետազոտությունների համար:

Ալեքսանդրյան գիտնականներից հետո հոմերոսյան հարցը երկար ժամանակ դադարում է գիտական քննության առարկա լինելուց, Հոմերոսը շարունակում է ճանաչվել կլասիկ Հունաստանի էպիկական հանճարեղ պոետը, իսկ «Իլիականը» և «Ոդիսականը»՝ անկրկնելի վիպերգություն:

Նորորդ դարում (մ.թ) նոր պլատոնական փիլիսոփա Պորփիրիոսը ձեռնարկում է Հոմերոսի մասին մի աշխատության, որ վերնագրել է «Հոմերոսյան պոթիկմներ»: Պորփիրիոսը այս գրքի մեջ տալիս է Հոմերոսի այլաբանական մեկնաբանությունը, որը գիտական առանձին արժեք չի ներկայացնում:

Միջնադարը չի զբաղվել Հոմերոսով, որովհետև պոեմների հեթանոսական բնույթն ու բովանդակությունն անհամատեղելի էին քրիստոնեական դադափարախոսությունը և անընդունելի քրիստոնեական եկեղեցու աշխարհամերժ կենսահայեցողության համար: Հետաքրքրությունը Հոմերոսի նկատ-

Ճամբ սկսվում է XII դարից, բյուզանդական կայսրության օրով: Այսպես՝ ուսումնասիրությունը տարվում է արևմտաբյուզանդական դիտողականների մշակած մեթոդով: XII դարի 2-րդ կեսին լույս է տեսնում Եվստատիոսի գիրքը՝ նվիրված Հոմերոսի ուսումնասիրությանը, որը վերնագրված է «Թաղված քննելը, որոնք վերաբերում են Քրիստոսին»: Հեղինակն օգտագործել է վաղ շրջանի հեղինակների մեկնաբանությունները Հոմերոսի մասին և առանձին նոր լուսաբանություն կամ հարցադրում հանդես չի բերել այդ աշխատության մեջ: XII դարին է պատկանում նաև բյուզանդական պոետ Խոհանն Յևոցեսի «Երկականի մեկնությունը» գիրքը, որը նույնպես չի փախչում իր նորություննրով հոմերագիտության մեջ:

Եվրոպայում հոմերոսյան վեպի քննությամբ սկսում են զբաղվել խալկական և ֆրանսիական դիտողականները կլասիցիզմի և վերածնության դարաշրջաններում: Հոմերոսյան պոեմները հուզել են այդ ժամանակի գիտական մտքերը, դարձել աշխույժ վիճարանությունների նյութ, թեկուզ նոր հարցադրումներ չեն հարուցվել: Կլասիցիզմի գերիշխող դրական ճաշակին չի գոհացրել հոմերոսյան ոճը, որը դուրի է համարվել պատշաճ «լեռնությունից»: Սակայն այդ կարծիքին առընթեր դոյություն է ունեցել նաև դրական վերաբերմունք վեպի նկատմամբ: Եթե կլասիցիզմի պայմաններում դրական որոշ փոքրերի համար գերազանցատելի է եղել վերգիլիոսն իր «Էնեասիկան»-ով, ապա հախառակ հոսանքը բարձր է գնահատել Հոմերոսին և նրան համարել անհասանելի տիպար: Գրական այդ վեճին մասնակցել են XVI—XVII դարերի մտքի ականալոր ներկայացուցիչներ՝ Բուալոն, Վոլտերը, Ռասինը և ուրիշներ: Բուալոն և Ռասինը իրենց ստեղծագործությունների մեջ բարձր են գնահատում Հոմերոսին, իսկ այլը, որոնց թվում և Վոլտերը, ընդհակառակն, նսեմացնում են նրա արժեքը՝ տեսնելով նրա մեջ շատ թերություններ:

Հոմերոսյան հարցի շուրջը լուրջ գիտական-քննադատական վերաբերմունք է մշակվում XVIII դարում, և Հոմերոսը դառնում է ժամանակի բանասիրական հրատապ օրակարգի խնդիր:

Հոմերոսյան պոեմների առաջացման կամ նրանց ծագման ու ակունքների հարցը հարյուրամյակներ ի վեր զբաղեցրել է գրական-բանասիրական մտքերը անալիզ ժամանակաշրջանից սկսած մինչև մեր օրերը: Այդ պրոբլեմների լուծման մեջ հիմնական աղբյուրը դիտողականների համար, թե՛ անտիկ շրջանում և թե՛ մեր ժամանակի համար, հանդիսացել են հոմերոսյան պոեմները, որովհետև Հոմերոսի անձնավորության, նրա ժամանակի, ինչպես և վեպի շարադրման ու սրա հետ առնչվող պրոբլեմների մասին բացարձակորեն չկա որևէ աղբյուր, բացի «Երկականից» և «Ողիսականից»: Այս պոեմների ուսումնասիրության շուրջն ստեղծված բոլոր տեսությունների հիմքը և աղբյուրը հանդիսանում են միայն պոեմները: Այդ տեսությունները լոկ ենթադրություններ են և դիտողականների սուբյեկտիվ մոտեցումներ՝ կառույց-

ված է պոսի ուսումնասիրության վրա: Այս ենթադրությունների հավանական ճշմարտացիությունն անգամ ստուգելու հնարավորությունից զուրկ է հոմերադիտությունը, որովհետև Հոմերոսի կենսագրականի համար ուրիշ աղբյուրներ չկան, բացի նրա պոեմների ժխտ ու սուղ հաղորդումները, որոնցից միայն կռահումներ կարելի է անել: Եւ քանի որ բացակայում են ճշմարտապատում աղբյուրներ, հոմերադիտությունն ի վիճակի չէ այդ կռահումներով որևէ բան ասել պոետի անձնավորության մասին, որ խաղված է խորին միություն մեջ, կամ պոեմների մասին, որոնց ստեղծագործության և՛ ժամանակը, և՛ անձը անհայտության մշուշումն է ծածկված: Հոմերոսյան հարցի շտրջը կառուցված զրական պատկանելի ֆոնդը, որը բաղկացած է երեք հազար գրքից, տակավին հնարավորություն չի ընձևում պիտությանը լուծելու հոմերոսյան դադանախորհուրդ պրոբլեմը:

Սովետական հոմերադիտությունը համանական իրողություն է համարում, որ պոեմները ներկայացնում են գեղարվեստական ամբողջություն և միասնություն, որ պոեմների հյուսումից առաջ գոյություն են ունեցել ժողովրդական բանավոր ստեղծագործություն, պոույցներ ու փոքր էպիկական երգեր, որոնք հիմք են հանդիսացել «Ելիականի» և «Ողիսականի» համար: Այդ երգերն ու զրույցները իրենց բնույթով տարբերվել են «Ելիականի» ու «Ողիսականի» նման մեծ էպոսից, ըստ այսմ հունական այս երկու դուցադներությունը չեն ներկայացնում զանազան հեղինակների հորինած մի շտրք առանձին-առանձին ստեղծագործություններ, երգեր՝ մեխանիկորեն միախառնված մի ամբողջության մեջ, այսինքն «Ելիականը» և «Ողիսականը» կոլեկտիվ աշխատանքի գործեր չեն: «Ելիականը» և «Ողիսականը» հանդիսանում են մեծ պոետի ստեղծագործություն, ունեն ներքին օրգանական և կոմպոզիցիոն միասնություն, որ հատուկ է առհասարակ ժողովրդական վեպին: Այդ ներքին օրգանական միասնությունը կազմող օղակը հանդիսանում է «Ելիականի» մեջ Աքիլլեսի քենը, ինչպես իր ժամանակին ճիշտ դիտել և արտահայտել է Էնդելսը, «Ելիականի» ամբողջ բովանդակությունը պտտվում է այդպիսի մի սարկուհու պատճառով Աքիլլեսի և Աղամեմնոնի միջև ծագած վեճի շուրջը: Համանման միասնություն երևում է նաև «Ողիսականի» մեջ. այս պոեմում նկարագրված բոլոր իրադարձությունները պտտվում են մի նպատակի շուրջ՝ Ոդիսեայի վերադարձի շուրջը. հայրենի օջախը վերադառնալու անհագ ցանկությունը նրան մղում է դեպի բոլոր խոշընդոտների հաղթահարումը. իր բոլոր դեգերումների ու արկածների մեջ նրան ոգևշնչում է միայն հայրենի տունը վերադառնալու բուռն տենչը: Այդ միասնությամբ հանդերձ՝ պոեմները դերժ չեն, իհարկե, հակասություններից, կրկնություններից, ուշ շրջանի ներդրումներից, որոնք, անտարակույս, հետագա դարերի դրիշների արտագրության կամ այլ դիպվածների արդյունք են:

Հոմերոսի անձնավորության, պոեմների ծագման վերը դրված պրոբ-
լեմների հետ սերտորեն առնչված է նաև դրանց հետ կապված պոեմների
շարադրման խնդիրը, որը նույնպես պրորլեմատիկ է և զրադեցրել է հոմերա-
դիստությանը: Այս հարցադրման պահանջն ինքնին առաջանում է պոեմների
քովանդակության մի շարք առանձնահատկություններից և ոճական-արտա-
հայտչական տարրերանիշներից: Սակայն անհրաժեշտ է շեշտել, որ այս
ասպարեզումն էլ հոմերագիտությունը տակավին ձևոնհաս չէ իր որոշակի
խոսքն ասելու, բացի կոահոմներից ու ենթադրություններից, քանի որ
պոեմների շարադրման կամ վերջնական ձևավորման պրորլեմի լուծման հա-
մար չկա այլ աղբյուր, քան դարձյալ իրենց իսկ՝ պոեմների ուշադիր զըն-
նություներ:

Պոեմների ժամանակի պրորլեմի շուրջը կատարված հետազոտություն-
ների մեջ ներկայումս ավարտետում է այն կարծիքը, թե «Իլիականն» ավելի
վաղ ժամանակի գործ է, քան «Ոդիսականը»: Այս կարծիքն առաջին ան-
գամ հայտնել է էնգելսը, որ գրել է. «Առանձնապես ազատ մարդիկ, ինչ-
պես խոսարած եվմեոսը և ուրիշները, «աստվածային» են (dīoi և theioi), և
այս Ոդիսականի մեջ, ուրեմն շատ ուշ ժամանակներում, քան Իլիականն է»
(էնգելս — «Ընտանիքի, մասն. սնվ. և պետութ. ծագումը», էջ 125):

Պոեմների ստեղծման ժամանակի տարբերությունը պարզ երևում է
նրանց քովանդակության մի շարք առանձնահատուկ գծերից, ոճական-ար-
տահայտչական բնույթայն ձևերից: «Իլիականը» և «Ոդիսականը» ընդգրկում
են նյութական կուլտուրայի տարրեր, ոչ միասեռ մակարդակ: «Իլիականի»
մեջ նկարագրված են պատերազմական կյանքը, ինչպես և նրա հետ կապ-
ված կենցաղային սովորույթներ, ըմբռնումներ, սոցիալական հարաբերու-
թյուններ, բարբեր, զենքեր և այլն: Այստեղ երևում է մետաղների՝ ոսկու,
արծաթի, անագի, երկաթի, պղնձի, բրոնզի գործածությունը. բրոնզից շինում
են զենք, իսկ երկաթից՝ տնային գործածության իրեր. երկաթը նույնիսկ հա-
մարվում է թանկագին մետաղ. այստեղ չկա նաև պալատական կյանքի շքե-
ղությունը: «Ոդիսականի» մեջ պատերազմական կյանք չկա. այստեղ տրված
են խաղաղ կյանքի նկարագիրը և հերոսի արկածները խաղաղ կյանքի
պայմաններում: Ընթերցողն ականատես է պալատական շքեղության. պա-
լատի պատերը ծածկված են պղնձով, դռնի դռները արծաթից են շինված,
ներսի դռները՝ ոսկուց, պալատը զարդարված է ոսկեծուլ և արծաթածուլ
արձաններով, պատերի շուրջը դրված են գահեր, որոնց վրա փռված են «կա-
նանց ճարտար ձեռագործի ծածկոցներ, և ձեռներին ջահ բոցավառ պա-
տանիներ կային ոսկի, որ գիշերը ճոխ սեղանին վառ լույս սփռեն վերնա-
հարկից»:

«Իլիականի» և «Ոդիսականի» բառային ֆոնդի համեմատությունը ցույց է տվել, որ «Իլիականի» մեջ քիչ տեղ են բռնում վերացական գաղափարներ արտահայտող այնպիսի բառեր, ինչպիսիք են՝ հշմարտություն (ալեքեյե), արգարություն (դիկայասունե) և այլն: Վերացական գաղափարներ բովանդակող բառերի սակավությունը վկայում է «Իլիականի» վաղեմությունը, պատկանելությունը հեռավոր մի դարաշրջանի, որում ապրող հասարակությունը, գտնվելով զարգացման ցածր մակարդակի վրա, մտածել է ավելի պարզ ու կոնկրետ. մինչդեռ զարգացման հետագա բարձր աստիճանի վրա մարդկային միտքն ընդունակ է կատարելու արսարակցիաներ, ստեղծելու վերացական գաղափարներ և դրանց համապատասխան արտահայտություններ: «Ոդիսականի» մեջ ընդհանուր, վերացական գաղափարները համեմատաբար ավելի շատ են, քան «Իլիականի» մեջ: Մտավոր ցածր մակարդակին, կոնկրետ ու պարզ մտածողությանն է վերադրվում համեմատությունների գործածությունը լեզվի մեջ. այս ուղղությամբ կատարված հետազոտությունները վկայում են, որ «Իլիականի» մեջ համեմատությունների թիվը (242) գերազանցում է «Ոդիսականում» գործածվածին (129):

Պոեմների ժամանակի որոշման հարցում հոմերագիտությունը ոչ պակաս չափով արգումենտ է ծառայեցնում գործողության տեղը կամ սյուժեի կապը պատմական իրադարձության հետ: Այս տեսանկյունից դիտելով պարզվում է, որ «Իլիականի» մեջ նկարագրած պատմական դեպքերը տեղի են ունենում Հունաստանի արևելյան մասում, և դրանք ուղղված են արևելքում հուլային նվաճումներ կատարելուն: Ենթադրվում է, որ երկրորդ հազարամյակի վերջին (մ.թ.ա.) հունական ցեղերը շարժվում են էգեյան ծովի կղզիներով դեպի փոքր-ասիական հյուսիս-արևմտյան ափերը, այսինքն Տրոլլայի ուղղությամբ, և կոլոնների մզելով բնիկների հետ՝ նվաճում նրանց հողերը և բնակություն հաստատում այդտեղ: Հենց այդ պատերազմներն են հանդիսանում արոյական պատերազմի մասին հյուսված և հետագայում ձևավորված զրույցի նյութը, որ երգել են այեդները և հաղորդել սերնդե-սերունդ: Այս զրույցները հետագայում վերամշակվել են «Իլիականի» մեջ:

«Ոդիսականի» գործողությունների գերակշռող մասը, ինչպես ցույց է տալիս ուսումնասիրությունը, կենտրոնացած է Հունաստանի արևմտյան մասում. այստեղ գտնվում է Ոդիսեի հայրենիքը, Իթակե կղզին: «Ոդիսականի» մեջ զրահորվել է հնադարում գեպի արևմուտք սկսված հույների հոսանքը մայր երկրից: Հունական գաղթականության այս հոսանքը տեղի է ունեցել ավելի ուշ, քան առաջինը, այսինքն VIII դարում (մ.թ.ա.), ինչպես վկայում են հույների ձեռքով Սիցիլիայում կառույցված Սիրակուզա և Նաբոսս քաղաքներին վերաբերող պատմական հաղորդումները:

Այս բոլորը վկայում են, որ պոեմներն իրարից բաժանում է հեռավոր մի ժամանակաշրջան, այլև այն, որ «Իլիականը» ավելի վաղ ժամանակի գործ է, քան «Ոդիսականը»: Սակայն ստույգ ժամանակը մթության քողով է

ծածկված. ոմանք համարում են երկրորդ հազարամյակի վերջը և առաջինի սկիզբը, ուրիշներ՝ ամենատույը VI դարը (մ.թ.ա.): Հոմերոսի մասին հիշում են VII դարի (մ.թ.ա.) հունական քնարերգուները՝ Աքքիլևքոսը, Տերպանզորոսը, իսկ VI դարից (մ.թ.ա.) գոյություն ունեւ հելինական իրավունք միայն Հոմերոսի ստեղծագործությունների համար:

Հոմերոսյան պոեմների ժամանակը ոմանք համարում են X—VIII դարը (մ.թ.ա.), հիմք ընդունելով պոեմների գրության լեզուն, ուրիշներ՝ IX—VIII դարը: Ռուս հոմերագետներից Ի. Տրոնսկին պոեմների ավարտման ժամանակը համարում է VIII—VII դարը (մ.թ.ա.), նկատի ունենալով, նախ, որ պոեմների մեջ մուտք են գործել միկենյան կուլտուրայի տարրեր, իսկ այդ կուլտուրայի գոյության ժամանակը համարվում է VIII դարը, երկրորդ՝ էպոսին ծանոթ է երկաթի գործածությունը, երրորդ՝ հոմերոսյան հերոսները հազնված են և սանրված արևելյան տարազով, որը ներթափանցել է Փոքր Ասիա IX—VIII դարում (մ.թ.ա.), իսկ այստեղից՝ հունական շրջանները: Տրոնսկին, բացի դրանից, հիմք է ընդունում, և արդարացիորեն, Ոդիսևսի բնավորության մի շարք գծերը՝ խորամանկությունը, խաբեբայությունը, որոնք հատուկ են ուշ դարաշրջանի, ավելի բարձր մակարդակի կուլտուրայի և հակադրված են «Ելիականի» հերոսներին, որոնք զերծ են այդ արատներից, որպես ավելի արիմիտիվ շրջանի կերպարներ: Ռուս հոմերագիտության մեջ պրոֆ. Ս. Ի. Ռադցիգը «Ելիականի» ժամանակը համարում է IX դարը (մ.թ.ա.), իսկ «Ոդիսականի» ժամանակը — VIII դարի սկիզբը (մ.թ.ա.): Մեր ժամանակի եվրոպական հոմերագետների մեծ մասը «Ելիականի» ժամանակը սահմանում է VIII դարը՝ 700 թիվը (մ.թ.ա.), «Ոդիսականը» վերադրում է VII դարին (մ.թ.ա.), իսկ փոքրամասնությունը — հասցնում է Հեսիոդոսի ժամանակին, վերջինիս պոեմի՝ «Աշխատանք և օրեր»-ի շարադրման պահին, վերջնական ձևավորումը գնում է VII դարի վերջին: Հինդերորդ դարի հայ խոշոր գիտնական փիլիսոփա Նզնիկը Հոմերոսին և Հեսիոդոսին համարում է ժամանակակիցներ և նույնիսկ գրում, որ Հոմերոսը մեծ չափով օգտվել է Հեսիոդոսի «Բնողոնիա» աշխատությունից:

Պոեմների ժամանակի խնդիրը տեղիք է տվել դանադան ենթադրությունների և, ինչպես տեսանք, շարունակում է մնալ ենթադրություն, չլուծված պրոբլեմ: Նույնը չի կարելի ասել պոեմների լեզվի մասին, որովհետև լեզվի խնդիրը հնարավոր է լուծել պոեմների ուսումնասիրությամբ և ուրիշ պոետների լեզուների հետ համեմատելու միջոցով. սակայն պոեմների լեզվի խնդիրը կապված է նաև պոեմների ձևավորման տեղի հետ, իսկ տեղի որոշումը գյուրացնում է լեզվի պրոբլեմի լուծումը:

Հոմերագիտության մեջ ընդհանրացած կարծիքն այն է, որ պոեմներն իրենց առաջին ձևավորումն ստացել են Իոնիայում և գրված են հին իոնիական բարբառով. այս բարբառը, ինչպես ցույց է տվել համեմատությունը, շատ տարբերություն ունի VI դարի պոետ Անակրեոտի և պատմագրության

Հայր Հեղուդատոսի (V դար մ. թ. ա.) լեզվից: Հենց լեզվական այդ փաստը հաստատում է պոեմների՝ փոքր-ասիական առափնյա հույն գաղթականների մեջ սկզբնավորվելու պատմական ևնթագրութունը: Սակայն պոեմների լեզուն անխառն խոնրական չէ. նրա մեջ մուտք են գործել էթական բարբառի տարրեր, իսկ այդ բարբառը հանդիսացել է Փոքր Ասիայի հյուսիսարեւմտյան ափերին բնակութուն հաստատած էթիայի հույն գաղթականութան խոսակցական լեզուն: Ննթագրութում է, որ խոնրական այնգներն օգտագործել են էթական երգիչների ստեղծած երգերը և ստեղծել պոեմներին հատուկ էթիական լեզուն:

Հանգամանորեն ուսումնասիրելով պոեմների լեզուն, համեարագութութունը կարողացել է երեւան հանել պոեմների լեզվի ու ոճի առանձնահատկութութունները և դրա վրա կառուցել իր ընդհանրացումներն այդ ուղղութութամբ: Լինելով իր ժամանակաշրջանի կուլտուրապես զարգացած երկիր, Իոնիան ունեցել է և համապատասխան լեզու և ոճ, որը զբոսնորվել է պոեմների մեջ: Պոեմների լեզվի մեջ արտացոլվել է ժամանակի կոնկրետ և պարզ մտածողութութունը, բնության և առհասարակ իրերի միթոլոգիական պատկերացումը, աներևութ ուժերի առկայութութունը բնության երևույթների մեջ: Դրանով պետք է բացատրել, որ պոեմների մեջ անշունչ առարկաներին վերագրութում են մարդկային հատկութութուններ, ինչպես՝ «անամոթ քար», «անգութ երկաթ» և այլն: Պոեմների ոճը հանդիսավոր է, հարուստ էպիտետներով, համեմատութութուններով, հակադրութութուններով, չափազանցութութուններով: էպիտետները տրութում են թե՛ մարդկանց, թե՛ կենդանիներին և թե՛ անշունչ առարկաներին: Այսպես, հերոսները կրում են հետեյալ մականունները՝ քաջոտն, արագավազ Ֆրիլես, դիցավարմ, արանց արքա, քաջափառ Ագամեմոնոն, կրկնակաղ Հեփեստոս, մրրկոտն, ժիրն Իոիս, խաժակն Աթենաս, կորգակաճոճ, այրասպան Հեկտոր, խորագետ, բաղմահնար Ոդիսես, շանթարձակ Զեւս, սեահեր Պոսեյդոն, աչեղ Հերոս, վարտագեղ, լուսաթեկ Բեղիս. ծով՝ առավածային, ձկնառատ, երկիր՝ անսահման, լայնատարած: Համեմատութութունները, որոնք գունադարգում են նկարագրութութունները, նույնպես մեծ տեղ են գրավութում պոեմների մեջ, դրանք կոնկրետ են և կենդանի. օրինակ՝ վեների փայլը համեմատութում է խարույկի փայլի հետ, ռադմիկների տեղաշարժը՝ չվող թռչունների հանգաւի, զորքերի թիվը՝ ճանճերի պարսի, Ագամեմոնի՝ զորահրամանատարի երեւալ բանակի առաջ՝ քաջալանջ եղան, որ ընթանում է նախրի առջեւից, և այլն: Չափազանցութութունները նույնպես աչքի են ընկնում իրենց ուժգնութթամբ ու կոնկրետութթամբ: Թե՛ համեմատութութունները և թե՛ չափազանցութութունները վերցված են մարդկային հասարակական կյանքից ու բնութթունից:

Պոեմների մեջ կան հակասութութուններ ու կրկնութութուններ: Հակասութութուններն անխուսափելի են ժողովրդական ստեղծագործութութունների մեջ, որոնք գրի առնվելուց առաջ բերանացի ավանդվել են սերնդե-սերունդ և տեղիք

տվել դրանց: Հակասության ցայտուն օրինակ կարող է ծառայել «Իլիականի» առաջին երգի մեջ Զևսի խոստումը՝ պատժելու Ագամեմնոսին և աքայացիներին: Զևսի խոստումը չի կատարվում հաջորդ երգի մեջ, և հույները փոխանակ իրրե պատիժ պարտություն կրելու, հաղթում են, և միայն պոեմի 8-րդ և 9-րդ երգերի մեջ Զևսը կատարում է իր խոստումը: «Իլիականի» 11-րդ երգի մեջ Պատերազմը նեոթորին հալածում է, ին ինքն շտապում է դնալ, որովհետև նրան սպասում է Աքիլլեսը, և 12-րդ երգի մեջ նա պիտի ներկայանար Աքիլլեսին, սակայն ներկայանում է 16-րդ երգի սկզբում: Այս և նման հակասությունները մանր կարգի են և առանձին խմատային աղճատում չեն առաջացնում պոեմների մեջ: Որպես լուրջ հակասության փայլուն իլյուստրացիա կարող է ծառայել հետևյալը. «Իլիականի» 5-րդ երգի մեջ «արիստանման» Պիլեմենն սպանվում է, սակայն նույն Պիլեմենը 13-րդ երգի մեջ ողջում է իր օրդի Հարալիզոնի մահը:

Բացի հակասություններից, պոեմների մեջ կան մասեր, որոնք օրգանապես չեն միահյուսվում ամբողջին և չեն կապակցվում մյուսների հետ, այլ ինքնուրույն ամբողջականություն են ներկայացնում, և եթե դրանք դուրս ձգվեն, պոեմի միասնությունը դրանից չի տուժի: Այդպես են Աքիլլեսի զինք ու զրահի նկարագիրը, որ տրված է «Իլիականի» 18-րդ երգի մեջ, աստվածների ճակատամարտը 20-րդ երգի մեջ, հույների և տրոյացիների ուժերի թվարկումը 2-րդ երգի մեջ և այլն:

Սովետական հոմերագիտությունը մանր կարգի հակասությունների մոտք գործելը պոեմների մեջ բացատրում է նրանով, որ պոեմների հեղինակը ուշադրությունը սեռեւ է ավելի կարևոր խնդրի վրա, «բնդհանուր, առաջատար իդեայի վրա», և մի կողմ թողել առանձին մանրուքները:

Պոեմների նյութը տրովական պատերազմն է: Տրոյան կռիվը է նաև Իլիոն, և դրանից առաջացել է պոեմի առաջին մասի՝ «Իլիականի» անունը: Տրոյան հանդիսացել է Դարդանական պետության մայրաքաղաքը և գտնվել է Փոքր Ասիայի արևմտյան ափին, Դարդանելից դեպի հարավ: Նա եղել է հարուստ քաղաք և զրգռել է ժամանակի ավարառու ցեղերի, դրանց մեջ և հույների խորթակը, ենթարկվել հարձակումների ու ավերմունքի: Հնագիտական պեղումները նշում են մի քանի, մինչև 6-7 Տրոյ նույն Դարդանական առափնյա տարածության վրա: Հույների արշավանքը Տրոյի վրա վերաբերում է հենց այդ քաղաքին, որին երկու պաշարումից հետո նրանք ստիպում են անձնատուր լինել:

«Իլիականի» բովանդակությունը հետևյալն է. Տրոյի թագավորի տղան՝ Պարիսը (կամ Ալեքսանդրը) հափշտակում է Սպարտայի թագավոր Մենելա-

յոսի կնոջը՝ զեղեցիլուհի Հեղինեին: Մենկայոսը չի հանդուրժում իրեն հաս-
ցերած այս վիրավորանքը և դիմում է Հունաստանի բոլոր իշխանների օգ-
նությունը՝ իր անպատվության միեմն առնելու համար: Նրանք որոշում են
զենքի դիմել: Հուլներին օգնության են գալիս մոտակա կղզիների բնակիչ-
ները: Հունական զորքը հավաքվում է էվբեա կղզու Աուլիս քաղաքում: Զոր-
քերի գերագույն հրամանատար է ընտրվում Ալամանոնը՝ Միկենե քաղաքի
թագավորը: Պատերազմին մասնակցում են հունական շատ քաջեր ու երեկ-
ւիներ՝ Աքիլեսը, Պելիսի և Բեդիսի սրգին, ամենից քաջակորույր և անվեհե-
րը, խորագեա Ողիսեսը, Աքիլեսի մտերիմ ընկեր Պատրոկլոսը, իմաստուն
ժեռունի Նեսթորը և ուրիշներ: Հունական զորքը հասնում է Տրոյ և գրո-
հում քաղաքի վրա, բայց չի կարողանում գրավել քաղաքը: Պատերազմը
տևում է 10 տարի: Հուլները դիմում են խորամանկության: Ողիսեսի առա-
ջարկով կառուցում են մի փայտե ձի, զրա մեջ թաքնվում են կորիճները,
ձին թողնում բաց դաշտում, իսկ իրենք քաշվում ծովի խորքը: Տրոյացիները
մտածելով, թե հուլները վերադարձել են իրենց երկիրը, քանդում են պա-
րիսպները և ձին փոխադրում քաղաքի ներսը: Ծովի խորքում թաքնված հուլ-
ները վերադառնում են, գրավում քաղաքը, ավերում և կողոպտում վերա-
դառնում Հունաստան: Այդ է տրոյական պատերազմին վերաբերող զրույցի
հիմքը:

«Իլիականը» չի բովանդակում այդ բոլորը: Նրա մեջ պատմված է միայն
մի միջադեպ՝ Աքիլեսի ցասումը պատերազմի 10-րդ տարում. պոեմը հենց
սկսվում է դրանով: Պատերազմին մասնակցում են նաև աստվածներն ու
աստվածուհիները, որոնք նույնպես բաժանված են երկու բանակի: Հունա-
կան բանակի մեջ իր ուժով ու քաջությամբ հայտնի է Աքիլեսը, իսկ տրոյա-
ցիների մեջ՝ Հեկտորը: Ավարի բաշխումից Աքիլեսին բաժին է ընկել մի
ստրկուհի՝ Բրիսեիս անունով. սրան վերցնում է Ալամանոնը, Ապոլլոնի քրմի
դստեր փոխարեն, որին համիշտակել էր ինքը, բայց հարկադրված էր եղել
ռազմիկների պահանջով վերադարձնել հորը: Աքիլեսը վիրավորվում է և չի
մասնակցում պատերազմին: Տրոյացիները ջարդում են հուլներին, Հեկտորի
ձեռքով սպանվում է Աքիլեսի մտերիմ ընկեր Պատրոկլոսը: Աքիլեսն ընկե-
րոջ մահվան լուրն ստանալով՝ կատաղում է և նետվում մարտի դաշտը, որո-
նում Հեկտորին, մենամարտում նրա հետ և սպանում: Հեկտորի հայրը, ծե-
րունի Պերիամոսը, գալիս է հունական բանակը, ողորձ խոսքերով շարժում
Աքիլեսի գուլթը և մեծ փրկանք տալով՝ ստանում Հեկտորի դիակը: Հայտա-
բարվում է դինադադար. Հեկտորի աճյունը հանդիսավորությամբ հողին է
հանձնվում: Սրանով ավարտվում է «Իլիականը»:

«Իլիականը» բաղկացած է 24 գլխից և 15.630 տողից, գրված է հերոսա-
մետրով, այսինքն վեցվանկանի ոտանավորով, որով գրված է նաև «Ոդիսա-
կանը»: Ինչպես ցույց է տալիս ուսումնասիրությունը, հերոսամետրը հունա-
կան այեդների ստեղծագործությունն է, որը հետագայում դարձել է էպիկա-

Հայան ստեղծագործութեան բնորոշութիւնը չափը և իր կատարելագործութեանն է հասկ «Իլիականի» ու «Ոդիսականի» մեջ: «Իլիականի» մեջ գործում են տղամարդիկ, կանայք, աստվածներ և աստվածուհիներ: Պոեմի կենտրոնական դեմքը Աքիլլեսն է, կորովի, բնկերասեր: Այնուհետև հայտնի են՝ Ագամեմնոնը, Ոդիսսեսը, Հեկտորը, Դիոմիդեսը, Պատրոկլոսը, Այասը, Պարիսը, Նեսթորը, որոնք Մարքսի և Էնդելսի նշած ռազմական գեմոկրատիայի վերնախավերն են, և որոնց Էնդելսն անվանում է «երեկոյններ»: Պոեմի մեջ նրանք հանդես են գալիս իրենց հատուկ բնութագրով, որ արտահայտվում է վերը բերած նրանց մտականունների մեջ:

Պոեմի մեջ, բացի տղամարդկանցից, իրենց հատուկ դերով հանդես են գալիս նաև կանայք — Հեկաբեն՝ Հեկտորի մայրը, Անդրոմաքեն՝ Հեկտորի կինը, Հեղինեն՝ Մենելաոսի կինը, Կասանդրան՝ Պերիամոսի դուստրը, իրենց նախնիներով ու ստրկուհիներով: Նրանց մեջ ցայտուն դերով հանդես է գալիս Անդրոմաքեն, որպես Հեկտորին նվիրված ու հավատարիմ կին: Պոեմի մեջ դրանք թեև «երեկոյններ» կանայք են, այնուամենայնիվ պատկերված են տղամարդան անհավասար իրավունքներով: Կինն իրավունք չունի մասնակցելու ռազմական, հասարակական գործերին, նրա դերը շատ քիչ էր տարբերվում ստրկուհիների դերից: Կնոջ այս սոցիալական անիրավահավասար վիճակն ախտն է նկարագրում Էնդելսը. «Նոր քնտանեկան ձևն իր ամբողջությամբ մեր առաջ է ելնում հույների մեջ: Մինչդեռ, ինչպես Մարքսն է նկատում, աստվածուհիների դիրքը դիցաբանութեան մեջ պատկերացնում է մեղմի ավելի վաղ ժամանակաշրջան, երբ կանայք ավելի ազատ և պատվավոր չիրք ունեին: Հերոսական շրջանում տեսնում ենք կնոջն արդեն տղամարդու գերիշխանութեամբ և ստրկուհիների մրցմամբ ստորացած»: «Ոդիսականի» մեջ Տելեմաքը կշտամբում է մորը և կարգադրում է հանդիստ մնալ, և մայրը հնազանդվում է նրան: Էնդելսը գրում է, թե պոեմների մեջ երևում է, որ հերոսական դարաշրջանի հույն կինն ավելի մեծ հարգանք է վայելում, քան հետագա, քաղաքակրթութեան շրջանի կինը, որը միայն տանը տնտեսուհի է, ստրկուհիների վերակացու և ոչ հավասար տղամարդուն¹:

«Իլիականի» մեջ բոլոր կերպարներն օժտված են զրական դերերով, բացի Թերսիդեսից. սա ֆիզիկական արատի հետ ունի և անհրապույր բնավորություն:

* * *

Հոմերոսյան պոեմը մյուս ժողովուրդների պոեմների հետ ունի ընդհանուր, համանման դերեր: Այստեղ, ինչպես և բոլոր ժողովուրդների մոտ, էպոսն սկզբվում է նախերգանքով, որով դիմում է արվում մուսային կամ ուրիշ բարձր

¹ Յո. Էնգելս, «Ընտանիքի, մասն. սեփ. և պետութ. ծագումը», էջ 70—71, Նրևան, 1932:

ուժերի և շնորհք կամ կարողություն խնդրվում ունենդիրների ուշադրությունը հրավիրելու, նրանց մեջ տրամադրություն ստեղծելով՝ վեպի բովանդակությունը, ընթացքը լսելու համար: Դիտավոր հերոսները նկարագրված են գրական հատկանիշներով, սիրում են ժողովրդին, ֆիզիկական ուժի հետ մեկտեղ ունեն նաև բարձր հատկություններ՝ մեծահոգություն, հավատարմություն, վճռականություն. սիրելով ժողովրդին, ատում են սատրոններին ու գաղաճաններին, անողորք են դեպի հակառակորդները և համառ իրենց սրտշումների մեջ:

Բացի նշված այս ընդհանուր դժերից, մասնավորապես գիտելու արժանի են հոմերոսյան վիպերգության և «Սասունցի Դավթի» միջև համանման մի շանի կողմեր: Համառ է Դավիթը, համառ է և Արիլեսը. ոչ ոք չկարողացավ Արիլեսին հաշտեցնել Ագամեմնոնի հետ. ոչ մի ուժ չկարողացավ ընկճել Դավթին պատերազմի ընթացքում: Դավիթն ունեցավ իր ափրիլեսյան գարշապարը և հենց այդ պատճառով խոցվեց մի հասարակ նետից: Արիլեսը վիրավորվեց ու մեռավ Պարիսի նետից: Զրի ուժը նմանապես նկատելի է հայկական և հունական էպոսների մեջ: Երբ Դավիթը ջուր է խմում Կաթնադրյուրից՝ քառասուն անգամ տվելի է հզորանում. Թեդիս գիցուհին, Արիլեսի մայրը, իր որդուն լողացնում է Ստիրս սրբազան գետի մեջ ու նրան դարձնում անխոցելի, բացառությամբ մանկան կրնկի, որովհետև լողացնելիս դարշապարից էր բռնել: «Ողիտականի» մեջ Ալքինոսի թաղավորի պալատում կանաչը զանազան աշխատանքներ են կատարում, հիսուն կին ցորեն է աղում, մշուտները ոստայն են գործում կամ բոք պտտեցնում. նույնպիսի երևույթի հանդիպում ենք նաև «Սասունցի Դավթի» մեջ:

* *
*

Անտիկ աշխարհը շատ բարձր է գնահատել Հոմերոսի հանճարը: Դեռ ավենական դեմոկրատիայի ղեկավար Պերիկլեսն իր ճառի մեջ շոյում էր դեմոկրատական Աթենքի փառասիրական ղգացմունքները, հայտարարելով, թե իրենք կհանդիսանան զարմանքի առարկա ապագա սերունդների համար, առանց ղգալու Հոմերոսի դոլքի կարիքը: Հոմերոսը ճանաչվել է հույների ամենասիրելի պոետը, և ինչպես որակում է գրականության պատմությունը, հանդիսացել է «բովանդակ հունական ժողովրդի միասնության սիմվոլը»: Միայն ավենական դեմոկրատիայի ղեկացիոն մտավորականներն են ցանկացել ստվերարկել աշխարհահռչակ պոետի փառքը, և այդ մտավորականության կարկառուն ներկայացուցիչը՝ Պլատոնը, հրաժարվել է տեղ տալ իր իդեալական պետության մեջ վսեմաշուք պոետին: Բայց և այնպես Հոմերոսը շարունակեց մնալ աշխարհի պոետական տիրակալը և իշխել դարերի ղեղարկետական մտքի վրա, որպես ճորմայի և անհասանելի տիպարի նշանակու-

թյունը» պահպանող անկրկնելի մի ստեղծագործության հեղինակ։ Նրա ազդեցությունը մեծ է եղել հետագա դարերի բաղմամբիվ գրողների վրա։ Հոմերոսը դարձել է բովանդակ աշխարհի սեփականություն և առաջուր մարդկության համար ամենասիրելի գիրքը, որը թարգմանվել է քաղաքակիրթ ժողովուրդների բոլոր լեզուներով։

Հայ ժողովուրդը հունական կուլտուրային և մասնավորապես գրականությանը բազմաթիվ է եղել հնագույն ժամանակներից։ Պատմական հաղորդումները վկայում են, որ տակավին ստրկատիրական ժամանակաշրջանում հունական կուլտուրան առավելագույն չափով ներթափանցել է Հայաստան և օգտագործվել հայ ժողովրդի սեփական կուլտուրան կերտելու գործում։ Հայտնի է նույնպես, որ հելլենիստական Հայաստանում այն աստիճան ընդունելություն էր գտել հունական գրականությունը, որ հայկական բեմերի վրա բեմադրվել են հունական ողբերգուների ստեղծագործությունները։ Հունական լեզվի ու գրերի Հայաստանում գործածության շուրջ 700 տարվա պատկանելի գոյության պայմաններում հունական ողբերգուների և քնարերգուների հետ, անտարակույս, ընթերցանության սիրահաճ նյութ է հանդիսացել և հոմերյան դյուցադներգությունը։

Ֆեոդալական Հայաստանում էլ շարունակում է զարգանալ Հայաստանի և Հունաստանի կուլտուրական ազդեցությունը, և ուժեղ չափով։ Այս պայմաններում անգամ հայ երիտասարդությունը կրթություն է ստանում Աթենքում, հելլենիստական Ալեքսանդրիայում, և Հայաստան բերում հելլենական կուլտուրայի լավագույն արժեքները։ V և հաջորդ դարերում հայերեն թարգմանված են հատվածներ հունական քնարերգուներից՝ Թևոգիդեսից, Պինդարոսից, ինչպես և Հոմերոսից, իսկ ողբերգուներն այնքան ծանոթ են եղել, որ «Գիրք Պիտոցիցը» գտվերգում է Մենանդրոսի ստեղծագործությունները և գործվում եվրիպիդեսի «Մեդեան»։ Խորենացին օրինակներ է բերում Հոմերոսից և հայ իշխաններին համեմատում հոմերոսյան կերպարների հետ։ Նա որպես պատմական փաստ արձանագրում է, որ հայ Զարմայր նահապետը մասնակցել է տրոյական պատերազմին, օգնել է Պերիանոսին և սպանվել պատերազմում։ Խորենացին ցանկանում է, որ Զարմայրը սպանված լինի Աքիլլեսի և ոչ թե հունական ուրիշ քաջերի ձեռքով («Եւ անդ ի քաջացն հելլենացոց վիրաւորեալ մեռանի (Զարմայր — Ա. Ա.), ալ կամիւմ յԱքիլլեսայ, և մի՛ յայլ ումեք է ի քաջացն» (Խորենացի, գիրք Ա., գլ. ԼԲ, էջ 89, Թիֆլիս, 1913)։ XII դարում Գրիգոր Մաղիստրոսի թղթերում Հոմերոսը հիշվում է առանձին ակնածանքով։ Հոմերոսը հիշվում է նաև հաջորդ բոլոր դարերում, և մեր ձեռագրերում այսօր պահպանված են շատ հաղորդումներ հունական մեծ պոետի մասին։ Սակայն չնայած նա մեծ համբավ է ունեցել Հայաստանում, բայց և այնպես հայ եկեղեցին չէր կարող հանդուրժել նրա թարգմանությունը՝ որպես «հեթանոսական աշխարհըմբռնման մի կոթող», և այն չի թարգմանվել մինչև XIX դարը, երբ Խաալիայում առաջին անգամ

լույս է տեսնում պոեմների թարգմանությունն իտալերեն լեզվով: Իտալիացի օրինակը դառնում է վարակիչ Վենետիկի Հայ Մխիթարյանների համար, որոնք և առաջինը ձևոնարկում են այդ գործի հայերեն թարգմանությունը:

Նախ՝ Հոմերոսի աղվեսությունը Արսեն Բաղդատունին գրում է «Հայկ դյուցազն» պոեմը, երկրորդ՝ երեք անգամ Վենետիկում հայերեն թարգմանվում են պոեմները հունարեն բնագրից:

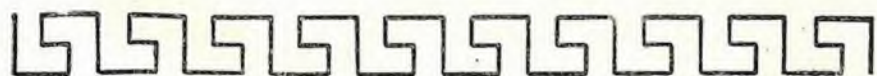
Առաջինը Նդիտ Թովմաձյանը թարգմանել է «Ելիականը» գրաբար լեզվով և լույս ընծայել Վենետիկում 1843 թվականին: Նույն Թովմաձյանը գարձյալ գրաբարով թարգմանել է «Ողիտականը» և հրատարակել 1848 թվականին Վենետիկում: «Ելիականի» երկրորդ գրաբար թարգմանությունը պատկանում է Արսեն Բաղդատունուն. պոեմը լույս է տեսել երկու անգամ Վենետիկում, 1864, 1893 թվականներին: «Ելիականի» երրորդ թարգմանությունը կատարել է Արսեն Ղազիկյանը, աշխարհաբար, արևմտահայ լեզվով, և տպագրվել է Վենետիկում 1911 թվականին: Այս բոլոր թարգմանությունները չափածո են: Արևելահայ գրականության մեջ պոեմները չեն թարգմանվել հայերեն: ԲաՆառտեղծ Հովհ. Հովհաննիսյանը թարգմանել է հունարենից «Ելիականի» նոտերգանքը, իսկ բանաստեղծ և վիպասան Գ. Գևորգյանը գրաբարից աշխարհաբար թարգմանել է հատվածներ «Ելիականից» և «Ողիտականից»: Բացի դրանցից, 1886 թվականին թարգմանվել և տպագրվել է Ֆերդինանդ Շմիդտի «Հոմերի Ելիականը» և «Հոմերի Ողիտականը» վերնադրով արձակ շարադրանքը (թարգմանությունը կատարել է Փիլիպոս Վարդանյանը):

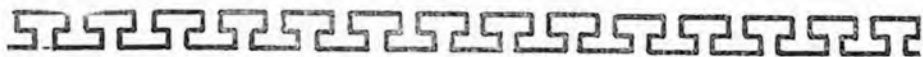
Հոմերոսյան պոեմները վիթխարի ու հարուստ շաժմարան են՝ գիտականոթեն ուսումնասիրելու մարդկության հեռավոր անցյալը, նրա բովանդակ կյանքը, աշխարհազգացողությունը, կուլտուրան: Բազմազան գեղերի նկարագիրը, բազմաթիվ դեմքեր, հերոսներ, աստվածներ, աստվածուհիներ, պաշարար, հուղումներ ու կրքեր, սեր, ասելություն, խորամանկություն, դարաշրջանների բովանդակ հասարակական կյանքը՝ մարդկային կենցաղով ու աշխարհըմբռնումով կենդանադրվել են հոմերոսյան գրչի տակ վստի ու հանգիսավոր ոճով, գունեղ պատկերներով, հստակապ մտքի կերտած սքանչելի տեսարաններով: Այս բազմազանության մեջ նա միասնական է և ընթերցողին հափշտակում է, հուզում այն զգացմունքներով, որոնք հուղել են մարդկային հասարակությանն իր մանկության օրերում և դեռ շարունակում են այժմ էլ հուղել մեր ժամանակի մարդուն:

Ա.Ռ.ԱՐՆԻ, Ա.Ռ.ԱՐՆԻՅԱՆ

ԻՆԻԱՆՆ

ԵՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

ԺԱՆՏԱԽՏ ԵՎ ԹՇՆԱՄԱՆՔ

5 Զայրո՞ւյթն երգիր, աստվածուհի, Պելիսածին Աքիլլեսի,
Զայրո՞ւյթն ահեղ, որ աքայանց մատնեց անթիվ աղետների
նվ փառապանծ շատ քաջերի հոգիները զժողսք նետեց,
Իսկ մարմինները կեր դարձրեց թռչունների ու շների:
6 Զեսի կամբո՞ւ՛վ դա կատարվեց, սկսվելով ա՛յն օրվանից,
երբ շարաղետ թշնամանքով պառակտվեցին զարհուրելի
Ադամեմնոն արանց արքան և Աքիլլեսն աստվածազարմ:

Ո՞վ էր արդյոք աստվածներից, որ գծողթյան մղեց նրանց.
Որդին էր նա Զևս աստծո և Լեթոյի: Նա զայրացած՝
10 Թագավորի զորքերի մեջ սիրեց ժանտախտ սարսափելի:
Զորքն էր ջնջվում, քանզի Աթրիդն անարդել էր քուրմ Քրիդին:
Նկկ էր ծերն աքայացոց նավերի մոտ արագընթաց՝
Աղատելու իր զստրիկին, բերած փրկանք մեծահարուստ:
15 Թախանձաղին խնդրում էր նա աքայացոց և մանավանդ
Աթրեոսի որդոցն երկու՝ զորազուլս հերոսներին.
«Աթրիդեսնե՞ր, ինչպե՞ս և դուք, գեղասրո՞ւնք աքայացիք,
Բող որ ձեզ տա՞ն աստվածները Օլիմպոսում տուն ունեցող՝
Քանզի քաղաքը Պերիամի և տուն դառնալ բարեհաջող.
20 Ակնածելով Զեսի զավակ Աստղունից աղեղնավոր,
Աղատեցիք դստերն իմ դուք, ընդունելով փրկանքն իմ մեծ»:

Աքայացիք բոլորն իսկույն աղմկածայն հոժարվեցին
Ընդունել այդ փրկանքն հարուստ և մեծարեւ ծերուկ քրմին.

25 Բայց դա հաճո չեղավ սրտին Ադամհմնոն Աթրիդեսի:
 Նա վրոքնդեց ծերուկ քրմին, լրարբառելով անարգալի.
 «Մերուկ, էլ քեզ չտեսնեմ այս նավերի մոտ, չգաս նորից,
 Զուր մի՛ կանգնիր, է՛լ չերեաս դու իմ աչքին, ապա թե ոչ
 Քեզ չեն օգնի ոչ ցուպը քո և ոչ պսակն Ապոլլոնի:
 Իսկ ես ազատ չեմ արձակի քո աղջկան, մինչև որ նա
 30 Մեր Արգոսում, իմ հարկի տակ, հեռու քեզնից, հայրենիքից,
 Զալառավի ոստայնի մոտ իբր հաճելի ինձ կողակից:
 Կորի՛ր և ինձ մի՛ զայրացուր, որ տուն դառնաս զեթ ողջանդամ»:

Ասաց: Ծերը ահարեկվեց, և, հնազանդ նրա խոսքին,
 Ախիսոս քայլեց հավերժագուշ ծովի ափով: Երբ հեռացավ՝
 35 Դարձավ, տխուր աղերս ուղղեց Ապոլլոնին ամենազոր՝
 Գեղազանդուր վեհն Լեթով աստվածուհու անմահ որդուն.
 «Լսի՛ր, աստված արծաթադեղ, դո՛ւ, որ պաշտպանն ես Քրիզի,
 Որ հսկում ես սուրբ Կիլլային և Տենեդին, օ, Սմինթևս,
 Տե՛ր իմ հզոր, եթե երբեք զարդարել եմ տաճարը քո,
 40 Կամ չայրել եմ զեր այծերի ու եղևների աղյուրներն ընտիր,
 Լսի՛ր, արբա՛, թախանձաճա և կատարիր աղերսանքն իմ.
 Դանայացի աղյուց զենքով լուծիր վրեժն իմ արցունքի»:
 Այդպես ասաց աղոթելով: Լսեց Ֆոյբոսն Ապոլլոնը.
 Նա զայրացած սուրաց իսկույն Օլիմպոսի դադաթներից,
 45 Ուսին ձգած աղեղն իր հաղթ և իր կապարճը ամրափակ:
 Երբ զայրագին սլանում էր նա մթազնած, ինչպես զիշեր՝
 Շաշում էին ահեղաձայն նրա նետերն ուսին շարժվող:
 Հասավ, նստեց նավերի դեմ և արծակեց փքին իսկույն.
 Զարհուրելի շուինդ հանեց նրա աղեղն արծաթափայլ:
 50 Նախ նա զարկեց ջորիներին և շներին արագավալ,
 Այնուհետև զորքի գլխին տեղաց նետերն իր մահաբեր,
 Ու վառվեցին ճամբարի մեջ խարույկները զիակիղման:
 Ինն օր նետերն աստվածային սահում էին բանակի մեջ.
 Տասներորդ օրն Աթիլլեսը ժողով կանչեց աքայացոց.
 55 Այդ ներշնչեց նրան Հերան, աստվածուհին լուսաթևիկ,
 Քանզի խորունկ ցավում էր նա, տեսնելով մահն աքայացոց:
 Իսկ երբ արդեն ժողովուրդը հավաքված էր ատյանի մեջ,
 Ոտքի կանգնեց և խոսքն ասաց Աթիլլեսը քաջավաղիկ.
 «Տե՛ր Աթրիդես, մենք երևի նորից պիտի ծովաթափառ
 60 Թողնենք ու մեր տունը դառնանք, եթե միայն փրկվենք մահից:
 Մարտն ու ժանտախտն աքայացոց կոտորում են դաժանաբար.
 Հարցնենք քրմին և գուշակին, կամ հմային երազագետ,

65 Զի երազն էլ Զեան է տալիս. թող մեզ ասեն՝ ինչո՞ւ այսպես
 Զայրացած է տերն Ապոլլոնն: Գուցե ուխտն է մեր անկատար,
 Գուցե նրան զոհ չենք տվել արժանավոր. արդ գուցե նա
 Գեր այծերի կամ զառների զոհ է ուզում, որ նոր միայն
 Բարեհաճի աքայացոց փրկել ախտից այս ահավորը:

Այդպես ասաց, տեղը նստեց: Այնուհետև հանդես եկավ
 Ինքը Քալիսաս Թեստորածին՝ հավահմայնը վեհագույն.
 70 Նա քաջ գիտեր, ի՞նչ է լինում, ի՞նչ է եղել կամ կլինի.
 Ապոլլոնից աստվածազոր գուշակության ձիրք ստացած՝
 Նա էր նավերն աքայացոց առաջնորդել զեպի Իլիոն:
 Յանկանալով նրանց բարին. այսպես խոսեց նա ժողովում.
 «Ո՛վ Աքիլլես աստվածափառ, պատվիրում ես, որ ես մեկնեմ
 75 Զայրույթն արքա և հեռաձիգ Ապոլլոնի. կկատարեմ
 Կամքդ ահա: Բայց նախ քան այդ՝ խոստում տուր ինձ դու երգումով,
 Որ ինձ պիտի պաշտպան կանգնես թե՛ քո խոսքով և թե՛ ձեռքով,
 Քանզի անշուշտ պիտ զայրանա հզոր տերը արգիլացոց,
 Որին հլու են աքայանք. իսկ հպատակ մարդու համար
 80 Սոսկալի է րարկութունը ամենազոր թագավորի:
 Թեև սովոր է նա հաճախ զսպել զայրույթն իր ահավոր,
 Բայց կպահի քենը սրտում, մինչև որ իր վրեժն առնի:
 Խորհիր և տե՛ս, արդյոք դու ինձ պաշտպանելո՞ւ ես քաջաբարո:
 Պատասխանեց իսկույն նրան Աքիլլեսը քաջավազիկ.
 85 «Օն, համարձակ ասա դու մեղ, ինչ պատգամ որ հայտնի է քեզ:
 Երգվում եմ արդ Զեաի սիրած Ապոլլոնով, որին, Քալիսաս,
 Ազոթում ես, երբ աստըծո կամքն ես հայտնում դանայացոց.
 Քանի դեռ ես կենդանի եմ և ունեմ աչք շրջահայաց,
 Ոչ որ զորքից աքայական, նավերի մոտ այս խորագոգ,
 90 Քեզ վրա ձեռք չի բարձրացնի, նույնիսկ ինքը՝ Ագամեմնոն
 Թագավորը, որ գերագույն զորապետն է աքայացոց»:
 Եվ անրասիր գուշակն այնժամ քաջալերված իր խոսքն ասաց.
 «Ո՛չ անկատար ուխտն է պատճառ, ո՞չ էլ զոհ՞ը, այլ այն միայն,
 Որ անարգեց Քրիդ քրմին իշխանապետն Ագամեմնոն.
 95 Զազատեց նա նրա դստերն և չընդունեց փրկանքն հարուստ:
 Պատճառն այդ է, որ մեր գլխին կրակ թափեց տերն հեռաձիգ
 Եվ տակավին կկործանի, չի փարատի մահ ու կորուստ,
 Մինչև որ այն աչեղ կոչսին ետ չդարձնեն հորն իր սիրած
 Եվ չուղարկեն սուրբ Քրիդին հարչուր եզնյա փարթամ մի զոհ.
 100 Թեև ես այդպես արժանանանք ողորմությանը Ֆոբոսի»:

- Այդպէս ասաց, տեղը նստեց: Հանդես եկաւ ժողովի մեջ
 իշխանապետն աստվածադուն՝ Ադամեմնոնը Աթրիդես:
 Ելաւ ցասկոտ, սիրտը լցւած թշնամանքով զարհուրելի,
 Եւ վառվեցին բոցերի պէս իր աչքերը փայլակնացալու:
 105 Նախ Քալխասին նայեց նա խելո՞ւ ու կատաղի, ապա ասաց.
 «Ով շար գուշակ աղետների,— շէս տակ ինձ երբեք լաւ խոսք,
 Այլ սիրում ես դու գուշակել մեզ համար լոկ շար աղետներ:
 Մինչև հիմա ոչ ասել ես, ոչ կատարել բարի մի բան,
 Եւ այժմ ահա քարոզում ես այս ժողովում դանալական,
 110 Թե Հեռաձիգն այն պատճառով է մեզ մատնում աղետների,
 Որ մերժեցի ես ընդունել փրկանքն հարուստ և կամեցա
 Իմ տուն տանել Քրիդուհուն, քանզի նրան բարձր եմ դասում
 Ի՞մ իսկ ընտրած Կլիթեմնեսի կնոջիցս օրինական:
 Եւ իսկապէս, չքնաղ տեսքով, խոհուն խելքով և իր բարքով
 115 Քրիդուհին ո՛չ պակաս է, ո՛չ էլ նսեմ իմ կնոջից:
 Բայց պատրաստ եմ եւ տալ նրան, եթե այդ է մեզ օգտարէր,
 Քանզի ազդին ցանկանում եմ ես փրկութիւն, և ոչ կորուստ:
 Իսկ դուք տվէք ինձ այլ պարգև, որ Արդիլյան բանակի մեջ
 Ես չմնամ դուրի ու անվարձ, որ անվայել բան չլինի,
 120 Ահաւաստիկ տեսնում եք դուք, որ պարգևս կորցնում եմ ես»:

- Պատասխանեց նրան դյուցազն Աքիլլեսը քաջավաղիկ.
 «Ո՛հ, Աթրիդես՝ս դու գերաւիառ, բայց ամենքից շատ ընչաքաղց,
 Որտեղի՞ց քեզ նոր պարգև տան մեծահոգի արայացիք:
 Մենք ոչ մի տեղ դույք ու դանձի մի ընդհանուր պահեստ չունենք,
 125 Մինչդեռ բաշխված է ավերված քաղաքների ավարն արդեն,
 Եւ խաչտառակ բան կլինի, եթե տրվածն ետ պահանջենք:
 Բայց դու հիմա, աստվածասե՛ր, վերադարձրու պարգևը քո,
 Իսկ հետո մենք քեզ եռակի, քառապատիկ կհատուցենք,
 Երբ Զևսը տա, որ ավերենք Տրոյ քաղաքն ամրապարիսպ»:
 130 Նրան իշխանն Ադամեմնոն պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
 «Որքան էլ որ քաջ ես իրոք, աստվածակե՛րպոյ Աքիլլես,
 Բայց մի՛ նենգիր, շէս կարող դու ինձ ո՛չ խարել, ո՛չ համոզել:
 Ինքդ փնտրես փառք ու պատիւ, իսկ ես նստեմ դուրի և թափո՛ւր
 Դրա համա՛ր ես հորդորում, որ աղջկան վերադարձնեմ:
 135 Թող ինձ հարգեն նոր պարգևով մեծահոգի արայացիք,
 Եւ թող ինձ տան սրտահաճո և համարժեք մի նոր ընծա:
 Եթե շտան, ինքքս կըզամ և կվերցնեմ ես ինքնակամ
 Պարգևը քո, Ոգիսեսի, կամ Այասի, և վա՛յ նրան,
 Ով իմ զայրույթն հանկարծ փորձի և ում առջև ես ծառանամ:

140 Բայց դա հետո կհոգանք մենք, իսկ արդ. ու նալը ծով ձգենք,
 Բնորենք ճարտար նավաստիներ, բառնանք մեր զոհն հարյուր եղնյա
 նվ գեղեցկայտ Քրիզուհուն առնենք տանենք մենք այդ նավով:
 Խորհրդական մեր քաջերից մեկը լինի թող նավապետ՝
 Ողիտեսը, Իդոմենեսն և կամ Այասն անպարտելի,
 145 Կամ թեկուզ դու, աստվածասուն Պելիասին, որ աքայանց
 Զորքերի մեջ ամենամեծ քաջն ես հզոր և ահավոր,
 Վեր կաց գնա և սուրբ զոհով այն պրկազելը և լին հասածո
 Սիրտը շահիր, ողորմալից դարձրու առ մեզ ու դիմառատ»:

Խնթ նայելով, ասաց նրան Աքիլլեսը քաջավաղիկ.
 150 «Ո՛հ, դու ազահ և անամոթ, որ լուկ օգուտն ես քո խորհում,
 Ո՛վ կարող է լսել քո խոսքն աքայական զորքերի մեջ,
 Այա քեզ հետ ճամփա գնալ կամ մարտնչել ընդամու գեմ.
 Ինձ համար եմ միթե եկել ես այս երկիրը հեռավոր,
 Որպեսզի աստ նիզակալի տըրովացոց դեմ մարտնչեմ:
 155 Իմ դեմ նրանք չեն մեղանչել, չեն դրավել երբեկից
 Իմ նախիրը կամ ձիերս, չեն տրորել արտերը իմ
 Մեր երջանիկ ու մարդաշատ և ստղարեր Ֆրիասում:
 Մեզ խոր ծովեր են բաժանում, նաև լեռներ անտառապատ:
 Ջեր խնդովյա՛ն համար է այս, ո՛վ շնակերպ դու անամոթ,
 160 Մենեկավի և քո պատիվն ենք մենք փնտրում Տըրովի մոտ:
 Նվ այդ ոչինչ համարելով, սպառնում ես հիմա դու, լի՛րբ,
 Շորթիլ պարգևս մեծատանջ շատ դործերիս վարձը միակ,
 Որ ինձ այստեղ մատուցեցին մեծահոգի աքայացիք:
 Ո՛չ, է՛լ երբեք քեզ հետ պարգև չե՛մ ստանա ես այսուհետ,
 165 Երբ խորտակեն արգիվացիք գեղականույց քաղաքն Իլիոն:
 Ես եմ թեպետ այս իմ ձեռքով կրել բեռը պատերազմի,
 Բայց և այնպես, բաշխման ժամին միշտ խնամքով քեզ են բերել
 Պարգևները ամենամեծ, մինչ ես, քըչով միշտ դոհացած,
 Հոգնա՛ծ մարտի տաժանքներից, գեսլի նավերս եմ հեռացել:
 170 Ես հենց հիմա ետ կդառնամ գեսլի Ֆրիասս. ինձ առավել
 Հաճելի է կորակուտը իմ նավերով շուտ տուն մեկնել,
 Քան անարգված մնալ այստեղ և քեզ համար դանձեր դիզել»:

Պատասխանեց նրան իսկույն արանց արքան Ագամեմնոն.
 «Փախիր, եթե հաճ է քեզ, ես քեզ բնավ չեմ աղաչի,
 175 Որ աստ մնաս: Կան այլ քաջեր, որ զորավիգ կլինեն ինձ,
 Մանավանդ Զևսն ասպարակիր: Դյուցազնածին արքաններից
 Ամենից շատ դո՛ւ ես, իրոք, ինձ ատելի, ո՛վ կովարար,

Որ ձգտում ես նյութել անվերջ խռովություն, կռիվ ու վեճ:
 Քաջ ես, այո՛ղ ու քո բազկով, բայց աստված է ձիրքն այդ տվել:
 180 Ետ դարձիր տուն, քո նավերով ղորերիդ հետ փախիր, դնա,
 Իշխիր միայն միրմիգոնցոց: Չեմ էլ հոգա ես քո մասին,
 Չեմ վախենա ես քո քենից և ինքս ահա կսպառնամ քեզ:
 Եթե հիմա Ֆոյրոսն ինձնից ետ է առնում Քրիզուհուն,
 Ահա նրան համհարզիս հետ ես կուղարկեմ նավովն իմ սե,
 185 Ապա կգամ ես վրանդդ ու կը շորթեմ պարզեք քո՝
 Չրնաղազեղ Բերիզուհուն, որ հասկանաս, թե ես որբան
 Բարձր եմ քեզնից: Ոող սարսափեն և բոլորը, որ հավասար
 Չհամարեն ինձ և իրենց ու մրցակից ինձ չըդառնան»:

Այգպես ասաց: Խորունկ խոցվեց Արիլլեսը: Իր թավարժի
 190 Լանջրի ներքո սիրտն էր հումկու ալեկոծվում երկմտանքից:
 Քաշե՛լ արգյոք պերճ պատյանից իր սուսերը հեռանասուր
 Եվ, ամբոխին ետ մղելով, տալ ըսպանել Աթրիդեսին,
 Թ՛ե զսպելով զայրույթն ահեղ, ամոքել իր հոգին հուզված,
 Երբ պատյանից նա մտահույզ քաշեց սուսերն իր երկսայրի,
 195 Խոր երկնքից թռավ, հասավ վեհն Աթենաս աստվածուհին:

Նրան ըշտապ առաքել էր լուսաթևիկ հզոր Հերան,
 Որն երկուսին էլ հավասար սիրում էր միշտ ու պահպանում:
 Կանգնած հետեն Աթիլլեսի, միայն նրան տեսանելի,
 Իսկ բազմության աչքին անտես, բռնեց նրա մազերը շեկ:
 200 Սարսափ պատեց Աթիլլեսին. ետ նայելով նա ճանաչեց
 Պայծառ Պալլաս Աթենասին՝ աչքերն ահեղ և հրափայլ:
 Եվ Աթիլլեսը, դառնալով, ասաց խոսքերն այս թևավոր.
 «Ինչի՞ համար եկար այստեղ, ասպարակիր Զևսի դստրիկ,
 Ցանկանում ես դույն տեսնել մոլեգնությունն Աթրիդեսի:
 205 Ասում եմ քեզ, և այս խոսքս անտարակույս կկատարվի,
 Տե՛ս, անսահման գոռոզությունը նա իր կյանքը կկործանի»:

Եվ Աթենաս աստվածուհին ասաց նրան. «Ես երկնքից
 Իջա եկա, որ զայրույթդ մեղմեմ, եթե լսող լինես.
 Ինձ երկնքից աստ առաքեց լուսաթևիկ հզոր Հերան,
 210 Որ երկուսիդ էլ հավասար սիրել է միշտ ու պահպանել.
 Վե՛րջ տուր դու այդ խռովությանն ու ձեռք մի՛ տուր քո սուսերին,
 Բայց հայհոյիր նրան խոսքով, որքան սրտանց դու ցանկանաս.
 Հայտնում եմ քեզ, և այդ անշուշտ կկատարվի,— քեզ շատ շուտով
 Փոխարենն այդ անպատվության եռապատիկ կմեծարեն
 215 Պարզեններով սքանչելի: Զսպի՛ր դու քեզ և մե՛ղ լսիր»:

Եվ զիցուհուն ասաց նորից Արիլեսը քաջավազիկ.
«Հարկ է անշուշտ, աստվածուհի*, որ կատարենք պատվերը ձեր,
Թեև սիրտս է քենով լեցուն, բայց և այնպես այդ է՝ բարվոք:
Եվ ով լինի ձեզ հնազանդ՝ դուք առավել կանստք նրան»:

220 Այդպես ասաց, ձեռքն իր հզոր սեղմեց արծաթ սունակովին
Եվ սուրն իր մեծ, հլո՞ւ կամփին Աթենասի, կոխեց պատյան,
Մինչ զիցուհին, դուստրը Զեսի, սուրաց դեպի լյառն Օլիմպիոս,
Դեպի Զեսի աղարանքը, բարձրիկ ատյանն աստվածների:
Իսկ Աֆիլեսն իր ցասումը շղթայելով՝ նոր զժրնդակ

225 Եվ անպատիվ հայհոյանքով կրկին դարձավ Աթրիդեսին.
«Ո՞հ, դու շնակն ու գինեմուլ, եղջերուի սիրտ ունեցող,
Դո՞ւ, որ երբեք սիրտ չես արել կովի ելնել զորքերի հետ
Կամ քայլանց քաջերի հետ դարանամուտ լինել խիզախ,
Քանզի մահ է դա քեզ թվում. շատ ավելի լա՞վ է անշուշտ

230 Վրանի՞դ մեջ մնաս միայն, ապա շորթես պարզենքը
Այն քաջերի, որ իրավամբ կհանդգնեն քեզ առարկել:
Դու, թագավո՞ր աշխարհակեր, ստորներին արժան արքա,
Վերջին անգամն էր, Աթրիդես՝ս, որ սիրտ արիւր լինձ անարգել:
Ահա՛վասիկ, ասում եմ քեզ. երգվում եմ ես մեծ երգումով.

235 Այս մականովն եմ ես երգվում, որը նորից չի բողբոջի,
Թողած արմատն իր լեռներում, չի արձակի ոստ ու տերև,
Քանզի պղինձն է առհավետ զերծել կեղևն ու սաղարթն իր.
Եվ արդ՝ հիմա արգիլացոց ձեռքին է սա՝ իրեւ պաշտպան
Զեւ-զգոնի արդարադատ օրենքների: Թող մականն այս

240 Սույն ատյանում դառնա երգում մի գերազոր. օրը կգա—
Արայացիք կկարոտեն Աֆիլեսին: Բայց վշտատանջ
Այնժամ դու չես կարողանա օգնել նրանց, երբ բյուր մարդիկ
Կտապալվեն, ոչնչացած ձեռքովն Հեկտոր այրասպանի:
Մինչդեռ այնժամ դու խիստ հուզված ու սրտավեր, կմորմորաս,

245 Թե ինչո՞ւ զուր անարգեցիր քաջ հերոսին աքայացոց»:

Այդպես խոսեց Պելիսածինն և ոսկեգամ ու շողշողուն
Գավազանն իր նետեց գետին, ապա վերստին տեղը նստեց:
Իսկ նրա դիմ նստած էր դոռ և մոլեգնած Աթրիդեսը:
Այդ ժամանակ ոտքի ելավ ծերուկ նեաթորը պերճախոս.

250 Ճարտասանն էր նա Պիլոսյան. խոսքը խոհուն նրա բերնից
Ծորում էր միշտ անգամ մեղրից անուշահամ և հաճելի:
Նրա օրոք սուրբ Պիլոսում եկել-անցել էին արգեն
Մահկանացու երկու սերունդ: Այժմ իշխում էր նա երրորդին:

- 235 Զանկանալով նրանց բարին, այսպես խոսեց խորատելով.
 «Ավա՛ղ, երկրին աքայացոց պիտի տիրե վիշտն ահալոր,
 եվ պիտ ցընծան Պերիամոսը և Պերիամի սրդիքն անշուշտ,
 Պիտի սրտանց հրճվեն նաև բոլո՛ւր, բոլո՛ւր տըրովացիք,
 երբ որ լսեն համբավը ձեր պառակտովյան և զժառվյան:
 Դուք, որ մարտում և խորհրդում առաջիններն եք եղել միշտ,
 260 Գեթ ի՛նձ լսեր, ինձ լսեր դուք, քանզի կրտսեր եք ինձանից.
 Տեսել եմ ես հնում քաջեր, որ դերազանց էին ձեզնից,
 եվ որոնք ինձ երբեկից չփորձեցին արհամարհել:
 Ո՛չ, չեմ տեսել և չեմ տեսնի ես այնքան վեհ, հազի՛ր քաջերի,
 Ինչպես հզոր Պերիթոսն էր կամ Դերիվասը ազգապետ,
 265 էքսադիվոսն ու Քենեոսը, Պոլիեմիոսն աստվածակերպ,
 եվ Բեզեսը էդեոսյան, որ նման էր անմահներին:
 Հզորագույն էին նրանք և երկրածին մարդոց պարծանք,
 Խիզախորեն կռվում էին հզորների դեմ հազի՛րապանծ,
 Զարդում էին կռվով նաև լեռնաբնակ հրեշներին:
 270 Արդ՝ ես նրանց, երբ Պիլոսից մեկնում էի զեպի հեռու,
 եղա ծանոթ և մտերիմ. իրե՛նք էին հրավիրել:
 Մեր օրերում ապրող ոչ մի մահկանացու չէր հանդգնի
 Դուքս դալ կռվի այդ մարդկանց դեմ և նրանց հետ հավասարվել:
 Բայց ինձ նրանք լսում էին՝ միշտ ուշադիր խորհուրդներս:
 275 Եվ դուք նույնպես պետք է լսեք, քանզի լա՛վ է լինել լսող:
 Բեպետե դու գերազոր ես, Ադամեմոն՝, բայց մի՛ շորթիր
 Արիլեսից չքնաղ կույսին. պարզեն է այն աքայացոց:
 Դո՛ւ էլ լսիր, ո՛վ Աֆիլես, մի՛ առարկիր թաղավորին.
 Մականակիր ոչ մի արքա, Ադամեմոնն արքայի պես,
 280 Դեռ չի հասել այն մեծ փառքին, որը Զևսն է տվել նրան:
 Ճի՛շտ է, քաջ ես դու հուսկված, աստվածուհի մայր ունես դու,
 Բայց առավել զորեղ է սա, բազմաբազում մարդկանց իշխան:
 Զսպիր քենդ, ո՛վ Աթրիդես, ազաչում եմ ահա ես քեզ,
 Թո՛ղ ցատումդ ընդդեմ քաջին Պելիսածին, որը հզոր
 285 Մեր պատվարն է աքայացոց մրցամարտումն այս ահալոր»:

- Իսկույն նրան պատասխանեց Ադամեմոնն իշխանազոր.
 «Ճիշտ ես ասում դու ամեն ինչ, ո՛վ վեսեմ ծեր, բայց և այնպես
 Դյուցազունը այս ձգտում է միշտ գերազանցել մեզ բոլորիս,
 Տենչում է նա իշխել մենակ և ինքնակալ լինել զորքում
 290 Ու ամենքին հրամայել, բայց չեմ կարող ես ենթարկվել:
 Մի՞թե հավերժ անմահները, որ նրան քաջ ստեղծեցին,
 Թույլ պիտի տան, որ հանդգնի այդպես անարգ նախատել ինձ»:

Իսկույն, նրան ընդհատելով, խոսեց դյուցազն Աբիլլեսը.
 295 «Ինձ իրավամբ պիտի վախկոտ և անպիտան մարդ կոչեն,
 եթե բոլոր քո խոսքերը լսեի լուռ և հնազանդ:
 Ուրիշներին՝ այդ պահանջիր, իսկ ինձ բնավ չհրամայես,
 Որովհետև ես այսուհետ մտադիր չեմ քեզ ենթարկվել:
 Արդ մի խոսք էլ կասեմ ես քեզ, և ասածս չմոռանաս.
 300 Հանուն գերի այդ աղքատ չեմ կռվելու զինված ձեռքով
 Ո՛չ ընդդեմ քեզ, ո՛չ էլ այլոց: Ձեր տվածը ետ ստացե՛ք:
 Բայց երբեք չեմ հանդգնի հափշտակել ընդդեմ կամքիս
 եվ ոչ մի բան այն ամենից, որ կա իմ սև նավի վրա:
 Ապա՛ փորձիր, և թող տեսնեն այն ժամանակ սրանք նույնպես՝
 Ի՛նչպես իսկույն արյունդ սև կոռոզի նիզակն իմ սուրք:

305 Այդպես նրանք, ընամացած և խիստ գժտված, ոտքի ելան,
 Իսկ հափաքույթն աքայացոց ցրվեց դեպի նավերը սև:
 Աբիլլեսը Մենիտեանի և զինակից համհարզի հետ
 Քայլեց դեպի վրանները և նավերը իր համաշափ,
 Իսկ թագավոր Աթրևորդին ծով ձգեց մի ձեպընթաց նավ,
 310 Ընտրեց նրան քսան նավորդ, բարձեց վրան զոհն աստծո,
 Նավի վրա տեղավորեց գեղեցկադեմ Քըրիզուհուն,
 Ողիսեան էլ ամենադեկտ դարձավ նավին այդ նավապետ,
 Եվ սկսեցավ նավը իսկույն ուղիներով ջրատարած:
 Հայնժամ Աթրիզն հրամայեց, որ ազդն իսկույն սրբադործվի:
 315 Սրբվում էին բոլորն այնտեղ՝ ծով նետելով ամենայն կեղտ:
 Այնուհետև ծովի ամուլ և մերկ ափին նոխազներից,
 Գեր եղևներից Ասյուլոնին մատուցեցին փարթամ մի զոհ,
 Եվ այդպիսով վեր բարձրացավ ճենճոտ ծովսը դեպի երկինք:

Մինչ զբաղված էին այդպես բանակի մեջ, — չէր մոռանում
 320 Ագամեմնոնն իր սպառնանքն ու ոխն ընդդեմ Աբիլլեսի:
 Ուստի կանչեց և պատվիրեց էվրիբաթին և Բալթիրին,
 Որոնք հլու ծառաներն ու մոնետիկներն էին նրա.
 «Ծո՛ւտ գնացե՛ք դուք վրանը Պելիսածին Աբիլլեսի,
 Եվ գեղեցկալատ Բերիզուհուն, ձեռքից բռնած, բերե՛ք ինձ մոտ:
 325 Եթե չտա՝ ինքս կգամ մեծ զորությամբ դուրս կբաշեմ,
 Եվ նա անշուշտ այն ժամանակ պիտի զգա ահեղ սոսկում»:
 Այդպես ասաց և ուղարկեց այդ պատվերով սպառնալից:
 Եվ գնացին նրանք դժկամ, ծովի ափով անպտղավետ:
 Երբ մոտեցան վրաններին և նավերին միրմիդոնյան,
 330 Նրան գտան սև նավի մոտ, իր վրանի առջև նստած:

- Զուրախացաւ Աքիլիսը տեսնելով այդ եկվորներին:
 Երբ արքային տեսան նրանք՝ սարսափեցին ու կանգ առան,
 Պատկառանքից անդոր եղան խոսք ասելու կամ հարց տալու,
 Իսկ Աքիլիսն զգաց սրտով և խոսքն իսկույն նրանց ուղղեց.
 335 «Ողջո՞ւյն, ձայնե՛ղ սուրհանդակներ դուք մարդկանց և անմահների,
 Ո՛հ, մոտ եկեք, մեղավորը դուք չեք, այլ նա՝ Աթրիդեսը,
 Որ ձեզ ահա ուղարկել է Բերիլուհի կույսի համար:
 Ո՛վ Պատրոկլոս աստվածազարմ, զնա դուրս բեր դու աղջկան,
 340 Տուր թող տանեն: Բայց թող սրանք երկուսով էլ դառնան վկա
 Երջանկափառ աստվածների և հողածին մարդկանց առջև,
 Նաև դեմը ժանտ արքայի՝ այն ժամանակ, երբ հարկ լինի
 Որ ես փրկեմ զորքը համայն մահից դաժան ու խայտառակ:
 Սակայն կարծես մոլեգնած է նա իր կամքով կործանարար
 Եվ չի կարող կցել ներկան և ապագան, որ հասկանա,
 345 Ինչպե՛ս փրկել աքայացոց՝ նավերի մոտ իր կրկնակործ:

- Ասաց: Լսեց Պատրոկլոսը ընկերոջը իր սիրելի,
 Եվ վրանից դուրս հանելով զեղեցկազնմ Բերիլուհուն,
 Հանձնեց նրանց, որոնք դարձան զեպ վրաններն աքայացոց:
 Եվ հետևեց նրանց այդպես կինը տխու՛ր և ախմա:
 350 Մինչ Աքիլիսն արտասվելով հեռացավ իր ընկերներից,
 Նստեց ճեմակ ծովի ափին և, նայելով մութ Պոնտոսին,
 Մեկնեց ձեռքերն ու լալագին կանչեց մորը իր սիրելի.
 «Մա՛յր իմ, ալվա՛ղ, ինձ կարճակյաց դու ծնեցիր: Դեթ պարգևեր
 Օլիմպոսի Զևսն ամպահույզ ինձ մի շնորհ, մինչդեռ շնչին
 355 Պատվով անգամ չմեծարեց: Ազամեմոնոն՝ ահալառիկ,
 Լայնատարած իշխանատերն, ինձ անարդեց, առավ տարավ
 Իմ պարզևը և, այդպիսով, տեր է դարձել հիմա նրան»:

- Կանչեց, այդպես արտասվելով: Լսեց նրան մայրը սիրող,
 Որ նստած էր ծովի խորքում, իր ալեղարդ ծեր հոր կողքին:
 360 Նա փրփրահույզ ծովի խորքից շուտ դուրս եկավ, ինչպես մի ամպ,
 Եկավ, նստեց իր արտասվող որդու կողքին և, զգացված,
 Գզվեց, անունն արտասանեց, ապա դարձավ, ասաց նրան.

- «Ի՞նչ ես, որդյա՛կ, այդպես հեծում, այդ ի՞նչ վիշտ է սիրտդ պատել:
 Ասա դու ինձ և մի՛ ծածկիր, որ երկուսս էլ լինենք տեղյակ»:
 365 Եվ Աքիլիսն արագալաղ այս խոսքն ասաց դառնահառաչ.
 «Ի՞նչ հարկ կա քեզ պատմելու, մա՛յր, որ լավ գիտես ամենայն ինչ.
 Պատերազմի զնացինք մենք, կործանեցինք էթիոնի

- Բերե քաղաքն ու գուշքն ամբողջ ավար բերինք բանակը մեր:
 Աքայացիք այդ ավարը իրարու մեջ բաժանեցին,
 370 Եվ Քրիզի դուստրը զեղայտ բաժին ընկավ Աթրիդեսին,
 Այնուհետև կորովազարկ Ապոլլոնի քուրմն այն Քրիզ
 Եկավ գեպի պղնձադեն արգիվացոց նավերը խոր
 Եվ, բերելով հարուստ փրկանք, կամենում էր փրկել գերված
 Իր դստրիկին: Զեւքին սլաակն հեռուստազարկ Ապոլլոնի
 375 Եվ զովազանն իր ոսկեկուռ, նա աղերսում էր աքայանց
 Եվ, մանավանդ, Աթրեսի զորագլուխ որդոցն երկու
 Աքայացիք ազազակով և միաձայն հոժարեցին
 Ընդունել այդ փրկանքն հարուստ և մեծարել ծերուկ քրմին:
 Բայց դա հաճո չեղավ սրտին Ագամեմնոն Աթրիդեսի,
 380 Հալածեց նա ծերուկ քրմին և անպատիվ խոսքեր ասաց:
 Վերադարձավ քուրմն աղեկեղ: Կսեց նրա աղերսն իսկույն
 Կորովազարկ Ապոլլոնը, որը քրմին շատ էր սիրում,
 Եվ արգիվյանց զլսին թափեց անթիվ նետերն իր մահացու:
 Ոչնչանում էին զորքերը բազմաթիվ, հրը աստըծո
 385 Նետերն ահեղ սահում էին արայական ճամբարի մեջ:
 Գուշակն հմուտ մեկնեց կամքը նետաձիգի: Եվ ես հայնժամ
 Խորհուրդ տվի խանդաղատել խիստ զայրացած մեծ աստծուն:
 Մինչդեռ Աթրիդը մոլեգնած ոտքի կանգնեց և սկսեց
 Ինձ սպառնալ լիրտ խոսքերով, որ ի կատար եղան արդեն,
 390 Քառնդի աշեղ աքայացիք արագ նավով Քրիզ կույսին
 Վերցրին տարան, հետն էլ՝ առատ հաշտության տուրք Ապոլլոնին:
 Հենց քիչ առաջ Բերիդուհուն, որ պարզեն էր իմ պերճագույն,
 Իմ վրանից Աթրիդեսի սուրհանդակներն եկան տարան:
 Արդ՝ եթե դու մայր ես սիրող, օգնիր որդուն քո քաջազոր,
 395 Գնա շուտով դու Օլիմպոս, խնդրիր Զևսին, եթե երբեք
 Քո զործերով ու խոսքերով մոտ ես եղել նրա սրտին:
 Ես զեռ մանկույթ իմ հոր տանը քեզնից լսել եմ շատ հաճախ,
 Որ պարծանքով պատմում էիր, թե կաճառում անմահների
 Դո՛ւ ես փրկել ժանտ աղետից որոտադոշ Զևսին այնժամ,
 400 Երբ շղթայի հանդերձեցին նրան այնտեղ օլիմպացիք՝
 Պոսիդոնը, Աթենասը, այլև Հերան: Դու, զիցուհի՛դ,
 Հանդես գալով, նրա կապանքն արձակեցիր ու կանչեցիր
 Հարյուրաձեռն այն հսկային, որին մարդիկ անվանում են
 Էդեալոն, իսկ մեծազոր աստվածները՝ Բրիարևս:
 405 Երբ եկավ նա, որ իր հորից գերապանց է իր զորությամբ,
 Եվ, փառապանծ ու ահագին, բազմեց կողքին Կրոնոսյանի,
 Աստվածները սարսափահար թողին Զևսին ու հեռացան:

Մա՛յր իմ, Զեւին հիշեցրու դա, փարվիր ապա իր ծնկներին
 410 Եւ աղերսիր, որ նա հաճի կուում օգնել տրբովացոյ,
 Եւ հալածի արգիւլացոյ մինչև ծովը և խոր նավեր,
 Թող կոտորի, որ արայանք հրճվե՛ն իրենց թաղավորով,
 Որ զերազոր Ազամեմնոնը հասկանա, թի ինչպիսի՞
 Մեղք է գործել՝ անարգելով ամենաքաջ արայացունս:

Արտասովելով Թեղիսն այսպես պատասխանեց իր զավակին.
 415 «Ո՛հ, որդյա՛կ իմ, դժբա՛խտ ծնված. ա՛խ, նա ինչո՞ւ քեզ սնեցի,
 Թող Զեւն օգնի քեզ անվտանգ մնալ այս սև նավերի մոտ:
 Կյանքըդ կարճ է, և արդեն իսկ մոտալո՞ւտ է օրհասը քո,
 Դո՛ւ դժբա՛խտդ ամենամեծ, լինելու ես վաղամեռիկ,
 Քանզի չար էր ժամանակը, երբ իմ տանը քեզ ծնեցի:
 420 Բայց ես կեղնեմ Օլիմպոսը ձյունով պատած, շանթաղվարճ
 Զեւին կասեմ ես ամեն բան, գուցե հարգի նա աղերսն իմ:
 Իսկ դու պիտի մնաս այստեղ, արագընթաց նավերի մոտ,
 Աքայացոյց զեմ ոխակալ, պատերազմին անմասնակից:
 Զեսը երեկ անմահների բազմության հետ ճամփա ընկավ
 425 Դեպի օվկիան՝ անբասրելի եթովպացոյ մոտ խրախճանքի:
 Բայց երբ անցնի տասներկու օր, ետ կդառնա նա Օլիմպոս:
 Այն ժամանակ ես կգնամ Զեւի տունը արույրաշէն
 Եւ ծնկաշոք կպաղատեմ. հուսով եմ ես, որ կլսիս»:

Խոսքն ավարտեց ու հեռացավ, թողած այնտեղ իր զավակին,
 430 Որ անդադար տառապում էր բռնի կերպով հափշտակված
 Գեղեցկամեջք կույսի համար: Մինչդեռ Ողիսն ամենագետ
 Հետը առած Ապոլլոնի զոհերը սուրբ, հասավ Քրիդ:
 Երբ նավն արագ ներս էր մտել նավահանգիստը խորագոգ,
 Առադաստները հանեցին ու ծալեցին նավի վրա,
 435 Կայմը դեպի կայմընկալը իջեցըրին պարաններով,
 Եւ թիկրով՝ արագընթաց նավը տարան նավակայան,
 Ապա խարիսխը նետելով՝ կառանները պինդ կապեցին,
 Այնուհետև ափ իջնելով, ոտք դնելով ցամաք հողին,
 Յած բերեցին Ապոլլոնին զենած զոհերը փառավոր:
 440 Եւ ափ իջավ ծովադնաց նավից նաև Քրիդուհին,
 Որին Ողիսն ամենագետ, զեպի բազինը տանելով,
 Սիրելի հոր ձեռքը հանձնեց և խոսքն ասաց. «Ինձ, Քրիդի՛ս,
 Ուղարկել է Ազամեմնոն արանց արքան, որ քեզ հանձնեմ
 Քո դստրիկին, իսկ Ֆոյբոսին զենեմ զոհը գանայացոյ,
 445 Որպեսզի մենք արժանանանք ողորմությանը աստըծո,

Որ պատճառեց արդիվացող բազմահառաչ աղետ ու ցավ: Ասաց, հանձնեց հորն աղջկան: Իսկ նա զրկեց սիրատենչիկ Իր դստրիկին: Մինչդեռ պարարտ և փառավոր զոհերը այն Աքայացիք տարածեցին զոհարանի շուրջը իսկույն:

- 450 Ջեռֆերն իրենց լավ լվացին, վեր հանեցին աղ և գարի, Եվ Քրիզը բազկատարած ջերմ աղոթեց մեծարարաւ:
«Լսի՛ր ինձ, տե՛ր արծաթաղեղ, ո՞վ պահապան սուրբ Կիլիայի
Եվ Քրիզի, միահեծան տիրակա՛լդ Տենեդոսի,
Իմ առաջին ջերմ աղերսը դու լսեցիր բարյացակամ,
455 Ինձ պատվելով՝ կոտորեցիր ժողովուրդը աքայական:
Նաև հիմա, տե՛ր Ապոլլոն, կատարիր իմ պաղատանքը,
Հեռու վանիր զանայական աղղից ժանտախտն աղետավոր»:
Այգակս բարձր նա աղոթեց. լսեց նրան Ապոլլոնը:
Աղոթքն արած, սպանդների վրա գարի շաղ տվեցին,
460 Գլուխները վեր քաշելով՝ մորթոտեցին ու մաշկեցին:
Գեր աղղրերը ջոկ կտրելով՝ երկտակ ճարպով խիտ պատեցին
Եվ վերեից էլ վերադիր միս շարեցին կտոր-կտոր,
Քուրմն այրում էր զոհը փայտով և սրսկում կարմիր գինին:

- Կանգնած էին պատանիներն հնգաժանի շամփուրներով:
465 Պարարտ աղղրերն այրելուց ետ ճաշակեցին նախ փորոտին,
Այնուհետև, բրդելով միսը, դարկեցին շամփուրներին
Եվ, հմտորեն խորովելով, զուրս քաշեցին այն պատրաստի:
Գործն ավարտած, աքայացիք սարքեցին ճոխ մի խրախճան,
Ուր բոլորը վայելեցին, ոչ ոք կարոտ, զուրկ չմնաց:
470 Գավաթները, բերներերան գինով լեցրած, խնջույքի մեջ
Բազմությանը բաժանեցին պատանիները աջ կողմից:
Ամբողջ օրը երանության երգն էր հնչում ի փառս աստծու:
Պատանիներն աքայացի՝ ոգևորված այդ օրհներգով,
Դրվատեցին Ապոլլոնին, որ հրճվում էր լսելով այդ:
475 Իսկ երբ արևը մայր մտավ և շուրջ բոլոր մութը կոխեց,
Նավորդները նավամատուցը գնացին և քուն մտան:
Երբ որ ծագեց բանբերն օրվա, Արշալույսը վարդամատն,
Նրանք իսկույն ճամփա ընկան դեպի բանակն աքայական:
Եվ հեռաձիգ Ապոլլոնը հողմն առաքեց բարենպաստ:
480 Կայմը սնկած, նրանք ճերմակ առազաստները պարզեցին,
Ծովագնաց նավի համար փչեց այնժամ դյուրին քամին,
Շուրջը նրա աղմկեցին հորդ ալիքները ծիրանի,
Արագ սահեց նավը առաջ, ալիսելով ծովը խորունկ:
Իսկ երբ հասան աքայացուց կայանը մեծ ու մարտական,

485 Սև նալն այն մեծ, դուրս քաշելով դեպի ցամաք, զերանալազմ
Բարձր մուլճով պինդ ամրացրին ավազուտի վրա խակույն
Ու ցրվեցին այնժամ դեպի վրաններն ու նավերն իրենց:

Մինչ Պելիսեանն աստվածազոր, Արիլեսը քաջավազիկ,
Արագընձաց նավերի մոտ՝ այրվում, միտում էր զայրույթից.
490 Ո՛չ քաջերի փառաշնորհ ժողովներին էր հաճախում,
Ո՛չ էլ կովի էր դուրս զալիս, այլ իր սիրտն էր մաշում միայն,
Նստած պարապ, բայց տենչալով մարտակոխով ու պատերազմ:

Եվ վերջապես, երբ որ ծագեց առավոտը տասններիորդ,
Հավերժակաց աստվածները և Զեան իրենց զխափորոզ՝
495 Դարձան դեպի լյառն Օլիմպոս: Իսկ Թեդիսը չէր մոռացել
Պաղատանը իր զավակի: Առավոտ վաղ փրփրուն ծովից
Դուրս եկավ ու սուրաց դեպի օլիմպական երկինքը մեծ:
Եվ նա այնտեղ, բազմաբլուր Օլիմպոսի ծայր-զազաթին,
Տեսավ մեն ու մենակ բազմած կայծակնացող հզոր Զեան:
500 Խակույն նստեց նրա հանդեպ, ծունկը բռնեց իր ձախ ձեռքով,
Իսկ աջ ձեռքովն իր շոյելով նրա կզակը քերշորեն,
Այսպես դիմեց իր ծնողին՝ աստվածահայր մեծն Զեան.
«Ո՛վ Զեա, մեր հայր, եթե երբեք անմահների կաճառի մեջ
Օգնել եմ քեզ զործով, խոսքով, լսի՛ր միակ աղերսսանքն իմ
505 Եվ ա՛ռ վրեժն իմ զավակի, որ կարճակացն է ամենքից
Դանալացի քաջերի մեջ: Անարդել է նրան այնտեղ
Արանց արքա Ագամեմոնոն, շորթել նրա պարզեղ մեծ,
Որին հիմա ինքն է տիրում: Տեր իմ, եղիր վրեժխնդիր,
Հաղթությունը տուր տրովյանց, որ խելի դան աբայացիք
510 Եվ, իմ որդուն մեծարելով, բազմապատկեն փառքը նրա»:

Այդպես ասաց: Սակայն, նրան դեռ պատասխանն իր չտրված,
Լուռ էր Զեսը ամպահավաք: Մինչդեռ Թեդիսը, շարունակ
Անմահ տիրոջ ծունկը բռնած ու փարվելով, խոսեց վերստին.
«Պատասխա՛ն տուր, անդրդվելի՛դ, գեթ ցույց արա հավանության,
515 Եվ կամ մերժիր: Տե՛ր, որ բնավ երկյուղ չունիս, խո՛սքդ ասա,
Որ համողվեմ, թե դժբախտ եմ, անարգադույնս անմահներից»:
Նրան, խորունկ հառաչելով, ասաց Զեսը ամպահավաճ.
«Դրդում ես ինձ դաժան զործի, որն իմ հանդեպ կհարուցի
Թշնամությունը Հերայի, և նա պիտի ինձ նախատի
520 Իբրտ խոսքերով: Առանց այն էլ անմահների ատյանի մեջ
Հաճախ է ինձ նա կշտամբում, որ օգնում եմ ես տրովացոյ:

Ուստի շուտով հետացիր դու, ինչ որ Հերան շտեմնի քեզ,
Իսկ մնացյալն և ամեն բան ես կհասցամ, կկատարեմ:

525 Տես, շարժում եմ, իրր երաշխիք, ես իմ զլուխը վերագույն,
Որ հավիտյան մեծ նշան է և իմ խոսքի առհավատալան՝
Անմահների համար նույնիսկ: Անխախտ են միշտ խոսքերը իմ
եզբ չեն կարող չկատարվել, երբ զլխովս եմ նշան առելիս»:

530 Այգուկս ոտաց և շարժեց իր հոնքերը սե: Ասլա իսկույն
Ծածանվեցին վարսերն անեղձ նրա ամմա՝ զլխի շուրջը,
Որից ցնցվեց բազմաբլուր Օլիմպոսը իր հիմքերից:

535 Այգուկս նրանք խորհուրդ արին ու հեռացան: Թեղիսն իսկույն
Հուսադասկ Օլիմպոսից թափվ, սուզվեց խորքը ծովի:
Զևսն էլ գնաց ապարանքն իր: Աստվածները բազմոցներից
Շուտ ընդառաջ ոտքի ելան. չէր հանդգնի ոչ ոք Զևսին
Տեղը նստած գիմալորել, ուստի բոլորը կանգնեցին:

540 Եվ նա հզոր՝ բազմեց դահին: Այնինչ նրա կին Հերացից
Գաղանի շանցավ այն վճիռը, որ սրտնաց Զևսն ամուսնից
Ծեր ծովակալ Թադավորի արծաթոտն գտարիկի հետ:
Եվ եղնաչառ Հերան կծու, խաչթիչ խոսքով ասաց Զևսին.
«Ո՞վ էր արդյոք անմահներից խորհում քեզ հետ, ո՞վ նենդամիտ.
Գիտե՞մ, քեզ միշտ հաճելի են խորհուրդները ինձնից ծածուկ.
Այո՛, երբեք դու քո կամքով, ինքնահոժար գեռ ոչ մի խոսք
Զես ասել ինձ քո մտքերից, որ սրտնում ես դադարեցար»:

545 Պատասխանեց նրան հայրը անմահների, նաև մարդկանց.
«Հերա՛, բնավ հույս չունենաս ամեն խորհուրդն իմ իմանալ,
Հեշտ չի լինի դա քեզ համար, թեպետ, այո՛, իմ կինն ես դու,
Իսկ այն, ինչ որ արգելված չէ քեզ հասկանալ, քեզնից առաջ
Զի իմանա բնավ ոչ ոք անմահներից և մարդկանցից:
Իսկ ինչ որ ես բարեհաճեմ անմահներից անկախ խորհել՝
550 Մի՛ ցանկանար դու իմանալ և մի՛ հարցրու ինձ այդ մասին»:

Բացադանչեց այնժամ Հերան, դերամեծար աստվածուհին.
«Կրոնոսի հզո՞ր սրգի, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր:
Երբեք քեզ ձանձրացրե՞լ եմ ես անաեզի հարցումներով,
Միշտ էլ անհոգ և միշտ դադանի խորհել ես դու, ինչպես գիտես.
555 Սակայն հիմա սարսափում եմ մտահոգված, որ դուցե քեզ
եսելքից հանեց ծովակալի դուստր Թեղիսն արծաթաոտ»:

Առավոտ վաղ նստած քո մոտ՝ նա գրկել էր ծնկները քո.
Գլխով, կարծեմ, նշան արիր, թե միտք ունես Արիլլեսի
Վրեժն առնել և կոտորել նավերի մոտ գործն արալանց»:

- 560 Նրան արագ պատասխանեց այնժամ Զևսը ամպահալած.
«Դու, շարունակ կասկածամիտ, լրտեսում ես ինձ մշտապես,
Քայց չես կարող անել ոչինչ. գտ. գրանով է՛լ ավելի
Պիտի կորես սիրտս քեզնից, և այդ ազեա կրերի քեզ:
Եթե Ճիշտ է քո ասածը, ապա ես չենց այդ եմ ուզում:
565 Լավ կլինի՝ նստես անխոս, հնազանդվես իմ խոսքերին,
Ապա թե ոչ քեզ չեն օգնի աստվածներն իսկ օլիմպոսի,
Երբ քո ղլխին բարձրանա իմ տհազնապույն ձեռքը հանկարծ»:

- Այդպես ասաց: Այնժամ Հերան գերամեծար ու եղնաչառ
Ահարեկված նստեց նորից, սիրար կտրած և անմոռնչ:
570 Եվ հեծեցին Զևսի տանը անմահները երկնաբնակ.
Իսկ մեծարվեստ Հեփեստոսը, ամոքելով իր լուսաթիւ
Սիրաառնչիկ մայր Հերային, այս խոսքն ահա ասաց նրան.
«Անտարակույս աղետալի և դժբեղակ բան կլինի,
575 Եթե կովեր գուք շարաշար մահկանացու մարդկանց սիրուն
Եվ զժողովյան մզեր հավերժ անմահներին: Վառ խնջույքի
Բերկրանքը մեր կվերանա, նրբ թշնամանքն հաղթող լինի:
Ես իմ մօրը խորհուրդ կտամ, թեև ինքն է ամենապեա,
Խոհեմ լինել, հաճոյանալ մեր սիրելի ծնող Զևսին,
Որ նա կրկին չղալրանա, չխափանի խնջույքը մեր:
580 Իրավ, եթե շանթահալած օլիմպոսյին մտադրվի՝
Կտապալի մեղ բոլորիս մեր դահերիցն աստվածային,
Քանզի զսրեզ է նա սաստիկ: Սիրտն ամոքիլ խոսքով անուշ,
Աղերսի՛ր, որ նա ոչսրմած լինի նորից մեր նկատմամբ»:

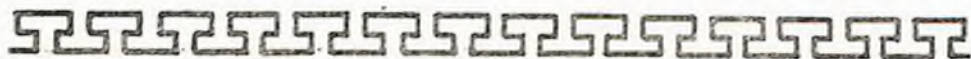
- Այդ ասելով թռավ կանգնեց, ապա գտվաթը կրկնականթ
585 Սիրելի մօր ձեռքը տալով՝ արտասանեց նա խոսքերն այս.
«Մա՛յր իմ, դուստ կայ և համբերիր, որքան էլ որ սիրտդ ցավի.
Ո՛հ, էլ երբեք թող չտեսնեմ ես իմ աչքով մեր դայրացած
Եվ ահեղ հոր հարվածները՝ քո սիրտսուն ղլխին իջնող:
Ինչքան էլ բռնեմ ես ցանկանամ՝ անկարող եմ օգնել ես քեզ,
590 Քանզի Զևսին կռիվներում անհնար է գլմադրել:
Հիշում եմ ես, որ երբ մի օր փորձ արեցի միջամտել,
Ոտս բռնած՝ ցած շարտեց աստվածալիտս մեր այս շեմքից.
Ես, ողջ օրը շունչս կտրած և ղլխիվայր սլտույտ գտլով,
Հազիվ միայն մայրամուտին Լեմնոս կղզու վրա ընկա,

նվ ինձ այնտեղ ընկալեցին սինթացիները սիրալիր»:

Երբ այդ ասաց, ժպտաց իսկույն լուսաթևիկ աստվածուհին
նվ, ժպտալով, որդու ձեռքից առավ գավաթը լեփ-լեցուն,
Այնուհետև նա թափույկից անուշ նեկտարը հանելով՝
Մատրովակեց աջակողմից նրան և այլ անմահներին:

Երջանկափառ աստվածների դասում հնչեց ծիծաղն անվերջ,
Երբ որ նրանք տեսան այնտեղ իրարանցումն Հեփեստոսի:
Այդպես նրանք ամբողջ օրը, մինչ մայրամուտը արևի՝
Նստած էին խրախճանքի, հրձվում էին ամբողջ սրտով,
Երբ հնչում էր չքնաղ փնարն Ապոլլոնի վսեմ ձեռքին
նվ փոխնիփոխ երգում էին մուսաները ախորժածայն:
Իսկ երբ լույսը արեգակի արդեն հանդավ մայրամուտում,
Այնժամ անմահ աստվածները տուն գնացին, քուն մտնելու,—
Այնտեղ, ուր որ երկու ոտքով կաղ Հեփեստոսն հանճարամիտ
Ամեն մեկին պերճ ապարանք էր կառուցել մեծ արվեստով:
Իսկ ամպահույզ Ջեսը ուղղվեց դեպ մահիճն իր, ուր քնում էր
Սուլորարար, երբ իջնում էր նրա վրա քունն անուշիկ:
Ներս մտնելով նա քուն մտավ, կողքին՝ Հերան օսկեդահլի:

ԵՐԳ. ԵՐԿՐՈՐԿ

ԵՐԱԶ. ՆԱՎԵՐԻ ՑՈՒՑԱԿԸ

- Գիշերն ամբողջ քնած էին անմահներն ու զինված մարդիկ,
Զեսն էր միայն այնտեղ արթուն և քուն չունեւ քաղցրանուշիկ.
Այլ խորհում էր՝ ինչպե՞ս արդյոք վրեժն տանել Արիւնի
5 Եւ բաղմոնթյունն արայացոյ խիստ կոտորել նավերի մօտ:
Եւ ի վերջո այս վճիռը նա իր սրտում լաւ համարեց.
Առաքել չար Երազը դեպ Աթրիդեսը Ագամեմնոն:
Եւ կանչելով նրան իր մօտ՝ սոսայ խոսքն իր այս թեւովը.
«Գնա՛, Երա՛զ դու խարուսիկ, դեպի նավերն արայացոյ,
Մտի՛ր վրանն Աթրիդեսի, ապա այնտեղ ճառիր այնպես,
10 Ինչպես ահա ես եմ այստեղ քեզ պատվիրում: Հայտնի՛ր նրան.
Թող դուրս բերի նա վարսադեղ դանայացոյ զարքը կովի,
Քանզի նա այժմ կնվաճի լայնափողոց քաղաքն Իլիոն.—
Իսկ անմահներն օլիմպակյաց տարակարծիք չեն ալլես,
Քանզի Հերան աղերսանքով համոզել է արդեն նրանց,
15 Եւ տրովացոյ զլխի վրա արդեն դաժան մահն է ճախրում»:

- Այդպես սոսայ: Երազն արագ, հնազանդված նրա խոսքին,
Թռալ, հասաւ արայացոյ սև նավերին արագաշարժ,
Մտաւ վրանն Ագամեմնոն Աթրիդեսի, որ քնած էր
Եւ քունն անուշ այդ ժամանակ տարածված էր նրա վրա:
20 Եւ սընարին կանգնեց նրա նա Նիլևի որդու տեսքով,
Որին սրտանց Ագամեմնոնն ամենից շատ էր մեծարում:
Ու Նեսթորի տեսքն ընդունած՝ սոսայ Երազն աստվածային.
«Քնա՞ծ ես դեռ, ո՞վ ձեռպուտալ Աթրիդեսի հզոր որդի.

- 25 Վայել չէ քեզ, խորհրդական այլ հերոսին, որ պիտ հոգա
 Աղղիբի և գործի մասին, գիշերն ամբողջ քնել այսպես:
 Արդ՝ լսիր ինձ դու շուտափույթ. բանբերն եմ ես Զեւ-դգոնի,—
 Որ քո մասին նույնիսկ հեռուստ հոգ է տանում ու մտածում:
 Դուրս բեր կռվի գեղազանգուր աքայացոց զորքը ամբողջ,
 Եւ դու հիմա կնվաճես լայնափողոց քաղաքն Իլիոն:
- 30 Իսկ անմահներն օլիմպական տարրերամիտ շէն այժմ աբդեն,
 Քանդի Հերան աղերսանքով թեքեց նրանց իր կարծիքին,
 Եւ տրուվացոց զլիսի վրա մահն է ճախրում Զեսի կամքով:
 Ո՛վ Աթրիդես, ասածն իմ այս անխախտ պահիր դու քո սրտում,
 Զմոռանաւ դու այլ բնավ, երբ բարեբար քունդ անցնիք:
- 35 Այդ ասելով՝ նա չքացավ Աթրիդեսին թողած այնտեղ՝
 Մաքերի մեջ խիստ հաճելի: Նա կարծում էր, որ այդ օրն իսկ
 Անտարակույս կնվաճի Պերիամոսի քաղաքը պերճ:
 Հիմա՛ր, նա դեռ չէր հասկանում, թե ի՞նչ դորժ է Զեսը նյութում,
 Որ միտք ուներ նոր ու ահեղ կոխվներում շատ աղետներ
- 40 Եւ շատ վշտեր դեռ պատճառել աքայացոց և տրուվացոց:
 Զարթնեց քնից: Դեռ հնչում էր կարծես ձայնը աստվածախոս:
 Ոտքի ելավ նա շուտափույթ, հագավ փափուկ պատմունճանն իր՝
 Գեղապաճույճ ու նորակար: Քաշեց վրան շուրջառը լայն,
 Նուրբ, սպիտակ իր ոտներին կապեց մուկները գեղեցիկ,
- 45 Ապա դեցե նա ունի ի վար արծաթադամ սուսերն ահեղ,
 Զեռքը առավ իր հայրական գավազանը հավերժ անեղժ,
 Գնաց դեպի պղնձաղէն նավատորմիդն աքայացոց:
- Մինչ բարձրացավ մեծ Օլիմպոս Արշալույսը աստվածունճի
 Զեսին և այլ անմահներին օրվա մասին ավետելու:
- 50 Պատվեր տվեց վեհն Աթրիդես բանբերներին բարձրահնչակ՝
 Շուտ ժողովի կանչել, բերել գեղազանգուր աքայացոց:
 Բանբերները կոչն հնչեցին: Բոլորն հապճեպ հավաքվեցին:
 Նախ քաջերից մեծաշնորհ դոմարեց նա վեհաժողով՝
 Քաջ Նեսթորի, պիլոսացի Թագավորի, նավերի մոտ:
- 55 Եւ Աթրիդեսն արքաներին հայտնեց խորհուրդը գերիմաստ.
 «Լսե՛ք դուք ինձ, սիրելիներ՛ր, ամբոռսային այս գիշերով
 Այցի եկավ ինձ Երազը աստվածափառ. տեսքով, գեմքով
 Եւ հասակով նման էր նա դյուցազնասիրտ վեհ Նեսթորին:
 Կանգնեց նա իմ գլխի վերև և այսպիսի խոսք ասաց ինձ.
- 60 «Քնա՛ծ ես դեռ, ո՛վ ձիազուսպ Աթրեոսի հզոր որդի.
 Վայել չէ քեզ, խորհրդական այլ հերոսին, որ պիտ հոգա

Ազգերի ու գործի մասին, գիշերն ամբողջ քնել այսպես:
 Արդ՝ խիր ինձ դու շուտափույ՛լ. բաներն եմ ես Զեա-դգոնի,
 Որ քո մասին նուշնիսի հեռուստ հոգ է տանում ու մտածում:
 65 Դուրս բեր կովի զեղադանդուր արայացոց զորքը ամբողջ,
 Եվ դու հիմա կնկնահես լայնափողոց քաղաքն Իլիոն:
 Իսկ անմահներն օլիմպական տարբերամիտ շեն այժմ արգեն,
 Քանզի Հերան ազերսանքով թեփեց նրանց իր կարծիքին,
 Եվ տրտվացոց զլիսի վրա մահն է ձախրում Զեաի կամբով:
 70 Ո՛վ Աթրիդես, ասածն իմ ալս անխախտ պաշիր դու քո սրտում:
 Այդ ասելով, թափ վնաց և փարատեց քունն իմ անուշ:
 Արդ՝ խորհեցեք, ինչպե՞ս կովի հանել որդոցն արայացոց:
 Մինչ այդ՝ նրանց, ինչպիս հարկն է, ես պետք է գեւ փորձեմ խոսքով.
 Պատվեր կտամ, որ բազմաթիւ նավեր նստած փախչեն շուտով,
 75 Իսկ զուր էլ մյուս կողմից նրանց կ'արգարեք, որ աստ մնանս:

Խոսեց այդպես, տեղը նստեց: Եվ այնուհետ հանդես եկավ
 նեաթուրը ծեր՝ մեծ թաղապուրն ավազած իր պերճ Պիլոսի:
 Եվ նա, — փորձված, բարեխորհուրդ, — այսպես ձուռեց այն կաճառում.
 «Ո՛վ սիրելի սուաջնորդներ և իշխաններ արգիվացոց.

80 Եթե իրոք այդ երազը պատմած լինեք ուրիշ մի մարդ,
 Անշուշտ դա մեզ մի մերժելի և անարդ սուտ պիտի թվար:
 Այնինչ մեր մեծն է այդ տեսել, վեհագուշնր մեր զորքերի,
 Թուրս խորհենք՝ ի՞նչպես կովի հանեն որդոցն արայացոց»:
 Այդպես ահա իր խոսքն ասաց ու դուրս եկավ նա կաճառից,
 85 Եվ հեռզանդ՝ ստքի ելան արքաները մահանակիր:
 Բազմությունը խուճապանքով խուռն հոսում էր գետի ժողով՝
 Նման վայրի մեղուներին, որ ծերպերից խիտ պարսերով
 Դուրս են թռչում ողկույզ-ողկույզ և սուրսուրում սավառնաթե,
 Որ գունդ առ գունդ թռչկուտում են գարնանալին ծաղկանց վրա
 90 Եվ թռչկուտում ամենալայն կողմ, բյուրարադում ու անհամար:
 Այդպես ահա արգիվական ազգերն էին խիտ խմբերով,
 Վրաններից և նավերից, լայնատարած ծովի ափով,
 Ծորում զետի ժողովը մեծ: Եվ ետում էր Շոինը չար՝
 Զեաի բաները գրգռիչ: Խմբվում էին խառնիճադանջ,
 95 Եվ ժողովն էր ալեկոծվում: Խուռն ազգերի ոտների տակ
 Թնդաց երկիրն հառաչածայն: Թնդաց ավառի խառնադադակ,
 Եվ մեծագուշ ինք բանքեր, զսպելով այդ ավառիկն հուզված,
 Կանչ կանչեցին, որ լուռ լսեն արքաներին հլորադույն:
 Հազիվ ամբոխն այդ աղմուկից դադարելով՝ տեղեր բռնեց,
 100 Հանդես եկավ արանց արքան, Ադամեմոնոն իշխանափուր,

- Զեռքին բռնած գավազանն իր, որ կերտվածքն էր Հեփեսոսսի:
 Գավազանն այդ Հեփեսոսոն էր ձոնել Զևսին շանթազվարձ,
 Սակաշն Զևսը պարզեկ էր դա Հերմեսին Արգոսըստուն:
 105 Հերմեսն հանձնեկ էր ձիավար հոգի Պելոպս թագավորին,
 Իսկ Պելոպսը թողել էր այն արանց արքա Աթրեոսին:
 Աթրեոսը, վախճանվելիս, նվիրել էր դա խաշնառատ
 Թիվկատեսին, որից ապա Ագամեմնոնն այն ստացավ,
 Որ նրանով իշխի բազում կղզիներին և Արգոսին:
 Այգուլես, հենված գավազանին, Աթրիդն ասաց արգվացոց,
 110 «Ո՞վ հերոսներ գանայտիան, և ծառանե՞ր դուք Արեսի,
 Կրտստյան Զևսն, հերավի, ինձ փորձանքի մասնեց ահեղ,
 Ազնուարարն ինձ նախապես նշան արեց և խառնացավ,
 Թե ես պիտի դառնամ՝ քանզի ամբաշարիս քաղաքն Իլիոն:
 Բայց նենդամիտ վճիռն քնարած, պատվիրում է փախչել հիմա
 115 Դեպի Արգոս, երբ կատարված են սղզերի մեծ նախճիրներ:
 Այդ է, այո՛, այժմ հաճո սմենադար Զևս-զդոնին,
 Որ խորտակեց քանի-քանի՝ քաղաքների բարձունքն ամուր
 Եվ տակավին կխորտակի, քանզի իր ուժն է անսահման:
 Սինչդեռ զավիք սերունդները միշտ ամսթով կհիշեն մեզ
 120 Որ բյուրավղի զորքով մեր այս, գանայտիան այսքա՞ն սղզեր,
 Զուր վարեցինք անդուկ կռիվ և անպտուղ պատերազմն այս՝
 Թվով նվազ թշնամու գեմ, և շտեմանք վերջը կռվի:
 Եթե հաշտվել ցանկանային արայացիք՝ և տրտլացիք,
 Եվ, կնքելով երդման դաշինք, կատարեին մարդահամար,
 125 Ու թե այնժամ հավաքվեին բոլոր բնիկ արովադացիք,
 Իսկ մենք, սղզերա արգվախան, տասնյակների բաժանվելով,
 Նրանց միջից մատըռլակներ ընտրեինք մեզ՝ տասին մի մարդ,—
 Մեր զորքերից շատ տասնյակներ կմնային անմատուցի:
 Արդ՝ ասում եմ, թվով այդքան ղերազանց են արայացիք
 130 Այս հողմահուլ Տրոլի մեզ ապրողներից: Սակայն նրանք
 Նիդակաճոճ գաշնակիցներ ունեն և ա՛յլ քաղաքներից:
 Դրանք են արդ, որ հակառակ իմ փափաքին, վանում են ինձ՝
 Թույլ շտալով, որ կործանեմ ես Իլիոնը զեղակառույց:
 Սինչդեռ Զևսի շրջապատույտ ինք տարին տրվեն անցավ,
 135 Եվ փառում են պարանները ու փայտերը մեր նավերի:
 Իսկ հեռավոր մեր տներում մեր զավակներն ու մեր կանայք
 Մեզ սպասում են արտնջալով: Այնինչ բնավ չի կատարված
 Այն մեծ գործը, որի համար մենք ուղղվեցինք դեպի Իլիոն:
 Ուստի վարվենք, բարեկամներ՝, ինչպես որ ես կպատվիրեմ,

140 Փախչե՛նք շուտով մեր նավերով դեպ երկիրը մեր հայրենի,
Քանդի մենք չենք կարող քանդել լայնափողոց քաղաքն Իլիոն»:

Այդպես առաջ և բարբորեց խելույն սրտերը բաղմունքյան,
Որ չէր լսել և չգիտեր զեռ վճիռը մեծ խորհրդի.
Եվ մըրկվեց ժողովն խելույն, ինչպես ալիքը խոր ծովի,
145 Կամ Իկարյան մեծ Պոնտոսի, երբ որ նրան հուզում են խիտ
Նոտոսն, էլլոսն՝ հարձակվելով մեծն Զեւսի խիտ ամպերից:
Ինչպես արան է Զեւսյուսը խիտ ալեկոծում, հարձակվելով
Հանկարծ վերից և հասկերն է մըրկահույզ խիտ դալարում,
Այդպես ժողովն արայացոց ալեկոծվեց ամբողջովին:
150 Զորքերն ահեղ ազադակով զեպի նավերը նետվեցին,
Փռչին նրանց ոտքի տակից բարձրանում էր ամպի նման:
Եվ հորդորում էին միմյանց նավերն խելույն ծովը ձգել,
Մաքրում էին փոկերն հաղձեղ, սև նավերի մույթերն հանում,
Զգտում էին զեղ հայրենիք, և աղմուկն էր հառնում երկինք:
155 Եվ, հակառակ նույնիսկ բախտին, կկատարվեր դարձն արգելվյալաց,
Եթե Հերան Աթենասին շասիւր խոսքերն այս թեւովոր.
«Ավա՛ղ, դատրի՛կ ասպարակիր Զեւս-զգոնի, մի՞թե այդպես
Խաղը-խայտառակ և ամոթով պիտի փախչի դուքն արգելվյալ
Լայն լանջերով անափ ծովի՝ զեղ հայրենիքն իր սիրելի.
160 Մի՞թե պիտի փառքն հաղթության տան Պերիամին և տրովացոց,
Թողնեն նաև Հեղինեին, հանուն որի բոլոր արայանք
Կոտորվեցին Տրովի մոտ, հեռո՛ւ սիրած հայրենիքից:
Արդ՝ սլացիր զեղ բանակը պղնձադեն արայացոց
Եվ քաղցրալուր բո խոսքերով անդ հորդորիւր դու ամենքին,
165 Որ կրկնակոր նավերն իրենց ծով չըձըղեն և չփախչեն»:

Այդպես խոսեց: Լսեց նրան Աթենասը պայծառաշյա,
Եվ նա թափով ցած սլացավ գաղաթներից Օլիմպոսի:
Արագորեն թռավ հասավ արայական սև նավերին,
Գտավ այնտեղ Ոդիսեւսին՝ Զեւսին խելքովն իր հավասար.
170 Կանգնած էր նա, ձեռք շտալով գեղակառույց սև նավերին,
Քանդի վիշտը թափանցել էր արդեն խորքը նրա հոգու:
Եվ մոտ դալով՝ ասաց նրան Աթենասը պայծառաշյա..
«Ո՛վ Լաերթի դուցսդն որդի, բաղմահնա՛րքդ Ոդիսես,
Մի՞թե այդպես խաղը-խայտառակ փախչեք պիտի դուք այստեղից
175 Դեպի տունը ձեր հայրենի, նստած նավերը լայնանիստ:
Փառքը տալով Պերիամոսին և տրովացոց՝ թողնո՛ւմ եք դուք
Արգիվացի Հեղինեին, որի համար բոլոր արայանք,

Հեռու սիրած հայրենիքից, կոտորվեցին Իլիոնի մոտ:

- 180 Մի՞ դանդաղիր, գնա շուտով գեպի աղգերն արքայական
եւ խոսքերսով քո քաղցրալուր անդ հորդարիր դու ամենքին,
Որ բազմաթիւ նաւերն իրենց ծով չձգեն և չվախչեն»:

- Ասացւո՛ւ Ողիսը ճանաչեց աստվածուհու ձայնը հնչել,
Վազեց իսկույն, վայր ձգելով իր վրայից շուրջառը լայն,
Որը դետնից վերցրեց բանբեր էլլիրաթոս իվաիկեցին:
185 եւ Ողիսեան հանդիպելով Ագամեմնոն Աթրիդեսին՝
Ջետրիցն առաւ գաւազանը հաւերժ անեղձ ու հայրական,
Քայլից դեպի արքայացոց պղնձազէն նաւերը սև:
եւ ամենքին, ում հանդիպեց, թե՛ թագաւոր, թե՛ պատվաւոր,
Հորդորում էր, որ ետ կանգնեն ամոթալի այդ մասխուստից.

- 190 «Ո՞վ գյուցաղուն, վայել չէ քեզ ահաբեկվել վատերի պես,
Տե՛ղբդ նստիր դու քաջալեր, նաեւ այլոց հանդատացրու,
Քանզի ստույգ գեւ չգիտես դու խորհուրդը Աթրիդեսի.
Փորձում էր նա,— սակայն հետո կալաւ ինչ նա արքայացոց:

- Ոչ բոլորս ենք լսել ի՛նչ որ ասել է նա մեծ ժողովում:
195 Մի՞ դուցես նա, խիստ վայրացած, արքանց հետ դաժան վարվի,
Քանզի չէ՞ որ մեծ է քենը աստվածասուն թաղաւորի:
Զեւսն է նրան տվել պատիւ, սիրված է նա Զեւս-զգոնից»:

- Եթե այնտեղ մեկնումս ինչ տեսնում էր նա աղմուկելիս,
Հարվածում էր դավադանով, ապա զսպում խոսքովն ահեղ.
200 «Նստիր անշա՛րժ, թշվառակա՛ն, լսի՛ր ի՛նչ որ ասում են քեզ
Քեզից խելոք և մեծ մարդիկ, ո՞վ վեհերոս և ապիկար,
Որ ո՛չ կռւում, ո՛չ ատցանում չես ունեցել ոչ մի արժեք:
Անհնար է, որ մենք բոլոր արքայացիքս իշխող լինենք,
Զի բազմիշխան լինելն է վատ. մե՛կը պիտի իշխի միայն,
205 Թող միայն մե՛կն արքա լինի, և ում որ Զեւսն ամենիմաց
Շնորհել է մեծ գաւազան՝ թող որ իշխի նա բոլորիս:

- Այդպես ահա զսպեց, սանձեց բազմութեանը, որը կրկին
Վրաններից և նաւերից աչնպես խուժեց դեպի ժողով,
Ինչպես երբեմն հաւերժապոչ ալիքներն են ծովի խորքից
210 Թափով նետվում դեպի եղերք և թնդացնում Պոնտոսն ահեղ:
եւ բոլորը հանդատացած՝ իրենց տեղերը նստեցին:

Բայց նրանց մեջ կըռկըռում էր Թերսիդեսը շաղավաշուրթ,
Որն իր մտքում պահած ունեւր շատ անվայել, լկտի խոսքեր.

- Հանդգնաբար նա միշտ անկարգ կշտամբում էր արքաներին,
 215 Միայն թե իր ասածներով շարժեր ծիծաղն արդիվացույ:
 Նա բոլորից ալլանդակն էր, որ եկել էր մեծն Իլիոն:
 Աչքերը շիլ, մի ոտքը կաղ, կզուկ էր նա, սաւառաւոր,
 Ուտերն հակված էին կրծքին, և գլուխն էր սրագազար:
 Որի վրա մաղերն էին ցանցառ ու դեշ ցրիվ կեամ:
 220 Թշնամի էր նա Ողիսին, սխերիմն էր Աթրիդեսի,
 Եւ միշտ նրանց նախառում էր: Հիմա էլ սուր հղրտացով՝
 Անարգում էր Աթրիդեսին, երբ հենց իրենք արդիվացիր
 Այդ միջոցին նախառեցին նրան սրաւնց և սաստկաբար:
 Այդպէս ահա, գոռոռուելով, նա կշտամբեց Աթրիդեսին:
 225 «Ի՞նչ ես ուզում, ո՞վ Աթրիդես, արդյոք ինչի՞ց ես դու դժգոհ:
 Վրաններդ են սղոնծով լի, սենյակիդ մեջ շատ կան ընտիր,
 Զրնաղ կանաչք, որ ամենից առաջ քեզ ենք պարզե լերում
 Մենք, գորքե՛րս արդիվական, երբ քաղաքներ ենք նվաճում:
 Գուցե քեզ նո՞ր ոսկի է պետք, որն հնազանդ շնորհեր քեզ
 230 Տրովադացի որեւէ քաջ՝ իբրեւ փրկանք իր զավակի,
 Որին կապած քարշ տալի ես և կամ մի ալլ արդիվացիր:
 Կամ դուցե քեզ նո՞ր կին է պետք, որ նրա հետ, երբ ցանկանաս,
 Տռփանք անես և քեզ պահես իբրեւ մօլի մի կնամօր:
 Անվայել է քեզ, իշխողիդ, փորձանքի տալ արայացույ:
 235 Թույլեր ենք մենք, վախկոտ, ի՞սկը աքայուհիք, ո՞չ աքայանք:
 Մեր տո՛ւն դառնանք մեր նավերով, թողնենք սրան ալստեղ մենակ՝
 Իլիոնի մօտ, թող կշտանա ալստեղ ալլոց պարզեներով,
 Թող հասկանա՞ արդյոք նրան օղտակա՞ր ենք մենք կավի մեջ:
 Ահա հենց նոր նա անարգեց Աթրիդեսին, որ քաջությամբ
 240 Շատ գերազանց է նրանից, խլեց նրա պարզիւր մեծ,
 Բայց անհող է քաջն Աթրիդես, չունի սրտում նա քեն և մաղձ,
 Ալլապիս դա, ո՞վ Աթրիդես, պիտի վերջին գործդ լիներ»:

- Առաջ Թերսիդն և անարգեց Ալամեմնոն սղդապետին:
 Բայց մոտեցավ ալլաժամ նրան Ողիսեսը աստվածազարմ
 245 Եւ, հայելով ցատկոտ ու խիստ, ալսպիս դուռաց ահեղաձայն,
 «Դու, Թերսիդե՛ս դատարկախոս, ճոռմարտն ու ճամարտակ,
 Լո՛ի՛ր շուտով, չհանդգնես դուրս գալ ընդդէմ արքաների:
 Զկա քեզնից վատթար մեկը աքայացի ալլ մարդկանց մեջ,
 Որ եկել են Աթրիդեսերի հետ միասին դեպի Իլիոն:
 250 Քե՛զ քաշիր քո լեզուն և մի՛ վտաբանիր արքաներին,
 Մի՛ հանդգնիր ձաղկել նրանց և կամ խոսել դարձի մասին,
 Քանզի ոչ որ դեռ չգիտես գործը ի՞նչպէս կ'լերջանա՝

Արդյոք անփոք՝ թէ՛, թե՛ տարաբախտ տուն կդառնանք մենք՝ աքայանք:
 Ի՞նչ ես նստել ու պարսաւում Ազամեմնոն ազգավարին,
 Թե դանաչցի դուցազները նրան եւ շատ պարզեւ տալիս.
 Եվ ալգարիսով մեծ արբային անպատում այս ժողովի մեջ:
 Արդ՝ ասում եմ քեզ, լրբենո՛ւղ, եւ իմ խոտքը կկատարվի.
 Եթե մեկ էլ, ինչպէս հիմա, հիմար-հիմար դու բարբաջես,
 Թող չունենա Ողիսեսը իր ուսերին դրլուխն իր այս,
 Եվ կամ թող ինձ այս օրվանից Տելեմաքի հայր շանվանեն,
 Եթե այնժամ քեզ չընեն, չըզզղղեմ հագուստը քո,
 Նույնիսկ ծածկուլվն ամոթանքիդ, եթե չանեմ խաղը-խայտառակ.
 Եվ աչդպես մերկ ու լալաղին քեզ քարշ շտամ դեպի տորմիդ,
 Վնդկելով քեզ, լրբենո՛ւղ, ժողովրդյան վեհ ժողովից»:

Ասաց, դարեկեց գալազանով նրա մեջքին եւ ուսերին:
 Խիստ կուշ եկավ Ռերսիդեսը եւ հորդ արցունք թափեց աչքից:
 Այն ոսկեկուռ գալազանի ժանտ հարվածից մեջքի վրա
 Գոչացած մի արշան կապտուց: Ահարեկված նստեց նա լուռ,
 Եվ խոր ցաւից ալլանդակված՝ արտասուքն էր սրբում ձեռքով:
 Մինչ բոլորը, թեպէտ հուզված, ծիծաղեցին նրա վրա,
 Եվ ոմանք էլ, միմյանց դեմքին մտիկ տալով, այս ասացին.
 «Ողիսն այստեղ, այս, բազում վսեմ գործեր է կատարում,
 Նա միշտ բարի խորհուրդ տալով՝ մեզ մղել է դեպի կռիւ.
 Իսկ հիմա էլ արգիւլացոց մեջ կատարեց վսեմ մի գործ,
 Ահա գալեց բարբաջանքը այս ժանարերան լրբախոսի:
 Այսուհետ նա չի հունդըզնի նախատալից իր լուսամբով
 Վայրահաշէլ եւ պարսաւել Զեաի սիրած արքաներին»:

Այդպէս ահա ամբոխն ասաց: Քաղաքավեր Ողիսն ելավ
 Յուպը ձեռքին, իսկ կողքին էլ՝ Աթենասը պայծառաչյա:
 Սա բաների տեսք ընդունած՝ պատվեր տվեց լուկ խեղուցն,
 Որ լավ լսեն աքայացիք թե՛ առաջին եւ թե՛ վերջին
 Շարքերի մեջ, եւ ըմբռնեն նրա խորհուրդը ճշմարիտ:

Եվ ցանկալով նրանց բարին՝ Ողիսեսը իր խոռոն ասաց.
 «Ո՛վ, Աթրիդես, արքա՛ մեր մեծ, ահա այսօր աքայացիք
 Մտադիր են բաղմաբարբառ մարդկանց առաջ քեզ ծանակել,
 Ձեն ցանկանում կատարել այն խոսքը, որ քեզ տվին այնժամ,
 Երբ դուք եկան արշավանքի ձիաւնուցն Աբգոսից՝
 Խոստանալով ետ չդառնալ առանց Իլիոնն ափրեւոս
 Իսկ այժմ, ինչպէս թույլ մանուկներ, ինչպէս վախկոտ աչրի կանայք,

- 290 Կողկողազին փափազում են վերադառնալ հայրենի տուն:
Պատերազմը տառապանք է, և տանջվողը տենչում է դարձ,
եւ անգամ նա, ով կնոջից հեռացած է լսի մեկ ամսով,
Կտրանջա նալի վրա, որ պաշարված է շարունակ
Ալեկոծված ծովերի մեջ կամ ձմեռվա մորիկներում:
- 295 Ինը տարին անց է արդեն, որ մենք այստեղ ենք գտնվում,
եւ ես բնավ չեմ զարմանում, որ վշտատանջ աքայացիք
Տրտնջում են նավերի մոտ: Բայց, ո՞վ քաջիւր դուք գերազնիւ,
Վայել չէ մեզ ո՞չ հապաղել, ո՞չ ձեռնունայն վերադառնալ:
Պիտ համբերենք, սիրելիներ՛ր, թող ժամանակը դեռ անցնի,
- 300 Որ համոզվենք՝ ճիշտ էր արդյոք գուշակութունը Քալխասի:
Լավ հիշում ենք, և վկա եք դուք ինքնիւր, աքայացիք,
Որոնց դաժան մահն ու օրհասը տակաւին դեռ չի հասել,
Ասես երեկ, կամ մյուս օրն էր, երբ նավերը աքայական
Աբլիդ եկան՝ մահ նյութելու Պերիամոսին և Տրովին:
- 305 Անդ հավաքված շուրջն աղբյուրի՝ նվիրական բեմի վրա,
Մի վարսազեղ սոսիի տակ, ուր ցայտում էր ջուրը հստակ,
Անմահներին հարյուր եղան սրտալի զոհ մատուցեցինք,
եւ կատարվեց մի մեծ հրաշք. զարհուրելի և կարմրամեջք
Վիշապ մի օձ, որին, հարկավ, Զեւսն էր պցել լույս աշխարհն այս,
- 310 Սուրբ սեղանի տակից ելավ և դալարվեց սոսին ի վեր,
Որի բարձր ճյուղի վրա, սաղարթաշեն մի բնի մեջ,
Դեռ անփետուր և նորեկուկ ծուկն էին ծվար արել,
Թվով ութ հատ. իններորդը ծնողագուրթ մայրն էր նրանց.
Այդ բոլորին, խեղճ ու ողորմ ծվծվալիս, օձը լափեց:
- 315 Մինչ թռչում էր մայրը թշվառ իր սիրասուն որդոց շուրջը:
Վիշապն ապա թռավ, բռնեց նաև նրանց մորն, հառաչող:
Սակայն երբ նա ձագուկներին, ապա նրանց մորը լափեց,
Աստված հանկարծ իր հորինած գործի իմաստն հայտնաբերեց.
Կրոնոսի հղոր որդին իսկույն նրան քար դարձրեց:
- 320 Իսկ մենք կանգնած լուռ ու շվար՝ նայում էինք այդ հրաշքին:
Այդպիս ահա հրաշքն ահեղ զուգադիպեց մեր զոհերին:
եւ գուշակեց անմահների կամքը խոսող Քալխասն իսկույն.
«Գեղադանդո՛ւր աքայացիք, ի՞նչ եք կանգնել դուք պապանձված,
Ամենադեռ Զեւր իր այդ հրաշքով մեղ ցուցեց նշան
- 525 Անադանի, ուշ կատարման, որի փառքն է, սակայն, հավերժ:
Տեսա՞ք, քանի թռչուն լափեց այդ վիշապը արյունաբոս —
(Ութ հատ ձագուկ դեռ անփետուր, իններորդը մայրն էր ճրանց).
Նույնքան տարի, աքայացի՛ք, մենք կկռվենք Իլիոնի մոտ,
Բայց կվերցնենք տասներօրոգում այդ քաղաքը լայնափողոց»:

330 նա գուշակեց, և ամեն բան արդ կատարվում է հիրավի:
Մնանք զեռևս և սպասենք, ո՞վ քաջազեն արայացիք,
Մինչև իրոք մենք կործանենք Պերխամոսի քաղաքը մեծ»:

Այդպես խոսեց: Արդիվացիք աղմուկեցին որոտաձայն,
եւ ընդացին բոլոր նավերն ահադնադոշ արձագանքից.
335 Զմայլել էր նրանց՝ խոսքը աստվածակերպ Ողիսեաի:
Խոսեց ապա ծեր Նեսթորը՝ ձիավարը զերենացի.
«Այլա՞ղ, ալստեղ մենք ճառում ենք ինչպես անմիտ երեխաներ,
Որոնք ոչինչ չգիտեն զեռ պատերազմի զոռ դարձերից:
Ո՛ւր կ'ընան, ի՞նչ կ'լինեն մեր դաշինքն ու երդումը սուրբ.
340 Արդ՝ կրակի պիտ արվեն խորհուրդներն ու հոգսերը մեր,
Գինեհեղման ծեան անապակ՝ առհավատչյան մեր սուրբ ուխտի:
Այսպես ունայն մրցում ենք մենք միայն խոսքով, բայց ոչ դորժով,
Դեռ չենք գտել ոչ մի հնար,— թեպես վաղուց ենք մենք այստեղ:
Ինչպես առաջ, ո՞վ Աթրիդես, հիմա էլ քո կամքով հաստատ
345 Առաջնորդիք արդիվացոց զեպի՝ մարտը ահեղապուր:
Եթե, սակայն, մեկ-երկուսը հակառակ են մեր խորհուրդին,
Թող կործանվեն, նրանք երբեք հաջողութուն չեն ունենա:
Երբեք մենք չենք դառնա Արգոս, մինչև որ աստ լավ չիմանանք՝
Սո՞ւտ էր, թե՞ ճիշտ ասպարավիր Զևսի խոստումը մեծ տված:
350 Ես պնդում եմ, Զևսն անկործան մեղ ցույց տվեց հաջողության
Ստույգ նշան՝ հենց այն օրը, երբ դուրբերը աքայական
Մտան նավերն արաղընթացն. իսկ արովացոց նա ախնարիկեց
Մահ ու նախճիր, երբ աջ կողմից փայլատակեց նա հօդուտ մեզ:
Այո՛, երբեք տուն չի դառնա աքայացի ոչ մի մարտիկ,
355 Մինչև որ նա քուն չմանի՝ արովագացի կնոջ գրկած,
Ոխն առնելով Հեղինեի արտոսրակաթ հառաչանքի:
Սակայն եթե մեկը մեզնից խիստ ձգտում է դառնալ իր տուն՝
Թող փորձ անի զիպչել թեկուզ դեղեցկանիստ իր սև նավին,
Ամենից շո՛ւտ նա, փոքրոգին, կգտնի աստ մահ ու կորուստ:
360 Արքա, դու միշտ խորհուրդներ տուր, բայց և այլոց պետք է լսես,
եւ մի՛ մերժիր, Ագամեմնոն, այն խորհուրդը, որ կտամ քեզ.
Զինվորներին ջոկիր, զատիր ըստ ցեղերի և տոհմերի,
եւ թող այնժամ ցեղը ցեղին, տոհմը տոհմին օժանդակի.
Եթե այդպես վարվես և քեզ աքայացիք հնազանդվեն,
365 Շուտ կ'իմանաս՝ դյուցազններից և ազգերից ո՛րն է վախկոտ,
Կամ ո՛րն է քաջ: Ամեն մեկը քաջ կ'կռվի, և կտեսնես՝
Անմահների կա՞մքն է արդյոք, որ Իլիոնը չես նվաճում,
Թե՞ պատճառը վախն է զորքի, որ ընտել չէ ռազմի գործին»:

- Նրան արագ պատասխանեց իշխանապետն Ագամեմնոն.
- 376 Քնորից, ծերո՛ւկ, քս խորհրդով դու հաղթեցիր արայացոց:
երկնատեր Զե՛ս, ո՛վ Աթենաս և Ապոլլոն, ին որ լինե՛ր
Իմ ձեռքի տակ տասն այսպիսի տքայացի խորհրդական,
Պերիամոսի քաղաքն այնժամ մեր քաջերի հաղթ ձեռքերով
Վաղուց գերված պիտի լինե՛ր ու կործանված հիմնահատակ:
- 375 Բայց ինձ որդին Կրոնոսի աղետներ է տալիս միայն:
Զո՛ւր նա մղեց ինձ անօդուտ խարդավանքի ու զժտութ՛յան.
Զո՛ւր վիճեցի Աթիլլի հետ ի սեր գերված այն աղջկա,
եւ, եղո՛ւկ ինձ, առաջինը ե՛ս բարկացա զայրագնալի.
Իսկ եթե մենք երբեիցե հաշտվենք նորից ու միանանք՝
- 380 Տըրտվն այնժամ ոչ մի վայրկյան չի խուսափի կործանումից:
Բայց արդ ճաշի դնացե՛ք զուք, որ այնուհետ մարան սկսենք:
Թող ամեն մարդ սրի՝ տեղն իր և վահանը կարգի բերի,
Թող ամեն ոք կեր տա առատ իր ձիերին սրաթուխ,
Մարտակառքը լավ ստուգի, և թող խորհի լոկ այն մասին,
- 385 Որ ամբողջ օրն ահեղագող ճակատամարտ պիտի մղենք:
Դիտցած եղեք, չի լինելու դաժան կռվում ո՛չ մի զաղար,
Մինչև որ գա մութ գիշերը և բաժանի կռվողներին:
Հորդ քրտինքով պիտի ծածկվի ամեն մի կուրծք, որի վրա
Կուռ վահանն է հովանավոր. ձեռքն աշտեից պիտի հողնի,
- 390 Զին քրտնամուկ քարշ պիտի տա մարտակառքը սղորկաշեն:
Իսկ նա, որին ես նկատեմ, որ փափագում է խեղադես
Մնալ այստեղ՝ կորակուուց նավերի մոտ և կովից զուրս,
Զի փրկվի նա ո՛չ շներից, ո՛չ գիշատիչ թռչուններից»:
- Այդպես առաց: Արդիվացիք աղմկեցին ահեղագողը,
395 Ինչպես ծովի ալիքները բարձրիկ ափին, երբ հարավից
Նոտոսն հզոր հարվածում է ծովեղերյա քարաժայռին,
Որը բաց է ամեն կողմից մրրիկների գրոհի դեմ:
Եվ վեր կացան նրանք արագ, դեպի նավերը ցրվեցին.
Ծուխ բարձրացավ վրաններից, զորքն աքայանց նստեց ճաշի:
- 400 Զոհ մատուցեց յուրաքանչյուրն անմահներից մեկն ու մեկին,
Աղերսելով փրկել մահից և Արեսի վտանգներից:
Իսկ ազգասպետն Ագամեմնոն՝ ամենակալ արքա Զեսին
Զահաբերեց մի հնգամյա նվիրական պարարուն եղ,
Ապա կանչեց նա առաջնորդ և մեծազոր արայացոց,—
- 405 Նախ և առաջ ծեր Նեսթորին, Իդոմենեա թագավորին,
Ապա երկու Այասներին և Տիդևայան քաջ հերոսին,
Ողիսեսին, որը խելքովն իր հավասար էր մեծ Զեսին:

- Իսկ Մենկելով քաջամարտիկն եկավ անկոչ և ինքնակամ,
Քանդի գիտեր, որ եղբայրն իր ինչ հոգսի է տրված հոգով:
- 410 Երբ կանգնելով շուրջը եղան՝ վեր հանեցին մուրկը դարի,
Նրանց առջև աղսթելով՝ Ադամեմնոնն այսպես տաաց.
«Զե՛ս մեծազոր, փառապատ՛կ ու սևամալյա, եթերակյաց,
Թող արեր մայր չմտնի, մութը չիջնի երկրի վրա,
Մինչև որ ես չկտրեմանեմ ծխամած աունը Պերիամի,
- 415 Մինչև որ ես իր գոնեքին ոչնչացնող կրակ չտամ
եվ Հեկտորի լանջադանակն, սուր պղնձով, պատառոտած,
Չխորտակեմ նրա կրծքին, մինչև նրա շուրջն համհարզն իր,
Գետին գարկված ու ջախջախված, չկրծի հոդն ատամներով»:
- Այդպես տաաց և աղերսեց: Բայց չսեց Զևսը նրան,
420 Զոհն քնդունեց, սակայն տաժանքն ավելացրեց բազմապատիկ:
Աղսթքն արին, զոհի վրա աղ ցանեցին, նաև դարի,
Եղան գլուխն արագորեն վեր քաշեցին ու մորթեցին:
Գեր աղդերը ջոկ կարելով՝ ճարպի թանձր երկտակ շերտով
Պարուրեցին, իսկ վերնից շարեցին հում կտորները:
- 425 Այրում էին այդ ամենը ճշուղերով թարմ ու անսաղարթ,
Իսկ փորտաին ծակծկելով՝ շրտկում էին գետի կրակ:
Երբ այրեցին աղդերը գեր, ճաշակեցին նախ փորտաին.
Մյուս մասերը կտրատեցին ու զարկեցին շամփուրներին,
Եվ, հմտորեն խորովելով, շամփուրներից դուրս քաշեցին:
- 430 Ավարտելով հոգսերը այդ, սկսեցին խնջուլքն առատ,
Ուր ամենքը վայելեցին և ոչ մի մարդ զուրկ չմնաց:
Իսկ երբ շուտով ամենքի սիրտը հագեցավ կերուխումից,
Խոսքն սկսեց նեաթուրը ձեր՝ ձիավարը գերենացի.
«Ո՛վ փառազարդ Աթրևորդի Ադամեմնոն, արքա արանց,
- 435 Զուր չխոսենք այլևս մենք և չլինենք ժամավաճառ,
Զդանդաղենք այս գործի մեջ, որն աստված է մեզ պատվիրել:
Դե՛հ, հրամայիր. պղնձազեն աքայացոց բանրերները
Թող կանչ կանչեն, թող հավարեն ժողովուրդը նավերի մոտ:
Իսկ մենք բոլորս միասին գնանք բանակն աքայական,
- 440 Որ բորբոքենք այնտեղ շուտով ռազմի ողին արեսաշունչ»:

Ասաց: Առյանն այդ քնդունեց: Ադամեմնոն, արանց արքան,
Բարձրագույնի բանրերներին պատվեր տվեց անմիջապես,
Որ վարսադեղ արգիվացոց շտապ կանչեն ահեղ մարտի:
Նրանք իսկույն կանչ կաշեցին. մարդիկ շտապ հավաքվեցին:

- 445 Եվ վազեցին կարգ պահելու Աթրիդեսի շուրջը կանգնած
Աստվածասուն արքաները, որոնց մեջն էր Աթենասը՝
Ջեռքին ասպարն աստվածային, մեծախորհուրդ և թանկարժեք,
Որից կախված էին ոսկյա և քաջույր հարչուր ծոպեր՝
Ամեն մեկի արժանադով գինն հավասար հարչուր եղան։
- 450 Շրջագալում էր դիցուհին աքայացոյ ամբոխի մեջ,
Ուժ ու կորով ներշնչելով մարդկանց սրտին։ Նա ամենքին
Հորդորում էր նետվել մարտի, կովել անդուլ և քաջարար։
Եվ այդ պահից մարտն ամենքին քաղցր թվաց շատ ավելի,
Քան վերադարձը նավերով՝ գեպի տունը հայրենական։
- 455 Ինչպես կրակն ամենախույս, որ, բորբոքված լեռան գլխին,
Լույս սփռելով հեռուներին, հրկիզում է անտառն անծայր,
Այդպես շողքը ճաճանշագեղ, պղնձակուռ բլուր զորքերի՝
Ջորքն անցնելիս օդի միջով բարձրանում էր գեպի եթեր։
Ինչպես խուռն երամները հեռուն չվող թռչունների,
- 460 Բլուր սաղերի, կուռնիների, երկայնավիզ կարապետների,
Որ թևապար, կարկաշաձայն սավառնում են այս ու այն կողմ՝
Կայսթրայի հոսանքի շուրջն, հովիտների մեջ տախական։
Եվ, խայտալով՝ մերթ ցած իջնում, լնդացնելով մարդ ու հովիտ,—
Այդպես ցեղերն արգիվական՝ վրաններից ու նավերից
- 465 Հոսում էին գեղ հովիտը Սիփմանդերի։ Երկիրն ամբողջ
Որոտում էր զորքի քայլից և դուխունից նժույգների։
Եվ կանգ առան ծաղկուտ հովտում արայացիք բլուր-բլուրավոր։
Անթիվ, ինչպես ծաղկունքն հովտի, տերևները պարնոնաբույր,
Եվ անհամար՝ ինչպես ճանճերն, որ դարնանը խիտ պարսերով,
- 470 Ճախր են առնում և սուրսուրում անակի մեջը հովվական,
Երբ որ կաթն է առատ ծորում ամանների մեջ այդ պահին,—
Այդպես ընդգիծ արովադացոյ՝ զեղազանգուր արայացիք
Կանգնած էին խիստ մարտատենչ, նրանց արշանը ծարավի։
Ինչպես հովիվը այծարած իր բազմաթիվ հորանները
- 475 Ջոկում է հեշտ, երբ որ նրանք դաշտում խռնված են անկանոն,
Այդպես նրանց կովի համար կարգավորում էին հապճեղ
Ջորավարներն, որոնց մեջն էր Ագամեմնոնն իշխանապետ՝
Իր հայացքով, ղլխով նման էր նա Զեսին կայծակնացող,
Գոռեպղծված Արեսի պես, կրծքով նման Պոսիդոնին,—
- 480 Ինչպես հալթ եղը նախիրում, որ գերազանցն է բուրբից։
Հզոր մի ցուլ, միշտ գովելի, որ շատ բարձր է երինջներից։
Զևս-զգոնն էր այդ օրն այդպես կերպավորել Աթրիդեսին,
Դյուցազների մեջ պանծալի, սկանավոր ու գերապոմեծ։
Արդ ինձ ասեք, ո՞վ մուսաներ Օլիմպոսում տուն ունեցող,

485 Քանզի լինում եք ամենուր, դիցուհի եք ամենիմաց,
 Իսկ մենք լուրեր կենք լուկ լսում, ոչ մի ստույգ բան չգիտենք,—
 Որո՞նք էին դանաչացոց զորավարներն ու պետերը.
 Իսկ ամբողջը ես չեմ կարող ո՛չ անվանել, ո՛չ թվարկել,
 Եթե նույնիսկ ունենայի տասը լեզու, տասը կոկորդ,
 490 Զայնըս լինեք անհատներ, կուրծքս լինեք պղնձակերտ:
 Գուցե թե դո՛ւք, ո՞վ մուսաններ, օլիմպացի Զևսի դուստրեր,
 Ինձ հիշեցնեք բոլոր նրանց, որոնք եկել էին Տըրուլ:
 Ես կըթվեմ միայն նավերն ու նավատեր իշխաններին:

Բիովթացոց զորքի պետերն էին՝ Լիովթոս, Պենեկեոս,
 495 Ինչպես նաև Արքեսիլավ, Պերովթենոր, Կեկոնեոս:
 Իսկ զորքը այդ կազմում էին բնակիչներն Հյուրիեի,
 Խիստ քարքարոտ Արլիդեի, բազմաբլուր Եթեոնի,
 Սեբեկոնի և Սեքինի, լայնատարած Մեկալեսի
 500 և Բեապեսի ու Գրավի, Իրիթեսի, Էլեսինի
 և Լարմայի,— որոնք ապրում էին Հիլում, Էլեոնում,
 և Թիլում գեղեցկաշեն, Պետեոնում, Մեդեոնում,—
 նաև Կոպիում, Էվթրեսիսում և Թիբսեում աղավաղաշատ.
 Բնիկները Կորոնեի և խոտավետ Հալիարտի,
 Ապրոդները Պելաթի, բնիկները Գելիսասի,—
 505 Նրանք, բոնք կերտել էին Հիպոթեբե քաղաքը շեն
 և Թնփեսաը նվիրական՝ սուրբ անտառով Պոսիդոնի:
 Բնիկները Միդեայի, ողկուղաշատն Առնեի,
 Սուրբ Նիսայի, որ դանդաղում է հեռավոր Անթեդոնում:
 Ազդերը այս բերել էին հիսուն սե նավ՝ ամեն մեկում
 510 Հարյուր քսան բիովթացի քաջամարտիկ երիտասարդ:

Բնիկներին Ասպլեդոնի և Միելյան Օրքոմենի՝
 Իշխում էին Արեսածին Ասքալապոս ու Հալմենոսը:
 Նրանց ծնեց Աստիոքը՝ տանն Ակտորի Ազեիդյան.
 Ժամանակով այդ ամոթխած կուշտի տունը այցի եկավ
 515 Ինքն Արեսը, որ նրա հետ դադտնի կապվեց մեկ անկողնում:
 Արդ՝ սրանց հետ եկել էին գեղեցկանիստ երեսուն նավ:
 Զորքն էր ապա Փոկեական. իշխում էին սրան որդիքն
 Հերոսանուն Նավբուլիտյան Իփիտոսի.— նրանց ցեղերն
 Ապրում էին Կիսպարիսում և Պիթոնում քարակոշկոռ,
 520 Կերիսայում աստվածային, Պանոպեսում և Դավիսում,
 Շրջակայքում Հիամպոլի, չորս բոլորքը Անեմոլրի.
 Ապրում էին և ափերին աստվածազոր Կեփիս գետի,

Եվ Լիլեում, որ դռնվում է Կեփիսի շրջակայքում:
 Զորքը սրանց դուրս էր եկել քառասուն սև, խոր նավերով:
 525 Եվ մարտատենչ այդ պետերը փոկեական զորքերն իրենց
 Շարել էին բիտվածի զորքերի մոտ՝ ձախակողմում:
 Իսկ լսիրերի պեան էր Այասն արագավազ՝ Օիլյանը.
 Կարճիկ էր սա և նման չէր Բելեմոնյան Այաս քաջին.
 Անհամեմատ նվաղ էր սա, կտավագործ դրո՞հ հագած,
 530 Բայց լավագույն տիգալորն էր հելլենների և արայանց:
 Զորապետն էր նա ցեղերի կինոսական և Օսլուսի,
 Կալլիվարյան և Սիկարիի, Տարփի, ուրախ Ալգիեի,
 Բրոնինոնի և Պիսսալի, արագաջուր Բովագրեի:
 Սուրբ էվրեի այն կողմն ապրող այդ լսիրական զորքերի հետ
 535 Եկել էին նրանք Իլիոն քառասուն սև, կոր նավերով:

Իսկ ազգերին հյլեյական և մարտատենչ արանտներին,
 էրեթերի ու Քալկիսի և դինեշատ Հիսթիալի զավակներին,
 Դիոն կոչվող քաղաքի մեջ, ծովեղերյա Կորնթոսում,
 540 Սևտիրի մեջ և Կարիստում ապրողների որդիներին
 Պատերազմի էր դուրս բերել զորավարը Քալկեդոնյան՝
 էլեփենորն Արեսածին, առաջնորդը արանտների,
 Այդ քաջ մարդկանց, որոնք հերք են պահում միայն ծոծրակներին,
 Որոնք հողով մարտակարոտ տենչում էին կուռ, հացենի
 Նիդակներով դարկել, ջարդել պղնձաղեն ոսոխներին:
 545 Արդ՝ բերել էր իր հետևից նա քառասուն սևաթույր նավ:

Իսկ նրանց, որ ապրում էին գեղեցկաշեն Աթենքի մեջ
 Եվ դավառում հզոր արքա էրիթևսի, որին մի օր
 Ծնեց երկիրն այդ կենսաբեր, սնեց զուտորը Զևս-դդոսի,
 Որտեղ արրուն աթենացի պատանիներն ամբողջ տարին
 550 Զոհ են բերում այժ ու եղներ, որ դիցուհուն խանդաղատեն,—
 Առաջնորդն էր Պելեսածին Մենեսթևսը քաջամարտիկ:
 Մահկանացու քաջերի մեջ հավասար չէր սրան ոչ ոք.
 Մարտի համար ձիերն ու զորքն հարգարեղու արվեստի մեջ,
 Նրան միայն մրցակից էր քաջ Նեսթորը երիցագույն:
 555 Արդ՝ հիսուն սև նավ էր եկել այդ հերոսի համհարդի հետ:
 Տասներկու նավ դուրս էր եկել Սալամինից, Այասի հետ,
 Որն իր զորքով կանգ էր առել աթենական զնդերի մոտ:

Կանգնած էին հետո ազգերը Արգոսի, Հերմիվոնի,
 Պարըսպաղեն Տիրընթոսի, Տըրեդենի, էրիվոնի,

580 Խաղողառատ էսլիժավրի, նավամատույց Ազիննի,
 Նաև աղղերն աքայական — մասետացի, էզինացի:
 Զորավարներն էին զրանց՝ Դիոմեդեսն անպարտելի,
 Սեթեններ՝ հռչականուն Կապանեաի որդին աղնիւլ,
 585 Նւլ երրորդը՝ անմահներին հավասարվող էվրիալը քաջ՝
 Որդին հզոր Միկիսթեսի, զավակն արքա Թալալոնի:
 Նւլ բոլորի զորազլուսն էր Դիոմեդն ահեղազոր:
 Արդ՝ սրանց հետ եկել էին ութսուն նավեր սեակտուց:

Այա նրանց, որոնք ապրում էին շքեղ Միքենի մեջ,
 Կորնթոսում, գեղակառույց Կելեոնում, նրանց, որոնք
 570 Ապրում էին Օռնիասում և ըղձալի Արեթիրում,
 Սիբիոնում,— որն Ադրաստին էր ննթակա մի ժամանակ,—
 Գոնովեսի բարձունքներին շքեղ կերտված Հիպերեսում,
 Նրանց, որոնք տուն ունեին էդիվոնում և Պելլենում,
 էդիալի շրջակայքում, լայնատարած Հելիկի շուրջ,—
 575 Սրանց հարչուր նավով բերել էր Թադալոն Ագամեմոնոն,
 Որի զորքը բազմամարդն էր ու մեծագույնը ամենից:
 Զորքերի մեջ քալում էր նա, հագած պղինձը շողշողուն,
 Հպարտ էր նա ու մեծապանծ, քանզի քաջն էր անդերազանց,
 Ամենից մեծ զորքն էր բերել և իշխողն էր ամենամեծ:

580 Այա նրանց, որոնք վաղուց բնակվելով՝ բռնել էին
 Լակեդեմոնն անձավախիտ, Սպարտան, Մեսեն աղավաղվեալ,
 Նւլ Փարիսը,— նրանց, որոնք ապրում էին Բըրիդեում,
 Զվարճալի Ամիկլեում, Ալգիլեում ու Հելոսում,
 Նւլ էթիլի շրջակայքում, նաև Լասի բնիկներին
 585 Վաթսուն նավով բերել էր անդ Մենեկալը քաջամարտիկ,
 Որ եղբայրն էր Աթրիդեսի: Բանակել էր նա մեկուսի,
 Ինքն էր զորքին իւրիւ տանում՝ իր քաջության վրա վստահ,
 Ինքն էր նրան քաջալերում՝ քենով վառված, և ձգտելով
 Լուծել վրեժն Հեղինեի հեծեծանքի և վշտերի:

590 Կանգնած էին հետո նրանք, որ Պիլոսումն էին ապրում
 Նւլ Արենում գեղատեսիլ, և Այալիում, Բըրիոնում,
 Սուրբ Ալփեոս գետի ափին, Պետիլեում, Կիպարիսում,
 Ամփիդենում, և Հիլոսում, և Դորյոնում,— այնտեղ, ուր որ
 Մուսաները հանդիպելով էվրատոսից վերադարձող
 595 էվքալական մեծ Թագավոր Թրակիացի Թամիրոսին,
 Զրկել էին երգասության ձիրքից իսպառ, որովհետև

Պարծենում էր՝ մրցության մեջ երգաստեղծութիւն հաղթել նույնիսկ
Զեւի դատրիկ մուսաներին: Եւ նրանք էլ խիստ դաշտացած,
Կուրացրեցին և խլեցին աստեղծատուր շնորհքն երգի:
600 Այդ բոլորի առաջնորդն էր գերեհացի հեծյալը քաջ՝
Ծեր Նեսթորը, որը բերել էր շարեշար իննսուն նավ:

Արկադիայում և բարձրարեւծ Կելլեն սարի շրջակայքում,
Եպիտասի շիրմի մոտ ապրող ռազմիկ ու քաջ մարդկանց
եւ ազգերին փնեւտի ու խաշնաշատ Օրբոմենի,—
605 Նրանց, որոնք ապրում էին Սիբրաաւերում և Ռիպիում,
Մրրիակոծ էնիսփեւում և բերկրալի Մանթինեւում,
Սալմփեւում և Տիգլեւում, ինչպէս նաև Պառապեւում,—
Այդ ամենքին դուրս էր բերել Անկեւտի հզոր զավակ
Ագապլենտն իշխանաւոր, որը բերել էր վաթսուն նավ՝
610 Ամեն մեկի մեջ բազմաթիւ մարտահմուտ արկաղացիք:
Այդ գեղակերտ նավերը սև նրանց տվել էր ինքն հզոր
Ադամմոնոն արանց արքան, որ ծովն անցնեն և հաջողակ
Հասնեն Տըբով, քանզի նրանք ծովածանոթ չէին բնով:

Իսկ ազգերին աստեղծաշեն Բուպրասիոնի և Հելիդի —
615 Բնիկներին Հիրմինեի և Միրսինոս կոչված մարդի,
Որի մեջ է ժայռն Օլենի և Ալիսիոն բլուրը մեծ,
Առաջնորդում էին կովի չորս զորավար՝ ամեն մեկը
Իր հետ բերած տասը սև նավ, լցված զորքով էպեական,
Առաջնորդներն էին զրանց Ամփիմաքն ու Բալպեւոս,—
620 Մեկը՝ որդին Կալլատոսի, մյուսն Աքսորյան Էվրիատոսի.
Նրանց երրորդ առաջնորդն էր քաջ Դիորեսն Ամարիկյան,
Ապա չորրորդ զորապետն էր Ալգիասյան մեծ թագաւոր,
Ագասթենի հզոր որդի Պուլքսենը աստեղծակերտ:

Իսկ զորքերին Դուլիքիոնի, էքինական կղզիների,
625 Որ ընկած են սուրբ Հելիդի դեմ-հանդիման ու ծովափին,
Առաջնորդ էր Արեսի պէս քաջամարտիկ Մեդիսն անվախ.
Նա որդին էր Զեւի սիրած ձիամարդիկ Փիլեոսի,
Որը մի օր հոր զայրույթից թողել-քաշվել էր Դուլիքիոն:
Արդ՝ նրա հետ զորախաղաց քառասուն սև նավ էր եկել:

630 Ողիսեսը առաջնորդն էր մեծահոգի կեփալենցոյ.
Իթակեւում, սաղարթաշարժ Ներիտոնում և քարքարոտ
էդլիփիսում, Կերոկելում և Զամոսի կղզիներ:

Շուրջ բոլորը ապրողների, Զակինթասի բնիկների,
նաև նրանց, որ ցամաքում և էպիրոսմն էին ապրում:
635 Դրանց իշխում էր Ողիսը՝ Զևսին խելքովն իր հավասար,—
եվ նրա հետ եկել էին տասնհերկու կարմրաքիթ նավ:

Անդրեմոնի Բովլաս որդին զորավարն էր էթուացոց,
Որ ապրում են Օլենհսում, Պլերոնում և Պիլենում,
Ապառաժուտ Կալիդոնում և ծովափնյա Քալկիդայում:
640 Զկար ալլես երկրի վրա սերունդը վեհ Օնևոսի,
Մեռել էին և՛ նա ինքը, և՛ շիկահեր Մեկյազրոսը,
եվ Բովլասն էր այնուհետև թագավորում էթուլիայում:
Ահա դրան հետևելով եկել էր անդ քառասուն նավ:

Իդոմենես նիզակավորն հռչականուն զորավարն էր
645 Կրետացոց, նաև նրանց, որ ապրում են Կնոսոսում,
Ամրապարիսոյ Գորտինեյում և Լիքաստում ճերմակագույն,
Միլետոսում և Լիկտոսում, Փիսոսս և Ռիտ քաղաքներում,
Որ հարեան էին հարյուր քաղաքի տեր Կրետեին.
Այդ ամենքի զլուխն էին՝ Իդոմենեսը փառահեղ,
650 Մերցոնեսը, որ հզոր էր մարդակոտոր էնիալի պես:
եվ սրանց հետ եկել էին զորքերով լի ութսուն սև նավ:

Հերակլեսյան Տլեպոլեմը, հզորագոր և հաղթանդամ,
Դուրս էր եկել ինը նավով հոսոսացի քաջերի հետ,
Որ, բաժանված երեք ցեղի, ապրում էին Հոռոփս կղզում —
655 Լինդոսի մեջ, Հիելիսում և Կամիրում փայլենաղարդ.
Առաջնորդն էր նրանց՝ հզոր Տլեպոլեմը միլունդավոր,
Որդին հզոր Հերակլեսի՝ Առախոքե պերճ կնոջից,
Որին բերեց քաջն Էփիրից, Սելլեիես գետի ափից,
Կործանելով քաղաքները դիցասերունդ հերոսների:
660 Երբ մեծացավ Տլեպոլեմն տալարանքումն իր բարեշեն,
Սպանեց նա իր հոր քեռուն՝ Արեսաժին Լիկեմնոսին,
Որը իր հոր սիրելին էր. այնուհետև, նա շուտափույթ
Հարգարելով նավերը սև, հավաքելով մեծ բազմություն,
Թողեց փախավ ծովաթափառ, վախենալով Հերակլեսի
665 Մյուս որդիներանց և թոռների սպառնանքից ու վրեժից:
Թափառելով բազմատառապ, վերջը եկավ Հոռոփս կղզին,
Ուր եկվորները հիմնըվեցին՝ բաժանվելով երեք ցեղի:
Նրանց սիրեց անմահների և մարդկանց հայր Զևսն ինքնակալ,
եվ երկնքից նրանց վրա տեղաց անշափ հարստություն:

- 670 Երեք հատ նալ դուրս էր եկել և Սիմ կղզուց՝ Ներսէս հետ,
 Որ որդին էր Քարոսպոսի, ծնւած չքնաղ Ալլաւկից:
 Այդ Ներեսը Իլիոն եկած դանաւական զորքերի մեջ
 Գեղեցկագոյնն էր խկապես՝ Պելիսածին քաջից հետո,
 Բայց թույլ էր նա, ո՛չ քաջարի, զորք էր բերել սակաւաթիւ:
- 675 Բնիկներին հեռու Կասի, Կրասլաթոյի և Նիսիրի,
 Եվրիպիլյան Կովս քաղաքի և Կալիդնյան կղզիներին՝
 Առաջնորդում էին հերոս Անտիփոսն ու Ֆիլիպոսը:
 Այդ երկուսն էլ որդիքն էին Հերակլեսյան Թեսալոսի:
 Եվ սրանց հետ եկել էին երեսուն սև, զոգաւոր նաւ:
- 680 Հիմա թլկմ պելագգական Արգոս երկրում ապրողներին,
 Որ բնակւում են Արգոսում, և Տրեքեում, և Սելսում,
 Գեղեցկագոյն կանանց երկիր Հելլադայում, Ֆթիասում,
 Եվ կոչւում են աքայացի, կամ միրմիդոն և կամ հելլեն.
 Նրանց հիսուն խոր նաւերին Աքիլլեսն էր զորավորւի:
- 685 Բայց աղգերն այդ շէին խորհում ահեղադոշ մարտի մասին,
 Չկար զլուս, որը նրանց առաջնորդեր դեպի կով,
 Քանզի պառկած էր դյուցադուն Աքիլլեսն իր նաւերի մոտ,
 Տառապելով դեղադիսակ Քերիդոնի կույսի համար,
 Որին բերել էր Լևանեսից նա բազմաճիգ իր ջանքերով,
- 690 Կործանելով Լևանեսն ամբողջ, նաև պարիսպը Թեբական,
 Ուր տապալեց նա Սելևայան էլֆոս հզոր թագաւորի
 Զաւակներին՝ նիդակափառ էպիստրոփին և Սինեսին,
 Ուստի պառկած էր վշտացած, բայց շատ շանցած կեներ ոտքի:
- 695 Նրանց, ուրբեր ապրում էին ծաղկալիթիթ Պիրասոսում,
 Փիլակեում և Դեմեթրին ձոնւած վայրում ու խաշնամայր
 Իթենեում, կանաչադարգ Պետելեում և Անտրոնում,
 Առաջնորդն էր Թեդիլաւոսն, երբ ողջ էր դեռ և քաջազոր:
 Բայց նա չկա՞, և սև հողն է արդեն հիմա ծածկել նրան:
 Փիլակեում թողեց վշտից դեմքը ճանկառող իր կնոջը
- 700 Եվ իր տունը դեռ կիսաշեն, ու տապալւից դարդանացի
 Քաջի ձեռքով, երբ նաւերից առաջինը ասին իջաւ նա:
 Չմնաց զորքն անառաջնորդ, սակայն նրան շատ ամոռոտաց:
 Ուստի զորքի առաջնորդն էր Պոդարկիսը Արեսական,
 Որ Փիլակյան և խաշնաւէտ Իփիկլոսի որդին էր հաղթ

- 705 Եվ մեծագոր Ռեդիլավոս քաջի եղբայրն արյունակից,
Պողարկեսից ավելի մեծ և հզոր էր Թեդեկավը:
Զորքը թեպետ աշուհատե առաջնորդի կարիք չզգաց,
Բայց սրտահույզ շատ վշտացավ այդ մեծահաղթ քաջի համար:
Արդ՝ նրա հետ շարեիշար քառասուն սև նավ էր եկել:
- 710 Փեռում, Բերում և Թերական ծովակի շուրջն՝ Գլափիրում
Եվ Իսլիոս քաղաքի մեջ ապրողներից դուրս էր եկել
Տասնամեկ նավ. առաջնորդն էր էվմելոսը Ադամետոսյան.
Մի ժամանակ նրան ծնել էր Արկեստին աստվածագեղ,
Որ Պելևսի դստրիկներից չքնաղագույնն էր հիրավի:
- 715 Իսկ ցեղերին, որոնք կային շրջակայքում Թավմակի՝
Մելիրեում և Մեթոնում, ապառաժուտ Օլիմոնում,
Քաջահմուտ աղեղնավոր Ֆիլոկտեսն էր զորազուլս,—
Իր յոթ նավով, ամեն մեկում հիսուն արի աղեղնավոր
Կորովագույն նավաստիներ՝ լցված տենչով պատերազմի:
- 720 Բայց նա ինքը, խիստ տանջահար, պառկած էր սուրբ Լեմնոս կղզում.
Որտեղ նրան աքայացիք այդպես թողին ու հեռացան,
Քանզի խայթված էր մահացու խայթով դաժան ջրածծի:
Եվ պառկած էր նա շարատանջ: Սակայն շուտով աքայացիք
Նավերի մոտ Ֆիլոկտեսին վերհիշեցին սրտի ցավով:
- 725 Զորքն անզուլս թեպետ շեղավ, բայց կարոտ էր Ֆիլոկտեսին.
Առաջնորդեց նրան Մեդոնն՝ Օիլևսի դավալը խորթ,
Ծնված սիրուց քաղաքավեր Օիլևսի և Ռեննի:

- Նրանց, որոնք ապրում էին Իթոմեում լեռնակուտակ,
Օքալեցի էվրիտոսի Օքալիս քաղաքի մեջ,
- 730 Եվ Տըրիկում, առաջնորդում էին երկու հզոր քաջեր՝
Ասկլեպևսի որդիքն երկու—զույգ բժիշկներ՝ Պոտալիրը
Եվ Մաքավոնն, որ երեսուն դոգավոր նավ էին բերել:

- Բնիկներին Օրմենիոնի, ուր աղբյուրն էր Հիպերիայի,
Ապրողներին Ասթերիոնի և սպիտակ Տիտան լեռան
- 735 էվրիպիլոսն էր առաջնորդ՝ վաեմ որդին էվմեոնի,
Եվ սրա հետ դուրս էր եկել քառասուն նավ սևակտուց:

Ապա նրանց, որ Գիրթոնումն էին ապրում և Արդիսում,
Ճերմակաքար Օլոսոնում, Հելենեում և Օրթևում,
Քաջ Պոլիպիան էր զորավար. նա որդին էր Պիրիթոսի՝

- 740 Զեւ-ղզոնից աշխարհ եկած: Նրան չքնաղ Հիպոգրամէն
Այն օր ծնեց Պիրիթոսից, երբ նա, վրեժը տոնելով,
Հռչկապարիկ և թալամազ հրեշներին հաղթահարեց
Եվ Պելիոնից քշեց մինչև հեռու երկիրն էթիկկոցոյ:
Նա մենակ շէր առաջնորդում, այլ Արեսից ծնունդ առած
745 Կորանածին Կենեսի ճեւ Լեոնդեսի հետ միասին:
Եվ սրանց հետ եկել էին քառասուն սև, խորունկ նավեր:

- Իսկ Գունեսը դուրս էր բերել քառակերպու նավ Կլիտոսից,
Նա բերել էր էնվենացոց և մարտասեր պեռերներին,
Որ Դողոնում ձմեռնաշատ հիմնել էին տներն իրենց,—
750 Որոնց հանդերը խանդավառ Տիտարեսի ամին էին,
Որ թափում է գեղեցկահոս իր ջրերը Պենեսի մեջ,
Որոնք սակայն չեն խառնվում արծաթալիք Պենեսի հետ,
Այլ ձկնի պես անվերջ սահում են վրայով ալիքների,
Քանզի բխում է նա Սալթիսի ծանրանրդում ահել ջրից:

- 755 Տենթրեթոնյան Պրոթոնը ղորապեան էր մազնեացոց,
Որոնք բոլորն ապրում էին անտառախիտ Պելիոնում՝
Պենեսի շուրջն: Քաջավաղիկ Պրոթոնը, իրր առաջնորդ,
Քառասուն սև և դոգավոր նավ էր բերել զեպի Իլիոն:

- Սրանք էին դանաչական առաջնորդներն և իշխաններն:
760 Պատմի՛ր, Մուսա՛, թե Աթրիդին ուղեկցող այդ դյուցազներից՝
Ո՛ւ ինչ էր հղորն իր քաջությամբ և ձիերով միասմբալ:
Պերճ, ժրագույն ձիեր ուներ փռեւտածին քաջն էվմելոս:

- Նրա մատակ ձիերն էին թռչունի պես օդասլաց
Եվ միագույն, հասակակից, թիկունքներով խիստ հավասար:

- 765 Նրանց սնեց Պերիևում Ապոլլոնը արծաթաղեղ,
Որպեսզի գոռ սլատերալմում սփռեն սարսափը Արեսի:
Ամենազորն ու գերագույնն էր Այասը Թեկեմոնյան,
Քանի խռով էր Աթիլլեսն, որ քաջագույնն էր բոլորից
Եվ լավագույն ձիերն ուներ, որոնք քաջին վսեմական

- 770 Տանում էին դեպի կռիվ: Իսկ հիմա կոր նավերի մոտ
Անգործ էր նա՝ արանց արքա Աթրիդի դեմ քննով լցված:
Իսկ ծովափին՝ միրմիդոնյան հաղթ համհարզն էր նրա անգործ,
Եվ զբաղված էր խաղերով՝ նետելով տեղ կամ սկուտեղ:
Այդ քաջերի նօղազները, կանգնած իրենց կառքերի մոտ,
775 Առանց դործի՝ ձիալախուր և կամ ներդույն էին ծամում:
Մարտակառքերը խնամքով սահված էին վրաններում

Արքաների, որոնք իրենց արեսասիրտ և քաջ պետին
Կարոտելով՝ շրջում էին ճամբարի մեջ այս ու այն կողմ:

780 Զորքը շարժվեց. երկիրն ամբողջ ասես ծածկվեց բորբ կրակով.
Թնդաց հողը, կարծես ձայնեց Զևսի դայրույթը շանթարձակ,
Որ, Տիտոսին հարվածելիս, ողջ երկիրն է շանթով թակում
Արիմալում, ուր, ասում են, անկողինն է գոռ Տիտոսի:
Այդպես թնդաց և հառաչեց այդ ժամանակ երկիրն ամբողջ
Աքայացոց ոտքերի տակ, երբ սլացան նրանք դաշտով:

785 Տըրով եկավ Իոիսն այնժամ՝ շարագուշակ, մրրկաթև,
Որ սրենթաց սուրահաղակն է ասպարակիր հզոր Զևսի:
Տրովագացիք այդ ժամանակ միահամուռ, ծեր ու ջահել,
Խորհում էին ժողովի մեջ՝ Պերիամոսի շեմքի առաջ:
790 Իսկույն ձայնով նմանվելով Պերիամոսի Պոլիտ որդուն,
Որ պահակն էր արովագացոց՝ աղավիհամ իր ոտներին,
Եվ, ալևոր էղիվեսի գերեզմանի զլխին նստած,
Հսկում էր միշտ, թե ե՞րբ արդյոք տիտ հարձակվի զորքն արայանց:
Արդ՝ Պոլիտին նմանվելով, արագավաղ բաներն ասաց.
795 «Նույնիսկ հիմա սիրում ես դու, ծերո՞ւկ, ճառել, ինչպես առաջ՝
Անյլալ խաղաղ քո օրերին, մինչդեռ հիմա կոխվ է մեծ:
Շա՞տ ունգամ է ինձ վիճակվել տեսնել ահեղ պատերազմներ,
Սակայն երբեք ես չեմ տեսնել դեռ այսպիսի անհամար զորք.
Անթի՞վ, ինչպես տերևները, և ավազի պես անհաշիվ,
800 Սկանում են նրանք դաշտով, որ բաղաքի վրա նետվեն:
Քեզ եմ, Հեկտոր, ես մանավանդ պատվեր տալիս. վարվի՛ր այսպես,
Պերիամոսի մեծ քաղաքում կան դաշնակից բազում ազգեր՝
Տարբե՛ր իրենց լեզուներով և բազմազան իրենց վարմով:
Թող նրանցից ամեն մեկին իշխող ու տեր մեկը լինի,
805 Որ կռվի մեջ առաջնորդի, ղեկավարի ժողովրդին»:

Այդպես ասաց, և Հեկտորը խոսքն հասկացավ աստվածուհու.
Ժողովն իսկույն նա արձակեց: Շուտ վաղեցին դենք առնելու,
Բոլոր դռները բացվեցին, և դուրս թափվեց ժողովուրդը՝
Թե՛ հետևակ, թե՛ ձիավոր, և անդ թնդաց աղմուկն ահեղ:

810 Մեծ քաղաքի դեմ հանդիման կա բլրրակ մի բարձրադիր՝
Լայն դաշտի մեջ առանձնացած, բայց մատչելի և շրջաբաց,
Որը մարդիկ վաղուց ի վեր կոչում էին Բաթիեա,

Իսկ անմահներն անվանում են Շիրիմ արագ Միռինեի:
Տրովադացիք և դաշնակից զորքերն այնտեղ բաժանվեցին:

- 315 Պերիամոսի զավակն Հեկտոր, գլխին կորդակն իր շողշողուն,
Առաջնորդն էր քաջագոտի տրովադացոյ: Եւ խմբվեցին
Շուրջը նրա բազում հզոր, քաջ մարտիկներ նիզակաճոճ:
Դարդանացոց զեղի պետն էր ամենազոր Անքիզորդի
էնիասը քաջ, որին ծնեց Իգա լեռան մօտն Անքիզից
820 Ինքն Ափրոդիտ աստվածուհին, — մահլանացւի հետ միացած:
Գնդապետն էր, բայց ո՛չ մենակ, — այլ միացած Անթենորի
Քաջ և հմուտ Արքիոքոս և Աքամազ որդիներին:
Իգա լեռան ստորոտում, Զելեեում ապրողների,
էսոպոսի սև ջուրն ըմպող հարուստ ու շէն տրովադացոց
825 Զորավարն էր Պանդարոսը՝ քաջ զավակը Լիլավոնի,
Որին ինքը՝ Ապոլլոնն էր նվիրել իր ազնվը հազթ:

- Մարտիկներին Ադրաստեի, Պետիեի և Ապելի,
Եւ այն ազգին, որ տիրում էր բարձրագագաթ Տերիօլ լեռին,
վարում էին Ամփիլոսն ու Ադրաստոսը կտավազեն՝
830 Զուլգ որդիքը պերկոտացի հռչակավոր Մերուպոսի,
Որն ըղձանքի գուշակ էր մեծ: Նա իր որդոց թույլ չէր տալիս
Գնալ կովի մարդակոտոր: Զըլսեցին հորը նրանք, —
Որոնց զեպի սև օրհասը ճակատապիրն էր գլորում:

- Նրանց, որոնք ապրում էին Պրակտյոնում և Պերկոտում,
835 Նաև Սեստում, Աբիդոսում, և սրբազան Արիսբեում,
Զորավարն էր արանց արքա Ալիվոսը Հիրտակածին,
Ալիվոսն այն որ հրաշունչ և վիթխարի իր ձիերով
Տրով եկավ Արիսբեից, Սելլեա գետի ափունքներից:
Հիպոլոթոնոսն առաջնորդն էր նիզակազոր պելասգների,
840 Որ բնակվում են Լարիսում արոտավետ. և արդ սրանց
Պետերն էին Հիպոլոթոնոսն ու Պիլսը արեսական՝
Զուլգ զավակներն պելասգացի Թեթամոսյան Լեթվոս քաջի,

Ակամասն և քաջ Պիրոսը բերել էին թրակիցոց,
Որ ապրում են մրրկածուխի Հելլենապոնտի շրջակայքում:

- 845 Զևսի սիրած Տրեզենոսյան Քեադեի հզոր որդի
էվիեմոսը զորավարն էր նիզակազեն Կիկոնացոց:
Ադեղնավոր պետյանց տեր Պերեքմեսը զորք էր բերել
Շատ հեռավոր Ամիդոնից, ուր Աքսիվոսն է լայն հոսում,
Աքսիվոսը, որ ջինջ ջրով ոռոգում է երկիրն այդ սուրբ:

350 Պիլեմենոս քաջասիրտը առաջնորդն էր պաֆլագոնացոյ,
Որոնց բերել էր Էնեթից, ուր ջորիներ կային վայրի.
Նրանց ձեռքին էր Կիթորոսն. ապրում էին Սեսամոսում,
Պարթեն գետի շրջակայքում, գեղակառուց տների մեջ,
Ինչպես նաև Էգիալում, էրիթոնում և Կրոմոնում:

355 Իսկ զորքերին Հալիպոնի — Էպիսթրոփոսն և Օդիոսը
Բերել էին Ալիբեից, որտեղ ծնունդ կա արծաթի:

Միլյացոց պետն էր Քերոմը, նաև Էննոմ հավահրմայն,
Որ չրփրկվեց սև օրհասից հմայությամբն իր ըղձական,
Քանզի քաջոտն Էակեանի ձեռքով զարկվեց ու կործանվեց
360 Հորդ գետի մեջ, ուր նա ջարդեց բազմաթիվ այլ տրովադացոց:

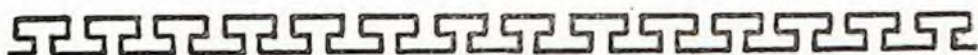
Փոյուդացոց, հեռասահման Ասկանիայից, բերել էին
Ասկանոսն ու Ֆորդիսը, երկուսն էլ քաջ ու մարտատենչ:

Մեոնների պետերն էին Անտիփոսը և Մեսթիսը՝
Ջավակները Տալեմնի, որոնց Գիդյան լիճն էր ծնել,
365 Իշխում էին, իբր առաջնորդ, բազմաբազում այդ զորքերին,
Որ Բմոլումն էին ծնված, Մեոն ազգից կորսվալիր:

Իսկ Նաստեսը զորավարն էր վայրենախոս կարիացոց,
Որոնք կային Միլեասում, անտառապատ Ֆրիքոսում
Մեանդերի հոսանքի շուրջն ու բարձունքում Մեկալեի.
370 Սրանց պետն էր Նաստեսն հզոր՝ Ամփիմաքոս իր եղբոր հետ:
Ամփիմաքոսն ու Նաստեսը որդիքն էին Նոմիլոնի:
Եվ կովի էր եկել Նաստեսն աղջկա պես ոսկեհանդերձ,
Բայց, օ՛, անմիտ, ոսկյա ըղզեստը չփրկեց նրան մահից,
Եվ տաալալվեց նա հաղթ ձեռքով քաջավազիկ Էակյանի՝
375 Հորդ գետի մեջ: Ոսկին վերցրեց Աքիլլեսը աստվածազոր:

Լիկիացոց պետերն էին Սարպեդոնն ու Գլավիոսը,
Որոնք զորքով եկել էին հորձանահոս Քսանթոսից:

ԵՐԳ ԵՐՐՈՐԴ

ՊԱՐԻՍԻ ԵՎ ՄԵՆԵԼԱՎԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ

Երբ բոլորին զորավարներն ահեղ մարտի պատրաստեցին,
Ճիշ-աղմուկով, ասես հավերք, առաջ անցան տրոփադացիք,
Այդպես ճախրում են ճշալով կռուներն իրար, երկնքի տակ,
Երբ որ փախած ձմռան բքից կամ անվախճան անձրևներից՝
5 Արաբահոս օվկիանոսն են աղմկալից անցնում նրանք,
Միշտ բերելով նախճիր ու մահ՝ թվուկ մարդկանց, նրանց վրա
Մոլեղնաբար հարձակվելով օդագնաց բարձունքներից:

Իսկ բոցաշունչ արայացիք անցնում էին լուռ ու մեղիկ,
Իրենց սրտում լսի մի փափաղ՝ միշտ զորավիգ լինել միմյանց:
10 Ինչպես Նոտոս հողմն է սփռում լեռան վրա թանձր մշուշ՝
Հովվի համար անհաճելի, գողին հաճո՝ հանց մութ գիշեր,
Երբ նայողին մի քարքնիկեց հեռու ոչինչ չի երևում,—
Այդպես փողին մրրկելով՝ բարձրանում էր նրանց տակից,
Երբ սրընթաց անցնում էին նրանք ռազմի դաշտի միջով:
15 Երբ մոտեցան զորքերն հուժկու՝ միմյանց վրա գրոհելու,
Հանդես եկավ Տրոյով զորքից Ալեքսանդրը աստվածակերպ,
Ուսին դրած մի բնձենի, կախած թուրն ու աղեղն իր կոր,
Հպարտորեն ձեռին բռնած պղնձաստվար երկու նիզակ,
Որոնք խրոխտ թափահարում, կանչում էր քաջ արգիլվացոյ՝
20 Գալ ու մարտեղ իր հետ կռվում, ելնել ահեղ մենամարտի,

Երբ այդ տեսավ Մենելավը, որ սիրելին էր Արեսի,
Արագ, ուրախ և մեծաքայլ զորագնդից վազեց առաջ.

- Ինչպէս առյուծը սովաճար, անակնկալ որսը տեսած,
 25 Հանկարծակի ձեռք բերելով վայրի այծյամ կամ եղջերու,
 Ինքը, Թեպետ շրջապատված եռանդալից որսկաններով
 Եւ շներով արագավազ, լափլիզում է որսն իր անհաղ,—
 Այդպէս խնդաց Մենելաւը, երբ որ տեսավ աչքի առաջ
 Աստվածակերպ Ալեքսանդրին. և, վրեժով բոցավառված,
 Զենքը ձեռին, վայրկենապէս վայր Թափ նա մարտակառքից:
- 30 Աբդ, երբ նրան աստվածագեմ Ալեքսանդրը տեսավ այդպէս
 Զորքի առջև քաջ քայլելիս՝ դողաց սիրտը սարսափահար,
 Եւ, ժանտ մահիցն իր խուշ տալով, փախավ մտալ համհարդի մեջ,
 Ինչպէս ճամփորդն այն սարսափած, որ դողալով ամբողջ մարմնով,
 35 Փախս է տալիս զլիսապատառ, Թողնում փախչում դուշնը գցած,
 Երբ որ լեռան մացառուտում հանկարծ տեսնում է վիշապին:
 Աստվածակերպ Պարիսն այդպէս, Աթրիդեսից սարսափահար,
 Փախավ, սուղվից տրովադացոց հոխորտացող բազմութեան մեջ:
- Տեսնելով այդ՝ Հեկտորն ասաց խոսքն այս նախատելի.
 «Բշվառակա՛ն, արաքսուտ քաջ, բայց կնամո՛ւլ, գայթակղի՛չ,
 40 Երանի՛ թե չըծնվելի կամ կորչելի դեթ ամուրի,
 Այդ պիտի լոկ ես ցանկանամ. դա գերադաս է ավելի,
 Քան թե լինել այդպէս տնարդ և արժանի ամոթանքի:
 Նայիր, արդեն հրհրուում են գեղադանդուր արայացիք՝
 Նաչելով այդ չքնաղ տեսքիդ, համարելով քեզ քաջագուն,
 45 Մինչդեռ հողիդ գուրկ է ուժից և կորսվից խիզախութեան:
 Ինչպէ՛ս արդար դո՛ւ, այդպիսի՛դ, ծովազնաց նավերի մեջ,
 Բնկերներով հավատարիմ հանդիմանցիր ծովը կտրել
 Մտնել օտար աղբերի մեջ և հեռավոր երկրներից
 Փախցնել նրանց փառքն ու կանանց՝ քաջակորով մարդկանց հարսին,
 50 Մի բան, որով հորդդ, աղբին և քաղաքին սութեցիր վիշտ,
 Եւ թշնամուն՝ ուրախութուն, իսկ քեզ միայն ծանր ամոթ:
 Ինչո՞ւ հապա շընդդիմացար արեսասեր Մենելաւին,
 Որ զգայիր, թե ի՛նչ քաջի չքնաղ կնոջն ես տիրացել:
 Եւ քեզ չէին օգնի քնարն Ափրոդիտի, գանդուրներդ,
 55 Տեսքդ սիրուն, երբ տապալված զլորվելիդ դու փոշու մեջ:
 Բայց վախկոտ են տրովադացիք, թե ոչ վաղուց կլինելի
 Դու քարակերտ հագուստի մեջ՝ քո այդ դժնի գործի համար»:

- Եւ Հեկտորին պատռասխանեց Ալեքսանդրը աստվածազարմ.
 «Զուր չես, Հեկտո՛ր, ինձ կշտամբում, և խոսքն է քո արդարացի.
 60 Քո սիրտն է միշտ եղել ամուր, ինչպէս տապարը անկործան,

- Որ հարվածով փայտագործի մխրճւում է փայտի ներսը
 Եվ նավափայտ կտրատելիս բազմապատկում թափը ձեռքի:
 Այդպես ահա անսասան է եղել սիրտը քո կրծքի տակ,
 Բայց դու ոսկի Ափրոդիտի շնորհները մի՛ նախատիր,
 65 Անմահների պարգևները ատելի չեն՝ ի՞նչ էլ լինեն,
 Եվ չի կարող ոչ ոք դրանք ըստանալ ինքն իր ցանկությամբ:
 Ուստի եթե ուզում ես դու, որ ես կալեմ ու մարտնչեմ,
 Թող արայանք և տրովացիք նստեն անխոս, շուրջանակի,
 Իսկ մեջտեղում դուրս բերեք ինձ և Արեսյան Մենեկավին,
 70 Որ մենք հանուն Հեղինեի և իր գանձի մենամարտենք.
 Եվ ով մեղինից հաղթող լինի և առավել հզոր ու քաջ՝
 Թող ստանա գանձերն ամբողջ և կնոջը իր տուն տանի:
 Իսկ դուք, սրտով և երդումով, կնքած դաշինքը հաշտության,
 Ապրեք բերրի Տըրովի մեջ, թող նրանք էլ վերագառնան
 75 Դեպի Արգոս ձիասնույց, գեպ Աքայա դեղեցկակիրն»:

Այդպես ասաց: Եվ հիացմամբ լսեց Հեկտորն այդ խոսքերը:
 Բռնած նիղակն իր մեջտեղից, հանդես եկավ զորքի առաջ,
 Հրամայեց, և կանգ առան տրովադական զնդերն իսկույն:
 Իսկ վարսագեղ արայացիք, աղեղները պիրկ լարելով,
 80 Նրա վրա նետեցին սուր նիղակներ ու բռնաքարեր:
 Բայց մեծածայն նրանց դիմեց արանց արքա Ադամեմոնը.
 «Ապասեցե՛ք, արգիվացի՛ք, տեղ մի՛ նետեք, արայացի՛ք,
 Կորդակաճոճ Հեկտորն ահա կարծես բան է ուզում ասել»:

Այդպես ասաց: Աքայացիք անմիջապես, մարտը թողած,
 85 Կանգնեցին լուռ, և Հեկտորը դիմեց զորքին երկու կողմի.
 «Ակա՛նչ դրեք, սրընքաղա՛րդ արայացիք և տրովցիք,
 Արդ՝ առաջարկ ունի Պարիսն, որ այս կովի պատճառն եղավ:
 Աքայացոց և տրովացոց առաջարկում է նա հիմա,
 Որ մենք գնենք մեզ սնուցող գետնի վրա զենքերը մեր,
 90 Իսկ նա ինքն ու Մենեկավը արեսասեր զորքի առաջ
 Ճակատ ճակտի դուրս գան հանուն Հեղինեի և գանձերի,
 Եվ ով հաղթի ու ճանաչվի ավելի քաջ ու զորավոր՝
 Հեղինեին թող տուն տանի և ստանա գանձերն ամբողջ,
 Իսկ մենք այստեղ սուրբ հաշտության անդրդվելի դաշինք կնքենք»:

95 Այդպես ասաց: Եվ լռեցին բոլորն իսկույն: Այն ժամանակ
 Հանդես եկավ Մենեկավը քաջամարտիկ ու բարբառեց.
 «Լսե՛ք և ինձ, քանզի սիրտն է իմ վշտացած: Ես շատ վաղուց

Միտք եմ անում. ժամանակն է, որ վերջապես հաշտվեն իրոք
 Աքալապիք և տրովացիք: Շատ եք կրել դուք տառապանք
 100 Շնորհիւ իմ և Պարիսի, որ պատճառն է մեր դժտութեան:
 Թող կործանվի մեղանից նա, ում որ այդ բախտն է վիճակւած,
 Իսկ դուք այստեղ անմիջապէս ուխտ կապեցեր և հաշտուեցեր:
 Սակայն բերեք զո՛հ կրկնակի, ճերմակ մի գառ, մի սև մաքի՝
 Նվեր երկրին և Արևին. նույնը Զևսին մենք կրերենք:
 105 Կանչեք, թող դա Պերիամոսը, անձամբ կնքի ուխտն հաշտութեան
 (Քանզի նրա որդիները ուխտազանց են և խիստ գոռոզ),
 Որ չըխախտի մեկն ու մեկը Զևսի երգումն հանդիմարար.
 Երիտասարդ մարդու սիրտը անկայուն է, ինչպէս քամին:
 Իսկ երբ զործում ծեր մարդ լինի՝ նա անցյալը, նաև ներկան
 110 լաւ կբննի, որ պահպանած լինի շահը երկու կողմից:

Այդպէս ասաց: Ուրախացան աքալապիք և տրովացիք,
 Հուսալով, որ վերջ կլինի աղետալի պատերազմին:
 Նվ կառքերից իջան ըշտապ ու կապեցին ձիերն արագ,
 115 Զննքն ու զրահը նետեցին դետնի վրա ու կանգնեցին
 Դիմ հանդիման, և նեղ մի շերտ մնաց երկու կողմի միջև:
 Հեկտորն այնժամ իսկույն երկու բանբեր ճամփեց դեպի քաղաք,
 Որ անհապաղ դառներ բերեն և կանչեն ծեր Պերիամոսին:
 Ազամեմնոնն իշխանաւոր Տալթիրոսին պատվեր տվեց՝
 Դնալ դեպի նաւերը խոր և երկու գառ բերել շուտով,
 120 Նվ սա դնաց՝ հնազանդւած աստվածազոր Աթրիդեսին:

Մինչ այդ Իսիսն այցի եկաւ ճերմակաձեռն Հեղինին —
 Տեսքն ընդունած նրա տալոջ՝ չքնաղատես կալոդիկի,
 Որը կինն էր Աթենորան Հելիկաւոն թագաւորի
 Նվ պերճագույնն էր Պերիամի դատրիկներից: Ներս մտաւ նա
 125 Տունը նըրա. այնտեղ դործում էր Հեղինեն մի մեծ հյուսւածք,
 Մի կրկնածալ փալլուն ծածկոց, նկարելով սղնձադէն
 Աքալապոց և ձիաւարժ տրովապոց մարտերն անթիւ,
 Որտեղ նրանք բուռն Արեսից տուժել էին հենց իր համար:
 Արդ՝ կանգնելով նրան մոտիկ, Իսիսն այսպէս իր խոսքն ասաց.
 130 «Ո՛վ սիրելիդ հաւերժահարս, դո՛ւրս եկ և տե՛ս հրաշքը մեծ
 Պղնձադէն աքալապոց և ձիամարդ տրովապոց մեջ:
 Երկու աղգերն էլ համակւած մարտի տենչով արեսական՝
 Դաշտ դուրս եկան դեմ հանդիման, կործանարար պատերազմի,
 Բայց կանգնած են մունջ ու լռիկ, դադարել է մարտը ահեղ,
 135 Յաժ են դրել զենք ու զրահ, նիզակները դետին միսել:

Եվ քեզ համար Ալեքսանդրը ու Մենեկավը մարտատենչ,
Բռնած երկար տեղերն իրենց, դուրս են գալիս մենամարտի,
Եվ հաղթողը քեզ կանվանի իր սիրելի ամուսինը»:

- Այդպես ասաց, սիրտը նրա լցրեց բազցր մի կարոտով
140 Դեպ առաջին ամուսինն իր, հայրենիքն ու ծնողները:
Շտապ ելավ նա իր տեղից, ծածկեց շղարշն իր ձյունափայլ,
Եվ դուրս վազեց իր սենյակից՝ արտասվելով ու անձկալի,
Բայց ո՛չ մենակ. խելույն նրան հեռեկեցին երկու նաժիշտ.
Էթրեն՝ գտաորը Պիթեոսի, և Կիլեմենը եղնաշյա:
145 Եվ շտապով նրանք մեկտեղ Սիրեական դարբասն հասան:
Այնտեղ էին, Պերիամի հետ, Պանթոփոսը, Լամբն ու Ռիմեան,
Կեկիսեոսն ու Հեկիթափն, որ շառավիղն էր Արեսի,
Ուկալեդոնն ու Անթենորն՝ երկուսն էլ վեհ ու իմաստուն:
Նստած էին այդպես այնտեղ՝ Սիրեական դարբասի մոտ,
150 Ժողովրդյան այդ ծերերը՝ արդեն քաշված ազմի գործից,
Բայց պերճախոս ճարտասաններ, նման ձայնեղ ճպուռներին,
Որ անտառում, ծառին՝ նստած, ազմկում են ավտորժալուր.
Այդպես ահա բուրդի վրա նստած էին ծեր տրուպացիք,
Եվ երբ տեսան Հեղինեին դեպի բուրդը ընթանալիս՝
155 Այն ծերերը խելույն միմյանց այս թեմովոր խոսքն ասացին.
«Ո՛չ, պարնավել չի կարելի աքայացոց և տրուպացոց,
Որ այս կնոջ համար բազում ցավ են քաշում այսօրան տարի.
Եվ, խկապես, կարծես անմահ դիցուհի է նա իր տեսքով:
Բայց բերան էլ չքնաղ լինի՝ թող իր տունը դառնա նավով.
160 Որ վերանա այս աղետը մեզնից և մեր սերունդներին»:

- Այդ ասացին: Մինչ Պերիամոսն Հեղինեին բարձր կանչեց.
«Ե՛կ, սիրաստ՛ւն դու իմ դավակ, ինձ մո՛տ արի, նստի՛ր կողքիս,
Ու կտեսնես դու այստեղից և՛ ամուսնուն քո երբեմնի,
Ե՛վ ազդակից շատ շատերի: Մեղավոր չես դու իմ առաջ.
155 Մեղադարձ եմ անմահները, որ զրդեցին աքայացոց
Ելնել իմ դեմ դաժան կովի: Ասա՛ անունն այն մեծ քաջի,
Կամ ո՞վ է սա՛ աքայացոց առջև կանգնած հզոր ու մեծ:
Թեև այնտեղ կան նրանից շատ ավելի պարթև քաջեր,
Բայց աչքովս դեռ չեմ տեսել, ո՛չ այդպիսի դեղեցիկ մարդ.
170 Ո՛չ էլ այդքան մեծաշուք քաջ. նման է նա թագավորի»:

Պատասխանեց պերճ Հեղինեն, կանանց չքնաղ աստվածուհին.
«Ո՛հ, սիրելի՛ դու իմ կեսրար, պատկառելի, բայց և ահե՛ղ,
Իցի՛վ թե ինձ մահը գարկեր հենց այն օրը շարարաստիկ,

- Երբ քո որդուն հետեւելով՝ ես թողնցի ննջարանն իմ,
 175 Եղբայրներիս, ընկերներիս, և սիրելի իմ դատրիկին:
 Սակաւն, ափսոս, այդպէս շեղաւ, և ես լալով, արտասովելով
 Հալումաշ եմ լինում հիմա: Բայց քո հարցին տամ պատասխան.
 Դա լայնածիր աշխարհի տեր Ագամեմնոնն է Աթրիդեան,
 Քաջակորով զինվոր է նա և թագավոր դերամեծար,
 180 Իսկ իմ, լրբի՞ս, տագերն է նա, եթե երբեք եղաւ տագեր»:

- Այդպէս խոսեց: Իսկ ծերունին բացազանչեց խիստ հիացած.
 «Երջանի՛կ ես, ո՞վ Աթրիդես դու վեհափառ և բարեբախտ,
 Զեռքիդ տակ են բազմարազում զավակները աքայացոց:
 Մի ժամանակ ես այդեւտ երկիրն անցա Փոյուղիական,
 185 Այնտեղ տեսա փոյուղիացի շատ զինվորներ արագածի,
 Ժողովրդին իշխում էին աստվածակերպ Միդոնը և Օրթևոսը,
 Որոնք բանակ էին դարկել Սանդարեսի ափերի մոտ:
 Ես անդ էի, որպէս մարտիկ ու դաշնակից, երբ խուժեցին
 Այն երկրրը ամազոններն այրանման ու միաստինք:
 190 Սակաւն ոչ այնքան էին նրանք, որքան ահեղ աքայացիք»:

- Այնուհետև Ոդիսեոսին տեսաւ ծերունին և խոսքն ասաց.
 «Ասա՛, որդյա՛կ իմ սիրելի, իսկ ո՞վ է այն մեծ քաջն հապա.
 Թեև ցածր է նա մի զլիսով Ագամեմնոն Աթրիդեսից,
 Սակաւն կարծես ավելի է պարթևալանջ և թիկնավետ.
 195 Զինքը հանել, զցել է նա արգասաբեր գետնի վրա,
 Իսկ ինքն, ասես հզոր մի խոյ, ահա շրջում է զորքի մեջ.
 Նա, հիբրավի, թվում է ինձ արծաթագեղմ հզոր մի խոյ,
 Որ շրջում է ճերմակամազ ոչխարների մեծ հոտի մեջ».

- Պատասխանեց նրան իսկույն Զեսի ծնունդ պերճ Հեդինեն.
 200 «Ոդիսեոսն է նա մեծիմաստ, Լայերթածինն աստվածակերպ,
 Մանկութ անված ապառաժուտ Իթակիի ազգերի մեջ,
 Հնարագետ և խորամանկ, խորհուրդների մեջ իմաստուն»:

- Հետո դարձաւ Հեդինեին ծեր Անթենորը խորամիտ.
 «Ա՛յ կին, այստեղ դու արգարե ճշմարիտը մեզ ասացիր:—
 205 Մի ժամանակ մեզ մոտ եկաւ Ոդիսեոս աստվածակերպ,—
 Արեսասեր Մենելաւի հետ ուղարկված էր քեզ համար:
 Նրանց իմ տանը հյուրասեր ես պատվեցի մեծարելով,
 Ճանաչեցի այն ժամանակ խելքն ու խորհուրդը երկուսի:
 Երբ երկուան էլ ժողով եկած՝ խառնըվեցին տրուպցոց հետ,

- 210 Մենեւալը կանգնած պահին գերազանց էր իր ուժերով,
 Մինչ Ողիւսը, երբ նստում էր, վեհափառ էր շատ ավելի:
 Երբ, ճառելիս՝ սկսեցին խոսքն ու խորհուրդն հայտնել իրենց,
 Մենեւալը ճառում էր խիստ, պարզ ու մեկին, բայց շատ հակիրճ,
 Որովհետեւ նա չի սիրում լինել ճոռում ու վայրախոս,
 215 Եվ կամ, գոցեւ, այն պատճառով, որ կրտսեր էր իր տարիքով:
 Իսկ երբ խոսքի էր գուրս գալիս Ողիսեւը ամենազետ,
 Կանգնում էր նա հանդարտ ու մեղմ, հայացքը միշտ ներքե ուղղած,
 Գալազանը ձեռքին բռնած՝ նա չէր շարժում ետ ու առաջ,
 Այլ պահում էր միշտ անդեղեւ, և թվում էր տխմար մի մարդ:
 220 Հեշտ էր նրան հաշվել աշգրիւս ցատկոտ մի մարդ կամ խելագուրի:
 Իսկ երբ ձայնն էր թնդում ուժգին նրա կրծքից՝ խոսքերը բոլոր
 Թափվում էին նրա բերնից, ինչպես ձյունը ձմռան բութին:
 Չկար մի մարդ, որ հանդգներ նրա դեմը դուրս գալ մրցման:
 Եվ Ողիսի նախկին տեսքով չղարմացանք մենք նաեւ այժմ»:
 225 Ծերուկն հարցրեց, երբ որ տեսաւ մի երրորդին՝ մեծ Այասին.
 «Ո՞վ է, սաս», արայացին այն մեծագույն ու զորավոր,
 Որ իր զլխով, լայն ուսերով, գերազանցում է բոլորին»:

- Եվ Հեղինեն, կանանց չքնաղ աստվածուհին, կրկին ասաց.
 «Դա քաջ Այասն է վիթխարի, արայացոց պատվարն ամուր:
 230 Իսկ այն կողմում, կրեւացոց մեջ, շուրջը բազում զորավարներ,
 Երևում է ահալասիկ Իդոմենեան աստվածակերպ:
 Այդ զուցազուն քաջը հաճախ, երբ գալիս էր Կրեւոնից,
 Արեսասեր Մենեւալից հյուրասիրվում էր մեր տանը:
 Տեսնում եմ ես և այլ աչեղ դանայացի հերոսների,
 235 Որոնց իսկույն ճանաչեցի, անուններն եմ հիշում նույնիսկ.
 Բայց նրանց մեջ չեմ նշմարում երկու արի զորավարի՝
 Քաջամարտիկ Պոլիդեկին և Կասթորին ձիամարդիկ,—
 Եղբայրներին իմ հարազատ, որոնք ծնված են իմ մորից:
 Գուցե նրանք չեն էլ թողել Լակեդեմոնը անձկալի,
 240 Եվ կամ, ծովի անդունդները ճեղքող նավով եկած այստեղ,
 Չեն ցանկանում դուրս գալ հանգես և կոխով տալ մարդկանց առաջ՝
 Ամաչելով և դարշելով իմ արարքից ամոթալի»:

Ասաց: Սակայն նրանց արդեն ծածկում էր հողը կենարար,
 Այնտեղ, հեռու և սիրելի Լակեդեմոն հայրենիքում:

- 245 Մինչ քաղաքում բանբերները երգման դոհեր էին տանում —
 Անմահներին երկու հատ գառ և այծենի տկով գինի՝

Երկրի պըտուղն ուրախարար: Իսկ Իդևոս մունետիլը,
Զևորին գալաթ մի պաղպաջուն և բաժակները ոսկեծուլ,
Գնաց կանգնեց ծնրունու մոտ և խոսքն ասաց հորդորալի.

- 250 «Վե՛ր կաց, ո՛վ մեծ կալմեդոնյան, քեզ կանչում են իշխանները
Պղնձադեն աքայացոց և ձիազուստ տրովադացոց,
Որպեսի դու դաշտ իջնելով՝ կնքես դաշինքն անսուռ երդման:
Ալեքսանդրը և քաջազոր Մենելավը հանուն կնոջ,
Պիտի դուրս գան մենամարտի՝ երկայնակով նիզակներով,
255 Եվ ո՛վ տանի հաղթութունը՝ կստանա գանձն ու կնոջն այդ:
Եվ մենք այդպես, կնքած դաշինքը հաշտության, պիտի մնանք,
Ապրենք բերրի մեր Իլիոնում, իսկ նրանք էլ ետ կգառնան
Դեսլի Արդոս ձիասընույց, դեպ Աքայա գեղեցիկահին»:

- Այդպես ասաց: Ծերը սոսկաց.— պատվեր տվեց ընկերներին՝
260 Լծեկ ձիերն արագավազ: Եվ հրամանը կատարվեց.
Պերիամն ելավ, հեծավ կառքը, երասանը ձգեց թափով,
Անթևնորն էլ նրա կողքին կանգնեց շքեղ այդ կառքի մեջ:
Սիքևական զոնից կառքը նրանց արագ դուրս բերեց դաշտ,
Իսկ երբ հասան բանակներին աքայացոց և տրովացոց,
265 Անմիջապես կառքից իջան արգասավոր գետնի վրա
Եվ անցկացան աքայացոց և տրովացոց զորքի միջով:
Եվ ընդառաջ ելան նրանց Ագամեմնոն արանց արքան
Ու Ոլիսևսն ամենազետ: Վեհ բանբերներն աստվածային
Մեջ բերեցին զոհը երդման և խառնեցին ընտիր գինին
270 Խառնարանում, ջուր լցրեցին նրանց ձեռքին:
Աթրիդեսը դուրս քաշեց իր դանակը սուր, որ շարունակ
Կախած ուներ իր մեծ սրի պատյանին կից, և դառների
Գլխամազը խուզեց տակից, իսկ բանբերներն այդ մազերը
Բաժանեցին աքայացոց և տրովացոց իշխաններին:
275 Աթրիդն այնժամ բազկատարած, բարձր ձայնով, աղովթ արեց.
«Ո՛վ մեր ծնող, մեծափառ Զևս, ո՛վ Իդայի մեծ տիրակալ.
Եվ դո՛ւ, և դո՛ւ, Հելիոս, արև ամենատես, ամենալուր,
Ո՛վ դուք, երկիր ու հեղեղներ, ո՛վ անմահներ ստորերկրյա,
Որ պատժում եք ուխտադրուժ, երդմնադանց մեռածներին,
280 Վկա եղեք և երդումն այս պահպանեցեք անդրժեկի.
Թե Ալեքսանդրը տապալի քաջամարտիկ Մենելավին՝
Թող որ տիրե Հեղինեին, նաև նրա բերած դանձին,
Մենք էլ դառնանք ու տուն գնանք մեր նավերով ծովազնաց,
Իսկ թե խարտյաշ Մենելավը գետին դարկի Ալեքսանդրին՝

265 Ետ պիտի տան տրովագացիք Հեղինէին իր գանձի հետ
 Եւ վճարեն արդիւացոց նաև տուգանք պատշաճաւոր,
 Որպեսզի այդ մասին զալիք սերունդները հիշեն հաւերթ:
 Սակայն եթե Պերիամոսը և որդիքը Պերիամոսի
 Հրաժարվեն տալ տուգանքը Ալեքսանդրի մահից հետո,
 290 Այն ժամանակ ես կ'ըսեմ հանուն մերժված այդ տուգանքի,
 Եւ կ'ըմնամ, մինչև տեսնեմ վախճանը այս պատերազմի»:

Ասաց. անդու՞յ պղինձ-սրով մորթից զենված դառնուկներին,
 Ապա զետին զցեց նրանց. թրթրռացին նրանք անկյանք,
 Քանզի պղինձն անդթաբար նրանց զրկեց զորութիւնից:
 295 Այնուհետև, բաժակները խառնարանից զինի լցրած,
 Աղոթելով՝ կատարեցին հեղումն հանուն աստվածների:
 Եւ ամեն մի աքայացի և տրովացի այս էր ասում.
 «Ո՛վ վեհափառ և մեծն Զևս, ո՛վ անմահներ ամենատես.
 Ով մեղանից առաջինը ուխտն այս զրժի՝ թող թր նրա
 300 Եւ իր որդոց ուղեղը այս զինու նման լափւյի զետին,
 Թող որ զրկեն այն ժամանակ ուրիշները նրա կնոջն»:

Այդ ասացին: Բայց չհարգեց Կռոնոսյանն աղերսանքն այդ:
 Իսկ Պերիամոս դարդանացին հայնժամ նրանց այս խոսքն ասաց.
 «Ակա՛նջ արեք, սրունքազարդ աքայացիք և տրովացի՛ք,
 305 Այժմ նորից պիտի դառնամ զես իլիոնն իմ հողմածեծ,
 Քանզի ես չեմ կարող նայել, ականատես լինել հիմա
 Արեսասի Մենելաւի և իմ որդու մենամարտին:
 Միայն Զևսն ու բոլոր մյուս անմահները զիտեն հաստատ,
 Թե նրանցից մենամարտում ո՛ւմն է հիմա մահ վիճակւած»:

310 Ասաց ծերուկն աստվածակերպ, զրեց դառները կտրի մեջ,
 Ինքն էլ կանգնեց նրա վրա, երասանը ձգեց թափով.
 Անթենտրն էլ նրա կողքին տեղ դրավեց մարտակառքում,
 Եւ երկուսով արագընթաց վերագարձան զես իլիոն:
 Իսկ Պերիամի Հեկտոր որդին և Ոդիսևսն աստվածակերպ
 315 Նախ չափեցին տեղը կովի. պղնձաձուլ սաղաւարտի
 Մեջ զցեցին վիճակն իսկույն և, ցնցելով, որոշեցին,
 Թե նրանցից ո՛վ առաջինն իր նիզակը պիտի նետե:
 Մինչդեռ ամբոխն աղերսում էր ձեռք կարկառած անմահներին,
 Եւ ամեն մի աքայացի ու տրովացի այս էր ասում.
 320 «Ո՛վ մեր ծնող, մեծափառ Զևս, ո՛վ Իդայի մեծ տիրակալ,
 Ո՛վ սրանցից մեղաւոր է մեր մեջ ծագած կովի համար՝

Թող այս մարտում, գետին զարկված, դա՛հավիժի տունն Հադեսի,
Իսկ մենք պահենք սիրո դաշինքն և անխաբ ուխտը երգումիս:

- 325 Այդ տասցին: Հզոր Հեկտորն իր հայացքը ետ դարձնելով՝
վիճակները թափահարեց: Ընկալ վիճակը Պարիսին:
Այնժամ զորքը նստեց կարգով, ամեն մեկը այնտեղ, ուր իր
Արագասույր ձին էր խողել և հանդերձանքը մարտական:
Մինչ այդ, շքեղ զենքն էր առնում իր ուսերին աստվածագով
Ալեքսանդրը, ամուսինը գեղազանգուր Հեղինեի:
330 Նախ և առաջ նա շտներին կապեց շքեղ սոնապաններ,
Որոնք միմյանց կցվում էին արծաթաձուլ ճարմանդներով:
Կուրծքը ծածկեց արույրաշեն լանջապանով, որն իր եղբայր
Հիկավոնի դրահն էր պերճ ու հարմար էր և իր վրա:
Ուսից կախեց նա իր թուրը պղնձակերտ, արծաթազամ,
335 Աղա վերքրեց վահանը մեծ, խիստ ամրակուռ և վիթխարի.
Գլխին դրեց ճաբատարաշեն սաղավարտը իր հոյակապ,
Որի ցցունքը ձիագես ճոճվում-ծփում էր ահռելի:
Հետո առավ նիզակը մեծ, որ հարմար էր իր հաղթ ձեռքին:
Այգալիս հագավ, վինվեց նաև Մենեկավը քաջակորով:
- 340 Իսկ երբ նրանք, յուրաքանչյուրն իր համհարզի մեջ զինվեցին,
եվ, դուրս գալով աքայացուց և տրուպացուց զորքի առջև,
Իրար խոժուռ, խեթ նայեցին, սարսափ տիրեց հանդիսատես
Ձիախորոխ տրուպագացուց և զեղուտն աքայացուց:
Հերոսները չափված տեղում արագորեն մոտիկ եկան
345 եվ, շարժելով նիզակները, մոլեգնեցին իրարու դեմ.
Առաջինը Ալեքսանդրը նետեց տեգն իր երկայնաստվեր
Ու շեշտ զարկեց Աթրիդեսի բոլորաձև կուռ վահանին:
Բայց չծակեց տեգը նրա պղինձը կուռ.— ծայրը ծովեց՝
հրված ամուր վահանի մեջ: Այնուհետև տեգը նետեց
350 Մենեկավոս Աթրիդեսը, աղոթելով ծնող Զեսին.
«Զե՛ս Արարիչ, տո՛ւր, որ լուծեմ իմ վրեժը ես Պարիսից,
Որ առաջինն ինձ անարգեց. թող կործանվի՛ նա իմ ձեռքով,
Որ մեզանից հետո ծնված ամեն մի մարդ սարսափ դգա
եվ չարությամբ չհատուցի իր բարեսիրտ հյուրընկալին»:
- 355 Ասաց և տեգն երկայնատվեր, խիստ ճոճելով, նետեց հուժկու
Տեգը դիպավ Պերիամորդու բոլորաձև մեծ վահանին,
Ծակեց վահանը լուսափայլ և, միջանցով սլանալով,
խիստ ուժգնաբար մեխվեց նրա գեղեցկակերտ լանջապանակին,

360 Հասալ հետս սնակուշտին, պատուեց նրա շապիկն անգամ,
 Բայց թեքվելով՝ Պարիսն հաղիվ խույս տվեց իր սև օրհասից:
 Մինչդեռ Աթրիդն արծաթազամ սուրը քաշած՝ զարկեց ուժգին
 Սաղավարտի օղմանյակին: Բայց ջախջախված սուրը հանկարծ
 երեք թև չորս կտոր եղավ ու ցած ընկավ նրա ձեռքից:
 365 Եվ Մենելամն տղադակեց՝ հայացքն ուղղած դեպի երկինք:
 Քճև հայր, քեզպես աղետարար չըկա դատում անմահների:
 Հույս ունեի ես չարագործ Պարիսից իմ վրեժն առնել,
 Մինչդեռ ահա ջախջախված է արգեն սուսերն իմ ձեռքի մեջ,
 Տեգն իմ ձեռքից իզո՛ւր թռավ, և ես նրան շապանեցի»:

Ասաց, հասալ և սիրիկ բռնեց սաղավարտից այն ձիագես
 370 Ու քարշ տվեց նրան դեպի սրունքազարդ արայացիք:
 Ասեղնագործ փոկը ձգված, որն անցնում էր սաղավարտից
 Կզակի տակ, խեղում, սեղմում էր Պարիսի վրձը փափուկ:
 Այդպես նրան քարշ պիտի տար, անասելի փառք շահելով,
 375 Եթե իսկույն չնկատեր Զեսի դստրիկ Ափրոդիսը:
 Նա շուտափույթ այդ բոնասպան եղան կաշվի փոկը կտրեց:
 Ու քարշ գնաց քաջի ձեռքին սաղավարտը միայն դատարկ,
 Որն հերոսը, պատուտ տալով՝ թափով նետեց դեպ արայանք:
 Սաղավարտն այդ իսկույն վերցրին այնժամ նրա ընկերները,
 380 Իսկ նա ինքը երկրորդ անգամ վրա վազեց, որ կործանի
 Ալեքսանդրին պղնձաձուլ իր նիզակով, բայց Ափրոդիսն
 Աստվածաբար փրկեց նրան և, պատելով թանձր մեղով,
 Տարավ դեպի ննջարանը անուշավետ և բաղմաբույր:
 Ապա գնաց շուտ կանչելու Հեղինեին, որին գտավ
 Կանգնած բարձրիկ բուրդի վրա՝ տրուվադացի շատ կանանց մեջ:

385 Նա կամացուկ՝ ձեռքով շարժեց նրա հագուստն անուշաբույր,
 Ապա խոսեց, նմանվելով հնածնունդ և ասրագործ
 Այն պառավին, որը նրա համար հեռու կակեդեմոն հայրենիքում
 Ասրեղեն էր դործում չքնաղ, ջերմ սիրելով իր թագուհուն:
 390 Եվ Ափրոդիս աստվածուհին ասաց՝ նրան նմանվելով:
 Քվե՛ր կաց շուտով և տուն գնա, Ալեքսանդրը գեղեցկադեմ,
 Լուսապայծառ զգեստն հագին, կանչում է քեզ: Նստած է նա
 Ննջարանում, մահճակալի վրա հղկված: Չե՛ս էլ կարծի,
 Թե կովել է նա քաջի դեմ և կովից է վերադարձել,
 Կարծես գնում է շուրջալարի կամ հանդեսից նոր է եկել»:

395 Ասաց այդպես և խիստ հուզեց սիրտը կրծքում Հեղինեի:
 Երբ նա տեսավ աստվածուհու պարանոցը չքնաղադեղ,

Կուրծքը՝ լցված խոր տենչանքով, աչքերը վառ և լուսավիր,
 Սոսկալ սաստիկ և, դառնալով, աստվածուհուն, այսպես խոսեց.
 «Ո՛հ, անաղճ, նորի՞ց ես դու ցանկանում ինձ հրապուրել,
 400 Գուցե ուզում ես ավելի հեռուն ձգել, այժմ էլ տանել
 Փոյուղիայի կամ գեղեցիկ Մետնիայի մի այլ քաղաք,
 Գուցե արդեն խոսք ես տվել քեզ սիրելի ինչ-որ մարդու:
 Մենամարտում արդեն հաղթեց Մենելավոսն Ալեքսանդրին
 Եվ ուզում է հիմա կրկին իր տուն տանել անարգվածիս:
 405 Դրա՞ համար ես հիմա դու այստեղ եկել նենգ ցանկությամբ:
 Ի՞նքզիքն ասիրածիդ մոտ, թողած ուղին անմահների,
 Երբե՞ք, երբե՞ք ոտ չդնես աշտուհետե դու Օլիմպոս,
 Այլ տառապիր դու նրա մոտ, գզվիր նրան, իբրև տիրոջ,
 Մինչև դառնաս նրան դու կին կամ գերի հարձ: Իսկ ես նրան
 410 Զեմ մոտենա. ամո՞թ է, որ նրա մահիճն ես զարդարեմ,
 Քանզի այնժամ տրովադացի բոլոր կանայք ինձ կծաղրեն:
 Բավական է, առանց այն էլ սիրտս լիքն է տառապանքով»:

Նրան ցասկոտ պատասխանեց Զեսի դավալ Ափրոդիսը.
 «Մի՛ բարկացնի ինձ, եղիելի՛, ապա թե ոչ քեզ կլքեմ
 415 Եվ քեզ կատեմ նույնքան սաստիկ, որքան մինչ այդ սիրում էի,
 Եվ փոխարենն երկու ազգի՝ աքայացոց և տրովացոց՝
 Քո՞ դեմ կուղղեմ ես իմ ոխը, և կկորչես դու շարամահ»:

Այդպես ասաց: Ահաբեկվեց Զեսի ծնունդը՝ Հեղինեն.
 Ծածկած շղարչն իր ձյունափայլ, տրովադացի կանանցից գաղտ՝
 420 Նա վեր կացավ և տուն դարձավ, հետևելով աստվածուհուն:
 Եկան հասան նրանք շուտով շքեղ պալատն Ալեքսանդրի:
 Այնժամ իսկույն գործի անցան աղախինները տնային,
 Եվ նա, կանանց պերճ դիցուհին, մտավ սենյակն իր բարձրահարկ,
 Ուր Ափրոդիս սիրաժպիտ աստվածուհին իր իսկ ձեռքով
 425 Նրա համար Պարիսի մոտ դրեց բազմոց մի գեղաշուք,
 Որին բազմեց պերճ Հեղինեն՝ ասպարակիր Զեսի դուստրը,
 Եվ աչքերը ոլորիլով՝ կշտամբեց նա իր ամուսնուն.
 «Կույլի՞ց եկար,— լավ չէ՞ր լինի, թշվառակա՞ն, անդ մեռնելիր,
 Պարտված ձեռքով այն մեծ քաջի, որ ամուսինն էր իմ նախկին:
 430 Դո՛ւ չէիր միշտ խրոխտանում, թե քաջասիրտ Մենելավին
 Զեռքով, ղենքով կամ զորությամբ կտապալես մարտակովում:
 Փորձի՛ր ապա զնալ նորից և դյուցազուն Մենելավին
 Կանչել ահեղ մենամարտի: Սակայն խորհուրդ կտամ ես քեզ՝
 Լավ կլինի տեղըդ նստես և խենթի պես չհանդգնես

435 Դուրս գալ կռվի ընդդեմ Հզոր, խարտիշագեղ Մենեղավի,
Որպեսզի անդ նրա ձեռքով չըտասլավես նիղակահար»:

Իսկ Պարիսը նրան աշտակա պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Ա՛յ կին, խոսքով դու կշտամբիչ մի՛ խոցուտիր սիրտս աշտակա.
Աթենասի օգնությունը է, որ Մենեղավին հաղթեց է ինձ.

440 Մի այլ անգամ ե՛ս կհաղթեմ. կան անմահներ և մեզ օգնող:
Իսկ հիմա ե՛կ, ջերմ հըրճվանքով, քուն մանենք մենք սիրատենչիկ.
Սիրո կրակն իմ սրտի տակ աշտակա ուժգին չի բորբոքվել
Նույնիսկ այնժամ, երբ գեղեցիկ Սպարտայից քեզ փախցրած՝
Համփա ընկա ծովահերձիկ իմ նավերով, և մի մահճում
445 Մենք միացանք սիրակարոտ այն Կրքանա կղզու վրա:
Քե՛զ եմ կրկին ես ցանկանում, և կիրքն ուժգին այրում է ինձ»:

Ասաց, գնաց դեպ մահիճը: Եվ հետեց կինը նրան,
Ու պառկեցին նրանք մեկտեղ քանդակածո մահճակալում:

Իսկ Աթրիդը, պտույտ գալով զորքերի մեջ այն խառնախուժ,
450 երես դադաղած, դադանի պես որոնում էր Ալեքսանդրին:
Բայց ոչ մի քաջ տրուպացի կամ դաշնակից ոչ մի մարտիկ
Չկարեցավ նրա տեղը ցույց տալ Հզոր Մենեղավին.
Ոչ ոք սրտանց չէր թաքցնի, եթե տեսած լիներ նրան,
Որովհետև սե մահի պես ատելի էր նա բոլորին:

455 Իսկ ազգավարն Ադամեմնոն աշտակա ասաց այնժամ զորքին.
«Ակներե է հաղթանակը արեսասեր Մենեղավի:
Վերադարձրեք մեզ անհապաղ արգիվացի Հեղինեին
Եվ իր գանձը, վճարեցեք նաև պատշաճ տուգանքը մեզ,
460 Որ հիշատակը այս գործի հասնի դալիբ սերունդներին»:

Ասաց, և մյուս աքայացիք հավանեցին խոսքը նրա:

ՆՐԳ ԶՈՐՐՈՐԴ

ԵՐԴՄՆԱԶԱՆՑՈՒԹՅՈՒՆ. ԱԳԱՄԵՄՆՈՆԸ ԶՈՐԱՏԵՍ Է ԿԱՏԱՐՈՒՄ

- Աստվածները ոսկեհատակ սրահի մեջ, շուրջը Զևսի
Մեկտեղ բաղմած, խորհում էին, իսկ մեծարգո Հերան նրանց
Մատուցում էր ոսկյա թասով նեկտարն անուշ: Նրանք կարգով
5 համում էին, պատվում միմյանց, հետն էլ նայում դեպի Տըրով:
Հայնժամ Զևսը, ցանկանալով Հերայի սիրտը բորբոքել,
Դարձավ, ասաց աստվածներին կծու խոսքն իր անուղղակի.
«Մենեկալին աստվածներից լուկ երկուսն են հովանավոր.
Մեկը՝ Հերան արգիվական, մյուսն Աթենասը մարտավար,
Արդ մեկուսի բաղմած՝ նրանք դիտում են շուրջը գոհունակ.
10 Իսկ Պարիսին պաշտպանում է Ափրոդիտը սիրաժպիտ
եվ փրկում է ամենուրեք նրան մահից և օրհասից:
Հենց այսօր էլ փրկեց այդպես, երբ նա արդեն մոտ էր մահին,
Թեև կռվումն հաղթող եղավ Մենեկալը քաջամարտիկ:
Ո՞վ աստվածներ, խորհուրդ անենք՝ ինչպե՞ս վարենք գործն այսուհետ,
15 Նորի՞ց արդյոք մենք բորբոքենք կողմերի մեջ ահեղ կռիվ
եվ դառնաղետ մի կոտորած, թե՞ հաշտություն տանք աղգերին:
Եթե բոլոր աստվածներիդ հաճո է դա և ցանկալի՝
Թող որ կանգուն մնա հայնժամ Պերիամոսի քաղաքը մեծ,
Իսկ Մենեկալն էլ ետ տանի արգիվացի Հեղինեին:
- 20 Ասաց: Հերան ու Աթենասն անբավական մրմնջացին.
Մեկտեղ նստած նրանք չարիք էին նյութում տրոլպացոյ:
Բայց Աթենասը համբերեց. զսպեց նա իր զայրույթն ահեղ
եվ ոչ մի խոսք չասաց Զևսին, թեև եռում էր զայրույթից:

- Սակայն Հերան շամբրերեց, դարձավ, ասաց ցասումնալի.
- 25 «Ո՞վ անողոր Կրոնոսյան, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր:
Ուղում ես դու ի չի՞ք դարձնել զործն իմ և կամ քրախնքը այն,
Որն ինձ պատել էր տրնելիս: Իմ ձիերն իսկ տառապեցին
Պերիամոսի և իր որդոց ջարդի համար զորք խմբելիս:
Վարովի՞ր այգսկես, բայց ո՛չ բուրս անմահներն են քեզ համակիրք:
- 30 Այն ժամանակ նրան ցատկոտ պատասխանեց Զևսն ամպահույզ.
«Դ՜վառակա՞ն, ի՞նչ են արել, ի՞նչ վնաս են քեզ պատճառել
Պերիամոսն և իր որդիք, որ դու այդպես խելակորույս
Ճիգ ես թափում կործանելու զեղակառույց քաղաքն Իլիոն:
Դիտեմ, եթե դու ներս խուժես պարիսպներից ու դռներից,
35 Այնժամ ողջ-ողջ կլափիլիզես Պերիամոսին և իր որդոց,
Որ դեթ այդպես կարողանաս հաղուրդ տալ քո անդուստ սխին:
Վարովի՞ր ինչպե՞ս կցանկանաս: Բայց միգուցե, վերջիվերջո,
Իմ և քո մեջ այդ պայքարը դառնա պատճառ մեծ զժողովյան:
Մի խոսք ես կասեմ ես քեզ, և այն պահիր դու քո սրտում,—
40 Երբ բորբոքված թունդ զայրույթով ես ցանկանամ քանդել իսպառ
Քաղաք մի մեծ, ուր բնակվում են ազգերը քո սիրելի,
Էլ չզսպես դու իմ քենը, ազա՞տ թող ինձ՝ այդ անելիս:
Զիջում եմ քեզ քաղաքը այդ, թեև դեմ եմ հողով, սրտով:
Արևի տակ կամ աստղադարդ երկնի ներքո եղած բոլոր
45 Քաղաքներից, որ երկրածին մարդկանցով են հիմա լցված,
Ամենից շատ սրտիս մեռ են ու սիրելի Իլիոնը սուրբ,
Պերիամոսը և տիգավոր ցեղը նրա: Այնտեղ երբեք
Իմ սեղանից չեն պակասել սպանդ ու ճենճ և կամ խնջույք,
Մի հանգամանք, որ փա՞ռք է մեղ և մեծ հաճույք ու մեծարանք»:
- 50 Պասասխանեց նրան Հերան մեծապատիվ ու եղնաչա.
«Իսկ ինձ համար սիրելի են ամենից շատ նրեք քաղաք՝
Զրնադ Արգոս, նաև Միքեն լայնափողոց, և Սպարտան:
Եվ եթե քեզ դրանք, իրոք, ատելի են, դու կործանի՞ր:
Նրանց համար ես քեզ բնավ չեմ խանդարի, չեմ զայրոտնա,
55 Որքան էլ որ զժկամ լինեմ՝ իմ ջանքերը զուր կլինեն:
Քանզի իրոք դու ինձանից շատ ավելի ուժգնագույն ես:
Բայց աշխատանքն իմ չարատանջ թող չմնա անհետևանք,
Զէ՞ որ աստված եմ նաև ես և նույն ցեղից, որից և դո՞ւ,
Ավագագույն դատրիկն եմ ես խորախորհուրդ Կրոնոսի,
60 Եվ կրկնակի պատվի արժան, որովհետև քո կինն եմ ես,
Եվ նույնիսկ քեզ արյունակից, իսկ դու տերն ես անմահներին
Թողնենք, սակայն, թշնամանքը և մեկմեկու զիջող լինենք,

- Ես քե՛ղ զիջեմ, իսկ դու էլ ի՞նձ, որ անմահներն հետեւն մեզ:
 Սակայն հիմա, դու շուտափույթ հրամայիր Աթենասին՝
- 65 Գնալ ահեղ մարտադաշտը արայացոց ու տրովացոց
 Եվ ամեն կերպ անդ ճիգ թափել, որ տրովացիք ուխտը զրժած՝
 Նախահարձակ զրոհ գործեն արայական զորքի վրա»։
- Ասաց։ Եվ հայրն անմահների, նաև մարդկանց, համաձայնվեց,
 Այա իսկույն Աթենասին ուղղնդ խոսքն իր այս թևավոր.
- 70 «Թո՛ւր շուտով զեպի բանակն արայացոց ու տրովացոց
 Եվ աշխատիր, որ տրովացիք ուխտը զրժած, երդմնալանց՝
 Նախահարձակ զրոհ գործեն արայական զորքի վրա»։
- Այդպես զրդեց Աթենասին, որ վաղուց հենց այդ էր ուղտմ։
 Եվ փութաճեմ նա սլացավ դադաթներից Օլիմպոսի՝
- 75 Այն փայլացայտ ասուպի պես, որ առաքում է Զևսն անմահ
 Իրբև նշան՝ նավորդներին կամ զորքերին մեծ բանակի,
 Ասուպի պես, սրն իր շուրջը տարածում է լույս ու կայծեր։
 Եվ Աթենաս աստվածուհին այդպես սուրաց զեպի երկիր,
 Բռավ, ընկավ զորքերի մեջ։ Խիստ ապշեցին նրան տեսնող
- 80 Ին՝ ձիազուսպ տրովացացիք, թե՛ ոտնազարդ արայացիք,
 Եվ ամեն մեկն իր ընկերոջն այս խոսքն ասաց շշնջալով.
 «Կա՛մ կսկսվի նոր կոտորած արյունահեղ ու կործանիչ,
 Կա՛մ ազդերի մեջ հաշտություն կձղե Զևսն ամպահայած,
 Որ մարդկային պատերազմի սահմանադիրն է գերազուր»։
- 85 Եվ ամեն մի արայացի ու տրովացի այդ էր ասում։
 Մինչ դիցուհին, Անթենորյան Լավոդիկին նմանվելով,
 Հանկարծակի խուժեց խորքը տրովացական հոծ զորքերի
 Եվ սրունեց, որ շուտ դտնի դյուցազնասիրտ Պանդարոսին։
 Արդ՝ նա տեսավ այնտեղ կանգնած Լիկավոնի անբիծ որդուն,
- 90 Քաջակրորով Պանդարոսին, վահանակիր այն զորքի մեջ,
 Որ նրա հետ էստպոսի ափերիցն էր եկել Իլիոն։
 Եվ հերոսին մոտենալով՝ ասաց խոսքը իր թևավոր.
 «Կուղե՛ս արդյոք դու ինձ լսել, Լիկավոնի հզոր յորդի,
 Զե՛ս խիղախի արագաթիռ նետով զարկել Մենեւալին»։
- 95 Եթե զարկես՝ կլսատալես փառքն ու պատիվը տրովացոց
 Եվ, մանավանդ, Պերիամորդի Ալեքսանդր թագավորի,
 Որը, անշուշտ, մի հիասքանչ, հարուստ պարգև պիտի տա քեզ,
 Եթե տեսնի, որ Մենեւալն՝ արի զավակն Աթրեուսի՝
 Քո սուր նետով այստեղ զարկված, տխուր խարույկ է բարձրանում։

100 Օ՛ն, հանդգնիր, քա՛ջ Պանդարոս, զա՛րկ մեծափառ Մենելափն.
 Բայց խոստացիր լուսածնունդ և քաջազեղ Սպուլլոնին
 Նվիրական մի զոհ դենել զառններից զեր ու անդրանիկ,
 Երբ որ կրկին ետ կդառնաս Զելլա քաղաքըդ սրբազան»:

Այդպես ասաց Աթենասը և համոզեց այն անխելքին:
 105 Հանեց իսկույն նա ազեղն իր ողորկաշեն. կերոված էր դա
 Եղջյուրներից ժիր այծյամի, որին մի օր ինքն էր զարկել՝
 Ժայռերի մեջ դարան մտած: Նեառն էր պատուել կուրծքն այծյամի.
 Ընկել էր նա ժայռի վրա: Այդ այծյամի զլխից կնող
 Եղջյուրների երկարությունը տասնեվեց թիվ էր ուզիդ.
 110 Եվ մի հմուտ եղջերագործ, ողորկելով ճարտարակի,
 Դրանք կցել, իսկ ծայրերին ամրացրել էր ոսկյա օղեր:
 Արդ՝ ազեղն այդ նա քաջապես, հողին թեքված, ձեռք ոստտիկ,
 Իսկ առջևից վահանավոր իր ընկերները կանգնեցին,
 Որպեսզի քաջ աքայացիք չհարձակվեն իրենց վրա
 115 Նախքան անկումն արեսասիրտ Մենելափոս Աթրիդեսի:
 Եվ Պանդարոսն իր կապարճի խուփը վերցրեց, նրա միջից
 Թեպետաց մի նետ հանեց — դաժան պատճառն աղետների,
 Ապա դրեց պրկած լարին իսկույն նետը իր դառնաթույն.
 Դարձավ, ուխտեց աղեղնավոր և լուսածին Սպուլլոնին —
 120 Նվիրական զոհ մատուցել դեր, անդրանիկ դառնուկներից,
 Երբ որ կրկին ետ դառնա տուն, Զելլա քաղաքն իր սրբազան:
 Հետո քաշեց միանգամից զզվունն ու լարը հղնաջիլ,
 Զիլը հասցրեց նա պտուկին, երկաթ սլաքը՝ աղեղին:
 Երբ նա հաղթիվ գալարել էր արդեն աղեղն իր բոլորակ՝
 125 Լիճը ճայթեց, լարը զնդաց, պոկվեց սլաքը սայրասուր
 Եվ սլացավ սավառնաթև դեպի ղորքը թշնամական,
 Բայց, Մենելա՞վ, չըմուռացան քեզ աստվածները երջանիկ,
 Եվ մանավանդ լուսապսակ ու փառահեղ դուստրը Զեսի:
 Իսկույն կանգնեց նա քո առաջ, շեղեց սլաքն այն մահացու,
 130 Թույլ չըտվեց, որ դիպչի քեզ. այնպես վանեց նա սլաքն այն,
 Ինչպես մայրն է ճանճը քշում անտշ քնած իր մանկիկից:
 Աստվածուհին սլաքն ուղղեց դեպի այն կողմ, ուր երկուտակ,
 Կուռ ասպարին կցված էին ճարմանդները նրա ոսկյա:
 Դառնաթույն նետը զարկվելով օղմանյակին գեղեցկակերտ՝
 135 Ծակեց անցավ շքեղ գոտին և մեծարվեստ ասպարը իր,
 Հասավ նույնիսկ այն փաթեթին, որ պատյանն էր նրա մարմնի,
 Եվ հերոսին պատենելի պես սլաշտպանում էր ժանտ նետերից:
 Ահավասիկ՝ դաժան նետը այդ փաթեթն էլ ծակեց անցավ

- 140 Ու հրեասանց քերծեց մօրթը քաջամարտիկ Մենեղաւի,
 եւ ի կարմրագուլն արշուոյն իսկույն ծածկեց նրա վերքը լալոված,—
 Ինչպես կինն է մեռնիացի՝ կամ կարիացի կարմիր ներկում
 Վառ փղոսկրը, որպէս շքեղ մի շրուշակ, որ խնամքով
 Պահւում է իր տիրոջ տանը. մինչդեռ քաղում ձիամուկներ
 Փափագում են այն յունենալ, բայց ձոնւած է նա արքային՝
 145 Իրբե ձիու հմայիչ զարդ, իրբե պարծանք ձիավորի։—
 Այդպէս ահա, ո՛վ Մենեղաւ, գեղապարույր աղդերբը քո
 Նեւէկվել էին բոսոր արշամբ մինչև սրունք, մինչև պճեղ։
 Եւ սարսափեց այդ ժամանակ Ագամեմոնոն, արանց արքան,
 Երբ նկատեց, որ հոսում է թուխ արշուոյն քաջի վերքից։
 150 Սոսկաց նաև հերոսն ինքը՝ Մենեղաւը արեսասիրտ.
 Բայց երբ տեսաւ, որ առաւել սուր սլաքի դուրս է մարմնից,
 Սիրտը լցվեց առույգությամբ, և նա իսկույն հանգստացաւ։
 Իսկ աղգապետն Ագամեմոնոն, բռնած ձեռքը իր քաջ եղբոր,
 Թունդ հեկեկաց և բարբառեց, և համհարդն էլ շուրջը հեծեց.
 155 «Մի՞թե, եղբա՛յր իմ սիրելի, քո մահւոյն դաշն ես կնքեցի,
 Արայական զորքից միայն քեզ հանելով տրուլացոյց դեմ,
 Որոնք, երդումը դրժելով՝ քեզ զարկեցին դաժանաբար։
 Բայց զո՛ւր չէին ո՛չ երդումը, ո՛չ գառները զոհարելւած,
 Ո՛չ անապակ հեղած գինին, ո՛չ աջակցումն ուխտանւեր։
 160 Եթե նրանց մինչև հիմա օլիմպացին չի հատուցել՝
 Կհատուցի անշուշտ հետո, և նենգամիտ տրուլագացիք
 Կւճարեն գլխով իրենց, իրենց կանանց, որդոց՝ կյանքով։
 Արդ՝ համոզված եմ իմ սրտով և իմ հոգով, որ, հիրավի,
 Կդա օրը, կկործանվեն Իլիոնը մեծ ու սրբազան,
 165 Ծեր Պերիամոսն ու տիգավոր համայն աղղը Պերիամոսի։
 Ասպարակիր Զևսն երկնավոր, խարդախության դեմ զայրացած,
 Իրբե պատիժ, տրուլագացոյց գլխին պիտի շարժի մի օր
 Զարհուրելի իր ասպարը, և դա անշուշտ կկատարվի։
 Բայց իմ հոգուն, ո՛վ Մենեղաւ, մեծագույն վի՛շտ կպատճառես,
 170 Եթե հանկարծ դու մահանաս, հանկարծ կնքես մահկանացուդ.
 Ո՛հ, ես պիտի ծարավատանջ Արգոս զնամ ամոթահար,
 Երբ հայրենի հողին կարոտ քայացիք տրտունջ հայտնեն,—
 Այստեղ թողած արգոսացի Հեղինեին՝ իրբե շնորհ
 Պերիամոսին և տրուլացոյց։ Ոսկորներդ պետք է հյուծվեն
 175 Տրուլագական այս հողի մեջ, գործդ թողած անհետեանք։
 Այն ժամանակ ամբարտաւան տրուլագացին, ցատկոտելով
 Փառասպսակ Մենեղաւի շիրմի վրա, պիտի հեգնի.
 «Թող որ այնպէս միշտ կատարի Ագամեմոնոն իր զայրույթը,

180 Ինչպէս հիմա աքայանց զորքն իզուր բերեց քաղաքն Իլիոն
 Եվ դատարկված իր նավերով փախալ երկիրը հայրենի,
 Թողած այստեղ, այս հողի տակ, քաջամարտիկ Մենեւալին»:
 Այդպէս կասեն և թող, ավա՛ղ, զետին մտնեմ այն ժամանակ»:
 Քաջակերեց նրան խարտյաշ Մենալաւիոն ու խոսքն ասաց.
 «Հանգի՛ստ եղիր, որ ահ շնկնի աքայական բանակի մեջ:
 185 Վտանգաւոր տեղ չի զիպել սլաքը սուր. ինձ պաշտպանեց
 Նախ իմ գոտին գեղապաճույճ, ապա տակից՝ ասպարը կուռ,
 Եվ փաթեթը, որ ինձ համար կերտել էին զարբինները»:

Եվ աղգապետն Ագամեմնոն պատասխանեց և խոսքն ասաց.
 «Նրանի՛ թե այդպէս լինի, իմ սիրելի՛ Մենեւալոս,
 190 Թող բժիշկը վերբդ քննի, զեղ ու դարման անի պատշաճ,
 Գեթ այգալիսով քեզ աղատի սև ցավերից կսկծալի»:

Այդպէս ասաց և Տալթիրոս վեհ բանբերին պատվեր տվեց.
 «Ծուռ, Տալթիրո՛ս, գնա՛՛ կանչիր զորքի բժիշկ Մաքաւոնին՝
 Ազնիվ որդուն Ասկլեպոսի. թող դա, քննի Մենեւալին,
 195 Արդիվացոյց զորապետին, որին ահա նետահարեց
 Լիկիացոյց կամ տրովացոյց զորքից մի ոմն աղեղնաւոր,
 Որը փա՛ռք է նրանց համար, իսկ մեզ համար սո՛ւգ ու պատիժ»:

Այդպէս ասաց: Եվ բանբերը հնազանդվեց իսկույն նրան,
 Վաղեց, մտալ աքայական պղնձաղէն զորքերի մեջ,
 200 Եվ, փնտրելով, շուտով դառալ քաջհամուտ Մաքաւոնին,
 Որ կանգնած էր ձիասնույց Տրիկիից իր հետ եկած
 Վահանակիր վաշտականների շարքերի մեջ ահեղազոր:
 Մոտենալով Մաքաւոնին, ասաց նա խոսքն այս թեւաւոր.
 «Քալիր, գնանք, ո՛ւր Ասկլեպյան, Ագամեմնո՛նն է քեզ կանչում,
 205 Որ գաս, տեսնես Մենեւալին, արդիւական քաջին, որին
 Նետահարեց լիկիական կամ տրովական մի նետածիգ,
 Որը փա՛ռք է նրանց համար, իսկ մեզ համար սո՛ւգ ու պատիժ»:

Այդպէս խոսեց: Հուզվեց իսկույն սիրտը կրծքում Մաքաւոնի,
 Եվ սլացան նրանք շուտով լայն բանակովն աքայական:
 210 Հասան այնտեղ, ուր խոցված էր Մենեւալը խարտիշագեղ,
 Ուր հավաքված էին արդեն մեծ իշխաններն արդիւական:
 Իսկ Մենեւալն աստիածակերպ, այնտեղ կանգնած էր նրանց մեջ:
 Բժիշկն իսկույն գործի անցալ, կորզեց սլաքը ասպարից,
 Եվ երբ քաշեց, հանեց փքին, նրա կարթերը բեկվեցին:

- 215 Ասլա բացեց խայտաճամուկ դոտին նրա, հանեց նաև
Պղնձակերտ փաթեթը այն, որ կերտվածքն էր դարբինների:
Նայեց վերքը, որ բացել էր սլաքն այն ժանտ: Զեռքով քամեց
Արյունն իսկույն, վերքի վրա դեղեր ցանեց նա հմտորեն,
Ինչպես Քիլոսն էր ուսուցել նրա հորը մի ժամանակ:
- 220 Մինչդեռ նրանք հողում էին Մենեւալի մասին այդպես,
Վահանակիր տրովադացիք խիտ շարքերով գրահեցին,
Իսկ դանայանք ղենքերն հագան և նետվեցին դաշտը ռալմի:
Եվ դու բնավ չէիր տեսնի Ագամեմնոն Աթրիդեսին
Ո՛չ սրտաթափ, ո՛չ քնեած, ո՛չ էլ կռվից վախենալիս:
- 225 Ոգեւորված նեւալում էր նա դեպի մարտը փառապարգև.
Թողել էր նա իր ձիերը և իր կառքը պղնձափայլ,
Որոնց՝ նրա կառավարը,— Պիթեւոմյան Պիրեոսի
էլլիմեդոն արի որդին,— պահել էր մոտ ու մեկուսի.
Ագամեմնոնն էր պատվիրել, որ մոտ պահէ, քանզի գուցե
- 230 Ինքը զորքին պատվեր տալով՝ վերադառնար խիստ հոգնանդամ:
Այդպես ոտքով Աթրիդն անցավ խիտ շարքերը կռվողների,
Եվ ուր որ նա հանդիպում էր արագածի արգիլացոց՝
Մոտենալով հորդորում էր ոգեշնչող իր խոսքերով.
«Արգիլացի՛ք, շմուռնաք քաջությունը ձեր փառալիր,
235 Ուխտադրու՜՛մ մարդկանց երբեք չի պաշտպանի Զևսն ամպահույզ,
Իսկ մարմինը նրանց փափուկ,— նրանց, որ սուրբ ուխտը դրժած՝
Դրավ սարքեցին,— պիտի անշուշտ անդդնեի ուտեստ դառնա:
Մանուկներին և սիրատենչ նրանց կանանց, իբրև գերի,
Մենք կտանենք մեր նավերով, իսկ սուրբ քաղաքը կավերենք»:
- 240 Երբ հանդիպում էր նա կռվից սարսափահար խորշող մարդկանց՝
Պարսավում էր նրանց իսկույն խոսքերով թունդ ու զայրագին.
«Օ՛, մի՞թե դուք ամբլ շունեք, ողորմելի՛ արգիլացիք,
Ի՞նչ եք կանգնել սարսափահար եղնորթի պես վախակալած.
Եղնիկները, դադրած-հոգնած լայն դաշտերում վազվզելուց,
245 Կանգ են առնում մերթ խմբովին, սրտով անզոր ու վեհերոտ.
Այդպես էլ դուք՝ ապշած կանգնել և խորշում եք պատերազմից:
Գուցե կուղեք, որ տրովացիք գան ու հասնեն ճերմակ ծովին,
Ուր կանգնած են գեղեցկանիստ մեր նավերը ծովագնաց,
Որ իմանաք, ձե՞ղ է արդյոք Զևսն իր ձեռքով հովանավոր»:

Իշխանորեն շրջում էր նա այդպես շարքերը զորքերի:
Երբ մարտիկներն անցան խմբով՝ նա մոտեցավ կրքեռացոց,
Որոնք խմբով կանգնած էին Իդոմենեա քաջի շուրջը.
Առջևումն էր քաջը կանգնած, ինչպես վարազ մի հաղթական,

- Իսկ հետևից Մերիոնն էր քաջալերում հոծ գնդերին:
- 255 Տեսալ նրանց ու խոր խնդաց արանց արբան Ազամեմնոն
 Եվ Իդոմեն հզոր քաջին այս խոսքն ասաց նա սիրալիր.
 «Իդոմենե՛ս, դանաչական արագածի դյուցազններից
 Ամենից շատ քե՛զ եմ հարդում ռազմի կամ այլ դործերի մեջ,
 260 Եվ կամ հաճախ խնջույքներում, ուր մեծամեծ արգիլացիք
 Քաղցր գինին խառնարանում սիրով խառնում են ջրի հետ,
 Ուր վարսազեղ աքալացիք միշտ չափով են խմում գինին,
 Այնինչ թե՛ քո, թե՛ իմ առաջ լի ըմպանակն է միշտ զրված,
 Եվ խմում ես որքա՛ն սիրտն է քո ցանկանում: Նետովի՞ր կովի
 Քաջարությամբ, որով հաճախ դիտելիր դու հալարտանալ»:
- 265 Եվ զորապետն Իդոմենեսս պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
 «Քեզ, Աթրիդե՛ս, ես կլինեմ առմիշտ բնկեր հավատարիմ,
 Ինչպես որ ես խոսք եմ տվել և երդումով ուխտս կապել,
 Բայց հորդորի նաև մյուս գեղազանդուր արալացոց,
 Որպեսզի շուտ մարտն սկսենք: Երգմնազա՛նց են տրովացիք.
- 270 Նրանց գլխին պիտի թափվի աղետ ու մահ, կրակ ու բոց,
 Ուխտը նրա՛նք նախ դրժեցին և հարձակում կատարեցին»:

- Այդպես ասաց և հեռացավ Աթրևորդին ուրախ սրտով:
 Եվ անցնելով զորքի շարքերն՝ հասավ ապա Այասներին,
 Որոնք արդեն շարժվում էին դեպի կռիվ: Շուրջը նրանց
- 275 Ամբոխված էր հետևակ զորքն ամպի նման. ինչպես հաճախ
 Այծարածն է ժայռի գլխից ծովի վրա տեսնում մեծ ամպ,
 Ինչպես հեռվից ամպն է նրան թվում կուլրի պես սևաթույր
 Եվ սահում է ծովի վրա, սպառնալով դու փոթորիկ,
 Մինչդեռ հովիվն ահաբեկված հոտն իր քշում է քարտնձավ.
- 280 Այդպես ահա զորախմբերն հետևելով աստվածասուն
 Քաջ պատանի Այասներին, գինված անթիվ և շողարձակ
 Վահաններով ու տեղերով, հոսում էին գեպի ճակատ:
 Այդ տեսնելով՝ հրճվեց սրտանց Ազամեմնոնն իշխանապետ
 Եվ, դառնալով դյուցազններին, ասաց իր խոսքն այս թևավոր.
- 285 «Ձեզ, Այասնե՛ր պղնձազեն, արգիլացոց զորավարնե՛ր,
 Կարիք չունեմ պատվեր տալու, ավելորդ է ձեզ հորդորել,
 Դուք ինքներդ եք ազգը մղում բոցարորբոք կռիվների:
 Ո՛հ, Զե՛ս, զգո՛ն, օլիմպացի, դո՛ւք, Աթենաս և Ապոլլոն,
 Եթե ամեն մի մարտնչող այսպիսի քաջ սիրտ տնենար,
- 290 Ապա շուտով Պերիամոսի սուրբ քաղաքը խստանվաճ
 Կտապալվեր մեր ձեռքերով և կավերվեր հիմնահայտակ»:
- Այդ ասելով, նրանց թողած, փութաց դեպի ուրիշները:

- Տեսաւ Հանկարծ նա Նեսթորին՝ ճարտասանին պիլոսոֆի,
 295 Որ իր զսրբն էր քաջալերում, կռվի համար դասավորում:
 Իր շուրջն էին՝ Պելագոսն, Ալասթորը և Քերսոմը,
 Արիասիրտ Հեմոն արքան և ավդապետ քաջ Ռիասը:
 Հեծյալներին նա կառքերի, ձիերի հետ տարավ առաջ,
 Իսկ հետևակը բաղմաթիվ, որ սլատվարն էր սլատերազմի,
 Թողեց հետև, իսկ մեջտեղում դասավորեց վախկոտներին,
 300 Որ եթե ոչ հոժարակամ, զեթ ստիպված պատերազմեն:
 Այդ խոսքը նախ ուղղելով հեծյալներին, նա պատվիրեց.
 «Թող որ ոչ ոք, ձիավարման իր արվեստի վրա վստահ,
 Չմտածի մենակ շարժվել տրովադացոց զեմ կռվելու
 305 Եվ կամ մենակ նահանջելու. այդպես դուք ձեզ կջլատեք:
 Իսկ ով որ իր կառքին կանգնած՝ էլնի ընդդեմ մի այլ կառքի,
 Թող իր տեղը առաջ պարզի, որ լավագույնն միջոցն է միշտ:
 Մեր սլապերը այս խորհուրդը և այս ոգին պահպանելով
 Իրանց սրտում՝ շատ քաղաքներ և պարիսպներ են խորտակել»:
- 310 Ռազմին վաղուց քաջածանոթ ծերունի այդպես խրատ կարդաց:
 Այդ որ տեսավ, ցնծաց հոգով Ադամհմոնոն իշխանապետ
 Եվ, դառնալով, նրան ուղղեց նա իր խոսքը այս թևավոր.
 «Ոհ, երանի՜, ծերո՛ւկ, այնպես քո ոտքերը ծառայեն քեզ,
 Ուժդ այնպես լինի կայտառ, ինչպես հոգին քո կրծքի տակ:
 315 Բայց ծերությունն է քեզ մաշում: Ախ, Էրանի՜ ծերանային
 Ուրիշները, իսկ դու առույգ, երիտասարդ մնայիր միշտ»:
- Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիավարը գերենացի.
 «Տե՛ր Աթրիդես, ես ինքս շատ կցանկանայի լինել այնպես,
 Ինչպես այնժամ, երբ հաղթեցի աստվածազոր Էրեթալին,
 320 Բայց ամեն բան միանգամից անմահները չեն տա մարդուն:
 Երիտասարդ էի ես էլ, իսկ այժմ այսպես ծեր եմ արդեն,
 Բայց կգնամ իբրև հեծյալ, որ զեթ խոսքով ու խորհրդով
 Քաջալերեմ ու հորդորեմ. դա պատի՛վ է ծերունիներին:
 Իսկ տեղը թող նետեն նրանք, ուլքեր կրտսեր են ինձանից,
 325 Երիտասարդ, մեծակորով, իրենց բազկի վրա վստահ»:
 Այդպես ասաց: Իսկ Աթրիդեսը հեռացավ տրախ սրտով:
 Մոտ գնաց նա ձիամարդիկ Պետևոսյան Մենեսթևսին,
 Որի շուրջը կանգնած էին, կարծես անփուլթ, անգործունյա,
 Մարտահորդոր աթենացիք և Ոդիսևսն ամենագետ.
 330 Իսկ քիչ հեռվում կեփալեցոց ոչ-անկարող զորքն էր կանգնած:
 Մարտակոչը դեռ չլսած, կանգնած էին նրանք սլարապ,
 Քանզի գնդերն արայացոց և արտվացոց, կռվի ելած,

- Դեռ նոր էին առաջ շարժվում միմյանց վրա գրոհելու:
Ուստի նրանք նայում էին, թե ե՞րբ պիտի աքայացիր
- 335 Գրոհ գործեն տրովացոյ զեմ, որ իրենք էլ զուրա զան կովի:
Եվ զորապետն Ագամեմնէն, այդ տեսնելով, հանդիմանեց
Ու, ձայն տալով զյուշազներին, ասաց խոսքն իր այս թեմովոր.
«Ո՞վ Պեռեոս աստվածասուն, թագավորի զավակդ մեծ,
Ինչպես ե դո՛ւ, նենգութեամբ լի ե խորամանկ ո՞վ Ոգիսես,
- 340 Ինչո՞ւ այդպես, սարսափի մեջ, սպասում եք ուրիշներին,
Մինչ վայել էր, որ զուր, իրավ, աքայացոյ առաջն ընկած,
Խոյանայիր հրախաղաց ե նետովնիք զեպի կովի:
Մեծ քաջերի պատվին արված խնջույքներին աքայացոյ
Ամեն անգամ ամենից շուտ ես կանչում եմ ձեզ երկուսիդ.
- 345 Հաճելի՞ է ձեզ վայելել խորովածը հոխ ու առատ
Եվ բաժակով քաղցր գինին ըմպել սրտի ուզածին չափ,
Մինչդեռ հիմա զյուրին է շատ դիակել միայն, թե այդ ի՞նչպես
Տոսն զումարտակ ձեզնից առաջ պիտի նետվին զեպի հովտաւ»:
Խեթ նայելով նրան՝ ասաց Ոգիսեսը ամենագետ.
- 350 «Ո՞վ Սթրիդես, ի՞նչ խոսք թափ ցանկապատիցն ատամներիդ,
Մի՞թե թույլ ես մեզ համարում դու կովի մեջ: Նրբ աքայանք
Արեսական մաշտն սկսեն ձիամարդիկ տրովացոյ զեմ,—
Թե ուզում ես,— դու կտեսնես Տելեմաքի սիրելի հորն
Տրովագացոյ առաջավոր ե քաջածի շարքերի մեջ
- 355 Հերոսաբար մարտնչելիս. իսկ այժմ փո՛ւշ խոսք ասացիր»:
Ագամեմնէնը, աւանդելով ըստկոթյունը Ոգիսեսի՝
Ձղջաց, ապա նրան դարձավ ու ժպտալով այս խոսքն ասաց.
«Ո՞վ ազնվագույն Լաերթածին, դու, Ոգիսես ամենագետ,
Մտադիր չեմ ո՛չ կշտամբել, ո՛չ էլ պատվեր առ ճիւղիդ,
- 360 Քանզի զիտեմ, որ քս սիրտը միշտ լեցուն է վեհ ցանկութեամբ,
Եվ խորհում ես զու հիշտ այնպես, ինչպես որ ես եմ մտածում:
Առաջ անցիր: Եթե այստեղ խիստ խոսեցի, այդ մենք հետո
Կուղղենք մեր մեջ, մեր սխալանքն աստվածները կփարատեն»:
- Այդ առևելով, նրանց թուլած, նա մոտեցավ ուրիշներին:
365 Շուտով գտավ նա քաջազոր Դիոմիդես Տիդեայանին,
Որ կանգնած էր իր գեղադարձ, շքեղ լծված կառքի վրա,
Իր կողքին էլ՝ Կապանեսի Սեթենեոս որդին ապնիվ:
Նրանց էլ խիստ հանդիմանեց Ագամեմնոնն, տրանց արքան,
Եվ, դառնալով Դիոմիդին, ասաց իր խոսքն այս թեմովոր.
- 370 «Օ, եղբւ՛ւկ ինձ, ինչո՞ւ որդիդ ձիամարդիկ քաջ Տիդեաի,
Հուշքդ կտրած այդպես դողում ե նայում ես մարտի դաշտին.

- Այգօրինակ վախկաւութեան չէր ճանաչում Տիդեւը քաջ,
 Բշնամու գեւ կուլում էր նա միշտ համհարդի առջև կանգնած,
 Ինչպէս պատմում են այդ մասին տեսնողները: Ինքըս նրան
 375 Բ՛շ տեսել եմ, Բ՛շ հանդիպել. բայց, ասում են, անհաղթ էր նա.
 Մի ժամանակ Պելինիկէս զյուցագնի հետ Միքէն եկաւ,
 Բայց Բ՛շ կուլով, այլ իրրե հշուր, զորահաւար կատարելու,
 Ուստի սաստիկ տղերսեցին՝ տալ օժանդակ դաշնակից զորք:
 380 Միքէնացիք հօժար էին այդ աղերսը կատարելու,
 Սակայն Զեւը այդ խափանեց իր նշանով չարագուշակ:
 Այգպէս նրանք, հեռանալով, ճամփա բնկան, եկան-հասան
 Աստւոսի եղեգնաշատ ու խոտաւէտ ավազնեքներին:
 Բայց Տիդէսին աքայացիք առաքեցին որպէս բանրեր:
 385 Եվ նա դնաց: Կադմոսի շատ զավակներին, խնջուչքի մեջ,
 Էթիսկլլան մեծ զորութեան տպարանքի մեջ գտաւ նա:
 Թեև Տիդեւը քաջաձի սրդիների մեջ Կադմոսի
 Մեն-մենակ էր, իրրե եկվոր, սակայն բնավ չվախեցաւ,
 Այլ բոլորին խիղախարար մրցամարտի կանչեց աշնտեղ
 390 Եվ, օգնութեամբ Աթենասի, հաջողութեամբ հաղթեց նրանց:
 Իսկ ձիամուղ Կադմոսյանները զայրացան, մոլիզնեցին
 Եվ նրա գեւ. ետ դառնալիս, ուղարկեցին զարանակալ —
 Հիստոն հզոր երիտասարդ, նաև երկու քաջ առաջնորդ՝
 Հզոր Մալմոն էմոնյանին, որ նման էր անմահներին,
 395 Եվ Ալթուլյան Պոլիփոնտին, որ քաջազույնն էր կոլի մեջ:
 Բայց սրանց էլ Տիդեւը քաջ մատնեց դաժան սև օրհասին,
 Ոչնչացրեց նա բոլորին, միայն մեկին տուն թողեց նա՝
 Քաջ Մեվոնին, այն էլ միայն կամքով անմահ աստվածների:
 Տիդէսն էր այդ էթուացի: Սակայն որդին, — խոտքով թեև
 400 Ճարտարագութն, — ռազմի գործում շատ է վիշում իր ծնողին»:

- Այգպէս խոսեց: Քաջակորով Դիոմեդը ոչինչ չառաց,
 Այլ հարգանքով պատկառելի խոսքը լսեց մեծ արքայի,
 Բայց առարկեց նրան որդին մեծատոյածուս Կապանէսի.
 «Աստ մի՛ խոսիր, Բ՛շ Աթրիդէս, Եթէ ճիշտը ասել գիտես:
 405 Մենք իրաւամբ ենք պարծենում, որ իսկ լավ ենք մեր հայրերից.
 Հարգելով ցուցն անմահների և օգնութեամբ Զեւ-ղզոնի
 Նվաճեցինք մենք յոթնազուտ Թերե քաղաքն շատ ավելի
 Սակաւաթիւ զորք տանելով դեպի պարիսպը ամրակուռ.
 Իսկ մեր հայրերը զո՞հ դարձան միայն իրենց անմատոյան:
 410 Մեր հայրերի փառքը, արքա՞, մեր փառքի հետ մի՛ բաղդատիր»:

Խեթ նայելով՝ Դիոմեդեան հզորագույն ասաց նրան.

«Լսի՛ր, քնկե՛ր, աեղդ նստիւր և խոսքերն իմ լսիր միայն:
Աղտմեմնոն աղղտպեաին արդ չեմ կարող ևս կշտամբել,
երբ կովի է մզում ահա դեղեցկապեն արայացոց.

- 415 Փառքը նրա՛ն պիտ պատկանի, եթե երբեք արայացիք
Հաւթահարեն տրովադացոց և նվաճեն Իլիոնը սուրբ,
Բայց և սո՛ւղն է նրան պատկան, եթե պարտվի զորքն արայանց:
Հառա՛ջ շարժվենք, դե՛պ ապովի գաշա, ավլունն հիշենք քաջարության»:

Այդպէս ասաց և իր զենքով թռավ նա ցած բարձր կառքից:

- 420 Պղինձն արքա Դիոմեդի կրծքի վրա այնպէս շաշեց,
Որ շաշլունից խիստ զարդանդեց նույնիսկ ինքը՝ դուրսադնը քաջ:

Ինչպէս ծովի ալիքները, որ հողմերից լեռնանալով,
Միմյանց կողքի խիստ կուտակված, ծովեզերքն են ձնծում ստատիկ,
Դիզվում են լայն ծովի վրա և, բարձրագոյն մոնչունով,
425 Թափով դալիս, զարնվում են սարափանդի լեռկ թիկունքին,
Դառս են լինում ժաշուերն ի վեր և ժայթքում են աղի միւրիւր,—
Այդպէս հռժկու և խռռնքնթաց, կուռ ու անշեղ և զունդ առ զունդ
Դանայական զորքն էր շարժվում դեպի կովի: Ամեն մի գունդ
Հրամաշուղ իր պեան ուներ: Այնպէս լուռ էր զորքն ընթանում,
430 Որ կարծես թե ամբոխն աչդ հոծ ձայն չունէր իր կրծքի ներքո:
Է՛ր ա էր զորքը և պետերին խիստ հնազանդ: Ամենուրեք
Նրանց հագած զենքն էր շողում և, փայլելով, շարժվում առաջ:

Իսկ արովացիք՝ հանց ոչխարներ հարուստ մարդու փառախի մեջ,
Որոնք կանգնած բշտը բշտերիով՝ կաթ են տալիս ճերմակ ու թարմ—
435 Եվ մայում են ու անդադար գտններին են կանչում աչդպէս,—
Տրովադացոց գոռոցն այդպէս հնչում էր լայն բանակի մեջ:
Աղմուկն ու խոսքն ճառողների մեկ չէր այնտեղ կամ քնդհանուր,
Այլ խռռնիխուն, բաղմալեզու, տարաշխարհիկ և տարազգի:
Դրանց Արևան էր հորդորում, իսկ արայանց՝ Աթինասը,—

- 440 Նաե՛ Ահը, Արհավիրքը, Պառակտումը — մարդակոտոր
Արեսի քույրն ու քնկերը,— որ անհապ է մոլեգնությամբ.
Նա աննշան է սկզբում, քարշ է դալիս դետնի վրա,
Հետո գլխով երկինք հասնում, իսկ ոտներով՝ մինչև երկիր:
Պառակտո՛ւմն էր, որ սերմանեց գժտությունը ազգերի մեջ:
445 Նա շրջում էր զորքերի մեջ, բաղմապատկում վիշտը նրանց
Այդպէս եկան, հասան միմյանց գոռ զորքերը երկու կողմի,
Թունդ բախվեցին նիդակ, ապար, պղնձապեն մարդկանց ուժը:
Երբ կորընթարդ վահանները հուպ զարկվեցին վահաններին,

450 Որոտաձայն թնդաց աղմուկն և դղիւղը պատեցաղմէ,
 Եւ խառնվեցին ճիչն հաղթողի, գույժն հարվածի, մահ, հեծեժանք
 Եւ վարկվողի, և՛ զարկողի: Արշունն հոսեց, ծածկեց հողը:
 Ինչպես երկու մեծ հեղեղատ, լեռներից ցած սլանալով,
 Հանդիպում են մի ձորի մեջ, խառնում իրենց ջրերը հորդ
 Եւ հորդահոս թափալումով գահավիժում անդունդն ի վար,
 455 Եւ լսում է այդ թնդչունը հովիվն հեռու ժայռի գլխից,—
 Այգդպես թնդչունն այդ ահավոր հնչեց զարկվող զորքերի մեջ:

Նախ տապալեց Անտիլոբը մեծ մարտիկին տրովադական —
 Նախահարձակ և քաջազն էքեպոլին Բալիդեսյան.
 Զարկեց թափով սաղավարտի ձիագիսակ մեծ մանյակին.
 460 Սուրբ վարսեց ճակատի մեջ. և շար պղինձը մխրճվեց
 Ոսկորի մեջ, ու խափարը ծածկեց նրա աչքերն իսկույն:
 Նա վայր ընկավ հանց աշտարակ՝ մարտակողի ահեղ պահին:
 Տապալվածին, ոտքից բռնած, քաշեց արքան էլեփենոս՝
 Զորավարը արանաների, Քալկեդոնի զավակը քաջ,
 465 Եւ դուրս հանեց սլաքների թունդ տարափից: Տենչում էր նա
 Կապտեղ նրա ղենք-դրահը, սակայն ջանքերն իլուր եղան.
 Երբ քաջասիրտ Ադենորը այնտեղ նրան տեսավ՝ կքած,
 Կողքն աստարի տակից բացված և դիակը դուրս քաշելիս,
 Պղինձ նետով ուժգին զարկեց, ջարդեց նրա անդամները:
 470 Այգդպես հոգին նա ավանդեց: Շուրջը թնդաց կռիվն ահեղ
 Արայացոց և տրովացոց: Միմյանց վրա գալչերի պես
 Հարձակվեցին զորքերը խիստ, բռնահարեց մարդը մարդուն:

Ռեկեմոնյան Այասն այդտեղ զարկեց որդուն Անթեմոնի՝
 Ծաղկահասակ Սիմովեսին: Նրան մայրը ծնեց մի օր
 475 Սեմովեսի գետեղերքին, Իդա լեռից ետ դառնալիս,
 Ուր ծնողաց հետ միասին գնացել էր խաշների մոտ,
 Ուտաի կոչվեց նա Սիմովես: Բայց սիրելի ծնողներին
 Իր սնուցման, կյանքի համար շհատուցեց նա ոչնչով,
 Խոցված տեգով մեծ Այասի՝ նա կարճատև կյանք ունեցավ:
 480 Երբ նա կռվի էր խոչանում, զարկեց Այասն իր սուր տեգով
 Նրա կրծքին, ձախ ծծի մոտ: Պղինձ տեգը ներս խրվելով՝
 Դուրս սլացավ մեջքի կողմից, և նա ընկավ գետնաթափվալ,
 Ընկավ, ինչպես բարձր բարդին, որ կանգնած էր ողորկ, ուղիղ,
 Մեծ ճահճի մոտ՝ բերրի մարգում, իր կատարին բաղում ճյուղեր.
 485 Այդ ձիգ բարդին կառագործը կտրեց փայլուն իր կացինով,
 Որ նրանից անիվ շինի իր գեղազարդ կառքի համար,

եւ, տապաւելած դէտի տիին, այժմ ընկած է նա շորացած:
 Անթեմոսի սրդին այդպէս, մեծ Այասի տեղով դարկւած:
 Ընկաւ: գետին: Սինչ Այասի վրա նետեց նիզակն իր սուր
 490 Անտիփոսը՝ Պերիամոսի խաչտապրահ խիզախ սրդին,
 Քայց վրիպեց: Նետը մեխւեց Ողիսեսի մոտ ընկերոջ՝
 Քաջ Լեկոսի երանքի մեջ, երբ նա դիակն էր դուրս քաշում:
 Եւ դա թողած, ինքն էլ դիակ, նա զուրկեց դիակի մոտ:
 Սաստիկ հուզվեց Ողիսեսը և զայրացաւ ահագնակի:—
 495 Պղնձաշուր զրահն հագած, առաջ անցաւ նա շարքերից
 Ու մոտեցաւ դիակներին. կանգնեց, նայեց շուրջ բոլորը,
 Եւ ուժգնորեն ու քաջաւարտ նետեց աշտն իր շողշողուն:
 Բշնամբներն հա քաշվեցին: Բայց նա տեղը զսփեց շնետեց,
 Այլ հարվածեց Պերիամոսի խորթ զաւակին՝ Գեմալիովին,
 500 Որ եկել էր Արիդիոսից, ժիր հակերի արտաներից:
 Հուզված Ողիսն ուղիղ քունքին նշան բռնեց, և սուր աշտն
 Ծակեց զուխն ու մյուս կողմից դուրս սլացաւ շողշողաւով,
 Եւ խաւարը փակեց իսկույն Պերիամոսի աշքերն այնժամ:
 Վայր զլարվեց նա թնդչանով, և շառաշեց ղենքն իր հագին:
 503 Նահանջեցին տրոյապաշտիք, նույնիսկ Հեկտորը մեծափառ:
 Գոռոռացին արգիւպիք և, դիակները գրավելով,
 Գրոհ տվին: Բայց զայրացած Ապոլլոնը, որ Պերիամոսից
 Տեսնում էր այդ, բարձրադադակ քաշալերեց արավապայց.
 «Քաջ արավապիք, մարտի գաշալը դուք չհանձնեք արգիւպացոյ,
 510 Ոչ քարի՛ց է սիրար նրանց, ոչ էլ մարմի՛նն է երկաթից,
 Որ զիմանան հարվածներին մարմնաւետոր սուր պղնձի:
 Իսկ Արիլը, ղեղեցկաւարտ Թեդիոսի քաջ սրդին այսօր
 էլ չի կաւում: Նա իր քենն է դեռ սրտնում նայիւրի մոտ»:

515 Նա քաղաքից գոռաց այդպէս ահեղագոյ: Իսկ արայանց
 Մեծ քաջերին հորդորում էր կառաւնածին դուստրը Զետի,
 Որ սահում էր զսրբերի մեջ և բորբոքում էր թուլերին:

Եւ կաշկանդեց բախտը այդտեղ Ամարինկյան Դիուլքեսին.
 Հանկաբծ նրա աջ սրունքին և կրունկին զարկվեց թափով
 Ատամնաւոր հոռմիւռ մի քար: Քարն այդ նետեց թրակիացի
 520 Խլխան Պիրոսն Իմբրոսածին, որը եկել էր Էնոսից:
 Քարն անամոթ ջախեց իսպառ երկու ջիւերն ու ոսկորը,
 Եւ նա հանկաբծ, օրորվելով, գետին զարկվեց ամբողջ թափով,
 Եւ երբ, ձեռքը ընկերներին կարկառելով, շունչն էր փչում,
 Հարված տվող Պիրոսն արագ մոտ վազելով՝ նիզակն իր սուր

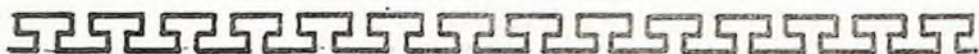
325 նրա սլորտի մեջ մխրճեց, և դուրս վիժեց ողջ փորոտին.
Եվ խավարը անմիջապես ծածկեց նրա աչքերն այնժամ:

Եվ Պիրոսի ուղիղ կրծքին, ստինքից վեր, իր սուր տեղով
330 Զարկեց Թովաս Կառկացին. խրվեց պղինձը թոքի մեջ:
Վրա վազեց Թովասն իսկույն և տեղն հանեց նրա կրծքից,
335 Ապա շտապ մերկացնելով նաև սուսերն իր սայրասուր՝
Իսկույն նրա փորը խրեց և, աչքալիսով, կորզեց հողին:
Բայց չաշողվեց զենքը շուկեչ, քանզի նրա ընկերները,
Յցունավոր թրակիացիք, երէւան տեղերն առաջ պարուած,
Վրա հասան, և Թովասը, լինե քաջ էր նա մոլեղին,
335 Եւ հաղթանդամ ու ամբախում, Ետ-Ետ քաշվեց ու նահանջեց:

Եւ մնացին իրար կողքի անդ Երկուսով գեանաթափալ՝
Առաջնորդը թրակիացոյ և գեղազենն պետն էպեյանց,
Եւ նրանց շուրջ տապալվեցին նաև ուրիշ բազում քաջեր:

Եթե մեկը վկա լիներ՝ չէր պարտաւի մարտն այդ ահեղ.
340 Եթե անխոց, սուր պղնձից չլնտալած նա անց կենար
Ռազմի դաշտով, պայծառ Պալլաս Աթենասի ուղեկցութեամբ,
Սլաքների զարհուրելի հուր տարափից պատասպարւած,
Պիտի լսաներ, որ այդ օրը բոլոր տրովացիք և աքայանք
Փոշեթափալ, արնաշաղախ, ընկած էին իրար կողքի:

ԵՐԳ ԷԻՆԳԵՐՈՐԳ

ԴԻՈՍԵՐԵՍԻ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

- Այնժամ Պալլասն Աթինասը ուժ ներշնչեց և քաջություն
Դիոմեդես Տիդեայանին, որ նա դառնա հռչակավոր՝
Արգիվական աղվերի մեջ և պանծալի փառք վաստակի:
Նրա վահանն ու կորդակը ծածկեց անշեշ բաց-կրակով՝
5 Շողքով նման փայլուն աստղին, որ օվկիանոսն լվացվելով,
Աշնանային լուրթ երկնքում շողշուղում է գերապայծառ.
Շրջապատեց հրով նույնպես նրա ռեսերն ու զլուխը,
Ապա նրան մղեց խորքը մրկահույզ կռվամարտի:
- Կար Իլիոնում հարուստ մի մարդ, Դարես անբիժ իր անունով,
10 Քուրմն էր նա վեհ Հեփեստոսի, երկու որդի ուներ նա քաջ՝
Փեդեոսն և Իդևոսը, երկուսն էլ վա՛րժ կռիվներում:
Այդ երկուսը, զորքից դատված, Դիոմեդի դեմ դուրս եկան:
Նրանք կառքով էին սուրում, իսկ Տիդեայանն էր հեռակա:
Արդ՝ երբ նրանք նախահարձակ դեմ-հանդիման մոտիկ եկան
15 Առաջինը երկայնստովեր տեղը նետեց Փեդեոսը:
Չար տեղն անցավ հերոսի ձախ ուսի մոտով և վրիպեց:
Ապա նետեց Տիդեայանը: Կորովալիր նրա ձևորից
Ջուր չթռավ նիղակը սուր, այլ մխրճվեց ախոյանի
Կրծքի խորքը, ծծերի մեջ, և վայր գցեց մարտադառքից:
20 Իսկ Իդևոսն իր բեղեցիկ կառքը թողած՝ շուտ ցած թռավ,
Սիրտ չանկելով իր սպանված եղբոր դիակը պաշտպանել.
Նա ինքն անգամ չէր խուսափի սև օրհասից, բայց այդ պահին
Հեփեստոսը փրկեց նրան՝ պատելով մի թանձր ամպով,

25 Բրաւնայի խիստ չվշտանա ծերուկ քուրմը որդոց համար:
Իսկ մեծադուր Տիդեսյանը, նրա ձիերը սրաւաւով,
Հանձնեց դրանց ընկերներին, որ տանեն խոր նաւերի մոտ:

30 Եվ քաջասիրտ տրովադացիք, երբ Պարեսի որդոց տեսան՝
Մեկին ընկած կառքի առջև, իսկ երկրորդին փախուստ տալիս,
Շփոթվեցին բոլորն հոգով: Իսկ խաժակըն Աթենասը
Գոռ Արեսի ձեռքը բռնած, նրան այս խոսքն ասաց այնժամ.
«Արե՛ս, Արե՛ս, արյունըոս՛ւշտ, մարդակոտո՛ւր, պարսպաբա՛նդ,
Բողնէնք աղատ մարտնչելու արայացոց ու տրովացոց.
Բող Զեւ հայրը կովի փառքը տա նրանցից մեկն ու մեկին,
Իսկ մենք մարտից հետու քաշվենք, որ խուսափենք Զեսի քենից»:

35 Ասաց այդպիս և դուրս հանեց բռն Արեսին մարտակաւից,
Տարաւ նրան և նստեցրեց Սիքմանդրոսի բարձրիկ ափին:
Եվ արայանք, կոտորելով, հալածեցին տրովադացոց:
Նախ և առաջ Ադամեմոնն արանց արքան մարտակառքից
30 Յած զլորեց Հոդիասին՝ հալիզոնյանց հզոր սկեսին.
Հետո, երբ սա փորձեց փախչել, զարկեց նիզակը թիկունքին,
Ուսերի մոտ, և սուր նիզակը դուրս թռաւ կրծքի կողմից:
Վայր զկտրվեց նա թնդունով, և շառաչեց զենքն իր վրա:

Իդոմենեաւ տապալեց մեռնացի Բորոսյանին,
Այն Փոստոսին, որը եկել էր Տառնեից կանաչավետ:
45 Երկայնասովեր իր մկունդը Իդոմենեաւ կտրովի
Մխեց նրա աջ ուսի մեջ, երբ նա թռչում էր իր կառքով:
Գահաւիթեց նա իր կառքից, պատեց նրան խաւարն ահեղ,
Իսկ նրա զենքը կապտեցին ընկերները Իդոմենի:

Մենեւաւոս Աթրեորդին զարկեց տեղով իր սրասուր
50 Սարոփիոսյան Սիքմանդերին, որը որսորդ էր հմտագույն,
Որին ինքը Արթեմիոն էր սովորեցրել ժամանակով
Նշան բռնիլ անտառասուն և լեռնական գաղաններին:
Բայց շօղնեցին նրան, աւա՛ղ, ո՛չ Արթեմիոն աղեղնաշուր,
Ո՛չ արհեստը նետարձակման, պարծենում էր որով այնքան:
55 Քաջ տիգրավոր Մենեւաւոս Աթրիդեսը զարկեց նրա
Ուղիղ մեջքին, ուսերի մոտ, երբ փախչում էր իր առջևից,
Եվ զլորվեց նա գլխովայր, ու շաչեց զենքն իր վրայի:

Զարկեց Մերիոնն Հարմոնիդես հյուանի որդուն՝ Փերիկլեսին,
60 Որը ձեռքով կերտել գիտեր ամեն տեսակ սքանչելիք,

Նույնիակ Պալլաս Աթենասը նրան սիրում էր գերազանց,
 Նա՝ էր շինել այն համաշխարհային նավերը Ալեքսանդրի,
 Որոնք պատճառ դարձան հետո արտվաղացոց և իր կյանքի
 Աղետներին, զի չգիտեր անմահների կամքը լերին:
 85 Մահախոտնապ հալածելով, հասավ նրան Մերիտը,
 Հասավ, դարկեց աջ գավակին: Եվ սուր աշտեն խրվեց խորունկ
 Ցալոսկրի տակ և դուրս թռավ՝ միզապարկի միջով անցած:
 Նա տատալվեց ու վալը բնկավ, ու մահն իսկույն բերեց նրան:

Քաջ Մեդետսը ապուրեց Անթենորի Պեդես որդուն,
 70 Որին իր խորթ մայր Բեանոն, իր ամուսնուն մեծաբերով,
 Գուրգուրել ու խնամել էր իր հարազատ զավակի պես:
 Եհա զբան մոտիկ գալով, քաջաղեղը Փիլեսաձին
 Պղնձաշող սուր նիզակով զարկեց զլսին՝ ծոծրակի մեջ.
 Պղինձն հասավ տաամենրին, ձեզրեց լեզուն բերանի մեջ,
 75 Եվ ցուրտ պղինձն առամենրովն իր բռնելով՝ նա վալը բնկավ:

Եվրիպիլոսն էվեմոնյան զարկեց դուցեղուն Հիփսենորին,
 Որը որդին էր Սիրմանդեր աստծո քուրմ Դոլոպիոնի,
 Որին ամբողջ Ժողովուրդը մեծարում էր աստրծու պես:
 Էվեմոնի էվրիպիլոս որդին հերոս և մեծափառ
 80 Հասավ նրան, երբ նա փախչում էր առջևից, և սուր սրով
 Ահադնաբար զարկեց ուսին և ծանրաղին թևը կարեց.
 Արշունոտ ձեռքն բնկավ գետին, և խաչա աչքերը փայցեցին
 Կարմիր մահը և բռնադատ ճակատագիրն իսկույն եկի:

Ալգուես ահա մրցում էին նրանք կռվումն այդ բարկաճալթ:
 85 Բայց դու չէիր կարող ասել, թե ո՞րտեղ էր Տիդեսյանը,—
 Տրովազացո՞ց հետ էր արդյոք պաուլա՞ գալիս, թե՞ արաջանց,
 Քանզի սուրում էր նա դաշտում ինչպես հուժկու վարար մի գետ,
 Որ, հորդընթաց հեղեղի պես հոսում, քանդում է կավառներ.
 Նրա առջև չեն դիմանա ո՛չ ամրակուռ թուփն ու կամուրջ,
 90 Ո՛չ էլ կանաչ այգիների ցանկապատները բաղձաթիվ,
 Երբ որ հանկարծ ուռճանալով Զեա-զգոնի անձրևներից՝
 Խորտակում է նա իր ճամփին վաստակն անխոնջ շինականի:
 Ալգուես ահա Տիդեսյանից փախչում էին արտվաղացիք,
 Թվով թեպետ և գերազանց, սակայն կանգնել չէին կարող:

95 Ահա շուտով Լիկավոնի փայլուն որդին տեսավ նրան,
 Որը դաշտում փոթորկի պես հոծ գնդերն էր ալեկոծում,

Իսկույն եկթ իր աղեղի սուր նեւն ուղղեց Տիդեայանին,
 եւլ, թռչելիս, զարկեց նրան, նշան բռնած զրահն ուսի:
 Պղինձ նետը զրահն հերձեց, ճեղքեց-անցաւ ու դառնալի
 100 Մեխովեց խորունկ նրա ուսը և ոտոգեց զենքն արշուճով:
 Մեծախորտառ աղաղակեց փայլուն որդին Լիկալոնի.
 «Դեպի առաջ, ո՞վ քաջասիրտ և ձիավոր տրովադացիք,
 վիրավոր է ամենաբաջ աքայացին. չեմ կարծում ես,
 105 Որ նա երկար կդիմանա ահեղ նետին, եթե իրոք
 ինձ Լիկայից ուղարկել է Զեւի զավակն արծաթադեղ»:

Այդպես դուռաց պարծենալով: Բայց չզսպեց նետն հերոսին:
 Ետ քաշվելով, նա կանգ առաւ իր ձիերի ու կառքի մոտ
 եւ ձայն տվեց Կապանեայան Սեթենեկին քաջակորով.
 «Ո՞վ քաջարի Կապանեայան, իջի՛ր շուտով դու քո կառքից
 110 եւ դուքս քաշիր, թե կարող ես, այս անիրաւ նետն իմ ուսից»:

Այդպես կանչեց: Եւ Սեթենեկը ցած թռաւ իսկույն կառքից
 եւ մոտ կանգնած՝ ուսից հանեց խորասուզված սլաքը սուր,
 եւ հշուտածո պիրի զրահից մեծ դուցաղնի ցայտեց արշուն:
 Այդ ժամանակ խիստ թախանձեց Դիոմեդեսն հզորագույն.
 115 «Ակա՛նջ դիր ինձ, վահանակիր Զեւի դուստր՝ անջարտելի,
 եթե երբեք ինձ կամ իմ հորն օգնել ես դու սիրողաբար,
 Որ հաղթ կովենք պատերազմում, հասիր և աշխմ, ո՞վ Աթենաս,
 Տո՛ւր, որ զարկեմ ես աչք քաջին, թող իմ տեղով խորտակվի նա,
 120 Որն ահա ինձ նետահարեց և դուգոռաց ամբարտաւան,
 Թե էլ երկար չեմ տեսնելու ճաճանշագեղ լույսն արևի»:

Այդպես ասաց պաղատելով: Կսեց Պալլաս Աթենասը,
 Իսկույն թեթե դարձրեց նրա անդամները, ոտն ու ձեռք.
 Եկաւ կանգնեց դուցաղնի մոտ և ասաց խոսքն այս թևաւոր.
 «Օ՛ն, հանդգնիր, Դիոմեդե՛ս, մարտիր ընդդէմ տրովադացոց,
 125 Քառնդի կրճքումդ վառեցի քո հայրական հզոր սղին,
 Որ հաւառել էր ասպարաճոճ և քաջածի մեծ Տիդեսին:
 Յրեցի մեզն աչքերիցդ, որ պատել էր հայացքը քո,
 Դու աշխմ արդեն կճանաչես անմահներին, նաեւ մարդկանց:
 Եթե մեկը աստվածներից, հարձակվելով, դուրս գա քո դեմ՝
 130 Առհասարակ չհանդգնես կովել ընդդէմ անմահների,
 Սակայն եթե կովի դուրս գա Ափրոդիսը, դուստրը Զեւի,
 Զա՛րի դու նրան և հարվածիր սլաքավոր սուր պղընձով»:

Այգալիս ասաց ու հեռացաւ Ալինասը կապուտաշլա,
 Իսկ Տիգեւյան քաջը կրկին խառնվեց զորքին նախահաղձակ:
 135 Եթե առաջ էլ տենչում էր կռվի ելնել տրովացոյ դեմ,
 Այժմ եռակի ավելացաւ նրա կտրուղ մարտական:
 Հանց առյուծը, որին դաշտում, հոտերի մօտ իր ասրաբեր,
 Յանկապատից ներս թռչելիս, վիրավորեց անդ հովիւր,
 Բայց չսպանեց, միայն զայրուցիւր բորբոքեց ինքն էլ վհատ
 140 Շուտ ներս փախաւ, մինչ անսպաշտական ոչխարները զողողում են՝
 Սարսափահար ու խառնիխուռն միմյանց վրա ցատկոտելով,
 Իսկ առյուծն էլ տենչաբորբոք դուրս է ցատկում ցանկապատից,—
 Այգալիս ահեղ Դիոմեդը նետվեց դեպի տրովադացիք:
 Նա սպանեց Աստինոսին և ազգավար Հիպերոսին.
 145 Մեկի կրծքին մեխեց տեղն իր պղնձակուռ և մահացու,
 Իսկ երկրորդին զարկեց սրով, ուսը հատեց անրակի մօտ:
 Եւ բաժանեց ուսը նրա պարանոցից ու թիկունքից:
 Սրանց թողած, հետապնդեց Պուլիստին և Աբադին՝
 Ծերունազարդ երազագետ էվրիդասի որդոցն երկու:
 150 Վատ էր մեկնել կռվից առաջ նրանց հրազը ծերունին:
 Եւ Դիոմեդն այգալիս դրանց զարկեց գետին, զենքը շորթեց:
 Սպա հասաւ նա Թովրոնին և Քեսանթին մահախուճատ՝
 Փենոպոսի որդոցն երկու: Խեղճ ծերունին, խիստ զառամյալ,
 Չունեւր, ավա՛ղ, ուրիշ որդի, որ ժառանգեր զուշքը նրա:
 155 Եւ, զրկելով քաղցր կյանքից, քաջն երկուսին էլ տապալեց,
 Իսկ զառամյալ խեղճ ծերովին թողեց միայն ողբ ու կսկիծ.
 Էլ շտեմաւ նա իր որդոց կռվից դարձած ողջ և առողջ,
 Իսկ գուշքն, ավա՛ղ, ազգականներն իրարու մեջ բաժանեցին:

Հետո բռնեց դարդանածին Պերիամոսի որդոցն երկու՝
 160 Էքիմոնին և դեռահաս Քրրոմիոսին — մի կառքի մեջ.
 Ինչպես առյուծն, հարձակվելով նախրի վրա՝ ջախջախում է
 Անտառուտի մեջ արածող երկնջի կամ եզան վիւղը,—
 Այգալիս որդին մեծ Տիգեւի այդ երկուսին դաժանաբար
 Վար զլորեց մարտակառքից, նրանց զենքերը կողոպտեց,
 165 Իսկ ձիերն էլ իր համհարդին հանձնեց՝ տանել նավակոտան:

Արդ, տեսնելով, որ տրովացոյ շարքերն է նա ոչնչացնում,
 Կռվի նետվեց Էնիասը տարալի տակ նիդակներով,
 Եւ սկսեց անդ որտեւէլ աստվածակերպ Պանդարոսին:
 Երբ նա դտաւ Լիկավոնի որդուն հզոր և փառունակ,
 170 Կանգնեց մոտիկ, դեմ-հանդիման, և այս խոսքը ասաց նրան.

«Ո՛ւր են, Պանդա՛ր, ազեզը քո կամ նետերը քո թևովոր,
 Ո՛ւր է փառքն այն, որով ոչ ոք չի հանդերձնի մրցել քեզ հետ,
 Կամ պարծենալ Լիկիայի մեջ, թե գերազանց է քեզանից:
 Օ՛հ, դու Զեւսին ձեռք կարկառիւր և այս մարդուն զարկ քո նետով՝
 175 Ով էլ լինի այդ հզորը. տրովադացոյ շատ աղետներ
 Պատճառեց նա և թուլացրեց ծնկներն անթիվ հերոսներին:
 Զլինի՞ թե աստված է նա՝ տրովադացոյ դեմ զայրացած
 Եվ գահերից անբաւական, զի ահեղ է քենն աստըծո՞ւ»:

Պատասխանեց Լիկավոնի հզոր որդին և խոսքն ասաց.
 189 «Քա՛ջ էնիստ, պղնձադէն տրովադացոյ խորհրդակա՛ն,
 Իմ պիտաճով, դա շատ նման է Տիդէսի հզոր որդուն.
 Ժանաչեցի ես վահանը, սաղավարաբ իր ծակոտկեն
 Եվ ձիերն իր, բայց թե աստվա՞ծ է նա թե ոչ, ես չգիտեմ:
 Եթե որդին է Տիդէսի, ինչպես արդեն ես ասացի,
 185 Առանց աստծու օգնութեան չէ նա մոլեգնում. անմահներից
 Մէկը, անշուշտ, մոտն է կանգնած, իր ռեսերը ամպով պատած,
 Եվ նրա դեմ ուղղված նետերն իսկույն վանում է նրանից:
 Ես էլ սլաքըս նետեցի, զարկելով աջ ուսին նրա,
 Սլաքն ուղիղ և շեշտակի մեխվեց ամուր զրահի մեջ,
 190 Եվ կարծեցի, թե նա արդեն դահավիժեց տունն Հադէսի,
 Բայց չզարկովեց: Ինչ-որ քինոտ աստված է խառն այս գործի մեջ:
 Այստեղ չունեմ ես ո՞չ նժույգ, ո՞չ էլ պատշաճ մի մարտակառք.
 Տաճն են նրանք Լիկավոնի. գեղեցկատես տասներեկ կառք,
 Բոլորը նոր ու նորակերտ, շուրջանակի ծածկոցի տակ
 195 Կանգնած են անդ, ամեն մեկի մոտ՝ լծելու մի դուլդ նժույգ,
 Որոնք առատ վայելում են ճերմակ դարին և հաճարը:
 Այնժամ, երբ ես մեկնում էի մեր գերաշուք ապարանքից,
 Հաճախ էր ինձ հորդորում ծեր Լիկավոնը քաջակորով,
 Համոզում էր, որ տրովացոյ առաջնորդեմ որպես հեծյալ
 200 Դեպ ժանտ կռիւն՝ իմ գեղակերտ մարտակառքի վրա կանգնած.
 Բայց ես հորըս չըլսեցի, թե լա՛վ էր որ լսեի:
 Ափսոսացի առատ և թարմ կերին սովոյ: Մեր ձիերին,
 Չուզեցի, որ այս նեղվածքում զուրկ մնան ձախ ուտելիքից,
 Եվ ձիերին տանը թողած՝ հետիտն եկա Լիւոն,
 205 Ապավինած այս աղեղին, որը սակայն աստ ինձ չօգնեց.
 Արդ՝ նրանով ես զարկեցի երկու իշխան հերոսների՝
 Աթրիդէսին և Տիդէանին. ճիշտ է, նրանց խոցեցի խոր,
 Նույնիսկ արյունը թթեցի, բայց նրանց լուկ զրդուցի:
 Օրն էր դուցն շարարաստիկ, երբ պոկեցի բարձրիկ սյունից

- 216 Կոր աղեղն այս և կամեցա՝ քաջ Հեկատոբին շնորհ անել
Ու զորքերն իմ առաջնորդել զեպ ցանկալի Իլիոնը մեծ:
Եթե մի օր ես ետ դառնամ և աչքովս տեսնեմ կրկին
Հայրենի Հողն ու կնոջս, Հայրենական տունը բարձրիկ,—
Բող զլիառտի այն ժամանակ ինձ թշնամին օտարադգի.
215 Եթե աղեղն ու նետերն այս, որ ինձ ընկեր դարձան իզուր,
Ես չջարդեմ և իմ ձեռքով չշպրբութեմ կռրակի մեջ»:

- Պատասխանեց Էնիասն իսկույն՝ զորավարը արտադական.
«Պանդար, այդպես զուր մի՛ խոսիր: Գործն այլ ընթացք չի ստանա:
Մինչև որ մենք մեր ձիերով ու մեր կառքով հանդես չգանք
220 Այդ քաջի դեմ և չփորձենք մեր զենքերը նրա վրա:
Ե՛կ, բարձրացիր կառքիս վրա. այն ժամանակ զու կասնենս,
Թե ձիերն այս արտադական որքա՞ն արագ են սլանում՝
Հարձակվելիս կամ փախչելիս, զաշտում սուրում, ո՞ր կողմն ուղես:
Նրանք անշուշտ մեզ անվտանգ կիսոցենն զեպի քաղաք,
225 Եթե դարձյալ Զևսը փառք տա Դիոմեդես Տրոյեայանին:
Ե՛կ ու վերցրու այս մարտիկը և երասանը շողողուն,
Իսկ ես, ահա, կառքից կիջնեմ, որ թշնամու դեմ մարանչեմ,
Կամ դու դուրս եկ թշնամու դեմ, իսկ ես ձիերը կդահեմ»:

- Նրան այսպես պատասխանեց Լիկավոնի փաշուն որդին.
230 «Բնքդ, Էնիաս, վարիք ձիերն ու սանձերը, քանզի նրանք
Կառքն ավելի հեշտ կտանեն իրենց սովոր կառավարով:
Եթե հանկարծ մենք փախչելու լինենք հզոր Տրոյեայանից,
Գուցե ձիերն ահաբեկված, որոնք սովոր են քո ձայնին,
Ուղին կորցնեն և մեզ արագ դուրս չհանեն մարտադաշտից.
235 Այնժամ դուցե ահեղազոր Տրոյեայանը, հարձակվելով,
Մեզ կստորի և զրավի միասմբակ ձիերը այս:
Ուստի և զու ինչդ վարիք քո մարտակառքն ու ձիերը,
Իսկ ես նրան,— երբ հարձակվի,— կհանդիպեմ իմ սուր տեղով»:
Աչք ասելով իսկույն թռան նկարադարդ կառքի վրա,
240 Եվ սրարշավ ձիերն արագ ուղղեցին զեպ Տրոյեայանը:

- Նքր այդ տեսով Կառանեսի Սեթնեկոս փաշունն որդին,
Իսկույն դարձավ և թևավոր այս խոտքն ասաց Տրոյեայանին.
«Դիոմեդես՝ Տրոյեաոծին, ո՞վ սիրելիդ զու իմ սրտի,
Տե՛ս, մոլեգին երկու քաջեր, սնդարառելի զորաթյան տեր,
245 Մարտելու են դալիս քո դեմ: Մեկը փաշուն աղեղնառուր
Պանդարոսն է, որ մեծապարծ քաջ որդին է Լիկավոնի,

Իսկ երկրորդը ինիսան է, որ զավակն է վեհ Անքիզի.
Մայրն է նրա Ափրդդիսը՝ ուսկիծպիս աստվածուհին:
Ե՛կ մեր կապով ես նահանջենք: Մի՛ կովիր դու նախահարձակ
250 եվ մալեզին, որ զուր տեղը չկործանես կյանքդ քաղցրիկ»:

Եվ նաչելով նրան խոժոռ՝ ասաց հզոր Տիգևորդին.
«Ինձ փախուսա՛ի խոսք մի՛ տա, այդ բանում ինձ չես համոզի.
Ես չեմ ծնված, որ նահանջեմ մարտակովից կամ Բաքնվեմ
Վտանգներից ահարեկված.— իմ մեջ կորով կա տակավին:
255 Կուսք չեմ հեծնի, այլ դուրս կգամ նրանց հանդեպ հետիտան,
Պայծառ Պալլաս Աթենասը Բուլլ չի առ ինձ, որ ես զուգամ:
Արագավազ ձիերն այն զույգ ետ չեն առնի նրանց կրկին,
եվ երկուսով չեն ազատվի,— մեր ձեռքից մեկն հաշվի փրկվի:
Քեզ ասելիք այլ խոսք ունեմ, և լավ պահիր դա ջո մտքում.
260 եթե իրոք փառք պարզեի ինձ Աթենասն ամենագետ՝
երկուսին էլ կառավարեմ, իսկ դու ձիերդ արագավազ
Մի կսպմ պահիր, երասանք կապիր կառքի շքանակին,
եվ էնիսաի նժուլդներին հետապնդիր, նրանց քշիր
Տրովադացոց կողմից դեպի սրունքավարդ արալացիր:
265 Այդ ձիերը այն առհմից են, որ մի օր Զեան ամպրոպառաք
Հանձնեց Տրոսին՝ նրա որդի Դաննիմեդի փոխարենը:
Լավագո՛ւյնն են այդ ձիերը արշալույսի, արևի տակ:
Արանց արքա Անքիսեսը անրիժ այդ տոհմը դողացավ,
էդ ձիերն իր խառնեց նրանց՝ Լավամեդոն արքայից դաշա,
270 եվ նրանցից նրա տանը ծնվեցին վեց երիվարենք.
Զորսը ինքն էր պահում իր մոտ և մսուրից ճոխ կեր տալիս,
Տվեց երկուսն էլ էնիսաին, որ զարհուրանք ավունն մարտում:
Թե որ բռնենք այդ ձիերը՝ մեծագո՛ւյն փառք կվաստակենք»:

Մինչդեռ սրանք խոսում էին, պատասխանում, միմյանց շտկում,
275 նրանք ձիերն արագասուլք քշեցին ու հասան սրանց:
Առաջինը խոսեց փալլառն զավակը մեծ Լիկավոնի.
«Ո՞վ քաջասիրտ և մեծափառ որդիդ հզոր, քաջ Տիգևաի.
Քեզ չղսպեց զենքս թեթև, այն պառնադանն իմ սլաքը,
280 Հիմա փորձեմ սուր աշտեով, դուցե այդպես հաջող զարկեմ»:

Այդպես ասաց և, ճոճելով, նետեց աշտեն երկայնքստվիր:
Սուր պղինձը, շեշտ զարկվելով Տիգևայանի մեծ վահանին,
Ճեղքեց, անցավ և, շաշելով փարվեց նրա կուռ զրահին:
Այնժամ դռնեց բարձրարարառ Լիկավոնի որդին պայծառ.

«Նեաս խոցեց անակուշադ և դուրս թռավ: Կարծեմ՝ երկար
Զեա տարեկու. հիմա դու ինձ շնորհեցիր փառքը վսեմ»:

Բայց Դրոմեդն առանց վախի ու սարսափի ասաց նրան.
«Սխալվե՞ամ ես, վրիպեցիր. դուք, երեի, բնավ հանգիստ
Զեք ունենա, մինչև ձեզնից մեկն ու մեկը չտառալավի
եւ իր արյամբ հաղուրդ շտա ռազմից անկուշտ դու Արեւին»:

290 Ասաց, նեաեց: Աթենասն էլ զեպի քիթն ու աչքերի շուրջն
Ուղղեց աշտին, որը ճերմակ տաամենրի միջով անցավ.
եւ անկործան պղինձը սուր կտրեց լեզուն խոր արմատից
Ու մխրձվեց կզակի մեջ: Եւ խրտնեցին ձիերն խոկույն:
Նա տառալաված բնկավ կառքից, շաշեց զենքն իր շողուն ու խալտ:

305 Այգպեա թռավ նրա հոգին և խորտակվեց կորովն հզոր:
Տեղը ձեւին, վահանն առած, էնիսսը ցած թռավ կառքից՝
Վախենալով՝ մի՞ դուցե դին արայացիք վերցնեն-տանեն:
եւ պտտվեց նրա շուրջը ինքնավստահ առյուծի պես՝
Առաջ պարզած գեղարդը սուր և վահանը իր բոլորակ:
310 Եւ, աստակաձայն սպառնալով, աղաղակեց զարհուրելի.
«Ո՛վ հանդգնի մոտ գալ սրան՝ պիտի մահվան բաժին դառնա»:
Իսկ Տիդեաի հզոր որդին վերցրեց գետնից հսկա մի քար,
Այնքան հսկա, որպիսին այժմ մահկանացու երկու մեծ մարդ
Անկարող են նույնիսկ շարժել, — իսկ նա դուրսով ճռճում էր այն, —
305 Քարն այդ ուժդին նա էնիսսի աղգրին զարկեց, — ճիշտ այնպեղին,
Որին երանքն է միանում և կոշվում է նաև գոգած,
եւ ջախջախվեց գոգածն ամբողջ ու կտրատեց ջիւղին աղգրի:
Քարն այդ ահեղ պոկեց խոկույն նրա մարմնի մորթը նաև,
Հերոսն ընկավ ծնկան վրա, իր հաստ ձեռքով գետնին կոթնած,
310 Եւ աչքերին իջավ այնժամ զիշերը սև ու մթամած:

Այգպեա անշուշտ պիտ կործանվեր արանց արքա էնիսսն անրիծ,
եթի նբան չընշմարեր Ափրդիսը՝ դուստրը Զեաի,
Մայրը նբա, որ նախրապան Անքիսից էր նրան ծնել:
Ճերմակ թևերը տարածեց նա սիրառենչ որդու շուրջը,
315 Այգպեա նրան ծածկեց ծալքով փայլենաղարդ իր ծածկույի,
Պարիսոպ դարձավ նա քաջածի դանապացուց նետերի դեմ,
Որ չզարկեն կրծքին սեգով և չկորդեն նրա հոգին:
Երբ նա այգպես՝ սիրած որդուն դուրս էր բերում կովամարտից,
Սեթենելը, հզոր որդին Կապանեաի, չմոռացավ

- 320 Այն պատմերը, որ քաջասիրտ Դիոմեդն էր տվել նրան.
 Դուրս հանեց նա շաշու մարտից միասմբակ իր ձիերին,
 Նրանց շքեղ երաստաններն ամուր կապեց կառքի լամբին,
 Ասլա վազեց և էնխասի գեղեցկարաշ նժույզներին
 Տրտվազացոց կողմից քշեց գեպ սրունքազարդ աքայացիք,
 325 Ասլա հանձնեց Դեպելտսին՝ իր համամիտ բարեկամին,
 Որին իր մյուս ընկերներից շատ ավելի էր միշտ սիրում,—
 Որ նա քշի նավերի մոտ: Իսկ ինքն՝ հերոսը մեծազոր,
 Առավ խկույն հրասանը, թռավ կանգնեց կառքի վրա
 ել ձիերին միասմբակ քշեց գեպի Տիդեսորդին,
 330 Որն ալդ սլահին ժանտ ուղնձով հետապնդում էր Կիպրուհուն,
 Քանզի գիտեր, որ ալդ անդոր աստվածուհին այն դորավոր
 Անմահներից չէ բնավին, որ իշխում են մարդկանց վրա,
 Ինչպես Պալլաս Աթենասն ու էնիովը քաղաքավեր:
 Արդ՝ Տիդեսի անվախ որդին, ճոճելով իր նիզակը սուր,
 335 Հալածելով աստվածուհուն, հասավ նրան բաղմոթյան մեջ,
 Նետեց տեղն աւ վիրավորեց նրա ձեռքի թաթիկը նուրբ:
 Սուրը խրվեց անուշաբույր շղարշի մեջ,— որ դործվածքն էր
 Քարիտների,— և դաստակի մոտ քերծեց նուրբ մաշկը ձեռքի.
 Ցայտեց խկույն անմահ արյունն Ափրոդիտի իբրեւ ավիշ,
 340 Որը հոսում է մարմնի մեջ երանավետ աստվածների:
 Ո՛չ ցորեն են ուտում նրանք, ո՛չ էլ խմում են սև գինի,
 Ուտաի և միշտ անարյուն են, և կոշում են նրանց անմահ:
 Սաստիկ ճշաց աստվածուհին և վայր գցեց որդուն ձեռից,
 Որին Ֆոբրոսն Ապոլլոնը իր ձեռն առավ և կապտառակ
 345 Մեղավ պատեց, արպեսդի անդ ոչ մի հեծյալ աքայացի
 Տեղ շղարկի նրա կրծքին և չկորդի նրա հոգին:

Իսկ Դիոմեդն ահեղագոշ խոտիվ սաստեց աստվածուհուն.
 «Ջեւսի՛ դատրիկ, շո՛ւտ հեռացիր այս կովից ու կռտորածից:
 Բավ չէ՞ միթե, որ խաբում ես ու գայթակղում անդոր կանաչնց:
 350 Եթե կրկին դառնաս աւ դաս ճակատամարտ, ապա կարծեմ
 Կտարտախես, եթե նույնիսկ հեռվից լսես ձայնը կովի»:

- Այդպես ասաց: Եվ, տանջվելով, թողեց գնաց աստվածուհին:
 Նրան տաբավ Իոխան արագ, դուրս հանելով ռազմի դաշտից:
 Մարմոքում էր նա խոր ցավից, և չքնաղ մաշկն էր սեւանում:
 355 Ռազմի դաշտի ձախակողմում նա նկատեց բուռն Արեսին,
 Որ բաղմած էր՝ աեղն ու ձիերն իր քողարկած մոթ ամպի մեջ.
 Եվ ծունկ չոքեց աստվածուհին իր սիրասուն եղբոր առաջ

Եվ աղերսեց բաղձաթախանձ, որ տա ձիերն իր ոսկեսարք:

- 360 «Ո՛հ, սիրելի՛ եղբայր դու իմ, զթա՛ և տուր ձիերը քո,
Որպեսզի ես հասնեմ Օլիմպո՛ւ ապարանքը անմահներին:
Խիստ տանջվում եմ վերքիս ցավից, ինձ խոցեց մի մահկանացու՝
Տիդևայանը, որ սպառաւտ է կովիկ նուշխիսի հայր Զևսի դեմ»:

- Այդպես ասաց: Եվ Արեսը տվեց ձիերն իր ոսկեսարք:
Կառք բարձրացավ նա շուտափուշով, սիրտը խորունկ ցավերով լի,
365 Իսկ Իոիոն էլ կողքին կանգնած՝ երատանը իր ձեռքն առավ
Ու մտրակեց նժույզներին, որ հնազանդ թուռն իսկույն,
Հասան բարձունքն Օլիմպոսի, օփեանը անմահներին:
Արագաթիւ Իոիոն աշնտեղ կանգնեցրեց նժույզներին,
Շուտ արձակեց նրանց կառքից և կեր տվեց անմահական:
370 Իսկ Ափրոդիա աստվածուհին գնաց, փարվեց իր աչնիվ մոր՝
Դիոնեի ջերմ ծնկներին: Մայրն էլ զրկեց իր դստրիկին,
Ջերմ փայփայեց սիրողաբար, հարցմունք արեց, ապա ասաց.
«Անո՛ւշ դատրիկ, երկնաբնակ անմահներից ո՞րն էր արդյոք,
Որ խոցել է քեզ անտեղի, կարծես մի մեծ մեղք ես գործել»:

- 375 Եվ Ժպտաշուրթն Ափրոդիսը պատասխանեց այնժամ նրան.
«Դիոմե՛դն ինձ վիրավորեց, Տիդևայանը ամբարտաւան,
Երբ կամեցա կովից հանել իմ էնիաս սիրած որդուն,
Որն աշխարհում ամենից շատ սիրելի է միշտ իմ սրտին:
Բորբոքվում է մարտը ոչ թե տրավացոյ և արայանց մեջ,
380 Այլ կովում են անմահները դեմ դանաչանք ամբարտաւան»:

Եվ Դիոնն երկնապսակ աստվածուհին կրկին ասաց.

- «Ո՛հ, համբերիր, դուստր իմ անուշ և զիմացիր սրտիդ ցավին,
Մարդկանց կողմից կրել ենք մենք, օլիմպացիք, շա՛տ տառապանք
Եվ, միմյանց դեմ, պառակտվելով, շատ ենք նյութել դավ ու ցավեր»:
385 Տուժեց Արեսն, երբ որ նրան դուշոք որդիներն Ալեոսի՝
Էփիալթեսն և Օթոսը կաշկանդեցին կապանքներով,
Եվ տասներեք ամիս մնաց նա պղնձյա մուրձ բանափ մեջ:
Կկործանվի կովից անհագ և մարտահույզ Արեսն աշնտեղ,
Եթե միայն նրանց խորթ մայրը էրեբեն դեղեկցափայլ
390 Շուտ չհայտնեիր դա Հերմեսին: Եվ դողացավ Հերմեսն այնժամ՝
Ժանտ կալանքից խիստ ուժասպառ և տառապած բուռն-Արեսին:
Տուժեց սաստիկ նաև Հերան, երբ քաջ զավակն Ամփիտրոնի
Նրա կրծքին, ստինքի տակ, զարկեց սլաքն երեքսայրի:

- 395 Զարհուրե՛լի մի ցաւ էր այն, որ զիցու՛նի Հերան կրեց:
 Սուր սլաքից տուժեց նու՛նիսկ ահեղագու՛յնն անմահներից՝
 Ինքն Հաղեսը: Նու՛յն այդ քաջը, որպի՛ն Զեսի, զարկեց նրան,
 Մեռչալների դոների մօտ՝ մատնելով խոր տառապանքի:
 Ու բարձրացաւ Հաղեսն այնժամ բարձրաբլուր Օլիմպոսը՝
 Սիրտը տխուր, խիստ ցավատանջ ու վշտահար. սուր սլաքը,
 400 Որ մխրձել էր ուսի մեջ, լլկում էր դեռ նրա հոգին:
 Նրան բուժեց Պետլն աստվածն՝ ցավահալած դեղ-դարմանով.
 Որովհետեւ նա ծնւած չէր որպէս մի սոսկ մահկանացու:
 Հանդըզնագույն և մոլեղին ոճրագործը այդ երկրածին
 Իր աղելով օլիմպացի անմահներին տանջում էր միշտ:
 405 Իսկ այդ մարդուն քո դեմ դրդեց Աթենասը կապուտաշա:
 Խե՛նթ Տիգեսյան, չհասկացաւ, որ արեւատ չի լինի նա՛,
 Ով հանդգնի կովի ելնել ընդդեմ հավերժ անմահների:
 Զավակներն իր էլ նրան հայր չեն անվանի՝ ծնկին նստած,
 երբ որ դաժան մարտակովից մի օր նա տուն վերադառնա:
 410 Ուստի այժմ Տիգեսյանն այդ,— թեկուզ քաջ է,— թող լաւ խորհի՛
 Գուցե դուրս գա իր դեմ կովի քեզանից էլ հզոր մի քաջ.
 Այն ժամանակ Աղբետեսի խոհեմ դուստրը՝ Էգիալլեն,
 Դիոմեդէս ձիադուստի կինը չքնաղ, գուցե տխուր,
 Կականալիր, կես գիշերին ընտանիքն իր քնից հանի,
 415 Որ ողբ անի իր ամուսնու՝ աքայանց մեծ քաջի համար»:

Աւաց, սրբեց երկու ձեռքով արշունն անմահ ձեռքից նրա:
 Զեռքը իսկույն առողջացաւ, անցաւ ցավը ծանրակսկիծ:
 Մինչդեռ Հերան և Աթենասն,— ականատես այդ ամենին,—
 Ծաղրական խոսք սկըսեցին Կրոնոսյան Զեսի առաջ:

- 420 Եվ նախ խոսեց սլաքծառաշա Աթենասը աստվածունի.
 «Ո՛ւր Զես, իմ հա՛յր, չե՞ս զայրանա, եթե մի խոսք ասեմ հիմու.
 Գուցե դրդեց այս Կիպրուհին մի որեւէ աքայուհու
 Սեր որոնել տրուպցոց մեջ, որոնց այնքա՞ն շատ է սիրում.
 Եվ պերճազգեստ աքայուհուն փայփայելիս, գուցե իրոք,
 425 Նրա ոսկի ճարմանդներով է սա քերծել իր ձեռքը նուրբ»:

Այգալես ասաց: Ժպտաց հայրը անմահների, նաև մարդկանց:
 Նա ոսկեզեղ Ափրոդիսին մոտ կանչելով՝ խոսքն իր ասաց.
 «Դո՛ւստր իմ անուշ, քո դործը չէ պատերազմը աղմկարար,
 Այլ զբաղվիր դու սիրասուն ամուսնության դործով միայն,
 430 Իսկ գործերն այդ թող որ հոգան լուի Արեան ու Աթենասը»:

Այդպէս ահա խոսք ու զրույց էին տնոմ նրանք այնտեղ,
 Մինչ մարտատենչ՝ Դիոմեդն էր ջանում զարկել Էնիասին,
 Բեպետ գիտեր, որ իր ձեռքով Ապոլլոնն է նրան պահում,
 Բայց նա,— նուշխիսկ հաղթ ասածուն անտեսելով,— փափագում էր
 435 Ոչնչացնել քաջ Էնիասին և պերճ զենքեր շորթել նրա:
 Երեք անգամ նա հարձակվեց, որ կործանի նրան ամբիշտ,
 Երեք անգամ Ֆոյրոսը ետ մղեց նրա վաճանք վառ.
 Չորրորդ անգամ՝ երբ նա ցատկեց դէի նման, որ հարվածի,
 Կորովածիդ Ապոլլոնը սպառնալով գոռաց ահեղ.
 440 «Զդո՛ւյշ, Տիդլա՛ն, շուտ կ'տ քաշվիր, անմահներին քեզ հավասար
 Դու մի՛ կարծիր: Մարդկայնական և ոչ մի ցեղ երկրի վրա
 երբեք ուժով համադր չէ հավերժ անմահ աստվածներին»:

Այդպիս ասաց: Խուսափելով կորովածիդ Ապոլլոնի
 445 Ժանտ զայրույթից, Դիոմեդը այնժամ փոքր ինչ էտ նահանջեց:
 Մինչ Էնիասին թունդ ժխտից Ապոլլոնը հանեց, տարավ
 Դեպ հոյակապ իր տաճարը՝ զեպի բարձունքը Պերգամի:
 Այնտեղ Լեթովն և Արթեմիսն աղեղնավոր նորից նրան
 Ուժ ու կորով ներշնչեցին, շնորհեցին փառք ու պատիւ:
 Իսկ Ապոլլոնն արժաթաղեղ՝ անդ ստեղծեց մի ուրվական՝
 450 Քաջ Էնիասին հար ու նման, տեսքով, զենքով ճիշտ նրա պես:
 Ուրվականի շուրջն աքայանք և դյուցազուն տրովադացիք
 Վահաններով կամարակերտ, վահաններով լեթեաշարժ,
 Զարդում էին միմյանց կրծքի զենքն ու աստղարք Լոյնամորթ:
 Այդ միջոցին բուռն Արեսին կանչեց Ֆոյրոսն Ապոլլոնը.
 455 «Արե՛ս, Արե՛ս, մարդակոտոր, արշուճուռ, զարսպաջարդ,
 Զե՛ս մտածում դուրս բերել թունդ մարտակողից դու այդ մարդուն՝
 Տիդեսյանին, որ պատրաստ է կռվել նուշխիսկ հայր Զևսի դեմ:
 Նախ՝ նիզակով ձեռքը քերծեց նա Կիպրուհի աստվածուհու,
 Այնուհետև դէի նման դրս՛ տվեց և ինձ վրա»:

460 Եվ Ապոլլոնն այդ ասելով՝ բաղմեց զլիսին վեհ Պերգամի,
 Իսկ Արեսը, նմանվելով թրակացի քաջ զորապետ
 Ակամասին, աճապարեց, որ հորդորի տրովադացոյ.
 Քաջակերեց նա Պերիամի աստվածասուն զավակներին.
 465 «Ո՛վ որդիներ աստվածասուն Պերիամոսի, դուք դեռ երկա՞ր
 Թույլ պիտի տաք, որ կոտորեն աքայացիք ձեր աղզն ամբողջ,
 Բե՛ս ուղում եք կռվին հասնի սուրբ Իլիոնի զարբաներին:
 Ահա ընկավ մարտիկը քաջ՝ Հեկտորի պես մեծարեղի,
 Մեծ Էնիասը, հզորագույն այդ զավակը վեհ Անքիդի:
 Նետվե՛նք շուտով զեպի կռիվ, փրկե՛նք աղնիվ մեր ընկերոջն»:

470 Այգպէս ասաց և ամենքին նա ներշնչեց ուժ և կորով:

Մինչ Հեկատորին աստվածազարօ Սարպեղոնը խիստ կշտամբեց.
«Ո՛ր է, Հեկատօր, զորութունդ. մինչդեռ առաջ պնդում էիր,
Բն քաղաքը ամրապարիսպ, առանց զորքի զաշնակցային,
Կողաշտպանես փեսաներիդ, եղբայրներիդ հետ միասին:
475 Բայց նրանցից և ոչ մեկին չեմ նշմարում այժմ՝ այստեղ.
Խուսափում են նրանք կովից, ինչպէս շները՝ առյուծից,
Իսկ ահա մենք՝ զաշնակիցներս, մղում ենք դու ձախառամաբա:
Ես էլ կովոյ զաշնակից եմ, եկած հեռու-հեռունիցի.
Հեռու են խիստ իմ Լիկիան և Քսանթոսը մեր հորձանուտ.
480 Ուր թողել եմ ես անձկալի իմ ամուսնուն և մանկիկիս,
Բյուր պանձ ու գուշք, որոնց համար սիրտն է հուզվում շրտվորի.
Բայց զրդում եմ ես լիկիացոց դեպի կովի. պատրաստ եմ ես
Այգ քաջի գեմ մարտիկ, թեև ոչինչ չունեմ ես Լիկիանում,
Որ ինձանից զրափելին կամ շտպելին աքայացիք:
485 Մինչ դու անշարժ կանգնած ես արդ՝ և զորքերին չես հորդորում
Քաջ զիմանալ աւ պաշտպանել իրենց որդոց և պերճ կանառաց:
Զդո՛ւշ, Հեկատոր, որ թշնամու ամենակուլ ցանցերի մեջ
Զբնկնեք հանկարծ և չդառնաք նրա ձեռքին որս կամ ավար,
Եվ թշնամիք շտորտակեն ձեր քաղաքը հոյակապուցի:
490 Պարտավոր ես զիշեր-ցերեկ գու այգ հոգալ և աղերսել
Հեովից եկած քեզ զաշնակից և զորապետ այս քաջերին,
Որ քաջ կովեն, որպէսզի գեթ դո՛ւ զերծ մնաս բամբասանքից»:

Այգպէս խոսեց Սարպեղոնը, խաչթեց սիրտը նա Հեկատորի:
Զենքերն հազին՝ մարտակառքից նա ցած թռավ վայրկենապէս,
495 Սուր նիզակներն իր ձոճելով՝ շրջեց բանակն ամրոցովին,
Կովի տենշով վառեց սրտերն և բարբոքեց զաժան կռիւ,
Եվ ետ դարձան խոկուշն նրանք ու կանգնեցին աքայանց դեմ:
Բայց կանգնեցին և արգիլյանք՝ առանց ահի ու սարսափի:

Ինչպէս որ սուրբ կալերի մեջ քամին տանում է մղեղը,
500 Տանում, ցրում մղեղն հարդի, երբ Դեմետրան խարտիշադեղ
Գործի գրած հողմը հնչեղ՝ պտուղն հարդից ջոկում է ժիր
Եվ ողջ երկիրն սքողում է այգ մղեղով ճերմակաթուշր,—
Այգպէս ահա ճերմակեցին արգիլացիք թանձր փռուց,
Որ սրբնթաց կովի վազող բյուր ձիերի սմբակներից
505 Վեր բարձրացավ, հասավ մինչև լացն երկիրքը պղնձագուշն:
Կառավարներն հզոր ձեռքով քշում էին ձիերն իրենց:

Արեան օգնեց տրտմոգացոց, մեղով ծածկեց դաշտը մարտի,
 Շրջեց դաշտը ամեն կողմից և կատարեց այգուկս կամքը
 Ոսկեսուտան Եստիլանի: Ֆոյրոսն իսկույն, նկատելով,
 510 Որ հեռացավ դանախացոց մեծ պաշտպանը՝ վեհն Աթինաս,
 Պատվեր տվեց սգեշնչել և բարբոթել տրտմոգացոց:
 Աստիլոնը պերճ տաճարից իր դուրս հանեց քաջ էնիասին,
 Ազգասպետի սիրտը իսկույն վառեց հուժկու նոր հռանդով.
 Եվ Անքիդի հզոր որդին եկավ, կանգնեց համհարզի մեջ:
 515 Ուրախացան բոլորն այնժամ, երբ որ տեսան նրան այգուկս
 Կորովալիր և կենդանի: Բայց հարց ու փորձ չարին, քանզի
 Մտահոգված էին դործով, որ նշովեցին մարդակոտոր
 Բուռն Արեսը, Արծաթադեղն ու Գծտուխյան անհաղ ուղին:

Մինչ Ողիսը, Դիոմեդը, զույգ գյուցաղուն Այասները
 520 վառում էին մարտական տենչը դանախանց, որոնք այնժամ
 Տրոյապոլսի զորքի ուժից բնավ երկյուղ չէին զգում,
 Այլ սպասում էին անշարժ, այն մթագույն ամպերի պես,
 Որ մեղմ օրին գիշում է Զևսը լեռների զազաթներին,
 Երբ նիրհում են Բուրեսը և սաստիկառնչ հողմերը այլ,
 525 Որոնք իրենց ահեղ շնչով՝ աղմբկալից և ուժգնակի՝
 Զարկում, ցրում են կույտերը ստվերամած թուխ ամպերի:
 Այգուկս էին անդ սպասում դանախացիք տրոյապոլսոց:
 Իսկ Աթրիդը բանակի մեջ պտտվում էր՝ պատվեր տալով.
 «Միշտ մա՞րդ եղեք, սիրելիներ՛ք, ներշնչվեցե՛ք քաջարությանք,
 530 Պատկառեցե՛ք ժանտ կավի մեջ դուր միմյանցից. ուր կա ամոթ՝
 Զորքն ավելի փրկության՝ է արժանանում, քան կորուստի,
 Իսկ փախչողին չեն սպասում ո՛չ փրկության և ո՛չ էլ փառք»:

Այգուկս ասաց, տեղը նետեց: Տեղն այդ դիպավ դեմը կանգնած
 Քաջ էնիասի ընկերոջը՝ Դեիկոլոն Պերգասյանին,
 535 Որին, իբրև ամենազոր և խիզախող մի մարտիկի,
 Տրոյվի մեջ հարգում էին՝ Պերկամոսի որդոց նման:
 Զարկեց իշխան Աթրիդեսը տեղով նրա կուռ վահանին.
 Տեղին վահանն արգելք չեղավ. ճեղքեց պղինձն և շեշտ անցավ,
 Ապա մեխովեց դռառ միջով նրա փորը՝ վարի կողմից.
 540 Յած գլխովեց նա թնդյունով, և ղենքերն իր շառաչեցին:

Մինչ սպանեց էնիասն այնտեղ երկու մարտիկ քաջակորով՝
 Դիոկլեսի որդոցն երկու — Օրասիոքին և Կրեթովին,
 Որոնց հարուստ հայրն ապրում էր չքնաղաշեն Փեռնի մեջ

- 545 եւ ծագել էր այն Ալփիոս կոչվող գետից լայնահորձան,
 Որի ջուրը հորդ հոսում է Պիլոսի սուրբ երկրի միջով:
 Դեռն այդ ծնեց բազում մարդկանց և Օրսիլոք թագավորին.
 Իսկ Օրսիլոքն աշխարհ բերեց Դիոկլեսին մեծահոգի:
 Դիոկլեսից ծնունդ առան զույգ զավակներն այդ երկվորյակ՝
 Կոկլոնեքում քաջահմուտ Օրսիլոքն ու Կրեթովնը:
 550 Ահա սրանք, երբ մեծացան, սև, խորագող նավերի մեջ
 Արգիվացոց հետ միասին եկան Իլիոն բազմաժուլդ:
 Սակայն զրանց երկուսին էլ արդ կաշկանդեց մահն անողոք:
 Ինչպես հուժկու երկու առյուծ, որ, մեծացած լեռան զխին,
 Խիտ, ամեհի տնտառի մեջ սնված իրենց ծնող մորից,
 555 Նախիրներից պարարտ եղներ ու ոչխարներ փախցնելով՝
 Ավերակ են դարձնում անվերջ փարախները աղնիվ մարդկանց,—
 Բայց վերջապես մարդու ձեռքով խորտակվում են նեւահարված,—
 Այդպես ահա մեծ էնիոսի կարող ձեռքով հաղթահարված՝
 Սրանք այնտեղ տապալվեցին ինչպես բարձրիկ եղենիներ:
- 560 Ընկածներին շատ կարեկցեց Մենելայը քաջամարտիկ:
 Նա, շողողուն սլզինձն հագած, առաջ վազեց զրոհ տալով,
 Զեռքին սուր տեղն իր ճոճելով: Նրան զրդեց Արեսն այնժամ,
 Մտածելով, թե էնիոսի հարվածից նա կտապալվի:
 Սակայն նրան տեսավ աղնիվ Նեսթորի ճեւան Անտիլոքոս:
 565 Նա համարձակ թափ առաջ, վախենալով, թե միգուցե
 Անդ վնասվի արանց արքան և ի դերև դառնա գործը:
 Զույգ հերոսներն այդ միջոցին պատրաստ էին մրցամարտի՝
 Սուր նիւակներն ու ձեռքերը արդեն պարզած մեկմեկու դեմ:
 Երբ ազդապետ Անտիլոքը կանգնեց կողքին Մենելայի՝
 570 Քաջ էնիոսը,— թեպետ հզոր մարտնչող էր,— նկատելով
 Զույգ քաջերին միմյանց կողքի, չհանդգնեց դուրս գալ ընդդեմ:
 Այդպես՝ նրանք դիակները տարան դեպ զորքն աքայական,
 Եւ, վատաբախտ եղբայրների դին հանձնելով ընկերներին,
 Շուտ եւ դարձան դեպի ճակատ, սկսեցին կռիւլ խիզախ:
 575 Արդ տապալվեց Պափլագոնյան զորազուլը պանծալի՝
 Պիլիմենոսն աստղարակիր, որը նման էր Արեսին:
 Քաջակորով Մենելայիս Աթրիդեսը տեղով ուժգին
 Զարկեց նրան դեմ հանդիման, կտրեց վիզը խսկույն ևեթ:
 Իսկ Անտիլոքը հարվածեց Ատիմնոսյան կառավարին՝
 580 Քաջ Միդոնին, երբ դարձնում էր սա ձիերն իր միասմբակ.
 Մի մեծ քարով զարկեց նրան, նրա ձեռքի ճիշտ արմուռնին.
 Փղտկրազարդ երասանակն ընկավ գետին՝ ավաղի մեջ:

Անտիոքը առաջ նետվեց և հարվածեց նրա քունքին.
 Հառաչելով ու զլխովայր նա զլորվեց շքեղ կառքից,
 585 Ու իր զլխով և ուսերով խսկուչն թաղվեց մեջը հողի.
 Այդպես երկար մնաց կանգուն, խոր ավազի մեջ մխրձված,
 Իսկ Անտիոքն հարվածելով՝ բշեց ձիանց զեղ տրոյանք:

Քաջ Հեկատորը կռուող շարքում նկատելով հերոսներին՝
 Նետվեց առաջ, և նրա հետ՝ հաղթ գնդերը տրոյադաշտան:
 590 Նրանց զլուսն էին Արեսն և Էնիով մեծաբեկին.
 Սա տանում էր իր հետևից ժանտ Շվիոթը պատերազմի,
 Իսկ Արեսը, իր հաղթ ձեռքով ճոճելով մի վիթխարի տեղ,
 Պտավում էր մերթ առջևից, մերթ հետևից քաջ Հեկատորի:

Տեսավ նրանց և զարհուրեց Դիոմեդեսն ահեղագուռ.
 595 Ինչպես ճամփորդ մի անհմուտ, մեծատարած դաշտն անցնելիս,
 Ծովը թափվող արադահուս և փրփրաղեղ գետի առաջ
 Կանդ է առնում խիստ շվարած ու ետ դառնում սարսափահար,—
 Այդպես Տրոյանն ետ քաշվելով՝ գիմեց զորքին, ազադակեց.
 «Որքա՞ն պիտի մենք հիանանք, ս'ի սիրելի դուքազոտներ,
 600 Քաջարությանը աստվածակերպ և արկավոր Հեկատոր քաջի.
 Միշտ մի աստված, մոտը կանդնած, վաճում է մահը նրանից,
 Նրա մոտ է աշխմ Արեսը՝ մահկանացու մարդու զեմքով:
 Ե՛տ նահանջեք մարտադաշտից՝ զեմքով դարձած զեղ տրոյացիք,
 Սակայն բնավ չհանդգներ մարտել ընդդեմ անմահներին»:

605 Այդպես ասաց: Բայց տրոյացիք հետապնդում էին նրանց:
 Եվ տապալեց Հեկատորն երկու հզոր քաջի,— մի կառքի մեջ
 Մեկտեղ կանդնած,— Անքիալոս և Մենեսիբես հերոսներին:
 Տեսավ, խղճաց ընկածներին մեծ Այասը Թեկեմոնյան,
 Արագ վաղեց զեղ զիերը, նետեց տեղը իր շողջողուն
 610 Եվ տապալեց Սեղագոսի փալլուն որդի Ամփիփոսին:
 Ծոխ և հարուստ ապրում էր նա Պիսոսմ. սակայն բախար նրան
 Հանեց կռվի՝ հանուն փառքի Պերիամոսի և իր որդու:
 Թեկեմոնյան Այասը քաջ տեղը զարկեց նրա մեջքին
 Եվ, ներքևից, փորում ցցվեց երկայնատվեր տեղը նրա:
 615 Նա թնդչունով զլորվեց ցած: Վրա վազեց քաջազն Այաս,
 Որ նրանից զենքը պսկի, բայց տրոյացիք նրա վրա
 Տեղացին բոլոր տեղ-նիղակներ, որ վահանին էին զարկվում:
 Եվ նա հասավ ու դիակից պղինձ մկունդը դուրս քաշեց,—
 Բայց մնացած շքեղ զենքերն ուտից պոկել հնար չեղավ,

- 620 Որովհետեւ, սլաքների տարաւիւի տակ, նա մտածեց.
 Չպաշարե՞ն հանկարծ իրեն տրուվաղացիք պղնձադէն,
 Որ տիգամոր բշուր քաջերով արդեն գալիս, հասնում էին:
 Եվ Այստը,— թեպէտ հազիւ էր և քաջազոր, անպարտելի,—
 Տեղի տվեց՝ մեծ ուժերին և նահանջեց արագորին:
- 625 Մինչդեռ դրանք կռւում էին ահեղագոր այդ ճակատում,
 Օրհասն հանկարծ կռիւի կանչեց մեծավիթիտար և քաջագործ
 Տելոսդուն՝ Հերակլյանին՝ ընդգեմ գլուցադն Սարպեդոնին:
 Երբ որ նրանք, խոյանալով, եկան հասան դեմ հանդիման,
 Նախ բարբառեց Տելոսդուն, թոռն հերոսի հռչակովոր.
- 630 Այսպէս ասաց նա զաւաւիին ամպաշարած Զեւ-դդոնի.
 «Ո՞վ Սարպեդոն, լիկիացոց պետ, բայց անձանո՞թ ուղմի դործին-
 Ինչո՞ւ եկար. ճակատելու, որ զոգոցոյս զարհուրանքից:
 Սո՛ւտ են ասում, քեզ կոչելով ասպարակիր Զեւի զավակ,
 Քանդի, այո՞, շատ բաներով նսեմ ես զու աչն քաջերից,
- 635 Որոնք դեռ հին մարդկանց օրոք ծնվել էին Զեւ-դդոնից:
 Տե՛ս, ասում են, մեծ զորութեան և կորովի տեր է եղել
 Իմ մեծ ծնող Հերակլեսը քաջախիղախ, առյուծախիտ:
 Մի ժամանակ կալումեղոն թագավորի ձիանց համար
 Այստեղ եկով լոկ վեց նավով, սակավաթիվ դուքերի հետ,
- 640 Բայց կործանեց քաղաքն Իլիոն, փողոցները ամալայցրեց:
 Իսկ զու անշափ փոքրօղի ես և զորքդ պիտ մահվան մատնես,
 Թեև երբև մեծ օգնութեան ցույց չես տվել տրուվաղացոց:
 Եվ զու,— թեև որպէս կռվող Լիկիացից ես եկել այստեղ,—
 Այժմ իմ ձեռքով հաղթաբարձ՝ կանցնես զարբասը Հադեսի»:
- 645 Բայց առարկեց Սարպեդոնը՝ քաջ զորավարը լիկիացի.
 «Ճիշտ ասացիր, Տելոսդուն՝, նա կործանեց Իլիոնը մեծ,
 Բայց այդ եղավ կալումեղոն թագավորի անմոտոթյամբ,—
 Որն իր արդար բարերարին անարգեց խիստ լուսանքներով,
 Եվ շտվեց նժուգները, թեև հեռվից էր նա եկել:
- 650 Իսկ քեզ, ահա՛, մահ կրերի սև օրհասը աչդ իմ ձեռքով,
 Եվ զու, տեղովն իմ տապալված, փառքը կռիւի ինձ պիտի տաս
 Իսկ Հադեսին կտաս հոգիք»: Այդպէս ասաց Սարպեդոնը:
 Այնժամ խեղույն Տելոսդունն առավ տեղը իր հացենի:
 Նույնը արեց և իսոխն իր: Երկու տեղն էլ երկայնստովեր
- 655 Սուր սլացան ճիշտ միաժամ: Սարպեդոնը զարկեց վզին.
 Չարագուշակ սուր սլաքը վիզը ճեղքեց և դուրս թռավ:
 Խաւարամած սև դիշերը փակեց քաջի աչքերն իսկույն:

Իհնչ մեծ տեղը Տելոպոլեմի վարավեց ազգրին Սարպեդոնի,
 Ճեղքեց թափով մկանունքը և սսիտրի մեջ մխրճվեց,
 660 Բայց նրանից հայրը վանեց եղևոնական մահն այս անգամ:
 Քաջ ընկերներն իսկույն մարտից Սարպեդոնին դուրս հանեցին:
 Բայց տեղն երկար, ազգրին մեխված, քարշ էր գալիս իր հետևից
 Ու տանջում էր նրան սաստիկ, և ոչ սքի մտքով շանցավ
 Ազգրից հանել տեղն հացենի: Իրարանցման մեջ ընկնելով,
 665 Աշխատեցին, որ նա շուտով կառքը նստի ու հեռանա:

Իսկ արքայանք Տելոպոլեմին նույնպես մարտից դուրս հանեցին:
 Տեսավ նրան քաջակորով Ողիսեսը աստվածակերպ,
 Հուզվեց սաստիկ և իր հողին համակվեց մի երկմտանքով—
 Արդյոք անմահ, սրտազուշ Զևսի որդո՞ւն հետապնդել,
 670 Թե՞ լիկիացոց հողին կորզել՝ զրո՞հ տալով նրանց վրա:
 Բայց վեհանձն Ողիսեսին բախտի կողմից չէր վիճակված
 Սուր պղինձով տալ սպանել Զևս-ղզոնի հզոր որդուն:
 Լիքենաք նրա հողին դեպ լիկիացոց ամբոխն ուղղեց,
 Նա սպանեց Կերանոսին, Ալասատորին, Քրոմֆիոսին,
 675 Նոմեոնին, Ալքանդերին, Պրիտանիսին, Հալիոնին:
 Շա՛տ լիկիացոց դեռ կշարգեր Ողիսեսը աստվածակերպ,
 Եթե նրան չնկատեր կորդակաճոճ Հեկտորն ահեղ,
 Որը իսկույն, պղնձաշող զրահն հագած, զրոհ տվեց,
 Մեծ դարհուրանք պատճառելով դանապացոց: Ուրախացավ
 680 Զևսի զավակ Սարպեդոնը և ձայն տվեց աղերսավրի:
 «Ո՛հ, թույլ չտաս, Պերիամոսյա՛ն, որ ես մնամ այստեղ ընկած,
 Դանապացոց ձեռքին գերի: Այլ օգնի՛ր ինձ, որ զեթ հողիս
 Ձեր քաղաքի մեջ ավանդեմ, եթե միայն չի վիճակված,
 Որ ետ դառնամ նորից տունն իմ, իմ անձկալի հողն հայրենի,
 685 Եվ ամսրեմ սիրանվեր իմ ամուսնուն ու մանկիկիս»:

Այգպես խոսեց: Բայց Հեկտորը կորդակաճոճ՝ ոչինչ չտասց,
 Այլ սլացավ թափով առաջ, լի անձկագին մի տենշանքով՝
 Հաղթահարել զորքն արալանց, կորզել հողին շատ շատերի:
 690 Իսկ զյուդազուն ընկերները աստվածազարմ Սարպեդոնին
 Տարան դրին Զևս-ղզոնի պերճապաճույճ կաղնու ներքո,
 Այնուհետև նրա ազգրից հացենի տեղն հանեց իսկույն
 Քաջակորով Պելագոնը, որ ընկերն էր նրա սիրած:
 Շունչն սպառվեց Սարպեդոնի և խավարեց լույսն աչքերի,
 Սակայն շուտով ուշքի եկավ, երբ որ փչեց Բոբեսաը,
 695 Ու թարմացավ կուրծքը նրա, որ շնչում էր սաստիկ դանդաղ:

Հալածվելով Արես աստծուց և Հեկտորից պղնձադեն,
Արայացիք այդ ժամանակ ո՛չ դեպ նավերն էին փախչում,
Ո՛չ էլ նետովում մարտակովի, այլ նահանջում էին դանդաղ,
Նկատելով, որ Արեսը զորքի մեջ է արավադացուց:

- 700 Ո՞վ էր արդյոք առաջինը, ո՞վ վերջինը, որոնց պենքը
Պերկամոսյան հաղթ Հեկտորը և բռնն Արեսը շորթեցին:
Ինքներսն էր աստվածակերպ և ձիազուստ Օրեստեսը,
Իննոմավոնն ու քաջասիրտ Տերեկոսը էթուացի,
Էնոպոսյան պերճ Հելենոսն ու գոռեզարդն Օրեսիվոս,
705 Որը, անվերջ հարստություն — դանձ զիզելով, բնակվում էր
Հիլեի մեջ, Կիփիսական լճի ափին, որտեղ նաև
Ապրում էին արգասավոր հողերի տեր բեովաացիք:
Հենց որ տեսավ լուսավեհիկ աստվածուհի Հերան հանկարծ,
Թե ի՞նչպես գոռ մարտակավում կոտորվեցին արդիվացիք,
710 Իսկույն ևեթ այս թևավոր խոսքերն ասաց Աթենասին.
«Լսիր, ավա՛ղ, վահանակիր Զևսի դո՛ւստր անպարտելի:
Մի՞թե միայն ունայն խոսքով Մենելային մենք խոստացանք
Քանդել Իլիոնն ամրասարխալ և տուն դառնալ աշնուհետե:
Իսկ մենք այսպես թույլ ենք տալիս ժանտ Արեսին խիստ մոլեգնել.
715 Ե՛կ մոտենե՛ր՝ ի՞նչպես արդյոք մեր զորությունն ի դորժ դնենք»:

- Այդպես ասաց: Չընդդիմացավ Աթենասը աստվածուհի:
Իսկ զիցուհին ավազագոչն, դուստրը վերին Կրոնոսի,
Աճադարեց կարգի բերել իր ձիերը ոսկեառյան:
Իսկ Ժիր Հերեն կառքի շուրջը — երկաթափուռ նրա սռնուն
720 Պինդ հագցրեց կոր, յւթնաճաղ անիվները պղնձաճուլլ:
Ոսկի էին կուռ հեցերը, կամարները՝ անմաշ պղինձ,
Ամրակառույց ու պինդ զոգված, տեսքով փայլուն ու դերհրաշ:
Արծաթակերտ թուփերն էին շուրջանակի բոլորաշեն:
Կառակողովն ամրացած էր պիրկ թևերով՝ ոսկի, արծաթ,
725 Նրա վրա կամարածև կային երկու պերճ ակիշներ,
Իսկ առջևից դուրս էր ցցված արծաթաճուլլ փայլուն քեղին,
Որի գլխին Հերեն կապեց շքեղ անուրը ոսկեկերտ.
Նրա միջով պտույտ տվեց նա ոսկեզօծ սամոսիներ:
Իսկ մարտատենչ Հերան լծեց իր ձիերը արագավազ:

- 730 Մինչ Աթենասն, ասպարակիր Զևսի դուստրը, իր վրայից
Հանեց պեցի իր հոր շեմքին այն ծածկոցը խալտանկար,
Որ ըստեղծել էր հենց ինքը, որ կերտվածքն էր իր մատների,
Իսկ փոխարենն հաղավ զրահն ամպահալած Զևս-զդոնի:

- Արագ ու ժիր գինովեց շէնքով արտոսարարեր պատերազմի։
- 735 Ուսին ծածկեց նա աստարը փաշակնացալս ու ծոպովոր,—
 Զարհուրելի՜ն, որի շուրջը զալարված էր Սարսափն ահեղ.
 Նրա մեջ են ուժ ու կոխով, սոսկումները մահախուճապ,
 Նաև զլուսը Գորգանի՜ կործանարար, դաժանագուշն
 Եվ սոսկալի աշն հրեշի, որ ճիվադն է Զեա ասածու։
- 740 Գլխին դրեց սաղավարաւ քառաճարմանդ ու ոսկեկոտ,
 Որն ալիւի զորավոր էր, քան զորքն հարչուր քաղաքների.
 Կանգնեց կառքին նա բոցափաշ, ձեռքը առավ նիզովը հազոյ,
 Վիթխարագուշն ու ծանրագին, որով զուտորը աշն հայրազոր
 Ի վիճակի էր ջախջախել կռնող շարքերն հերոսների։
- 745 Երբ մտրակեց Հերան ձիանց, ճարնչալով և ինքնաբար
 Լաշն բացվեցին գոներն երկնից, որոնց հսկում են ժամեշը.
 Սրանց հանձնված է պահպանել մեծ երկինքն ու Օլիմպոսը,
 Որ բաց անեն կամ սլինդ փակեն թուխտ-ամուրի կուտակներով։
 Եվ քշեցին այդ գոներով մտրակահար նծուզներին։
- 750 Շուտով հեռվից տեսան Զեաին, որը նոտած էր մեկուսի
 Բաղմարչուր Օլիմպոսի զազաթներից մեկի վրա՝
 Անմահներից առանձնացած։ Զիւրն իսկուշն կանգնեցնելով,
 Լուսաթնիկ Հերան աշտպես դիմեց Զեաին Կրոնոսյան.
 «Զե՛ս հայր, միթե չե՛ս զայրանում Արեւի շար գործի վրա։
- 755 Ահա՛վասիկ, տե՛ս, թե ո՛րքան արագացի նա կործանեց։
 Մեծագուշն վիշա է պատճառում զա իմ սրտին, մինչ Կիպրուհին
 Եվ Ապոլլոնն արծաթաղեղ ուրախանում են բերկրալի
 Եվ զորում են այդ անխնային, որն և օրեքը չի հարգում։
 Չե՛ս բարկանա զու ինձ վրա, Զե՛ս հայր, եթե ժանա Արեւին,
- 760 Հալածելով, զուրս վտարեմ կովից ուժովն իմ զայրագին»։

Ամպահավաք Զեան իսկուշն ասաց նրան ի պատասխան.
 «Գնա՛, զրդիր Արեւի դեմ Աթենասին անպարտելի.
 Նա լավ գիտե ինչպե՛ս նրան նետել վշտի և ցավի մեջ»։

- Ասաց։ Նրան հնազանդիկ լուսաթնիկ աստվածուհին
- 765 Եվ մտրակեց նծուզներին, որոնք թռան առուշդ ու ժիր,
 Սալառնելով խոր երկնքի և աստղացիր երկրի միջև։
 Որքան մարդու աչքն է կտրում տարածովքունն հեռաստանի,
 Երբ զլիտողը, ժաշոին նստած, լռիկ նաչում է լուրթ ծովին,
 Ուղիղ այգքան թռան անցան խրոխտ ձիւրն աստվածների։

- 770 եկան հասան նբանք Տըրով և ղետերին հորդագնաց,
Ուր խառնելում են ջրերը Սիրմանդերի, Սիմովխի:
Ձիերն այնտեղ կանդնեցնելով՝ լուսավիհիկ աստվածուհին
Նրանց լծից արձակեց և պտակեց մեղով մի թանձրամած,
Իսկ Սիմովխսն աստվածային կեր բուսցրեց նրանց համար:
775 Եվ, բայլելով աղալնաբայլ, դիցուհիներն անցան սահառն,
Սրտանց ու խիստ ցանկանալով օգնել զորքին արդիվական:
Հատան այնտեղ, ուր բազմաթիվ մեծ հերոսներ ամենահալթ
Խոնված էին այդ ժամանակ ձիամարդիկ Դիոմեդես
Փաջի շարջը՝ նման վայրագ ու զիշակեր առյուծների
780 Կամ վայրենի վարաղների, որոնց ուժն է անընկճելի:
Հզոր Հերան արդիվացոց ղեմը կանգնեց ու բարբառեց՝
Տեսքն ընդունած պղնձաձայն և մեծազոր Սեթենտորի,
Որն այնպես էր թունդ գոռոզում, ինչպես հիսուն մարդ միասին.
«Ամո՞թ, անա՛րդ արգիվացիք, չքնաղ եք դուք լոկ արտաքուստ:
785 Երբ Աֆիլեսն աստվածազարմ մասնակից էր կռիվներին,
Տրովադացիք, սարսափելով նրա անհաղթ սուր նիզակից,
Չէին կաբող դուրս դալ երբեք Դարդանական դարբասներից,
Մինչդեռ հիմա մարտնչում են ձեր զոգավոր նավերի մուռ»:

- Այդպես ասաց ու ամենքին ներշնչեց ուժ և քաջություն:
790 Իսկ Խաժակն Աթենասը դիմեց ղեկի Տիդեայանը,
Գտավ նրան և հանդիպեց իր ձիերի և կառքի մոտ,
Ուր նա իր վերքն էր զարմանում՝ խոցված նետով Պանդարասի.
Տանջվում էր նա քրախների մեջ՝ բուլտրակերտ և ծանրադին
Իր վահանի փոկերի տակ, որից ձեռքերն էին հոգնել:
795 Նա փոկերը վեր բարձրացրած՝ թուխ արյունն էր սրբում վերքից:
Հենված կառքի պինդ անուրին՝ այսպես խոսեց դուստրը Զեֆի.
«Տէ՛ղեսն, հարկավ, ծնեց յուրի, որք իրեն քի՛չ է նման.
Կարճահասակ էր՝ Տիդեսը, բայց մարտիկ էր անդերադանց:
Մի ժամանակ ինքս նրան արգելեցի դուրս դալ մարտի,
800 Երբ խանդավառ ու մարտատենչ, իրր աքայանց պատգամավոր,
Մենակ եկավ Թերե քաղաքը՝ Կաղմոսի բշուր որդոց մոտ:
Նրան ես խիստ պատվիրեցի խնջույքներում լինել խաղաղ,
Բայց նա, սաստիկ ոգևորված, եռանդաշատ, ինչպես և միշտ,
Մարտի կանչեց անդ Կաղմոսի երկաթասորդ զավակներին
805 Եվ բուլբրին հաղթեց դյուրավ: Ես ի՛նքս էի օգնում նրան:
Ու այդպես էլ ահա և քեզ օգնում եմ միշտ և պաշտպանում,
Խրախոսում, որ քաջաբար կովես ընդդեմ արտվաղացոց,
Բայց դու, իրոք, կամ հոգնած ես բազմադաժան տքնուլթյառնից,

810 Կամ երկշուղն է քեզ կաշկանդել, դարձրել այդպես ծռել ու երկշուտ-
Ո՛չ, այլևս դու որդին չես Ինեսածին քաջ Տիդեախ:

Եվ Դիոմեդը շուտափույթ պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
«Ճանաչեցի ես քեզ խսկույն, ասպարաղի՜ր Զեսի դստրիկ.
Անկեղծ կասեմ քեզ ամեն բան ու չեմ թաքցնի քեզնից ոչինչ.
Ո՛չ խոնջանքն է ինձ կաշկանդել, ո՛չ էլ երկշուղը փոքրորդի.
815 Այլ քո պատվերն եմ կատարում, որ ես բնավ չեմ մոռացել.
Արդենցյոր դու ինձ կուլիլ ընդդեմ անմահ աստվածների
եվ ասացիր. եթե միայն Զեսի դուստր Ափրոդիտը
Դուրս դա մարտի՛ կարող եմ ես նրան զարկել սուր սղինձով:
Այդ պատճառով նահանջեցի և քաջարի արդիվացող
820 Պատվիրեցի ետ նահանջել և հավաքվել ահա այստեղ,
Քանզի հանկարծ նկատեցի, որ Արեսն է տիրում մարտին»:

Կրկին ասաց Աթենասը՝ պայծառաչյա աստվածուհին.
«Դիոմեդե՛ս, որ իմ սրտին սիրելի ես ամենքից շատ,
Մի՛ սարսափիր դու Արեսից, ոչ էլ ուրիշ աստվածներից,
825 Քանզի ե՛ս եմ քեզ օգնական՝ պատրաստ կանգնած քո թիկունքին»:
Հառա՛ջ, քշի՛ր Արեսի դեմ միասմբակ ձիերը քո,
Հասի՛ր թափով և հարվածիր, մի՛ վախենա բռնն Արեսից,
Ուխտադրուժ այդ աստըծուց, որ նենդ է միշտ և շարախինդ:
Դեռ նոր նա ինձ և Հերային խոստում ավելց և հանձն առավ
830 Կուլիլ ընդդեմ տրոլադացուց, օգնել միայն աքայացուց,
Բայց ուրացավ խոստումը իր և օգնում է տրոլադացուց»:

Այդպես ասաց, ապա կառքից Սեթենելին դետին դցեց՝
Ձեռքով նրան ցած քաշելով. Սեթենալը հնազանդվեց:
Նռանդալից աստվածուհին թռավ կանգնեց կառքի վրա՝
835 Դիոմեդի հետ միասին: Մարտակառքի կաղնե սունին
Խիստ ճրոքնչաց ծանրությունից մեծ դիցուհու և մեծ քաջի:
Իր ձեռքն առավ Աթենասը պերճ մտրակն ու երասանը,
Ապա քշեց միասմբակ ձիերին դուռ Արեսի դեմ,
Որն այդ ժամին մերկացնում էր էթուլացի հզոր քաջին,
840 Օքիսեսի փառապսակ փայլուն որդի Պերիփասին,
Եվ զենքերն էր խլում նրա: Աթենասը ծածկեց զխին
Սաղավարոր ժանտ Հադեսի, որ Արեսից անտես մնա:

Հենց որ Արես մարդաշարդը տեսավ հերոս Դիոմեդին,
Իսկույն ևեթ մեծավիթխար Պերիփասին թողեց այնտեղ,
845 Որտեղ նրան ջախջախել էր և հոգին էլ կորցել արդեն,

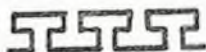
Ու վաղելով, դիմեց զեպի Դիոմեդեսը ձիադուստը:
 Երբ որ զրանք այդպես եկան, հասան միմյանց դեմ-հանդիման,
 նախ՝ Արեսը կառքի լծի և սանձերի վրայով՝ շուտ
 նետեց տեղը իր սղընձյա, որ դուրս կտրվի նրա հոգին:
 850 Բայց խաժակն Աթենասը բռնեց ձեռքով տեղը նրա
 Եվ դեն նետեց մարտականքից, ու տեղն ունայն ընկավ դետին:
 Ապա անհաղթ Դիոմեդը նետեց տեղը իր սղընձյա.
 Տեղն այդ Պալլաս Աթենասը նրա փսրի մեջ մխրձեց՝
 Մեջքից ներքև, ուր աստվածն այդ կապում էր իր լայնեղ դոտին:
 855 Ճիշտ այդ տեղին զարկեց քաջը և, ձեղքելով մաշկը չքնաղ,
 Դուրս քաշեց իր նիզակը սուր: Ճշաց Արեսն արույրաղեն,
 Այնպես՝ս դուռաց, ինչպես իննը կամ տասն հազար մարդ միասին
 Կգոռային մոլեկոնախանձ ու բորբոքված կավամարտում:
 Եվ ցնցվեցին արդիվացիք ու տրովացիք սարսուփահար,
 860 Քանզի կռվից չհագեցող Արեսն այգքան ահեղ դուռաց:

Ինչպես օգը մուլ է թվում սև ու թանձր ամպի ներքո,
 Երբ փշում է խորշակարեր և դառնաշունչ հողմը հանկարծ,
 Այդպես թվաց Դիոմեդի աչքին Արեսն արույրաղեն,
 Երբ ամպերի հետ միասին բարձրանում էր դեպի երկինք:
 865 Արագ հասավ նա Օլիմպոս՝ բարձր դահլին անմահների,
 Եվ, վշտահար դնաց նստեց Կրոնոսյան Զևսի կողքին:
 Ու ցույց տալով արյունն անմահ, որը ցայտում էր իր վերքից,
 Եվ դառնորեն հառաչելով՝ ասաց խոսքն իր այս թևավոր.
 «Զևս հայր, արդյո՞ք պիտ անտարբեր նայես դու այս ժճիրներին:
 870 Մենք, օլիմպյան աստվածներս միշտ իրար դեմ թշնամացած՝
 Մահկանացու մարդկանց համար, չարիքներ ենք նյութում միմյանց:
 Զայրացած ենք մենք քեզ վրա, դու ես ծնել այդ ժանտ կույսին,
 Որ իր սրտում սնում է լոկ եղեռնական ու չար խոհեր:
 Արդ՝ մենք բոլոր անմահներս, որ ապրում ենք Օլիմպոսում
 875 Հնազանդ ենք քեզ լիովին և կամքը քո միշտ կատարող,
 Միայն նրան չես զսպում դու ո՞չ քո խոսքով, ո՞չ էլ դործով,
 Եվ երես ես տալիս անվերջ քո զավակին այդ չարաղեսու:
 Եվ հիմա էլ նա Տիդևսյան Դիոմեդին ամբարտալան
 Դրդեց դուրս գալ աստվածների դեմ մոլեկոն մարտակովի:
 880 Եվ նախ խոցեց նա Կիպրոհոն՝ հարվածելով ձեռքի թաթին,
 Իսկ հիմա էլ դեի նման զրոհ տվեց նա ինձ վրա:
 Ինձ փրկեցին ոտներս արագ, ապա թե ոչ դեռ շատ երկար
 Պիտ մնայի դիակների կույտերի մեջ ես կենդանի
 Եվ ուժաթափ պիտ տանջվեի սուր սղընձի հարվածներից»:

- 885 Յասկոտ նայեց ամպահալաք Զևսը նրան և խոսքն ասաց.
«Լորի իսկույն, փոփոխամիտ, մի՞ քրթմնջա. օլիմպոսկյաց
Աստվածներից ամենից շատ քեզ հմ առում ես իմ սրտում:
Սիրում ես լսել խոսվություն, նախճիր, արշուն ու պատերազմ,
Անդուալ, համառ ոգի ունես դու՝ ի՛նչ և իսկ մորթդ նման.
- 890 Նույնն է, այո, քո մայր Հերան, որին հազիվ եմ ես զսպում:
Կարծեմ այժմ էլ դու միմիայն այդ պատճառով խիստ տուժեցիր,
Սակայն երկար ես չեմ կարող տեսնել տանջանքդ սոսկալի,
Զի որդիս ես, քեզ ինձնից է մայրդ ծնել: Ո՛հ, չարագործ,
Եթե ծնված լինեիր դու այլ աստծուց, պիտ նետվիր
895 Ավելի խոր Սանդարամեա, քան աստվածներն Ուրանոսյան»:

Այդպես ասաց և պատվիրեց նա Պետին՝ բուժել նրան:

- Պետնն իսկույն վերքին դրեց սպեղանի և օծված գեղ,
Բուժեց շուտով, որովհետեւ նա չէր ծնված մահկանացու:
Ինչպես ամբողջ թվենու, խառնված կաթի հետ սպիտակ,—
- 900 Մակարդվում է իսկույն եեթ, երբ խառնողն է շարժում արագ,
Այդպես արագ բուժեց Պետնը Արեսին վիրավորված.
Հետո Հերեն նրան լվաց, շնորհաշուք հագուստ հաղցրեց
Եվ ապա նա շուքով բազմեց Կրոնոսյան Զևսի կողքին:
Այդ ժամանակ վերագարձան տպարանքը Զևս-զդոնի
- 905 Արգոսուհի հզոր Հերան և մեծահաղթ Աթենասը,
Որոնք այնպես խիստ զսպեցին մարդակոտոր բուռն Արեսին:

ՀԵԿՏՈՐԻ ՀՐԱԺԵՇՏԸ ԱՆԴՐՈՄԱՔԵԻՆ

- Եվ մնացին կռվում միայն արայացիք և տրտվացիք:
Մինչդեռ ճակատն էր մոլեղնում հովտի մերթ այս, մերթ այն կողմում,
Սիմովիսի և հորդահոս ֆսանթոսի միջադեպում,
Ուր զորքերը նետում էին միմյանց վրա սուրսայր տեղեր:
- 5 Նախ Այասը Ռելեմոնյան, հզոր պատվարն արայացոց,
Ճեղքեց շարքերը տրտվացոց՝ լույս բերելով ընկերներին:
Նա տապալեց թրակիացի քաջակոյրով մեծ գյուցաղնին՝
Եվսորոսի հզոր որդուն, քաջահասակ Ակամասին.
Նախ հարվածեց անհաղթ Այասը ձիամազ սաղավարտին,
- 10 Ճակատի մեջ վարսեց թափով սուր սլաքն իր պղնձակուռ,
Որը խրվեց ոսկորի մեջ, և աչքերին իջավ խավար:
Իսկ Դիոմեդն ահեղագոռ զարկեց-զցեց թևթրասածին
Արիլեսին, որ բնակիչն էր բարեշեն Արիսթեսի:
Հարուստ էր նա և մեծատուն, մարդկանց սրտին շատ սիրելի,
- 15 Տունն էր նրա ճամփի վրա, հյուրընկալն էր նա շատերի,
Բայց նրանցից և ոչ մեկը հիմա նրան օգնող չեղավ
Եվ չփրկեց զմեծի մահից: Արդ՝ նրան և նրա ընկեր
Քաջ ձիավոր Կալեսոսին Դիոմեդես քաջն ըսպանեց,
Եվ երկուսն էլ միանգամից հողի կրծքում կուլ դնացին:
- 20 Եվրիալոսն Օփելթոսին և Դըրեսին տապալելով՝
Գրոհ սվեց Պեղասի և Էսեփոսի վրա, որոնց
Հավերժահարս Աբարբարեն ծնեց անբիժ Բուկոլիոնից:
Իսկ Բուկոլյոնն ավագադույն որդին էր մեծ և հռչակված
Լավոմեդոն թագավորի, բայց գողունի մորից ծնված.

25 Երբ հովիվ էր Բովուլյոնը, այդ նայադի հետ միացավ,
Որն այդպիսով հղիացած՝ ծնեց մանկանց այդ երկվորյակ:
Սյդ սլատանի երկու քաջի առույգ մարմինն ու կորովը
Մեքիստեսյանը խորտակեց, ասպա շորթեց զենքը նրանց:

Մարտակորով Պոլիփիթեսը տապալեց Աստիալին,
30 Պղինձ տեղով զարկեց Ողիսը Պերկոսյան Պիթիդեսին,
Տեվկրոս քաջը ոչնչացրեց աստվածազարմ Արեթավին,
Անտիլոփոս Նեսթորյանը Արլերոսին զարկեց տեղով,
Իսկ քաջազոր Ագամեմնոն արանց արքան՝ Էլաթոսին,
Որն ասորում էր բարձրավանդակ Պեղասի մեջ, Սանտիեսի
35 Ջքնաղ ափին: Քաջ Լևիտը զարկեց փախչող Փիլակոսին,
Նվրիպիլը, տապալելով Մեկանթեսին՝ զենքը շորթեց:

Ահեղագոռ Մենեւալը ողջ-ողջ բռնեց Ագրաստոսին,
Քանդի ձիերն ահաբեկված՝ սրա կառքը թունդ զարկեցին
Մոշենու խիտ թփուտներին, ամուր քեղին ջախջախեցին
40 Եվ, մոլեղնած, զարհուրանքով զեպի քաղաքը սլացան.—
Ուր սըրընթաց, խուճապահար փախչում էին և այլ ձիեր:
Ագրաստոսը, մարտակառքից անխնայ կողմը թեքված,
Յած դլորվեց ու թավալվեց խոր փոշու մեջ բերանսփվայր,
Իսկ Մենեւալն երկայնաստվեր տեղը ձեռքին՝ մոտիկ վաղեց.

45 Ագրաստոսը ծռնկի եկած դիմեց նրան աղերսալի.
«Ննայի՛ր իմ կյանքն, Աթրիդե՛ս, և կստանաս դու մեծ փրկանք.
Մեծահարուստ իմ հոր տանը անրավ դանձկր կան պատվական՝
Պղինձ, ոսկի, ինչպես նաև ճարտարագործ երկաթեղեն,
Եվ դրանցից իմ հայրը քեզ փրկանք կտա՝ որքան ուզես,
50 Գեթ իմանա, որ ողջ եմ ես աքայացոց նաւերի մոտ»:

Աղերսալից այդպես ասաց, հուզեց սիրտը Մենեւալի:
Քաջը արդեն միտք էր անում՝ հանձնել նրան իբրև զերու՝
Ընկերներից մեկն ու մեկին, որ տանի սև նավերի մոտ,
Սակայն հանկարծ Ագամեմնոնն առաջ վաղեց և թունդ գոռաց.
55 «Ո՞վ թուլասիրտ Մենեւալոս, ասա՛, ո՞ւմն ես խղճում այդպես,
Տրովագացո՞ց, որ քո տան մեջ քեզ հետ այդպես լա՛վ վարվեցին:
Դժնի մահից ու մեր ձեռքից թող չազատվի՛ր և ոչ մի մարդ,
Նույնիսկ մանո՞ւկն իր ծնողի արգանդի մեջ, թող նաև նա
Ոչնչանա այժմ անխուսափ, թող բնաջինջ լինի անհետ,
60 Թող չքանա՞ն, կորչեն անթաղ բուրբերյան Իլիոնի մեջ:

Այդպիսի ասաց, արդար խոսքով իր քաջ եղբոր միտքը շնչեց:
Եվ Մենեկալն Ազրաստոսին այնժամ ձեռքով հրեց մի կողմ,
Իսկ զորավարն Ազամեմնոն տեղն իր վարսեց նրա փորը,
Զարկեց ոտքով, տալա հսկարա դուրս քաշեց նա նիզակը իր:

- 65 Իսկ նեանթորը արդիվացոյ քաջալերում էր մեծագոչ.
«Սիրելինե՛ր, դանայական արեսածին դյուցադուննե՛ր,
Թող կողոպուտն հավաքելիս ձեզնից ոչ ոք ետ չմնա
Եվ չաշխատի բազում ավար տանել գեպի նավերը սև.
Նախ ջախջախենք մեր թշնամուն, իսկ այնուհետ կարող եք դուք
70 Հանգիստ կերպով աստ հավաքել կողոպուտը դիակներից»:

Ասաց և ուժ ու քաջություն ներշնչեց նա ամեն մեկին,
Եվ արովացիք, հաղթահարված քաջ զբրոհից աքայացոց,
Շուտով պիտի հուսակտուր փախուստ տալին դեպի քաղաք,
Եթե հմայն ու մեծափառ Հելենոսը Պերիամոսյան

- 75 Քաջ էնիասին և Հեկտորին չտար խորհուրդն այս իմաստուն.
«Ո՛վ դու էնիաս, և քա՛ջ Հեկտոր, քանի որ արդ արովադացոց
Եվ լիկիացոց բախտի մասին ամենից շատ դուք եք հոգում,
Եվ, մանավանդ, գերադանց եք թե՛ կռվի մեջ, թե՛ ատյանում,
Կանգնեք այստեղ, արգելք եղեք դուք փախուստին մեր զորքերի,

- 80 Որ դուան մոտ խուճապելիս շնեովեն գիրկն իրենց կանանց
Եվ մեծապարծ մեր թշնամուն առիթ չտան մեզ հեղենելու:
Եվ ողեշունչ քաջալերեք դուք զնդերը արովադացոց:
Մենք բոլորս կանգ առնելով, թեկուզ հոգնած ենք չափազանց,
Գրոհ կտանք դանայացոց. ա՛յդ է հիմա մեզ անհրաժեշտ:

- 85 Ասա, Հեկտո՛ր, մտիք քաղաք, հայտնիր անդ քո և իմ մորը
Խորհուրդն իմ այս. թող հավաքի արովադացի ավնիվ կանանց
Շենքի զլիսին՝ պայծառաչյա Աթենասի տաճարի մոտ.
Սուրբ տան դուռը բանալիով թող բաց անի իսկույն ևեթ
Եվ ամենից մեծ ու չքնաղ իր ծածկոցը, որ տանը կա,

- 90 Պալատի մեջ, որով ծածկում է սիրասուն իր մարմինը,
Թող դուրս բերի և վարսադեղ Աթենասի ծնին դի.
Թող խոստանա դոհել նաև դեռ չլծված ու միամյա
Տասնեկերկու պարարտ երինջ. դուցե փրկի նա այգալիսով
Մեր քաղաքը, արովադացի մանուկներին և մեր կանանց,

- 95 Հեռու վանի սուրբ Իլիոնից քաջ Տիդևսի հերոս որդուն,
Այդ կատաղի մեծ մարտիկին, զորավարին սարսափելի.
Որը, կարծեմ, հզորագույնն է աքայանց զորքերի մեջ,

Անգամ մեծն Արիւլեսը, արանց իշխանն ամենազոր,
Որն, ասում են, զյուցազարմ է, այսքան սարսափ չի աղդել մեզ:
100 Մոլեզին է սա, և իրաւես քաջակորով հերոս չկա»:

Այդպէս ասաց, և Հեկտորը եղբոր խոսքին հնազանդվեց:
Մեծ հերոսը, ղենքը վրան, ցած թռավ իր կառքից խակույն,
եւ ճոճելով ղեղարդն իր սուր՝ շրջեց անցավ բանակն ամբողջ,
Տվեց ռազմի նոր խրախույս և բորբոքեց դաժան մի մարտ:
105 եւ տրուպցիք շուտ հոռ դարձան ու արայանց ղեմ կանգնեցին:
Արդիվացիք նահանջեցին, վերջ տալով ժանտ կոտորածին:
Նրանց թվաց, թի ասաղազարդ խոր երկնքից ցած է իջել
Ինչ-որ աստված՝ պատերազմի մեջ օգնելու տրուպացոց:
Մինչ զորքերին տրուպական՝ Հեկտորն ասաց քաջահորդսր.
110 «Դուք, քաջարի՛ տրուպացիք, և դո՛ւք, հզոր դաշնակիցներ,
Արի՛ եղբք պատերազմում, կորո՞ւմն հիշեք ձեր անասան,
Մինչև որ ես Իլիոն գնամ և շուտափութի՛ս պատվերս տամ
Խորհրդական մեր ծերերին և մեր կանանց սիրատենչիկ,
Որ ուխտադիր մեծ զոհերով ջերմ աղերսեն աստվածներին»:
115 Այդպէս խոսեց և շուտ քայլեց կորդակաճոճ Հեկտորն հերոս,
Իսկ հետեից՝ նրա մարմնին, լվից մինչև պճեղները,
Զարնւում էր սև փոկն ամբապինդ, որ վահանն էր ելլապատում:

Մինչ Գլավկոսն Հիպոլոքյան և Տիդևսյանը քաջազոր՝
Զոբքերի մեջ հանդես եկան ահեղազու մենամարտի:
120 Նրբ ղեմուղեմ հարձակվելով, նրանք եկան հասան միմյանց
Առաջինը խոսքն իր ասաց Դիոմեդեսը բարձրադու.
«Ո՞ր քաջն ես դու, ո՞վ ես արդյոք դու մարդկանցից մահկանացու,
Որ մինչ օրս քեզ չեմ տեսել փառապարգև այս մարտի մեջ:
Ի՜նչ արդ, ինչպէս տեսնում եմ ես, գերազանց ես դու բոլորից,
125 եթե կանգնել ես համարձակ երկայնատվի նիզակիս ղեմ:
Իմ քենի ղեմ դուրս են գալիս միայն դժբախտ մարդկանց որդիք.
Սակայն եթե աստված ես դու խոր երկնքից այստեղ իջած՝
Աստվածների ղեմ ես երբեք չեմ հանդրդնի կոխվ մղել:
Նրկար շաղրեց Դըրիվասի արի զաւակ Լիկուրգոսը,
130 Որն հանդրդնեց դուրս գալ մարտի ընդդիմ երկնից աստվածների.
Նա հաւածեց ղեպ Նիսևոսը սրբազան մոլեգնախանձ
Դիոնիսի զայակներին, որոնք այնտեղ շամփրվելով
Մարդակոտոր Լիկուրգոսից, վայր գցեցին ցուպերն իրենց,
Ի՜նչ ահաբեկ Դիոնիսն էլ նետվեց ծովի հորձանքի մեջ:
135 Այնտեղ նրան, որ դողում էր ահեղ մարդուց այն մոլեգին,

- Իր գիրկն առաւ շքնաղ Ռեդիսն, աստվածուհին սիրանվեր:
 Խիստ զայրացան քաջի վրա աստվածները երջանկաւառ,
 Եւ կուրացբեց նրա իսպառ Կըրոնոսի հզոր որդին,
 Այնուհետեւ երկար շաղրեց նա՝ տաեւին աստվածների:
 140 Ուստի՝ և եւ երանաւետ աստվածների դեմ շնո՛ւ կովի:
 Իսկ եթի դու մարդ եւ միայն մահկանացու և երկրասուն,
 Մո՛տ եկ, որ շուտ հասած լինես կործանումին քո անխուսափ»:
- Նրան արագ սլատասխանեց քաջ զաւակը Հիսլադոքի.
 «Ի՛նչ ես հարցնում տոհմի մասին, ո՞վ Տիդեսի ազնիւ որդի.
 145 Մարդիկ չե՞ որ նմանւում են անտառի խիտ տերեւներին,
 Յրում է հողմն այդ տերեւներն երկրի վրա, մինչև կրկին
 Նոր դարնանը անտառի մեջ քացվում են բոլոր նոր տերեւներ.
 Այգակս մարդիկ — ոմանք ծնւում, ոմանք կորչում են հավիտյան:
 Ռե ուզում ես, ես քեզ կասեմ, որ դու իրոք տեղյակ լինես
 150 Մեր սլապերի, տոհմի մասին, թեև ամեն ոք դա գիտի:
 Արդ՝ ձիաբույծ Արդոսում կա էփիրե մի պերճ քաղաք,
 Ուր ապրում էր Սիդիփոսը, հույժ խորամանկը մարդկանց մեջ.
 Այդ էրոյան Սիդիփոսից ծնունդ առաւ Գլավիոսը,
 Գլավիոսից ծնւած որդին Բելլերոֆոնտն էր անբասիր,
 155 Որին անմահ աստվածները շնորհեցին գեղեցկութուն
 Եւ վեհ ոգի մեծանձնության. մինչ Պեռետոսն իր սրտի մեջ
 Նրա դեմ զուր չարիք նյութեց և աքսորեց իր երկրից դուրս,
 Քանզի տերն էր նա Արդոսի և մեծանուն իշխանավոր.
 Զե՛սն էր նրա զավաղանին Արդոսն հանձնել: Պեռետոսի
 160 Կինն՝ Անտիեն տուրանքով լի, դադտնի սիրում էր այդ քաջին,
 Բայց ուշիմաց Բելլերոֆոնտն անտարբեր էր և անարատ:
 Եւ Անտիեն, զրպարտելով, այսպես ասաց Պեռետոսին.
 «Կկործանւես, ո՞վ Պեռետոս, թե չսպանես Բելլերոֆոնտին.
 Նա կամեցաւ կապվել ինձ հետ դադտնի սիրով և բռնաբար»:
 165 Այդպես ասաց: Խիստ զայրացաւ թագավորը, երբ այդ լսեց,
 Բայց սպանել չհանդգնեց, քանզի ինչ-որ ահ կար սրտում,
 Այլ առաքեց նրան Լիկիա. պնակիտի վրա դժեց
 Շատ նշաններ օրհասարեք, տվեց ձեռքը և պատվիրեց,
 Որ դա ցույց տա աներոջն իր, որպեսզի գեթ նա ըստանի:
 170 Եւ հեռացաւ նա դեպ Լիկիա՝ աստվածների հովանու տակ:
 Եկաւ հասաւ քաջը Լիկիա, ամեն հորձանուտ Քսանթոսի:
 Լիկիական արքան նրան ընդունեց լավ, բարյացակամ,

- Հյուրասիրեց նա ինն օր, և իննը հատ արջառ մորթեց:
 Տասներորդ օրն, երբ որ ծագեց վարդամատն Արշալույս,
 175 Արբան հյուրին հարցում արեց, ուղեց տեսնել տախտակազիր
 Նշանները, որ բերել էր նա իր փեսա Պեռետոսից:
 Երբ սաացավ իր փեսայի նշանները այն ահավոր,
 Հրամայեց, որ սպանի նա Քիմեոնն անպարտելի:
 Աստվածածաղ էր Քիմեոնը, զլխով առյուծ, իսկ հետևից
 180 Վիշապ էր նա, այծենի էր միջամասը նրա մարմնի,
 Իսկ բերանից դուրս էր ժայթքում ահագնացալու ահեղ կրակ:
 Եվ, ցուցմունքով աստվածների, ոչնչացրեց նա Քիմեոն,
 Ապա գնաց և փառապանծ սուլիմացոց զեմ մարտնչեց:
 Այդքան գոռ մարտ, իր ասելով, զեռ շէր մղել նա մարդկանց զեմ:
 185 Երրորդ անգամ հաղթահարեց նա ամաղսն կանանց զորքը,
 Սակայն երբ որ հտ էր դառնում՝ Պեռետը նոր աղետ նյութեց:
 Նա լիկիացի մեծ քաջերից կազմելով մի ընտիր ջոկատ՝
 Դարան մտցրեց նրա ճամփին: Սակայն նրանք տուն չգարձան:
 Բեկերոֆոնտ քաջն անբասիր ոչնչացրեց այդ բոլորին:
 190 Եվ ճանաչեց արբան այնժամ նրա ծնունդն աստվածային,
 Պահեց նրան իր պալատում, ամուսնացրեց իր դստեր հետ,
 Տվեց նրան իր փառահեղ արքունիքի պատվի կեսը:
 Իսկ լիկիացիք շնորհեցին նրան բերրի հող ու կալված,
 Որ նա տիրե վսեմարար և մշտեի արտ ու այգի,
 195 Բեկերեֆոնտն ամենազեռ այնտեղ ծնեց երեք զավակ՝
 Հիպպոլոքին, Իսանդրոսին և Նադելի Լավոդամին:
 Ջրնաղատես Լավոդամին սիրեց Զեսը ասպարակիր,
 Եվ նա ծնեց պղնձազեն աստվածազարմ Սարսեղոնին:
 Սակայն սա էլ աստվածների սրտին եղավ խիստ առելի
 200 Եվ դաշտերում Ալեոնյան շրջեց իբրե թափառական,
 Սիրտն ու հոգին միշտ տանջահար, մարդկանց հետքից
 միշտ խույս տալով:
 Նրա որդի Իսանդրոսին, սուլիմացոց զեմ կռվելիս,
 Կործանել էր մի օր Արեսն արշունուշտ ու մարտահույզ:
 Իսկ Արտեմիսը, զայրացած, զարկեց նրա պեղծ աղջըկան:
 205 Ինձ ծնել է Հիպպոլոքը, և հս նրա արշունից հմ:
 Նա ինձ Իլիոն ուղարկելիս պատվեր տվեց և հորդորեց՝
 Միշտ լինել քաջ և մեծավոր, գերադանցել ուրիշներին,
 Անդ շանպատվել մեր պապերին, որ Էփիրե քաղաքի մեջ
 Ու Լիկիայում լայնատարած՝ քաջեր էին հուսկականուն:
 210 Ուստի քո դեմ պիտի պանծամ ես այդ արյամբ և այդ տոհմով:
 Այդպես սացա: Ուրախացավ Դիոմեդեսն ահեղազու:

- Նա իր նիղական անմիջատես վարսեց հողին արգասավոր
 եւ սրտալի իր խոսքն ուղղեց այդ աղկալար առաջնորդին.
 «Դու, հիրավի, իմ հայրական և վաղեմի հյուրն ես եղել.
 215 Ինչպէս երբեմն Բելլերոֆոնտ հրաշագեղ գլուցադռնին
 Հյուրընկալեց իր պալատում և քսան օր պահեց իր մօտ,
 եւ անդ նրանք միմյանց տվին շքեղ ձոններ ու պարգևներ.
 Ինչպէս պապըս նրան ձոնեց մի կարմրաշող շքնաղ գոտի,
 Բելլերոֆոնտն էլ նվիրեց մի կրկնական թ ոսկի բաժակ,
 220 Որը թաղի ես իմ տանը, երբ մեկնեցի զեփի կոփի:
 Բայց Տիդէասն ես չեմ հիշում. ես փոքր էի, երբ ինձ թողեց,
 երբ կործանվեց զորքն արայանց, Բերք քաղաքը պաշարող.
 Արդ՝ այսուհետ ես Արգոսում հյուրընկալն եմ քո սիրելի,
 Իսկ Լիկիայում՝ քո հյուրն եմ ես, եթե գալու լինեմ այնտեղ:
 225 Այստեղ շատ կան արովացիներ, ինչպէս նաև դաշնակիցներ,
 Կըկոտորեմ ո՞ւմ ցանկանամ, կամ ո՞ւմ բռնեմ կամքով աստծու:
 Քո դեմ էլ կան շատ արայանք. դա՛րկ ու ջարդիր որբա՛ն կուզես:
 Ե՛կ մեր զենքը փոխանակենք, թող ուրիշներն էլ իմանան,
 Որ մենք իրոք պարծենում ենք ընկերությամբ մեր պապերի»:
- 230 Այդ ասելով՝ կառքերից ցած իջան նրանք ու սեղմեցին
 Մեկմեկու ձեռք և երգվեցին միշտ բարեկամ լինել միմյանց:
 Սակայն Զեսը Կըրոնոսյան՝ խելքից հանեց քաշ Գլավկոսին.
 Ոսկյա զենքն իր փոխանակեց Տիդէասին հետ սղինձ զենքով,
 Հարյուր եզան դին ունեցող զենքը՝ լոկ արժեքով իննը եզան:
- 235 Մինչ Սիքեյան դարբասներին, կաղնի ծառին Հեկտորն հասավ,
 Ուր արովացի բազում կանայք և աղջիկներ էին անցնում,
 Որոնք նրան հարցնում էին իրենց մարդկանց, եղբայրների
 եւ սիրելի որդոց մասին: Նա պատմիրեց ջերմ աղոթել
 Անմահներին, քանզի դեռ շատ ցավ ու աղետ սլիտ տեսնելին:
- 240 Շուտով հասավ նա Պերիամի գեղեցկաշուք ասարանքին,
 Որը ուներ գեղեցկաշեն և կոփածո սյունաշարեր:
 Այդ գերհրաշ և սրբատաշ քարից շինված ասարանքում
 Հիստուն սենյակ կար կառուցված, — մեկը մյուսին կից ու մոտիկ, —
 Ուր Պերիամի որդիքն էին քնում իրենց սլեք կանանց հետ:
 245 Դրանց գիմաց, սրահի մեջ, կար տասներկու ուրիշ սենյակ՝
 Ննջարաններն աղջիկների, — մեկը մյուսին կից կառուցված,
 Շինված քարից գեղեցկատաշ, — ուր փեսաները Պերիամի
 Քնում էին իրենց պարկեշտ և ամոթխած կանանց կողքին:

- Անդ Հեկտորի առաջ ելաւ նրա մայրը շնորհաշուք,
 250 Որ գնում էր իր Լաւրոգիկ չքնաղատես աղջկա մոտ:
 Նա, բռնելով ձեռքը որդու, տվեց անունն և այս ասաց.
 «Ինչո՞ւ և կար, դու, իմ որդյակ, թողած կռիւն այն դժնդակ.
 Երևի թե շատ են նեղում ահեղ որդիքն արայացոց
 Եւ կռւում են քաղաքի մոտ, ու քո սիրտը քեզ տուն բերեց,
 255 Որ ամրոցից մեր բարձրաբերձ ձեռք կարկառես Զեա աստծուն:
 Բայց սպասիր, գնամ ու քեզ անուշահամ գինի բերեմ,
 Որ դու զենես, նախ և առաջ, Զեաին և մյուս անմահներին,
 Այնուհետև ինքդ էլ խմես փոքր ի շատե՛ս ու կաղաւթովես,
 Քանզի գինին ուժ և կորով է հաղորդում հոգնած մարդուն,
 260 Իսկ դու հոգնել ես՝ կռւելով, պաշտպանելով ընկերներդ»:

- Նրան իսկույն պատասխանեց կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ.
 «Ո՛չ, մի՛ բեր ինձ անուշ գինի, ու՛ր դու իմ մայր գերամեծար,
 Այդ կերպ դու ինձ կշլատես, կըկորցնեմ ուժ ու կորով:
 Եւ անլըւա ձեռքով Զեաին ես չեմ ձոնի փայլուն գինին.
 265 Ու՛ր կեղտոտված է արյունով և փոշիով՝ նա չի կարող
 Աղոթք ուղղել Կրոնոսի մեծ զաւակին ամսպահալած:
 Իսկ դու շուտով գնա տաճարն ավարասեր Աթենասի՝
 Աղնիւ՛ր կանանց հետ միասին, վերցրու խունկեր անուշաբույր,
 Եւ պալատիդ մեջ ունեցած ամենամեծ և զեղեցիկ
 270 Ծածկոցը այն, որ ծածկում ես քո սիրասուն մարմնի վրա,
 Տա՛ր ու զցիր դու ծնկներին զեղեցկածամ Աթենասի,
 Եւ խոստացիր իր տաճարին զոհել անլուծ և միամյա
 Տասնեակու պարարտ երինջ. այնժամ գուցե թե նա փրկի
 Մեծ քաղաքը և տրովացոց կանանց, անմեղ մանուկներին,
 275 Եւ թերեւ հեռու վանի սուրբ Իլիոնից Տիդէսյանին,
 Այդ կատաղի մեծ մարտիկին, որ սարսափ է սփռում անվերջ:
 Դե՛հ, ըշտապիր դեպի տաճարն ավարասեր Աթենասի:
 Ես էլ ահա շտապ գնամ, որ դուրս կանչեմ և Պարիսին
 Եթե միայն լսի նա ինձ: Երանի՛ թե գետին մտնեի:
 280 Զևսը նրան կարծես սնեց վեհանձնասիրտ Պերիամոսի,
 Նրա որդոց և տրովացոց դժբախտության համար միայն:
 Ախ, երանի՛ տեսնեմ նրան Հագեասի տունը սուղվելիս,
 Այնժամ սիրտն իմ կմոռանար աղետները այս դառնալիս»:

- Այդպես ասաց: Իսկ Հեկաբեն, դուրս կանչելով նաթիշտներին,
 285 Հրամայեց, որ քաղաքում շուտ հավաքեն աղնիւ՛ր կանանց,
 Իսկ ինքն իջաւ զարդասնեյակն անուշաբույր, որտեղ կային

Պերճ հագուստներ՝ հյուսված ձեռքով սիրոնացի շքնաղ կանանց,
Որոնց Պարիսն աստվածակերպ, լայնածավալ ծովն անցնելով,
Իր հետ բերեց Սիրոնեից,— այն նույն ճամփով, որով մի օր
290 Փախցրել էր նա իր սիրասուն և ազնվազարմ Հեղինեին:
Արդ՝ ընտրելով նա մի ծածկոց, տարավ պարզև Աթենասին,—
Ամենից մեծ շղարշը իր, որ շքեղ էր, ծաղկանկար,
Աստղի նման ճաճանշավետ, և պահված էր անդ՝ պահեստում:
Ճամփա ընկավ: Եվ գնացին իր հետեից տիկիները մեծատոհմիկ:

295 Երբ ամրոցի գլուխն հասան, սուրբ տաճարին Աթենասի,
Նրանց առաջ դուռը բացեց անդ Թեանի Կիսեսյանը՝
Քաջ Աթենոր ձիավարժի կինը շքնաղ, որին այնտեղ
Տրովադացիք կարգել էին Աթենասի պերճ քրմոհի:
Եվ դիտահուն ձեռք կարկառած, նրանք բարձր աղերսեցին.
300 Իսկ Թեանին գեղեցկագեմ, առած ծածկոցն այն գեղաշուք.
Գցեց իսկույն շքնաղագեղ Աթենասի ծնկան վրա
Եվ ուխտադիր՝ ջերմ աղոթեց Զեւ-դդոնի վեհ աղջկան.
«Աստվածուհի՛, ո՛վ Աթենաս, մեր քաղաքի հզոր սլաշտպան,
Ջարդիր տեղը Դիոմեդի, տո՛ւր, որ այստեղ նա տապալվի
305 Եվ կործանվի Սիքեական դարբասի մոտ գետնաթափալ:
Զո՛հ կրեբենք քո տաճարում քեզ միամյա, դեռ չծված
Տասնեկերկու գիրուկ երինջ, միայն լսիր և գթա մեղ,
Փրկիր քաղաքը տրտվացոց, անմեղ մանկանց և մեղ՝ կանանց»:

Այգպես ասաց, աղոթելով: Բայց Աթենասը դա մերժեց:
310 Այգպես նրանք աղերսեցին Զեւ աստծու մեծ աղջկան:

Մինչ այդ Հեկտոր քաջն հասել էր Պարիսի տունն հրաշակերտ:
Շքեղ շենքն այդ ինքն էր շինել և վարպետներն այն մեծարվեստ,
Որոնք կային ամրապարիսպ և արգավանդ Տրոլի մեջ.
Կերտել էին անդ ննջարան, լայն սրահներ, նաև գավիթ՝
315 Պերիամոսի և Հեկտորի պալատին մոտ, ամրոցին կից:
Եվ Հեկտորը, Զեւ-դդոնի այդ սիրելին, մտավ այգտեղ
Ձեռքին տեղը՝ ճիշտ տառնըմեկ արմունկաչափ երկարովթյամբ.
Ծալրին սլաք փայլատակող, շուրջը օղակ մի ոսկեկուռ:
Ննջարանում գտավ նրան, որ զննում էր զենքերն իր պերճ.
320 Փորձում էր նա իր վահանը, լանջալանակն, աղեղը կոր,
Իսկ Հեղինեն արգիվացի, նաժիշտների միջև նստած,
Հըրաշալի ձեռակերտի պատվերներ էր տալիս նրանց:
Եվ սկսեց կծու խոսքով Հեկտորն եղբորն իր կշտամբել.

- Տարածամ է, թշվառակա՛ն, որ զայրույթից սիրտդ մխա,
 325 Աղղն է կորչում քաղաքի մոտ՝ կռիվ տալով պարսպի տակ.
 Քո պատճառով շուրջն Իլիոնի բռնկված են նախճիր ու մարտ:
 Ի՛նքըդ պիտի մոլեղենիր, կշտամբերիր մեկ ուրիշին,
 Երբ տեսներիր որ տմարդի փախչում է նա ահեղ կռվից.
 Վե՛ր կաց, քանի չի բորբոքվել Իլիոնն հրով թշնամական»:
- Պատասխանեց նրան արագ Ալեքսանդրը աստվածակերպ.
 «Հեկտոր՛, ճիշտ է կշտամբանքդ, անարդար չեն խոսքերը քո,
 Բայց ինձ լսիր. ես իմ սիրտը պիտի բացեմ աստ քո առաջ:
 Ինձ չեն զրդել տանը նստել ո՛չ ցատումս տրովացոց դեմ,
 Ո՛չ իմ զայրույթն արդարացի, այլ ուղում եմ տրվել վշտիս:
 335 Սակայն հիմա ամուսինն իմ քաղցր խոսքով ինձ հորդորեց՝
 Դուրս գալ կռվի, և ես ինքս հիմա այդ եմ գերադասում.
 Փոփոխական է մաբդկանց մեջ հաղթանակը պատերազմի:
 Ուրեմն դու աստ սպասիր, հագնեմ զենքերն արեսական,
 Կամ թե դեռ, իսկ ես կգամ. հուսով եմ, քեզ շուտ կհասնեմ»:
- Այդպես ասաց: Էլ բան չասաց քաջ Հեկտորը կորդակաճոճ,
 Բայց Հեղինեն, քաղցրագորով խոսքն ասելով, դիմեց նրան.
 «Տե՛ղր իմ, տե՛ղր իմ, տեղր՝ անամոթ, աղետաբեր, լսվիր կնոջ.
 Ախ, երանի՛ այն օրը, երբ ինձ իմ մայրը աշխարհ բերեց,
 Ժանտ մրրիկն ինձ հափշտակեր, տռներ-տաներ լեռներն ի վեր,
 345 Կամ խոր ծովի բազմաղաղակ ալիքների խորքը նետեր,
 Թող ալիքներն ինձ լափեին, որ չծագեր աղետն այս ժանտ:
 Ինչո՞ւ արդյոք աստվածները սահմանեցին այս փորձանքը.
 Դո՛նե տայի՛ն ինձ գերազնիվ, սրտով արի մի ամուսին,
 Որն իսկապես ամոթ զգար, զգար մարդկանց նախատինքը,
 350 Մինչ սա, ավա՛ղ, անիմաստ է, և միշտ այդպես պիտի մնա:
 Բայց, կարծում եմ, դրա համար կհատուցի նա շա՛տ շուտով:
 Ներս արի դու, իմ մեծ տե՛ղըր, բազմիր այստեղ, այս բաղմոցին,
 Քանզի հիմա ամենից շատ քո հոգին է զգում խոնջանք,
 Եվ դա՛ ինձ պես շան պատճառով և Պարիսի մեղքի համար:
 355 Զևսի կամքով մենք այսպիսի շարարատիկ բախտ ունեցանք,
 Եվ կհիշեն մեզ ապագա սերունդների երգն ու առակ»:

- Իսկույն նրան պատասխանեց կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ.
 «Նստել մի՛ տուր ինձ, Հեղինե՛, որքան էլ որ սիրալիր ես՝ չեմ համոզի.
 Հոգիս տենչում է՝ օգնության հասնել շուտով տրովադացոց,
 360 Որոնք ահեղ մարտակռվում սպասում են ինձ անհամբեր

Բայց ստիպիր ահա սրան, թող որ ինքն էլ շտապի գալ
 Եվ հասնել ինձ, քանի դեռ ես դռնվում եմ քաղաքի մեջ:
 Իսկ ես մի կարճ ժամանակով տուն շտապեմ՝ ընտանիքիս,
 Սիրանվեր իմ ամուսնու և մանկիկիս տեսությանը.
 365 Էլ ո՞վ դիտի, պատերազմից ետ կդառնա՞մ կրկին ես տուն,
 Թե՞ անմահներն ինձ կըզցեն դաժան ձեռքը աքայացոց:»

Այդպես ասաց ու հեռացավ քաջ Հեկտորը կորդակաճոճ:
 Եվ նա հաղձնալ զնաց, հասավ զեղեցկաշեն տալարանքն իր,
 Որտեղ փնարեց, բայց չգտավ լուսաթևիկ Անդրոմաքին:
 370 Նա զեղաղզեկառ նաժիշտի հետ, որ մանկանն էր սեղմել կրծքին,
 Աշտարակի բարձր գլխին ողբ էր անում դառնակսկիծ:
 Չըզոնելով տանն իր կնոջն անբասրելի, Հեկտորն իսկույն
 Ելավ շեմքը, կանգնեց, հարցրեց ստրկուհի նաժիշտներին.
 «Ձեզ հմ ասում, ո՞վ նաժիշտներ, շուտ ասացեք դուք ինձ շիտակ,
 375 Ո՞ւր է փալլուն Անդրոմաքեն, ո՞ւր հեռացավ նա իր տնից,
 Նա իր տալի մոտ է գուցե, հարսների մոտ շնորհաշուք,
 Կամ տաճարում Աթենասի, ուր փառավոր և վարսագեղ
 Տրովադուհիք աղերսում են անդ ահավոր աստվածուհուն»:

Եվ տնօրեն կինը հմուտ պատասխանեց իսկույն նրան.
 380 «Հեկտոր՝, ինչպես պատվիրեցիր՝ ճշմարիտը կասեմ ես քեզ.
 Ո՛չ իր տալի մոտ է հիմա, ո՛չ զարդագեղ հարսների մոտ,
 Ո՛չ տաճարում Աթենասի, ուր վարսագեղ տրովադուհիք
 Ողորմութուն են աղերսում անդ ահավոր աստվածուհուց.
 Այլ շտապեց գեպ Իլիոնի աշտարակը բարձրակառույց,
 Երբ իմացավ, որ նեղում են աքայացիք տրովադացոց:
 Խեղադարի նման վազեց, զնաց գեպի պարիսպները,
 Իր հետ զնաց և դայակը՝ որ մանկանն էր սեղմել կրծքին»:

Տնօրեն կինն այդպես ասաց: Հեկտորը դուրս թռավ տնից,
 Անցավ կրկին նույն ճամփեքը, սյողոտաները բարեշեն,
 390 Շրջեց քաղաքն, եկավ-հասավ Սիքեական մեծ դարբասին,
 Այնտեղից էր ճանապարհը ուղիղ տանում գեպի գաշտը:
 Եվ ընդառաջ եկավ նրան այնտեղ ինքը Անդրոմաքեն,
 Մեծածիտ կինը նրա, որ դատրիկն էր էթիոնի:
 Էթիոնն այդ բնակվում էր անտառախիտ Պլաքի մոտ,
 395 Կիլիկիացոց թագավորն էր նա Պլաքյան Թեբեի մեջ:
 Նրա դուստրը կինն էր ահա պղնձազեն քաջ Հեկտորի:
 Նա հանդիպեց իր ամուսնուն նաժիշտի հետ, որը կրծքին

- Սեղմած ուներ աստղի նման գեղեցկափայլ պերճ մանկիկին:
 Նրան Հեկտորն անվանում էր Սիրմանդերիկ, իսկ տրոփացիք՝
 400 Սաստիանակ, զի Հեկտորն էր միակ պաշտպանը Իլիոնի:
 Արգ՝ ժպտալով հայրը նայեց իր զավակին լուռ ու մնջիկ,
 Մինչ կանգնած էր Անդրոմաքեն՝ արտասովալից ու վշտահար:
 Նա ամուսնու ձեռքը սեղմեց, անունն ասաց, ապա խոսեց.
 «Ո՛հ, դու անմիտ, կկործանի քեզ քո ողին քաջարության.
 405 Դու չես խղճում ո՛չ մանկիկիդ և ո՛չ էլ ինձ, մորն իր թշվառ:
 Շուտով, շուտով ես վաղաժամ պիտի դառնամ որբ և այրի.
 Միահամուռ գրոհ տալով՝ քեզ կսպանեն քայայացիք:
 Քնդնից զրկված, ո՛վ ամուսին, ես ո՞ւմ դիմեմ այն ժամանակ,
 Ո՛ւր որոնեմ, ինչպե՞ս գտնեմ մի սփոփանք ես իմ սրտին:
 410 Լա՛վ է կորչեմ ես գետնի տակ, երբ անտեր ես թողնում դու ինձ,
 Որովհետև քեզնից հետո վիշտն է միայն ինձ վիճակված:
 Ո՛չ հայր ունեմ, ո՛չ քնքուշ մայր, Հորըս զարկեց աստվածազարմ
 Աքիլլեսը, երբ խորտակեց Թերե քաղաքը բարձրագույն:
 Բայց անպատվել չհանգզեց նա Էթիոնին հղորազոր
 415 Նվ չշուպեց նա նրանից զենքը շքեղ ու փառահեղ:
 Այրեց նրան խարույկի մեջ՝ փառապարգև զենքերն հազին,
 Կանգնեց նրան նաև դամբան, որի շուրջը նշգարիներ
 Անդ տնկեցին Զևս-դզոնի դստրիկները հավերժահարս:
 Յոթը եղբայր ունեի ես՝ ծնված մեր հոր ապարանքում.
 420 Աստվածասուն Աքիլլեսը ճերմակաթույր ոչխարների
 Նվ համարաքալ եղների մոտ մեկ օրվա մեջ, միանգամից,
 Սպանեց իմ եղբայրներին, որ Հադեսի տունը իջան:
 Բայց իմ մորը, որ ապրում էր մեր Պլաքում անտառախիտ,
 Բազմաբազում ավարի հետ գերի բերեց իր բանակը,
 425 Սակայն հետո ազատ թողեց՝ ստանալով անբավ փրկանք:
 Բայց Արթեմիսն աղեղնավոր զարկեց նրան իմ հոր տան մեջ,
 Դո՛ւ ես հիմա, ո՛վ քաջ Հեկտոր, ինձ համար հայր և սիրող մայր,
 Դո՛ւ ես եղբայրն իմ հարազատ, ամուսինն իմ գերապայծառ:
 Խղճա՛ դու մեղ և կաց այստեղ, աշտարակի վրա կանգնած,
 430 Մի՛ որբացրու խեղճ զավակիդ, այրի մի՛ թող քո ամուսնուն:
 Դասավորիր քո զորքերը թղենու մոտ, ուրկից անչափ
 Հեշտ է մտնել քաղաքը մեր, ուր պարիսպներն են դյուրառիկ.
 Հենց այնտեղից երեք անգամ գրոհեցին հերոսներն այն՝
 Զույգ Այասները քաջազուն, Իդոմենեաը մեծանուն,
 435 Զույգ Աթրիդես եղբայրները և Տիդևսյան մարտիկն հղոր.
 Գուցե նրանք ամենագետ գուշակից են այդ իմացել,
 Կամ մի գուցե նրանց սիրտն է դրդել աչքպես դրոհելու:

Պատասխանեց նրան իսկույն կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ.
 «Նույն այդ միտքը, սիրելի՛ կին, փոթորկում է և իմ հոգին,
 440 Բայց տրուլացի քաջերի և երկայնազգեստ կանանց առաջ,
 Ո՛հ, մե՛ծ ամոթ է ինձ համար խույս տալ կովից վախկոտի պես:
 Իմ սի՛րտն էլ դա չի հանդուրժի. սովոր եմ ես տրուլադացոց
 Գլուխն անցած քաջարուՅյամբ առաջ նետվել և հարձակվել,
 445 Վաստակելով հաղթական փառք թե՛ իմ և թե՛ իմ հոր համար:
 Բայց ես գիտե՛մ, համողվա՛ծ եմ, այդ զգում է և իմ հոգին,
 Օրը՝ կդա, երբ կավերվի Իլիոնը սուրբ, կկործանվի
 Պերիամոսն առ նիզակավոր ժողովուրդը Պերիամոսի:
 Սակայն այնքան ինձ չի հուզում դալիք վիշտը տրուլադացոց,
 Վիշտն Հեկտորն իմ սլառավ մոր և Պերիամոս թագավորի,
 450 Վիշտն հարազատ եղբայրներին և բյուր վսեմ մարտիկների,
 Որոնք զենքով ժանտ թշնամու՝ պիտ թավալվեն աստ փոշու մեջ,—
 Որքան քո վիշտն, երբ ոխերիմ, պղնձազեն աքայացին,
 Աղատ կյանքըդ խորտակելով, պիտ քարշ տա քեզ, որպես զերու,
 Եվ Արդուսում պետք է հյուսվածք գործես օտար կնոջ համար,
 455 Կամ ջուր կրես Հիպերեյան կամ Սեսևի աղբյուրներից՝
 Բռնադատված ու շարաշար, սիրտդ անհուն վշտերով լի:
 Գուցե այնժամ, քեզ տեսնելով արտասովիս, մեկը կասի.
 «Սա՛ է կինը Իլիոնի մեջ պատերազմող քաջ Հեկտորի,
 Որ գերազանցն էր տրուլյան ձիամարտիկ քաջերի մեջ»:
 460 Այդպես կասեն, և քո սիրտը կզգա նոր ցավ, ու կհիշես
 Քո ամուսնուն, որ կարող էր քեզ ազատել գերությունից:
 Ա՛խ, երանի՛ ես մահանամ, շիրիմ մտնեմ ցուրտ հողի տակ,
 Քանի դեռ չեմ լսել ողբըդ, քանի քեզ չեմ տեսել գերված»:

Ասաց Հեկտորն ու մոտ դնաց, ուղեց զրկել իր դավախին,
 465 Բայց մանկիկը ճշաց սաստիկ, ետ-ետ դնաց և շտապով
 Գեղեցկաբոլ իր դայակի կրծքին հպեց գլուխը իր,
 Սարսափելով իր հոր ահեղ պղնձաշող կերպարանքից,
 Նրա զլխի վրա ճոճվող և ձիագես դարդմանակից:
 Եվ ժպտացին քաղցրահամբույր՝ սիրող հայրն ու մայրը քնքուշ:
 470 Հեկտորն իսկույն զլխից վերցրեց սաղավարտը զարհուրելի,
 Գետին դրեց ռազմի զենքը՝ ճաճանչավառ ու գեղեցիկ:
 Գրկեց որդուն և գորգուրեց, և ճոճելով ձեռքի վրա,
 Զերմ աղերսեց նա հայր Զևսին և մյուս հավերժ անմահներին.
 «Ո՛վ Զևս, և դուք, այլ աստվածներ, այնպե՛ս արեք, որ այս որդիս,
 475 Ինձ պես հզոր ու մեծափառ լինի ընդմիշտ տրուլադացոց մեջ,
 Ինձ պես արի, Իլիոնի մեջ միշտ հաղթական, իշխանազոր,

Որ միշտ ասեն, երբ որ տեսնեն սրան կովից ետ դառնալիս.
«Գերազանց է սա իր հորից»։ Երբ որ կովից վերադառնա՝
Թող արյունոտ ավար բերի, որ միշտ խնդա սիրտը իր մոր»։

- 480 Ասաց, զրեց իր զավակին նա իր կնոջ ձեռքերի մեջ,
Մայրն իր որդուն կրծքին սեղմեց ու մեղմ ժպտաց արտասովելով,
Հետո գրկեց նա կնոջը, ձեռքով շոյեց, ասա ասաց.
«Մի՛ խորտակիր, ի՛մ նազելի, սիրտըդ վշտով քո շափաղանց.
Ո՛վ կարող է, բախտին ընդդեմ, ինձ Հադեսի տունն ուղարկել։
485 Բայց ոչ մի մարդ, որքան գիտեմ, չի խուսափի իր օրհասից,
Ո՛չ մեծազորն, ո՛չ երկշուքը, որ ծնվում է լուկ մի անգամ.
Ետ դարձիր տուն, ի՛մ սիրելի, ոստայն հյուսիր, դործդ հոգա,
Եվ պտույտ տուր քո իլիկը։ Հրամայիր ծառաներին՝
Հավ աշխատելու Իսկ կովի՛ր հոգսն է միայն տղամարդկանց,—
490 Մանավանդ իմ, և բոլորի, որ ծնվել են սուրբ Իլիոնում»։

Այդ ասելով՝ դուռացուն Հեկտորն առավ կորդակն իր ձիազես,
Իսկ սիրասուն Անդրոմաքեն անձայն գլիմեց դեպի տունն իր.
Բայց սրտակեղ արցունքն աչքին՝ նա մերթ ընդ մերթ ետ էր նայում։
Գնաց, հասավ ապարանքը մարդակոտոր քաջ Հեկտորի,

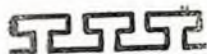
- 495 Որտեղ դտավ իր բաղմամբիւ ծառաներին, նաժիշտներին,
Եվ բոլորի սիրտը շարժեց, ու ողբացին նրանք տխուր։
Ողբում էին քաջ Հեկտորին,— թեպետ նա դեռ կենդանի էր,—
Քանզի բնավ հույս չունենին, թե ետ կգա նա ճակատից
Կամ կազատվի աքայացոց հաղթ ձեռքերից ու կորովից։

- 500 Չհասպաղեց իր մեծաշեն ապարանքում և Պարիսը.
Հագավ իսկույն նա պղնձյա իր ղենքերը ճաճանշավառ,
Եվ, ոտքերին ապավինած, արագ վաղեց դեպի քաղաք։
Ինչպես նժույգն արագասույր, միշտ մսուրից գարով սնված,
Կապը կտրած դուրս է վազում, դաշտը դուրսում ոտնատրուի,
505 Սուրում դեպի գետը ծանոթ, ուր սուրբ է միշտ լողանալ.
Բռնկոտում է նա բարձրավիզ, բաշն ուտերին թափահարում,
Իր վայելուչ և բացառիկ գեղեցկությամբ դոհ և հպարտ՝
Արագաոտ նետվում է դեպ զամբիկները, դեպի արոտ,—
Այդպես Պարիս Պերիամոսյանը Պերգամի բարձր ամրոցից

- 510 Սլանում էր խիղախ ու վեհ, շարժելով իր ոտքերն արագ։
Իր եղբորը, աստվածազարմ քաջ Հեկտորին, հասավ այնտեղ,
Ուր քիչ առաջ սա սրտագին խոսակցում էր իր կնոջ հետ։
Եվ նախ նրան իր խոսքն ուղղեց Ալեքսանդրն աստվածակերպ.

«Ուշացա ես, սիրելի՛դ իմ, արգելք եղա շտապելուդ,
515 Եվ խախտեցի ես քո կամքը, ժամանակին քեզ չհասա»:

Կորդակաճոճ Հեկտորն իսկույն պատասխանեց և խոսքն առաց.
«Ոչ մի արդար մարդ չի կարող և չի փորձի ժխտել, ո՛վ քաջ,
Քո մարտական սխրանքները. անտարակույս հզոր ես դու,
Սակայն ծուլլ ես և կամակոր, աշխատանքը դու չես սիրում.
520 Սիրտս է ցավում, երբ քո մասին դանդատներ եմ լսում հաճախ
Տրուվադացոյ բերնից, որոնք շատ են տուժում քո պատճառով:
Բայց շտապենք: Մենք կխոսենք, կզրուցենք նաև հետո,—
Եթե միայն թույլ տա Զևսը, որ ի պատիվ անմահների՝
Մեր հարկի տակ լիք թափույկից լցնենք բաժակն ազատության,—
525 Երբ Իլիոնից հեռու քշենք սրընքավարդ աքայացոց»:

ԵՐԴ ՅՈԹԵՐՈՐԴ

ԱՅԱՍԻ ՈՒ ՀԵԿՏՈՐԻ ՄԵՆԱՄԱՐՏԸ ԵՎ
ՄԵՌՅԱԼՆԵՐԻ ԹԱՂՈՒՄԸ

Այդ ասելով՝ Հեկտորն հզոր շուտ դուրս թռավ մեծ դարբասից.
նրա հետն էր և եղբայրն իր՝ Ալեքսանդրը: Երկուսով էլ
խիստ փափագում էին ահեղ ճակատամարտ և ժանտ կռիւ:
Ինչպես ասոված նավորդներին հուշժ ցանկալի հուզմ է տալիս
5 Այն ժամանակ, երբ որ նրանք ողորկագուշն պերճ թիերով
Ծովը ճեղքում, հոգնում են խիստ, և անդամներն են թուլացած,
Այդպես նրանք շատ ցանկալի թվացին արդ տրովադացոյ:

Մարտն սկսվեց: Պարիսն այնտեղ դարկեց իսկույն և սպանեց
Առնում ապրող Արիվթոսյան Մենեսթեսին, որին ծնեց
10 Մականակիր Արիվթոսը շքեղաշյա Ֆիլոմեդից:
Ջարկեց Հեկտորն իր սուր տեղով Եվինեսի պարանոցին՝
Ապարոշի մոտ պղնձյա՝ և ջախջախեց, փռեց գետին:
Իսկ Գլավկոսն Հիսյուլոբյան, առաջնորդը լիկիացոց,
Ահեղադոշ մարտակովում իր սուր աշտեն վարսեց ուսին
15 Դերսիագես Իփինոսի, երբ ցատկում էր նա իր կառքին,
եւ նա ընկավ թավալղոր՝ արագասուշը մարտակառքից:
Իսկ երբ տեսավ պայծառաշյա Աթենասը աստվածուհին,
Թե ի՞նչպես այդ ահեղ կովում կոտորվում են արվիվացիք,
Օլիմպոսի կատարներից թռավ դեպի Իլիոնը սուրբ:
20 Երբ Պերգամի վեհ բարձունքից նրան տեսավ՝ դեմը վաղեց
Ապոլլոնը, որ տենչում էր հաղթանակը տրովադացոց:
Նրանք միմյանց հանդիպեցին այնտեղ՝ կաղնի ծառին մոտիկ:
Նախ դիցուհուն խոսքն իր ասաց Ապոլլոնը՝ Զևսի որդին.

25 «Ի՞նչ ես այդպես հուզմունքով լի, ամենակա՛լ Զևսի աղջիկ,
 Ո՞ւր ես գնում ոգևորված՝ Օլիմպոսից ցած իջնելով.
 Գուցե կույսն պատերազմի հաղթանակը փոփոխական
 Տալ պանայանց, քանզի ջարդվող տրուվացոց չես ամսոսում:
 Սակայն լսի՛ր դու խորհուրդն իմ, որ օգտավետ է ավելի.
 Ե՛լ ընդհատենք Էսիվն այսօր և կոտորածը ազգերի,
 30 Իսկ հետո թող նորից կովեն, մինչև որ դա վերջն Իլիոնի,
 Եթե, իրոք, ո՞վ դիցուհիք գերամեծար, ձեր սրտերին
 Հաճելի է և ցանկալի, որ խորտակվի քաղաքն այս սուրբ»:

Պատասխանեց նրան իսկույն աստվածուհին կապուտաչա.
 «Թող այդ լինի, աղեղնաձի՛գ: Նույն այդ միտքն էր և իմ սրտում,
 35 Երբ ես իջա Օլիմպոսից դեպ աքայանք տւ տրուվացիք:
 Սակայն, ասա՛, ինչպե՛ս պիտի վերջ տանք մարտին մենք քաջերի»:

Նորից նրան ասաց արքա Ապոլլոնը՝ որդին Զևսի.
 «Հանդգնությամբ լցնենք սիրտը ձիամարդիկ մեծ Հեկտորի.
 Թող քաջերին պանայացի նա կոչ անի մենամարտի,
 40 Թող կոչ անի դուրս գալ կովի երկու հոգով՝ մեկմեկի դեմ:
 Անշուշտ իսկույն կզայրանան պղնձադեն աքայացիք
 Եվ կզոհեն դուրս գալ մեկին աստվածազարմ Հեկտորի դեմ»:

Այդպես ասաց: Եվ շմերժեց Աթենասը պայծառաչա:
 Մինչ Պերիամի սիրած որդին՝ Հելենոսը, հոգով զգաց
 45 Այն խորհուրդը, որ աստվածներն հավանությամբ ընդունեցին:
 Եվ մտտ գալով նա Հեկտորին՝ այս խոսքերը ասաց նրան.
 «Ո՞վ մեծ Հեկտոր Պերիամոսյան, մտքով Զևսին դու հավասար,
 Դու կլսե՞ս խոսքս արդյոք, քանզի եղբայր ենք միամայր.
 Հրամայիր, որ տրուվացիք և աքայանք նստեն հանդիստ,
 50 Իսկ դու դուրս եկ և կոչ արա՝ թող աքայանց մի քաջ մարտիկ
 Դուքս դա՛ հիմա մեն ու մենակ՝ քո դեմ ահեղ մենամարտի:
 Քո օրհասը դեռ չի եկել, և վախճանդ հեռու է դեռ,
 Ես լսել եմ՝ խորհուրդն է դա հավերժ անմահ աստվածներին»:

Այդպես խոսեց: Այդ լսելով՝ խիստ հիացավ Հեկտորը քաջ,
 55 Եվ նա մենակ առաջ գնաց՝ բռնած նիզալը մեջտեղից,
 Զսպեց դնդերը տրուվացոց, որոնք իսկույն նստոտեցին:
 Ագամեմոնն էլ նստեցրեց սրընթաղարդ աքայացոց:
 Արծաթադեղ Ապոլլոնը և վեհ Պալլաս Աթենասը
 Վեր բարձրացան, նման երկու անդունդների, և նստեցին

- 80 Զեւ-ղղոնի կաղնու վրա և աշնտեղից հիացմունքով
Նայում էին քաջ զորքերին, որ խիտ առ խիտ ու շարեշար
Նստած էին՝ վահաններով, կորդակներով ու տեղերով:
Ինչպես զեփյունն է մերթ սփռում վետիտություն ծովի վրա,
Երբ որ փչում է նա ռեդին, և անդունդն է մթնում ծովի,
- 85 Այդպես դաշտում զորքն էր շարված տրովագացոյ ու արայանց:
Եվ Հեկտորը երկու զորքի միջև կանգնեց ու խոսքն ասաց.
«Ականջ դրեք ինձ, տրովացի՛ք, սրբնքազարդ արայացի՛ք,
Ես կաւեմ այն, ինչ որ սիրտըս դրդում է ինձ իմ կրծքի տակ:
Մեր դաշինքը չկատարեց Կրոնոսյանը բարձրագահիկ.
- 70 Նա՛ է պատճառն աղետների և փոխադարձ անդուլ կովի:
Ահա վասիկ՝ կա՛մ կավերեք դուք քաղաքն այս բարձրաշտարակ,
Կա՛մ ինքներեք կըկործանվեք ձեր ծովաշու նավերի մոտ:
Այստեղ են արդ արայացոյ հերոսները ամենամեծ,
Նրանցից նա, որը սիրտ է ողեշնչում կովիլ ինձ հետ,
- 75 Թող հանդես դա՛ իրր Խոռյան աստվածակերպ Հեկտորի դեմ:
Ասում եմ ձեզ, և Զեւն ինքը թող մեր միջև դառնա վկա.
Եթե նա ինձ հաղթի այստեղ կործանարար սուր պղնձով,
Թող իմ ղեկքը պոկի տանի ղեպ նավերը ծովազնաց,
Իսկ մարմինն իմ թող ետ դարձնի, որ տրովացիք և տրովուհիք,
- 80 Վերջին հարգանքն հատուցելով, ինձ մեր տանը տան խաբույկին:
Բայց եթե ես հաղթեմ նրան, և փառքն ինձ տա Ապոլլոնը,
Ե՛ս կշորթեմ ղեկքը նրա և կտանեմ Իլիոնը սուրբ
Եվ կկախեմ արծաթաղեղ Ապոլլոնի տաճարի մեջ,
Իսկ դին կտամ, որ դուք տանեք ղեպ նավերը ձեր միաշափ.
- 85 Թող վարսագեղ արայացիք ըստ պատշաճի թաղեն նրան,
Եվ թող բոլոր կանգնեն նրան Հելլեսպոնտի լայն ափերին.
Եվ ապագա սերունդներից մեկն ու մեկը երբեիցե,
Ծովարկելով սև Պոնտոսում իր նավերով բաղմաթիակ,
Անշուշտ կասի. ահա՛ շիրիմն հնում մեռած այն հերոսի,
- 90 Որին Հեկտորն աստվածային՝ մարտակովի մեջ տապալեց:
Մարդիկ մի օր այդպես կասեն, և չի կորչի անունը իմ»:

Այդպես խոսեց: Արդիվացիք պապանձվեցին լուռ, անշշունջ.
Խոսքը մերժել ամաչեցին, իսկ ընդունելն էր սոսկալի:
Վերջ ի վերջո Մենելաւոսն հառաչելով ու դառնաձայն

- 95 Ոտքի կանգնեց և խոսքն ասաց՝ բոլորին խիստ կշտամբելով.
«Դուք սպառնալ դիտեք միայն, և կի՛ն եք դուք, ոչ թե այրեք արայացի՛-
եվ ինչ ծա՛նր ամոթանք ու նախատինք է մեզ հասնելու.

Եթե ոչ ոք չհանդգնի ձեզնից դուրս գալ Հեկտորի դեմ:
 Դուք բոլորդ, ինչպես ասում եք, որպես անարդև և անսիրտ աղդ,
 100 Կկործանվեք, ցրվի կգաք, ինչպես փոշին, ինչպես ջուրը:
 Արդ՝ ես ինքս ղինված, հանդես կգամ իր դեմ, քանզի գիտեմ՝
 Հաղթանակը միայն վերից՝ անմահներից է տրվում մեզ:

Այդպես ասաց և սկսեց հագնել զենքերն իր գեղեցիկ:
 Եվ դու, սակայն, ո՞վ Մենելաւ, վախճանը քո պիտ գտնելի
 105 Քեզնից հզոր և գերազանց քաջ Հեկտորի ձեռքով անհաղթ,
 Եթե շուտով չգտնենք քեզ արքաներն աքայացոց:
 Ինքն Աթրիդեսն Ագամեմոնոն, լայնատարած երկրի արքան,
 Իր եղբոր ձեռքը բռնելով՝ անվամբ կոչեց ու խոսքն ասաց.
 «Ենեմ ես իրավ, ո՞վ դուցե ազուն Մենելաւոս, վայել չէ քեզ
 110 Այգորինակ անմոռոթուն, թո՛ղ հուղմունքդ, հանգստացի՛ր,
 Զուր մի՛ մրցիր քեզանից քաջ և զորավոր դուցե ազունի՝
 Պերիամոսյան Հեկտորի դեմ, որից շատերն են սարսափում,
 Աքիլլն անգամ, որ ավելի հզորազոր է քեզանից,
 Խուսափում է փառաշնորհ մարտում դուրս գալ նրա հանդեպ:
 115 Հանգիստ նստի՛ր դու քո տեղը, գնա հիմա համհարզիդ մոտ,
 Իսկ նրա դեմ աքայացիք դուրս կբերեն մի այլ քաջի:
 Թեպետ և նա անվահեր է և կռվի մեջ ժանտ ու անհագ,
 Բայց հաճույքով ծնկի կգա, եթե միայն կարողանա
 Ողջ և առողջ դուրս գալ կռվից, զարհուրելի մենամարտից»:

120 Այդպես խոսեց մեծ հերոսը և խմաստուն իր խրատով
 Հեղաշրջեց՝ միտքը եղբոր: Եվ Մենելաւն հնազանդվեց,
 Իսկ ընկերներն ուրախացած՝ հանեցին զենքն իր ուսերից:
 Մինչ աքայանց կաճառի մեջ կանգնեց նեոթորն ու բարբառեց.
 «Ավա՛ղ, երկրին աքայական վիշտն ու թախիծը տիրեցին:
 125 Հիմա անշուշտ պիտ շատ ողբա ծերուկ Պելիսը ձիադուստլ՝
 Միրմիդոնյանց խորհրդականն ու ճառախոսը մեծանուն.
 Մի ժամանակ ինձ իր տանը նա հարցնում էր հիացմունքով
 Արդիվական հերոսների փայլուն ծագման, ցեղի մասին:
 Եթե լսի, որ քաջերն այդ սարսափում են այժմ Հեկտորից,
 130 Նա ձեռքերը անմահներին կարկառելով՝ պիտի խնդրի,
 Կամ հուղմունքից պիտ ցանկանա սուզվել անդունդը Հադեսի:
 Ո՛ր էր,— Զևս հայր, դո՛ւք, Ասլուլոն և Աթենաս,— ես լինեի
 Երիտասարդ, ինչպես այնժամ, երբ որ ափին Կեղադոնի
 Նիդակավոր ակրադացոց և պիլոսյան զորքն էր կռվում
 135 Պարիսպների դեմ Փիւլյան, Հիարդանի հոսանքի մոտ.

- Այդ զորքերի առաջն ընկած՝ ընթանում էր նախահարձակ
 էրեթալիոնն աստվածատիպ, զինված զենքովն Արիվթոսի,—
 Աստվածազոր Արիվթոսի, որին մարդիկ և զեղամեջք
 Կանաչք՝ երկրի՝ Հորջորջեցին մականակիր, որովհետև
 140 նա շէր կռւում ո՛չ ազնւով և ո՛չ աեղով երկայնակով,
 Այլ երկաթե մականով էր ջարդում զնոկերը յշնամուս:
 Իսկ Լիկուրոսս սպանել էր նրան դավով, ո՛չ քաջությամբ,
 Հարձակվելով մի նեղ տեղում, ուր երկաթե իր մականով
 Չհաջողեց փրկվել մահից, քանզի Լիկուրոսն անմիջապէս
 145 Աշտեն միւսեց նրա փորը, և նա ընկավ մեջքի վրա:
 Հաղթողն իսկույն շոպեց զենքն աչն, որ Արեսն էր նրան տվել,
 Եւ այդ զենքը ինքն էր կրում արեսական մարտերի մեջ:
 Լիկուրոսը, երբ ծերացած՝ անզորացավ իր հարկի տակ,
 Ձենքը հանձնեց Էրեթալիոն ընկերոջը իր սիրելի,
 150 Արդ՝ նա հագած այդ զենքերը՝ կավի կանչեց մեր քաջերին,
 Բայց բոլորը զարհուրեցին, չհանդգնեց դուրս գալ ոչ ոք:
 Մինչ իմ արի սիրտը այնժամ ինձ նրա գեմ կավի մղեց,
 Թեպետ և ես իմ տարիքով կրտսերն էի բոլորի մեջ:
 Աթենասը ի՛նձ պարգեւեց փառքը ահեղ մենամարտի,
 155 Սպանեցի ևս մեծագույն, ամենազոր այդ հերոսին,
 Եւ զլորվեց այդ վիթխարին անդ իմ առջև զետնաթաւալ:
 Ախ, թե տայի՛ն ինձ նույն հասակն և նույն կորովը անվկանդ՝
 Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ պիտի դաներ լավ արտյան:
 Այժմ արայանց զորքերի մեջ կան մեծանուն բազում քաջեր,
 160 Մինչդեռ, ավա՛ղ, Հեկտորի գեմ չի հանդգնում դուրս գալ ոչ ոք»:

- Այդպէս նրանց ծերն անարդեց: Հանգես եկան իսկույն ևեթ
 Ինը հոգի. նախ և առաջ՝ արանց արքան Ագամեմնոն.
 Ապա կանգնեց Դիոմեդես Տիդէսյանը հզորագույն.
 Այնուհետև զուգգ Այասներն՝ անզսպելի տենչով վառված,
 165 Մեծախիղախ Իդոմենը և զինակիցն իր ահալոր՝
 Մերիոնեսը՝ մարդակոտոր քաջ էնիալին հավասարվող,
 Հետո արդեն՝ Էվրիպիլոս, որդին պայծառ Էվեմոնի,
 Ադրեմոնի Թովաս որդին և Ոգիսեսն աստվածազարմ.
 Եւ բոլորն էլ տենչում էին մարտել վսեմ Հեկտորի գեմ:
 170 Այնժամ նորից խոսեց Նեսթոր ձիավարժը գերեմացի.
 «Վիճակ գցենք ձեր մեջ հիմա, և ո՛ւմ ընկնի վիճակը այդ՝
 Թող նա՛ լինի զորավիրը սրունքազարդ արայացոց,
 Եւ թող նրա հոգին ցնծա, երբ անվնաս վերադառնա
 Մրցութունից, այդ դժնդակ և սոսկալի մենամարտից»:

175 Այդպէս ասաց: Եվ ամեն մեկն իրրե վիճակ մի-մի նշան
Գցեց իսկույն Ադամեմնոն Աթրիդեսի կորգակի մեջ:
Զորքն աղոթում էր՝ ձեռքերը աստվածներին վեր կարկառած,
Եվ ամեն յոթ այս էր ասում՝ հայացքն ուղղած դեպի երկինք.
«Տո՛ւր, որ, Զե՛ս հայր, վիճակն ընկնի մեծ Այասին կամ Տիգեսի
180 Քաջ զավակին, կամ Միքենի մեծահարուստ թագաւորին»:

Այդ ասացին: Ծեր նեսթորը թափահարեց սաղաւարտը,
Եվ, համաձայն նրանց կամքի, վիճակն ընկալլ մեծ Այասին:
Բանբերն իսկույն վիճակն առաւ և աջ կողմից բաղմուխն մեջ
Պատույտ եկաւ, ցույց տալով դա մեծ քաջերին արայական:
185 Սակայն բոլորը ժխտեցին, ոչ ոք նշանը չընդունեց:
Բանբերն անցաւ շուրջանակի և մոտեցաւ ապա նրան,
Ո՛ւ վցել էր այդ նշանը կորգակի մեջ: Այասն ազնիւ
Ձեռքը մեկնեց դեպ բանբերը, որն և նշանն հանձնեց նրան:
Իր նշանը ճանաչելով՝ նա հրձկեց ու ցնծաց սրտով,
190 Եվ, նշանը ցած նետելով, այսպէս խոսեց ուրախացած.
«Ո՛ւն է, ի՛մն է այս վիճակը, սիրտս է ցնծում, սիրելինե՛ր:
Ես հույս ունեմ հաղթահարել աստվածակերպ քաջ Հեկտորին:
Իսկ դուք, մինչև ես կհաղենեմ զենք-զրահը իմ մարտական,
Զերմ եռանդով աղոթք արեք Կրոնոսյան Զեւ-զգոնին,
195 Բայց՝ ձեր մտքում, լոխկ-մնջիկ, որ չսեն տրուղաղացիք:
Իսկ թե կուզեք՝ բարձր աղոթեք. չենք սարսափում մենք ոչ ոքից.
Քանզի ոչ ոք չի կարող ինձ, կամքիս ընդդեմ, վանել կովից
Ո՛չ հմտությամբ, ո՛չ էլ ուժով: Կարծում եմ որ իմ հայրենի
Սալամինսում ես չեմ ծնվել որպէս անզոր կամ ապիկար»:

200 Այդպէս ասաց: Աղոթեցին նրանք Զեւին Կրոնոսյան,
Եվ ամեն մեկն այս էր կրկնում՝ հայացքն ուղղած լայն երկնքին.
«Զե՛ս երկնահայր, տե՛ր Իդայի, դու մեծափառ և վեհազույն.
Այասի՛ն տուր հաղթանակը և պանծալի փառք ու պարծանք:
Թե սիրում ես և Հեկտորին՝ օժանդակիր նաե նրան,
205 Երկուսին էլ տուր հաւասար դու վսեմ փառք ու զորություն»:

Այդ ասացին: Իսկ Այասը զենքերն հաղաւ պղնձաշող:
Երբ նա զինվեց իր մարտական զենք ու զրահով ոտից գլուխ,
Ահեղազոռ շարժվեց առաջ՝ Արեսի պէս զարհուրելի,
Երբ դիմում է սա մոլեգնած դեպի մարտը հերոսների,
210 Որոնց Զեւն է զրդում կռվել գժտությամբ լի և զայրացած:
Այդպէս՝ քայլեց Այասն անվախ, անհաղթ պատվարն քայացոյց:

Եւ շողում էր նրա գեմքին այնժամ ժպտը մեծափայլ.
Երկայնատվեր տեղը ձեռքին հաղթ ճոճելով, շարժվեց առաջ,
Եւ նայելով այնժամ նրան՝ ուրախացան արգիլացիք,

215 Իսկ ամեն մի տրտվադացի սարսուռ զգաց ամբողջ մարմնով:
Սարսափ զգաց, զողաց սիրտը նույնիսկ կրծքում քաջ Հեկտորի.
Սակայն արդեն հնար չկար խուսափելու ախոյանից,
Կամ զորքի մեջ թաքնվելու, քանզի ինքն էր մարտի կանչել:
Արդ՝ մոտեցավ Այասն արագ, բռնած վահանն իր բրդածե,

220 Պղնձակերտ, յոթնակաշի: Տիբեոսն էր դա ստեղծել,
Փոկահանը այն հմտադույն, որ բնակվում էր Հիլեոմ:
Այդ վահանը նկարազարդ նա ստեղծել էր իր համար
Գեր եղների յոթնակ կաշուց, իսկ ութկորդ շերտն էր պղինձ:
Վահանը այդ կրծքին բռնած՝ մեծ Այասը Թելեմոնյան

225 Եկավ կանգնեց Հեկտորի դեմ ու խոսքն ասաց հուժկու ձայնով.
«Հեկաո՛ր, հիմա, երբ կիւլենք մեկմեկու դեմ, լավ կիմանաս,
Թե ո՞րպիսի քաջ հերոսներ կան արգիլյանց զորքերի մեջ,
Էլ չհաշված առյուծատիրտ և զորաջարդ Աքիլլեսին,
Որը հիմա, Ագամեմնոն ազգապետի դեմ զայրացած,

230 Անգործ նստած է դողալոր և ծովաշու նավերի մոտ:
Բայց զոյւթյուն ունենք և մենք, թվով բազում և քաջարի,
Եւ կարող ենք դուրս դալ քո դեմ: Արդ՝ սկսի՛ր մենամարտը»:

Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Ո՞վ մեծ Այաս Թելեմոնյան աստվածադարձ և ազգիշխան,

235 Զո՛ւր ես ճղնում դու ինձ այստեղ փորձել, ինչպես մի մահուկի,
Կամ մի կնոջ, որ չգիտե պատերազմի գործը ահեղ:
Ծանոթ եմ ես և քաջ գիտեմ կռիւներն ու նախճիրները,
Գիտեմ շարժել ես աջ ու ձախ իմ կողմ վահանը կաշեպատ,
Որ քաջություն է ներշնչում ինձ մարտելու խիզախաբար:

240 Գիտեմ սուրալ արագընթաց նժույզներով դեպի կռիւ,
Գիտեմ շարժվել իրր հետեակ՝ բռնն Արեսի մարտակոչով:
Բայց քեզ պես քաջ մարտիկի դեմ չեմ հարձակվի զազապողով,
Այլ կղարկեմ քայքայիք, եթե միայն դա հաջողվի»:

Ասաց այդպես և, ճոճելով, ուժգին նետեց նիզակն իր սուր
245 Եւ հարվածեց մեծ Այասի յոթնակաշի մեծ վահանին,
Նրա փայլուն պղինձ շերտին, որ ութկորդ շերտն էր վերուստ:
Սուր նիզակը թափով ճեղքեց վեց կաշվե շերտն, ճեղքեց անցավ,
Բայց յոթկորդ կաշվե շերտին դեմ առավ նա՝ թափը կորցրած:

- 250 Ապա Այասն աստվածակերպ թափով նետեց տեգն իր երկայն
 եւ խոր վարսեց Պերիամյանի բոլորակերտ վահանի մեջ.
 Նիգակն հզոր և շողշողուն ճեղքեց անցավ վահանը պերճ.
 Եւ թափանցուկ վարսվեց նրա ամենաբլենստ լանջադանակին,
 Պատուեց շապիկն, ապա հերձեց սնակուռտը՝ կողերի տակ:
 355 Յնցվեց Հեկտորն ու գալարվեց՝ հազիվ փրկված սև օրհասից:
 Երկուսով էլ դուրս քաշեցին իրենց տեղերն երկայնաստվեր
 եւ իրարու գոռ բախվեցին, առյուծ ի արյունարբու
 Զերթ վարազներ վայրագատուն, որոնց ումն է անընկճելի:
 Զարկեց Հեկտորն աշտեն նրա մեծ վահանի ճիշտ կենտրոնին,
 Բայց չճեղքեց կուռ վահանը, ծովեց ծայրը սուր նիզակի:
 260 Յատկեց Այասն, ուժգին զարկեց տեգով նրա պիրկ վահանին.
 Տեգն Հեկտորին ետ մղելով՝ ծակեց ասպարն ու, անցնելով,
 Դուրս սլացավ վլի միջից. իսկույն ցայտեց արյունը մուգ:
 Բայց Հեկտորը կորդակաճոճ շքնդհատեց այդ կոխին ահեղ,
 Այլ ետ քաշվեց և հազիվ ձեռքով պոկեց դաշտումն ընկած մի սև,
 Մի ժանտագույն, ահագին քար և ուժգնորեն քարն այդ ահեղ
 Մեծ Այասի յոթնակաշի կուռ ասպարի կումբին դարկեց,
 Եւ շառաչեց պղինձն ամբողջ ահեղազարկ այդ հարվածից:
 Այասն իսկույն վերցրեց մի քար՝ ավելի մեծ ու վիթխալի,
 Եւ, բովանդակ իր զորությամբ պտույտ տալով այդ վեմն ահեղ,
 270 Զարկեց թափով ու ջախջախեց ասպարն հզոր ախոյանի,
 Որի ծուռկը վիրավորվեց: Հեկտորն ընկավ մեջքի վրա՝
 Դեմքը ծածկած իր վահանով: Բայց բարձրացրեց նրան իսկույն
 Ապոլլոնը: Նրանք անշուշտ կսպանենին միմյանց սրով,
 Եթե Զևսի, այլև մարդկանց բանբերները մոտ չգային,
 275 Բանբերները երկու կողմի՝ տրովպոպոց և աքայանց,—
 Իդևսոնն ու Թալթիրոսը՝ երկուսով էլ շատ խելամիտ:
 Նրանք իրենց դավազանները պարզեցին նրանց միջև,
 Ապա բանբեր Իդևոսը այսպես խոսեց իմաստալի.
 «Բա՛ւ վ է, սրդի՛ք մեր սիրելի, վե՛րջ տվեք դուր մենամարտին,
 280 Զի երկուսդ էլ հաճելի եք ամպահալած Զևս-զգորին.
 Քաջագուր եք դուր երկուսդ էլ. մենք մեր աչքով արդեն տեսանք:
 Վերահաս է դիշերն արդեն, լավ է նրան հնազանդվել»:

Պատասխանեց նրան Այաս Թելեմոնյանն ու խոսքն ասաց.
 «Ո՛ւ իդևոս, բարի բանբեր, թող այդ բանը Հեկտորն ասի,
 285 Քանզի նա էր, որ քաջերին հրավիրեց մենամարտի,
 Թող ինքն էլ այդ առաջարկի. ես կընդունեմ, թե կամենա»:

Պատասխանեց այստեղ նրան կորցակածո՞ճ հերոսն շեկտոր.
 «Աստված է քեղ տվել, Այա՛ս, մեծությունն այդ, ուժն ու խելքը,
 Դու ես զորքում արքայական տիգալորը ամենամեծ.
 290 Ե՛կ ընդհատենք կռիւն այսօր, մրցամարտին վերջ տանք հիմա,
 Հետո կրկին մենք կսկսենք մեր մենամարտը ահաւոր,
 Մինչև աստված մեր երկուսից մեկն ու մեկին տա հաղթութուն:
 Վրահաս է գիշերն արդեն,— լա՛ւ է նրան հնազանդվել:
 Դնա շուտով դեպ նաւերը, ուրախացրու արքայացոյ
 295 Եվ սիրելի ընկերներիդ, եթե ունես այգւլխիներ:
 Իսկ քաղաքում Պերիամոսի ես խնդության առիթ կտամ
 Տրովադացոյ այրերին և երկայնազգեստ շքնաղ կտնանց,
 Որ ինձ համար աղոթք անեն աստվածաշնն տաճարի մեջ:
 Իսկ հիմա ե՛կ միմյանց ձոններ մենք նվիրենք ամենազեղ,
 300 Եվ թող ասեն հետադաշում տրովադացիք և արայանք.
 «Արի քաջերն հոգեկործան թշնամությամբ մարտնչեցին,
 Բայց միմյանցից բաժանվեցին սիրով և հաշտ մտերմությամբ»:

Այդ ասելով շեկտորն հտնձնեց նրան սուսերն արծաթազամ
 Դեղեցկափով իր կախոցի և պատյանի հետ միասին.
 305 Իսկ Այասը տվեց նրան իր փառահեղ կարմիր դուռին:
 Նրանք այդպես բաժանվեցին: Այստեղ ուղղվեց դեպ արայանք,
 Իսկ շեկտորը՝ դեպի զորքը տրովադական, որը խնդաց,
 Երբ անվնաս ու ողջ տեսաւ վերադարձող մեծ հերոսին՝
 Փրկված արդեն մեծ Այասի ահեղ ձեռքից և ցատումից:
 310 Քաղաք տարան նրան, որին էլ տեսնելու հուշս չունիին.
 Մինչ Այասին սրունքազարդ արքայացիք հաղճեպ տարան
 Ազամեմնոն արքայի մոտ, որն հիացաւ հաղթանակով:

Իսկ երբ նրանք հավաքվեցին վրանի մեջ Աթրիդեսի,
 Ազամեմնոն արանց արքան նրանց համար խսկույն ևեթ
 315 Մի հնգամյա գեր եղ զոհեց Կրոնոսյան Զևսի պատվին:
 Մորթած եղը լաւ մաշկեցին, կտրատեցին պատառ-պատառ,
 Եվ զարկեցին, մանրացնելով, եզան միտը շամփուրներին,
 Խորովեցին և խնամքով շամփուրներից դուրս քաշեցին:
 Երբ այդ գործը ավարտեցին, սարքեցին ճոխ մի խրախճան,
 320 Ուր բոլորը վաշելեցին, և հագեցաւ սիրտն ամենքի:
 Իսկ Աթրիդես արանց արքան, Ազամեմնոնն իշխանավոր,
 Այաս քաջին, որպես հարգանք, պատվեց եզան հաղթ թիկունքով:
 Իսկ երբ անցաւ ու հագեցաւ կերութիւնով փափաղն իրենց,
 Այն ժամանակ առաջինը իր խոհերը սկսեց հյուսել

- 325 Ծեր Նեոթորը, որ առաջ էլ փայլում էր իր խորհուրդներով:
 Եվ, ցանկալով նրանց բարին, այսպես ասաց նա ժողովում.
 «Դու, Ալբրիդե՛ս, ինչպես և դուք, ո՞վ իշխաններ արքայական.
 Կործանվեցին, ընկան բազում զեղազանգուր արգիվացիք.
 Մարգահոտոր Արեսն հուժկուն՝ Թափեց նրանց արյունը մուգ
 330 Սիրմանդերի լաշն ավերին, իսկ հողիներն իջան Հագես:
 Առափոտյան մարտն արքայանց պիտ ընդհատել: Եվ մենք այնժամ
 Զորիներով ու եղներով մեռելներին պիտ հավաքենք,
 Որ նավերից փոքր-ինչ հեռու խարույկների մեջ հրկիզենք,
 Որ հայրերի սակարները ամեն մի մարդ տանի իր հետ՝
 335 Զոհվածների զավակներին, երբ ետ դառնանք գեղ հայրենիք:
 Իսկ խարույկի շուրջը, դաշտում, նրանց համար կհառուցենք
 Մի ընդհանուր մեծ դամբարան: Սրա շուրջն էլ կանգնենք պարիսպ,
 Բարձրիկ բուրգեր, իրրե պատվար մեր նավերի և մեզ համար:
 Ծիկենք նաև նրանց միջից մենք հաստաբևատ, լաշն դարբասներ,
 340 Որ անաբգել կշենն-մանեն նժույգներն ու կառքերը մեր:
 Իսկ պարիսպի շուրջ բոլորը փորենք մի խոր աւ մեծ խանդակ
 Եվ պատվարով շրջապատենք, որպեսզի անդ չկարենա
 Ներս Թափանցել ո՛չ մարդ, ո՛չ ձի, — երբ դրոհեն տրովաղացիք»:
- Այսպես ասաց: Հավանեցին արքաները խորհուրդը այդ:
 345 Բարձունքներում սուրբ Իլիանի, Պերիամոսի շեմի առաջ,
 Կազմել էին և տրովացիք մի մեծ ժողով խառվահույզ,
 Որտեղ ճառում էր անվանի Անթենորը մեծախորհուրդ.
 «Կսեցե՛ք ինձ, տրովաղացիք, դարդանացիք, դաշնակիցներ.
 Ես ձեզ կասեմ՝ ինչ որ սիրտս է ինձ ներշնչում իմ կրծքի առկ.
 350 Եկե՛ք հանձնենք արգիվացի Հեղինեին իր զանձերով
 Աթրիդներին, որ ետ տանեն, քանզի դուր ենք կոխում այսպես:
 Սուրբ երզումն է արգեն խախտված. ուխտադրուժ գործը բարիք
 Զի բերի մեղ, մինչև որ իմ այս խորհուրդը չկատարվի»:
- Ասաց, բազմեց նա իր տեղում: Կանգնեց այնժամ աստվածազարմ
 355 Ալեքսանդրը՝ ամուսինը գեղեցկապես Հելլինեի,
 Որը նրան պատասխանեց ու թևավոր այս խոսքն ասաց.
 «Դու ինձ հիմա, ո՞վ Անթենոր, անդուրեկան բան ասացիր,
 Թեև կաթող էիր այստեղ շատ օգտակար խոսքեր խոսել:
 Եվ եթե դու դա ասացիր իրոք անկեղծ ու լրջորեն,
 360 Ապա ուրեմն աստվածները խաղառ խելքից զրկել են քեզ:
 Արդ՝ դիմելով այս ձիազուսպ տրովաղացոյց, նրանց առաջ
 Հայտնում եմ իմ վճիռն անխախտ. ետ չեմ դարձնի իմ կնոջը,

Բայց պատրաստ եմ գուշին ու գանձն իր, որ Արդոսից բերել եմ տոն,
Վերադարձնել ամբողջովին, նույնիսկ մի բան էլ ավելի»:

- 365 Այգոյկն ասաց, տեղը բազմեց: Այնուհետև հանդես եկավ
Մեծախորհուրդ, աստվածարժան ծեր Պերիամը Դարդանոսյան,
Որ, ցանկալով նրանց բարին, այսպես ճառեց ու խոսքն ասաց.
«Լսեցե՛ք ինձ, տրովադացիք, դաշնակիցներ, զարդանացիք.
370 Կասեմ ես այն, ինչ որ սիրոս է ինձ ներշնչում իմ կրծքի տակ.
Հիմա, արդի՛ք, քաղաք մտեք, ընթրիք արեք, առաջվա պես,
Սակայն զիշերը լավ հսկեք,— թող ամեն ոք արթուն մնա:
Իսկ Իդեոսն առավոտ վաղ թող գնա դեպ նավերը խոր
եվ թող հայանի Ագամեմնոն ու Մենելավ Աթրիդեսին
Վճիռն ու կամքն Ալեքսանդրի,— որն այս կովի պատճառն եղավ,—
375 Նաև խորհուրդն այս խելացի, որ,— թե նրանք կցանկանան,—
Այս ահավոր մարտն ընդհատենք և հրկիզենք գիսկները,
Հետո կրկին կոխվ մզենք, մինչև աստված մեզ բաժանի՝
Պատերազմի հաղթանակը շնորհելով մեզ կամ իրենց»:

- Այգոյկն ասաց, և բոլորը նրա խորհուրդն ընդունեցին:
380 Եվ ճամբարում զորքը ընթրեց ջոկատների բաժանվելով
Իսկ Իդեոսն առավոտ վաղ գնաց գեպի նավերը խոր:
Այնտեղ դառավ արեսասիրտ դանայացոց որդիներին՝
Ագամեմնոն աղապակտի նավախելի մոտ հավաքված:
Եվ մոտեցավ նրանց բաներն ու բարձրաձայն իր խոսքն ասաց.
385 «Ո՛վ Աթրիդես, և գո՛ւք, բոլոր աքայացի մեծամեծներ,
Ինձ Պերիամոսն և մյուս ավագ տրովադացիք պատվիրեցին
Ձեզ հայանելու,— և թե միայն ձեզ հաճելի թվա լսել,—
Առաջարկը Ալեքսանդրի, որն և պատճառն է գժտության.
Այն գուշը, որ, խոր նավերի վրա բարձած, բերեց Իլիոն
390 (Նրանի՛ թե նա կործանվեր այդ անկիւս) պատրաստ է նա
Վերադարձնել ձեզ լիովին և տալ նույնիսկ է՛լ ավելի:
Բայց մեծափառ Մենելավի օրինական կնոջն ետ տալ
Նա չի ուզում, թեպետ նրան խրատեցին տրովադացիք:
Եվ, բացի այդ, պատվիրեցին, որ ձեզ հայանեմ. կուզե՞ք արդյոք՝
395 Դաժանազույն մարտն ընդհատենք, որ հրկիզենք մեռելներին,
Որից հետո նորից կովենք, մինչև աստված մեզ բաժանի՝
Պատերազմի հաղթությունը շնորհելով մեկն ու մեկիս»:

Այգոյկն ասաց: Բոլորն այնժամ լուռ մնացին և անմոռնչ.
Խոսեց միայն Դիոմեդեսն ահեղագուշ և խոսքն ասաց.

400 «Մի՛ ընդունեք Ալեքսանդրից ո՛չ դանձերը նրա տարած,
Ո՛չ էլ չքնաղ Հեղինեին: Պարզ է նույնիսկ մանկան համար,
Որ վերահաս, մոտալուտ է կործանումը տրոլադացոց»:

Այդպես ասաց: Եվ գոչեցին աքայացիք միահամուռ՝
Ըսքանչացած Դիոմեդես ձիավարի խոսքի վրա:
425 Եվ թագավորն Ագամեմնոն այսպես ասաց Իդևոսին.
«Արդ լսեցիր, ո՞վ Իդևոս, կարծիքն համայն աքայացոց,
Այդ է նրանց պատասխանը, որ ինձ էլ է թվում հաճո:
Իսկ զիականերն հրկիզելուն հակառակ չեմ ամենեին:
Պարտավոր ենք մեռելների համար ոչինչ չխնայել,
410 Մահից հետո հարկավոր է հանգստացնել նրանց հրով:
Թող այս ուխտն իմ լսի Զևսը՝ դու ամուսինը Հեքայի»:

Այդպես ասաց և կարկառեց իր գավազանն աստվածներին:
Իսկ Իդևոսը ետ դարձավ դեպ սրբազան քաղաքն Իլիոն:
Մինչ տրոլացիք, դարդանացիք ժողով կազմած, միահամուռ
415 Խորհում էին, սպասելով Իդևոսի վերադարձին,
Որը եկավ, կանգնեց մեջտեղ և, հոտնկալս, պատգամն հայտնեց:
Եվ վեր կացան, բաժանվեցին երկու մասի. մի մասն հալճեպ
Հավաքում էր զիակաները, մյուսն անտառից փայտ էր կրում:

Արդիվացիք իրենց հերթին շուտ հեռացան սև նավերից
420 Որ հավաքեն մեռելներին և փայտ բերեն անտառներից:
Երբ արևը ծագեց խորունկ ու մեղմախոս օվկիանոսից
Եվ լույս սփռեց հովիտներին՝ բարձրանալով երկինքն ի վեր,
Երկու ազգերն այնժամ իրար հանդիպեցին դաշտերի մեջ:
Ծառ դժվար էր անդ ճանաչել կովում ընկած ամեն մեկին:

425 Զրով մաքրում էին գտած դիակները արնաթաթախ,
Ապա տխուր, արտասվելով, բառնում իրենց սալյակներին:
Ծեր Պերիամն արդելում էր բարձր հեծեծալ, և, նրանք լուռ
Ու տրամալից, զիակաները մեծ խարույկի վրա դիզում
Եվ այնուհետ, հրկիզելով, դառնում էին դեպի Իլիոն:

430 Այնժամ նաև սրունքաղարդ զորադներն աքայացոց
Մեռելներին սրտամորմոք դիզում էին խարույկի մեջ,
Ապա, նրանց հրկիզելով, դառնում դեպի նավերն իրենց:
Դեռ չէր ծագել առավոտը, մթնշաղն էր դեռ գիշերվա,
Երբ խմբվեցին խարույկի շուրջն ընտիր գնդերն աքայացոց.

435 Եվ ընդհանուր մի դամբարան կառուցեցին նրանք այնտեղ՝
Դաշտավայրում այն ընդարձակ: Եվ կանգնեցին բարձր պարիսպ

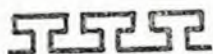
Եւ մարտիոցներ, իրրեւ պատվար նաւերի և զորքի համար,
Դրանց միջև շինեցին լայն և ամրակուռ դարբաս ու զուռ,
Որ կառերին ու ձիերին լինի հարմար մի ճանապարհ:
449 Նրա շուրջը փորեցին խոր, մեծ բացվածքով, լայն խորամներ,
Զգլված ամբողջ ճամբարի դեմ,— ու անկեցին շուրջը ջրեր:
Այդպէս ահա ջանում էին գեղադանդուր արքայացիք:

Աստվածները, համախմբված կայծակնացող Զեւի տանը,
Նայում էին պղնձադարձ արգիվացոց վսեմ դործին:
445 Եւ Պոսիփոնն երկրասասան խոտքն սկսեց ու այս ասաց.
«Զեւ հայր, անհուն երկրի վրա կա՞ թեկուղ մի մահկանացու,
Որ իր խորհուրդն ու մտքերը հայտնի հիմա անմահներին:
Զեւ՝ նկատում գեղադանդուր արքայացիք նաւերի մոտ
Կանգնեցին նոր հսկա պարիսպ, շուրջը խորունկ փոս են փորել,
450 Մակայն՝ առանց աստվածներին շքեղ զոհեր մատուցելու:
Դրա փառքը կտարածվի ո՛ւր շողում է լույսն արեւի:
Իսկ պարիսպն այն, որ կանգնեցինք ես և Ֆոյբոս Աստուծոն
Կալոմեդոն թագավորի քաղաքի շուրջ, կմոռացվի»:

Նրան իսկույն պատասխանեց ամպահալած Զեւը ջատկոտ.
455 «Այդ ինչե՞ր ես զու բարբառում, կորուլադո՞ւյն երկրագլուխը,
Այդ մտքերից թող սաբաափի մի որեւէ յերիշ աստված,
Որ իր ողով և զորութեամբ թույլ ու տկար է քեզանից:
Կտարածվի քո փառքն անվերջ ո՛ւր շողում է լույսն արեւի:
Խիղա՞խ եղիր: Նոր վարսաղեղ արքայացիք խոր նաւերով
460 Վերադառնան դեպ սիրելի երկիրն իրենց հայրենական,
Դու այդ պարիսպն հիմնահատակ կործանելով՝ ծովը թափիր,
Եւ ավաղով ծածկիր կրկին այդ ծովափը անծայրածիր,
Որ հետք անգամ չմնա այդ նոր պարսպից արքայացոց»:

Այդպէս ահա աստվածները խոսում էին անդ միմյանց հետ.
465 Երբ մայր մտաւ արեւն արդեն: Ավարտեցին դործն արքայանք.
Մորթութեցին պարարտ եղներ և նստեցին՝ ընթրիք անեն:
Այնժամ եկան, ծովափ հասան լիմնոսական զինի բերող
Բազում նաւեր, որ ուղարկված էին Էլնոս Յազոնյանից,
Որ ծնունդն էր իշխանապետ Յազոնի և Հիփսիփուլի:
470 Որպէս նվեր Ադամեմոնն և Մենեւալ Աթրիդներին՝
Ուղարկել էր Յազոնյանը արդ հազար մար ընտիր զինի:
Իսկ մյուս բոլոր արքայացիք գնում էին բերված զինին՝
Ոմանք մորթու հետ փոխելով, իսկ ոմանք էլ երկաթ տալով:

475 Ոմանք պղինձ վճարելով, ոմանք տալով կա՛մ գերիներ,
 Կա՛մ թե եղներ եղջերավոր: Եւ, սարքելով շքեղ խնջույք,
 Գեղադանդուր արայացիքն հրճվում էին գիշերն ամբողջ:
 Այնժամ նաև տրուլագացիք ցնծում էին քաղաքի մեջ:
 Բայց մինչև լույս Զեան իմաստուն, որոտալով, հորինում էր
 Ժանտ աղետներ, և գունատվում էին ահից արայացիք:
 480 Բաժակներով առատ գինին նրանք ցանում էին գետինն.
 Ոչ ոք խմել չէր հանգսնում, քանի գեռ չէր ձոնել Զեան:
 Հետո՝ ամենքը պառկեցին, վայելեցին Քունն ահուշիկ:

ԵՐԴ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

ԶԱՎԱՐՏՎԱԾ ՀԱԿԱՏԱՄԱՐՏ

- Արշալույսը ոսկի քողով նոր էր պատել երկիրն ամբողջ,
 Երբ շանթարձակ Զևար կանչեց աստվածներին վեհաժողով.
 Բազմարյուր Օլիմպոսի մեծ դադաթի վրա բազմած՝
 Ճառում էր նա, և համորեն լսում էին աստվածները.
- 5 «Ականջ դրեք ինձ բոլորդ, ո՛վ աստվածներ և դիցուհիք.
 Ասեմ ձեզ այն, ինչ որ սիրտս է ինձ ներշնչում իմ կրծքի ասուկ:
 Թող ոչ մեկը արու կամ էգ աստվածներից չհանդերձի
 Մերժել կամքը իմ դերագույն. այլ բոլորըդ միահամուռ
 Հնազանդվեցեք իմ պատվերին, որ ես գործըս շուտ կատարեմ:
 10 Եթե տեսնեմ, որ մեկն ու մեկն աստվածներից, կամքիս ընդդեմ,
 Իջնի, դնա արովագացող կամ աքայանց անդ օգնելու,
 Պիտի զարկեմ, և ամոթով ետ պիտ դառնա նա Օլիմպոս.
 Կամ կնետեմ, հարվածելով, Տարտարոսը խալարամած,—
 Այն հեռագույն Սանդարամետն անդնդախոր, ստորերկրյա,
 15 Որի շեմքն է պղնձածուլ, իսկ դարբասը՝ երկաթակուռ,
 Որն Հադեսից այնքան է խոր, որքան բարձր է երկինքն երկրից,—
 Եվ նա կըզգա՝ որքա՛ն եմ ես հզոր բոլոր աստվածներից:
 Փորձեք ապա, ո՛վ աստվածներ, որ համողվեք դուք վերջապես.
 Վերցրեք, կախեք ոսկի շղթա խոր երկնքից դեպի երկիր
 20 Եվ նրանից կախվեցեք դուք, ո՛վ աստվածներ և դիցուհիք.
 Չեք կարենա բնավ քաշել դուք դերագույն Զևա արքային
 Խոր երկնքից դեպի երկիր, որքան էլ որ ձիգեր թափեք,
 Սակայն եթե ես ցանկանամ քաշել երկիրը դեպի վեր,
 Կարող եմ ես երկիրն ամբողջ, համայն ծովի հետ միասին,

25 Զղել, կապիւլ պիրի շղթայով Օլիմպոսի դադաթներին,
Եւ բովանդակ տիեզերքը օդում կախած պիտի մնա:
Արդ՝ ես այդքան դերազանց եմ աստվածներից ու մարդկանցից»:

Այդպէս ասաց: Իսկ աստվածներն այդ խոսքերից սարսափահար
խորախորհուրդ լսում էին, քանզի նրա խոսքն էր ահեղ:

30 Մինչ Ալեքսաս պայծառաշյա աստվածուհին այսպէս խոսեց.
«Հա՛յր մեր վսեմ, ո՞վ Կրոնոսյան, հզորներից ամենազոր.
Մենք լավ գիտենք, որ դու ունես անպարտելի մեծ զորութուն,
Սակայն սրտանց ցավակցում ենք մենք քաջազնն դանայացոց,
Որոնք դաժան բախտի բերմամբ կոտորվում են անդ շարաշար:
35 Բայց եթե դու պատվիրում ես՝ կիսուսափենք պատերազմից:
Մենք բարերար խորհուրդներ ենք միայն տալիս արգիլացոց,
Որ գեթ իսպառ չկործանվեն բոլորեքյան քո ցասումից»:

Եւ ժպտալով՝ պատասխանեց ամպահաւար Զևսը նրան.
«Հանգի՛ստ եղիր, կառարինածի՛ն, սիրատենչիլ դու իմ զավակ-
40 Այդ խոսքը ես լուրջ չասացի, քեզ հետ ուղում եմ հաշտ լինել»:

Այսպէս ասաց, կառքը լծեց նժույգներն իր պղնձաոտ,
Սրաթուիչք, արշավասույր, երկայնագետ ու ոսկեբաշ,
Ինքն էլ հագավ ոսկի հագուստ, վերցրեց մտրակը սսկհհյուս
Ու ընդհատեց գերաշնորհ կառքի վրա իր շողշողուն,
45 Ապա քչեց՝ մարակելով: Ձիերն հլու թռան արագ.
Աստեղաղարդ երկնքի և երկրի միջև: Եւ նա դնաց,
Հասավ Իդան աղբյուրաշատ,— որը մայրն է դադանների,—
Գարգար բլուրն ու սուրբ անտառն՝ իր բազինը անուշաբույր:
Աստվածների և մարդկանց հայրն այնտեղ ձիերը կանգնեցրեց
50 Եւ արձակեց նրանց կառքից, ապա պատեց թանձր մեզով:
Ինքը, գերանձն և վեհափառ, նստեց Իդա լեռան գլխին,
Հայացքն ուղղեց դեպի Տրով, դեպի նավերն աքայացոց:

Մինչ վարսագեղ աքայացիք, կերուխումը ավարտելով,
Վրաններում արագապէս զինվում էին կովի համար:
55 Զինվում էին և մյուս կողմից տրովադացիք քաղաքի մեջ.
Թվով թեպէտ նվազագույն, բայց ոչ պակաս քաջ ու արի
Նետվում էին դեպի կովի հանուն կանանց, զավակների:
Ահա, դռները բացվեցին, դուրս թափվեցին զորքերն ամբողջ՝
Եւ՛ ձիավոր, և՛ հետեակ: Հնչեց աղմուկն ահագնաթունդ:

- 60 Երկու կողմի զորքերն հռովու եկան հասան դեմ հանդիման,
 եւ ըստ վեցին՝ նիզակ, ասպար, սղնձազէն մարդկանց ուժը:
 Թունդ զարկվեցին միմյանց՝ կլոր ու կմրավոր վահանները,
 Բնդաց շորս զին անլուկի և ահավոր շոինդն աշնժամ,
 Լսվում էին զարկողների, մեռնողների խառնաշփոթ
 85 Գոռգոռոցն ու թառանչները, և ծածկվում էր երկիրն արյամբ:

Մինչ աճում էր դեռ առավոտ. նոր էր ծագում սուրբ արեը.
 Երկու կողմի բյուր նետերից ջարդվող զորքն էր թափվում գետին:
 Բայց երբ փայլուն արեւն հասավ լայն երկնքի ճիշտ զենիթին,
 Աստվածահայրն իր ձեռքն առավ ոսկի կշեռքն և պարզեց այն,
 70 Նժարների մեջ զցելով սղնձազէն արայացոց
 Եւ ձիավարժ արտադացոց մահվան տխուր վիճակները,
 Եւ մեջտեղից բռնած՝ քաշեց՝ Նշվեց օրհասն արայացոց.
 Արդիվացոց վիճակն այդպես մինչ պողպատ երկիրն իջավ,
 Իսկ արեւացոց վիճակն ուղղվեց գետի երկինքը լայնածիր:

75 Եւ որոտաց փայլահայացաւ Զեռը Իգա լեռան զլխին
 Ու բոցավառ շանթեր թափեց արայական զորքի վրա:
 Այդ տեսնելով՝ գոնատվեցին ահարեկված արայացիք.
 Զդիմացան Իգոմենեան և զորապետ Ագամեմոնոն,
 Զկանգնեցին Այասներն էլ՝ զինակիցներն հաղթ Արեսի:

- 80 Մնաց նեսթոր գերենացին, պահապանը արայացոց,
 Սալիայն մնաց ահամայրից. նրա ձիուն նետով զարկեց
 Ալեքսանդրը՝ ամուսինը գեղեցկագետ Հեղինեի.
 Եւ երբ դիպավ ճիշտ դագաթին, որտեղ բաշերն են սկսվում,
 85 Շիշտ այն տեղին, ուր հարվածն է վտանգավոր ու մահացու:
 Նետն ուղեղի մեջ մխրձվեց. սաստիկ ցավից ձին զաւարովեց
 Եւ զլորվեց գետնաթափալ, խրտենցնելով մյուս ձիերին:
 Այն ժամանակ, երբ ծերունին սուրը ձեռքին կռացել էր,
 Որ կտրատի ձիու փոկերն, քաջ Հեկտորի ձիերն արագ
 Բաղմուժյան խորքը նետվեցին. կառքի վրա Հեկտորն էր քաջ:
 90 Անտարակույս ծերունի այդտեղ պիտի դառնար մահն իր դաժան,
 Եթե նրան չնկատեր Դիոմեդեսն ահեղագոռ:
 Եւ քաջ մարտիկն ուժգին գոռաց՝ հորդորելով Ողիսեսին.
 «Աստվածազա՛րմ Լայերթածին, ո՛վ Ողիսես ամենագետ,
 Ո՛ր ես փախչում դու ամբոխից դեմքդ դարձրած, վախկոտի պես.
 95 Գուցե մեկը տեղը նետի և մխրձի թիկունքիդ մեջ.
 Կա՛նդ առ իսկույն, որպեսզի մենք փրկենք ծերին վայրագ քաջից»:

Այսպես ասաց: Բայց չլսեց դյուցազն Ողիսը բազմափորձ,
 Այլ սլացումը թափով դեպի սև նավերը արդիվական:
 Մինչ Տիդկանը մենակ ելավ նախահարձակ դնդին ընդդեմ,
 100 Եվ, հասնելով նժույզներին Նելեասածին քաջ ծերունու՝
 Դարձավ նրան ու բարբառեց այս խոսքերը իր թևավոր.
 «Բեզ, ծերունի՛, շատ են նեղում մարտիկները քաջահզոր,
 Կորել է քո կորուվն արդեն, ծերությունն է կաշկանդել քեզ:
 Կառավարն է քո անկարող, և ձիերդ են դանդաղաշարժ.
 105 Ցատկիր, կանգնիր կառքիս վրա, և կտեսնես այն ժամանակ՝
 Ինչպե՞ս հուժկու այս ձիերը մարտադաշտում տրովադական
 Սլանում են այս ու այն կողմ, թե՛ դրոհում, և թե՛ փախչում,—
 Այս ձիերը սարսափ սփռող, որ ես շորթել եմ էնխասից:
 Տուր ձիերդ ծառաներին, իսկ մենք ահա սրանց քշենք
 110 Դեպ ձիազուսպ տրովադացիք. նետվենք թափով նրանց վրա,
 Եվ Հեկտորը թող իմանա. մոլեգնո՞ւմ է տեղն իմ, թե ո՞չ»:

Ասաց: Լսեց նրան Նեսթոր ձիավարը գերենացի:
 Իսկ Նեսթորի ձիերի հոգսն ստանձնեցին երկու հոգի՝
 Էլփրիմեդոնը քաջազոր և Սիթենալ քաջն աներկյուղ:
 115 Երկու քաջերն այդ բարձրացան Տիդկայանի կառքի վրա:
 Շքեղ սանձերն իր ձեռքն առավ ծեր Նեսթորը և մարակեց
 Նժույզներին, որոնք թռան դեպ Հեկտորը: Տիդկայանը
 Նետեց տեղն իր, երբ ստերում էր նա շեշտակի, բայց վրիպեց.
 Տեղը նրա մխլեց կտրծքը էնիոպե կառավարի:
 Քաջակորով տրդին էր սա մեծահոգի Թերեոսի,—
 120 Եվ իր ձեռքում բռնած ունեք երասանները ձիերի:
 Վայր ընկավ նա մարտակառքից, խիստ խրտնեցին ձիերն հանկարծ,
 Իսկ նա իսկույն փչեց հոգին, և խորտակվեց կորովը յուր:
 Կառավարի մահվան վիշտը տիրեց սրտին քաջ Հեկտորի,
 125 Շա՛տ ափսոսաց ընկերոջը, սակայն նրան այնտեղ թողեց,
 Եվ փնտրում էր նոր կառավար: Բայց ձիերը շատ էլ երկար
 Չմնացին անկառավար: Շուտով գտավ նոր կառավար՝
 Մեծակորով և անվեհեր Արքեպտոլեմ Իփիտյանին,
 Հրամայեց կառք բարձրանալ և սանձերը ձեռքը տվեց:
 130 Եվ պիտ ծագեր անհնար գործ,— զարհուրելի մի նոր նախձիր.
 Տրովադացիք ոչխարի պես պիտ փակվեին Իլիոնի մեջ,
 Եթե իսկույն աստվածների և մարդկանց հայրն այդ շտեսներ:
 Զարհուրելի որոտումով շանթեր նետեց նա հրավառ,
 Որոնք ուժգին զարկեց գետին՝ Դիոմեդի ձիերի շուրջ,

- 135 Եվ ծծումբի բոցն ահաւոր բռնեց չորս կողմը բոբրեոված:
Նժուլգները, ահարեկված, դողդողացին պիրկ լծի տակ,
Իսկ ձեռքերից ծեր Նեսթորի վայր ընկավ պերճ երաստնը:
Ծերը, հոգով սարսափահար, այսպէս ասաց Դիոմէդին.
«Ո՛ւ Տիդէսյան, շուռ տուր — փախցրու դու ձիերին միասմբակ.
140 Զե՛ս հասկանում, որ չի արվի քեզ հաղթություն Զեսի կողմից.
Կռվի փառքը Կրոնոսյանն Հեկտորին է հիմա տալիս:
Գուցե մի օր կտա և մեզ, եթե միայն դա ցանկանա.
Մարդս երբեք չի հասկանա, — թեկուզ լինի կորովամիտ, —
Կամքն ու միտքը Զես-զդոնի, քանզի նա է ամենազոր»:

- 145 Պատասխանեց Դիոմէդեսն ահեղագոչ և խոսքն ասաց.
«Այդ ամենը ճիշտ է, ծերո՛ւկ, արդարացի դու ասացիր,
Բայց իմ սիրտը և իմ հոգին վիշտն է տանջում, քանզի մի օր
Հեկտորն անշուշտ, տրովացոց մոտ ճոռոմեկիս, պիտ սլարծենա,
Թե Տիդէսյանն ահարեկված ինձնից փախավ դեպ նավերը:
150 Այդպէս պիտի նա պարծենա, և ես գետին պիտի մտնեմ»:

- Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիավարը գերենացի.
«Ավա՛ղ, այդ ի՞նչ ասացիր դու, ո՛ւ Տիդէսյան քաջամարտիկ:
Եթե նույնիսկ մի օր Հեկտորն երկշոտ ու թույլ անվանի քեզ,
Ոչ ոք նրան չի հավատա, ո՛չ տրովացիք, ո՛չ զանայանք,
155 Ո՛չ էլ քաջազն ասպարակիր տրովագացոց սիրուն կանայք,
Որոնց ծաղիկ ամուսինները քո ձեռքով տապալեցիր»:

- Ասաց, դեպի փախուստ դարձրեց միասմբակ նժուլգներին:
Մինչդեռ այնժամ տրովագացիք և Հեկտորը, հաղթ գոռալով,
Նրանց վրա թունդ տեղացին նետերն ահեղ և անողոք,
160 Իսկ հետեից կորդակաճոճ Հեկտորն ուժգին աղաղակեց.
«Քեզ, Տիդէսյա՛ն, հարդում էին արագաձի՛ զանայացիք,
Խնջույքներում միշտ տալով քեզ լեցուն գավաթ, պատվավոր տեղ,
Մինչ անարգված ես դու հիմա, ինչպէս անպետք մի կնամարդ.
Սատկի՛ր իբրև երկշոտ մի քած, ինձ չե՛ս հաղթի, չես բարձրանա
165 Մեր պարիսպը, որ մեր կանանց գերի տանես քո նավերով.
Ավելի շուտ քեզ օրհասի, դեի բաժին կանեմ հիմա»:

- Այդպէս ասաց: Եվ տատանվեց քաջ Տիդէսյանն իր մտքի մեջ.
Ետ չդարձնե՞լ ձիերն արդյոք և չսկսե՞լ մարտն անողոր:
Երբեք անգամ այդպէս խորհեց նա իր հոգու և սրտի մեջ.
170 Երբեք անգամ Իդա լեռից որոտաց Զևսն ամենիմաց

Եւ տրովացոց հուսադրեց՝ հաղթանակի նշան տալով:
Հեկտորն այնժամ տրովադացոց քաջալերում էր բարձրաձայն.
«Ո՞վ տրովացիք և լիկիացիք, ձեռնամարտի՛կ զարդանացիք,
Մա՛րդ եղեք դուք, սիրելինե՛ր, հիշե՛ք հուրը քաջարության:

175 Տեանում եմ արդ՝ բարյացակամ Կրոնոսյանն է ինձ արդեն
Ազդարարում փառքն հաղթության, իսկ դանայանց՝ մահ և կորուստ:
Խելազուրկնե՛ր, ստեղծել են մի նոր պարիսպ, թույլ մի պատենշ.
Անմիտ ձեռնարկ, որ չի կարող արգելք լինել զորությանն իմ:
Մեր ձիերն այդ խրամների վրայով պիտ ցատկեն դուրսով.

180 Բարեկամնե՛ր, երբ մոտենամ ես գողավոր սև նավերին,
Չմոռանանք պատրաստ պահել մշտաբորբոք հուրն ավերիչ.
Նավերն հրով կկործանեմ, իսկ իրենց էլ, արգիվացոց,
Պիտ կոտորեմ նավերի մոտ, երբ մսկորվեն թանձր ծխումք:

Ասաց. դարձավ նա ձիերին և հորդորեց նրանց այս կերպ.
185 «Ո՞վ Քսանթրոս, Պոդարկ, էթոն, և դու, Լամիո՛ս աստվածազոր,
Հոտուցեցեք հիմա դուք ինձ փոխարենը այն խնամքի,
Որ շռայլեց դուստրը աղնիվ էթիոնի. Անգրոմաքեն
Նախ և առաջ ձեզ էր տալիս ցորենն անուշ, իբր ուտելիք,
Խառնված գինին, իբրև խմիչք, ավելի շուտ ձեզ էր տալիս

190 Քան ինձ, որ իր ամուսինն եմ ծաղկափթիթ ու պանծալի:
Բռե՛ք արագ, որ գրոհենք, ավար վերցնենք մենք Նեսթորի
Պերճ վահանը, զրահն անեղծ, յորի փառքն է երկինք հասել.
Որն իբրև թե ամբողջովին ոսկուց է, և բռնակն անգամ:
Եւ ձիազուսպ Դիոմեդի ուսից պոկենք ասպարը սերճ,

195 Որ կերտվածքն է հրաշագործ, ճարտարարվեստ Հեփեստոսի:
Եթե վերցնենք այդ երկուսը, համոզված եմ՝ աքայացիք
Հենց այս գիշեր սև նավերով պիտի փախչեն ահաբեկված»:

Այդպես ասաց պարծենալով: Խիստ զայրացավ հարգո Հերան,
Շարժվեց իր գոռ դահի վրա, սասանելով Օլիմպը մեծ,

200 Եւ դառնալով Պոսիդոնին, այս խոսքն ասաց մեծ աստըծուն.
«Ավա՛ղ, հզո՛ր և կորովի երկրասասան, մի՞թե սրտանց
Չես վշտանում՝ տեսնելով ժանտ կոտորածը դանայացոց,
Որոնք հաճախ շատ հաճելի պարգևներ են մատուցում քեզ
Հելիկեյում և Այգասում: Օգնի՛ր նրանց հաղթել կռվում:

205 Բե կամենանք մենք բոլորըս, պաշտպանեն՛քս դանայացոց,
Վանել զորքը տրովադական և ամպահույզ Զևսին զսպել,
Նա պիտ մենակ, տխուր-տրտում, բազմի Իդա լեռան զլսին»:

Իսկ մեծազոր երկրաստանն ասաց նրան զայրազնաբար.
«Ո՛վ դու Հերա հանդղնախոս, այդ ի՞նչ էր, որ բարբառեցիր.
Օ, ո՛չ, եբբեք անմահներից և ոչ մեկը թող չլուվի

210 Կրոնոսյան Զևսին ընդդեմ, քանզի նա է ամենազոր»:

Այսպես ահա խոսում էին անմահները: Մինչդեռ այնտեղ՝
Նավերի մոտ, պատենշի ու փոսի միջև, խառնիխոռն
Լցված էին վահանակիր բյուր մարտիկներ և նժույզներ,
Որոնց նեղում և քշում էր Պերիամոսյան Հեկատորն հզոր,
215 Քանզի նրան Զևսն էր տալիս վսեմ փառքը հաղթանակի:
Նա նավերը կհրկիղեր բոլր կրակով, եթե Հերան
Զբորբոքեր սիրտն Աթրիդես Ագամեմնոն ազգավարի,
Թեև ինքն էլ շատապում էր հորդոր տալու արքայացոց:
Արդ, նա զնաց դեպի նավերն ու վրաններն արդիվական՝
220 Կորովալիր ձեռքով բռնած շուրջառը իր ծիրանադուլն:
Կանգնեց այնտեղ Ոդիսևսի սև, ահազին նավի վրա,—
Որ զտնվում էր մեջտեղում,— որպեսզի իր ձայնը հասնի
Երկու կողմն էլ, վրաններին թե՛ Աթիլի թե՛ Այասի,
Որոնք, իրենց ձեռքի ուժի և քաջության վրա վստահ,
225 Նավերն իրենց շարել էին լայն ճամբարի դույզ ծայրերին:
Կանգնեց այդպես ու սաստկադուլն ձայնով դիմեց դանապացոց.
«Այլա՞ղ, ամո՞թ ձեզ, արքայա՛նք, միայն տեսքով եք դուք հերոս,
Բայց վախկոտներ եք խայտառակ. այն դո՞ւք չէիք, որ Լեմնոսում
Նղջուրավար գեր եղների ախորժելի միան ուտելիս,
230 Ձեզ քաջազոր անվանեցիք և պարծեցար դուք սնափառ:
Այնժամ, դինին թակույկներից կուշտ ըմպելիս, ասում էիք.
«Հարյուր, նույնիսկ երկու հարյուր տրոփացու դեմ կելնի մեզնից
Ամեն մեկը»,— մինչ բոլորս շարժենք մեկին աչն անվանի՝
Քաջ Հեկատորին, որն ուզում է արդ հրկիղել նավերը մեր:
235 Զևս-դդոն, հա՛յր, դու մեծազոր արքաներից ո՞ւմն ես այսպես
Դաժան պատժել և կուրացրել, ո՞ւմն ես այսպես փառքից զրկել.
Թեև եբբեք չեմ մոռացել քո սուրբ բազինն իմ նավերում,
Որոնց վրա ես ուղղվեցի, այլա՞ղ, դեպի արհավիրքն այս.
Ո՛հ, քավ լիցի, այլել եմ ես միշտ եղների ճարպ ու ազդրեր՝
240 Ամրապարիսպ մեծ Իլիոնի կործանումը փափագելով:
Զևս երկնավոր, աշժմ դոնե այս մի խնդիրս կատարիր.
Թո՛ւյլ առն դոնե որ մենք փախչենք և աղատվենք կործանումից,
Մի՛ թող, որ ժանտ տրոփացիք ոչնչացնեն արքայացոց»:

Այդպես ասաց: Հայրը զթաց՝ արտասովալի մեծ արքային,

- 245 Հայտնարեկեց բարի նշան, որ կազատվի տղան արգիւյանց:
Նա առաքեց մի հաղթ արծիւ, — գերագույնը թռչուններից —
Որը հզոր մագիլներով բռնած տանում էր մի եղնորթ:
Նւ արծիւը ձգեց եղնորթն անմահ Զևսի բազիլի մոտ,
Ուր արայանք երկրպագում էին Զևսին ամենազոր:
- 250 Հենց որ տեսան արգիւյացի, որ թռչունն է Զևսից եկած,
Բորբոքելով ահեղ կռիւ, տրուադացոց զբրոհեցին:
Սակայն ոչ որ դանայական զորքերի մեջ փառք չշահեց
Տիդևսյան մեծ հերոսի պես. քշեց նա իր ձիերն արագ
Նւ թշնամուն փոսից վանեց, ապա կռվեց նախահարձակ:
- 255 Առաջինը նա տրուական ասպարակիր քաջին զարկեց՝
Փիրադմոնյան Ագելավին, որ ուղղել էր ձիերն արդեն
Դեպի փախուստ: Ուղիղ նրա թիկունքի մեջ վարսեց տեգն իր,
Որը ճեղքեց կուրծքը նրա և դուրս թռավ թափանցաբար.
Վայր զլորվեց նա իր կառքից, և վրայի զենքը շաշեց:
- 260 Ապա հասան Ագամեմնոն ու Մենալաւ Աթրիդեքը,
Զույգ Այասներն անսպարտելի, ահեղասաստ զորության տեր,
Հետո հզորն Իդոմենէս, և զինակիցն Իդոմենի՝
Մեգիոնեսը-մարդակոտոր, քաջ էնիալին հավասարվող,
Հասավ նաև էվրիպիլը՝ էվեմոնի վսեմ որդին.
- 265 Իններորդը Տեկրոսն էր քաջ, մեծամուտն աղեղնավոր,
Որը մտավ Թելեմոնյան մեծ Այասի վահանի տակ.
Այասն ուղղում էր վահանը, իսկ նա շուրջը աչք ածելով,
Հարվածում և տապալում էր տրուադացի մարտիկներին.
Թավալվում էր զարկվածն իսկույն և նետահար փչում հոգին,
- 270 Իսկ Տեկրոսը կտ էր դառնում և, ինչպես որ տղան մորը,
Ելբորն հպվում, որը նրան ծածկում էր իր վառ վահանով:

Նախ ո՞վ զարկվեց տրույանց մեջ ձեռքով անբիծ քաջ Տեկրոսի.
Նախ և առաջ Օրսիլոքը, Օփելեստն ու Օրմենոսը,
Քրոմեոսը և Դիթորը, Լիկոփոնտեսն աստվածակերպ,

- 275 Պոլիվոնի հերոս որդի Համոպավոնն ու Մելանիպն:
Այդ բոլորին նա մեկ առ մեկ փռեց հուռթի հողի վրա:
Յնծաց հոգով Ագամեմնոն արանց արքան, երբ որ տեսավ,
Որ ջարդում է պիրկ աղեղով նա զնդերը տրուադացոց,
Նւ մոտ գալով՝ դիմեց նրան և խոսքն ասուց հիացական.
280 «Դու, ո՞վ Տեկրոս, քաջագլուխ Թելեմոնյան, մեծ աղգավար,
Զարկ, կործանիր, և կդառնաս դու աչքի լույսն արայացոց,
Փառքը քո հայր Թելեմոնոն որը մանկույթ սնել է քեզ,

Թեպետ իբրև խորթ զաւակի, բայց սեփական իր հարկի տակ.
 Բաջ ծերուկին, որն հեռու է, պսակիր զու փառքով փայլուն:
 285 Եւ քեզ ահա խոսք եմ տալիս և իմ խոսքը կկատարեմ.
 Թե թույլ տան Զեան ասպարաղիւր և Աթինասն, որ հիմնովին
 Կործանեմ եւ գեղեցկաշէն քաղաքն Իլիոն, նախ և առաջ
 Բեզ պիտի տամ եւ իմ ձեռքով պարգեւները մեծարանքի՝
 Ս'ի պերճաշող եռտանի, կամ մի զույգ ձի՝ իրենց կառքով,
 290 Կամ սիրուն կին, որ զուրգուրի քեզ բարձրարեւծ իր մահիճում»:

Նրան Տեկրոսն սքանչելի պատասխանեց և խոսքն ասաց.
 «Ինչո՞ւ ես ինձ զու հորդորում, ո՞վ Աթրիդես վսեմափառ:
 Առանց այդ էլ ջանում եմ ես, քանի դեռ ուժ ունեմ իմ մեջ:
 Այն իսկ օրից, երբ որ դրանց մենք քշեցինք դեպի Իլիոն,
 295 Աղեղն ահա ձեռքս առած՝ կոտորում եմ ես այդ մարդկանց.
 Արդ՝ նետեցի եւ ութ անգամ, երկայնասուր ութ հատ սլաք,
 Ութն էլ մարտող քաջ պատանյաց մարմիններն մեջ վարսեցի,
 Բայց ոչ մի կերպ չի հաջողվում զարկել շանը այդ մուկերին»:

Ասաց այգպիս և աղեղով Հեկտորի դեմ ուժգին նետեց
 300 Մի նոր սլաք,— քանզի սրտանց կամենում էր զարկել նրան,—
 Բայց վրիպեց իր նշանից, և սուր նետը Պերիամոնյան
 Ազնվաբարո և քաջազեն Գորգիթոնի կուրծքը խրվեց:
 Սրա մայրն էր Կասպիանիւրը, մարմնով նման աստվածուհու,
 Որին իր հայր Պերիամոսը մի օր բերեց Էսիմից:
 305 Ինչպես զարնան ցողով ծաղկած ու սերմառած կարմիր կակաշ,
 Որ պարտեղում վար է կախում իր զուլսը, հողին թեքած,
 Այգպես կքքեց նա զուլսը՝ ծանրացած իր սաղավարտով:
 Իսկ Տեկրոսը դեպի Հեկտորն իր աղեղով նետեց նորից
 Հուժկու մի նետ, քանզի սրտանց փափաղում էր զարկել նրան,
 310 Բայց վրիպեց և այս անգամ, նետն Ապոլլոնն այլ կողմ ուղղեց.
 Փքին ճեղքեց կուրծքն Հեկտորի Արքանալոնւմ կառավարի,—
 Հինց այն պահին, երբ սուրում էր քաջը դեպի ճակատամարտ:
 Նա զորովեց, ընկավ կառքից, և խրտեսեցին ձիերն արագ,
 Եվ աչգալիսով խորաակվեցին զորութունն ու հողին նրա:
 315 Կառավարի մահվան վիշտը խոցեց սիրտը քաջ Հեկտորի,
 Որը այնտեղ թողեց նրան, թեպետ խղճաց ընկերոջը,
 Հրամայեց մոտիկ կանգնած իր եղբորը, Կերրիոնին,
 Բռնել սանձերը ձիերի, և սա իսկույն հնազանդվեց:
 Եվ Հեկտորը, ցած իջնելով փայլենաղարդ մարտակառքից,
 320 Վերցրեց ձեռքով մի հուժկու քար և Տեկրոսի վրա նետվեց,

Փափաղելով սրտանց նրան ջախջախել իր հաղթ հարվածով:
Մինչ Տեկրոսը իր կապարճից հանեց սլաք մի դառնաթույն,
Սեղմեց լարին, որ արձակի, բայց Հեկտորը կորդակաճոճ
Աղեղնավոր ախոջանին զարկեց քարով այն ահարկու.

- 325 Քարը գիտավ ճիշտ անրակին, որ զատում է կուրծքը վզից,
Որ խոկապես վտանգավոր և մահացու տեղն է մարմնի.
Նա ջախջախեց ջիլը նրա, և վար կախվեց ձեռքը թմրած:
Տեկրոսն ընկավ ծնկան վրա, ձեռքից աղեղն ընկավ դետին,
Բայց Այասը անդ շրոդեց և չքեց եղբորն ընկած,
330 Վաղեց արագ, կանգնեց գլխին և սլատնեշեց իր վահանով:
Եվ մտերմիկ երկու ընկեր,— Մեքիսթևոսն էրևսոյան
Եվ Ալասթորն աստվածակերպ,— շալակելով տարան նրան,
Որ հեծում էր ծանրամորմոր, դեպի նավերն այն դոգավոր:

- Այնժամ նորից տրովագացոց ուժ ներշնչեց Օլիմպացիին:
335 Նրանք դեպ փոսն հալածեցին արայացոց: Եվ առջևից
Քաջ Հեկտորն էր նետվում հուժկու. ինչպես շունը որսորդական,
Որ առյուծի կամ վարադի հետնն ընկած, ժիր ոտքերով
Հետապնդում է գաղանին, բայց, հոգավով վերադարձն իր,
Հասնում է մերթ և խածում է նրան ազդրից կամ գավալից,
340 Այդպես Հեկտորն հալածում էր գեղեցկագետ արայացոց՝
Իր նիզակով սպանելով ետ մնացող մարտիկներին:
Ու փախեփախ նրանք անցան ցանկապատնշն ու խանդակը,
Եվ շատերը կոտորվեցին տրովագացոց հարվածի տակ.
Հաղիվ մի կերպ, խուճապահար, քիչ կանդ առան նավերի մոտ,
345 Ապա միմյանց հորդոր տալով, ձեռք կարկառած դեպի երկինք,
Ջերմ ու սրտանց, բարձր ձայնով, աղոթեցին աստվածներին:
Մինչ շրջում էր շորս կողմն Հեկտորն իր ձիերով գեղեցկաբաշ՝
Նմանվելով մարդակոտոր ժանտ Արեսին և Գորգոնին:

- Այդ տեսնելով՝ լուսաթևիկ Հերան սաստիկ խղճահարվեց,
350 Եվ շուտափույթ այս թևավոր խոսքերն ասաց Աթենասին.
«Ավա՛ղ, դատրի՛կ, գու երկնահայր վահանակիր Զեա արքայի,
Մի՞թե մենք էլ չենք օգնելու բնաջնջվող դանայացոց,
Որոնք, հասած դուռն օրհասի, դաժանաբար կոտորվում են
Կարողությամբ միայն մեկի՝ Պերիամոսյան քաջ Հեկտորի,
355 Որ մոլեգնած է չափազանց և դործում է բազում շարիք»:

Պատասխանեց պայծառաչյա Աթենասը աստվածուհի.
«Բա՛շն այդ վազուց իր զորությամբ և մոլուցքով պիտ խորոտակվեր

- Հարվածի տակ աքայացոց՝ իր հայրենի հողի վրա,
 Եթե հայրքս դաժան հոգով շկատարեր զործն իր ահեղ.
- 360 Անգոլթ է նա և անիրավ, ձգտումներին իմ հակառակ:
 Չի՛ էլ հիշում զեթ մի անգամ՝ ինչպե՛ս հաճախ փրկել եմ ես
 Իր զավակին, որ տանջվում էր Էրիսթեսի դաժան ձեռքով:
 Մի ժամանակ, խիստ տանջահար, երկնի գուլն էր նա աղերսում,
 Եվ ինձ երկնից Զեւսն առաքեց, որ օգնության հասնեմ նրան:
- 365 Եթե խելքով խորաթափանց այդ բանն այն օրն ես զգայի,
 Երբ Էլրիսթեսն հղեց նրան զեպի Հագեսը բարապան,
 Որ զուրս բերի նա Էրերից զարհուրելի շունն Հագեսի,
 Չէ՛ր ազատվի նա Ստիքսի խոր ջրերից դառնահոտան:
 Իսկ ինձ հիմա ասում է նա, կամակատարը Բեդիսի,
- 370 Որը շոյեց ծունկը նրա, և կզակը ձեռքով բռնած՝
 Աղերսում էր, որ նա սլատվի քաղաքավեր Արիլլեսին:
 Բայց կդա օր, երբ «սիրելի կապույտաշյա» կանվանի ինձ:
 Իսկ դու, Հերո՛ս, իսկույն լծիր նժույգները միասմբակ,
 Մինչև որ ես ասպարակիր Զեւս-դդոնի տունը մտնեմ,
- 375 Զենքերն հագնեմ պատերազմի: Տեսնենք ինչպե՛ս պիտի խնդա
 Պերիամոսի Հեկտոր որդին, կորզակաճոճն այդ մեծապարծ,
 Երբ հանդիպի մեզ, երկուսիս, ճակատամարտ տալու պահին:
 Իսկ տրովպցիք, հուսով եմ ես, նավերի մոտ տապալվելով,
 Իրենց ճարպով պիտ հագեցնեն թռչուններին և շներին»:
- 380 Լուսաթևիկ աստվածուհի Հերան նրան հնազանդվեց:
 Եվ դիցուհին ավազագույն, Կրոնոսի դստրիկն Հերա,
 Իսկույն գնաց, որ կառք լծի ոսկեսարյան նժույգներին:
 Իսկ Աթենասն, ասպարակիր Զեսի դուստրը, իր վրայից
 Հանեց, պեց հոր հատակին իր ծածկոցը փարթամաճոխ,
- 385 Որը նա ինքն էր պատրաստել իր մասներով գերահրաշ,
 Եվ փոխարենն հագավ խիտոնն ամպահավոր Զեւս-դդոնի,
 Այլև շքեղ զենք ու զրահ՝ արտասվալից կովի համար,
 Ապա ցատկեց նա հրեղեն կառքի վրա. ձեռքը առավ
 Մեծ նիզակը ծանր ու ահեղ, որով դստրիկը հայրազոր
- 390 Զարդում էր իր ոխն հարուցող դյուցազների շարքերը խիտ:
 Երբ մտրակեց մեծն Հերան նժույգներին՝ ճոընչալով
 Լայն բացվեցին դռներն երկնից, որոնց հովում են ժամերը.
 Սրանց հանձնված է պահպանել մեծ երկինքն ու Օլիմպոսը՝
 Բաց անելով և փակելով կուտակները թուխ ամպերի:
- 395 Արդ՝ քշեցին մտրակահար նժույգներին այդ դռներով:
 Տեսավ նրանց Զեւսն Իդայից ու զայրացավ ահաբանակի

Նվ ուղարկեց իր պատգամով նա Իռիսին ոսկեթելի:

«Թռի՛ր, Իռի՛ս, ետ տուր դրանց, և թույլ շտաա առաջ գնալ,
Քանզի բնավ լավ չի լինի, եթե կովում մենք հանդիպենք:

400 Ահա՛վասիկ ասում եմ ես, և ասածս կկատարվի:

Կշախջախեմ ձիանց ոտքերն այդ կառքի տակ փայլենաղարդ,

Կառքից իրենց դուրս կնետնեմ, կխորտակեմ կառքն հիմնովին,

Նվ շրջադարձ տասը տարի դիցուհիները չեն կարող

Բուժել վերքերն՝ իմ ահա՛վոր շանթ-որոտից առաջացած:

405 Նվ կհիշե կապուտաշյան ինչպե՛ս կովեց իր իսկ հոր դեմ:

Հերայի դեմ չե՛մ զայրանում,— սիրտս այնքան չի վրդովված,—

Սովոր է նա միշտ զանց առնել կամ անտեսել խորհուրդներն իմ»:

Այդպես ասաց: Նվ սլացավ, ինչպես մրրիկ, բանբերն Իռիս,

Իդա լեռից թռավ, հասավ նա Օլիմպոս և արդ այնտեղ,

410 Բաղմարլուր Օլիմպոսի առաջին իսկ դարբասի մոտ,

Տեսավ նրանց, կանգնեցրեց և պատգամը հայտնեց Զևսի:

«Ո՛ւր եք դնում, ի՞նչ է սիրտը զուր մոլեղնում ձեր կրծքի տակ,

Թույլ չի տալիս Կրոնոսյանն օգնել կովում արգիլացոց:

Սպառնում է Զևսն-երկնահայր, և ասածը կկատարվի,

415 Կշախջախի ձիանց ոտքերը ոսկեշող ձեր կառքի տակ,

Իսկ ձեզ կառքից դուրս կնետնեմ, կխորտակի կառքը շքեղ:

Նվ շրջադարձ տասը տարի դուք անկարող պիտի լինեք

Բուժել վերքերն՝ իր ահա՛վոր շանթ-որոտից առաջ եկած,

Նվ դու, խաժա՛կն, միշտ պիտ հիշես, որ կովել ես քո իսկ հոր դեմ:

420 Հերայի դեմ չի զայրացել,— սիրտը այնքան չի վրդովված,—

Քանզի սովոր է զանց առնել Հերան նրա խորհուրդները:

Դու, դժնարարք և լիտի՛ շուն, հանդգնո՛ւմ ես միթե այդպես

Ամպահալած Զևսին ընդդեմ բարձրացնել տեգն ահա՛վոր»:

Խոսքն ավարտեց ու ետ թռավ Իռիսն իսկույն, ինչպես մրրիկ:

425 Մինչ մեծն Հերան Աթենասին դարձավ իսկույն ու խոսքն ասաց:

«Ավա՛ղ, դատի՛կ աստվածահայր արքա Զևսի, ես չեմ կարող
Կովի դուրս գալ հայր Զևսի դեմ՝ մահկանացու մարդկանց համար:

Ինչպես արդեն վիճակված է, թող նրանցից մեկը ապրի,

Մյուսը կորչի: Թող որ դատի Զևսն իր սրտի մեջ խորհելով,

430 Թե արդյոք ի՛նչ է արժանի տրուլադացոց կամ աքայանց»:

Այդպես խոսեց ու ետ դարձրեց իր ձիերը միասմբակ:

Ժամերն հապճեպ կառքից ձիերն արձակեցին այն գեղաբաշ

Նվ կապեցին անմահական կերով լեցուն մսուրի մոտ,

Իսկ նրանց կառքը հենեցին կուռ պարսպին պայծառափայլ:

435 Իսկ ղիցուհիք, ներս մտնելով անմահների կաճառը մեծ,
Անդ բազմեցին տխուր սրտով աթոռներին ոսկեկառույց:

Իսկ Զևս-Հայրը Իդա լեռից ձիակաորն իր գեղեցկանիվ
Քշից, հասավ մեծ Օլիմպոս՝ վեհաժողովն անմահներին.
Նրա ձիերն արձակեց վեհ Պոսիդոնը երկրասասան
440 Նվ կառը մի կողմ քաշելով՝ ծածկեց քողով կտավեղին:
Ինքը՝ Զևսը որոտագոչ գնաց, բազմեց սսկի զահին,
Նվ մեծ Օլիմպը ղրղըրդաց հայր-աստծո ոտքերի տակ:
Լոկ շերան ու Աթենասը, Զեսից հեռու և մեկուսի,
Նստած էին մռայլ ու լուռ, առանց խոսքի և հարցմունքի:
445 Իր սրտովն այդ ըմբռնելով՝ Զևսը ղիմեց իսկույն նրանց.
«Ինչո՞ւ եք դուք այգյակս տխուր, ո՞վ Աթենաս, և դու, շերա՛,
Նրա՞ համար, որ փառածին մարտում երկար շտթնեցիր
Մահ բերելով արովադացոց, որոնց գեմ դուք շար ոխ ունեք:
Այո՛, այնքան անսլարտելի ուժ ունեմ ես, հզոր ձեռքեր,
450 Որ աստվածներն,— ինչքան էլ շատ լինեն նրանք Օլիմպոսում,—
Ինձ չեն հաղթի: Ձեր մարմինը զվարթագեղ և սիրտը ձեռ
Սարսափ զգաց՝ նախքան տեսաք մարտն ու ռազմի գործը ահեղ:
Արդ՝ ասեմ ձեզ, և այս խոսքն իմ կատարվելու է անխնի.
Ձեր կռքի մեջ, իմ փալլակից շանթահարված, երբեկից
455 Նտ չէիք գա դուք Օլիմպոս, օթարանը անմահներին»:

Ասաց: շերան և Աթենասն հառաչեցին բարկույթունից.
Մեկտեղ նստած՝ նրանք աղետ էին նյութում տրովադացոց:
Աթենասը լռեց, թևակտ զայրացած էր հայր Զեսի դեմ,
Նվ ոչ մի խոսք չարտասանեց, բայց բորբոքվում էր զայրույթից:
460 շերան սակայն, քենը սրտում չզսպելով, այս խոսքն ասաց.
«Դաժանագո՞ւյն Կրոնոսյան, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր.
Մենք լավ գիտենք, որ դու, այո՛, անսլարտելի կորով ունես,
Սակայն սրտանց կարեկցում ենք մենք քաջագորդ դանապացոց,
Որոնք այգյակս, բախտի բերմամբ, արխի իսպառ ոչնչանան:
465 Մենք այն կովից ձեռք կբաշենք, եթե այդ ես դու ցանկանում:
Միայն խորհուրդ կներշնչենք արգիվացոց, որ քաջերն այդ
Միանգամայն չկործանվեն քո ցասումից խորտակարար»:

Նրան դարձավ ամալահավաք Զևսը իսկույն և խոսքն ասաց.
«Դու կտեսնես, թե ուղում ես, ո՞վ եղնաչյա հարգո շերա,
470 Որ վաղն ևեթ Կրոնոսյանն հղորագույն էլ ավելի
Պիտ կոտորի մարտակովում նիզակազեն արգիվացոց,

Քանզի երբեք քաջ Հեկտորը պատերազմից ձեռք չի քաշի,
 Մինչ չերևա նավերի մոտ Պելիսածինն արագալավ:
 Եվ այնօր իսկ նավակայքում, Պատրոկլոսի դիակի շուրջն
 475 Ահեղաշունչ և խառնիխուռն պիտի կռվեն զորքերն համայն:
 Գործը այդպես է սահմանված: Իմ փուլը չէ վայրույթը քո,
 Բեկուղ ցասմամբ կորչես մինչև ծայրը ծովի և ցամաքի,
 Ուր ճգնում են խավարի մեջ մեծ կրոնոսն ու Յապետոսը,
 Ուր երկնաճեմ արևի լույսն և հողմերի շունչը բեղուն
 480 Ջեն վայելում նրանք երբեք: Տարտարոսն է շուրջը նրանց:
 Քո քենն ինձ չի մտահոգի, թեկուղ գնաս, կորչես այնտեղ
 Խավարի մեջ, քանզի չկա քեզանից մեծ լիրբ ու լավիշ»:

Այդպես ասաց: Եվ շառարկեց նրան Հերան լուսաթևիկ:
 Մինչ արևի ճաճանչազեղ լույսը սուղվեց խորքն Օվկիանի
 485 Եվ տարածեց մթին գիշեր կենդանարար երկրի վրա:
 Լույս օրն անցավ՝ տրովադացոց պատճառելով դժկամութուն,
 Բայց հռակի քաղցր թվաց մութ գիշերը աքայացոց:

Այնժամ Հեկտորն հրաշագործ կազմեց ժողով տրովադացոց,
 Սակայն՝ հեռու խոր նավերից, մեծահորձան գետի ափին,—
 490 Մաքուր դաշտում, որտեղ չկար բնկածների ոչ մի դիակ:
 Բոլորն իջան կառքերից ցած, որ լավ լսեն Ջեսի սիրած
 Քաջ Հեկտորին: Ջեռքին ուներ նա մեծ նիզակն իր փառահեղ,
 Սլաքը՝ սուր, պղնձակուռ, որ փայլելում էր շատ հեռվից,
 Եվ շուրջն ուներ թակյա մի օղ՝ ճիշտ տասնեմեկ արմունկաչափ:
 495 Կրոթնելով այդ նիզակին, այսպես ասաց տրովադացոց.
 «Վսեցեք ինձ, տրովադացիք և դաշնակից դարդանացիք,
 Հույս ունեի, որ կջարդենք այսօր նավերն ու աքայանց
 Եվ կդառնանք հաղթանակով դեսպի Իլիոնը հողմաշունչ:
 Բայց կանխահաս մութը իջավ, և այդպիսով աղատվեցին
 Ե՛վ արգիլյանք, և՛ նավերը ալեկոծվող ծովի ափին:
 Բայց ի՞նչ արած, եկեք հիմա հնազանդվենք մութ գիշերին
 Եվ մեր ընթրիքը պատրաստենք: Արձակեցեք լծից իսկույն
 Դեզեցկաբաշ նժուլդներին և կեր տվեք նրանց առատ:
 Շուտով բերեք դուք քաղաքից պարարտ դառներ և ցուլ եղներ,
 505 Բերեք նաև ձեր տներից սրտապարար գինի և հաց,
 Այնուհետև թավ անտառից փայտ կրեցեք մեծաքանակ,
 Ուրպեսզի աստ ողջ գիշերը, մինչ առավոտը լուսաբեր,
 Շուրջը վառվեն խարույկները, և բոցն հասնի մինչև երկինք,
 Որ աքայանք գեղադանդուր, որոնք փախչել են փափագում,

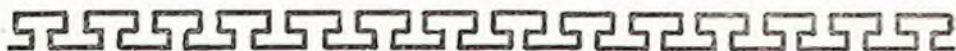
- 510 Չհեռանան մթության մեջ լայն լանջերով Հելլենստի,
 Կամ անվտանգ, հեշտ ու խաղաղ, նավ շնատեն նրանք հանկարծ,
 Այլ ամեն մարդ, նավ նստելիս՝ մեր նիզակով վիրավորված,
 Երկարատև վերքն իր բուժի նաև տանը հայրենական,
 Որ էլ ոչ-ոք երբեք չհանդգնի այնուհետև
- 515 Բազմահառաչ մարտի կանչել ձիամարդիկ տրովադացիք:
 Զևսի սիրած բաներն են թող քաղաքում հայտարարեն,
 Որ մանկամարդ պատանիներն ու ծերերը լավ պահպանեն
 Իշխոնը սուրբ՝ աստվածակերտ պարիսպների վրա կանգնած,
 Կանայք, որ թույլ են զորությամբ՝ յուրաքանչյուրը իր տան մեջ
- 520 Թող բորբոքուն կրակ վառի. թող պահակներն հսկեն անդու,
 Որ թշնամին ներս չխուժի, երբ մեր զորքերն անդ չլինեն:
 Քաջ տրովացիք, ինչ ասացի, թող այդպես էլ ճիշտ կատարվի.
 Այսօր միայն այս օգտավետ խորհուրդները տվեցի քեզ,
 Իսկ վաղն ուրիշ բան կասեմ ես ձիամարդիկ տրովադացիք:
- 525 Աղոթելով Զևսին և այլ անմահներին, ես հույս ունեմ,
 Որ այստեղից դուրս կբշմ օրհասաբեր այս շներին,
 Որոնց այսպես, սև նավերով, ճակատադիրն աստ ուղարկեց:
 Արդ՝ գլշերվա խավարի մեջ պահպանենք մեր բանակն առ մեղ,
 Իսկ երբ բացվի արշալույսը, պատերազմի զենքերն հագած,
- 530 Աքայանց խոր նավերի մոտ մարտ կսկսենք մենք մոլեկին:
 Եվ կտեսնեմ՝ արդյոք հզոր Դիոմեդես Տիդևայանք
 Ինձ նավերից դեպի պարիսպ պիտի վանի, թե՞ ես նրան
 Պղնձահար պիտ ջախջախեմ և իր զենքերը գրավեմ:
- 535 Եվ վաղն ևեթ ցույց պիտի տա նա կտրույն իր, թե հանդգնի
 Իմ սայրասուր տեղ-նիզակի դեմը կանգնել: Բայց հույս ունեմ,
 Որ նա, զարկված, կտապալվի ընկերների հետ միասին
 Նախքան ծագելն արշալույսի: Ա՛խ, երանի՜ ես լինեի
 Այնքան անմահ, անծերական և մեծարված ու պատվելի՜
 Ինչպես Պալաս-Աթենասն ու Այսոլոնը կորովաձիդ,—
- 540 Որքան ճիշտ է, որ քայանց համար օրն այս մահ կբերի»:

- Այդպես ճառեց Հելտորը քաջ: Չայնակեցեցին տրովադացիք:
 Քրտնած ձիերն արձակեցին և կառքերի մոտ կապեցին:
 Եվ քաղաքից շտապ բերին բազում եղևներ ու ոչխարներ,
 Տներից էլ բերին իսկույն հացն ու գինին կենդանարար
- 545 Եվ, բացի այդ, մեծ քանակով անտառափայտ հավաքեցին:
 Անմահներին մատուցեցին առատ զոհեր, շատ սպանդաներ,
 Եվ հողմահար երկրից դեպի երկինք ելան ճենճերն անուշ:
 Զոհը, սակայն, չհարգեցին աստվածները երջանկափառ,

Որոնց սրտին տտելի էր Իլիոն քաղաքը սրբազան,
550 Պերիամոսը և տիդալոբ համայն ազգը Պերիամոսի:

Այդպէս հալարտ երազելով՝ մարտադաշտում գիշերն ամբողջ
նստած էին տրովադացիք: Վառվում էին բյուր կրակներ:
Ինչպէս աստղերը երկնքում, պերճ խմբերով լուսնի շուրջը
555 Շողշողում են սքանչարար, երբ խաղաղ է եթերը վառ.
Երբ դառնում է տեսանելի շուրջն ամեն ինչ,— անտառ ու լեռ,
Հովիտ ու դաշտ,— և եթերն է բացված անհուն, անծայրածիր,
Երևում են աստղերն ամեն, և հովիվն է խնդում սրտանց,—
Այդպէս ահա վառված էին տրովադացոյց բյուր կրակներն
Իլիոնի դեմ՝ սև նավերի և Քրսանթոս գետի միջև,—
560 Հազար, հազար բոբր խարույկներ, և ամեն մի խարույկի մոտ,
Լույսերի տակ, նստած էին հիսունական քաջ մարտիկներ:
Նրանց կողքին ուտում էին ձիերն հաճար, ճերմակ գարի,
Կառքերի մոտ սպասելով գեղեցկազահ Արշալույսին:

ԵՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԳ

ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մինչ պաշտպանվում էին այդպես տրուլադացիք՝ աքայանց մեջ
Աստվածային շփոթն ընկավ, որ ընկերն է միշտ խուճապի.

Անտանելի վիշտ էր սպասել նրանց բոլոր մեծ քաջերին.

- Ինչպես Պոնտոսը ձկնավետ խիստ հուզում են հողմերն արագ՝
 5 Բորեասը և Զեփյուռը, որոնք հանկարծ հարձակվում են
 Թրակիայից. մռնչում են ալիքները լեռնակուտակ
 Եվ անհաշիվ լուռ ու մամուռ են դուրս թափում ծովի խորքից,—
 Այդպես հուզվում էր դանայանց սիրտը նրանց կրծքերի տակ:

- Աթրիդեսը, որի սիրտն էր խոցված վշտով դառնակսկիծ,
 10 Պատվում էր և քաջաձայն բանբերներին պատվեր տալիս՝
 Ժողով կանչել մեծ քաջերին, կանչել անձամբ և անաղմուկ.
 Եվ առաջինն հենց ինքը նա ջանք էր թափում ամենից շատ:
 Տխո՛ւր էին մեծ քաջերը ժողովի մեջ: Ուտքի կանգնեց
 Աթրիդեսը, արցունք թափեց, ինչպես հեղեղը լեռների,
 15 Որ մթազույն հորդ ջրերն է հուժկու թափում ժայռի գլխից.
 Նա խորախոր հառաչանքով այսպես դիմեց աքայացոց.
 «Ո՛վ բարեկամ առաջնորդներ, և իշխանն՝ ր քայական,
 Կրոնոսյան Զևսն ինձ այսպես մեծ աղետի մատնեց դաժան.
 Նա խոստացավ,— հայնարերեց նա իր կամքի ցույցերն անդամ,—
 20 Որ բնաջինջ պիտ խորտակեմ ես Իլիոնը ամբապարիսպ
 Եվ հաղթական ետ պիտ դառնամ: Մինչդեռ նա, նենդ գործ նյութելով՝
 Դրդում է արդ, անթիվ զոհեր տալուց հետո, փախչել Արգոս.
 Այդ է հիմա սրտանց ուզում անշուշտ Զևսը ամենապղծ,
 Որ ջախջախեց կատարները բաղմաբաղում քաղաքների

25 Եւ յիտի դեռ շա՛տ ջախջախի, քանզի ուժն է իր անսահման,
Ուստի և դուք, սիրելիներ՝, ինչ որ ասեմ՝ կատարեցեք աշժմ հնազանդ-
նստեք նաւերն ու փախչենք դեպ մեր սիրելի հայրենիքը,
Քանզի, իրավ, մենք չենք կարող առնել Տրուլն լայնափողոց»:

Այդպէս խոսեց: Խոր լռություն էր բոլորին տիրել արդեն:
30 Երկար այդպէս լռու մնացին տխրած քաջերն արքայական:
Վերջը ստկայն Դիոմեդեա քաջամարտիկն այսպէս խոսեց.
«Նախ, Աթրիդէ՛ս, ես յիտ կուլեմ քո խելաղուրդ ճառերի դեմ,
Ինչպէս վայել է ժողովին: Լսի՛ր, արքա՛, մի զայրանար.
Քաջությունն իմ պարսավեցիր դու դանախանց զորքի առաջ,
35 Ինձ թույլ, երկշոտ համարեցիր ռազմի գործում, և այդ դիտեն
Հիմա բոլոր արդիւլացի պատանիներն ու ծերերը:

Լուի մի շնորհ է տվել քեզ Կրոնոսի խարդախ սրդին՝
Այդ դավադանն արքայական, որ վեհ լինես դու բոլորից,
Բայց չի տվել քեզ քաջություն, որ արժանիքն է իշխողի:
40 Անմի՛տ, մի՛թե դու կուլի մեջ արդիւլացոց այնքան անզոր
Եւ ապիկար ես համարում, ինչպէս այստեղ բարբառեցիր:
Իսկ եթե դու փափաղում ես վերադառնալ դեպի քո տուն,—
Ի՛նչ կա, գնա՛, բաց է ճամփադ. ծովի ափին պատրաստ ունես
Անթիվ նաւեր, որ Միքենից դու բերել ես քեզ հետ այստեղ:

45 Բայց մյուս բոլոր գեղազանգուր արքայացիք դեռ կսպասեն,
Մինչև որ մենք աստ կործանենք քաղաքն Իլիոն: Բե նրանք էլ
Թողնեն փախչեն խոր նաւերով դեպի սիրած հողն հայրենի՝
Կմնանք ես և Սեթենալն ու կկուլենք, մինչև հասնենք
Մենք Իլիոնի կործանումին, քանզի աստված է մեզ բերել»:

50 Այդպէս խոսեց: Հալանության ձայնը հնչեց արքայանց մեջ,
Որ Դիոմեդ ձիավարի խոսքի վրա սքանչացան,
Մինչ ձիավար նեսթորն այնժամ ոտքի կանգնեց ու բարբառեց.
«Քաջ ես իրավ, ո՛ւլ, Տիդէսյան, և կուլի մեջ անզուգական,
Խորհրդի մեջ վեհադուչն ես դու քաջերից հասակակից,
55 Եւ չի կարող մեզնից ոչ ոք արդար խոսքիդ հակառակվել
Կամ պարսավել: Սակայն այստեղ դու քո ճառը չավարտեցիր:
Երիտասա՛րդ ես տակաւին և ինձ որդի կլինեիր,
Նույնիսկ կրտսեր որդի միայն, բայց խոսեցիր շա՛տ խելացի,
Արժանաւոր միտք հայտնելով արդիւլացոց արքաներին:
60 Բայց ես, որ արդ պարծենում եմ, թե տարիքով մեծ եմ քեզնից,
Թող որ ասեմ և իմ խոսքը. կարծեմ, խոսքս չի անարգի
Այստեղ ոչ ոք, նույնիսկ հղոր Ագամեմնոն արքան արանց:

Նա՛ է միայն սիրում մարդկանց թշնամությունը զժրնդակ,
 Ով ցեղազուրկ է և անտեր, ով շղիան տուն և օրենք:
 65 Սակայն հիմա հնազանդվենք մութ գիշերին այս վերահաս,—
 Ընթրիք սարքենք: Իսկ պահակները թող հսկեն միահամուռ,
 Եվ շուտափույթ տեղավորվեն խանդակի մեջ՝ պարսպի տակ:
 Ես այդ հողսը հանձնում եմ մեր քաջ ու կտրիճ ջահելներին:
 Գործն սկսիր դո՛ւ, Աթրիդե՛ս, քանզի արքան ես վեհագույն,
 70 Խնջույք տուր արդ ավագներին, ինչպես որ քեզ կվայելի:
 Վրաններդ լի են զինով, որ ամեն օր Ռբակիալից
 Լայն ծավերով բերում են քեզ արայական նավերը սև.
 Կարող ես դու հյուրասիրել, զի իշխողն ես շատ ազգերի:
 Բայց բազմաթիվ կանչվածներից ականջ արա միայն նրան,
 75 Ում խորհուրդն է իմաստալի, բանդի կարոտ ես արայանք
 Լուրջ և բարի խորհուրդների: Տե՛ս, թշնամին նավերի մոտ
 Բյուր խարույկներ վառեց արդեն. ո՛ւմ սրտին է դա զուրեկան,
 Իսկ զիշերն այս մեր բանակին մահ կրերի կամ փրկություն»:

Ասաց: Բոլորն հավանությամբ և ուշադիր ունկնդրեցին:
 80 Եվ արայանք հանդես եկան, իբրև զինված քաջ պահակներ,—
 Ռբակիմեդես Նեսթորյանը, որ առաջնորդն է ազգերի,
 Ասկալափը և Յալմենոս մարդակոտորն Արեսի պես,
 Քաջ Մերիոնես կրետացին, Ափարեոսն ու Դեկալին,
 Նաև որդին Կերիոնի՝ Լիկոմեդոսն աստվածազուր,—
 85 Յոթը հերոս պահակապետ, և ամեն մեկն ուներ իր հետ
 Հարյուր ընտիր քաջ պատանի, որոնք, երկար տեղեր առած,
 Շուտ գնացին, զետեղվեցին խանդակի մեջ, պարսպի մոտ,
 Ուր ամեն մարդ խարույկ վառեց և իր համար ընթրիք սարքեց:

Իսկ Աթրիդեսն արայական ավագներին կանչեց այնժամ
 90 Իր վրանք և մեծարեց սրտազրավ ճոխ խնջույքով:
 Ջեռք մեկնեցին հերոսները մեջտեղ զրված խորտիկներին:
 Երբ հաղեցավ նրանց փափագն ու կարոտը կերուխումի,
 Նախ ծերունի Նեսթորն այնտեղ սկսեց հյուսել խոհերը իր,
 Որն առաջ էլ միշտ փայլում էր խորհուրդներով նախամեծար:
 95 Նա ժողովում, բարեխորհուրդ, այսպես ճառեց առ խոսքն ասաց.
 «Դու, Աթրիդե՛ս, ո՛վ մեծափառ, ազգերի տեր Ադամեմոն,
 Խոսքս քեզնից ես կսկսեմ ու քեզանով էլ կավարտեմ,
 Քանզի դու ես արքան արանց. Զե՛սն է տվել քեզ դավադան
 Եվ իրավունք՝ միշտ գերագույն խորհուրդ և դատ կատարելու,
 100 Պարտավոր ես դու խոսել այն, ինչ որ պետք է, նաև՝ լսել,

- Իրագործել միտքն այն մարդկանց, որոնք սրտի ներշնչումով
Հայտնաբերում են մեզ բարիք,— դու ես ընտրուղ միշտ լավի:
Արդ՝ ձեզ հայտնեմ ես այն միտքը, որ թվում է ինձ լավագույն.
Ավելի վե՞հ միտք ու խորհուրդ ոչ ոք այստեղ չի խորհելու:
- 105 Դա այն միտքն է, որ խորհում եմ ես շատ վաղուց, այն օրվանից,
Ո՞վ դյուցազուն, երբ, դայրացած դու վրանից Աքիլլեսի,
Մեր բոլորի կամքին ընդդեմ, դուրս քաշեցիր Բերիլուհուն:
Ես քեզ որբա՞ն այդ գործի դեմ սիրով, սրտանց խրատեցի,
Բայց դու, միայն ենթարկվելով քո վեհ սրտի խիստ դայրույթին,
- 110 Անարդեցիք քաջին, որին մեծարում են անամահները,
Եվ շորթելով պարզեղ իր՝ տիրացել ես ապօրինի:
Արդ, արդիվա՞նք, լավ մտածենք, ի՞նչպես նրա դուրը շարժենք
Եվ հաշտեցնենք քաղցր խոսքով ու սրտաշահ նվերներով»:
- Պատասխանեց արանց արքան Ագամեմնոն ու խոսքն ասաց.
115 «Ծերո՞ւկ, դու ճիշտ, արդարացի մերկացրեցիր հանցանքը իմ.
Մեղապա՞րտ եմ, չեմ ուրանում: Նա,— որին Զևսն է շատ սիրում,—
Շատ ավելի դերազանց է. քան մի ամբողջ զորարանակ,
Եվ Զևսն հիմա նրա սիրուն կոտորում է զորքն աքայանց:
Աղետարեք մաքով խարված՝ այնժամ իզուր մեղանշեցի,
120 Բայց պատրաստ եմ այժմ հաշտվել, նաև վրիպնք տալ մեծագույն:
Ահա վասիկ՝ թվեմ ես ձեզ պարգևները այդ դերարժան.
Յոթ նորածույլ եռոտանի, տասը տաղանդ մաքուր ոսկի,
Եվ քրսան հատ շողշողուն լոնք, տասներկու ձի՝ կորովալիր
Եվ հագվախան, որ մրցության մեջ պարգևներ են միշտ շահում.
125 Եվ այն քաջը, որ տիրանա այդ մեծաշուք նժույգներին,
Զի լինելու երբեք ազքատ և չի զղա դանձի կարիք.
Որքա՞ն են ինձ պարգև բերել այդ ձիերը միասմբակ:
Զեռագործում քաջամուտ լեսբոսուհի յոթ կին կտամ,
Որոնց ընտրել եմ ես այնժամ, երբ նա լեսբոսն էր նվաճել.
130 Անդ ընտրեցի ես այդ կանանց՝ գեղեցկությամբ անմրցելի:
Այգրա՞ն կտամ: Ետ կդարձնեմ նաև կույսին Բերիլուհի,
Եվ կհրդվեմ ես երգումով ահեղ ու մեծ, որ այդ կույսի
Մահիճին ես չեմ մոտեցել և նրա հետ չեմ միացել,
Ինչպես օրենքն է մարդկային՝ այդ մարդկանց ու կանանց համար:
135 Այդ ամենը այժմ նրան կտամ պատրաստ: Իսկ թե թույլ տան
Աստվածները, որ կործանենք մեծ քաղաքը Պերիամոսի,
Այն ժամանակ, հարուստ ավարն աքայանց մեջ բաժանելիս,
Թող պղնձով, ոսկով լցնի նա խորագոգ նավն իր ամբողջ,
Թող կանանցից տրովագուհի ընտրի քրսան կին իր համար,—

- 140 Բացի չքնաղ, գեղեցկագույն Հեղինից արդիվացի:
Իսկ եթե մենք դառնանք Արզոս, արայացոց երկիրն առատ,
Բող որ դառնա նա իմ փեսան, և ես նրան պիտի բխտովեմ
Միակ որդեւ՝ Օրեստիս պես, որն ապրում է ճոխության մեջ,
Ապարանքում իմ հոյակապ: Ունեմ երեք չքնաղ աղջիկ՝
- 145 Իփյանազեն սիրատենչիկ, Քրիզոթեմն ու Լավոդիկը.
Որին որ նա կհասնի՝ թող կին ընտրի առանց վարձի
եւ տանի տունը Պելիսի: Նրան այնքան օժիտ կտամ,
Որքան երբեք և ոչ մի մարդ գեռ չի տվել իր աղջկան:
Կտամ նրան ես յոթ քաղաք բարեկառույց և գեղեցիկ՝
- 150 Կարգամիլեն և Էնոպեն և խոտաշատ հարուստ Հեռեն,
Աստվածակերտ չքնաղ Փեռեն և Անթենավը մարդաշատ,
Գեղեցկագույն Էպեավը և Պեդասոսը գինեկետ:
Ծովափնյա են քաղաքներն այդ և ավաղուտ Պիլոսի մոտ,
Բնակիչներն են խաշնավետ, նախիրներով անշափ հարուստ,
- 155 Նրանք նրան պարգևներով կմեծարեն աստվածաշափ,
Հարկերն առատ կվճարեն՝ հլու նրա գավաղանին:
Այդ ամենը պատրաստ եմ տալ, եթե թողնի նա զայրույթն իր
եւ շուտ հաշտվի. միայն Հագեսն է միշտ անհաշտ և անհողողդ,
Որն իբր աստված ամենից շատ է ասելի մարդկանց սրտին:
Բող զիջանի հաշտվել, քանզի գերազանց եմ իշխանությամբ,
160 Իսկ տարիքով էլ նրանից մեծ լինելու պատիվն ունեմ»:

Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիավարը գերենացի.

«Ո՞վ Աթրիդես զու փառապանծ, Ագամեմնոն արանց արքա,
Վա՞տ չէ ընծան, որ տալիս ես զու Աֆիլես թագավորին:

- 165 Գործն է բարի, քա՛ջ ընկերներ. ընտրենք մարդիկն ռազարկվելիք,
Որ շուտ գնան գեղ վրանը Պելիսածին Աֆիլեսի:
Թե որ թույլ տար՝ ինքս կընտրեմ, ընտրյալներն էլ կհոժարվեն.
Բող Ֆենիքսը Զեսից սիրված՝ զվառվորի երթը նրանց,
Իսկ նրա հեւ՝ Այասը մեծ և Ոգիսեան աստվածազարմ:
170 Բող գնան և երկու բանբեր՝ Էվրիբատոն ու Հոդիոսը:
Օ՞հ, ջուր բերեք ձեռնվաչի, որ բարեկաշտ լուսնյան մեջ
Աղոթք անենք Զեւ-զգոնին, որ ողորմած լինի առ մեզ»:

Այդպես ասաց, և բոլորին խոսքն այդ թվաց սրտահաճու:

Բանբերները արքաների ձեռքին իսկույն ջուր լցրեցին,

- 175 Պատանիներն անուշահամ խմիչքով լի թակուչկներից
Գինի լցրին բաժակները և բոլորին բաժանեցին:
Իսկ երբ գինին աստվածներին զոհ բերեցին և խմեցին,

Որքան իրենց սիրտն էր ուզում, ընտրյալները շուտ հեռացան,
 Թողած վրանն Աթրիգեսի: Ծերուկ Նեաթորն ամեն մեկին
 180 հրատ կարգաց, իսկ Ողիսին աչքով արեց առանձնակի,
 Որ ամեն ջանք ի գործ դնեն Պելիսյանին համոզելու:

Եվ գնացին այգակս նրանք հավերժագուշ ծովի ափով,
 Խիստ ջերմևուսեղ աղտթելով երկրատիրոջն աշխարհակալ,
 Որ նա օգնի ողորելու էակյանի հզոր հոգին:
 185 Երբ հերոսի վրանն հասան, միրմիդոնյան նավերի մոտ,
 Գտան նրան. նա սիրատենչ նվագում էր իր գեղեցիկ,
 Արծաթազարդ ականջներով ու մեծարվեստ այն կիթառը,
 Որ վերցրել էր էթիոնի մեծ քաղաքը կործանելիս:
 Նա քաջերի փառքն էր երգում և իր հոգին էր ամոքում:
 190 Իսկ Պատրոկլոսը լուռ ու մունջ դեմը նստած՝ սպասում էր,
 Որ էակյանն ևրդն ավարտի: Ընտրյալները վրան մտան
 Աստվածազարմ Ողիսի հետ ու կանգնեցին նրա առջև:
 Եվ Աքիլլեսը զարմացած՝ թռավ տեղից, ոտքի կանգնեց
 Եվ, կիթառը ձեռքին բռնած, դիմավորեց իսկույն նրանց:
 195 Ոտքի կանգնեց և Պատրոկլը, երբ որ հանկարծ տեսավ նրանց:
 Զեռքը պարզած՝ այսպես խոսեց Պելիսածինն արագավաղ.
 «Ողջո՛ւյն: Եկաք հանց բարեկա՛մ, թե՛ հիմա ձեզ ես պետք եմ շատ:
 Բարկացած եմ աքայանց դեմ, այնուհանդերձ սիրում եմ ձեզ»:

Այգուկս ասաց և ներս տարավ նրանց դյուցազն Աքիլլեսը
 200 Ու բազմեցրեց բազմոցներին և գորգերին ծիրանալույլ,
 Եվ դառնալով այնտեղ կանգնած Պատրոկլոսին՝ այսպես ասաց.
 «Ամենամեծ թափույլը լից և դիր մեջտեղ, ո՛վ Մենիտյան.
 Խառնիր լավը ու անառակին, ամեն մեկին մի բաժակ դիր.
 Ամենից շատ ինձ սիրելի մարդիկ են այժմ իմ հարկի տակ»:

205 Ասաց: Լսեց Պատրոկլոսը սիրանվեր ընկերոջն իր:
 Ինքն էլ վերցրեց մի մեծ սինի, դրեց դեմը վառ կրակի,
 Գցեց վրան պարարտ այծի ու ոչխարի մեջք ու ունեք,
 Պարարտալի աղդըր խողի, որի ճարպը շողշողում էր:
 Բռնեց դրանք Ավտոմեդոն, կարեց դյուցազն Աքիլլեսը,
 210 Բրդեց մանր և հմտորեն, շաբեց շքեղ շամփուրներին,
 Իսկ Մենիտյանն աստվածազարմ բորբոքում էր կրակը բորբ:
 Երբ կրակի բոցը անցավ, մնաց ածուխը կաթախառն,
 Խառնեց կրակն Աքիլլեսը, ապա շաբեց շամփուրները,
 Նվիրական աղը ցանեց և նեցուկի վրա դրեց:

- 215 Երբ պատրաստ էր խորովածը՝ քաշեց, լցրեց նա սեղանին։
Պատրոկլոսը պերճ պամբյուղով հացը բերեց, զրեց մեջտեղ։
Աստվածակերպ Աբիլլեսը բաժանում էր ինքն իր ձեռքով
Միսն հյուսիսին։ Ինքն էլ նստեց մյուս պատի տակ, Ողիտի գեմ։
Իսկ ընկերոջն հանձնարարեց զոհ մատուցել ոստվածներին,
- 220 Որոնց բաժինը Պատրոկլոսն իսկույն նետեց կրակի մեջ,
Եվ հերոսներն այդ ժամանակ ձեռք զարկեցին ուտելիքին։
Երբ հագեցավ քաղցի տենչը կերութումով, Այսան այնժամ
Աչքով արեց ծեր Ֆենիքսին։ Գլխի ընկավ քաջ Ողիսը
Եվ բաժակը զինով լցրեց ու ողջունեց Աբիլլեսին։
- 225 «Սրտանց ողջո՞ւնք քեզ, Աբիլլես՝ս. խնջույքները չեն պակասում
Ոչ քո՝ տան մեջ, ոչ վրանում Ագամեմնոն Աթրիդեսի։
Լի է սեղանն, ահավասիկ, ճոխ, համադամ ուտելիքով,
Բայց բերկրալի այս խնջույքին ներդաշնակ չեն գործերը մեր։
Արհավիրքն է հասել մեզ արդ, ո՞վ քաջ հերոս աստվածասուն։
- 230 Մենք խորհում ենք տարակուսած՝ փրկվելու՞ են մեր նավերը,
Թե՞ այիտ կորչեն, եթե ոտքի չկանգնես դու քո զորովյաժմու։
Ամբարտավան արովացիք և դաշնակիցները անվանի,
Բանակ զարկած պարսպի մոտ, մեր նավերի դեմ-հանդիման,
Շուրջը վառած բյուր խարույկներ, սպառնում են դաժանաբար,
- 235 Որ անարգել զրոհ կտան և կզարկեն սև նավերին։
Նրանց գործին կրոնոսյան Զևսն է ցուցում բարի նշան,
Որոտալով նետում է նա շանթ ու կրակ։ Հեկտորն հպարտ
Խիզախում է և մոլեգնում. հույսը դրած Զևսի վրա՝
Մարդկանց, նույնիսկ անմահներին, այժմ ոչինչ է համարում։
- 240 Խիստ մոլեգնած, փափագում է, որ շուտ ծագե լույս-առավոտ,
Սպառնում է նա ջախջախել ողնուցն ու խելը նավերի,
Նավերն այրել դժնի հրով, սալա և մեղ, արայացոց,
Ջարագածան և ծխախնդր ոչընչացնել նավերի մոտ։
Վախենում եմ, որ մի գուցե անմահները գլուխ բերեն
- 245 Սպառնանքն այդ, և մեր բախտից մենք կոտորվենք Տրոսի մոտ՝
Հեռու պայծառ, գեղեցկակիս և ձիաշատ մեր Արգոսից։
Ռաքի՛ կանգնիր, եթե իրավ ցանկանում ես գեթ անադան
Փրկել տանջված արայացոց տրովադական ահեղ ուժից։
Տե՛ս, կափսոսաս ինքրդ հետո, թեև արդեն ուշ կլինի
- 250 Հնար գտնել չարիքի դեմ։ Փանի շուտ է՝ լա՛վ մտածիր,
Որ դանախանց ազգից վանես Օրհանն ահեղ կործանումի։
Հիշիր, որ քո հայրը Պելիս, երբ Ֆրիասից քեզ առաքեց
Ագամեմնոն Աթրիդի մոտ, քեզ այսպիսի պատվեր տվեց.
«Ըսի՛ր, որդյա՛կ, թե կամենան վեհ Աթենասը և Հերան՝

- 255 Բեզ քաջություն կշնորհեն: Զսպիր հոգին քո բորբոքելով,
Քանդի միայն սիրանվեր հեղությունն է լավագույնը:
Միշտ խոսափիր դու շարաղեստ գժտությունից, և արայանք,
Ծեր ու ջահել, քեզ առավել կմեծարեն ամենուրեքս:
- 260 Ծիրուկն այգսկես քեզ խրատեց: Մոռացե՞լ ես միթե դու այդ:
Ե՛կ, խոնարհվիր, թող որ անցնի սրտիդ քենը կործանարար:
Հաշտվի՛ր, և քեզ մեծ ընծաներ կտա արքան Ագամեմնոն:
Արդ, ալանջ դիր, եթե սրտանց փափագում ես, կիվարկեմ,
Թե ինչ պարզե և խոստանում քեզ ազգապետն Ագամեմնոն:
Յոթ նորաձույլ եռոտանի, տասը տաղանդ մաքուր ոսկի
- 265 եվ քսան հատ շողշողուն կոնք, տառներկու ձի՛ կորովալիր
եվ հաղթական, որ մրցոթյան մեջ պարզեններ են միշտ շահում,
Իսկ այն քաջը, ով տիրանա այդ մեծաշուք նժույգներին,
Զի լինելու երբեք աղքատ և չի զգա դանձի կարիք:
Որքա՞ն պարզե է ստացել Աթրիդեսի այդ ձիերով:
- 270 Ջեռագործում քաջահմուտ Լեսբոսուհի յոթ կին կտա,
Որոնց ընտրել է նա այնժամ, երբ Լեսբոսը նվաճեցիր,
Որոնք իրենց գեղեցկությամբ միշտ հաղթել են բոլոր կանանց:
Այդքա՞ն կտա: Ետ կդարձնի նաև կույսին Բերիդուհի,
Եվ կերգվի նա երգումով ահեղ ու մեծ, որ այդ կույսի
- 275 Մահիճին դեռ չի մոտեցել և նրա հետ չի միացել,
Ինչպես օրենքն է մարդկային՝ տղամարդկանց ու կանանց մեջ:
Այդ ամենը պատրաստ կտա նա քեզ հիմա: Իսկ երբ թույլ տան
Աստվածները, որ կործանենք մեծ քաղաքը Պերիամոսի,
Այն ժամանակ, հարուստ ավարն աքայանց մեջ բաժանելիս,
Դու պղնձով, ոսկով լցրու քո խորագոգ նավը ամբողջ,
- 280 եվ կանանցից տրովադուհի ընտրիր քսան կին քեզ համար,
Բացի չքնաղ, գեղեցկագույն Հեղինեից արգիվալան:
Իսկ եթե մենք դառնանք Արգոս, աքայացոց երկիրն առատ,
Անդ կլինես նրան փեսա, և կպատվի նա քեզ՝ ինչպես
- 285 Իր մինուճար Օրեստ որդուն, որն ապրում է ճոխության մեջ,
Ապարանքում իր հոյակապ: Ունի երեք չքնաղ աղջիկ—
Իփյանեղեն սիրատենչիկ, Քրիդոթեմն ու Լավոդիկը:
Որին որ դու կհավանես՝ քեզ կին ընտրիր առանց վարձի,
Տար Պելիսի տունը նրան: Եվ նա կտա այնքան օժիտ,
- 290 Որքան երբեք և ոչ մի մարդ դեռ չի տվել իր աղջկան:
Նա քեզ կտա յոթը քաղաք բարեկառույց և գեղեցիկ՝
Կարգամիլեն ու Էնոպեն և խոտաշատ հարուստ Հեռեն,
Աստվածակերտ չքնաղ Փեռեն և Անթենավը մարդաշատ,
Գեղեցկագույն մեծն Էպեավն և Պեդասոսը գինեվետ:

295 Ծովափնյա են այդ քաղաքներն և ավազուտ Պիլոսի մոտ,
 Բնակիչներն են խաշնավետ, նախիրներով անշափ հարուստ,
 Նրանք քեզ միշտ աստվածաշափ կմեծարեն պարզեներով,
 Հարկերն առատ կվճարեն՝ միշտ հլու քո դավաղանին:
 Պատրաստ է տալ այդ ամենը, եթե թողնես դու քենը քո:
 300 Սակայն եթե քո վեհ սրտին ատելի են Աթրիդեսը
 Եվ ընծաներն իր մեծամեծ՝ գոնե խղճա արգիլացոց,
 Որ նեղված են բանակի մեջ: Նրանք քեզ միշտ, իբր աստծո,
 Կմեծարեն, և նրանց մեջ փառք կունենաս սրանչելի:
 Դո՛ւ կսպանես ժանոտ Հեկտորին. զրոհ տալով և մոլեղնած,
 305 Նա կարող է քեզ մերձենալ, դի պնդում է, թե աստ եկած
 Դանայցոց մեջ չկա մեկը, որ հավասար լինի իրեն»:

Ասաց: Նրան պատասխանեց Աթիլեսը արագավազ.
 «Աստվածազարմ կաերթածին, ո՞վ Ողիսես ամենազեա,
 Անկեղծորեն կասեմ ես քեզ, թե ես ի՞նչ եմ խորհում իրոք
 310 Եվ կամ ի՞նչուես պիտի վարվեմ, որ չսկսեք, շուրջս նստած,
 Կրկին նույն բանը ճռուղել և մի առ մի կրկնել նորից:
 Սե գժոխքի դռների շափ ատելի է ինձ այն մարդը,
 Ով իր սրտում ալլ բան ունի, սակայն խոսում է ուրիշ բան:
 Սրդ, ուղղակի կասեմ ես ձեզ, ի՞նչ ինձ լավ է թվում իրոք.
 315 Ոչ Աթրիդես՝ սե Ագամեմնոն, ոչ էլ մի ա՛յլ գանալացի
 Ձի կարող ինձ հանդատացնել, երբ երախտիք չկա բնավ
 Դեպի քաջն աչն, որ անդադար կռիվ մղեց թշնամու դեմ.
 Երբ վատթարն ու մեծ հերոսը արժանի են մեկ վիճակի,
 Երբ վախկոտն ու վսեմ քաջը նույն պատվին են արժանանում,
 320 Երբ միեռում են միատեսակ ծուլն ու հերոսը քաջագործ:
 Արդյոք ինձ ի՞նչ ավելացավ, որ կրեցի բյուր տանջանքներ,
 Տառապեցի, հոգիս հանձնած պատերազմի վտանգներին:
 Ինչուես հավքը, որ անսկիտուր իր ձագերին կեր դանելիս՝
 Այն է միայն նրանց սաղիս, ինչ փորձել է ինքն անձամբ,
 325 Այդպես էլ ես շատ դիշերներ տառապեցի, քնից զրկված,
 Եվ օրերն իմ արյունալի անցան մարտի մեջ անհանգիստ,
 Երբ կովեցի քաջերի դեմ Աթրիդեսների կանանց համար
 Եվ նավերով կործանեցի տասնեկուս շեն քաղաքներ,
 Հեոիոտն նվաճեցի տրովադական բերրի երկրում
 330 Տասնեմեկը: Այդ տեղերից բերելով աստ մեծահարուստ
 Այլար ու դանձ՝ ես հանձնեցի Ագամեմնոն Աթրիդեսին.
 Իսկ նա, նստած նավերի մոտ, կռիվներից հեռու քաշված,
 Բնդունում էր, քիչը բաշխում, իսկ մեծ մասը վերցնում էր:

- 335 Եւ մի մասն էլ նվեր տալիս արքաներին ու քաջերին:
 Եւ արդ՝ բոլոր իշխանները հիմա ունեն պարգևներն աչդ,
 Միայն ինձնից շորթեց կինս և հրճւում է արդ նրանով:
 Կամ ինչո՞ւ են արգիւացիք կռիւ մղում արովացոց դեմ,
 Եւ ինչո՞ւ է Աթրիդեսը աստ ժողովել անթիւ գնդեր.
 Արգիւացի և վարսագեղ Հեղինէի համա՞ր միայն.
- 340 Մարդկանց ցեղից մի՞թե միայն Աթրիդեսներն են ընդունակ
 նրաանց սիրել իրենց կանանց: Դավ ու խոհեմ ամեն մի մարդ.
 Հոգով սիրում է կնոջն իր, ինչպէս որ ես Բերիդուհուն,
 Որին սրտանց սիրում էի, թեև զենքով էր նա գերլած:
 Եւ քանի որ ինձնից շորթեց նա իմ պարզեն և ինձ խաբեց,
- 345 Ռոդ շփորձի նենգել հիմա, էլ չի՛ կարող ինձ համոզել:
 Քեզ հետ, Ողի՛ս, կամ թող ուրիշ արքաների հետ մտածի՛
 Ինչպիսի վանել կոր նավերից աչդ կրակը ամենակուլ:
 Զէ՞ որ արդեն շատ գործեր է գլուխ բերել նա առանց ինձ.
 Կառուցել է մի մեծ պարիսպ, շուրջը նրա փորել է փոս՝
- 350 Կայն մի խանդակ և շորս բոլորը սրածայր ցցեր տնկել,
 Սակայն դա էլ չօգնեց նրան, որ դեմն առնի ժանտ Հեկտորի:
 Իսկ երբ որ ես կռւում էի աքայացոց հետ միասին՝
 Չեր հանդգնում Հեկտորն այնժամ պարիսպներից հեռու կռւել.
 Հասնում էր նա լոկ Սիբիլյան դարբասներին, մինչև կաղնին,
- 355 Ուր ես նրան տեսա մի օր, բայց խուչս տվից իմ դրոհից:
 Մտադիր չեմ կռւել հիմա աստվածադոր Հեկտորի դեմ,
 Եւ վաղն եեթ, Զևսին և այլ անմահներին զոհ մատուցած,
 Գանձերով լի ու ծանրաբեռ իմ նավերը ծով կձգեմ,
 Եւ կտեսնես վաղ առաւոտ, եթե միայն կցանկանաս,
- 360 Ինչպէս արի նավորդներին թիավարող ժիր ձեռքերով
 Իմ նավերը պիտի սահեն, անցնեն Պոնտոսը ձկնավետ:
 Եթե հաջող նաւարկություն տա Պոսեյդոնն երկրասասան՝
 Նրեք օրում ես կհասնեմ Ֆրիյաս երկիրն իմ սլաղավետ:
 Շա՛տ բան այնտեղ թողնցի ես, դժբախտաբար այստեղ դաւով,
- 365 Շա՛տ եմ տանում և այստեղից՝ յսկի, նաև կարմիր պղինձ,
 Եւ սպիտակ երկաթ, նաև բազում կանայք գեղեցկամեջք,
 Որ ինձ հասել են վիճակով: Իսկ պարզեն այն, որ ինձ ավից
 Աթրիդեսը Ագամեմնոն, ինքն էլ վերցրեց անարգանքով:
 Այս ամենը, ինչ ասացի ես ձեզ այստեղ, հայտնեք նրան,
- 370 Բայց՝ բոլորի ներկայութեամբ, որ զայրանան բոլորն ինձպես,
 Քանզի դուցե միաք ունի նա,— անամո՞թն աչդ, որ ինձ խաբեց,—
 Իր նենգութեամբ խաբել նաև աքայացի շատ քաջերի:

- Թող շունն այդ լիւրը չհանդղնի հիմա նայել իմ երեսին:
 Ո՛չ, նրա հետ ես չեմ խորհի և չեմ կարող զօրծ ունենալ.
- 375 Բեկ խարեց ինձ նենգաբար, բայց չի կարող խաբել նորից:
 Բավական է և այդքա՞նը: Թող որ չըվի՞ խաղաղ ու հաշտ:
 Անպարակիր Զեւը հիմա խելաղուրկ է արել նրան:
 Ատելի են ինձ համար ինքն և ընծաներն իր բազմաթիւ.
- 380 Եթե ինձ տա տաճնապատիկ, քսանպատիկ էլ ավելի,
 Քան ինքն ունի կամ կունենա, ելի ինձ տա այն ամենը,
 Որ տրվում է Օրբոմենին, կամ Բերեին եզիպատական,
 Որտեղ մարդկանց տներն են լի գանձ ու գույքով բաղմահարուստ,
 Որը ունի հարյուր դարբաս, և միաժամ ամեն մեկից
 Դուրս են գալիս երկու հարյուր մարտականորի, նույնքան էլ ձի.
- 385 Եթե այնքան գանձ տա նա ինձ, որքան ավազ կա և փռշի,
 Դարձյալ երբեք չի կարենա ինձ համոզել Աթրիդեսը,
 Մինչև որ նա չփարատի առ միշտ խայթող վերքն իմ սրտի:
 Եվ կնութջան չեմ առնի ես նաև դստերն Աթրիդեսի,
 Բեկուղ մրցի գեղեցկութեամբ Ափրոդիտի հետ սակեշող,
- 390 Բեկուղ հասնի Աթենասին իր մատների պերճ արվեստով.
 Ո՛չ, չեմ առնի. Թող Աթրիդը աքայացոց միջից գանի
 Իրեն վայել և առավել իշխանազոր մի այլ փեսա:
 Բե աստվածներն ինձ ողջ պահեն, թե ետ դառնամ ես իմ տունը,
 Այնժամ Պելիս հայրս անձամբ ինձ համար լավ կին կգտնի:
- 395 Շատ կան շքնաղ արայուհիք Հելլադայում, Ֆրիթսում՝
 Քաղաքատեր իշխանների, երեւի մարդկանց դստերք.
 Մեկն ու մեկին, ում կամենամ, կընտրեմ ինձ կին սրտանվեր:
 Ա՛խ, որքա՞ն է փափագել իմ սիրտը վսեմ, որ ես այնտեղ
 Ինձ արժանի, օրինավոր կին ունենամ և այնուհետ
- 400 Վայելեմ ծեր Պելիս հորըս դիզած գանձերը անհամար...
 Կյանքում, կարծեմ, ունայնական և ոչինչ է թմեն մի բան,
 Նույնիսկ գանձն այն, որ դիզված էր մարդաշատըն Իլիոնի մեջ,
 Երբ բարգավաճ ծաղկում էր նա, նախքան արշավն արայացոց.
 Նույնիսկ անշափ մեծ գանձը այն, որ կա քարչա կամարի առկ
- 405 Ապոլլոնյան վեհ տաճարի, ասլառաժուտ գոռ Պիթոսում:
 Մարդ կարող է միշտ ձեռք բերել ամենայն ինչ՝ ոչխար ու եղ,
 Ե՛վ ոսկեկուռ եռոտանի, և՛ գեղարաշ նժույզ ձիեր,
 Մինչդեռ հողին ետ չի դառնա. ոչ կարող ես շահե՛լ նրան,
 Ոչ կարող ես բռնել նորից, երբ գուրս թռչի նա բերանից:
- 410 Ինձ իմ մայրն էլ՝ արծաթաոտ աստվածուհի Բեդիան ասաց,
 Բե գեպ մահվան դուռն ինձ տանող երկու տարբեր վիճակներ կան.—
 Եթե մնամ, որ տրովացոց քաղաքի մոտ պատերազմեմ,

- էլ շեմ դառնաւ ևս հայրենիք, սակայն փառքս կապրի հաժերժ.
Իսկ եթե տուն վերադառնամ, դեպի սիրած հողն հայրենի,
415 Կանխանա փառքս այնժամ, բայց կլինեմ երկարակյաց,
Եվ այդ դեպքում մահն օրհասի չի հարկածի ինձ տարածամ:
Նույն այդ խորհուրդն ես պիտի տամ նաև բոլոր դուռնադներին.
Ե՛տ դարձեք տուն, քանզի երբեք տեսնելու չեք զուր վախճանը
Սմբատարիսայ մեծ Իլիոնի, քանզի արդեն Զևսն ամուսնուց
420 Զեոքն է պարզել նրա վրա, և տրուպցոց զորքն է հղոր:
Իսկ զուր հիմա վերադարձեք և աքայանց ավազներին,—
Ինչպես որ ձեր պարտքն է սեպուհ,— հայտնեցեք այս պատասխանս.
«Թող որ խորհեն իմաստալի և օգտակար մի այլ խորհուրդ,
Որ աղատեն նավերն իրենց և խորագող նավերի մոտ
425 Նեղված ազգը արգիվական: Մինչդեռ միտքն այն, որ խորհել են,
Անօգուտ է և ապարդյուն, քանզի անխախտ է զուրույթն իմ:
Սակայն Ֆենիքսը թող մնա, թող ծերունին քնի այստեղ,
Եվ վաղն եեթ, թե կամենա,— իսկ ստիպել ես չեմ կարող,—
Նա էլ ինձ հետ, իմ նավերով, ետ կդառնա հայրենի տուն»:
- 430 Այդպես ասաց: Նրանք երկա՛ր և զարմացած լուռ մնացին,
Քանզի այդպես զայրագնալի ու կտրական մերժեց նրանց:
Խոսեց միայն ծեր Ֆենիքսը՝ ձիավարը այն հինավուրց,—
Արատավալի, դառն ողբալով բախտն աքայանց խոր նավերի.
«Եթե սրտանց որոշել ես, ո՛վ Աքիլլես հրաշագործ,
435 Ետ դառնալ տուն և չվանել խոր նավերից հուրն աղետի,
Քանզի իրավ լի է հողիդ խոր զայրույթով մրկուհույզ,
Քա՛ղցր իմ որդյակ, էլ ես ինչպե՛ս պիտի մնամ աստ առանց քեզ:
Զէ՛ որ Պելիսն էր կարգել ինձ քեզ ուղեկից, երբ Ֆրիասից
Քեզ ուղարկում էր Աթրիդես Ագամեմոնոն արքայի մոտ:
440 Այնժամ դու դեռ ջահել էիր և անծանոթ պատերազմին,
Անփորձ էիր և խորհրդում, որը փառք է բերում մարդկանց:
Ինձ ուղարկեց, որ ես քեզ միշտ ուսուցանեմ ամեն մի բան,
Որ դու լինես խոսքով խոհուն, ճարտարախոս, գործով արի:
Ո՛չ, սիրելի՛ դու իմ զավակ, ես չեմ մնա աստ առանց քեզ:
445 Թեկուզ աստվածն ամենազոր այստեղ սիրով ինձ խոստանա
Ծերությունս ի չիք դարձնել, նորից ինձ տալ ջահելութուն,
Այն օրերը, երբ թողեցի ես Հելլադան գեղեցկակին,
Խուսափելով ոխից իմ հոր՝ Օրոմենածին Ամենտորի:
Նա իմ դեմ խիստ զայրացած էր իր վարսագեղ հարձի համար,
450 Որին սիրեց, անարգելով իր ամուսնուն՝ իմ մայրիկին:
Այնժամ մայրս ծունկի եկած՝ ինձ աղաչեց դրկել հարձին

- Եւ միանալ հետը սիրով, որպէսզի նա ծերին տաի
 Եւ ես, հլու, այգպէս արիւ Երբ ծերուիլը այդ խմացաւ՝
 Ինձ նզովեց և աղաչեց վրեժխնդիր էրիններին,
 455 Որ երբեք ոչ մի թոռնիկ, ինձնից ծնված ոչ մի զավակ,
 Չնստի իր ծնկան վրա: Հորըս նզովը կատարվեց
 Կամքով Զեաի Ստորերկրյա և անողոր Պերսեփոնի:
 Որոշեցի ես սպանել հորս՝ սրով սղնձակուռ,
 Սակայն զայրուլքն իմ դսպեցին անմահները, ներշնչելով,
 460 Թե ես մարդկանց, իբր հայրասպան, առիթ կտամ բամբասանքի
 Եւ այգպիսով կվաստակեմ նախատինքը արայացոյց:
 Այդ օրվանից սրտիս համար անտանելի դարձավ արզեն
 Քինոտ իմ հոր տանը մնալ և իր շուրջը շրջիլ անօդ:
 Շատ ընկերներ, աղգականներ, ինձ մոտ հաճախ հաւաքվելով,
 465 Դրդում էին և հորդորում, որ չթողնեմ ես տունն իմ հոր:
 Զահեցին՝ շատ գեր ոշխարներ, եղներ ծանրիկ և կորեղջուր,
 Ինչպէս նաև բազում խողեր, որոնց սլարարտ ճարպն էր շողում,
 Որոնց ապա խորովեցին բոբր կրակով Հեփիստոսյան:
 Եւ շատ զինի խմեցին անդ իմ ծերուկ հոր կարասներից:
 470 Եւ կանգնեցին վրաս սպահակ, ինն օր ինձ մոտ զիշերեցին:
 Մեր տանն այգպէս ինը զիշեր լույսն ու ճրագը չէր մարում,
 Մի ճրագը վառվում էր միշտ ամրակառույց տան դաւլիթում,
 Իսկ երկրորդը սրահի մեջ՝ ննջարանիս դռների մոտ:
 Երբ տասներորդ մուրթ զիշերը վրա հասավ վերջիվերջո,
 475 Ես ջարդեցի այն ժամանակ ննջարանիս դուռը ամուր,
 Եւ, ցատկելով բակի պատից, դուրս վազեցի արագորեն,
 Պահակներից և տանն ապրող նաժիշտներից դադապողով,
 Բուլի փախաւ ես միայնակ լայն դաշտերով Հելլադայի:
 Անցա, հասա մեծարգաւանդ ու խաշնավետ Ֆրիասը,
 480 Եկա Պելլիս արքայի մոտ, որն ընդունեց ինձ սրտագին,
 Սիրեց այնպէս, ինչպէս հայրն է սրտանց սիրում միակ որդուն՝
 Իր գանձերի արժանավոր և սիրելի ժառանգորդին:
 Անդ ինձ սնեց, ամբողջ մի աղդ հանձնեց նա իմ իշխանության:
 Ես այգպիսով Ֆրիասում դարձա արքա գոլոպների:
 485 Այնտեղ, դուլցա՛ղն իմ Աքիլլեա, քեզ կրթեցի և սրտատենչ,
 Զերմ նիբեցի: Դու, գեռ մանուկ, ուրիշների հետ առանց ինձ,
 Խնջուլքների չէիր գնում, բերանդ բան չէիր դնում,
 Մինչև որ ես քեզ շառնեի իմ ծնիներին և իմ ձեռքով
 Կերակուրը, նաև զինին, քո բերանը չգնեի:
 490 Քանի անգամ ես, Աքիլլեա, քո մանկության քաղցր օրերին,
 Քո բերանից զինի ցակել իմ հագուստիս, կրծքիս վրա:

Քո պատճառով շատ եմ կրել ես հոգս ու ցավ և շատ տքնել,
 Մտածելով, որ աստվածներն ինձ անզավակ էին թողել:
 Ոհ, Աքիլլես աստվածազարմ, քեզ ես որդի համարեցի,
 485 Որ դու մի օր ինձ աղատես աղետալի փորձանքներից:
 Անվաղ, որդյակ իմ սիրելի, զսպիր հոգին քո վեհագույն.
 Վայել չէ քեզ անդուժ լինել, երբ անգութ չեն աստվածներն իսկ,
 Որ գերազանց են թե սլատովով, թե զորությամբ և թե փառքով:
 500 Նուշխիսկ նրանց՝ ազոթող մարդն իր մատուցած նվերներով
 Կամ մաղթանքով աղերսալի, ուխտած զոհով ու ճենճերով
 Կարեկից է դարձնում հաճախ, երբ որ մի մեղք է կատարում,
 Քանզի Աղոթքն ու Աղեբսը գտորիկներն են հզոր Զևսի:
 Ոտքերով կաղ, խորշոմագեմ, իսկ աչքերով շիլ ու խոնարհ,
 505 Նրանք սահում են շարությամբ, հետապնդում են Աղետին,
 Մինչդեռ Աղետն արագաշարժ՝ միշտ նրանցից առաջ անցնում,
 Սլանում է երկրի երկիր, մարդկանց խայթում ամենուրեք:
 Բայց Աղոթքն ու Աղերսն հասնում, դարմանում են խայթվածներին:
 Ով ընդունի Զևս-զդոնի դատրիկներին պատկառանքով՝
 Նրանք նրան կօժանդակեն և խնդիրը կկատարեն:
 510 Իսկ ով նրանց արհամարհի, ով վարվի ժանտ ու կամակոր,
 Իսկույն նրանք աղերսանքով դիմում են հայր Զևս-զդոնին,
 Որ հալածի նրանց Աղետն և արժանի պատիժը տա:
 Արդ, Աքիլլես, պատվիր փառքով Զևսի խոհուն աղջիկներին,
 Որոնց պատիվ հատուցելուն կարոտ է սիրտը քաջերի:
 515 Եթե Աթրիզը պարգևներ չտար հիմա և կամ հետո,
 Եթե մնար առաջվա պես քինախնդիր ու համառող,
 Ես քեզ հորդոր՝ չէի կարգա, որ դու թողնես քո քննն ահեղ
 Եվ պատշտանես արդիվացոց, թեև կարոտ են օգնության:
 Նա տալիս է շատ ընծաներ, խոստանում է տալ և հետո:
 520 Աղերսանքով առաքել է քեզ մոտ մարդկանց այս անվանի՝
 Արգիվյանց մեջ ամենից շատ քեզ սիրելի այս քաջերին,
 Որոնց իզուր մի անպատվիր՝ անտեսելով խոսքը ազնիվ,
 Մի անարգիր այցը նրանց, թեև ցասումն է քո արդար:
 Նուշալիսի բան լսել ենք մենք հին քաջերի մասին նաև,
 525 Կաշկանդում էր խոր դայրույթը նաև նրանց վսեմ հոգին,
 Սակայն զիջում էին նրանք ընծաներին և աղերսին:
 Միտքս է դալիս ահա մի գեպք. նո՛ր չէ գեպքն այդ, այլ հինավուրց.
 Թե ինչ եղավ՝ ես կպատմեմ ձեզ, սիրելի՛ իմ ընկերներ:
 Կուրեւացոց և էթոլյանց քաջերի մեջ մեծ կոխվ կար,
 530 Եվ Կալիդոն քաղաքի շուրջ զարկվում էին զորքերն ահեղ:
 Քաջ էթոլյանք պաշտպան էին գեղեցկաշեն Կալիդոնին,

- Կուրեհտացիք ջանում էին քանդել քաղաքն ահեղ կռով:
Կռվի պատճառն էր ոսկեզահ Արթեմիսը: Զաշրաքած էր,
Որ Ինեոսն ալդեկուրի պարզեն իրեն չէր բնծայել:
- 535 Սա գոհովյուն էր պատճառել աստվածներին զոհով առաւ,
Միայն Զեւսի դստերն հզոր չէր մեծարել նվերներով,
Անիւթորեն կամ մոռացմամբ կատարել էր մեղքն այդ ահեղ:
Այդ պատճառով խիստ կատաղեց ազնկնաւոր զուտոր Զեւսի,
Դրդեց կինճին վարազակերպ, ճերմակատամ և ահարկու,
- 540 Որն հարձակվեց, խիստ վնասեց ճոխ այգիներն Ինեոսի.
Նա ծաղկավետ խնձորների և բազմաթիւ ծառեր, տունկեր
Պոկեց, նեաեց արմատախիլ, ջարդուփշուր թափեց զեալին:
Վերջն սպանեց այդ զազանին Մելեագրոսն Ինեոսյան՝
Քաղաքներից հավաքելով քաջ որսկաններ և ժիր շներ,
- 545 Քանզի հզոր էր զազանը և քիչ մարդիկ չէին կարող
Հաղթել նրան, որ շատերին մատնեց սզո խարույկների:
Իսկ Արթեմիսն այդ պատճառով մոլեղնական մարտ բորբոքեց
Վարազամարտ կուրեհտացոց և քաջարի էթոլյանց մեջ՝
Այդ զազանի կտրած գլխի և թափառեւ մորթու համար:
- 550 Երբ կռվում էր էթոլյանց հետ Մելեագրոսը հաղթահղոր՝
Պարտւում էին կուրեհտացիք, չէին կարող կանգնել արդեն
Պարսպից զուրս, մարտի դաշտում, թեև հզոր էին սաստիկ:
Հանկարծ հոգում Մելեագրոսի եռաց մրրիկը ցասումի,
Որը թնդում է մերթ նուշխիսկ խոհմագուշն մարդկանց կրծքում:
- 555 Սրտով սաստիկ զաշրաքած էր նա Ալթեա իր մոր վրա,
Գտնվելով Կլեոպատրա գեղեցկափայլ իր կնոջ մոտ:
Սա աղջիկն էր էվինիյան Մարպիսսայի և Իդեաի,
Որն երկրածին այր մարդկանց մեջ հզորագուշն էր համարվում:
Դուրս էր եկել սա մարտիւու բնդգեմ Ֆոյրոս-Ապոլլոնի
- 560 Հանուն պայծառ, գեղասրբունը հավերժահարս իր պերճ կնոջ:
Այդ օրվանից իրենց տանը հայրն ու մայրը գերամեծար
Միրուն դստերն հորջորջեցին Ալքիոնն նոր անունով,
Քանզի ախուր որորների խոր վշտով էր մայրն համակված,
Երբ որ նրան հափշտակեց Ապոլլոնը աղեղնածիլ:
- 565 Մելեագրոսը այդպէս նստած էր կնոջ մոտ, մոր անեծքից
խիստ մոլեղնած և քինահուշդ: Մայրը անվերջ աղերսում էր
Աստվածներին, որ սպանված եղբոր վրեժը շուտ լուծեն,
Խենթի նման նա ձեռքերով թակում էր հողն արգասավոր,
Գետին չոքած, ոռոգում էր հաճախ կուրծքը արտասուքով,
- 570 Ալտթում էր նա Հագեսին և դժնարարք Պերսեփոնին,
Որ իր որդուն մահ տան շուտով: Եվ խաւարում միշտ գեգերող

575 էրիննիսը ժանտ և անգութ՝ հարգեց աղերսն այդ էրերում:
 Եվ քաղաքի պարսպի շուրջն, դու թշնամու հարվածներից
 Դըրըրդացին բուրդերն աչնժամ: Ծեր էթուցիք Մեկեազրոսին
 Աղերսեցին, առաքելով ընտիր քրմեր աստվածակամ,
 Եվ խոստացան մեծ ընծաներ, որ հանդես դա և աղետից
 Փրկէ իրենց: Թույլ ավեցին, որ դաշտերից Կալիդոնի
 Մեկեազրոսն ընտրի, վերցնի արգասաբեր մի հողամաս՝
 585 Հիսուն ճուղան ամենալավ և շահավետ, պտղաբեր հող,—
 Կեսն՝ ալդեստան խաղողաշատ, կեսն՝ ազատ դաշտ վարուցանքի:
 Թախանձում էր նրան անվերջ և ձիազուսպ ծերն Ինեու.
 Նա, հասնելով շեմքին նրա բարձրակառույց ննջարանի,
 Բախում էր անդ կուս զրանդիքն և աղերսում իր զավակին:
 Եվ աղաչում էին նաև քույրերն ու մայրն իր մեծարգո,
 595 Խնդրում էին նրան նաև Կալիդոնում ամենից շատ
 Սիււլած, հարգված ընկերներն իր: Բայց չէր շարժվում նրա հոգին:
 Նա, անդդա, անզրդվելի, այդպես մնաց մինչ աչն վայրկյան,
 Երբ զըրդաց թունդ գրոհից իր սեփական ննջարանը:
 Երբ քաջագոր կուրեռացիք, բուրդերն առած, քաղաքն էին
 590 Այրում արդեն: Աչնժամ ողբաց և իր կինը գեղեցկամեջր:
 Աղաչելով Մեկեազրոսին, նա ցույց տվեց աղետն աչն մեծ,
 Որ սպառնում էր նվաճվող քաղաքի մեջ դժբախտներին.
 Պիտ Դրկիւվեր քաղաքն ամբողջ, սրի քաշված տղամարդկանց
 Զավակներին ու գեղամեջք կանանց դերրի սլիտ տաներն:
 595 Սասաիկ հուզվեց հերոսն հողով, լսելով այդ ոճրի մասին:
 Եվ քաջարար հանդես եկավ, հագավ իսկույն գենը ու զրահ:
 Եվ այդբլիսով, իր մոլեգին զայրույթն աւ քենը մոռացած,
 Ելավ, վանեց կործանումի դաժան օրհասն էթուական:
 Բայց չտվին պարզենները, թեև վանեց աղետը մեծ:
 600 Ո՞հ, սիրելի՛ս, դու էլ այդպես մի մտածիր, և դեւ քեզ
 Թող չհակի նույն այդ մտքին. երբ այրվելիս լինեն նավերն՝
 Օգնությունդ մե՞ծ չի լինի: Դո՛ւրս եկ, վերցուր ընծաները:
 Աստվածային գործիդ համար քեզ կաշառեն արգելացիք.
 Սակայն եթե դուրս դաս կուլի առանց վսեմ ընծաների՝
 605 Պատիվդ այնքան մեծ չի լինի, թեպետ հաղթող կլինես դու:

Պատասխանեց նրան իսկույն Աքիլլեսը արագավաղ.
 «Ով ծեր դյուցազն, հայր իմ Ֆենիքս, կարիք չունեմ ես այդ պատվին.
 Հուշսով եմ, որ փառքն ու պատիվն ես կատանամ Զեսի կամքով,
 Կապահանեմ ես պատիվն այդ դորքի առաջ, քանի շունչ կա
 610 Իմ կրծքի տակ, քանի ոտքերն իմ հաղթական շարժվում են դեռ:

Քայց քեզ մի ալլ բան էլ կտանմ, և մտքումդ դա լավ պահիր.
Մի վրդովիր դու իմ հոգին քո ողբադին հեծեծանքով,
Մի՛ աշխատիր սիրաշահել Աթրեոսի հերոս որդուն:

Պետք չէ, որ դու նրան սիրես, թե ոչ սերն իմ կկորցնես,
615 Ալլ անարգիր ինձ հետ նրան, որ անարգեց ինձ չարաշար:
Եղիր արքա ինձ հավասար, քոնն է իրոք կեսն իմ պատվի:
Սրանք կերթան ու կսպառեն, իսկ դու մնա, քնիր այստեղ՝
Մահիճի մեջ նուրբ ու փափուկ: Եվ մենք հետո, առավոտ վաղ,
խորհուրդ կանենք՝ արդյոք մնա՞նք, թե՞ ետ դառնանք գեպի մեր տուն»:

629 Ասաց և լուռ նշան արեց Պատրոկլոսին նա հոնքերով,
Որ Ֆենիքսի համար փափուկ մահիճ սարքեն, որ հասկանա՞ն
Մյուսներն էլ ու վրանից զուրս դան շուտով: Կանգնեց այնժամ
Քաջ Այասը Թելեմոնյան և այս խոսքով դիմեց նրան.

«Վեր կաց գնանք, աստվածազարմ և իմաստուն Լաերթածին,
625 Այս ուղիով, թվում է ինձ, չենք հասնի մեր նպատակին.
Հարկ է շտապ և անհապաղ գնանք, հայտնենք զանայացուց,—
Որոնք նստած երևի մեզ են սպասում,— պատասխանն այդ,
Որը թեև հաճելի չէ ամենեկին: Աթիլեսը

Իր կրծքի տակ ունի դուռով, ամբարտավան, վայրենի սիրտ:
630 Նա, անողոք, առ ոչինչ է համարում սերն ընկերների,
Որոնք նրան նավերի մոտ հարգում էին ամենից շատ,
Մա՛րդ անողորմ, անգամ հայրը իր զավակին սպանողից,
Եղբայրն եղբոր սպանողից ընդունում է հաճախ փրկանք.

Մարգասպանը, փրկանք տալով, ապրում է իր քաղաքի մեջ,
635 Որտեղ մարդիկ, զսպելով ժանտ Թշնամանքի ոխն ու քենը,
Իրարու հետ ապրում են հաշտ: Բայց աստվածները քո սըրտում
Անշափ դայրույթ են բորբոքել հանուն գերի մի աղջկա,
Թեև մենք քեզ յոթն ենք տալիս, յոթ չքնաղ կին, և թանկագին
Ալլ պարգևներ: Գոնե թող քո հոգում շարժվի գուլքը մի քիչ,

640 Հարդիր գոնե ջախը քո և պատկառիր այն մարդկանցից,
Որ, դանայանց զորքից եկած, զբռնվում են քո հարկի տակ
Եվ քեզ հարգում ու սիրում են աքայանց մեջ ամենից շատ»:

Պատասխանեց նրան իսկույն Աթիլեսը արագավաղ.

«Դյուցազո՞ւնդ Թելեմոնյան, ո՞վ ազդապետ հղոր Այաս,
645 Դու ամեն ինչ, զգում եմ ես, ասացիր ճիշտ, անկեղծորեն,
Բայց դայրույթից սիրտս է ուռչում, երբ հիշում եմ՝ ինչպես ամբողջ
Արգիվական ազգի առաջ Աթրիդեսը անարգեց ինձ
Որպես ստոր, վտարանդի արհամարհված, չնչին մարդու:

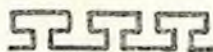
Դե՛հ, ե՛տ դարձեր և ձեզ այստեղ առաքողին հայտնեցեր այս.
Միտք շունեմ ես դուրս գալու արդ արշունոռչտ պատերազմի,
Քանի Հեկտորն աստվածազոր, քաջ զավակը Պերիամոսի,
Ջախջախելով զորքն արդիվյանց, նրանց նավերն հրկիզելով,
Դեռ չի հասել միրմիրոնյան վրաններին ու նավերին:
Սակայն այստեղ, վրանիս մոտ, իմ սեակող նավի առջև
655 Նա ահամա պիտ կանգ առնի, որքան էլ որ լինի վայրագ:

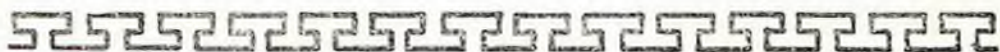
Ասաց: Ապա ամեն մեկը աստվածներին մի խոր բաժակ
Գինի զեկեց ու ետ դարձավ՝ հետեւելով Ողիսեւին:
Պատրոկլոսը պատվեր տվեց ընկերներին և ստրուկ կանանց,
Որ Ֆենիքսի համար շուտով հարդարեն մի փափուկ մահիճ.
660 Եվ կանայք էլ պատրաստեցին,— ինչպես նրանց պատվիրված էր,—
Բուրդ ու մորթի, փափկագույն բարձ և դործվածքնր կտավեղեն:
Քնեց ծերը՝ սպասելով աստվածազան արշալույսին:
Իսկ Աքիլը քնեց խորքում վայելչակերտ իր վրանի.
Պառկեց նրա կողքին կինը, որը զերված էր Լեսբոսում,—
665 Ջրնադատես Դիոմեդեն, աղնիվ դատրիկը Ֆորբասի:
Իսկ մյուս կողմում, նրանց դիմաց, պառկեց-քնեց Պատրոկլոսը՝
Կողքին Իփիա գեղեցկուհին, որին նրան նվիրել էր
Վեհ Աքիլը՝ էնիւսի Սկիրոս քաղաքն ավերելիս:

Իսկ երբ նրանք հասան վրանն Աթրիդեսի՝ այնտեղ նրանց
670 Արգիվացիք սրտանց, ոսկյա բաժակներով, ողջունեցին,
Եվ չորս կողմից, ոտքի կանգնած, հարցեր էին տալիս անվերջ:
Նախ և առաջ հարցում արեց Աթրիդեսը, տերն ազգերի.
«Արդ, ասա ինձ, ո՞վ Ողիսեւ, դու բաղմագով փա՛ռք աքայանց,
Ցանկանո՞ւմ է վանել արդյոք մեր նավերից հուրն աղետի,
675 Թե՛ մերժում է գոռոզաբար՝ սրտում պահած քենն իր ահեղ»:

Պատասխանեց Ողիսեւը, դյուցազունը բաղմաշարչար.
«Աղամեմնո՛ւն Աթրեորդի, յ՞վ մեծափառ արանց արքա,
Նա ոչ միայն դեռ չի մարել քենն իր սրտի, այլ առավել
Գոռ զայրույթով արդ փոթորկված՝ ասում է քեզ, արհամարհում
680 Եվ մերժում է ընծաներդ: Ասաց, որ դու արգիվյա՞նց հետ
Խորհուրդ անես՝ ինչպե՞ս փրկել զորքն ու նավերն աքայացոց.
Եվ սպառնաց, ասաց նույնիսկ, թե հենց էգուց, առավոտ վաղ,
Ծով կձգի իր նավերը գեղեցկանիստ և խորագող.
Նույն բանը նա խորհուրդ տվեց նաև բոլոր դյուցազններին,
685 Որ տուն դառնանք, քանզի հրեք չենք տեսնելու մենք վախճանը:

- Ամբաստանաբար մեծ Իլիւսնի, Շանթաճալած Զեան է,— ասաց,—
 Նրա վրա ձեռքն իր պարզել, և տրուլացոյ զորքն է հզոր:
 Այդպէս խոսեց: Կհաստատեն խոսքըս ինձ հետ եկածները՝
 Թեկեմոնյան Այասն և այս զույգ ուշիմաց բանբերները:
 690 Իսկ ծեր Ֆենիքսն այնտեղ մնաց նրա խոսքով, անդ քնկու,
 Որ նաւերով առաւ լաւ վաղ ճամփա ընկնի դեպ հայրենիք,
 Եթի միայն ինքը ուզի. Աթիլէսը չի ըստիպի»:
 Այդպէս ասաց. և բոլորը խոր լռություն պահպանեցին՝
 Խիստ զարմացած նրա ճառից, քանզի խոսքն էր իր ազգեցիկի:
 Երկար այդպէս աքայացիք անխոս էին ու տխրամած,
 695 Մինչև որ իր խոսքը ասաց Դիոմեդէսն ահեղագոր.
 «Ո՞վ վեհափառ Աթրէորդի, արանց արքա Ագամեմնոն.
 Քեզ վայել չէր զուր պաշտօնէ ազնիւ քաջին Պելիսածին
 Եւ խոստանալ մեծ պարգեւներ: Գոռո՞ւ է նա և մեծամիտ,
 700 Իսկ դու նրան առիթ տվիր ավելի մեծ գոռողության.
 Էլ չխորհենք նրա մասին. կուզի մնա, կուզի գնա:
 Կասկած չկա, որ նա նորից սիրտի մտնի ռաւմաճաղատ,
 Բե որ կրճքում սիրտը դրդի կամ ներշնչի նրան աստված:
 Իսկ դուք հիմա ականջ դրեք և կատարեք ի՞նչ որ կասեմ.
 705 Արդ բոլորդ հանդիստ առեք, կազդուրվեցեք կերութեամբով,
 Քանզի, իրավ, գինին մարդուն պարգեւում է ուժ և կորով:
 Իսկ այնուհետ, երբ որ ծաղի վարդամատըն Արշալույսը,
 Դու նաւերի առաջ դուրս բեր, ո՞վ Աթրիդէս, զորքը համայն,
 Քաջաւերի և, քաջերի գլուխն անցած, նետովի դեպ մարա»:
- 710 Այդպէս ասաց, և հիացան տրքանները մականակիր
 Դիոմեդէս ձիավարի ճառով անվախ: Բոլորն այնժամ,
 Անմահներին գինի դենած, հեռացան դեպ վրանները,
 Ուր քուն մտան՝ քաղցր նինջի, պարգեւների հրճւանքի մեջ:

ՆՐԳ. ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ.

ԳԻՇԵՐԱՊԱՀՆԵՐԸ ԴՈԼՈՆԱԿԱՆ

- Մինչ մյուսներն՝ իշխաններն ու արքաները աքայացոց
Հանդում էին նաւերի մոտ, ողջ դիշերը անուշ քնած,
նա էր միայն, արանց արքա Ագամեմնոն Աթրիդեսը,
Որն ալեկոծ բյուր մտքերից էլ քուն չունէր քաղցրանուշիկ:
5 Ինչպէս Զեւսն է,— ամուսինը դեղեցկազէս պերճ Հերայի,—
Շանթեր նետում և սրտորաստում անասելի հորդ անձրեններ,
Կարկուտ և բուր, կամ թե ծածկում ճերմակ ձյունով երեսն երկրի,
եւ կամ երախը բաց անում խստադաժան ուտերազմի,
Այդպէս ահա Ագամեմնոնն անհուն վշտից ալեկոծված՝
10 Հառաչում էր սրտի խորքից, սոսկում ամբողջ իր էությամբ:
Զարմանում էր նա՝ նայելով լաշն բանաւին տրտւադացոց,
Իլիոնի մոտ վառված անթիվ խարույկներին բոցաճաճանչ,
Սրինգներն ու փողերի վիւ աղմուկին և բյուր մարդկանց:
Իսկ երբ աչքն էր ժողովում դեպի նաւերն ու զորքն աքայացոց՝
15 Փետում, պոկում էր մաղերն իր գլխի վրա նա փունջիփունջ,
Ապա Զեւսին կարկառելով՝ հեծեծում էր սրտակոտոր:
Վերջ ի վերջո այս վճիռը նրան թլաց լավագոյնը.
«Դուրս դամ, գնամ և նախ տեսնեմ ծեր Նեսթորին Նելևաժին,
Գուցե իր հետ կարողանամ զոնեւ մի ելք խմաստաւի—
20 Ինչպէ՞ս փրկել արհամիրքից համայն զորքը դանապացոց»:
Արդ՝ վեր կացավ Աթրեորդին, հագավ իսկույն պատմութեանը,
Կապեց ճերմակ իր տոներին իր մուկերը դեղեցկազարդ,
Ապա վրան ձգեց մորթին առյուծենի և արտաշէկ,
Պճեղնավոր ու կարմրագոյն և ձեռքն առաւ նիզակն իր սուր:

- 25 Ահաբեկ էր Մենեւլան էլ, քուն չէր գալիս նրա աչքին.
Մարսափում էր, որ վտանգվին գուցե այդպիսա արդիւլացիք,
Որ, անսահման և միգապատ ծովերն անցած իր պատճառով,
եկեւ էին դեպի Տըրով հանդգնագույն արշավանքի:
Նա վեր կացավ, մեծ վազրենի, խաչտապիտակ մորթին գցեց
- 38 Իր թիկնաւետ հաղթ ուսերին, գլխին դրեց պղինձ կորդակ
եւ քաջառույգ ձեռքով առավ տեղ-նիւղակը երկայն ու մեծ,
Գնաց, որ շուտ քնից հանի վեհ արքային արդիւլական՝
եղբորն իր մեծ, ազդի կողմից աստվածաշափ հարգված քաջին:
Գտավ նրան նավախելին մոտիկ կանգնած, զենքերն հալին,
35 Որին, ի դեպ, իր դաւուստը սրտահաճո թվաց ստատիկ:
Եւ առաջինն ինքը խոսեց՝ Մենեւալը քաջամարտիկ.
«Ի՞նչ ես այդպիսա դու, սիրելի՛ս, զինված, կանգնել այս ժամանակ-
Գուցե ուղում ես հետախույզ ուղարկել դեպ տրուլացիք:
Վախենում եմ, որ ոչ մի մարդ հանձն չառնի այդպիսի գործ՝
40 Մենակ գնալ և դեռ լինել, լրտեսել զորքը թշնամի
Անմահական այս զիշերին: Մե՛ծ քաջ է պետք, որ այդ անի»:

Նրան իսկույն պատասխանեց Ագամեմնոնն արքայաշուր.
«Ո՞վ Մենեւալ աստվածադարմ, ես և դու մեծ կարիք ունենք
Իմաստալի մի խորհրդի, որը փրկե նավերը այս

- 45 Արդիւլական: Զուր մեղնից երես դարձրեց: Նրա սրտին
Հաճելի են հիմա միայն զոհն ու զոհմունքը Հեկտորի:
Նրբեկից չեմ տեսել ես ու չեմ լսել, որ սոսկ մի մարդ
Մեկ օրվա մեջ նյութեր այնքան պատուհասներ ու սարսափներ,
Որքան Հեկտորը պատճառեց իր զորությամբ՝ արայացոց:
- 60 Նա սիրասուն զավակը չէ ո՛չ զիցուհու և ո՛չ աստծու,
Մինչ կատարեց այնպիսի գործ, որ դեռ երկար պիտի հիշենք,
Քանզի թափեց քաջացոց գլխին կրակն արհաւիրքի:
Մենեւալուս, դնա կանչիր Իդոմենին և Այասին,
Բող դան շուտով նավերի մոտ: Ես կզնամ գեպի դյուցաղն
- 55 Ծեր Նեսթորը, որ համոզեմ զեթ հանձն առնի այցի դնալ
Պահակների սուրբ ջոկատին, որ պատվեր տա և կամ խորհուրդ:
Նրան նրանք լավ կլսեն: Պահակների զխաղորն է
Նրա որդին, նաև ընկերն Իդոմենի՝ Մերիոնեսը:
Զէ՛ որ նրանց ենք մենք հանձնել մեր պահազորն ամբողջովին»

- 60 Պատասխանեց նրան իսկույն Մենեւալը քաջամարտիկ.
«Ի՞նչ ես դու ինձ արդ պատվիրում, ի՞նչ անեմ ես, Ագամեմնոն՝,

Այնտե՞ղ մնամ ես նրանց մօտ՝ քո գալստյանն սպասելով,
Թե՞ հայտնելով կամքդ նրանց՝ դառնամ շուտով և դամ քեզ մօտ»:

- 65 Նրան նորից իր խոսքն ասաց Ագամեմնոն արանց արքան.
«Այնտե՞ղ մընա, որ շկորցնենք մթուՅյան մեջ մենք իրարու,
Քանզի ալատեղ ճամբարի մեջ ճանապարհներն են անհամար:
Բայց լի՛ր ինձ, ուր որ գնաս՝ միշտ խորհուրդ տուր լինել արթուն,
Ամեն մեկին հայրանունով և իր անվամբ կոչիւր, սլատվիւր,
Միշտ մեծարիւր ամեն մեկին և մի լինիւր սրտով դուռդ:
70 Մենք ինքնե՛րս էլ պիտի տքնենք. ինչպէս դիտես, զդոն-Զևսը
Հենց մեր ծնւած օրից ալարան փորձանքներ է մեզ վիճակել»:

- Ասաց, եղբորն իր արձակեց՝ ուշիմ խրատ տալով նրան,
Ինքն էլ իսկույն շարժվեց դեպի ծերուկ Նեսթորը ազգավար:
Գտավ նրան վրանի տակ, իր սեւթուշր նավի կողքին,
75 Իր փափկագոտն անկողնու մեջ, կողքին զենքն իր զեղեցկափայլ՝
Կտռ մի վահան, երկու նիզակ և սաղավարտ փայլենազարդ:
Այնտեղ ընկած էր և գոտին խայտանկար, որ ծերն անբիծ,
Իրր առաջնորդ զորագնդի, մարդակոտոր զենքն հագնելիս
Կապում էր միշտ. դեռ նկուն չէր նա վշտալի ծերությունից:
80 Նեսթորն հենված իր արմունկին, գլուխն հանած իր անկողնուց,
Խոսքն ուղղելով Աթրիդեսին, հարցմունք արեց բարձրազաղակ.
«Ո՞վ ես, ասա՛, որ մեն-մենակ ճամբարի մեջ, մութ գիշերին,
Ման ես զալիս, երբ քնած են դեռ մյուս մարդիկ մահկանացու:
Քո ընկերո՞ջն ես դու փնտրում, թե՞ որեէ փախած ջորի.
85 Ձայն տուր շուտով, ի՞նչ ես ուզում, մի՛ մոտենա դու ինձ թաքուն»:

- Պատասխանեց այնժամ նրան արանց արքան Ագամեմնոն.
«Ես եմ, Նեսթո՛ր, ո՞վ Նեկեայն, փառքն ու պարծանքդ արայանց
Տեսնում ես արդ Ագամեմնոն Աթրիդեսին, որին Զևսը
Դատաւարտեց տաժանելի և անսահման շարչարանքի՝
90 Քանի դեռ շունչ կա իմ կրծքում և շարժվում են դեռ ոտքերս:
Շրջում եմ ես, և աչքերիս մօտ չի գալիս քունը քաղցրիկ,
Լի է հոգիս ռազմի հոգսով և քայանց տառապանքով:
Մտահոգված եմ ես սաստիկ դանալացոց բախտի համար.
Հոգին է իմ ալեկոծված, կրծքիս խորքից սիրտըս, կարծես,
95 Դուրս է նետվում, և ոտքերս էլ դողդողում են իմ մարմնի տակ:
Եթե դու էլ դորժ ես ուզում, քո աչքին էլ քուն չի գալիս,
Վե՛ր կաց, զնանք մենք միասին դեպ պահազորն քայացոց,
Տեսնենք,— դուցն սաստիկ հոգնած, վաստակարեկ, քուն են մտել՝

Մոռացութեան տալով այգւոյնս պահակելու պարտքը իրենց,
100 Մինչ զորքերը մեր թշնամու մօտ են այստեղ, և ո՞վ գիտե,
Գուցե հանկարծ մութ գիշերով նրանք գիմեն հարձակումիւ:

Պատասխանեց նրան նեւթոր ձիավարը գերենացի.
«Արանց արքա՝ Ագամեմնոն, ո՞վ վեհափառ Աթրէսրդի,
կամքն ու միտումը Հեկտորի Զեսը լրիւ չի կատարի,
105 Որքան էլ նա հույս ունենա. և կարծում եմ, որ նա անշուշտ
կոր տաղնապի մեջ պիտ բնկնի, երբ Աթիլէոն աստվածային
Իր սիրելի սրտից վանի վերջ ի վերջս զայրույթն ահեղ:
Բայց ես քեզ հետ կըղամ, դնա՛նք բնից հանէնք և մշուսներին՝
Նիդակավոր Դիոմեդին և խմաստուն Ոդիսեոսին,
110 Փիլևոսի հզոր սրդուն և Այասին քաջավազիկ:
Լա՞վ կլինեի, եթէ մեկը դնար, այստեղ կանչեր նաև
Մեծ Այասին աստվածակերպ և Իդոմեն թաղալորին:
Բայց հեռու են նախերն իրենց՝ մեծ բանակի ծայրադլխին:
Պիտ պարսավեմ գերամեծար և սիրելի Մենելային,
115 Թեկուզ և դու խիստ զայրանաս. ծածկել այդ բանն ես չեմ կարող.
Ինչո՞ւ է նա քնել հիմա՝ ամենայն հոգս լոկ քեզ թողած:
Պետք է որ նա այստեղ լինեի, ավազների հետ միասին,
Պետք է դործեր և աղաչեր, երբ տաղնապի ժամն է արդեն»:

Կրկին նրան իր խոսքն ասաց Ագամեմնոն արանց արքան.
120 «Ուրիշ գեպքում ինքս հորդոր կտայի քեզ, ծե՛ր խմաստուն,
Որ կշտամբես դու եղբորն իմ. դործում ծուլ է և շատ դանդաղ,—
Ո՛չ թե ստոր մի ցանկութեամբ, ո՛չ թե տկար է նա մտքով,
Այլ շարունակ ի՛նձ է նայում և սպասում իմ դրդումին.
Բայց այս գիշեր ինձնից առաջ վեր կենալով՝ այստեղ եկավ.
125 Ուղարկեցի, որ շուտ կանչի նրանց, ում քր դու կամեցար:
Ե՛կ շտապենք: Կհանդիպենք նրանց այնտեղ՝ պահադսրում,
Բուրդերի մօտ. պատվիրել եմ, որ հավաքվեն բոլորն այնտեղ»:

Նոսեց կրկին գերենացին՝ ձիավարը քաջամարտիկ.
«Թե այդպէս է, արդիւմացիք նրա վըրա չեն տրտնջա,
130 Այլ կլսեն, ի՛նչ որ նրանց հրամայի կամ արգելի»:

Այդ ասելով, նա ուսերին քաշեց իսկույն պերճ խիտոնը,
Իսկ ոտներին իր սպիտակ կապեց մուկները գեղեցիկ,
Կոճկեց. ծածկեց նա մարմինը իր թիկնոցով ծիրանադույն,
Խիստ լայնալի ու կրկնաժալ, որ բրդոտ էր ու թավամաղ,
155 Ձեռքը վերցրեց սլաքասուր, սլաքնաւերս նիդակն ամուր,

Ասա քայլեց զեւոյ նաւերը գեղեցկազին աքայացոց:
 Գերեհնացի քաջ ձիաւար ծեր Նեսթորը ուժգին կանչով,
 Քնից հանեց նախ Ողիսին, խելքով Զեւին միշտ հաւասար:
 Զայնը նրա մեծ հերոսի սրտի խորքը հասավ իսկույն,
 340 եւ, դուրս գալով իր վրանից, հարցում արեց Ողիսն այսպէս.
 «Ի՞նչ եք շրջում նաւերի մեջ և ճամբարում այս բովանդակ՝
 Մովս զիշերով անմահական: Ի՞նչ կարեւոր գործ կա արդյոք»:

Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիաւարը գերեհնացի.
 «Աստվածազա՛ր՝ լայերթածին, ո՞վ Ողիսեւ գերիմաստուն,
 145 Մի՛ր գայրառաւ. մեծ տղեան է հասել արգին աքայացոց.
 Վե՛ր կաց զնանք, քնից հանենք և մյուսներին, որ նրանց հեռ
 Խորհուրդ անենք և որոշենք՝ փախչե՛լ արդյոք, թե՞ գեռ կովէլ»:

Ասաց: Ողիսն հնաբամիտ մտաւ իսկույն իր վրանը՝
 Վերցրեց վահանը նկարեն և հետեց ասլա նրանց:
 150 եւ ուղղվեցին զեւոյ Տիդյանը: Քաջամարտիկ Դիոմէդին
 Գտան պատկած վրանից դուրս, իր փառաւոր զենքերի մոտ.
 Շուրջն ընկերներն էին քնած՝ վահանները զլիսների տակ:
 Գետին ցցված տեղերն իրենց, սուր ծայրերը զեւոյի երկինք.
 Շողում էին Զեւ աստծո կայծակի պէս: Քաջն էր քնած
 155 Դաշտակենցաղ մի ցուլ եզան կաշու վրա, իսկ զլիսն առակ,
 Բարձի տեղակ, մի գեղազարդ, ծաղկանկար գորգ կար փայլուն:
 Մոտենալով՝ նրան Նեսթոր գերեհնացին խօսեց ստբով
 եւ արթնացրեց, ու հեղնարար այսպէս ասաց. «Վե՛ր կաց, Տիդյա՞ն,
 Ի՞նչ է, պիտի զիշերն ամբողջ քնե՛ս այդպէս, չե՛ս լսել դու,
 160 Որ արովացիք, զըրաւիւկով դարաւանդը այն հակադիր,
 Մոտեցել են մեր նաւերին. մի նեղ շերտ է մեզ բաժանում»:

Այդպէս ասաց: եւ անկողնից շուտ վեր թռավ հերոսն իսկույն
 եւ, դառնալով ծեր Նեսթորին, այս թեւով խոսքերն ասաց.
 «Հոգատար ես անչափ, ծերո՞ւկ, դադար չունես աշխատանքից.
 165 Մի՞թե չկան դանաշտկան բռնակի մեջ սլատանիներ,
 Որոնց համար վայելուչ է շրջել, անցնել ճամբարն ամբողջ
 եւ մի առ մի քնից հանել արքաներին: Անխո՞նջ ես, ծե՛ր»:

Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիաւարը գերեհնացի.
 «Ծի՛շտ է, որդի՛ս, շատ խելացի և ճշմարիտ դու տեսցիր.
 170 Ունեմ որդիք ես անբասիր և հպատակ զորք, ժողովուրդ,
 եւ զրանցից շատ շատերը կարող էին դուրս գալ կանչի:
 Սակայն չէ՞ որ աքայացիք տազնապի մեջ են ահաւոր,—

Եւ սուր սրի բերանին է մեր բոլորի կյանքը այսօր.
 Մեզ, աքայանց, սպասում է կա՞մ կործանում, կա՞մ փրկություն:
 175 Գնա, կանչի՛ր Փելիվոսի քաջ զավակին, ինչպիս նաեւ
 Քաշն Այասին: Կրտսեր ես դու ե ինձ, զիտեմ, պիտ ափսոսաս:

Ասաց: Քաշը քաշեց մրան առյուծենին իր միթխարի՝
 Երկար, շքեղ ու հրաշեկ, ե առնելով նիզակն իր սուր՝
 Ելավ, դնաց քնից հանեց դյուցազներին, բերեց իր հետ:
 180 Երբ արգիվյան մեծամեծներն եկան-հասան պահականոց,
 Այնտեղ արդեն արթուն դտան պահապարի մարտիկներին,
 Որոնք կայտառ նստած էին՝ հաղթական զենքն իրենց ձեռին:
 Ինչպիս շներն են անհանդիստ, փարախի շուրջն, ոչխարներին
 Հսկում անքուն, երբ լսում են, որ լեռներից անտառախիտ
 185 Մոտենում է զաղանն ահեղ, ե ահուկողն է համակում
 Թե շներին ե թե մարդկանց, ու փախչում է քունն ամենքի,—
 Այդպիս ահա քաղցր քունն էր փախել աչքից արգիվացոց,
 Որոնք հսկում էին ահեղ այդ դիշերը, սպասելով՝
 Արդյոք հանկարծ նախահարձակ չե՞ն դրոհի տրովադացիք:
 190 Ծերն այդ տեսավ, ուրախացավ, ե իր ճառով քաջալերիչ
 Դարձավ նրանց ու բարբառեց այս խոսքերը իր թևովոր.
 «Այդպիս ահա, ո՞վ զավակներ իմ սիրելի, պահակ դարձած,
 Քուն շունենաք, որ հրճվելու առիթ չտաք մեր թշնամուն»:
 Այդ ասելով, արագորեն նա խանդակի մյուս կողմն անցավ.
 195 Հետեկցին նրան՝ կանչված թագավորներն աքայացոց
 Եւ, նրանց հետ, Մերիոնեաը ե Նեսթորի փայլուն ուղիին,
 Որոնք նույնպիս կանչված էին արքաների այդ խորհրդին:
 Բոլորն այդպիս արագ անցան պարբսպոմերձ խրամատը
 Եւ նստեցին մաքուր դաշտում, որն ալատ էր դիակներից
 200 Արգիվացոց, որոնց Հեկտորն հղորագոր, ետ դառնալիս
 Կոտորել էր չարադաժան, երբ որ մութը դեռ չէր կոխել:
 Այնտեղ նստած, խոսում էին թագավորները միմյանց հետ,
 Եւ ձիազուսով ծեր Նեսթորը, գերենացին, այսպիս ճառեց.
 «Չեկա՞ արդյոք, սիրելիներ, ձեր մեջ մեկը անձնավստահ,
 205 Որ սիրտ անի մտնել բանակն այն մեծանձն տրովադացոց,
 Որ թշնամու զորքից վատված մեկն ու մեկին բռնի-բերի,
 Կամ թե գաղտնի ականջ դնի տրովադացոց խորհուրդներին,
 Տեսնի ի՞նչ են նրանք խորհում, ի՞նչ են արդյոք այժմ որոշել —
 Մնալ այստե՞ղ՝ նալերի մոտ, թե՞ նահանջել դեպի քաղաք.
 210 Քանզի արդեն կատարված է ժանտ կոտորածն արգիվացոց:
 Ով այդ անի ե ետ դառնա քաջատեղյակ, տղ ե առողջ,

Ո՛հ, նա առմիշտ կ'վաստակի վսեմական փառքն ու պատիւ
 երկնքի տակ՝ մարդկության մեջ և կստանա մեծ պարգևներ:
 Որքան որ մեր նավերի մոտ իշխաններ կան՝ ամեն մեկը
 Մի թուխ մաքի, ծծկեր գառնուկը հետևից, ընծա կտա,
 Որն առավել բարձր է անշուշտ, քան ամենայն պարզ և զանձ.
 Եվ կդառնա նա մասնակից խնջույքներին մեր փառավորը:

Այդպես ասաց: Բոլորն երկար անխոս էին ու պառլանձված,
 Եվ նրանցից լոկ քաջազոր Դիոմեդեան ախտեա խոսեց.
 «Ինձ, ո՞վ Նեսթոր, խիղախ սիրտըս և իմ հոգին հորդորում են,
 Որ ես գնամ բանակատեղը թշնամու, տրուվացոց մոտ:
 Սակայն եթե մեկն ու մեկն էլ ընկերանա և դա ինձ հետ՝
 Գործն առավել հեշտ կլինի, ինձ ավելի խիղախ կղգամ:
 Ընկերակից երկու հոգին շատ ավելի լավ են խորհում,
 Իսկ դա գործին շահ է բերում, մինչդեռ մեկի վճիռն է թույլ,
 Եվ տարտամ է միտքը նրա, թեկուզ լինի նա խմաստուն»:

Այդպես ասաց, և նըրա հետ գնալ շատերը ցանկացան,—
 Նախ՝ հենց երկու Այասները, անվախ քաջերն արեսածին,
 Ուղեց նաև Մերիոնեսը, և՛ Նեսթորի հզոր ողորին,
 Կամքն իր հայտնեց և Մենելաւ Աթրիդեսը նիզակավոր.—
 Տրուվադական զորքում միավել ուղեց նաև Ոդիսն անվախ,
 Որն, հերավի, իր կրծքի տակ հանդըզնադույն վեհ սիրտ ունեւ:

Այնժամ դարձավ, դիմեց նրանց Ագամեմնոն արանց արքան.
 «Ո՞վ Տիդեսյան Դիոմեդես, ամենից շատ սիրելիդ իմ,
 Ինքդ ընտրիր քեզ մի ընկեր՝ ո՛ւմ սրանցից կկամենաս,
 Ո՛ւմ առավել քաջ ես կարծում. շա՛տ կան այստեղ ցանկացողներ:
 Պատկառանքին կամ ամոթին զուր զիջելով, լավը թողած՝
 Բնավ վատին կամ անզորին դու քեզ չընտրես ընկերակից.
 Մի նայիր դու ցեղին, տոհմին, թեկուզ լինի իշխանավոր»:

Ասաց, թեև վախենում էր նա խարտյաշն Մենելավից:
 Այն ժամանակ նորից խոսեց Դիոմեդեսը մեծազոր.
 «Եթե ինձ եք հանձնարարում, որ ես ընտրեմ ինձ մի ընկեր,
 Ինչպե՞ս,— ասեք,— ես մոռանամ Ոդիսեական դյուցազնասիրտ,
 Որի միտքն է իմաստալի: Տքնության մեջ արի՛ է նա
 Եվ դիմացկուն, սիրելին է նույնիսկ Պալլաս Աթենասի:
 Եթե լինի նա ինձ ընկեր, մենք անվտանգ ետ կդառնանք,
 Թեկուզ և բոլր հրի միջից, քանզի նրա խելքն է հզոր»:

- Բայց առարկեց նրան Ողիսն աստվածազարմ, բաղմաշարշար.
«Շատ մի գովիր ինձ, Տիդևայա՛ն, և ոչ էլ շատ վատարանիր.
258 Արդիվական գիտունների մեջ ես ասում գու այդ խոսքը:
Գնանք, զիշերն շտապում է, մոտենում է արշալույսը:
Ասողերն ահա հեռանում են, կես զիշերը անց է արդեն,
Ավարտել է իր երկու մասն և աակավլին մեկն է մնում»:
- 255 Այդ ասացին և երկուսն էլ ահել ու դու զենքերն հագան.
Թրադիմեղը արի և քաջ Տիդևայանին հանձնեց վահանն
եվ սուսերը իր երկատյրի.— նա իր սուրը տանն էր թողել:
Գլխին զրեց եղնակաշի սաղավարան իր, որը շունք
Ոչ գարդմանակ և ոչ ճարմանդ, ուստի կոշվում է հարթարդակ:
260 Եվ ծածկում է լուկ դեռահաս մարդկանց զուլսը կտրովի:
Իսկ Մերիոնը Ողիսին հանձնեց սուսեր, կապարձ, աղեղ,
Այլև զրեց նրա զլխին սաղավարաթ իր կաշվեկերտ,
Որն հշուված էր ներսից բաղում և ամրակուռ, պինդ, փոկերով.
Իսկ երեսից՝ նրա վրա վայելչակաղմ ու շարեշար
265 Ցցված էին վայրի խողի ճերմակաղույն սուր ժանիքներ,
Մեջտեղումն էլ կար թաղիքյա ամուր գործված շքեղ հշուվածք:
Այդ կորզակը էլեռնից գողացել էր Ալթուրիկը,
Երբ կործանեց ամրակառույց տունն Օրմենյան Ամիրտորի,
Եվ ձոնել էր Սքանդիայում Ամիրդամաս կիթարեցուն:
270 Ամիրդամասն իբրև սլարդև հշուրենակալ՝ նվիրել էր
Մեծ Մոլոսին, սա էլ թողել էր իր որդի Մերիսնեսին:
Եվ այժմ ահա սաղավարան այդ ծածկեց զուլսը Ողիսի:
- Եվ երկուսով, նրանք հագած զենքերն ահել, ճամփա ընկան,
Այնտեղ թողած արայացի ավազաղույն հերոսներին:
275 Այնժամ Պալլասն Աթենասը բարի նշանն իր առաքեց
Մի ճայ՝ ճամփի աջակողմում,— որին նրանք չէին տեսնում,
Բայց կոխնը լսում էին զիշերային խավարի մեջ:
Թռչնի համար խնդաց Ողիսն և աղոթեց Աթենասին.
«Խո՛սքս լսիր, վահանակի՛ր Զևսի աղջիկ. ամեն գործում
280 Անբաժան ես դու միշտ ինձնից, ես չեմ թաքցնում միքառ քեզնից.
Ո՛վ Աթենաս աստվածուհի, ինձ կարեկից եղիր և այժմ.
Տո՛ւր որ փառքով և անվտանգ մենք ետ դառնանք գեղ նավերը,
Կատարելով այն դործը մեծ, որ արուվանց պիտ միշտ բերի»:
- Այնուհետև աղերս արեց Դիոմեդեսն ահեղագուռ.
285 «Էսիր և ինձ, Զևս-ղզոնի անուարտելի դատրի՛կդ վեհ,
Եղի՛ր ինձ հետ, ինչպես եղար աստվածազոր Տիդևայ հետ,

երբ նա զնաց Բերեք քաղաքն իբր արայանց պատգամավոր՝
Արդիվացոյ զորքը թողած Ստոպոսի հորձանքի մոտ:

- 290 Նա հաշտութեան խոսք էր տանում Կաղմոսի բշուր զավակներին,
Բայց իր դարձին, քեզ հետ մեկտեղ, ահեղ դորժեր նա կատարեց:
Վէ՛հ զիցուհի, այնժամ նրա պաշտպանն էիր դու բարերար:
Արդ, հիմա էլ ի՛նձ մոտեցիր և պաշտպանիր ինձ նույն սիրով,
Իսկ ես, քեզ միշտ շնորհապարտ, զոհ կրեմ մի տարեկան
Հայնաճակաւ, զեղեցկաճնմ և պարարուն անլուծ երինջ:
295 Նրան սրտանց կզոհեմ քեզ՝ եղջուրները ոսկեջրած»:

Այդպէս նրանք աղոթեցին: Լսեց Պալլաոն Աթենասը:
Ավարտելով ջիւրմ աղոթքը Զեւ-զգոնի վեհ դատրիկին,
Քաջահանդուզն առնուծի պէս նրանք թռան մութ գիշերով՝
Ռազմի դաշտում կոխկռտելով նախճիր, արշուն, զենք ու դիակ:

- 300 Քաջ Հեկտորն էլ թույլ չտվեց, որ քուն մտնեն արովադացիք,
Այլ ժողովի հրավիրեց ավազագուն այն քսեցիին,
Որ զորավար պիտեր էին տրովադական բանակի մեջ:
Հավաքելով նրանց՝ Հեկտորն իմաստալի իր խոսքն ասաց.
«Ո՛վ ձեզանից կխոստանա կատարել մի փառահեղ դործ՝
305 Ի արիւտուր մեծ պարգևի, ոչ պիտ լինի հարուստ և վեհ:
Կոտորուհեմ շքեղ մի կառք, նաև մի զուգ բարձրավիւյ ձի,
Որ լավագույնն են արայանց նավերի մոտ,— այն հերոսին,
Ով սիրտ անի մութ գիշերով,— ո՛հ ինչպիսի փառք իր համար,—
Գնալ, հասնել արագընթաց սև նավերին և լրտեսել՝
310 Պահպանո՞ւմ են արդոք զգաստ նավերն արագ, ինչպէս ասաց,
Թե՞ ընկճված մեր բաղկի ուժից՝ արայացիք միտք են անում
Շուտ փախչելու մասին միայն, և, հագնաբեկ ու տանջահար,
Գուցե նույնիսկ չեն ցանկանում պահակ կանգնել մութ գիշերով»:

- Այդպէս խոսեց, և բոլորը պատանձվեցին լուսնայան մեջ:
315 Կար մի Դուսն տրովադացի՝ որդին դյուցազն Էլմեդեսի,
Որը հարուստ սուրհանդակ էր, ուներ անշափ ոսկի, պղինձ:
Տեսքով տգեղ էր Դուսնը, բայց ոտքերով արագընթաց.
Հինգ հարազատ քույրերի մեջ միակ ազան էր հոր տանը:
Նա, կանգնելով, իր խոսքն ուղղեց քաջ Հեկտորին և տրովացոյ.
320 «Դյուցա՞զն Հեկտոր, արդ դրդում են ինձ իմ սիրտը և իմ հոգին,
Որ մոտ գնամ ես սրընթաց կոր նավերին և լրտեսեմ:
Սակայն դու էլ վեր կարկառիր զավազանդ և երգըվիր,
Որ կընծայես պղնձափայլ շքեղ կառքը և ձիերն այն,

Որոնք կրում են անբասիր Պելիսածին Աքիլեսին:
 325 Գեթ չլինեմ ես զուր խարված տեղեկատու կամ լրարեր,
 Ողջ բանակը ծայրեծայր ես վազ կտամ և կհասնեմ
 Ագամեմնոն Աթրիդեսի խոր նավերին և կիմանամ՝
 Ինչ են խորհում իշխանները— շուտով փախչե՛լ, թե՞ դեռ կռվել:

Ասաց: Հեկտորն խսկույն հրդվեց, գավազանը վեր կարկառած.
 330 «Վեա՛ր է Ձեան աստարակիր՝ դու ամուսինը Հերայի,
 Որ ոչ մի այլ տրուվադացի տեր չի դառնա այն ձիերին,
 Բացի քեզնից. խոսք եմ տալիս, պիտ դրանցով փառավորվես»:

Այգպես ասաց: Բայց սուտ հրդվեց, թեև վառեց նրա հոգին:
 Եվ նա վերցրեց, ուսին դեցեց իր կոր աղեղն ու կապարձը,
 335 Վրան ձգեց ճերմակամազ և թավարծի գայլի մորթին,
 Գլխին դրեց սաղավարտը իր շնամորթ, տեղը վերցրեց
 Եվ, դուրս գալով լայն բանակից, դիմեց դեպի նավերը սև:
 Բայց նա կրկին ետ չի՛ դառնա, որ Հեկտորին մի լուր բերի:
 Ետև թողած ամբոխները ղինվորների և ձիերի,
 340 Ճամփա ընկավ նա շտապով: Նշմարելով նրան մոտիկից,
 Ոդիսևսը դարձավ ասաց դյուցազնածին Դիոմեդին.
 «Տեսնո՞ւմ ես դու, որ բանակից տրուվական մարդ է գալիս.
 Լավ չգիտեմ, լրտն՞ա է դա՞ մեր նավերի կողմն ուղարկված,
 Թե՞ ուղում է դիակներից կողոպուտը պոկել միայն:
 345 Թող նա մի քիչ անցնի մեզնից և հովիտով առաջանա,
 Որից հետո հանկարծակի կհարձակվենք ու կրոնենք.
 Իսկ թե արագ իր ոտներով նա մեզանից առաջ անցնի՝
 Նրան տեղով դու սպառնա և հալածիր դեպ նավերը,
 Սակայն հեռու իր բանակից, որ չփախչի դեպի Իլիոն»:

350 Այդ ասելով՝ նրանք ճամփին դիակների մեջ Թագնվեցին:
 Իսկ նա, հիմա՛րը, շեշտակի վազեց, անցավ նրանց մոտով:
 Նրբ նա անցավ ջորիներով հերկած արտի ակոսի շափ,—
 (Ձի եզներից շատ ավելի պիտանի են ջորիները,
 355 Նրբ հերկում են պինդ արորով թանձրահյութեղ հողը հուրթի),—
 Հարձակվեցին, իսկ նա, գոփյունը խելով, կանգնեց խսկույն,
 Կարծելով, թե տրուվադացի ընկերներն են այգպես վազում,
 Որպեսզի ետ կանչեն իրեն քաջ Հեկտորի հըրամանով:
 Նրբ մոտեցան մի տեղքնիկ և մոտ էին այդքան նրան,
 Ճանաչեց նա ոսոխներին և սկսեց արագ փախչել,
 360 Իսկ նրանք էլ անմիջապես հետևեցին ժիր փախչողին,

Ինչպես երկու, որսի սովոր, սրածանիք բարակ-շներ
 Նապաստակին կամ եղնորթին հալածում են դաժանաբար
 Մացառապատ դաշտի միջով, իսկ նա վազում է հեծելով,—
 Այդպես որդին քաջ Տիդեասի և Ողիսը քաղաքավեր
 365 Հետապնդում էին նրան՝ անջատելով իր բանակից:
 Երբ դեպ նավերը փախչելով՝ նա մոտեցավ պահակներին,
 Աթենասը ուժ ներշնչեց դյուցազնասիրտ Տիդեսյանին,
 Որպեսզի անդ ոչ մի զինվոր աքայացի չսպարձենա,
 Բն Տիդեսյան քաջից առաջ ինքն է զարկել տրուվադացուն:
 370 Արդ՝ ճոճելով տեղն իր, գոռաց Դիոմեդեսը քաջազոր.
 «Կանգնի՛ր, թե ոչ քեզ կհասնեմ ես իմ տեղով. այն ժամանակ
 էլ շատ երկար չե՞ս ասլրի դու՝ զուր խույս տալով կործանումից»:

Ասաց, նետեց տեղը ուժգին, սակայն զիտամբ վրիպելով:
 Սուր սլաքը ռզլիղ թռավ Դուլոնի աջ ուսի մոտով
 375 Եվ առջևը ցցվեց գետին: Նա ահաբեկ կանգնեց իսկույն,
 Սարոսափելի կրճըտացին ատամները բերանի մեջ.
 Գունատ էր նա և դողդոջուն: Եվ հեխհ հասան նրանք
 Ու ձեռքերից պինդ բռնեցին, իսկ նա գոռաց լացալուծած.
 «Խնայեցե՛ք, ես ձեզ փրկանք կտամ առատ. իմ տանը կա
 380 Բազմաբազում ոսկի, պղինձ, նաև երկաթ արվեստակերտ.
 Իմ հայրը ձեզ փրկանք կտա ո՞րքան ուղեք, երբ իմանա,
 Որ ես, իրոք, կենդանի եմ աքայացոց նավատորմում»:

Սակայն նրան իսկույն ասաց Ողիսեսը բազմահանձար.
 «Հանդի՛ստ եղիր, մահու ահը իսպառ վանիր դու քո սրտից.
 385 Եվ ինձ հիմա աչքքանն ասա, բայց ճշմարիտ պատմիր միայն,
 Ի՞նչ ես այդպես ձեր բանակից դեպ նավատորմ գնում մենակ,
 Մուժ գիշերով, երբ քնած են մահկանացու բոլոր մարդիկ:
 Ավա՞ր ես դու աչքսեղ փնտրում կամ կողոպուտ գիականերից,
 Բե՞՜ Հեկտորն է ուղարկել քեզ, որ լրտեսես ամենայն ինչ
 390 Նավերի մոտ մեր խորագող: Կամ հողիդ է դրդել գուցե»:

Պատասխանեց Դուլոնն իսկույն՝ դողդողալով ամբողջ մարմնով.
 «Հեկտորն է ինձ խելքից հանել, մղելով այս դաժան դործին.
 Նա խոստացավ ինձ քնծայել վսեմափառ Պելիսյանի
 Ծքիդ կառքը սղնձավառ և ձիերը միասմբակ,
 395 Դրդեց, որ գամ արագահոս մուժ գիշերով և մոտենամ
 Զեր զորքերին թշնամադիր, որ լրտեսեմ և իմանամ՝
 Արդյոք հիմա, ինչպես առաջ, կա՞ խիստ պահակ նավերի մոտ,

Թե՛ դուցե դուք, մեր ձեռքերի զորությունից ուժալիւթաւած,
Միաք եք անում ձեզ: ասոյանում՝ փախչել իսկույն և հեռանալ:
400 Գուցե, տանջւիւած ու հոգնաբեկ, էլ չեք հսկում ձեր նաւերին»:

Խոր հեղնանքով յայտաց Ողիսն ամենագետ և խոսքն ասաց.
«Լատ չեն, իրաւ, պարզենքն աչգ, որոնց կարոտ էր քո հոգին,
Բայց դերաւոր Պելիսյանի նժույգներն են անընկճելի.
Նրանց զսպել չի կարենա մահկանացու և ոչ մի մարդ,
405 Բացի միայն Աքիլլեսից, որ մայր ունի աստվածուհի:
Բայց պատասխան տուր ինձ, ասա՛, խոսի՛ր միայն ճշմարտացի,
Ո՛ւր թողեցիր, այս կողմ դալիս, դու ձեր Հեկտոր աղղաղեալին,
Ո՛ւր են հիմա նրա զենքերն արեսական ու ձիերը,
Ինչպիսի՞ք են վրաններն ու պահազորը արովադացոց.
410 Ի՞նչ են հիմա խորհում նրանք, պիտի մնա՞ն նաւերի մոտ՝
Հեռու Իլիոն սուրբ քաղաքից, թե՛ միտք ունեն՝ արայացոց
Զորությունը ջախջախելուց հետո միայն վերադառնալ»:

Ասաց կրկին Ողիսեսին էլմեդեսի Դուսն որդին.
«Այդ ամենը քեզ կպատմեմ ճշմարտացի, ո՛վ գլուցադուն:
415 Հեկտորն հիմա այնտեղ է, ուր, հեռու շփնդ-աղմուկներից,
Մեծ քաջերը հավաքւած են աստվածազարմ մեծն Իլոսի
Գերեզմանի մոտ՝ խորհրդի: Պահակները,— որ հարցնում ես,—
Դեռ չեն շոյված, նշանակւած, որ պահպանեն դորքը պղատ:
Եվ խարուկներ վառած ահա, նրանց առջև անքուն նստած,
420 Տրովադացիք հորդորում են անդ մեկմեկու կանգնել պահակ:
Իսկ բազմաթիւ դաշնակիցներն անհող պատկած՝ քնած են խոր,
Պահպանության դժվար գործը արովացոց վրին պցած,
Քանզի շունեն նրանք այստեղ ո՛չ դավակներ, ո՛չ էլ կոնոյք»:

Կրկին հարցրեց Ողիսեսը և խոսքն ասաց իմաստաւի.
425 «Սակայն ինչպե՛ս,— դաշնակիցներն առանձի՞ն են քնած այնտեղ,
Թե՛ ձիազուսպ արովադացոց հետ միասին, աստ տեսնեմ»:

Պատասխանեց նորից նրան Դուսն որդին էլմեդեսի.
«Այդ ամենը ես մի առ մի քեզ կպատմեմ ճշմարտացի,
Մովի կողմից կարիալցիք են և կորադեղ պեռնացիք,
430 Կալկոն աղզն ու լելեդները, պելազդները աստվածազարմ.
Թիմբրեի մոտ էլ կանգնած են լիկիացիք, քաջ միլիացիք,
Եվ կառավարծ փուլուկիացիք, ձիամարդիկ մեռնիացիք:
Բայց ի՞նչ եք ինձ դուք մանրամասն հարցմունք անում, դուցադունենէ՛ր»:

435 Թե ուզում եք դուք սողոսկել արովագացոց բանակի մեջ՝
 Անդ շարված են ամենից վերջն ահա նորենի թրակիացիք,
 Որոնց հետ և իրենց արքան՝ Էոնեսի Ռեզուս որդին:
 Տեսա ես անդ նրա ձիերն սքանչելի և հազլթական,
 Որոնք, ձյունից էլ սպիտակ, արշավում են հողմերի պես,
 Ծրվողոմ է մարտակառքն իր արծաթալարդ և ոսկեզօծ,
 440 Ինքն էլ վրան զենքեր ունի հըրաշակերտ և ոսկեզեն,
 Հրաշատեսիլ զենքեր, որոնք անտարակույս վայելուչ են
 Ոչ թե մարդկանց մահկանացու, այլ լսի անմահ աստվածներին:
 Բայց հիմա դուք ինձ տարիք ձեր արագընթաց նավերի մոտ,
 Կամ թե, դժնի կապանքներով ամուր կապած, թողեք այստեղ,
 445 Սինչև դեպք ու ետ դառնաք և համոզվեք, որ խկապես
 Ճշմարիտ է այն ամենը, ինչ պատմեցի, թե՞ սուտ էր դա»:

Խեթ նայելով նրան՝ ասաց Դիոմեդեսն հղորագոր.
 «Էլ փրկության մասին բնավ միտք մի՛ անի քո սրտի մեջ,
 երբ բնկել էս արդ մեր ձեռքը, թեև բարի լուր հայտնեցիր:
 450 Եթե հիմա քեզ բաց թողնենք, որ դու ազատ վերադառնաս,
 Անշուշտ նորից ետ պիտի գաս զեսլի նավերն աքայական,
 Որպես լրեսն կամ ախոյան, որ մարտնչես թշնամբար,
 Բայց, երբ ձեռքովն իմ տապալված, դու ավանդես քո ժանտ հոգին,
 Ապա բնավ արդիվացոց չես պատճառի ոչ մի աղետ»:

455 Ասաց: Դիոնն ձեռքը մեկնեց, բռնեց նրա կզակն իսկույն
 Եվ ուզում էր գով թողերսել, բայց Տիդլանը ճոճեց սուրն իր,
 Զարկեց թափով նրա վզին ու կտրատեց ջլեկն ամուր.
 Բերանը դեռ մրմնջում էր, երբ զլուխը զարկվեց դետին:
 Եվ պոկեցին նրանք իսկույն տապալվածի մեծ գայլենին,
 460 Նրա կորդակը շնամորթ, երկայն տեղն ու աղեղը ձիդ.
 Դրանք Ողիսն աստվածազարմ վեր կարկառեց իր ձեռքերով
 Դեպի երկինք, ավարառու Աթենասին, և աղոթեց աղերսալի.
 «Խնդա՛, պաշտա՛ն աստվածուհի. օլիմպակյաց անմահներից
 Քե՛զ ենք դիմում մենք նախապես: Արդ և հիմա, ո՞վ զիցուհի,
 465 Ուղեկցիր մեզ դեպ վրաններն ու ձիերը թրակիացոց»:

Այդպես ասաց, ապա վերցրեց նա ավարն ույդ, կախեց այնտեղ
 Մի մոռենու բարձրը թիից: Եվ մոռենուց ճուղեր քաղեց,
 Նաև եղեգն, ու դրանցով նշան արեց նշմարելի,
 Որ չկորցնի՝ արագահոս մովթ գիշերով ետ դառնալիս:
 470 Եվ գնացին՝ դիակների և հորդ արյան մեջ քայլելով:

Այդպէս եկան և մոտեցան թրակիացոց զորադնդին:
 Աշխատանքից հոգնած ու խոնջ, զորքը քնած էր խոր քնով,
 Նրանց շուրջը երեք շարքով դենք էր շարված սքանչելի,
 Եվ ամեն մի մարտիկի մոտ կապված էին մի զույգ ձիեր:
 475 Իսկ բոլորի ճիշտ մեջտեղում քուն էր մտել Ռեզոսն ինքը.
 Նրա կողքին՝ կառքից կապված էին ձիերն արագասուչը:
 Նրան տեսաւ նախ Ողիսեան ու ցույց տվեց Դիոմեդին.
 «Ահա մասիկ, Դիոմեդն՝ս, այն մարդն է սա, և սրանք էլ
 Այն ձիերն են, որոնց մասին պատմեց Դոլոնը սպանված:
 480 Զենքդ վրադ՝ էլ մի՛ կանգնիր այստեղ պարապ, անդերժունյա,
 Յույց տուր շուտով քաջութիւնդ և արձակիր ձիերն արագ,
 Կամ կոտորիր դու այս մարդկանց,— ձիանց մասին ես կհոգամ»:

Ասաց: Խաժակն Աթենասը ուժ ներշնչեց Դիոմեդին,
 Եվ կոտորեց նա աջ ու ձախ: Երբ ջախջախւում էին սրով՝
 485 Բարձրացաւ ճիւղ և հառաչանք: Հողն արշուժում ներկվեց կարմիր:
 Ինչպես առյուծն է հարձակւում կատաղարար, հանկարծակի
 Ներս խուժելով անսպահապան ոչխարների, այծերի մեջ,
 Այդպիսի դեպի թրակիացիք հարձակւում էր Տիդևայանը:
 Նա կոտորեց տասներկու մարդ և ջախջախեց ո՛ւմ որ հասաւ,
 490 Մինչ Ողիսեան հնարամիտ այդ ժամանակ, շտապ ու ժիր,
 Սպանւիլին, ռաբից բռնած, դուրս էր նետում խիտ շարքերից,
 Ինքն իր սրտում միտք անելով — թող դեղարաշ նժուզները
 Կարողանան հեշտ անցկենալ, թող որ նրանք չահարեկվեն՝
 Նոր դիակները կոխ աալով, որոնց սովոր չեն տակաւին:
 495 Վերջ ի վերջո Տիդևայանը հասաւ Ռեզոս թագաւորին,
 Եվ տասներեքերորդն էր նա, որին զրկեց քաղցր կյանքից:
 Հեծեց արքան. նրան երազն էր այդ գիշեր այցի եկել.—
 Դիոմեդն էր նրա գլխին կանգնել կամքով Աթենասի:
 Մինչ Ողիսեան արձակեց կառքից ձիանց միասմբակ,
 500 Կապեց նրանց պիրի փոկերով, ապա հանեց բանակից դուրս՝
 Հարվածելով իր աղեղով, քանդի այնտեղ մոռացել էր
 Արքայական շքեղ կառքից վերցնել մտրակը գեղեցիկ:
 Հետո սուլեց, ցանկանալով իմաց տնել Դիոմեդես դյուցազունին,
 Որը կանգնած միտք էր անում՝ է՛լ ինչ սխրանք գործել արդյոք,
 505 Վերցնե՛լ արդյոք կառքն արքայի՝ հրաշակերտ զենքովն հանդերձ,
 Քեզին բռնած քարշ տալ-տանն է՛լ, կամ վեր հանած՝ վերցնել-գնա՛լ,
 Թե՛ հարձակվի և կոտորի ավելի շատ թրակիացի:
 Եվ դյուցազուն Դիոմեդին, որի սրտում վառւում էին
 Այդ մտքերը, հանկարծ հայտնվեց վեհ Աթենասն և այս ասաց.

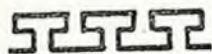
510 «Մեծահոգի՝ Տիգլանածին, խորհիր նաև դարձիդ մասին,
Դարձիդ մասին՝ դեպ նալերը, թե չէ կընկնես խաճապի մեջ,
Եթե մեկը անմահներից այժմ արթնացնի տրուադացոց»:

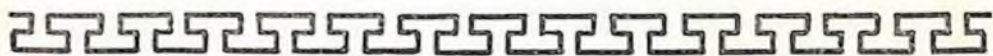
Ասաց: Եվ նա, աստվածուհու ձայնն ղդալով իր սրաի մեջ,
515 Ծուռ ձի հեծավ: Զարկեց ձիանց Ողիսեսը իր աղեղով,
Եվ ճեպընթաց թռան նրանք դեպի նալերն աքայացոց:

Բայց անհոգ չէր, այլ դիտում էր նաև Ֆոյբոսն Աստղունը:
Երբ նա տեսավ, որ Աթինասն ուղեկցում է Տիգլայանին,
Խիստ զայրացած, իսկույն մտավ տրուադական մեծ դորքի մեջ,
520 Արթնացրեց Հիպոլիտուն խորհրդական թրակիացուն,
Որն Ռեզոսի ճիշտ հորեղբոր որդին էր քաջ: Նա վեր թռավ,
Ու երբ դատարկ տեսավ տեղն այն, ուր ժիր ձիերն էին կապված,
Երբ որ տեսավ շուրջը թափված շատ քաջերի դիակավալ,
Ազդակեց լաց ու կոծով, ողբաց սիրած ընկերոջն իր:
Եվ բարձրացավ տրուադացոց մեջ աղմուկ, շփոթ անասելի:
525 Հավաքվեցին ամբոխները, և զարմացան գործովն ահեղ,
Որ կատարել էր թշնամին, ապա դարձել դեպի նալերն:
Իսկ երբ սրանք հասան այնտեղ, ուր Հեկտորի լրտեսն ընկավ,
Զևսից սիրված Ողիսեսը կանգնեցրեց ձիերն արագ:
Տիգլայանը իջավ ձիուց և կողոպտեմ արյունալի
530 Վերցրեց, դրեց Ողիսի ձեռքն, ինքն էլ իր ձին հեծավ նորից
Ու մտրակեց երկուսին էլ: Եվ սլացան ձիերն ուրախ
Դեպ խորափոր նալերը սև, ուր և նրանց սիրտն էր քաշում:

Զիերի դուրը նախ լսեց ծերուկ Նեպթուն և խոսքն ասաց:
«Ո՞վ սիրելի զորավարներ և իշխաններ արգիլական,
535 Ծիշտ թե սխալ, կասեմ ձեզ այն, ինչ հոգիս է ինձ ներշնչում-
Աճապարող ձիանց դուփյունն է արդ թակում իմ ալանջը:
Մի՞թե Ողիսն է այդ իրավ կամ Դիոմեդը հաղթապանձ,
Որ քշում են տրուադացոց միասմբակ ձիերն ահա:
Բայց ես սրտով երկյուղած եմ. գուցե փորձանք է պատահել
540 Մեր գերազնիվ հերոսներին տրուադացոց խառն ամբոխից»:
Դեռ նա խոսքը չէր ավարտել, երբ հերոսներն եկան-հասան
Եվ ցա՛հ թռան նժույղներից, իսկ հիացած արգիլացիք
Ողջունեցին ամեն կողմից խոսքերով ջերմ, քաղցրանուշիկ:
Հարցմունք արեց նախ Նեսթորը՝ ձիավարը գերեհացի:
545 «Ասա շուտով, ո՞վ Ողիսես, դու աքայանց պարծանք ու փառք,
Ինչպե՞ս առաք նժույղներն այս, տրուադացոց մեջ խրվելով,

- Թե՛ մեկն ու մեկն անմահներէց զրանք բերեց ձեզ ընդառաջ:
Որքա՞ն զրանք նմանվում են Արևի վառ ճաճանչներին:
550 Ես անընդհատ դռնբլում եմ արովացոյց մեջ,— կարծեմ պարսպ
Չեմ մնացել նավերի մոտ, թեև ծեր եմ, իբրև մարտիկ,—
Բայց չեմ հիշում և չեմ տեսել մինչև հիմա աշտարակի:
Ուստի, կարծեմ, աստված է ձեզ, հանդիպելով, նվիրել այդ,
Քանզի հաստատ սիրում են ձեզ, երկտաիդ էլ, Զեւս ամպացիդ
եւ պայծառաշն Աթենասը՝ վահանակիր Զեւսի դուստրը»:
- 555 Պատասխանեց նրան իսկույն Ողիսեւք ամենագեւոյ,
«Ո՛վ Նեկեաի Նեսթոր զավակ, արայացոյց փառք ու պարծանք,
Աստվածն անշուշտ կարող է առ ձեզ առավել վսեմ ձիրք,
Թե կամենա. զի անմահներն ամենազոր են համլիտյան:
Իսկ ձիրքն այս, որոնց մասին հարցնում ես դու, ո՞վ ծերունի,
560 Նոր են եկած Ռբալիայից: Սրանց տիրոջն ու նրա հետ
Տասներկու քաջ ոչնչացրեց Դիոմեդեսն իշխանազոր,
Սելանեցիներ նավերի մոտ և տասներեքերորդ մարդուն,
Որին Հեկտորն ու տրովական իշխանները տատամբաւուն
Հղել էին մութ գիշերով մեր բանակը լրտեսելու»:
- 565 Ասաց, քեզ ձիրքն արագ դեպ խանդակի աչն մշուս կողմը:
Ուրախ էր նա, և հրճվակից էին բոլոր արայացիք:
Հասան նրանք Տիդեայանի գեղեցկաշեն վրանը մեծ
նւ կապեցին ձիրքն աշնտեղ,— բարեձե ու պինդ փակելով,—
570 Դիոմեդի նժուզները՝ ճաշակելով ցորենն համեղ:
Իսկ Դուռնի գնեքն արշունոտ զրեց Ողիսը իր նավին,
Սպասելով՝ մինչև որ զոհն Աթենասի պատրաստ լինի:
Ապա իսկույն ծովը մտան զույգ հերոսներն ու լվացին
Հորդ քրտինքը իրենց վրից, սրունքներից և ազդրերից.
575 Երբ ծովի ջուրն իսպառ մաքրեց թաց քրտինքը նրանց մարմնի,
Եւ իրենք էլ հանգիստ առան,— հողով, սրտով լավ թարմացած,—
Մտան կոկիկ ու սրբատաշ կոնքերի մեջ և լողացան:
Այդպես մաքուր, լավ լվացված, օծված յուղով անուշաբույր,
Բազմեցին ճոխ ընթրիքի շուրջ, ըմպանակները լցրեցին
580 Եւ հեղեցին անուշ գինին ի պատիւ վեհ Աթենասի:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

ԱԳԱՄԵՄՆՈՆԻ ՔԱԶԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

- Արշալույսը, ուերճ Տիփոնի մահճից ելած փայլենազարդ
 Լույս էր բաշխում անմահներին, այլև մարդկանց մահկանացու:
 Մինչդեռ Զևսը դեպ աքայանց արագընթաց նավերը կոր
 Ուղարկեց ժանտ Թշնամանքը՝ ձեռքին դրող պատերազմի:
 5 Եկավ, կանգնեց նա Ողիսի սև նավի մոտ, — ճիշտ մեջտեղը, —
 Որ լավ լսեն հորդորանքն իր երկու կողմից — թե՛ բանակում
 Թելեմոնյան մեծ Այասի, թե՛ վրանում Աքիլլեսի,
 Որոնք, իրենց հղորությամբ և քաջությամբ խրախուսված,
 Բռնել էին կոր նավերով լայն ճամբարի ծայրերն երկու:
 10 Եվ դիցուհին գոռաց ահեղ. նա սրտերին աքայացող
 Ներշնչեց ուժ և քաջություն, որ անդադար կռվեն կրկին:
 Կռվին այնժամ նրանց սրտին շատ ավելի քաղցր թվաց,
 Քան վերադարձը նավերով դեպ հայրենիքն իրենց սիրած:
- Գոռում էր խիստ Աթրիդեսն էլ՝ հորդորելով արգիլացող:
 15 Եվ նա ինքը այնժամ իսկույն հագավ պղինձը շողշողուն:
 Նախ նա ծածկեց իր ոտներին սըռնապանները ուերճաշող,
 Որոնք կցվում էին սիրուն ճարմանդներով արծաթազարդ:
 Ապա կրծքին հերոսն հագավ լանջապանակն իր փառահեղ,
 Որը նրան, իբրև ընծա, նվիրել էր Կինիրեսը —
 20 Այն ժամանակ, երբ որ Կիպրոս հասավ շոինդն այն համբավի,
 Թի աքայանք խոր նավերով պիտ արշավեն դեպի Տրոլ:
 Այնժամ պարգևն այդ սրտաշահ տվել էր նա թագավորին.
 Նրա վրա շերտեր կային, տասը զուկեր՝ սև պողպատից,

- Քրտան զողեր անազախառ, տասներկուսն էլ ոսկուց կերտած:
- 25 Երկու կողմից երեքական վիշապները կապուտագուշն
 Զգված էին նրա վրա՝ նման ալն վառ ծխածանին,
 Որ ամբերում Զևսն է կապում մահականացու մարդկանց ի ցուլց:
- Ուսին զցեց իր սուսերը, որի կոթն էր ոսկեղծած,
 Շողշողենի և զերհրաշ, իսկ պատյանը շուրջանակի
- 30 Արծաթից էր շքեղազարդ, և ուսափոխն էր ոսկեհյուս:
 Վերցրեց ապա իր վահանը ճարտարակերտ և հոյակապ,
 Որի վրա կային շքեղ տաս պըղնձյա շրջանակներ,
 Նաև քրտան անազաղօծ ճերմակ կոմբեր շողշողացող,
 Իսկ մեջտեղում մեկը մեծ էր — սև պողպատից և ուռուցիկ:
- 35 Շրջափակել էր վահանը Գորգոնն ահեղ, զըժնահայաց,
 Որի շուրջը կանգնած էին Արհավիրքը և Խուճապը:
 Ասպարի տակ կային փոկեր արծաթեղեն: Նրանց միջև
 Գալարվում էր կապուշտ վիշապն, որի երեք գլուխները,
 Ուլողլիլով, ցցված էին միայն մեկ հաստ վզի վրա:
- 40 Ապա ծածկեց նա իր գլխին պերճ սաղավարտը դարպազեղ,
 Մեծ, ձիազես, քառաճարմանդ, իր ծփծփուն դարպամանակով:
 Զեռքը վերցրեց երկու նիզակ՝ պղնձասուր, հաստ և ամուր,
 Որոնց փայլվածքը լուսավոր շողում, հասնում էր երկնքին:
 Ապա Հերան և Աթենասն որոտացին հայնժամ վերից
- 45 Ի պատիվ ճոխ և ոսկեշատ Միքենի մեծ թագավորի:

- Այն ժամանակ ամեն մի քաջ պատվիրեց իր կառավարին —
 Տանել ձիերն իրամի մոտ, կանգնել կարգով և շարեշար,
 Մինչդեռ իրենք, զենքերն հագած, ճանապարհը ստորով անցան:
- Արշալույսը դեռ չծագած՝ թնդաց աղմուկն անլուկի:
- 50 Հեծյալներից առաջ, նրանք խանդակի մոտ պատրաստվեցին,
 Իսկ հետևից եկան հասան ձիավորները հեռավոր,
 Եվ նրանց մեջ Զևսն հարուցեց շարագաժան աղմուկ մի մեծ,
 Իսկ եթերի բարձունքներից առաքեց ցողն արշունաշաղ,
 Եվ միտք ունեւր Դժոխք նետել գլուխները շատ քաջերի:
- 55 Նույն աչգ պահին տրոլաղացիք դարավանդում հավաքվեցին,
 Շուրջը՝ Հեկտոր մեծավորի, Պոլիդամաս մեծ հերոսի,
 Շուրջն էնիասի, որին ազգը մեծարում էր աստվածաշափ,
 Անթենորի երեք որդոց՝ քաջամարտիկ Ագենորի,
 Պոլիբոսի և Ակամաս աստվածակերպ պատանյակի:
- 60 Բոլորակերտ իր վահանն էր շարժում Հեկտորն իր առջևում՝
 Նման աստղին շարագուշակ, որ շողշողում է երկնքում,

Մե՛րք երևում և մե՛րք նորից թաքնվում է ամպերի տակ:
Հեկտորն այդպես դուրս էր դալիս մե՛րք առջևի շարքերի մեջ,
65 Մե՛րք հետևում պատվեր տալիս: Հագած ունենր նա վառ սլզինձ,
Որ փայլում էր ասպարակիր Զեա երկնահոր կայծակի պես:

Ինչպես երբե՛մն հնձվորները, հարուստ մարդու արտն հնձելիս,
Ժիր քաղում են ցորեն, դարի, և բազմաթիվ խուրձեր դիզում,—
Այդպես ահա մարտի դաշտում տրուվադացիք և աքայանք,
Հարձակվելով իրար վրա, ջարդում էին միմյանց անդուլ,
70 Իսկ փախուստի մասին ոչ ոք չէր մտածում փոքրոգությամբ,
Այլ դուրսներն հանձնած կռվին՝ զարկվում էին ինչպես գայլեր:
Անմահներից՝ ահեղ կռվում ներկա էր ժանա Բշնամանքը,
Որը դիտում էր հրձվանքով կոտորածն այդ բազմահառաչ:
Իսկ մյուս անմահ աստվածները կռվին չէին միջամտում:
75 Հանդիստ նստած իրենց շքեղ, դեղեցկաշեն ասպարանքում,
Պախարակում էին նրանք այնտեղ Զեսին ամպահալած,
Որն ուզում էր տրուվադացոց արժանացնել կռվի փառքին:
Բայց չէր լսում նրանց բնավ աստվածահայրն Օլիմպոսի:
Բազմած հեռվում, հրձվում էր նա անհուն փառքով,— հայացքն ուղղած
80 Տրուվադական մեծ քաղաքին և նավերին աքայական,
Դեպի շողունը սլզնձի, դեպ կոտորողն ու կոտորվողն:

Մինչ առավոտ էր տակավին, աճում էր օրը լուսատու,
Երկու կողմի բյուր նետերից ջարդվող զորքը թափվում էր ցած:
Նվ այն ժամին, երբ փայտահատն արդեն իր ճողն է պատրաստում
85 Անտառի մեջ, քանզի անդուլ կտրատելով բարձրիկ ծառեր,
Նրա ձեռքերն են հագեցած և հողին է ձանձրույթով լի,
Նվ վառվում է սիրտն իր՝ անուշ ուտելիքի խոր փափագով,—
Քաջ դանայանք,— շարքերի մեջ միմյանց արի ձայնակցելով,—
Բշնամու գունդը ձեղքեցին: Ագամեմոնոնն, հարձակվելով՝
90 Ուժղին զարկեց և կործանեց քաջ զորապետ Բիսնտրին —
Նրա ընկեր և կառավար Օիլեսի հետ միասին:
Սա, իր կառքից ցած թռչելով, վազեց դեմը Աթրիդեսի,
Որն և նրա ճակատին մեխեց սուր նիզակը ընդդիմաբար:
Պզինձ կորդակն արգելք չեղավ սուր նիզակին. տեղը ձեղքեց
95 Սաղավարտն այդ և թափ անցավ, ջախջախելով ոսկորն ամբողջ,
Ներսում ուղեղը խառնակեց և կաշկանդեց հարձակվողին:
Ագամեմոնոն արանց արքան թողեց դրանց, որոնց կուրծքը
Փայլում էր բաց: Նվ, սլոկելով նրանց ղենքը, շարժվեց առաջ,
Որ Պերիամի որդոց զարկի՝ Անթիփասին և Իզոսին

- 100 (Մեկն հարազատ, իսկ մյուսը՝ խորթ)։ Երկուսն էլ մի կառքում էին.
 Խորթը կառքի կառավարն էր, իսկ Անթիփոսն եղբոր կողքին
 Կռլում էր քաջ։ Այդ երբեմնի հովիվներին Իդայի մոտ
 Աքիլլեսը բռնեց, կապեց ճկուն ճյուղով, սակայն հետո
 Ազատ թողեց՝ հարուստ փրկանք ստանալով։ Ահավասիկ՝
- 105 Այժմ Աթրիդես Աղամեմնոն ազգապետը տեղով մեկի
 Կուրծքը ջարդեց ծծիրի մոտ, իսկ տարաբախտ Անթիփոսին
 Զարկեց թրով ականջի շուրջ և տապալեց մարտակառքից։
 Միայն հետո, նրանց շքեղ զենքն ու զրահը պոկելիս,
 Երկուսին էլ նա ճանաչեց, քանզի տեսել էր նախօրոք,
- 110 Երբ քաջավաղ Աքիլլեսը դերած բերել էր Իդայից։
 Ինչպես առյուծը, խուժելով ժիր եղնիկի որջի ներսը՝
 Բռնում է բիրտ ժանիքներով նրա փոքրիկ ձագուկներին,
 Զախցախելով մարմինները՝ խորտակում է կյանքը մատաղ.
 Մայրը, բեկուղ մոտիկ լինի, չի կարենա օգնել նրանց,
- 115 Քանզի ինքն էլ դողդողում է սարսափահար, և շուտափույթ
 Բռնում, փախչում է պուրակով դեպի անտառը մթամած,
 Եվ քրտնաթոր խուշա է տալիս խիստ մոլեգնած այդ դավանից,—
 Այդպես նրանց դաժան մահից չփրկեցին տրովադացիք,
 Քանզի իրենք էին այնժամ փախչում զորքից արգիլական։
- 120 Աթրիդն հասավ Պիղանդրոսին և Հիպոլիտը քաջ մարտիկին՝
 Զույգ որդոցը քաջամարտիկ և ողջամիտ Անտիմաքի,
 Որ շատ ոսկի ստանալով Ալեքսանդրից՝ միշտ ջանում էր,
 Որ Հեղինեն ետ չտրվի խարտիշագեղ Մենեևալին։
 Եվ տապալեց Աղամեմնոնն այդ մարդու զույգ զավակներին,
- 125 Որ միասին մի կառքի մեջ՝ քշում էին ձիերն արագ.
 Իսկույն ընկավ նրանց ձեռքից երասանը շողշողենի։
 Շփոթվեցին, երբ հարձակվեց Աթրիդեսը առյուծի պես,
 Ուստի իսկույն կառքի միջից աղերսեցին աղիողորմ.
 «Խնայի՛ր մեզ, ո՞վ Աթրիդես, և կստանաս հարուստ փրկանք.
 130 Շատ գույք ու դանձ կա շեն տանը մեծապատիվ Անտիմաքի՝
 Բազմաբազում ոսկի, արույր, և կոփածո անշավի երկաթ։
 Ուրախությամբ կտա մեր հայրն այդ դանձերից հարուստ փրկանք,
 Երբ խմանա, որ կենդանի ապրում ենք մենք աքայանց մեջ»։
- Այդպես նրանք աղերսեցին, թագավորի գուլթն հայցելով,
 135 Սակայն սաստիկ, թունդ որոտաց նրանց վրա ձայնն անողորմ.
 «Եթե ստույգ որդիքն եք դուք Անտիմաքոս քաջ մարտիկի,
 Որն ատյանում տրովադական համոզում էր, որ սպանեն

Այն ժամանակ Ողիտի հետ դեսպանն եկած Մենեկաւին
Եւ թույլ շտան, որ այլեւս վերադառնա արայանց մօտ,—
140 Պիտի կրեք պատիժն արդար՝ ձեր հոր անարգ գործի համար»:

Ասաց, զարկեց Պիւզանդրոսի կրծքին տեղով, և նա կառքից
Ցած զտրվեց ու տապալվեց՝ մեջքը դետնին պինդ զարկելով:
Հիսպոլոքը փորձեց փախչել, բայց նրան էլ նա տապալեց,
Ապա կտրեց իր սուսերով նրա ձեռքերն ու զլուխը
145 Եւ մարմինը, ինչպէս մի սանդ, զեպի ամբոխը զլորեց:

Նրանց թողած, վաղեց այն կողմ, ուր բազմաթիւ զնդեր կային,
Եւ նրա հետ հազթ շարժվեցին սրունքազարդ աքայացիք:
Խուճապի մեջ կոտորում էր հետեակը հետեակին,
Հեծկազորն հեծյալներին էր ջախջախում ուր պղնձով:
150 Զիանց գովող սմրակներից մրրկահույզ մթին փոշին
Վեր բարձրացաւ ամպի նման: Մինչդեռ անդու կոտորում էր
Եւ հալածում Աթրիդեսը՝ հորդորելով աքայացոց:
Ինչպէս հրդեհը կործանիչ, որ բռնկվում է անտառում,
Ծավալվում է ու գալարվում բռնն հողմի տակ, իսկ ծառերը
155 Արմատահան վայր են թափվում կրակի խիստ բորբոքումից,—
Այդպէս ձեռքով Աթրիդեսի թափվում էին զլուխները
Արագ փախչող տրովադացոց: Անթիւ ձիերը բարձրավիզ
Դղըրդոցով քաշում էին թափուր կառքերն ու որոնում
Վարողներին, որոնք, արդեն տապալվելով, ավելի մեծ
160 Հաճույք էին անգլներին, քան թե իրենց կանանց համար:

Զեան Հեկտորին շտապ հանեց սլաքների, փոշու միջից,
Մարդակոտոր ժանտ նախճիրից և շփոթից արշունահեղ:
Մինչ գրոհում էր Աթրիդը՝ խրախույս տալով դանայացոց:
Իսկ տրովացիք, փափագելով քաղաք հասնել, փախան դաշտով
165 Դեպ թղենին, զեպ Դարդանյան Իլոսի հին դերեզմանը:
Անպարտելի իր ձեռքերը հորդ արշունի մեջ թաթախած,
Աթրիդեսը, գոռգոռալով, հալածում էր փախչողներին:

Մինչդեռ հասան տրովադացիք Սիքեական դարբասներին,
Եւ, կաղնու մօտ կանգ առնելով, հեռվի զորքին սպասեցին:
170 Զորքն ահաբեկ, դաշտում ցրված, փախչում էր այն կովերի պէս,
Որոնց հանկարծ մութ դիշերով գոռ առչուծը ցրիւ տվեց.
Փախան կովերն ահաբեկված: Սակայն մահը հասաւ մեկին.

Պաղանն ահեղ, նրան իր սուր ժանիքներով հուժկու բռնած,
վիզը ջարդեց, ապա լափեց ողջ փորոտին և արյունը:

- 175 Այդպես քշում էր տրովյանց Ագամեմոնոն արանց արքան
Նվ հետևից ջարդում նրանց, որոնք խառնակ և վազելազ,
Հարվածի տակ Աթրիդեսի, որ մոլեղնում էր նիզակով,
Թափվում էին կառքերից ցած՝ մեջքի վրա, բերանսրվեր:

- Երբ հասել էր նա քաղաքի բարձրակատար պարիսպներին,
180 Աստվածների և մարդկանց հայրը երկնքից իջավ հանկարծ,
Նկավ բազմեց բարձր ուսին աղբյուրաշատ Իդա լեռան՝
Կաթալինացայտ շանթը բռնած իր գերազուր վսեմ ձեռքին:
Նա պատվիրեց ոսկեթևիկ ժիր Իոխսին բանբեր լինել.
«Գնա՛, Իոխս թեթևագույն, և Հեկտորին տար պատգամն այս.
185 Քանի տեսնի, որ Աթրիդեսն Ագամեմոնոն, արանց արքան,
Գրոհելով ջախջախում է տրովպացոց շարքերը խիտ,
Թող խոսատիր ինքը կռվից, բայց թող զորքին ուժ ներշնչի
Թշնամու դեմ պայքարելու կործանարար այդ կռվի մեջ:
Իսկ երբ Աթրիդը նիզակով վիրավորված կամ նետահար՝
190 Ցատկի, ելնի կառքի վրա, աշխատ նրան ես ուժ կտամ,
Որ կտտորի և հալածի մինչև նավերն այն դեղանիստ,
Մինչև արևը մայր մտնի և հանդես գա զիշերը սուրբ»:

- Այդպես ասաց: Ջրնդդիմացավ նրան Իոխս արագաթիւ,
Թռա՛վ գնաց Իդա լեռից դեպի Իլիոն սրբազնասուրբ,
195 Ուր և դտավ Պերիամոնյան քաջ Հեկտորին աստվածասուն,
Որ կանգնած էր ամրակառույց և գեղեցիկ կառքի վրա:
Այնտեղ նրան մոտենալով՝ խոսեց Իոխս արագաթիւ.

- «Հեկտո՛ր, որդի Պերիամոնի, խելքով Զևսին դու հավասար,
Զևս-հայրն ահա ինձ առաքեց, որ քեզ հայտնեմ պատգամն իր այս.
200 Քանի տեսնես, որ Աթրիդեսն Ագամեմոնոն, տերն ազգերի,
Գրոհելով ջախջախում է տրովպացոց շարքերը խիտ,
Դու խոսատիր մրցամարտից, բայց զորքերին քաջալերիր՝
Թշնամու դեմ պայքարելու կործանարար այս կռվի մեջ:
Իսկ երբ Աթրիդը նիզակով վիրավորված կամ նետահար՝
205 Ցատկի, ելնի կառքի վրա, — քեզ Զևսն այնժամ նոր ուժ կտա,
Որ կտտորես և հալածես մինչ զոգավոր նավերն իրենց,
Մինչև արևը մայր մտնի և հանդես գա զիշերը սուրբ»:

Այդպես ասաց ու հտ թռավ Իոխս ինչպես մի փոթորիկ:
Իսկ Հեկտորը, զենքերն հագին, շքեղ կառքից թռավ դեպի,

- 210 Եւ, ճոճելով նիզակը սուր, շրջեց ամբողջ բանակի մեջ,
Ողեշնչեց կովի տենչով և բորբոքեց մուկերն մարտ:
Տրովադական զորքն ետ դարձաւ, կանգնեց ընդդեմ աքայացոց.
Արգիլացիք խիստ սնդեցին իրենց գնդերը ամրակուռ:
Մարտն սկսվեց: Զորքերն ելան միմյանց հանդեպ: Աթրիդեսը
215 Նետովեց առաջ՝ փափաղելով կռուողների զուխն անցնել:

- Ա՛րդ, ինձ ասեք, ո՞ւմ մուսաներ, որ ապրում եք Օլիմպոսում,
Տրովադական հզոր զորքից կամ դաշնակից վեհ քաջերից
Նախ ո՞ւմ ելաւ ընդդեմ արքա Ագամեմնոն Աթրիդեսի:
Անթենորի Իփիդամաս որդի՛ն էր դա մեծ ու ազնիւ,
220 Որ սնվել էր արոտաշատ և խաշնամայր Թրակիայում:
Մանկութ նրան աշնտեղ սնեց հզոր Կիսեան իր հարկի տակ,
Որ դերասնիւ պապն էր նրա, հայրը չքնաղ Թեանելի:
Երբ մեծացաւ, հասակն առաւ պատանեկան, Կիսեան իր մոտ
Պահեց նրան և կնության տվեց նրան իր դատրիկին:
225 Նորաստակն աքայական արշալանքի լուրն ստացած՝
Տասնեկերկու կոր նավերով անից թաւ դեպի Իլիոն,
Բայց Պերկոտե քաղաքի մոտ թողած նավերն իր համաշափ՝
Ինքը եկաւ զրահ հագած, Իլիոն հասաւ իբր հետեակ,
Սա էր ահա, որ առաջինն Աթրիդեսի դեմ դուրս եկաւ:
230 Եւ երբ սրանք մոտ դնացին և կանգնեցին դեմ-հանդիման,
Զարկեց Աթրիդն ու վրիպեց: Նրա նիզակը շեղ անցաւ:
Իփիդամասն հենված կոթին և իր ձեռքի ուժին վստահ՝
Զարկեց տեղով նրա զոտուն, լանջականակից փոքր ինչ ներքև.
Բայց չճեղքեց տեղը զոտին շքեղազարդ, այլ դիմադիր
235 Կուռ արծաթին հանդիպելով՝ ծովեց խկույն, իբրև արձիճ:
Ագամեմնոնն իշխանազոր ձեռքով բռնեց կոթը տեղի,
Եւ, ցնցելով այն ուժգնաբար, խլեց ձեռքից ակոյանի,
Սրով զարկեց նրա վզին և խորտակեց կյանքը խալառ:
Այդպես դժբախտը տապալւիւց, և պղնձյա քնով հանգաւ
240 Խեղճ պատանին, պաշտպանն այլոց,—հեռու սիրած իր ամուսնուց,—
Որի դգվանքն ամենևին չլայելեց, սակայն որին
Նվիրել էր մեծ պարգևներ — հարյուր պարարտ, մեծընտիր եղ,
Նաև հազար ոչխար ու այծ էր խոստացել իր հոտերից:—
Եւ Աթրիդեսն Ագամեմնոն նրան կապտեց, դեն շարտեց,
245 Իսկ նրա պերճ զինւր տարաւ դեպի զորքերն աքայացոց:

Տեսաւ Կովոնն՝ Անթենորի ավագ որդին, քաջն անվանի,
Որի աչքերն ահեղ վշտով մռայլվեցին, երբ նկատեց

Այդպէս եղբորն իր տապալված: Տեղը ձեռքին կանգնեց մի կողմ,
 Աստվածադարձ Ագամեմնոն ազգապետի աչքից անտես,
 250 Ձարկեց հանկարծ, վարսեց փքին նրա ձեռքին՝ արմունկի մոտ:
 Սուր սլաքը ձեռքն հերոսի ծակեց խակույն և թափ անցավ:
 Յնցվեց սաստիկ սարսափահար Ագամեմնոն արանց արքան,
 Բայց չէրեց դաշտը ռազմի, և կռիվը չմոռացած՝
 Շարժեց տեղն իր մրրկաշունչ և հարձակվեց դեպ Կովոնը,
 255 Որը հապճեպ, Իփիդամաս սիրած եղբոր ոտքից բռնած,
 Քարշ էր տալիս ու կանչում էր այլ քաջերի՝ դալ օդնության:
 Աթրիդեսը նրան, որ զին քարշ էր տալիս վահանադատ,
 Ձարկեց, ջախեց սլովինձ տեղով, կտրեց զլուխն և այն խակույն
 Նետեց ուժգին Իփիդամաս քաջ մարտիկի մարմնի վրա:

260 Այդպէս որդիքն Անթենորի, Ագամեմնոն թաղավորի
 Ձեռքով հանձնված սև Օրհասին, Հադեսի տունը սուղվեցին:

Իսկ նա ինքը դրոհելով այլ խմբերը տրուպադացոց՝
 Հարվածում էր նրանց տեղով, մեծ քարերով և սուսերով,
 Քանի ղեռ հորդ, շերտ արշունն էր ցայտում, հոսում իր խոր վերքից:
 265 Երբ ցամաքեց վերքը սակայն, և դադարեց արշունը հորդ,
 Ցավերն ահեղ Աթրիդեսի հոգու խորքը թափանցեցին:
 Ինչպէս ցավի սուր նետերը կտրատում են ծննդկանին,
 Որ աալիս են մեծ Հերալի ժանտ դուստրերը՝ Իլիթուհիք,
 Որոնց ահեղ խնամքին է հանձնված երկունքը ծննդյան,—
 270 Այդպէս էլ սուր ցավեր ընկան այնժամ սիրտը Աթրիդեսի,
 Եվ նա թռավ կառքի վրա, հրամայեց կառավարին՝
 Քշիչ դեպի խոր նավերը, քանզի հոգին էր ցավադար:
 Եվ նա ուժգին ձայնով դիմեց դանապացոց ու խոսքն առաց
 «Ո՛վ սիրելի արդիվացի առաջնորդներ և իշխաններ,
 275 Դուք հիմա քաջ ետ մղեցեք ծովագնաց մեր նավերից
 Մարտակռիվն այս ահավոր, իսկ ինձ զգոն Ձեան արարիչ
 Թույլ շավեց, որ ողջ օրը կուլեմ ընդդեմ նենդ արտվացոց»:

Այդպէս ասաց: Կառավարը մտրակելով, դեպ նավերը
 Քշեց ձիերն այն դեղարաշ, որոնք հլու, ժիր սլացան,
 280 Կրծքերն իրենց՝ խիստ փողոտված և փրփրապատ: Եվ դուրս տարան
 Նրանք կռվից թաղավորին, որ տանջվում էր իր խոր վերքից:

Իսկ Հեկտորը, նկատելով, որ Աթրիդեսը հեռացավ,
 Բարձրադադակ քաջալերեց տրուպադացոց ու լիկիացոց:

285 «Ո՞վ տրտվացիր և լիկիացիր, ձեռնամարտի՞կ դարդանացիք,
Եղեր արի և տղամա՞րդ, հիշեք հուրը քաջարութեան:
Հղորագույն քաջն հեռացալ, և Կրօնոսյան Զևսն է հիմա
Ինձ ուղարկում փառք ու պատիւ: Քըշեք ձիանց միասմբակ
Դեպ քաջազոր դանայացիք, որ վաստակեք փառք մեծագոյն»:

290 Ասաց, հուզեց նա տրտվացոյ հանդգնութիւնն ու կորովը:
Ինչպէս որսկանն է զըրգռում սրաժանիւր իր շներին
Առչտծի կամ վարաղի դեմ՝ նրան արագ հալածելիս,
Այգղեա Հեկտոր Պերիամորդին, մարդակոտոր Արեսի պէս,
Մզկեց հալարտ տրտվացոյ դեպ սրունքազարդ աքայացիք:
Ինքը զորքի զլուխն անցած, նախահարձակ, խրոխտ ու վեա,
295 Նետվեց դեպի մարտը հուժկու, ինչպէս մրրիկը մոլեղին,
Որ նետվում է, զարկում վայրագ և հուզում է ծովը կապույտ:

Բայց ո՞ւմ, արդյոք, աքայանց մեջ առաջինը կամ վերջինը
Զարկեց Հեկտոր Պերիամոսյանն, որին Զևսն էր փառքը տալիս.
Նախ՝ Ագեսին, Ալթոնոսին և Գոլոսլին Կլիթոսյան,
300 Օպիտեսին, Օփելայոսին, Ագելավին և Օլիոսին,
Էսիմնոսին և, վերջապէս, Հիպսոնոսին քաջամարտիկ:
Դանայացոց այդ քաջերին նա տապալեց և հարձակվեց
Զորքի վրա: Ինչպէս Զիփոռն է Նոտոսի բարկ շնչի տակ
Քշում ամպերը՝ սասանված ահեղաշունչ մրրիկներից,
305 Իսկ ալիքները խռռնընթաց գալարվում են լեռների պէս,
Եվ մեծագոյն սուղոյ հողմից դիզված փրփուրն է վեր թռչում,—
Այդպէս ահա հազը Հեկտորի հարվածներից վայր թափվեցին
Շատ գլուխներ: Եվ մեծ կորուստ, ահեղ աղետ կառաջանար,
Իսկ աքայանք, հաղթահարված, կթափվէին նավերի մեջ,
310 եթե Ոդիսը ձայն չտար Դիոմեդես Տիդէսյանին.
«Ի՞նչ ենք կանգնել, ո՞վ Տիդէսյան, քաջութեան տենչը մոռացած.
Մո՞տ եկ դու ինձ: Մեծ նախատինք և ամոթանք կլինի մեզ,
Եթե Հեկտոր կորդակաճոճն այժմ նավերը մեր նվաճի»:

Պատասխանեց նրան իսկույն Դիոմեդեսն ահեղազոր.
315 «Կուրում եմ ես և կիւովեմ, բայց դրանից մեզ ի՞նչ օգուտ,
Քանզի Զևսը որոտածայն՝ ավելի շուտ տրտվադացոյ,
Քան մերոնց է ցանկանում տալ հաղթանակը սիրահոժար»:
Ասաց, զարկեց Թիմբրեոսի կրծքին տեղով, ձախ ծծի տակ,
Եվ տապալեց նրան կառքից: Զարկեց Ոդիսն այդ արքայի
320 Քաջ կառավար Մոլիոնին: Տապալելով դրանց այդպէս,

Կովից առմիշտ դուրս հանելով, նրանք հուժկու մխրճվեցին
Ամբոխի մեջ ու խիստ շփոթ հարուցեցին: Եվ արդ՝ ինչպես
Որսորդի ժանտ բարակներն լրա ընկած զուլճ վարազներ,
Սկըսեցին՝ ետ դառնալով՝ տրտիտգական զորքը ջարդել:
325 Եվ Հեկատորի առջև փախչող արայացիք քիչ շունչ առան:

Անդ բռնեցին մի մարտակառք — վրան երկու քաջ մարտիկներ՝
Որդիները պերկոսացի՝ հավահմայն Մերոպոսի,
Որը նրանց թույլ չէր տալիս դուրս գալ կովին մարդակոտոր,
Սակայն նրանք չէին լսել, քանզի կամքն էր դա օրհասի,
330 Որ մզում էր նրանց այդպես դեպի դաժան կորուստը սև:
Եվ Տիդեայան Դիոմեդը, նիզակավորն այդ մեծափառ,
Կորդեց նրանց կյանքն ու հողին, շոպեց զենքը զեղզեղափայլ,
Իսկ Ողիսը զարկեց, ջարդեց Հիսլոպոդամին, Հիսկերոքին:

Արդ՝ դարձնելով մարտն հավասար, Կրոնոսյանն հանկարծ նայեց
335 Իդա լեռից դեպի դաշտը, ուր բանակներն էին զսարկվում:
Տիդեայանը Ադաստրոփոս Պեոնյանի ազգրը ջարդեց
Իր նիզակով: Պեոնյանը նժույզները մոտ չէր պահում,
Որ փախուստը գյուրին լինի, սակայն սխալ էր մտածել:
Երբ որ նրանց՝ կառավարն էր պահում հեռու, ինքը ոտքով
340 Գրոհ ավեց զորքերի մեջ, բայց իր հոգուց զրկվեց խսկույն:

Տեսավ Հեկատորն հերոսներին և մոտ վազեց ահեղագոռ,
Եվ շտապով մոտ սլացան նաև գնդերը արովյանց:
Այդ նկատեց ու զարմացավ Դիոմեդեան ահեղազոր,
Բարձր ձայնեց Ողիսեանին, որ կանգնած էր նրան մոտիկ.
345 «Տես, կորուստն է մեզ մոտենում՝ կորդակաճոճ Հեկատորն հզոր,
Բայց մեր զիրքում կանգնենք ամուր և հարձակումն հռժկու վանենք»:

Ասաց, ճոճեց երկայնքսովեր իր տեղը սուր, և, զուլսը
Նշան բռնած, զարկեց ծայրին սաղավարտի: Սակայն խսկույն
Պղնձից ետ ցատկեց պղինձն ու չհասավ չքնաղ մարմնին.
350 Արդեւք եղավ իր եռատակ աւ բարձրածայր սաղավարտը,
Որ Ապոլլոնն էր պարգեւել՝ իբրեւ զբրահ պաշտպանության:
Ինքն Հեկատորը հեռու նեւովեց, խառնվեց խսկույն խուռն ամբոխին,
Եվ ընկնելով ծնկան վրա՝ իր հաղթ ձեռքով հենվեց գետնին,
Եվ աչքերին իջավ խսկույն գիշերը սև, խավարամած:
355 Իսկ Տիդեանը զորքի միջով վազեց, որ շուտ տեղը վերցնի,
Որը, հեռուն սլանալով, խորունկ խրվել էր հողի մեջ:

Ուշքի եկաւ Հեկատորն ահեղ, թռաւ շքեղ կառքի վրա,
Քշեց, մտաւ խորքն ամբոխի, փրկվելով իր սև օրհասից:
Տեղը ձեռքին հետապնդեց քաջ Դիոմեդը և դռաց.

- 360 «Դարձյալ մահից փրկվեցիր, շուն, մինչդեռ մոտ էր մահը քո սև:
Այս անգամ էլ քեզ աղատեց ինքը՝ Յոյրոս Ապոլլոնը,
Որին դու միշտ աղոթում ես, նետաձգման հանդես դալով:
Բայց սպասիր, վերջ ի վերջո պիտի կորցնեմ ես քո հողին,
Եթե ինձ էլ անմահներից մեկը օգնի: Իսկ այժմ ահա
365 Ես կնկատվեմ այլոց վրա և կսպանեմ, ով ձեռքս ընկնի»:

Ասաց, ապա զենքը պոկեց քաջամարտիկ Պեոնյանի:
Իսկ Ալեքսանդրն, ամուսինը գեղեցկաւարս Հեղինեի,
Գերամեծար և հնագուշն Դարդանածին մեծն Իլոսի
Պերճ, ձեռակերտ դամբարանի վեմի ետև դարան մտած,

- 370 նետը դրել և ուղղել էր դեպ աղգապետ Տիդեսյանը:
Երբ Դիոմեդը կռացաւ, որ պոկի քաջ Ագաստրոփի
Պերճ զրահը նրա կրծքից, վահանն՝ ուսից, իսկ գլխից էլ՝
Կորդակը մեծ,— ձգեց Պարիսն իր աղեղը և արձակեց.
Արագաթիւ սուր սլաքը զուր չթռաւ նրա ձեռքից,

- 375 Հասաւ, զարկվեց նա աջ ոտքի դարշապարին, ծակեց անցաւ
եւ, դուրս գալով, վարավեց դետին: Ուրախացաւ ու ծիծաղեց
Պարիսն այնժամ և, դուրս գալով իր դարանից, հալարտ ասաց.
«Նոցվա՛ծ ես դու, զուր չթռաւ սուր սլաքը իմ հաղթ ձեռքից.
Ո՛ւր էր, թե նա խրվեք փորըդ և քո հողին կորցեր իսկույն,

- 380 Որ փրկվեին ալեւորներից տրովագացիք, որոնք սաստիկ
Զարհուրում են քեզնից, ինչպես մայրդ այժերը առյուծից»:

Ամենեկն վախ չզղալով, քաջ Դիոմեդն ասաց նրան.
«Ո՛վ լրբենիդ աղեղնավոր, դանդուրապանծ, բայց կնախույզ,
Եթե իմ դեմ քո այդ զենքով հանդես գայիր բացելիբաց,

- 385 Զէին օգնի քեզ քո աղեղն ու նետերը արագաթիւ.
Մի՛ հոխորաւ, քանզի ոտքիս դարշապարն ես քերծել միայն.
Ոչի՛նչ է դա, քանզի վարկողն ասես կին էր, կամ խենթ մանուկ:
Կնայր և վատ մարդու նետը բռն է լինում և անկարող:
Մինչդեռ ա՛յլ է իմ նիզակը, և ու՛մ որ նա հաղթ հարվածի՝

- 390 Անշնչացած պիտ վայր ընկնի, պիտ որբանան նրա որդիք.
Այրի կինը, ողբ անելով, պիտ ճանկուտի իր այտերը,
Ինքն իր արյամբ հողը ներկած, պիտի միայն հյուծվի հողում,
Եւ իր շուրջը պիտի վիտան անգղները, և ոչ կանայք»:

Ասաց: Այնժամ նիզակաւոր Ոգիսն եկաւ, դեմը կանգնեց,
 395 Եւ Տիգրեսյանը նստելով՝ քաշեց, հանեց նետն իր ոտքից.
 Արասալիւնի ցաւն ու խայթը համակեցին մարմինն ամբողջ:
 Եւ նա թռաւ կառքի վրա ու պատվիրեց կառավարին՝
 Քշել դեպի նաւերը խոր, քանդի սիրտն էր խիստ մոմոքում:
 Մենակ մնաց Ոգիսեւը նիզակաւորաւ: Նրան մոտիկ
 400 Չկար ոչ մի արգիլացի,— փախան բոլորն ահաբեկւած:
 Արդ՝ հեծելով այսպեա ասաց նա իր սրտին աղնը վազույն.

«Աւա՛ղ, ես ինչ անեմ այստեղ: Մեծ ամոթ է՝ սարսափահար
 Փախել զորքից, բայց ավելի վատ է մենակ գերի ընկնել:
 Իսկ դանաջանց Կրոնոսյանը արդեն մատնել է խուճապի:
 405 Բայց իղուր եմ այս մտքերով աշկիծում ես իմ հոգին.
 Ես լաւ գիտեմ, որ վախկոտն է միայն փախում ուղմի դաշտից,
 Իսկ ով կովում խիղախ է, քաջ, պարտավոր է կանգնել անսասա՝
 Քանդի կամ նա կխորտակի և կամ նրան կխորտակեն»:

Երբ նա այդպեա այդ մտքերը հռովում էր իր սրտի մեջ,
 410 Հանկարծ նրան պաշարեցին վահանակիր տրովազացոյ
 Շարքերը խիտ՝ իրենց կորուստն ամփոփելով հենց իրենց մեջ:
 Ինչպեա ջահել որսկանները և շներն են շրջապատում
 Ժանտ վարազին, որն անտառից դուրս նետվելով՝ սրում է սուր
 Իր ծամածուռ ծնոտներին ցցւած ճերմակ ժանիքները,
 415 Իսկ նրանք էլ հարձակւում են, ամեն կողմից գրոհ տալով,
 Բայց հասնելով՝ կանգ են առնում, քանդի գազանն է ահաւոր,—
 Այդպեա նրանք պաշարեցին Զեւից սիրված Ոգիսեւին:
 Իսկ նա, տեգով երկայնատէր նրանց վրա գրոհ տալով,
 Նախ՝ հարվածեց և անբասիր Դեյվոպիտի յաւը ջարդեց,
 420 Որից հետո նա ջախջախեց էննոմոսին և Թովոնին,
 Նաև քաջին Քերսիգամաս. երբ սա կառքից իջնում էր ցած՝
 Նա վահանի կումրի տակից տեգն իր նրա պորտը մխեց:
 Նա դուրկեց խոր փոշու մեջ՝ ձեռքերով հողը ճանկոնելով:
 Դրանց թողած, զարկեց տեգով նա Հիպպասյան Քարոպոսին՝
 425 Մեծահարուստ քաջ Սովկոսի հերոս եղբորը հարազատ:
 Աստվածակերպ Սովկոսն իսկույն հասավ եղբորն իր օգնության՝
 Եւ, կանգնելով դեմ հանդիման, այս խոսքն ասաց Ոգիսեւին.
 «Արքա Ոգիս, գործով անխոնջ, բայց նենգությամբ դու անսպառ,
 Կամ դու այսօր պիտի ցնծաս քաջ Հիպպոսի որդոց մահով՝
 430 Զարդելով մեզ, այս քաջերիս, և պոկելով ղենքերը մեր,
 Կամ, տապալւած իմ նիզակով, պիտ ավանդես այստեղ հողիդ»:

Ասաց, դարկեց ուղիղ նրա բոլորակերտ մեծ վահանին:
 Տեղը հուժկու ճեղքեց անցավ վահանը մեծ ու փալաշող
 435 նվ խոր մեխովեց հրաշակերտ, գեղեցկազարդ լանջալանակին՝
 քերձելով մորթը կողերի: Բայց Աթենաս աստվածուհին
 Թույլ չտվեց, որ նիզակը նրա մարմնից ներս թափանցի:
 Ողիտն զգաց, որ մահացու տեղ չի գիտել տեղը նրա,
 Ուստի փոքր ինչ ետ քաշվելով՝ աշտպես ասաց նա Սովկոսին.
 «Թշվառական, հասավ ահա վախճանը քո օրհասական,
 440 Քանզի դու, արդ, խափանեցիր իմ մարտն ընդդեմ տրովադացոց,
 նվ ես կատեմ քեզ լացահայտ, որ դու, աշտեղ, աշտօր եեթ
 Տապալված իմ սուր նիզակից, պիտի սատկես, և այդպիսով
 Փառքը ինձ տաս, իսկ հողիդ էլ՝ քաջանժույզ ժանտ Հադեսին»:

Ասաց: Սովկոսն ահաբեկվեց և փախուստի դիմեց իսկույն:
 445 Զարկեց Ողիտն աշտեն նրա ուսերի մեջ, ճիշտ թիկունքին.
 Փքին անցավ կրծքի միջով և դուրս թռավ մյուս կողմից,
 Ցած գլորվեց նա թնդյունով, և հալթաբար Ողիտն ասաց.
 «Ով ձիադուստ հզոր Սովկոս, ով Հիպոլասի աղնիվ զավակ,
 Հասավ արդեն օրհասը քո, անդոր եղար խույս տալ մահից:
 450 Ոհ, եղուկ քեզ, քո աչքերը չեն փակելու ոչ հայրը քո,
 Ոչ էլ մայրդ գերամեծար, այլ գիշատիչ թռչունները
 Պիտ հոշոտեն քո մարմինը՝ թևածելով գլխիդ վրա,
 Իսկ աքայանք, հրե ես մեռնեմ, ինձ պիտ թաղեն փառք ու պատվով»:
 Այդ ասելով՝ քաշեց — հանեց նա կմբավոր իր վահանից
 455 նվ իր մարմնից տեղն այն ահեղ, որ նետել էր Սովկոսը քաջ:
 Արյունը հորդ ցայտեց հանկարծ, և մղկտաց նրա հողին:
 Քաջ տրովացիք, հենց որ տեսան Ողիսեսին արյունի մեջ,
 Քաջալերված հարձակվեցին և ամբոխված հասան նրան,
 Իսկ նա մենակ ետ-ետ քաշվեց, ձայն տալով իր ընկերներին:
 460 Երեք անգամ գոռաց — որքա՜ն մարդու գլուխը ուժ ունի.
 Կու՛նչն այդ լսեց քաջամարտիկ Մենեկավոսն երեք անգամ,
 Որն անհապաղ այս խոսքն ասաց իր մոտ կանգնած մեծ Այասին.
 «Լսիր, Այաս, ով ազգիշխան, ով դուցազուն Թեկեմոնյան,
 Բազմաճամբեր Ողիսեսի ձայնն է հնչում իմ ականջին՝
 465 Որպես մի կանչ տառապողի: Երեի թե բռնել մենակ,
 Նեղն են զցել տրովադացիք, կտրելով իր ճանապարհը,
 Նկ, ետ դառնանք ու դրոհենք, որ պաշտպանենք նրան այդպես.
 Վախենում եմ, որ տրովյանց մեջ նա մեն-մենակ, թևկուղ և քաջ,
 Փորձանքի գա և, այդպիսով վիշտ պատճառի աքայացոց»:

- 470 Այդպէս ասաց և ժիր վազեց, հետն էլ հերոսն աստվածակերպ:
Գաւան նրանք Զեւի սիրած Ողիսեանին, որի շորս դին
Վխառում էին ոսոխները, ինչպէս գայլերն արջունարբու
Դաժանաբար պրտրտւում են եղջյուրավոր եղնիկի շուրջն,
Որին նետով վիրավորել էր որսորդը. նա, ազատված,
475 Փախս է տալիս, քանի շարժւում են արջունն իր և ծնկները.
Իսկ երբ ուժերն սպառւում են վիրավորիչ սուր սլաքից,—
Հանկարծ դեմը դուրս են գալիս շնագայլերը լեռներում,
Որ անտառում լափեն նրան, բայց առջուծի բախտը բերեց.
Թողնում, փախչում են գայլերը, և առջուծն է լափում նրան.
480 Այդպէս ահա ամենագետ Ողիսեան շորս բոլորը
Խռնված էին բազմաբազում և կորովի տրտաղացիք.
Իսկ նա տեղով, պտույտ գալով, վաճում էր մահն օրհասական:
Այսան հանկարծ, ձեռքին վահան բրդանման եկով կանգնեց
Ողիսի մոտ: Տրտաղացիք ահաբեկված ցրիվ եկան,
485 Իսկ Մենեկալն արեսասեր բռնեց ձեռքը Ողիսեանի,
Հանեց մի կողմ, ուր և ծառան մոտիկ քշեց մարտակառքը:

- Եվ հարձակվեց տրտաղացոյ վրա Այսան ու տառալեց
Դարեկլոսին՝ Պերիամոսի խորթ զավակին. գարկեց նաև
Պանդոկոսին, Լիզանդրոսին, Պիրալոսին, Պիլարտեանին:
490 Ինչպէս գետն է, խիստ վարարած, սեզ լեռներից գահավիժում
Դեպի դաշտը, խիստ ուռճացած Զեւի ահեղ տարափներէց,
Եվ հորձանքով քշում բազում շոր կաղնիներ ու սոճիներ,
Եվ ինքն ուժգին ալեկոծված, աիդմն է դեպի ծովը նետում,—
Այդպէս Այսաը մեծափառ փոթորկահույզ նետվեց առաջ,
495 Կռտորելով թե մարդ, թե ձի: Բայց Հեկտորը դեռ լուր չունեք,
Նա կռվում էր մոլեղնաբար զորքերի ձախ թևում, այնտեղ,—
Սիրժանգերի հորդ ափերին, որտեղ գետին էին թափվում
Անհամեմատ շատ զուլաններ, ուր ընդում էր մի ահեղ մարտ
Շուրջը ծերուկ քաջ Նեսթորի և Իդոմեն քաջազործի:
500 Հեկտորն անդ էր պտույտ գալիս և նիզակով գաժանաբար
Նախճիւր սարքում ու ջախջախում բազում զնդերն ախոյանի:
Բայց քաջտրի աքայացիք չէին թողնի դաշտը ռազմի,
Եթէ Պարիսն՝ ամուսինը գեղեցկագետ Հեղինէի՝
Անդ չստիպեր աղգերի տեր Մաքաւոնին մարտն ընդհատել —
505 Նրա աջ ուսը խոցելով իր եռաստայր նետով հանկարծ:
Սարսափեցին քաջամարտիկ դանաչացիք, մտածելով՝
Զլինի թն ոսոխները նրան կովի մեջ սպանեն:
Եվ Իդոմենն աստվածազարմ խկույն ասաց ծեր Նեսթորին.

«Ո՞վ դու նեաթոր նեկեսածին, դու, որ պարծանքն ես աքայանց,
510 Թուր արագ կառքի վրա, վերցրու հետդ Մաքավունին:
Եվ շուտ քշիր դեպ նավերը նծուզներին միասմբակ:
Բժիշկն հմուտ բազմապատիկ դերադաս է, քան այլ անձինք,
Վերքն ուշիմաց բժշկելիս, վերքից նետեր է հանում նա»:

Ասաց: Նեաթոր գերենացի ձիավարը հնազանդվեց
515 Ու բարձրացավ կառքի վրա: Նրա կողքին հլավ-կանգնեց
Մաքավունը, որ որդին էր հմուտ բժիշկ Ասիկեպոսի:
Եվ մտրակեց նա ձիերին, որ սլացան հոժարակամ
Դեպ նավերը, քանզի նաև սիրտն էր նրանց այն կողմ մղում:

Այդ ժամանակ Կերրիոնեան, քաջ կառավարը Հեկտորի,
520 Նկատելով տրովադացոց շփոթմունքը՝ այս խոսքն ասաց.
«Դյուցա՞դն Հեկտոր, մինչդեռ այստեղ դանախանց մեջ շրջում ենք մենք,
Այն մյուս կողմում մարտն է եռում շատ ավելի բազմադուրդ,
Լ՞եր դորքն այնտեղ,—թե՛ կառք, թե՛ ձի,—ենթարկված է խուճապանքի:
525 Թեև մոռնա՞նն աստվածադուր, իր ահագին վահանն ուսին:
Ե՞կ, շուտափույթ մենք մեր կառքը արագ քշենք դեպի այնտեղ,
Ուր զարկվում են զծնի մարտում հեծեղադուր ու հետևակ:
Կոտորում են միմյանց ահեղ, և խռշտունն է թնդում անվերջ»:

Այդպես ասաց և մտրակեց նա մտրակով շողշողենի
530 Գեղեցկաբաշ նծուզներին, որոնք հլու նրա կամքին,
Կառքը առան և սլացան դեպ տրովյանք և աքայանք՝
Կոխկրտելով վահաններն ու դիակները մեռածներին:

Կառքի սունին, նաև նրա շրջանակի բազրիքն ամբողջ
Ռուդովեցին սև արշունով: Թուշը ձիանց սմբակներից
535 Ցայտում էին արշան շիթեր: Քաջ Հեկտորը փափագում էր
Խուժել իսկույն դորբերի մեջ և բուրդին սրբի քաշել:
Շփոթն ընկավ դանախանց մեջ: Եվ, շարժելով տեղն անընդհատ,
Գնդից գունդ էր նա սլանում և կոտորում մե՛րթ նիդակով,
Մե՛րթ սուսերով, մե՛րթ քարերով հսկայական:
540 Խույս էր տալիս լուկ Այասից Թեղեմոնյան, քանզի Զևսը
Պիտ զայրանար, եթե կռվեր հզորագույն այդ քաջի դեմ:

Բայց ետևավոր Զևսը վերից սարսափ ազդեց քաջ Այասին:
Նա, զարմացած, յոթնակաշի իր վահանը գցեց ուսին

- 645 Եւ նահանջեց դանդաղ ու վեա, նման խարտյաշ այն առյուծին,
 Որին, շներն ու նախորդները փարախից հալածելով,
 Կտաղաբար դուրս են քշել և, ողջ գիշերն արթուն կեցած,
 Թուլ շեն տվել, որ լափլիզի նա եղևերի ճարպը համեղ.
 Մինչդեռ դադանը անհագուրդ գեռ հարձակվում է գաղազած.
 550 Մակայն իղուր է մոլեղնում, քանզի արդեն նրա վրա
 Կորովալի, քաջ ձեռքերից տեղաց տարավը նետերի
 Ու բոցավառ խանձողների: Սարսափելով, թեև անհաղթ,
 Հեռացավ նա լուսադեմին, սրտով սակայն սաստիկ տխուր:
 Այդպես ահա Այասը քաջ, հոգով տխուր, բայց զայրացած,
 555 Եւ նահանջեց, զի աքայանց նավերով էր մտահոգված:
 Ինչպես ծուլ էշը, հաղթելով մանուկներին՝ արտն է մտնում,
 Քայլում է խիստ ծանրադանդաղ, խուզում է արտը բերանով,
 Ու թեպետև անդոր տղայք նրան թափում են բերրով՝
 Դուրս են քշում այնժամ միայն, երբ նա արդեն կերել էր կուշա,—
 560 Այդպես ահա Թելեմոնյան մեծ Այասին տրովադացոց
 Բազում գոռոզ հերոսներն ու դաշնակիցները մարտատենչ
 Քշում էին համառորեն, տեղով զարկում իր վահանին:
 Իսկ Նա, հերոսն անպարտելի, իր զորութունը հիշելով,
 Եւ էր դառնում, զսպում գնդերն արագածի տրովադացոց,
 565 Ապա կրկին փախուստ տալիս իրր արգելակ թշնամու դեմ,
 Որ քաջազեն տրովադացիք շխուժեն դեպ նավերը սև:
 Մոլեղնում էր քաջ Այասը, կանգնած երկու զորքի միջև.
 Իսկում տեղեր, նետված հզոր հաղթ ձեռքերով, խրվում էին
 Յոթնակաշի վահանի մեջ, իսկ շատերն էլ սլանալով,
 570 Ճերմակ մարմնին գեռ շհասած, ընկնում էին ճամփի կեսին,
 Մեխվում գետին՝ նրա մարմնով հաղենալու տենչով վառված:

- Երբ զորապետն էլրիպիլոս՝ էվեմոնյանը մեծափառ՝
 Տեսավ նրան ազդպես նեղված բյուր տեղերի տարափի տակ,
 Մոտիկ վազեց և նետեց իր սեղը փայլուն, որ սուրավով՝
 575 Աղբերի տեր Փավսիլոսյան Ապիլավին լյարդը մխվեց,
 Եվ թուլացան նրա ծնկներն, ու ջախջախվեց նա տեղն ու անդ:
 Վրա հասավ էլրիպիլը, որ ուսերից ղենքը պոկի:
 Հենց որ դուրացան Ալեքսանդրը հեռվից տեսավ, թե նա ինչպես
 Մերկացնում է Ապիլավինին, ձգեց. աղեղն ու հարվածեց
 580 էլրիպիլոս մեծ հերոսին. աջ աղբրի մեջ խրված նետը
 Բեկեց եղևգն: Աղվոր բռնած, նա, իր մահից խուսափելով,
 Ազաղակեց ու բարձրագոչ դիմեց զորքին դանալական.

«Ու՛լ սիրելի առաջնորդներ, քաջ իշխաններ արդիւյնացոյց.
585 Շուտ ետ դարձեր և վանեցեք դաժան օրհասը Այասից,
Որ նեղված է սլաքների զարհուրելի տարափի տակ:
Էլ չեմ կարծում, որ նա փրկվի կովիցն ահեղ Ռշնամու դեմ
Զեր զորությամբ կանգնեք հանուն Ռեկեմոնյան մեծ Այասի»:

Այդպէս գոռաց էվրիպիլոսը վիրավոր, և դանաչանք
590 Իսկույն հասան՝ վահանները լայն ուներից ցած բերելով
Նվ տեղերը վեր կարկառած: Իսկ մեծ Այասը անվնաս
Շուտ ընդառաջ եկավ նրանց, և հասնելով ընկերներին,
Շուտ եկավ ու դարձավ նորից գեպի զորքը արովադացոյց.

Կովում էին նրանք այդպէս, ինչպէս կրակը բորբոքված:
595 Մինչդեռ ձիերն արագավազ ու քրտնաթոր, ռազմի դաշտից
Տանում էին ծեր Նեսթորին և ազգապետ Մաքսավոնին:
Տեսավ ծերին ու ճանաչեց Աքիլլեսը քաջավազիկ,
Քանզի աշնժամ կանգնած էր նա իր բարձրաբերձ նստի վրա
Նվ դիտում էր մահախառնառ խիտը փախուստն արայացոյց:
600 Նստի բարձրից զիլ կանչելով, Իսկույն դիմեց ընկերոջն իր՝
Պատրոկլոսին, որ վրանի ներսում լսեց կանչը նրա
Նվ դուրս վազեց Արեսի պես: Նվ դա սկիզբն էր ազետի:
Նախ Մենիտյան Պատրոկլոսը խոսքն իր ուղղեց Աքիլլեսին.
«Ի՞նչ ես կանչում, ո՞ւ՛լ Աքիլլես, կամ ի՞նչ պատվեր պիտի տաս ինձ»:

Նվ Աքիլլեսն արագավազ պատասխանեց ռախոսն ասաց.
605 «Ո՞ւ՛լ Մենիտյան աստվածակերպ, միշտ իմ սրտին շա՛տ սիրելի,
Ժամն է հասել, երբ աքայանք պիտ գան, փարվեն իմ ծնկներին,
Քանզի արդեն կորստաբեր տագնապի մեջ են սոսկալի:
Շո՛ւտ, Պատրոկլո՛ս Զևսի սիրա՞ծ, զնա, հարցրու ծեր Նեսթորին՝
Ո՞ւ՛լ էր արդյոք վիրավորն աշն, որին կովից տանում էր տուն:
610 Նա հետեից, ինձ թվում է, շատ նման էր Մաքսավոնին՝
Ասկիւպիոսի մեծ՝ դավախին, սակայն դեմքը լավ չտեսա,
Քանզի ձիերն իմ առջևից եկան-անցան սաստիկ արագ»:

Ասաց: Սիրած իր ընկերոջն հնազանդվեց Պատրոկլոսը,
Գնաց շտապ գեպի նավերն ու վրաններն աքայացոյց:

615 Մինչ, երբ նրանք եկան հասան վրանը ծեր Նեխսյանի,
Իսկույն իջան շքեղ կառքից արգասավոր գետնի վրա:
Էվրիմիդոն կառավարը Իսկույն ձիերը արձակեց.

- Սակայն իրենք ծովի ափին,— զով հովերի դեմը կանգնած,—
 Դեռ չորացնում էին իրենց շապիկների քրտինքը հորդ:
 620 Հետո մտան վրանը մեծ և նստեցին աթոռներին:
 Քաղցր ըմպելին խառնեց զուստը մեծահոգի Արսինոսի՝
 Գեղազանդուր Հեկամեզը, որին ծերուկ Նեկսյանին
 Տենեղոսում,— երբ Աքիլլեսը կործանեց այդ քաղաքը,—
 Աքայացիք բնծայեցին, քանզի քաջ էր իր խորհրդով:
 625 Հեկամեզը նրանց առաջ դրեց նախ մի չքնաղ սեղան՝
 Սև ոտներով ու սրբատաշ: Վրան դրեց պղնձակերտ
 Մի սկուտեղ՝ սոխով լիքը, իրրև ակռատ խմելիքի,
 Դրեց ապա քաղցր մեղրը և դարեղեն փոխինգը սուրը.
 Դրեց չքնաղ մի խառնարան, փայլենաղարդ ու ոսկեգամ,
 630 Որն իր տնից ծերն էր բերել. նա ունեւ չորս նրբաղեղ կանիթ,
 Իսկ ամեն մի ոսկուց կերտված կանիթի վրա քանդակված էր
 Կացահարող մի աղավնյակ: Խառնարանն այդ երկատկանի
 Հաղիվ շարժել կարողանար զրված տեղից որևէ մարդ,
 Մինչդեռ ծերուկ Նեսթորն աղնիվ բարձրացնում էր հեշտ ու դյուրին:
 635 Արդ՝ նրա մեջ Հեկամեզը, որ նման էր աստվածուհու,
 Խառնեց զինին Պերանեսյան: Պղնձակերտ նուրբ քերիչով
 Վրան քերեց այծի պանիր, ապա ցանեց ճերմակ փոխինդ.
 Այդպես կազմած քաղցր ըմպելին՝ առաջարկեց, որ վայելեն:
 Երբ հագեցավ նուրբ խմիչքով սրտատուող ծարավն իրենց,
 640 Սկսեցին մեկ մեկու հետ զրույց անել սրտահաճո:

Այնժամ հանկարծ ներս մտավ քաջ Պատրոկլոսը. երբ ծերուկը
 Նրան տեսավ՝ ոտքի կանգնեց գեղգեղափայլ բաղկաթոռից,
 Զեռքը սեղմեց իր նոր հյուրի, հրավիրեց նրան նստել:
 Բայց Մենիտյանն հրաժարվեց և անհաղաղ այս խոսքն ասաց.

- 645 «Մի՛ համոզիր, ո՞վ ծեր դյուցազն, ժամանակ չէ արդ նստելու:
 Ահավոր ու վսեմ է նա, որն հարցնելու ինձ ուղարկեց,
 Թե ո՞վ էր այն վիրավորը, որին կռվից դու բերեցիր,
 Թեև ինքս տեսնում եմ, արդ, որ Մաքավոն իշխանն է նա:
 Ես անհաղաղ ետ պիտ դառնամ, որ լուր տանեմ Աքիլլեսին.
 650 Դու լավ գիտես, ծե՛ր դյուցազուն, որքա՛ն է նա զմեարարո»:

Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիավորը գերեհացի.
 «Ինչպե՞ս է որ Աքիլլեսը կարեկցում է և մեղքանում
 Աքայացոց նետահարված և վիրավոր որդիներին:
 Դեռ չի լսել, ի՞նչ աղետ է հասել հիմա մեր բանակին.

- 655 Նետահար են կամ վիրավոր ավազները նավերի մեջ:
 Նետահար է Տիդևասծին Դիոմեդեսն ամենազոր,
 Տեղով խոցված է Ողիսը, նաև արքան Ագամեմնոն,
 էվրիպիլոսն է վտանգված, ազդրը ջարդված է մկունդով,
 660 Եվ արդ՝ սրան, որ աղեղի սլաքով է վիրավորված,
 Բերեկ էմ ես ռազմի դաշտից: Իսկ Աքրիլեսն աստվածասուն
 Ամենին չի՝ կարեկցում, չի՝ ամուսնում դանապացուց:
 Կամ գուցե դեռ սպասում է, մինչև որ մեր նավերը սև
 Հրի տրվեն ծովի ափին ի հեճուկս աքայացուց,
 Մինչև որ աստ մենք բոլորս սրի քաշվենք ու կործանվենք:
 665 Ա՛խ, կորած է իմ կորովը, որ կար առաջ երակիս մեջ.
 Ոհ, ուր էր թև նորից առույդ, երիտասարդ լինելի ես,
 Ինչպես որ այն տարիներին, երբ էլեյանց ու մեր միջև
 Ծաղեց կռիվ նախրի համար, երբ այդ կռվում սպանեցի
 էլիզաչի մեջ բնակվող Հիպերոքյան էթիմենին,
 670 Որն իր նախիրն էր սլաշտպանում, ես ողջ նախիրը խլեցի:
 Նա, իմ ձեռքով նետահարված, առաջինը զարկվեց դետին,
 Իսկ գլուղացի մարտիկները թողին փախան ահաբեկված:
 Եվ գերեցինք մենք դաշտերից բազմապիսի ավարն ընտիր՝
 Հիսուն նախիր գեր եզների և նույնքան հոտ ռչխարների,
 675 Նույնքան խողի երամակներ, նույնքան հորան պերճ այծերի.
 Եվ, բացի այդ, հարյուր հիսուն գունեղ զամբիկ և շեկ ձիեր,
 Շատերն ընտիր քուռիկներով: Այդ մեծ ավարն ամբողջովին
 Նույն գիշերը մենք քշեցինք Պիլոս քաղաքը Նեկեսի:
 Ուրախացավ Նեկեսն այնժամ, որ ես այդպես, դեռ սլաշտանյակ,
 680 Դուրս եմ եկել արշավանքի և այդքան մեծ ավար առել:
 Առավոտ վաղ, արշալույսին, մունետիկները կանչեցին
 Բոլոր նրանց, որոնք տուժել էին ձեռքով էլիզացուց:
 Նկան ավագ պիլոսացիք և ավարն այդ բաժանեցին:
 Եվ ունին էպեացիք շատ-շատ սլարտքեր այն օրվանից,
 685 Երբ Պիլոսում մենք, լինելով սակավաթիվ, խիստ տուժեցինք,
 Երբ որ հնում մեր դեմ եկավ զորութունը Հերակլեսի.
 Նա խոշտանդեց մեզ դառնաղետ ու կոտորեց մեր քաջերին:
 Նեկեսն ունեի այն ժամանակ տասնեերկու հերոս զավակ.
 Սպանվեցին նրանք բոլորն, ու մնացի միմիայն ես:
 690 Այդպես ահա պարծենալով, պղնձաշեն էպեացիք
 Տանջում էին մեզ ամեն կերպ, դաժան գործեր կատարելով:

Ծեր Նեկեսը իրեն վերցրեց մի նախիր եզ, մի հոտ ոչխար,
 Ամեն մեկում՝ երեք հարյուր, վերցրեց նաև հովիվներին,

- Քանզի էլիսը սրբազան մեծ պարտք ունեւ նրան տալիք:
 695 Նա մրցութեան էր ուղարկել այնտեղ կառքն իր շորս ձիերով,
 Որ անդ շահեն մրցանակը՝ շատ լանկազին եռստանին:
 Բայց Ավդիաս արանց արքան խել էր կառքն ու ձիերը,
 Լոկ կառապանն էր ետ դարձել՝ խիստ սրտնեղած ձիւնց համար:
 Արդ՝ Նելեւը, վիրավորված նրա դործից ու խոսքերից,
 700 Իրեն վերցրեց շատն ավարի, իսկ մյուս մասը բաշխեց աղղին,
 Որ ոչ մի մարդ տուն չդառնա արդար բաժինն իր շատացած:
 Այդ ամենը քաղաքի մեջ բաժանեցինք արդարացի,
 Եվ, ճոխ զոհեր մատուցելով, աղոթեցինք անմահներին:
 Իսկ երրորդ օրն եկան մեր գեմ մեր թշնամիք պղնձաղէն՝
 705 Նժուլդներով միասմբակ, հոծ ու զինված ամբոխներով,
 Որոնց մեջ զուգ մոլիոնները՝ կովին անփորձ ու ղեռահաս:

- Ալփեոսի հեռու ափին և Պիլոսի ավազապատ
 Ծայրագլխին կա Թրիովես կոչվող քաղաք մի բարձրադիր.
 Էպեացիք ուղում էին այն պաշարել ու կործանել:
 710 Բայց թշնամին դեռ քաղաքին չէր մոտեցել, երբ Աթենասն
 Օլիմպոսից բանրեր եկավ, որ զենք առնենք, ելնենք կովի:
 Եվ հավաքվեց Պիլոսի մեջ մեծ բազմություն, որ եկել էր
 Հոժարակամ և մարտատենչ: Սակայն իմ հայր Նելեան այնժամ
 Ինձ արգելեց դուրս գալ զինված, նույնիսկ ձիերը թաքցրեց,
 715 Մտածելով, թե փոքր եմ դեռ և անհմուտ ռազմի դործին:
 Բայց ես հեծյալ մեր զորքի մեջ, ինքս թեկուզ և հեռակա,
 Փառք շահեցի, քանզի կովի ինձ մղում էր Աթենասը:
 Կա մի զետակ՝ Մինիեոս, Առենի մոտ ծովը թափվող.
 Զորքն սպասեց նրա ափին, մինչև բացվի սուրբ արշալույս:
 720 Այնտեղ հասան այդ ժամանակ նաև զորքերը հեռակա:
 Եվ այնտեղից, մենք ամենքս, հագած-կապած զենքերը մեր,
 Եկանք-հասանք ճիշտ կեսօրին Ալփեոսի սուրբ հոսանքին:
 Այնտեղ Զեսին ամենազոր մատուցեցինք ընտիր զոհեր,
 Մի-մի եզ էլ զոհ բերեցինք Պոսիդոնին, Ալփեոսին,
 725 Իսկ խաժակն Աթենասին նվիրեցինք անլուծ մի կով:
 Ապա բանակն ընթրիք արեց, ամեն մի գունդը առանձին,
 Եվ քնեցինք Ալփեոսի հորձանքի մոտ՝ ամեն մեկըս
 Իր մարտական զենքերն հագած: Մինչդեռ գոռոզ էպեացիք
 Զանում էին ոչնչացնել քաղաքն՝ արդեն շրջապատված:
 730 Սակայն նրանց չէր վիճակված զլուխ բերել դործն Արեսի:
 Երբ արեք ճաճանչադեղ իր ժպիտը ուղղեց երկրին,
 Հարձակվեցինք, աղոթելով Աթենասին ու հայր Զեսին:

- 735 Եւ իրր միմյանց խառնվեցին անդ պիլոսացիք և էպեյանք,
 Տապալեցի ևս մի քաջի, զբաւեցի ձիերն իսկուչն.
 Մուլիոսն էր զա մեծագոր՝ Ավգիասի նորաւիեսան.
 Նրա կինն էր Ագամեդեան՝ Ավգիասի դուստրը խարտյաշ,
 Որ լաւ գիտեր երկրի վրա աճող ամեն դեղն ու դարման:
 Նախահարձակ այդ մեծ քաջին տապալեցի պղինձ տեղով,—
 740 Եւ նա ընկաւ գետնաթաւալ: Իսկ ևս նրա կառքի վրա
 Իսկուչն թռա և խուժեցի առաջընթաց շարքերի մեջ:
 Փախան իսկուչն, ցրիւ եկան մեծահոգի էպեյացիք,
 Երբ տապաւիւած տեսան հզոր զորապետին հեծյալների:
 Ինչպէս մրրիկ հարձակվեցի նրանց վրա ևս մողեզին,
 Գրավեցի ևս հիսուն կառք. ամեն մեկից երկու մարտիկ
 745 Իմ նիզակով վայր գլորված՝ կրծեցին հողն աստամներով:
 Անտեղ պիտի ևս ջարդէի և Աքաոռյան մոլիոններին,
 Եթե այնժամ նրանց հայրը, երկրասասանն ամենագոր,
 Դուրս չհաներ ռազմի դաշտից՝ մեին ամալի մեջ պարուրած:
 Ահա այդպէս պիլոսացոց Զևսն ընծայեց մեծ հաղթանակ:
 750 Հալածեցինք մեր թշնամուն մենք դաշտերում լայնատարած
 Եւ, պոկելով պերճ զենքերը, կոտորեցինք անդ բոլորին,
 Մինչև հասանք մեր ձիերով ցորենալեւո Բուբրադիոնին,
 Մինչև ժայռը այն Օլենյան, որը կոչվում է Ալեայան.
 Այդտեղից վեհ Աթենասը մեր զորքերը ետ դարձրեց,
 755 Հենց այդտեղ էլ սպանեցի վերջին քաջին: Աքայացիք
 Բուբրադիոնից ձիերն արագ ետ քշեցին զեպի Պիլոս՝
 Փառք հնչելով աստվածահայր անմահ Զևսին ու Նեսթորին:
 Ոհ, մարդկանց մեջ այդպէս էի մի ժամանակ ևս իսկապէս:
 Իսկ Աթիլեան իր զորութեանն իր անձին է լոկ նվիրում,
 760 Բայց երբ զորքը մեր կործանվի՝ այնժամ անշուշտ լաց կլինի:
 Ախ, սիրելիս, չէ՞ որ մի օր քեզ խրատեց հայրդ Մենիտ,
 Երբ Ֆրիասից քեզ տուաքեց Ագամեմոնոն արքայի մոտ.
 Ես և Ոդիսն աստվածազոր, որ Պելիսի տանըն էինք,
 Այն ժամանակ լսում էինք, թե ինչ խրատ տվեց նա քեզ:
 765 Եկել էինք մենք Պելիսի վայելչաշեն տունն անարատ՝
 Զորահաւաք կատարելու բերրի երկրում արքայացոց:
 Այդ տանը մենք հանդիպեցինք Մենիտոսին աստվածասուն,
 Քեզ և, քեզ մոտ, Աթիլեանին: Իսկ ծեր Պելիսը ձիավարժ
 Այրում էր գեր եղան ազդրը ամպահալած Զևսի պաշտօնի:
 770 Գաւթում կանգնած, ձեռքին բռնած փայլենազարդ սակե բաժակ,
 Թափում էր նա բոցի վրա շողշող գինին իբրև զոհմունք,
 Այդ ժամանակ դուք պատրաստում էիք միսը մորթած եղան:

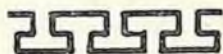
- Երբ Ողիսեսն ու ես եկանք՝ ինքն Աքիլլեսը, ղարմացած,
 775 Վազեց մեր կողմ, բռնեց մեր ձեռքն ու ներս տարավ և նստեցրեց,
 Նա ճոխ հյուրույթ մեր դեմ դրեց, ինչպես պատշաճ է հյուրերին:
 Երբ հաղեցանք փարվամ ու ճոխ կերուխումով մենք լիապես,
 Այնժամ խոսքըս ձեզ ուղղեցի, հորդորեցի հետեւ մեզ:
 Բորբոքվեցիք դուք խանդավառ, իսկ նրանք ձեզ խրատ տվին:
 780 Ծերով Պելիան իր զավակին՝ Աքիլլեսին խորհուրդ տվեց
 Լինել միշտ քաջ և շարունակ ուրիշներին գերազանցող:
 Եվ Արթուրյան Մենիտոսը այնժամ այսպես խրատեց քեզ.
 «Ո՛վ որդյակ իմ, իր ծագումով Աքիլլեսը բա՛րձր է քեզինից,
 Դու տարիքով մեծ ես, այս, բայց գերազանց է նա ուժով.
 Միշտ խրատիր նրան, որդի՛ս, և խորհուրդներ առն իմաստուն,
 785 Ղեկավարի՛ր, բարի դործում քեզ նա անշուշտ պիտի լսի»:
 Ծերովն այդպես քեզ խրատեց: Ո՛հ, մոռացի՛ւ ես միթե դու:
 Գեթ դո՛ւ հզոր Աքիլլեսին մի բան ասա, դուցե լսի,
 Եվ, ասածով, քո խորհուրդը դուցե շարժի սիրտը նրա,
 Քանզի հզոր և ազդեցիկ է հորդորանքը ընկերոջ:
 790 Եթե նրա սիրտը հիմա կաշկանդված է մի հմայքով,
 Եվ կամ մայրն է Զեւսի կողմից հայտնել նրան որեւէ բան,
 Թող դոնե քե՛զ թույլ տա կռվել զորքերի հետ Միրմիդոնի.
 Այդպես դուցե դանապացոց համար դառնաս փրկիչ մի լույս:
 Թող տա նաև պերճ զենքերն իր, որ նրանցով դուրս գաս կռվի:
 795 Դուցե այնժամ տրուվադացիք քեզ նրա տեղ ընդունելով՝
 Դադար տան այս ահեղ կռվին, և շունչ քաշեն աքայացիք,
 Որոնք տանջված են չափազանց, քանզի կռվում հանգիստն է կարճ:
 Դուք, թարմ զորքերդ հեշտությամբ մեր նավերից, վրաններից
 Կհալածեք տրուվադացոց հոգնած զորքը դեպի քաղաք»:
 800 Այդպես խոսեց, սիրտը հուզեց կրծքի տակ քաջ Պատրոկլոսի,
 Որ նավերի մոտով քայլեց դեպ Աքիլլեսը էակյան:
 Բայց երբ հասավ աստվածադարմ Ողիսեսի սև նավի մոտ,
 Ուր առյանն էր ժողովրդի, կար դատաստան, հրապարակ,
 Որտեղ կանգնած էին անմահ աստվածների բաղինները,
 805 Նա հանդիպեց վիրավորված՝ էվամոնյան էվրիպիլոս
 Քաջազունին, որի ազդրում նետը վարսված էր տակավին:
 Կռվից դարձած, կաղում էր նա, ռաից զլուխ քրտինքի մեջ,
 Որն հոսում էր առվակի պես, իսկ ծանրախոց վերքից նրա
 Թուխ արյունն էր ցայտում առատ, թեպետ ուշքը չէր կորցրել դեռ:
 810 Տեսավ նրան ու շատ խղճաց քաջ Մենիտյանն աղնվադույն,
 Եվ, կարեկից նրա ցավին՝ այս խոսքն ասաց նա բարձրաձայն.

«Այլա՞ղ, դժբա՛խտ դանայական առաջնորդներ և իշխաններ.
Հեռու երկրից, ընկերներից, մի՞թե ճարպով ձեր սպիտակ
Դուք ստիպված եք հագուրդ տալ ժիր շներին տրովադական:
315 Բայց դու հիմա ինձ ա՛յս ասա, աստվածասո՞ւն էլրիպիլոս.
Կղիմանա՞ն քայացիք քաջ Հեկտորի ահեղ ուժին,
Թե՞ հենց հիմա կոտորվում են՝ հաղթահարված նրա տեգից»:

Եւլ վիրավոր էլրիպիլոսն պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Քա՛ջ Պատրոկլոս, քայացիք ոչ մի պաշտպան չունեն հիմա,
320 Շուտով վերջին ապաստանը պիտի փնտրեն սև նավերում,
Քանդի նրանք, որ զորքի մեջ հերոս էին և քաջազոր,
Պառկած են արդ նավերի մոտ՝ նետահարված, ու վիրավոր
Հարվածներից տրովադացոց, որոնց ուժն է սաստիկ աճում:
Բայց սպասի՛ր, ինձ տար դեպի իմ նավը սև, կտրիր-հանիր
325 Նետն իմ վերքից և գոլ ջրով սև արշուներ լրվա շուտով,
Փրկիր դու ինձ, դեղ դիր վերքիս, դիր ամոքիչ սպեղանի:
Ասում են, այդ գործն ուսել ես դու մեծազոր Ափիլլեսից,
Իսկ նա ուսել է Քիռոնից՝ արդարագույն մարդածիուց.
Մինչդեռ զորքի բժիշկները՝ Պոդալլիքը և խորագետ
330 Մաքավոնը, — մեկը, կարծեմ, վիրավոր է և վրանում
Հիմա պառկած անօգնական՝ կարոտ է դեռ շտապ բուժման,
Մյուսը ռազմի դաշտումն է դեռ և կռվում է թշնամու դեմ»:

Պատասխանեց նրան իսկույն Մենիտի քաջ, ազնիվ որդին.
«Ի՞նչ վախճան է ունենալու այս ամենը, ո՞վ էլրիպիլ:
335 Ի՞նչ պիտ անենք: Ես գնում եմ, որ ծանուցեմ Ափիլլեսին
Ի՞նչ որ ասաց ծեր՝ Նեսթորը, վեհ պահապանն արջացոց,
Բայց և այնպես ես չեմ թողնի քեզ ցավի մեջ՝ անօգնական»:

Ասաց, զրկեց աղգապետին, տարավ նրան դեպ վրանը:
Ծառան, նրանց նկատելով, փռեց կաշին արջառենի:
340 Նա պառկեցրեց, սուր դանակով կտրեց-հանեց նետը դաժան
Եւլ գոլ ջրով լվաց իսկույն վերքը պատող արշուներ սև:
Դառն արմատի փոշին իբրև ախտաբույս դեղ և սպեղանի՝
Ցանեց ձեռքով վերքի վրա. փոշին իսկույն ցավը կտրեց,
Եւլ ցամաքեց խոցը շուտով, ու դադարեց հոսքը արյան:

ԵՐԳ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒՆԲՈՐԴ

ՊԱՐՍՊԱՄԱՐՏ

- Այդպես բռնվում էր վրանում վիրավորված էլրիպիլին
Մենիտոսի քաջ զավակը: Մինչ արգիվանք լու տրավացիք
Կռվում էին ամբսվելով: Բայց դանայանց շէր պաշտպանում
Ո՛չ փոսը լայն, ո՛չ պարիսպը ամրակառույց, որ կանգնեցին
5 Իբր անկործան և հազը՛ պատվար սե նավերին, և որի շուրջ
Փոս փորեցին, բայց փառավոր զոհ չտվին աստվածներին,
Որ պաշտպանեն նրանք նավերն և ավարը բյուրարազում:
Ամբոթյունն այդ ստեղծված էր անմահների կամբին ընդդեմ,
Ուտի չեղավ երկրի վրա հավերժական մի կառուցվածք:
10 Դեռ կայուն էր և անսասան հսկարտ պարիսպն այդ աքայանց,
Քանի ողջ էր մեծ Հեկտորը և Աքիլն էր քինախնդիր,
Քանի կանգնած էր անկործան զեռ քաղաքը Պերիամոսի:
Բայց երբ արդեն կործանվեցին տրոլադական քաջերն հզոր,
Իսկ արգիվանց զորքից շատերն ընկան, շատերն էլ փրկվեցին,
15 Երբ տաս տարին լրանալիս Իլիոն քաղաքը խորտակվեց,
Եվ նավերով արգիվացիք վերադարձան քաղցր հայրենիք,
Այնժամ միայն որոշեցին Ապոլլոնն ու Պոսիդոնը՝
Ոչնչացնել զոռ պարիսպն այդ, նրա վրա ուղղելով ուժն
Եվ զայրույթը Իդա լեռից ծովը թափվող հորդ գետերի՝
20 Հեպտապոռի և Ռեզոսի, Էսոպոսի և Կարեսի,
Գրենիկոսի և Ռոդիոսի, աստվածային Սիրմանդերի,
Սիմովեսի,— որոնց ափին չարագածան ոչնչացան
Բյուր կորդակներն ու վահաններ և կիսաստված քաջեր հզոր:
Ինքն Ապոլլոնն ուղղեց հեղեղն այդ գետերի գեպի պարիսպ:

- 25 Հեղեղն ինն օր զարկվեց նրան, Զեան էլ անվիրջ անձրև տեղաց,
Որ պարիսպը այդ ամրակուռ՝ քանդվի, ծովի տակը անցնի:
Երկրասասանն ինքը այնժամ, ձեռքը առած եռաթանին,
Զուրն էր նետում բոլոր քարերն ու գերաններն հիմքերի հետ,
Որ աքայանք մեծ տքնովյամբ կերտել էին ու կառուցել:
- 30 Այդ բոլորը քանդեց, հարթեց մինչև հողմուտ Հելլեսպոնտը:
Կործանելով պարիսպն հզոր, նա ավազով համատարած
Կրկին ծածկեց ծովափը մեծ, դետերն ուղղեց դեպ հունը հին,
Որով մինչ այդ գեղեցկացայտ հոսում էր հորդ ջուրը նրանց:
- Այգայն էին նախորոշել անելիքը հետագայի
- 35 Պոսիդոնն ու Ապոլլոնը: Մինչ ընդում էր գոռ մարտն ահեղ.
Շուրջն ամրակուռ այդ պարսպի: Բնդում էին գերանները
Հիմնակործան մարտկոցների: Զեա աստծու մտրակներից
Հաղթահարված, խուճապարար քաջ Հեկտորից ահաբեկված,
Աքայացիք խոնվել էին նավերի շուրջը խորագոգ:
- 40 Իսկ Հեկտորը, առաջվա պես, մոնչում էր ինչպես մորիկ,
Ինչպես կինճը կամ առյուծն այն, որ ահարկու և մոլեգին,
Շրջապատված որսկաններով և շներով, գոռում է գոռ.
Որսորդները պարսպաձև, միմյանց կողքի ընդհուպ կանգնած,
Ընդիմանում են դադանին, և տեղում է հաղթ ձեռքերից
- 45 Սլաքների տարափն ահեղ: Բայց գաղանն է սրտով անվախ,
Նա չի դողում, չի էլ փախչում, այլ կործանվում է քաջությամբ:
Նետվում է նա մե՛րթ աջ, մե՛րթ ձախ, փորձում շարքերն որսկանների,
Եվ ո՛ւր էլ որ ցատկում է նա՝ նահանջում են մարդկանց շարքերն:
Այգպես էր և Հեկտորն ուժգին թռչում, սուրում ամբոխի մեջ
- 50 Եվ հորդորում քաջ զորքերին՝ խրամն անցնել, ցատկել այն կողմ:
Զինքն անցնել չէին կարող, և կարկառած փոսի եղրին՝
Սարսափահար փնչում էին և ծառանում խրխնջալույ:
Ահուհի էր խանդակը խոր, և հեշտ չէր այն ցատկել-անցնել,
Քանզի կային խրամի շուրջ խիստ զառթափ խորխորաաներ,
- 55 Իսկ եղբերին սուր ցցերով պատնեշակապ կար վերելից:
Ամուր էին ձողերը այդ, բարձր ու կայուն, որ աքայանք
Կանգնել էին իբրև արգելք ընդդեմ ահեղ գրոհների:
Զին չէր կարող շքեղ կառքով իջնել խորքը այն խանդակի,
Լուկ հետևակն էր փորձ անում որևէ կերպ այն անցնելու:
- 60 Եվ մոտ գալով՝ Պոլիդամը քաջ Հեկտորին այս խոսքն ասաց.
«Ո՛ւր քաջ Հեկտոր, զորավարնե՛ր տրովադական և դաշնակից,
Իդո՛ւր ենք մենք մեր ձիերին քշում խորունկ խանդակի մեջ.

- Անանցնելի խրամ է դա. շուրջը ցցված են պինդ ձողեր,
 Իսկ մյուս կողմում աքայացոց ամրակառույց պատվարն է կուռ:
- 65 Հնար չկա փոսը իջնել և ձիերով մարտել այնտեղ.
 Այդ նեղվածքում հեշտ կարող են կոտորել մեր զորքը ամբողջ:
 Բայց, արդարև, եթե Զեար որոտաձայն մտադիր է
 Ոչնչացնել աքայացոց և մեզ օգնել այսուհետև,
 Ինքս կուզեմ, որ գլուխ դա, իրագործվի դա անհասլուղ.
- 70 Թող կոտորվեն անփառունակ աքայացիք այստեղ,— հեռո՛ւ
 Քաղցր Արգոսից: Սակայն եթե նրանք շարժվեն կտր նավերից
 Ու մեզ քշեն, խառնաշփոթ պիտի թափվենք մենք փոսի մեջ.
 Եվ, կարծում եմ, թե այդ դեպքում չի դառնվի մեկին ու մեկը,
 Որ ետ դառնալ կարողանա և մեր բոլը տանի քաղաք:
- 75 Ուստի լսե՛ք, բարեկամներ՝, և խորհուրդն իմ կատարեցեք.
 Թող որ պահեն մեր ձիերին կառավարներն այս փոսի մոտ,
 Իսկ մենք ոտով, սպառազեն, հագած զրահ պղնձակուռ,
 Հետևելով քաջ Հեկատորին, կանցնենք առաջ: Եվ աքայանք
 Չեն կարող մեզ ընդդիմանալ, եթե նրանց մահն է հասել:
- 80 Այդպես ասաց Պոլիդամասն: Հավանելով խորհուրդը այդ,
 Կառքից դետին ցատկեց Հեկտոր՝ զենքերն հագին շողշողենի:
 Զխամարտը բոլոր քաջերը թողեցին, և ձիերից
 Ցած իջնելով, հետևեցին աստվածակերպ քաջ Հեկտորին:
 Ամեն մեկը այդ անելով, պատվեր տվեց կառավարին՝
- 85 Պահել ձիանց խառնակի մոտ՝ սարքավորված և պատրաստի:
 Մինչդեռ իրենք խիտ խմբերով, հինգ ջոկատի բաժանվելով,
 Անցան առաջ,— և իրենց հետ զորավարները միասին:
- Պոլիդամասն և Հեկտորը գլուխն անցան այն խմբերի,
 Որոնք իրոք ամենից շատ քաջալերված, հրաբորբոք
- 90 Տենչում էին քանդել պարիսպն և մարտնչել նավերի մոտ:
 Նրանց մեջն էր և Կեբրիոն: Իսկ նրա տեղ ձիերի մոտ
 Հեկտորն այնտեղ նշանակեց ավելի թույլ կառավարին:
 Երկրորդ խմբի պետն էր Պարիս, Ադենորը և Ալկաթոսն:
 Երրորդ մասին՝ առաջնորդ էր Հելենոսը և Դեիֆոբ —
- 95 Զույգ զավակներն Պերիամոսի և բացի այդ՝ քաջն Ագիլոս.—
 Հերթակորդի՝ մեծն Ագիլոս, որ եկած էր Արիսբեից —
 Սեկկեսյան հորդ ջրերից՝ հրաբորբոք իր ձիերով:
 Չորրորդ խմբի առաջնորդն էր քաջ էնիասը Անքիզյան
 Եվ նրա հետ Անթենորի երկու որդին տրովադացի —
- 100 Քաջահմուտ պատերազմող՝ Արքիլոքոսն և Ակամաս:

Իսկ դաշնակից զորքի գլուխն էր Սարգեդոն, որը սակայն
 Իր հետ վերցրեց Գլավկոսին և Աստերոս մեծ հերոսին,
 Որոնք նրան, իրենից դատ, թվում էին հզորագույն,—
 Մինչդեռ ինքն էր ամենաքաջ մեծագործը ու վեհագույն:
 105 Այդպես նրանք միմյանց ընդհուպ և ամրակուռ վահաններով,
 Դեպ դանայանք անցան խիզախ և մեծակարծ մտածելով,
 Թե աքայանք չեն գիմանա, այլ կթափվեն նավերի մեջ:

Բոլորն այդպես՝ և տրովացի, և զորքերը դաշնակցային
 Պոլիդամաս անրիժ քաջի խրատն իսկույն ընդունեցին:
 110 Մեկը միայն,— արանց իշխան Ազիվոսը Հերթակոսյան,—
 Խանդակի մոտ շուգեց թողնել կառապանին և ձիերը,
 Այլ հարձակվեց իր ձիերով դեպի նավերն արագասահ:

Խելացնող, նա չի կարող խույս տալ դաժան իր օրհասից
 Եվ ալեքսա նա՝ ինքնապանծ, շքեղ կառքով ու ձիերով
 115 Նու չի դառնա խոր նավերից դեպ հողմակոծ Իլիոնը սուրբ,
 Քանզի ահա շարաբաստիկ բախտը որսաց արդեն նրան,
 Նախ, նիզակով պերճապայծառ Իդոմենեոս Դեկալցոնի:
 Նա սլացավ դեպ նավերի ձախակողմը, ուր աքայանք
 Փախչում էին ռազմադաշտից, կանգնած իրենց կառքերի մեջ:
 120 Այդ կողմն ահա նա սրընթաց քշեց ձիերն արագավազ,
 Սակայն այնտեղ նա շտեսավ փակված դռներ, նիզ ու փականք:
 Այդ գոները պահվում էին առանց փակի ու լայն բացված,
 Որ փրկվեին մարտակոթից դեպի նավեր փախչողները:
 Այդ կողմ քշեց ձիերն արագ. նրան շատերն հետևեցին,
 125 Թունդ գոռալով և կարծելով, թե արգիվյանք չեն գիմանա,
 Այլ կփախչեն խուճապահար և կթափվեն նավերի մեջ:
 Ոհ, հիմարներ,— նրանց այնտեղ՝ դռների մոտ հանդիպեցին
 Երկու հերոս,— մեծահոգի լափիթացոց քաջերն հզոր,
 Մեկը զավակն էր գերազոր Պիրիթոսի՝ Պոլիպիդեսն,
 130 Երկրորդն էր քաջ Լեոնիդեսն, Արեսի պես մարդակոտոր:
 Այդ երկուսը կանգնած էին դարբասի մոտ բարձրակառույց,
 Ինչպես լեռանց ուսին՝ կանգնած բարձրակատար երկու կաղնի,
 Որոնք, երկայն արմատները լայն տարածած հողի խորքում,
 Միշտ աննկուն գիմանում են ահեղ հողմին ու անձրևին:
 135 Այդպես նրանք, իրենց ուժին և քաջությանն ապավինած,
 Անգ սպասում էին անվախ դրոհ տվով Ազիվոսին,
 Երբ թշնամիք, բազմաբազում վահանները վեր կարկառած,
 Խմբված շուրջը Ազիվոսի, Օրեստեսի, Յամենոսի,

- 140 Էնոմալնի ու Թոռլնի, Ազիվոսյան Ագամասի,—
 Գոռղոռալով գրահեցին զեղեցկակերտ պատվարը մեծ.—
 Այնժամ այն զույգ լափիթացիք պղնձազեն արայացոց
 Քաջակերում էին կռվել ու սլաշտպանել նավերը սև,
 Բայց տեսնելով, որ տրովացիք զեպի պարիսպն արշավեցին,
 Իսկ դանայանք նահանջեցին խուճապահար աղմկելով,
 145 Նրանք երկուսն իսկույն հեծ գուրս վաղեցին դարբասներից
 Եվ կռվեցին, ինչպես վայրի վարաղներն այն, որ լեռներում,
 Հանդիպելով հրոսակի որսկաններին ու շներին,
 Թունդ նետվում են այս ու այն կողմ, ջարդում թփերը անտառի,
 Պոկում ծառերը արմատից, և ժանիքներն են կափկափում,
 150 Մինչև ուժգին տեղն ուրուրեք նրանց հուզին անդ շկորզի:
 Այդպես նրանց կրծքի վրա, գոռ թշնամու հարվածի դեմ,
 Թնդաց պղինձը փայլաշող: Կռվում էին նրանք հուժկու՝
 Խրախուռված իրենց ուժով և քաջությամբ բնկերների.
 Եվ արայանք, պաշտպանելով զորքն ու նավերն ու կյանքն իրենց,
 155 Բարձրակառույց աշտարակից պոկում էին հսկա քարեր
 Եվ թշնամու գլխին թափում: Ինչպես դաժան ձյունն ու բուրբը,
 Փոթորկալից մութ ամպերից, մրրկվելով, տեղում են ցած,
 Թափվում, ծածկում են ամենուր լայն դաշտերը արգասաբեր,—
 Այդպես ահա բյուր ձեռքերից արայացոց ու տրովացոց
 160 Տեղում էին նիզակ ու նետ: Իսկ այն հսկա քարերի տակ
 Թնդում էին սաղավարտներն ու վահանները կմբալոր:

- Տեսնելով այդ՝ խոր հառաչեց և, աղյուրերը իր թակելով,
 Հերթակոսյան Ազիվոսը աղաղակեց ցատումնալի.
 «Եվ դո՛ւ, ո՛ւ վ Զևս ասպարակիր, խաբել զիտես խարդախաբար.
 165 Իմ մոքովը չէր էլ անցնի, որ դյուցազներն արգիլական
 Կկարենան զիմանալ մեր ձեռքի ուժին անպարտելի:
 Ինչպես վայրի մեղուները կամ պիծակները երփներանգ,
 Որոնք իրենց բուռն են շինում առապարոտ ճամփի վրա
 Եվ բներից չեն հեռանում ու կատաղած հարձակվում են
 170 Ոսոխ ու շար մարդկանց մրա՝ հանուն իրենց ձագուկների,—
 Այդպես սրանք, այս երկուսով, ձեռք չեն քաշում դարբասներից,
 Մինչև որ կա՞մ իրենք հաղթեն, կա՞մ մեր ձեռքով ընկնեն պաղտված»:

- Այդպես ահա աղաղակեց, բայց չսեց Զևսը նրան,
 Որը սրտանց փափաղում էր բազմապատկել փառքն Հեկտորի:
 175 Իսկ այլ քաջերն այլ դուռն մոտ դարկվում էին կատաղաբար:
 Բայց ծա՛նք է ինձ այդ ամենը պատմել հիմա աստվածաբար:

Հանկարծ ամբողջ պատենշի շուրջ բարբոթելէջ գոռ ճակատամարտ՝
Զարհուրելի քարակարկուտ և հրաշայտ մարտակոխիլ:

180 Սրդիվացիք, թեպետ լքված, նավերն էին խիստ պաշտպանում.
Մռայլ էին և դանայանց կռվին օգնող աստվածները:

Բերրոքեցին Լափիթյաններն ահեղ կռիվ և կոտորած:

Պերիթովի զավակն հզոր, Պոլիպիդեսը հաղթական,
Զարկեց տեղով Դամասոսի պղնձակերտ սաղավարտին.

185 Զդիմացավ պղնձակուռ սաղավարտն այդ. սուր պղինձը
Զարդեց իսկույն և շեշտակի մեխիվեց նրա զանգի խորքը
Եվ ուղեղը խառնեց արյամբ ու խորտակեց կյանքը իսպառ:
Այնուհետև նա ջախջախեց Օրմենոսին և Պիլոնին:

Իսկ Լևոնդեսն Արեսածին տեղ-նիզակով իր սրասայր

Խորունկ խոցեց գոտու տակից, Անտիմաքսան Հիպպոմաքին:

190 Ապա քաջը, դուրս քաշելով խոր պատյանից իր սուսերը,
Ամբոխի մեջ սուղիվեց արագ և հարվածեց Անտիփատին,
Որն և իսկույն գետնաթափալ դարկիվեց հողին, պորտովն ի վեր:
Քաջ Լևոնդեսն այնուհետև Քամենոսին, Օրեստեսին
Ու Մենովին դարկեց-զցեց արգասաւոր դետնի վրա:

195 Եվ երբ նրանք ընկածներից կապտում էին զենքերը պերձ,
Պոլիդամի և Հեկտորի հետ միասին վրա հասավ
Զորագունդը քաջամարտիկ բյուր պատանյաց, որոնք սաստիկ
Տենչում էին քանդել պարիսպն ու հրկիզել նավերը սև:

200 Սակայն գոռող այդ քաջերին,— որ լայնաբաց խանդակի մոտ
Խորհում էին ինչպես անցնել,— անդ հրեաց մի մեծ հրաշք.
Բարձրասլաց մի մեծ արծիվ հայտնվեց զորքի ձախակողմից՝
Ծանկերի մեջ բռնած մի օձ արշունախում և ահուելի.

Կենդանի էր տակավին օձն ու դեռ կռւում էր կատաղի.

205 Նա գալարվեց, խայթեց կուրծքը իր գերողի՝ վզի մոտը,

Եվ արծիվը, վիրավորված, իսկույն օձին զցեց զետին:

Վերևից օձն հանկարծակի թափով ընկավ զորքերի մեջ,

Իսկ արծիվը ճիշդ արձակեց և հողմահար թռավ հեռու:

Զարհուրեցին տրովադացիք, տեսնելով օձն այդ գալարուն,

Որ ընկած էր նրանց առաջ իբրև նշան Զևս-զգոնի:

210 Պոլիդամասն այն ժամանակ ուղղեց իր խոսքը Հեկտորին.

«Դու միշտ, Հեկտոր՝, ինձ կշտամբում, պարսավում ես, երբ ժողովում

ես խոսում եմ ճշմարտացի, և դու երբեք չես հանդուրժում,

Որ ատյանում կամ կռվի մեջ մեկն ու մեկը ժողովրդից

Քեզ առարկի, այլ սիրում ես լոկ անձնիշխան լինել այդպես:

- 215 Բայց ես նորից ձեզ կասեմ այն, ինչ որ արդար է ինձ թվում.
Պետք չէ շարժվել դեպ նավերը դանալացոց և անդ մարտել:
Կարծում եմ, որ կկատարվի, ասածիս պես, եթե իրավ
Այդ թռչունը մի նշան էր տրուվագացոց, որոնք հիմա
220 Զուր ջանում են խրամն անցնել: Այն արծիվը երկնասուլայ,
Որը կարմիր և վիթխարի օձ էր տանում մազիկներով,
Անցավ դորբի ձախակողմից, ասլա նա ցած գցեց նրան,
Զկարեցավ բռնն իր հասնել, որ ձագերին կեր դարձնի տյն:
Այդպես և մենք՝ թեև դարբասն ու պարիսպը քաջացոց
Կխորտակենք մեր դորությամբ և կվանենք դանալացոց,
225 Բայց նավերից, ցաք ու ցրիվ, ետ կդառնանք նույն ուղիով,
Գետինն թողած բյուր արովացոց, որոնց քաջաղն արգիլացիր
Պիտ շախջախեն սուր պղնձով՝ պաշտպանելով նավերն իրենց:
Ու ճիշտ այդպես պիտի մեկներ և դուշակը, որն իր սրտի
Խորհրդով է ամենիմաց, և որին ազդն է ունկնդիր»:
- 230 Խեթ նայելով՝ կորդակաճոճ Հեկտորն իսկույն պատասխանեց.
«Պոլիդամա՛ս, ճառերը այդ հաճո չեն ինձ ամենեին.
Կարող էիր դու մի ուրիշ և օգտակար խորհուրդ տալ մեզ,
Սակայն եթե անկեղծ սրտով ասացիր դու խոսքերը այդ,—
235 Խելքդ, ուրեմն, աստվածները քեզնից կորզել են, հիրավի:
Այդպես, դու ինձ պատվիրում ես անտես անել կամքը հավերժ՝
Որոտաձայն Զևս-դդոնի, որն ինձ հայտնեց ու խոստացավ:
Ուզում ես դու, որ հավատամ թռչուններին ես սավառնող,
Մինչդեռ նրանց ատում եմ ես, չեմ էլ խորհում ես այն մասին՝
Հավերժ արդյոք թռչում են ա՞ջ — դեպի արևն ու Արշալույս,
240 Թե՞ դեպի ձախ են սլանում — դեպի խավարն արևմուտքի:
Պետք է միայն հնազանդվենք ամենազոր կամքին Զևսի,
Որը տերն է բոլոր մարդկանց և երկնավոր աստվածներին:
Լինել պաշտպան հայրենիքին — այդ լա՛վ է քան հավահմայն:
Կամ ի՞նչ ես դու այդպես դողում պատերազմի բախումներից,
245 Իսկ եթե մենք, ճիշտ կոտորվենք արգիլական նավերի մոտ,
Բերևա այնժամ մահվան երկյուղ դու այլևս չես ունենա:
Միտ էլ չունես, որ դեմ առ դեմ պատերազմես թշնամու հետ:
Սակայն եթե խույս տաս կովից և կամ աշտեղ մեկն ու մեկին
Դու համոզես քո խոսքերով, որ խուսափի ահեղ կովից,
250 Այնժամ կընկնես իմ այս տեղով և քո հոգին կկործանես»:

Այդպես ասաց, անցավ առաջ. և հետևեց զորքը նրան
Զարհուրելի դոռգոռալով: Սակայն Զևսը կայծակնացող

- Իդա լեռից բորբոքեց հողմ և փոթորիկ դաժանագույն,
 Փոշին քշեց դեպի նավերն ու աքայանց ոգին հանդերեց,
- 255 Եվ առավել բազմապատկեց փառքն Հեկտորի և տրովպոց:
 Աստվածային հրաշքներով և քաջությամբ խրախուսված՝
 Տրովպոցացիք ջանում էին քանդել պատնեշն աքայական.
 Քանդում էին մարտկոցները, պոկում էին կռու բուրգերի
 ժանիքները, շարժում ցցերն ու քարերը այն վիթխարի,
- 260 Որոնք թաղված էին հողում, իբրև հիմքեր մարտկոցների.
 Քանդում էին հավատալով, որ կցրեն պատնեշն արագ:
 Բայց աքայանք չէին փախչում. նրանք, կաշվե վահաններով
 Ծածկած այնժամ մարտկոցները, նիզակ ու քար էին թափում
 Պարըսպի դեմ պատերազմող ոսոխների զլուխներին:
- 265 Զույգ Այասներն այդ ժամանակ, բուրդերն ամուր պահպանելով,
 Շրջում էին անդ ամենուրեք, հորդոր կարդում աքայացոց՝
 Ոմանց խոսքով սրտազրավ, ոմանց էլ խիստ կշտամբելով,—
 Ում որ այնտեղ տեսնում էին մարտը լքած կամ հուսահատ.
 «Մ՛վ սիրելի արգիլացիք, դերազանցնե՛ր և միջակներ,
- 270 Դուք, նվաստներ ուզմի դործում,— քանզի, չէ՞ որ պատերազմում
 Հավասար չեն մարդիկ բնավ,— ամենքս էլ մեծ գործ ունենք աստ:
 Դուք ինքներդ էլ տեսնում եք այդ: Արդ՝ թող ոչ ոք չմտածի,
 Գոռ աղմուկից ահարեկված ետ դառնալ դեպ նավերը սև,
 Այլ իրարու միշտ սիրտ տալով և համերաշխ շարժվեք առաջ,
- 275 Եվ դուցե թե կայծակնացու Օլիմպացին՝ Զևսը մեզ տա՝
 Վանել մարտը և թշնամուն քշել դեպի իր քաղաքը»:
- Այդպես նրանք հորդորեցին: Բորբոքվեցին աքայացիք:
 Ինչպես ձյունն է երկրի վրա թափվում վարար ու խառնախիտ,
 Երբ ձմռանը Զևսն երկնահայր, վեր բարձրացած, ձյուն է տեղում,
- 280 Ցանկանալով ցույց տալ մարդկանց զորությունը իր նետերի.
 Երբ զսպելով հողմերն համայն, ձյուն է մաղում և ծածկում է
 Կատարները բարձր լեռանց, ժայռ և բլուր ու սարավանդ,
 Մարդկանց արտերն ու ծաղկարեր դաշտերը լայն, ճեքմակ ծովի
 Նավակայանն ու ավեր լայն, և այնժամ լուի ալիքներն են
- 285 Կլանում անդ ձյունն անդադար, թույլ չտալով, որ նա նստի,
 Բայց ծածկում է ձյունն ամեն ինչ, ցած թափվելով Զևսի կամքով,—
 Այդպես այնտեղ երկու կողմից տեղաց տարափը քարերի,
 Որ թափեցին միմյանց դիմի տրովպացիք և արգիլյանք,
 Եվ պատնեշի շտրջը թնդաց այնժամ աղմուկ մի ահռելի:

- 290 Բայց ոչ Հեկտորն, ոչ էլ դորքը տրովադական չէին կարող
 Ջարդել գոները պարսպի, նիզերը մեծ, եթե Զեւսը
 Չըզրգուեր արգիվյանց դեմ իր մեծ զավակ Սարպեդոնին՝
 Ինչպես հոր հազի առյուծին մի կորեղջյուր արջաուի դեմ:
 Իսկույն եւթ հերոսը քաջ վեր կարկանդ թուրակերտ,
- 295 Պղնձաշէն, շրեղադարդ ու դարբնադոդ իր վահանը,
 Որ կոփել էր դարբինն հմուտ, ներքուստ ամուր ու եղնամուրթ,
 Շուրջանակի հյուսված շրեղ և ոսկեկուռ ճիւղտներով:
 Այդ վահանն իր առջև բռնած և ճոճելով երկու նիզակ՝
 Գրոհ տվեց, ինչպես առյուծն արյունատենչ ու լեռնային,
- 300 Որն անոթի, բայց խիստ զորեղ, ոչխարներ է փնտրում հուժկու,
 Ուստի ջանում է մուտք գործել ամուր փակված փարախի մեջ,
 Բեկ տեսնում է իր աչքով, որ հովիվներն աշտենավոր
 Եվ գամփոռներն արի և ժիր պահպանում են հոտն աշալուրջ:
 Եվ չի ուզում նա հեռանալ այդ փարախից առանց որսի,
- 305 Ուստի ցատկում է բակի մեջ, հափշտակում է մի ոչխար
 Կամ տապալվում է ինքն այնտեղ՝ քաջ ձեռքերով նետահարված.—
 Այդպես ահա աստվածակերպ Սարպեդոնին սիրտն իր մղեց
 Նետվել դեպի պատանշը մեծ և խորտակել մարտկոցները:
 Եվ նա ասաց Հիպոլոքսան Գլավկոսին. «Ինչո՞ւ են մեզ,
- 310 Ո՞վ Գլավկոս, Լիկիայի մեջ խնջուկներում միշտ մեծարում
 Պատվո տեղով, կերուխումով և զինելից ճոխ բաժակով,
 Ինչո՞ւ այնտեղ նայում են մեզ իբրև անմահ աստվածների,
 Ինչո՞ւ են մեզ Քսանթոս գետի ափին տրվել հողամասեր,
 Արդասավոր այգեստաններ, ցորենարեր արտեր ու դաշտ:
- 315 Արդ՝ վայել է մեզ, առաջնորդ դյուցազուներիս, որ մենք լինենք
 Լիկիական նախահարձակ քաջերի մեջ ու հազի կովներ,
 Որպեսզի անդ, մեր Լիկիայում, այս խոսքն ասի ամեն մի մարդ.
 «Անփառունակ արբաներ չեն, որ իշխում են մեզ, Լիկիայում.
 Նրանք առատ վայելում են միշտ պարարուն, դեր ոչխարներ,
- 320 Եվ խմում են քաղցր զինին, բայց և զիտեն հրաշալի
 Պատերազմել նախահարձակ խմբերի մեջ իբրև քաջեր»:
 Աղնի՞վ ընկեր, եթե ահեղ պատերազմից խուսափելով՝
 Այս աշխարհում մենք լինեինք հավերժակյաց, անծերական,
 Այնժամ ինքս չէի նետվի թշնամու դեմ ահեղ կովի
- 325 Եվ քեզ նույնպես չէի կանչի դեպի մարտը փառապարգև:
 Սակայն մահվան բազում գործեր շրջապատում են հիմա մեզ,
 Եվ չի կարող մահկանացուն խույս տալ, փրկվել այդ վիճակից:
 Շարժվե՞նք առաջ, որ փա՛ռք շահենք, կամ փառքը տանք

սարիշներին»:

Այդպէս տաաց: Եւ Գլավկոսն հնազանդվեց նրան անմեղծ,
330 Եւ երկուան էլ իսկույն անցան լիկիացոց զորքի առաջ:

Խիստ զարհուրեց, երբ այդ տեսաւ Մենեսիւսը Պետեկոյան,
Քանդի դեպի բուրդը նրա ուժն էր շարժւում աղետաբեր.
Շուրջը նայեց, որ արայանց դշուցազններից մեկն ու մեկին
Կանչի շուտով — գալ և վանել այդ ազետը ընկերներէից:
335 Ինչպէս նաև իր վրանից նոր դուրս եկած քաջ Տեկրոսին:
Բայց կարելի բան չէր բնավ, որ իր գոռոցն հասներ նրանց,
Այնքա՞ն ուժղին էր զղիւրդը, իսկ ձիազէս կորդակների
Եւ ջախջախովոյ վահանների շունդն հասնում էր մինչ երկինք:
340 Փակված դռներն էին դուրս և զըզըրդում որոտածայն:
Տրտալացիք ջանում էին ջարդել ու ներս խուժել շուտով:
Եւ Մենեսիւսն հղեց բանբեր Թովթեսին դեպ Այասներ.
«Ո՞վ Թովթես աւտովածազոր, դնա կանչիր մեծ Այասին.
Բայց ավելի լավ կլինի, որ դու կանչես երկուսին էլ,
345 Թերևս այստեղ մեզ կսպառնա կործանումը դաժանագոյն:
Տե՛ս, այս կողմն են ուղղւում հզար զորավարները լիկիացի,
Որ առաջ էլ փոթորկի պէս նետւում էին դեպի կռիւ:
Սակայն եթէ նրանց շուրջն էլ որոտում է մարտը ահեղ,
Թող շտապի և դա դռնէ քաջ Այասը Թելեմոնյան,
350 Եւ նրա հետ Տեկրոսն ազնիւ՝ աղեղնավորը անվանի»:

Այդպէս տաաց, և բանբերը շնորհիմացաւ այդ պատվերին:
Վազեց կողքով պղնձազէն արայացոց կռու պատնեշի,
Գնաց, հասաւ Այասներին և բարձրածայն այսպէս ասաց.
«Քա՛ջ Այասներ, արգիւլական պղնձազէն՝ զորավարներ.
355 Կանչում է ձեզ Մենեսիւսը, ազնիւ՝ որդին Պետեկոսի,
Որ դուք շուտով դար օգնության և մարտակից լինեք նրան:
Բայց ավելի լավ կլինի, եթէ դուք գուր երկուսով,
Թերևս այստեղ մեզ կսպառնա կործանումը դաժանագոյն,
Քանդի այստեղ կզոհեն զորավարները լիկիացի,
360 Որ առաջ էլ փոթորկի պէս նետւում էին դեպի կռիւ:
Սակայն եթէ նաև այստեղ որոտում է մարտը ահեղ,
Թող շտապի և դա դռնէ քաջ Այասը Թելեմոնյան,
Եւ նրա հետ Տեկրոսն ազնիւ՝ աղեղնավորը անվանի»:

Ասաց: Սրտանց հոժար եղաւ Թելեմոնյան Այասը մեծ,
365 Որ թևավոր իր խոսքն այնժամ ուղղեց Այաս Օիւլյանին.

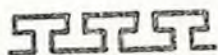
«Այա՛ն, և քա՛ջ իրկոմեղես, աշատեղ եղեք դուք միասին,
Հորդորեցեք դանայացոց, որ քաջաբար կռիւ մղեն,
Իսկ ես շտապ գնամ այնտեղ գրոհներին դիմադրելու,
Եւ երբ նրանց օգնած լինեմ՝ ետ կդառնամ, կգամ իսկույն»:

- 370 Ասաց, շտապ վաղեց, գնաց Թելեմոնյան Այասը մեծ.
Գնաց նաև նրա եղբայր Հզոոր Տեկրոսը համահայր,
Եւ Պանդիոնը, որ տանում էր կոր աղեղը Տեկրոս քաջի:
Երբ, պատենշից ներս մտնելով, Մենեսիլեաի բուրդին հասան,
Այնտեղ դտան ընկերներին տադնապալի վիճակի մեջ.
- 375 Լիկիացի հաղթ առաջնորդներն ու զորավար քաջերը մեծ
Ելնում էին մորրիկի պես դեպի բարձրիկ մարտիոցները:
Արդ՝ զարկվեցին նրանք միմյանց, մարտը թնդաց ահեղագոռ:
Քաջ Այասը Թելեմոնյան նախ տապալեց մի մեծ քաջի՝
Սարպեդոնի ընկերոջը, մեծահոգի Էպիկլեսին,—
- 380 Մի մեծ վեմով, որ ընկած էր անդ պատենշի ներսի կողմում,
Մարտիոցի մոտ, վերին մասում: Այդ վիթխարի քարն ահադին
Այժմյան առույգ, կորովի մարդն հաղիվ շարժի երկու ձեռքով.
Իսկ նա հեշտիւ, թեթևակի վերցրեց գեանից, նետեց թափով.
Զարկեց ուժգին և ջախջախեց սաղավարտը այն կմբավոր:
- 385 Եւ Էպիկլեսն աշտարակից այն բարձրաբերձ, հանց ջրասույզ,
Գահավիժեց, և դուրս թռավ հոգին նրա ոսկորներից:
Իսկ Տեկրոսը պարիսպների բարձր գլխից զարկեց նետով
Վեր բարձրացող Հիպոլոքյան Գլավկոսի բացված ձեռքին,
Վիրավորեց և ստիպեց, որ թողնի մարտն ու հեռանա:
- 390 Եւ Գլավկոս քաջն աննկատ պատենշից շուտ ներքև վաղեց,
Որ շտենեն վերքն աքայանք և շժաղեն խրոխտաբար:
Սարպեդոնը, երբ նկատեց, որ Գլավկոս քաջն հեռացավ,
Խոր վիշտ զգաց սրտի խորքում, բայց չթողեց ճակատը նա,
Այլ Թեսաուրյան Ալկիմալոնին վիրավորեց տեգ-նիզակով
- 395 Եւ դուրս քաշեց աշտեն իսկույն, և նա ընկավ սրտատուլն ի վեր-
Ու շաչեցին նրա վրա իր զենքերը շքեղազարդ:
Սարպեդոնը ձեռքով բռնեց, քաշեց ժանիքն աշտարակի.
Պարսպամասն իսկույն փլվեց, զղրդյունով թափվեց գետին,
Ու մերկացավ պատը վերից, բացեց ճամփան շատ շատերի:
- 400 Բայց նրա գեմ հանդես եկան Հզոոր Այասն ու Տեկրոսը.
Զարկեց Տեկրոսն իր նիզակով նրան ծածկող, մարդահասակ
Պիրկ վահանի փոկին, սակայն Զևսը վանեց մահն իր որդուց,
Թույլ չտվեց, որ կործանվի, նավերի մոտ տապալվելով:

Ապա Այասն հասաւ — դարկեց. տեղը ծակեց մեծ վահանը
 408 Եւ դուրս թռաւ, թափանցաբար, ետ վանելով դու թշնամուն:
 Սա մարտկոցից քիչ ետ քաշվեց, բայց չէրցն ապրտապամարտն,
 Քանզի սրտում հույս ունէր դեռ նախամեծար փառք վաստակել,
 Ուտի դարձաւ աստվածակերպ քաջ լիկիացոյ, ու բարբառեց.
 «Մոռացել եք, ո՞վ լիկիացիք, քաջությունը ձեր կորովի,
 410 Չէ՞ որ մենակ, որքան էլ որ հղոր լինեմ, ես չեմ կարող
 Այս սլարիսպները խորտակել և դեպ նաւերն ուղի հարթել:
 Եկե՛ք դարկենք միահամուռ, փառաւոր է գործն հանրային»:

Այդպէս ասաց: Թագաւորից ակնածեցին նրանք սաստիկ,
 Ու արքայի այդ խորհրդին հետեւելով՝ գրոհեցին:
 415 Մինչ ամրանում էր արքանց զորքն հետեւում սլարիսպներին,
 Քանզի պետք է կատարին քաջարության ահռելի գործ:
 Ոչ լիկիացի քաջերն էին ի վիճակի հիմնահասակ
 Քանզի սլատվարն արդիւլական և դեպ նաւերն ուղի հարթիկ,
 Ո՛ր էլ իրենք, դանայացիք, կարող էին հեռու վանել
 420 Քաջ լիկիացոյ, որոնք արդեն հասել էին սլարիսպներին:
 Ինչպէս երկու հարեաններ՝ երկու արտի միջև կանգնած՝
 Վիճում են թունդ, իրանց ձեռքին բռնած շափանն արտավարի,
 Եւ դռգոռում են հաւասար հողամասի չափի մասին,—
 Այդպէս նրանք, մարտկոցներով լոկ բաժանված, միմյանց կրծքի
 425 Զարդում էին լայն, կաշվեպատ և բոլորակ վահանները,
 Ինչպէս նաև թեթեւոյն վահանակները բաղմամբով:
 Շատ շատերը, վիրավորված սուր պղնձով դժնդաժան,
 Խուճապահար, մերկ թիկունքով, փախչում էին մարտկոցներից.
 Շատերի էլ կտրծքը խցովեց վահանները խիստ շարժելիս:
 430 Աշտարակներն ու մարտկոցները հաւասար ողողվեցին
 Երկու կողմի՝ աքայացոյ և տրովացոյ՝ հորդ արշուճով:
 Ահ չէր ազդում էլ ոչ մի բան. կանգնած էին անզրդվելի
 Եւ հաւասար, ինչպէս կինն այն արդարամիտ, որն իր ձեռքին:
 Ուղիղ բռնած կշեռքը իր, բուրդ է դնում նժարներին,
 435 Որ իր դժբախտ որդոց համար դեթ սակավիկ վարձ ստանա,—
 Այդպէս այնտեղ ճակատամարտն էր հաւասար, համակշիռ,
 Մինչև որ Զևսն փառքը տվեց քաջ Հեկտորին Պերիամոսյան,
 Որն առաջինը արքայանց մեծ սլատվարի ներսը խուժեց
 Ու մեծագոյ ձայնով դիմեց քաջակորով տրովագացոյ.
 440 «Օ՛հ, ձիամարդ տրովագացիք, քանզիք սլատնեշն արքայացոյ,
 Հրկիւղեցեք նաւերն ամբողջ, նետեցեք հուրը կործանիչ»:

Հերոսն այդպէս քաջալերեց: Բորբոքվեցին բոլորն այնժամ
 եւ, խառնամբոխ դրոհ տալով, սուր նիզակները ձեռքներին,
 445 Նիզախարար վեր բարձրացան դեպ պատանելի ժանիքները:
 Ահա Հեկտորն այդ ժամանակ վերցրեց մի մեծ, վիթխարի քար,
 Որ ընկած էր բուրգերի մոտ, խիստ սրածայր, իսկ ոտքը լայն,—
 Վիժառեսակ ահռելի քար, որ այժմ ասլորդ մեր մարդկանցից
 Հզորագույն երկու հոգի շէն կարող հեշտ շարժել տեղից
 Ու բարձրացնել սալի վրա,— մինչ նա դյուրաւ ճոճում էր այն:
 450 Այդ քարն այդպէս թեթեւ դարձրեց Կրոնոսյան Զեւս խարդախ:
 Ինչպէս հովիւն է մի ձեռքով վերցնում, տանում բուրդը դուռն,
 եւ իր համար ամենեւին զգալի չէ բռն այդ թեթեւ,
 Հեկտորն այդպէս, վե՛մը վերցրած, ուղիղ դիմեց դեպ ամրակուռ,
 Երկդռնանի ու բարձրաբերձ, ամուր փակված դարբասը մեծ:
 455 Այդ դարբասը ներսից ունեւ ամուր սողնակ, կրկնակի նիզ,
 Որոնք, միմյանց պիրի բռնելով, կցվում էին պինդ փականով:
 Կանգնեց վերեւ դարբասի, դրեց ոտները լայնաբաց,
 Որ հարվածք թույլ չլինի,— ճիշտ մեջտեղին դարկեց թափով:
 Քարը հուժկու ջարդեց երկու փականն ու նիզն, ու ներս ընկավ:
 460 Դռները թռնոյ դռըրդացին, փականքները շղիմացան,
 եւ հարվածից փակն ու փայտը ջարդ ու փշուր ցած թափվեցին:
 եւ ներս խուժեց այնժամ իսկույն Հեկտորն հզոր, փայլենազարդ,
 Դեմքն ահաւոյ՜ ինչպէս գիշեր, ոտից գլուխ, հասակով մեկ
 Հագած սլոխն փայլանացալտ և ճոճելով երկու նիզակ:
 465 Ոչ ոք նրան չէր դիմանա, բացի անմահ տառվածներից,
 Երբ ներս խուժեց նա դռներից՝ աչքերի մեջ բոց ու կրակ:
 Դարձաւ դորբին նա արտալացոց և քաջալեր խախուռեսց,
 Որ շուտ պարխապն անցնեն նրանք: Եւ տրտալացիք հնազանդված,
 470 Ոմանք մտան բաց դռներից: Փախսան իսկույն աքայացիք
 Դեպ սև նավերն, և ահաւոր խուճապանքի աղմուկն հնչեց:

ԵՐԴ ՏԱՍՆԵՐՆՔՆԵՐՈՐԴ

ՃԱԿԱՏԱՄԱՐՏ ՆԱՎԵՐԻ ՄՈՏ

- Զեան Հեկտորին և արովացոց հասցրից բանական աքայական
 Եվ թողեց, որ նավերի մաս կրեն անվերջ տանջանք ու վիշա-
 Ինքը, սակայն, իր լուսալիր աչքն ու հայացքն ուղղեց հեռուն,
 Նայեց երկրին ձիամարդիկ թրակիացոց և ձեռնամարտ
- 5 Մեղիացոց, գեպի աղբերը ձիակիթ ու կաթնակեր,
 Նայեց նույնպես նա ցեղերին արդարադույն արարացոց:
 Փայլահնացայտ իր աչքերը էլ չէր դարձնում գեպի Իլիոն,
 Քանզի մտքովն էլ չէր անցնում, թե մեկն ու մեկն անմահներից
 Կհանդերդնի խառնվել կովին տրովադացոց և դանաջանց:
- 10 Բայց այդ ժամին զուր չէր գիտում երկրասասանն իշխանավոր,
 Անդ՝ Թրակիայում բազմած զլիսին անտառախիտ բարձրակատար
 Սամոս կղզու, որաեղից սլարդ երևում էր Իդա լեռը,
 Եվ քաղաքը Պերիամոսի ու սե նավերն աքայական.
- 15 Նա զարմանքով քննում էր մարտն ու կոտորած: Եվ դուրս գալով
 Մովի խորքից, և Զեաի գեմ խիստ քինահույզ, կարեկցում էր
 Աքայացոց, որոնց սաստիկ նեղում էին արովադացիք:
 Եվ ելնելով բարձր լեռան ապառաժոտ աչն կատարից,
 Քայլեց արագ, աստվածահաղթ: Շուրջ-բոլորը անտառ ու լեռ
 Դողդողացին Պոսիդոնի անմահական քայլերի տակ:
- 20 Հազիվ արեց նա երեք քայլ՝ չորրորդ քայլով հասավ արդեն
 Նա Այդասի սահմաններին, ուր ծովի մեջ նա ոսկեղեն
 Պալատ ուներ՝ հավերժ անեղծ, լուսալայծառ և հոյակապ:
 Հենց որ աստվածն հասավ այնտեղ, կառքին լծեց ձիերն արագ.

Գեղեցկադէս ու ոսկերաշ, պղնձակուռ սմբակներով.
 25 Ոտքից զլուսն ոսկի հագաւ, վերցրեց մտրակն ոսկեհյուսակ,
 Բռաւ, կանգնեց կառքի վրա, ապա քշեց ալյաց միջով:
 Նրա ներքո խոր բացվեցին անդունդները անտակ ծովի,
 եւ, արքային ճանաչելով, թռչկոտեցին ծովակենցաղ
 Բյուր հրեշներ: Ծովը խնդաց ու ծալալվեց: Ձիանք թռան՝
 30 Զքսէլով ալիքներին պղնձադող սոնին կառքի:
 եւ քաջաւաղ ձիերն հասան սև նավերին արայական:

Անդնդախոր ծովածոցում կա մի քարայր լայնածաւալ՝
 Տենեղոսի և քարքարոտ Իմբրիտսի ճիշտ մեջտեղը.
 Արդ կանգնեցրեց իր ձիերին Պոսիդոնը երկրասասան,
 35 Շուտ արծակեց նրանց լծից և կեր տվեց անմահարեւ:
 Կապեց նրանց ոտքերն՝ ամուր, անքակտելի և անխորտակ
 Ոտնակապով մի ոսկեկուռ, որ սպասեն տիրոջն անշարժ,
 եւ այնտեղից ինքը հասկնալ զնաց բանալին արայացոց:

Մինչ տրովացիք միահամուռ, ինչպէս մրբիկ մի բոցաւառ,
 40 Պերիամոսյան Հեկտորի հետ անգուլ առաջ էին նեւելում,
 Գողգոթաւով ջանում էին վերցնել նավերը դանալանց
 եւ կոտորել տեղն ու տեղը արայական զորքը ամբողջ:
 Բայց խոր ծովից դուրս ելնելով՝ աշխարհակալ, երկրասասան
 Պոսիդոնը արդիւլացոց ոգեշնչում էր ջերմեռանդ՝
 45 Թե՛ մարմընով, թե՛ զիլ ձայնով Քալիսասի տեսքը բնդունած.
 Նախ նա զիմեց Ալասներին, որոնց սիրտն էլ այդ էր ուղում.
 «Ո՛վ Ալասներ, դո՛ւք կարող եք միայն փրկել աղզն արայանց՝
 Միշտ հիշելով քաջութիւնը, և ոչ փախուստը փոքրոգի:
 Ձեմ վախենա ես տրովացոց անսլարտելի ձեռքից ալիւր,
 50 Որոնք հախուռն արգեն անցան մեր պարխաղը ամրակառույց,—
 Քանզի նրանց կշախջախեն սրունքաղարդ արայացիք,
 Բայց վախենում եմ սոսկալի, որ մեզ վտանգ պատահի սստ,
 Ուր Հեկտորն է դուրք վարում մոլեգնած ու բոցատեսիլ,
 եւ ինքն իրեն հորջորջում է ամենազոր Ջեսի դավալ:
 55 Թող դեթ մեկը անմահներից ոգեշնչի սրանքը ձեր,
 Որ դուք ես ամուր կանգնեք և հորդորեք ուրիշներին.
 Նե՛վ այդպիսով գուցե վանեք արաղընթաց մեր նավերից
 Գրոհ տվող ժանտ Հեկտորին, թեկուզ Ջեսն է զրդում նրան»:

Այդպէս ասաց երկրասասանն աշխարհակալ և մտկանն իր
 60 Քըսեց նրանց: Լցրեց իսկույն նրանց հողին նա մեծ ուժով,

Թեթևացրեց ձեռքն ու ոտքը և մարմինները հաղթարի:
 Իսկ ինքն ապա վեր սավառնեց: Ինչպես բազմին թևատարած
 Սլանում է քարաժայռից դաշտի միջով և շեշտակի
 Ու ժրածիր, որսորդի պես, հետապնդում է թռչնակին,—
 65 Այդպես սուրաց և հեռացավ Պոսիդոնը երկրասասան:
 Նախ ժիր Այաս Օիլյանը զգաց նրան ու ճանաչեց
 Եվ, դառնալով Թեթևոնյան մեծ Այասին, այս խոսքն ասաց.
 «Ո՛վ մեծ Այաս, անտարակույս աստված էր սա օլիմպացի,
 Որ դուշակին նմանվելով՝ դրդեց մարտել նավերի մոտ:
 70 Ո՛չ, սա բնավ հավահմայն Քալխասը չէր աստվածատես.
 Հեշտ իմացա ես հետևից՝ իր քայլվածքից, սրունքներից,—
 Երբ ետ դարձավ,— քանզի դյուրին է ճանաչել անմահներին:
 Արդ՝ զգում եմ, որ իմ սիրտը քաջալերված է կրծքիս տակ
 Շատ ավելի, քան թե առաջ, իսկ հոգիս էլ տենչում է մարտ,
 75 Եվ պրկվում են ձեռն ու ոտըս ու մղվում են դեպի կոխը»:

Նրան արագ պատասխանեց Թեթևոնյան Այասն հղոր.
 «Ճիշտ է խոսքդ, քաջ Օիլյան, իմ ձեռքերն էլ նիզակակիր
 կրակվում են ռազմի տենչով, և աճում է ուժս իմ մեջ:
 Արդ՝ շարժվում են ոտքերս հեշտ ու կորովի, տենչում եմ ես
 80 Դուրս գալ մենակ Պերիամոսյան քաջակորով Հեկտորի դեմ»:

Այդպես նրանք խոսում էին, ոգեշնչված ռազմի տենչով
 Եվ քաջությամբ, որ ներշնչեց նրանց սրտին աստվածն այնժամ:

Մինչ երկնակալն հորդորում էր հետևն եղող արայացուց,
 Որոնք արագ նավերի մոտ հանգիստ էին առնում այնժամ.
 35 Նրանց մարմնի սիրած մասերն հոգնած էին տաժանքներից,
 Եվ անողորմ վիշտն էր մաշում նրանց հոգին, քանզի տեսան՝
 Ինչպե՛ս դոռող տրովադացիք ամբոխներով պատնեշն անցան:
 Եվ նայելով նրանց այդպես՝ դառն արտասվում էին նրանք,
 Որովհետև էլ հույս չկար, թե սև մահից կխուսափեն:
 40 Ահավաստի՛կ՝ հանկարծակի երկրասասանն հանդես եկավ,
 Ու զորքն ուժգին ողևորեց: Նա հորդորեց Լևիատանին,
 Եվ Տեկրոսին, Դեիպիրին և Բավասին, Անտիլոքին,
 Մերիոնեսս զորավարին, նաև արքա Պենելոպին:
 Քաջալերվել հորդորանքով ասաց իր խոսքն այս թևավոր.
 45 «Հազա՛ր ամոթ ձեզ, քաջառույզ, երիտասա՛րդ արգիվացիք,
 Կարծում էի, որ կովելով դուք կփրկեք նավերը ձեր,
 Մինչդեռ եթե անբախտ կովից այդպես մնաք դուք ձեռնթափ՝

- Օրը կգա, երբ տրտւացիք կշախջախեն ձեր ուժն և ձեզ:
 Ռ՛հ, աստվածնե՛ր, ի՞նչ հրաշք է, որ տեսնում եմ ես իմ աչքով,
 100 Աւլա՛ղ, երբեք չէի կարծում, որ կարող է այդ կատարվել.
 Հասան արդեն ձեր նավերին տրտւադացիք,— նրանք, որոնք
 Առաջ նման էին միայն փախուստ սիրող եղնիկներին,
 Որոնք, երկշտ և անաբի, անընդունակ պայքարելու,
 Թափ անտառում կեր են դառնում գայլին, վազրին կամ հովազին:
 105 Դողում էին տրտւադացիք միշտ աքայանց բազուկներից,
 Չէին կարող գեթ մի վայրկյան նրանց առջև ընդդիմանալ,
 Այնինչ հիմա, քաղաքից դուրս, մարտ են մղում նավերի մոտ.
 Մեղքիցն է այդ զորապետի կամ զորքերի թուլությանից,
 Որոնք, իր գեմ թշնամացած, չեն պաշտպանում նավերը սև,
 110 Այլ կանգ առած, նրանց շուրջը՝ կոտորվում են նաև իրենք:
 «Ռ՛հ, ի՞նչ ամոթ! Թեև իրոք հանցապարտ է ու մեղավոր
 Արանց արքա Աթրիդեսը, Ազամեմնոնն ամենիշխան,
 Որ մեղք արեց և անպատվեց Աթիլեսին արագաժաղ,
 Սակայն երբեք վայել չէ մեզ խույս տալ կռիւց մոլեգնական,
 115 Այլ դարմանենք ինքներս մեզ. հեշտ է բուժվում սիրտը քաջի:
 Ամո՞թ է ձեզ, արդիւյացի՞ք, մոռացել եք քաջությունը ձեր մարտական,
 Նամանավանդ, որ բանակի վեհ քաջերն եք դուք գերազոր:
 Բնավ չէի ես զայրանա վատ մարդու գեմ, եթե խույս տար
 Նա ճակատից, բայց իրավամբ զայրացած է սիրտս ձեր գեմ:
 120 Ռ՛հ, Էրկշտանե՛ր, աղետարեր ձեր թուլությամբ անտարախույս
 Դուք տանջանքի կարժանանաք: Հիշեք ամոթ ու պարտավանք,
 Պատկառանքը մարդաւայել: Ահեղ մարտն է հնչում արդեն,
 Ահա Հեկտորն ահեղագոս գեպի նավերն է հարձակվում՝
 Խորտակելով դարբասները և նիզերը նրանց երկայն»:
 125 Երկրասասանն այգալես ահա քաջաւերից զուրն աքայանց:
 Եվ՝ կանգնեցին գնդերն հզոր շուրջը Այաս հերոսներին,
 Որոնց, հարկաւ, ո՛չ Արեսը, ո՛չ Աթինասը հորդորիլ
 Չէին կարող պախարակել. կանգնած էին քաջերն ընտիր,
 Սպասելով տրտւադացոց և Հեկտորին աստվածակերպ.
 130 Այգալես ահա տեղ-նիզակը նիզակին էր սեղմված ընդհուպ,
 Աստղարները՝ աստղարներին, վահանները՝ վահաններին,
 Սեղմված էին մարդը մարդուն, կորդակները՝ կորդակներին.
 Փայլակնացայտ և ձիագես սաղաւարտները հուալընդհուպ
 Շփվում էին անվերջ միմյանց: Մարտի տենչով բոցավառված,
 135 Սուր նիզակները ճոճելով, արդիւյացիք անցան առաջ:
 Բայց զարկեցին նախ տրտւացիք. նրանց զուլան էր Հեկտորը,

Որ սուրում էր հրաբորբոր, ինչպես վեճ քարն աչն խորտակիչ,
Որ հեղեղվող դեմն է պոկում ժայռի բարձր գագաթներին,
Կտրատելով և խզելով նրա կապերը ժայռի հետ.

- 140 Եվ նետվում է վեճն անամոթ, բարձրաթուղ, նրա ճամփին
Զախցախովում է անտառը խիտ. նետվում է նա մինչև հասնի
Տափարակ տեղ և կանգ առնի, ժրքան էլ որ չցանկանա:
Այդպես էր և Հեկատրն հզոր. նա սպառնաց դեպ ծովն անցնել
Եվ կոտորել աքայացոց՝ վրաններին, նավերի մոտ:
145 Սակայն հենց որ նա հանդիպեց հաղթ գնդերին ամրապնդված,
Կանգնեց, թևակոտ հարձակվողն էր: Իսկ աքայանք, նրան ուղղած
Իրենց տեղերը երկսայրի, առաջ եկան հաղթ ու հզոր
Եվ քշեցին նրան թափով. նա, սասանված, ետ նահանջեց
Ու զիլ ձայնով ահեղագոչ աչսպես դիմեց տրուվալացոց.

- 150 «Ո՛վ արովացիք, քաջ լիկիացի՛ք, ո՛վ քաջազոր դարդանացիք,
Ամուր կանգնեք: Աքայացիք անկարող են ինձ դիմադրել,
Որքան էլ որ նրանց զորքը կանգնած լինի խիտ ու ամուր,
Յրիվ կդա իմ նիզակից, քանի որ իմ առաջնորդն է
Մեծագույնը անմահներից՝ գուռ ամուսինը Հերակլ»:

- 155 Այդպես առաց, ամրապնդեց ուժն ու ոգին նա բուրի:
Եվ դուրս եկավ զորքի միջից Պերիամոսյան Դեկիֆորոսն
Մեծակարծիք, որը, կրծքին բռնած վահանն իր բուրբաղ,
Թևթևաճեմ առաջ անցավ, պաշտպանվելով վահանի տակ:
Մերիոնեսը, նշան բռնած, տեղն իր շողուն ուղղեց նրան.

- 160 Զարկեց, վարսեց տեղն անվրեպ աքայաամուրթ մեծ վահանին:
Բայց չճեղքվեց պիրի վահանը երկար ու սուր սեղ-նիզակով,
Որը ցցվեց ու ճռնաց և բնի մոտ բեկվեց իսկույն:
Իսկ Դեկիֆորն իր եղեննի վահանն արագ մի կտրվե թեքեց՝
Սրտանց սաստիկ ահաբեկված տեղից հզոր Մերիոնեսի:

- 165 Մինչ հերոսը, նահանջելով դեպի խուժքը ընկերներին,
Խիստ վրդովվեց, որ զուր կորան բեկված տեղն ու հաղթությունը:
Իսկույն դիմեց նա դեպ նավերն ու վրաններն աքայացոց
Եվ դուրս բերեց նիզակն երկար, որ պահված էր իր վրանում:

- 170 Կոխում էին մյուս քաջերն էլ, և թնդում էր աղմուկն ահեղ,
Թեկեմոնյան Տեկրոս քաջը նախ սպանեց այնտեղ մեկին՝
Զիահարուստ քաջ Մենտորի արի զավակ Իմբրիվոսին:
Նախքան արշավն աքայացոց նա ասլորում էր Պեդավոնում,
Ամուսինն էր Պերիամոսի խորթ աղջկա՝ Մեդսիկաթի.
Երբ դանաջանք, սև, կրկնակոր նավերի մեջ հասան Իլիոն,

- 175 Ինքն էլ ահա եկաւ Իլիոն և հռչակվեց տրուվացոց մեջ:
Ապրում էր տանը Պերիամի, որ որդու պէս սիրեց նրան:
Ահա դբան Թելեմոնյանը հարվածեց ականջի տակ
Ու դուրս քաշեց տեղը երկար: Եւ նա ընկաւ գետնաթաւալ,
Ինչպէս հացին լեռան ուսին,— հեռվից հեռուն նշմարելի,—
- 180 Երբ պղնձով տակից հատած՝ իր նուրբ սաղարթն է թափում ցած:
Այդպէս ընկաւ ու գլորվեց, և շաշեց զենքն իր գեղազարդ.
Տեկրոսն արագ վրա հասաւ, որ վրայից զենքը պոկի,
Սակայն Հեկտորն այդ ժամանակ նրան ուղղեց տեղն իր փայլուն,
Բայց նա տեսաւ և, խույս տալով, փրկվեց այդպիս տեղ-պղնձից:
- 185 Մինչ Հեկտորը տեղն իր վարսեց ուղիւ կրծքին Ամփիմաքի՝
Կետեատի պայծառ որդու, երբ սա գնում էր կովելու.
Վաշր ընկաւ սա խուլ ընդունով, և շառաշեց զենքն իր վրա:
Վազեց Հեկտորն, որ շուտ հանի մեծահոգի Ամփիմաքի
Գլխից նրա սաղաւլարտը, որ պատում էր քունքերն ամուր:
- 190 Մեծ Այառը ղեպի Հեկտորն ուղղեց նիզակն իր շողշողուն,
Բայց շփալով տեղը մարմնին, որ պատած էր կուռ պղնձով,
Յցվեց միայն նրա շքեղ և կորընթարդ վահանի մեջ
Եւ ետ մղեց նրան թափով: Հեկտորն արագ ետ նահանջեց
Ջարկված երկու հերոսներից, և աքայանք փախցրին նրանց:
- 195 Ամփիմաքին ղեպ աքայանց բանակ տարան երկու քաջեր՝
Աթենացի Սթիքեոսն ու Մենեսթեան աստվածաբաժան,
Իսկ տաղաւլած Իմբրիւոսին՝ Այասները քաջակորով:
Ինչպէս հուժկու երկու առյուծ, սրաժանիք դամփունքից
Այծն են խլում, ապա նրան, իրենց ամուր ժանիքներով
- 200 Բարձր բռնած, փախցընում են ղեպի առաւուր բարձրաթուռի,—
Այդպէս նրան, զենքը պոկած, տարան երկու Այասները,
Իսկ Օլլյանն՝ Ամփիմաքի մահվան համար խիստ զայրացած՝
Կտրեց գլուխն Իմբրիւոսի և ապա այն, զնղակի՝ պէս,
Թափով նետեց դաժանաբար ղեպ ամբոխը տրուվացոց.
- 205 Փռչեթաւալ գլուխն ընկաւ քաջ Հեկտորի ոտքերի մոտ:

Խիստ զայրացաւ Պոսիդոնը մահվան համար Կետեատյան
Քաջ հերոսի, որն իր թոռն էր և տաղաւլվեց ահալ կոպում:
Թռաւ, գնաց նա ղեպ նաւերն ու վրաններն արայական,
Որ հորդորի դանաջանց և շարիք նյութի տրուվազացոց.

- 210 Նրան այնտեղ նիզակափառ Իդոմենեոս հանդիպեց,
Որ գալիս էր մարտից բերված իր ընկերոջ մոտից, որի
Ծունկն էր ծանր վիրաւորված. նրան կովից հանել էին

- Ընկերները: Նրան հանձնած բժիշկներին, Իդոմենը
 Իր վրանից էր թափ դնում, որ շուտ հասնի մարտակովին:
 215 Նրկրասասան տերը նրան աշակես դիմեց և խոսքն ասաց,
 Նմանվելով հնչեղ ձայնով Անդրեմոնյան Թովանտոսին,
 Որին աշխտեղ աստվածաշափ հարգում էին աղվերն համայն.
 «Ո՞ր է, ասա, կրետացոց իշխանավոր Իդոմենես,
 Սպառնանքն այն, որ արովացոց տալիս էին աքայացիք»:
- 220 Պատասխանեց նրան դյուցազն Իդոմենես կրեաացին.
 «Ո՞վ Թովանտոս, որքան գիտեմ, մեղավոր չէ ոչ ոք մեղինից,
 Մենք բոլորս պատրաստ ենք միշտ և կարող ենք մարտել արի,
 Եվ մեղանից մեկը չկա, որ դժբեղակ մարտակովից
 Խույս տար, փախչեր, որպես վախկոտ կամ փոքրոգի պատերազմող:
 225 Բայց երևի հաճելի է Կրոնոսյան աստվածահայր Զևս-դգոնին,
 Որ արգիլյանք անփառունակ կորչեն՝ հեռու քաղցր Արգոսից:
 Սակայն, լսի՛ր, ո՞վ Թովանտոս, դո՛ւ, որ երբեմն հզոր էիր
 Եվ սիրտ էիր տալիս նրանց, որոնք թույլ են և հուսաբեկ,
 Նվիր և այժմ ոգեշնչող և ամենքին քաջալերիր»:
- 230 Պատասխանեց իսկույն նրան Պոսիդոնը երկրասասան.
 «Իդոմենես, թող հավիտյա՞ն տուն չդառնա էլ Տըրովից,
 Թող շան բաժին դառնա աշատեղ այն մարտիկը, որը հիմա,
 Այս նեղ օրին, երկչոտաբար կհեռանա մարտից կամով.
 Դեհ, օ՛ն, առա՛ջ, զենքերդ ա՛ռ, ե՛կ մարտնչենք մենք միասին,
 235 Գուցե օգնենք գործին այգպես, թեկուզ միայն երկուսովս.
 Թույլերն էլ են դառնում հզոր, երբ գործում են միահամուռ,
 Իսկ ես և դու կուլել գիտենք հզորագույն քաջերի գեմ»:
 Ասաց աստվածն ու շտապեց դեպի մարդկանց պատերազմը,
 Իսկ մեծադորն Իդոմենես վազեց վրանն իր բարեշեն:
 340 Ծածկեց մարմինն իր պերճ զենքով, վերցրեց մի զույգ սուր նիզակներ
 Ու դուրս վազեց նման շողուն և լուսավալ այն կայծակին,
 Որ նետում է Օլիմպոսից Կրոնոսյանն իր հզոր ձեռքով,
 Որպիս ահեղ մի նշանակ՝ ի տես մարդկանց մահկանացու:
 Այգպես շողաց նրա կրծքին վառ սղինձը, երբ նա շարժվեց:
 245 Եվ հանդիպեց Իդոմենին քաջ զինակից Մերիոնեսը,
 Որ գնում էր իր վրանը, որպեսզի նոր նիզակ վերցնի:
 Եվ զորությունն Իդոմենես դյուցադունի ասաց նրան.
 «Ո՞վ Մերիոնես Մոլոսածին, իմ սիրելի և քաջ ընկեր.
 Ինչո՞ւ, ասա, դու թողեցիր կռիվն ահեղ ու ետ եկար:
 250 Նետահա՛ր ես գուցե արդեն՝ սուր սլաքի ցավից տանջվող,

Գուցն համբարձիլ ես բերել ինձ ուսմի դաշտից: Տե՛ս, ես ինքե՛ս
Չեմ էլ ուզում խրճիթ մտնել, այլ տենչում եմ միայն կռիւլ:

Եւ Մերիոնեսն իմաստաւի պատասխանեց խելույն նրան.
Իդոմենէ՛ս, ո՞ւր առաջնորդ պղնձադէն կրեացոցոյ,
255 Ես նիզակի համար եկա, տեղ կա՞ արդոք քո վրանում,
Տուր, որ գնամ: Իսկ աշտեն այն, որ կար ձեռքիս, բեկիլեց արդեն,
Երբ վարկեցի ամբարտաւան Դիֆոքի կուռ վահանին»:

Իդոմենը, առաջնորդը կրեացոցոյ, ասաց նրան.
«Թե ուզում ես, դու կգանես անդ ոչ թն մեկ, այլ քսան տեղ,
260 Իմ վրանի փայլուն պատին դու կգանես տրուադական
Տեղեր, որ ես կուլում պսկել եմ սպանված հերոսներից:
Թշնամու դեմ, թույլ տուր ասեմ, ես հեռից չեմ կուլում երբեք,
Ուստի ունեմ հարկիս ներքո շատ կորնթարդ մեծ վահաններ,
Ե՛ւ նիզակներ, և՛ կորդակներ, և՛ զրահներ ճաճանշափայլ»:

Պատասխանեց նորից նրան Մերիոնեսը հնարամիտ.
«Ես էլ ունեմ իմ հարկի տակ և նաւիս մեջ աւլար ու զենք՝
Տրուադական զորքից պսկած, բայց մոտիկ չեն, որ շուտ վերցրենմ:
Կարծեմ ես էլ չեմ մոռանում արիությունը մարտական,
Կանգնում եմ ես, իբր ախոյան, փառասլարդե մարտադաշտում՝
270 Ամենուրեք, ուր լինում է ճակատամարտն ահադնական:
Եթե իրաւ պղնձադէն այլ արայանք լաւ չգիտեն,
Թե ինչպե՛ս եմ ես մարտնչում, ասլա, կարծեմ, դու լաւ գիտես»:

Պատասխանեց Մերիոնեսին առաջնորդը կրեացոցոյ.
«Զո՞ւր մի խոսիր: Ես լաւ գիտեմ քաջությունդ: Բոլ կանչեն ճեղ
275 Հերոսներիս այս բանակի՝ գնալ կռիւի՝ դարան մտած,
Որտեղ մարդկանց քաջությունը երևում է ալեւի լաւ.
Վախկոտն ու քաջը դարանում ճանաչվում են շատ հեշտ կերպով.
Երկշուտ մարդու դեմքի դուչը անդ փոխվում է այլալատուես,
Իսկ սրտի մեջ նրա հոգին անասան չէ և անլրդով.
280 Վտանգի մեջ նա կքում է մեկ կամ երկու ծնկան վրա,
Իսկ կրծքի տակ խիստ անհանգիստ բարախում է սիրտը անվերջ,
Մահ է միայն նա սպասում, կըճրտում են ատամները,
Ա՛յլ է քաջը. չի փոփոխվում երբեք դուչը նրա դեմքի,
Չի դողդողում նա շարունակ. քաջերի հետ դարան մտած,
285 Փափագում է նա սրտալի՛ նետվել կռիւի գոռ ասպարեղ:
Քո քաջությունն այնտեղ ոչ ոք չի պարսավի, ո՞ւր Մերիոնես»:

290 Եթե, ահեղ կռվի մտած, վիրավորվես, վերք ստանաս,
 նեան հետեից չի հասնելու անդ քո վրին կամ թիկունքին,
 Այլ քո կրծքին կամ թև փտին պիտի զարկվի զեմ-դիմացից,
 Գրահի մեջ նախահարձակ թշնամու զեմ քաջ կռիւիս:
 Բա՛վ է, սակայն, այսպես անգործ զրույց անենք մանկանց նման,
 Հանկարծ մեկը կնկատի և մեզ վրա կզայրանա:
 Շուտ ներս մտիւր իմ վրանը և ջսկիր մի ամուր նիզակը:

305 Այդպես ասաց: Մերիոնեաք, հալածարար բռնն Արեսին,
 Իսկույն մտաւ վրանը և, մի պղնձե տեղ վերցնելով,
 Աճապարեց Իգոմենես հերոսի հետ գետի ճակատ:
 Ինչպես Արեսը մարդաջարդ դուրս է գալիս ահեղ կռվի,
 Հետն էլ նրա սիրած որդին՝ Սարսափն հզոր և ահաւոր,
 Որը սաստիկ ահ է ազդում հերոսների սրտին անգամ,
 300 Երբ Թրակիայից հանկարծակի հարձակվում են էփիրացոց
 Կամ քաջասիրտ փրլեղյանց զեմ, նրանք կռվում, երկու կողմի
 Աղերսանքներն անտեսելով, փառքն հանձնում են միայն մեկին:
 Այդպես ահա, Իգոմենես և Մերիոնես արքաները,
 Հազած պղնձ շողշողափայլ, արդ սլացան գետի կռիւ:

305 Եւ Իգոմեն առաջնորդին Մերիոնեաք ասաց այնժամ.
 «Դեկալիդես՛ս, դու ո՞ր կողմից կուղես մտնել ամբոխի մեջ,
 Միահամուռ մեր զորքերի աջակողմի՞ց, թե՞ մեջտեղից.
 Գուցե ձախի՞ց մտնես, քանզի գեղազանգուր աքայացիք
 Ամենից շատ, կարծեմ, այդտեղ կարիք ունեն մեծ օգնության»:

310 Պատասխանեց նրան քաջը՝ կրեւացին Իգոմենես.
 «Ո՛չ, մեջտեղում նաւերն ունեն այլ պաշտպաններ քաջակրթով՝
 Զույգ Այտաներն ու Տեկրոսը — քաջ նետաձիգն աքայացոց,
 Որը պակաս զորավոր չէ և հետևակ կռիւներում:
 Բավական են զրանք այնտեղ, որ հազուրդ տան մարտում վայրագ
 315 Պերիամոսյան մեծ Հեկտորին, թեկուզ և նա հզոր է շատ:
 Հեշտ չի լինի, թեկուզ վառվի նա մարտական մոլեգնությամբ,
 Հաղթահարել սրանց ահեղ քաջությունն ու ձեռքի ուժը
 Եւ հրէհեղ նաւերը մեր, եթե միայն Կրոնոսյանը
 Վերուստ ինքը հուր չըձղի մեր ձեւընթաց նաւերի մեջ:
 320 Թեև մոռնայն մեծ Այասը մարտում երբեք տեղի չի տա
 Դեմետրայի բերքով սնվող մահկանացու ոչ մի մարդու,
 Ով խոցվում է սուր պղնձով կամ քարերով մեծ ու ահեղ.
 Զեռնամարտում նա չի զիջի և զորաջարդ Աքիլլիսին,
 Պելիոսյանին չի հասնի նա միայն արագ իր ոտներով:

325 Ուստի զորքի ձախ կողմն անցնենք, որ շուտ տեսնենք և խմանանք՝
Մեներ պիտ շահենք փառքը արդյոք, թե՞ ուրիշին այդ կղիջենք»:

Այդպես ասաց: Մերիտենք, որ հավասար էր Արեսին,
Առաջ անցավ, և զնալով՝ նրանք հասան կովոզ զորքին:
330 Երբ Իդոմեն քաջին տեսան իր զորությամբ բոցանման,
Իր մարտական ընկերոջ հետ, հագած զենքերն հրաշագեղ,
Տրտվադացիք միահամուռ հարձակվեցին նրա վրա,
Եվ բռնկվեց նավատորմում համատարած կռիվն ահեղ:
Ինչպես թնդում է շուգ օրին փոթորիկը ահեղաշունչ,
Երբ որ փոշին, տարածվելով, խոր ծածկում է ճամփաները
335 Եվ հողմի հետ վեր բարձրանում սև, թանձրախիտ, ամպի նման.
Այդպես թնդաց կռիվն ահեղ և խուռնամբոխ, յուր բյուր մարդիկ
Ջանում էին կատաղարար ջարդել միմյանց սուր պղնձով:
Ռազմի դաշտը ծածկվեց խսկույն մարդու մարմինը կտրատող
Սուր ու երկայն նիզակներով. կուրացնում էր աչքը մարդու
340 Պղնձի շողքն, որ ցայտում էր կտրդակներից, լանջապանի
Փայլենազարդ զրահներից և շողշողուն վահաններից:
Եվ մարդ պետք է լիներ այնժամ հույժ քաջասիրտ և շատ խիղախ,
Որ, այդ կռիվը տեսնելիս, բերկրաճ զգար և ոչ կսկիծ:

Այդպես ահա Կրոնոսի գերահզոր որդիքն երկու
345 Նյութում էին հերոսներին անարդական մահ և աղետ.
Զևսը ձգտում էր հաղթանակ տալ տրտվացոց և Հեկտորին,
Որպեսզի մեծ Աքիլլեսը շողշողա իր փառքերի մեջ,
Բայց չէր ուզում Իլիոնի մոտ նա խորտակել ազդն արգիվյանց,—
Լուի մեծարում էր Թեդիսին և քաջասիրտ նրա որդուն:
350 Պոսիդոնն էլ, ուր կռվում էր և հորդորում արայացոց՝
Շերմակ ծովից դադտնի ելած, խիստ քինահույզ էր Զևսի դեմ,
Կարեկցում էր պարտությունից սաստիկ տանջվող դանալացոց:
Երկուսով էլ, իբր աստվածներ, մեկ արյունից էին սերած,
Սակայն Զևսը շուտ էր ծնվել, ավելի էր հնարագետ,
355 Ուստի օգնել չէր հանդգնում Պոսիդոնը բացելրաց,
Այլ, շրջվով մարդու տեսքով, դադտնապես էր դրդում զորքին:
Այդպես նրանք պատերազմի և ահալոր թշնամանքի
Անբախտելի և անկործան ցանց հյուսեցին ազդերի մեջ,
Մի ցանց, որում բյուր-բյուրերի ծնկներն, ավա՞ղ, ջախջախվեցին:

360 Ալեխառնը Իդոմենը, դանալացոց հորդորելով,
Բուռն հարձակվեց և փախուստի մատնեց խսկույն տրոլսուղացոց.

Նախ նա զարկեց Օթրինեսին, որը եկել էր Կաբեսից:
 Նորեկ էր նա Իլիոնի մեջ և մարտական փառք որոնող:
 Պերիամոսի չքնաղ զուստը Կաստանդրեկի ձեռքն էր խնդրում
 365 Նա անօժիտ, փախարենը խոստանալով հզոր մի դործ՝
 Հեռու քշել սուրբ Տըրովից պղնձաղեն աքայացուց:
 Ծեր Պերիամոսն ուխտ էր կապել, որ աղջրկան կտա նրան,
 եվ, զրանով ոգևորված, մարտնչում էր նա քաջահույս:
 Իդոմենը, փայլուն տեգով նշան բռնած, ուժգին թափով
 370 Զարկեց նրան, երբ անցնում էր նա սիգափայլ. շօղնեց նրան
 Իր պղնձյա աստղարն անգամ. տեղը խրվեց փորը նրա:
 Նա առաջալվից գոռ թնդչունով, իսկ հաղթողը գոռաց հալարա.
 «Քեզ, Օթրինե՛ս, մեծագույն մարդ պիտ համարեմ ես, հիրավի,
 եթե իրոք դու կատարես այն մեծ գործը, որ խոստացար
 375 Դարզանյան ծեր Պերիամոսին, որն աղջիկն էր խոստացել քեզ:
 Սակայն մենք էլ կխոստանանք և մեր խոսքը կկատարենք.
 Մենք կրբեկնք պերճ Արգոսից չքնաղ զուստը Աթրիզեսի,
 Քեզ կնուժյան կտանք նրան, կամուսնացնենք առօր-փառօր,
 եթե միայն դու կործանես քաղաքն Իլիոն: Բայց ե՛կ, գնանք
 380 Դեպ նավերը, որ վայելուչ հարսանիքի պայման կապենք,
 Որ դու էլ մեզ չհամարես ժլատ աներ, վատ խնամիք:

Ասաց, յոտից բռնեց-քաշեց Իդոմենը կովի միջով:
 Մինչ Ագրիվոսն հետիոտն հանդես եկավ վրեժխնդիր՝
 Իր ձիերի առաջն ընկած, որոնց վարում էր կառավարն:
 385 Զիբերն հեռում էին տիշտջ ծոծրակի դեմ: Եվ Ագրիվոսն
 Ուլեց զարկել Իդոմենին: Բայց կանխելով, քաջն իր տեգով
 Զարկեց նրա ճիշտ կոկորդին. տեղը ծակեց և դուրս թռավ:
 Նա վայր ընկավ, ինչպես ընկնում է կաղամախն և կամ կաղնին,
 Ինչպես սոճին այն բարձրարուն, որին, նավի պետքի համար,
 390 Լեռան ուսին փայտահատը նոր է կտրել սուր կացինով:
 Այդպես կառքի առաջն ընկած, գետնաթավալ Ագրիվոսը
 Ատամներն էր իր կրքերտում, ձեռքով բռնած հողն արյունոտ:
 Իսկ կառավարն խելակորույս ու մոլորված՝ չհանդերձեց
 Մի կողմ գարձնել նծույզները, որ գեթ նրանց փրկած լինեք
 395 Դաժան ձեռքից ոսոխների: Մինչ քաջազոր Անախիոքը
 Հասավ, զարկեց նրան տեգով: Չօգնեց պղնձ վրահը կուռ,
 Որ կրում էր նա իր վրա. տեղը նրա փորը խրվեց:
 Հառաչանքով ցած գլորվեց նա իր կառքից գեղեցկակերտ,
 Իսկ ձիերին Անտիլոքը,—աղնիվ որդին վեհ Նեսթորի,—
 400 Տրովադական զորքի միջից քշեց դեպի աքայացիք:

Դեկիորը, Ալիլուսի մահւման համար խիստ վշտացած,
 Հուս մոտեցաւ Իդոմենին, ապա նետեց տեղն իր վալլուն.
 Բայց քաջն հեռվից աչք տեսնելով՝ ժիր խուսափեց սուր սլոնծից
 եւ ողջ մարմնով ծածկվեց խակուն իր բոլորակ վահանի տակ,
 405 Որը,— շքեղ, եղնակաշի, սլոնծակուռ և ամրապլինդ,—
 Երկու ամուր բռնակներով,— բռնած ռնկեր նա իր ձեռքին:
 Ծածկվեց նա աչք վահանի տակ, իսկ նիզակը թաւլ-անցաւ:
 Ժանտ հարվածից վահանն հնչեց և շառաչեց ահադնաձայն:
 Սակայն միտնող ուժեղնաբար զուր շնետվեց հզոր ձեռքով,
 410 Այլ շեշտ զարկվեց արանց արքա Հիսլսինարին Հիսլսածին,
 Խոկ ինքնապարծ Դեկիորը աչնժամ դռաց ամբարտաւան.
 «Ալիլուսը տապալվելով արդ՝ անվրեժ չմնաց աստ,
 Այլ, կարծում եմ, նա Հադեսի ամուր դռները անցնելիս՝
 415 Պիտի խնդա հոգեզվարձ. ես ուղեկից նրան դտա»:

Այդպես խոսեց նա ինքնապարծ: Խիստ դառնացան արդիւլացիք,
 եւ, մանավանդ, վիշտն համակեց սիրտը հերոս Անտիլոքի:
 Վշտահարված՝ չհեռացաւ նա դիակից իր ընկերոջ,
 420 Այլ մոտ վաղեց և վահանը նրա վրա բռնեց խակուն,
 Որի տակից նրան երկու ընկերները սիրանվեր՝
 Մեքսթիստան էքսիլսյան և Ալասթորն աստվածազարմ,
 Սրտակոտոր հեծեծալով, վերցրին, տարան դեպ նավերը:

Մինչ մարտառենչ սիրտն էր հուզվում Իդոմենի, փափաղում էր
 425 Կամ խավարում թաղել մեկին արուվադական մեծ քաջերից,
 Կամ թե ընկնել՝ ետ վանելով ազետն ազգից արդիւլական:
 Արդ՝ նա զարկեց աստվածասուն էվսիտեսի սիրած որդուն՝
 Հերոսասիրտ Ալկաթովսին, որը փեսան էր Անքիդի,
 Գեղեցկաշեն Տրոյվի մեջ խիստ հռչակված և փառավոր:
 Ամուսինն էր նա Անքիդի Հիսլսոդամն ավագ դստեր,
 430 Որին տանը սրտանց սիրում էին հայրն ու մայրը հարգու
 Ջիւնարվեստով, գեղեցկությամբ և իր խելքով Հիսլսոդամեն
 Գերազանց էր հասակակից ընկերուհի աղջիկներից:
 Եւ կնության առաւ նրան լաչն Տրոյվում քաջն անվանի,
 Որին դսպեց Պոսիդոնը Իդոմենես քաջի ձեռքով,—
 435 Վառ աչքերը սլատեց մեզով ու կաշկանդեց ոտն ու ձեռը:
 Անդոր եղաւ նա փախչելու կամ հարվածից խուսափելու,
 Կանգնած մնաց ինչպես արձան, կամ ինչպես ծառ բարձրաստղարթ:
 Իդոմենը զարկեց տեգով նրա կրծքին, պատռեց զրահն,

- Որը վանում էր նրանից մինչև հիմա մահը դաժան,
 440 Բայց նա հիմա, տեգով ճեղքված, խիստ շառաչեց: Ալիաթովսը,
 Սուրը սրտում խորունկ ցցված, ցած գլորվեց դրդյունով:
 Սիրտը զարկում էր տակաւին, ճոճելով տեղը իր վրա,
 Բայց և սրտի կտրուկն իսկույն դապեց Սրեան անագործւոյն:
 Իր հաղթութեամբ դուռը պահած՝ Իդոմենեան ասաց խորխտ.
 445 «Ո՛ւր Դեիֆոր Պերիամոսյան, արդո՞ք արգա՞ր վճար չէ սա.
 Տե՛ս, մեկի տեղ ճիշտ երեք մահ, էլ ինչո՞ւ ես դու պարծենում:
 Բայց դու ինքդ, ողորմելի՛, մոտիկ արի, որ լավ տեսնես ու հասկանաս,
 Բե՛ն ի՛նչպիսի դուռնութեամբ եմ աստ եկել ես՝ Զեւսի որդիս:
 Զեւսի ծնունդն էր Մինոսը՝ Թագավորը կրեւտացոյ,
 450 Իսկ Մինոսից ծնվեց որդի՝ վեհ Դեկալոսը անբասիր:
 Ես զավակն եմ Դեկալոսի, իշխանավորն անթիւ մարդկանց՝
 Հայնատարած Կրետեում. այնտեղից եմ նավով եկել,
 Որպէս աղետ քո և քո հոր և տրուացոյց կյանքի համար»:

- Այդպէս ասաց: Եվ տատանվեց Դեիֆորը երկմտաբար՝
 455 Արդո՞ք դառնա՞լ դեպ տրուպցիք և ղինակից մի քաջի հետ
 Դուրս դալ մարտի ընդդէմ սրա, թե՞ մե՛ն-մենակ ելնել կովի:
 Այդպէս խորհեց նա ինքն իր մեջ: Եվ արդ՝ նրան բարովք թվաց
 Դիմիլ իսկույն քաջ էնիասին, որին գտաւ վերջին շարքում
 Պարապ կանգնած, քանզի նա խիստ վայրացած էր Պերիամի դեմ,
 460 Որը նրան չէր մեծարում որպէս հզոր մի հերոսի:
 Արդ՝ մոտեցաւ Դեիֆորը և թեւովոր աչս խոսքն ասաց.
 «Ո՛ւր քաջ էնիաս, տեր տրուպցոյց, պետք է օգնես դու փեսայիդ,
 Եթե իւրք մատծում ես տրուպական զորքի մասին:
 Ե՛կ դու ինձ հետ, որ պաշտպանենք մեր Ալիէթովս մեծ հերոսին,
 465 Որը որպէս փեսա փոքրուց քեզ անել է իր հարկի տակ.
 Ա՛րդ, քաջազոր Իդոմենը աստ տապալեց նրան տեղով»:

- Այդպէս ասաց: Եվ խոր հուզվեց քաջ էնիասի սիրտը կրծքում,
 Եվ նա, սաստիկ կովի ծարավ, սլացաւ դեպ Իդոմենը,
 Բայց բնավ էլ չսարսափեց Իդոմենը մանուկի պէս,
 470 Այլ սպասեց, ինչպէս մի կինձ, որ քաջութեանն ապավինած,
 Հեռների մեջ անդ ամայի, որսկանների ձայնն առնելով,
 Կանգնում է հաղթ և սպասում նրանց դաժան հարձակումին.
 Ընչքի մաղերն ահել ցցած, ժանիքը սո՛ւր, աչքերը հուր,
 Պատրաստ է նա ջարդել ոհմակն որսկանների և շների:
 475 Այդպէս ահա խուշս չտվեց քաջ տիգավորն Իդոմենեա
 Քաջամարտիկ մեծ էնիասի հարձակումից, այլ օգնութեան

Կանչեց միայն ընկերներին՝ Ասկալապին, քաջ Դեպիրին,
Ափարեսին, Անտիլոքին և հաղթական Մերիոնեսին:
Հորդորանքով զիմեց նրանց ու թևավոր այս խոսքն ասաց:

- 480 «Միրելինե՛ր, եկեք այստեղ ինձ օգնելու, մենա՛կ եմ ես.
Արագավազ էնիասն է արդ իմ դիմ գալիս սարսափելի՛,
Մարդակոտոր է կռվի մեջ և քաջազոր: Նա իր ծաղիկ
Հասակումն է և գերազանց կորով ունի. թե լինեի՛
ես էնիասին հասակակից, ինչպես հոգով եմ հավասար,
485 Այնժամ կամ նա՛ կվաստակեր փառքն հաղթության և կամ թե ե՛ս»:

- Այդպես կանչեց: Եվ քաջերը ողեշնչված, միահամուռ,
Մոտ վաղեցին՝ վահաններով ծածկած իրենց ուսերը լայն:
Բայց հորդորեց և էնիասը իր ղինակից հերոսներին՝
Դեիֆոքին, աստվածակերպ Ագենորին և Պարիսին,
490 Որոնք իր հետ զորավարներ էին զորքում տրովադացոց,
Իսկ հետևից շարժվեց զորքը ինչպես խոյի հետևից լուռ
Հոտն է գնում դեպի ջրարբ, և հովիվն է ցնծում սրտանց,—
Այդպես էնիասն հոգով խնդաց, երբ նկատեց, որ զորքերի
Ամբոխը հոծ իր հետևից արագ շարժվում է դունդ ի դունդ:
- 495 Եվ բորբոքվեց Ալկաթովսի շուրջը ահեղ ճակատամարտ:
Ճոճվում էին տեղերն երկայն: Սուր պղինձն էր նրանց կրծքին
Շաշում, հնչում ահեղաձայն, երբ ջախջախում էին միմյանց:
Իսկ նրանց մեջ երկու հերոս, որ բոլորից հզոր էին,
Քաջ էնիասն ու Իդոմենը, երկուսն էլ ժանտ Արեսի պես,
500 Տենչում էին զարկել միմյանց պղնձով սուր և մահարեր:
Նախ — էնիասը տեգն իր նետեց դեպի քաջը Իդոմենես,
Բայց հարվածը նկատելով՝ սա խույս տվեց սուր պղնձից,
Եվ էնիասի ճոճվող տեղը անցավ և խոր ցցվեց դետնին:
Այդպես հզոր ձեռքով նետված տեգն հարվածող իզուր կորավ:
505 Իսկ Իդոմենն էմոնավի փորին զարկեց. պղինձն հերձեց
Կուռ վրահի կորընթարդը և դուրս թափեց ողջ փորոտին:
Նա զլորվեց փոշեթավալ՝ իր ձեռքերով հողը ճանկած:
Իդոմենեսը դիակից հանեց նիզակն երկայնստվեր,
Բայց անկարող եղավ պոկել մյուս ղենքերը նրա ուսից,
510 Քանզի ընկավ հանկարծակի սլաքների տարափի տակ:
Չէ՞ որ շունի կորովալի, թեթևաշարժ ու ժիր ոտներ,
Որ սլանար իր տեգի հետ կամ թշնամու նետից խույս տար:
Մարտակովում միշտ անսասան՝ նա վանում էր օրհասն ահեղ,
Բայց ոտները չէին օգնում, որ շուտ փախչեր կռվի միջից:

- 515 Արդ՝ երբ դանդաղ նա ետ քաշվեց,— տեղն իր նետեց Դևիֆորը,
Փանդի միշտ էլ թշնամութուն և ոխ ունեւր նա նրա դեմ:
Բայց վրիպեց և այս անգամ: Պղինձն առաւ արեւածին
Ասկալապին: Հզոր տեղը ուսը ճեղքեց և դուրս թռաւ:
Վայր ընկաւ նա գետնաթաւալ և ձեռքերով հողը ճանկեց:
- 520 Մինչ շղիտեր ահեղագող դաժան Արեսը տակաւին,
Որ քաջազոր իր զաւակը տապաւնել է ահեղ մարտում:
Օլիմպոսի զլխին նստած՝ նա, ոսկեշող ամպերի մեջ,
Կաշկանդոված էր Զեսի կամքով: Այնտեղ բազմած էին նաև
Այլ աստվածներ ահեղագող մարտակովից դուրս վտարված:
- 525 Ասկալապի շուրջն եռում էր կռիւն ահեղ Դևիֆորը
Ասկալապի զլխից պոկեց սաղավարտը լուսաճաճանչ:
Բռաւ ահեղ Մերիոնեսը, հաւասարը բուռն Արեսին,
Զարկեց տեգով, կտրեց ձեռքը: Դևիֆորի ձեռքից իսկույն
Գլանածայր կորդակն ընկաւ՝ ահեղաձայն շառաչելով:
- 530 Մերիոնեսը, անգղի նման, ցատկեց կրկին դեպ թշնամին
Եւ դուրս քաշեց սուր նիզակը, որ վարսված էր նրա ձեռքում,
Ու ետ դարձաւ նորից դեպ իր ընկերները: Դևիֆորին
Նրա եղբայր Պոլիտեսը վեր բարձրացրեց, ապա գրկած
Նա դուրս տարաւ դաժան կռիւից դեպի ձիերն արագավազ,
- 535 Որոնք, կռիւից հեռու քաշված, կառավարի հետ միասին,
Կանգնել էին՝ լծված կառքին, կարգուսարքով դեղապաճույճ:
Նրանք դեպի քաղաք տարան դառն հեծող Դևիֆորին,
Եւ արյուն էր հոսում նրա ձեռքի խորունկ ու թարմ վերքից:
Իսկ մշուսները կռւում էին: Թնդաց աղմուկ մի ահաւոր:
- 540 Նետվեց էնիասն ու իր վրա գրոհ գործող կալետորյան
Ափարեսին զարկեց տեգով, որը մեխվեց կոկորդի մեջ:
Կախվեց զլուխն, որի վրա ընկան վահանն ու կորդակը:
Եւ տարածվեց նրա վրա հոգեկործան մահն հանապազ:
Անտիլոքը նկատելով, որ Թուլոնը ետ է շրջվում,
- 545 Զարկեց թափով, կտրեց նրա այն երակը ամբողջովին,
Որը մեջքով դեպի վիզն է ձգվում անկանգ և անընդատ:
Կտրեց երակն, ու գլորվեց նա փոշու մեջ, մեջքի վրա,
Երկու ձեռքը պարզած դեպի իր սիրելի ընկերները:
Շրջահայաց նեսթորյանը վազեց, պոկեց զենքը նրա:
- 550 Բայց տրովացիք, նրան արագ ամեն կողմից պաշարելով,
Զարկում էին նրա ճամուկ լայն վահանին, սակայն բնաւ
Չէին կարող ժանտ պղնձով խոցել մարմինն Անտիլոքի,
Փանդի որդուն ծեր Նեսթորի ամենուրեք սլաքների
Տարափի տակ պահպանում էր Պոսիդոնը երկրասասան:

555 Ոսոխներից հեռու չէր նա, նրանց մեջ էր նա շարունակ,
Հանդիստ շուններ տեղը նրա, որ նա ճոճում էր անդադար:
Սլանում էր նա շարունակ և միտք անում ինքն իր մեջ՝
Որ նիդակով զարկի մեկին կամ կովելով նետովի առաջ:

Այդ ժամանակ նրան տեսավ Աթամանտը Աղիադես,
560 Վրա վաղեց և ուժգնորեն նետեց պղինձն իր սայրասուր
եւ վահանի կմբին զարկեց: Պոսիդոնը թխադանդուր
Անդոր դարձրեց սլաքը այդ՝ փրկելով կյանքը հերոսի:
Տեղի կեսը, ինչպես այրված ու խանձված ձուլ, ցցված մնաց
Նեաթորյանի վահանի մեջ, իսկ մյուս կեսը ընկավ գետին:
565 Աթամանտը մահախուսափ փախավ դեպի ընկերները,
Բայց Մերիոնեսն հասավ նրան ու փախչելիս զարկեց տեղով:
Ցցվեց պղինձն ամոթանքի և ոլորտի մեջ,— անդ, ուր Արեսն
Հոլւթ տանջալից է տարաբախտ մահկանացու մարդկանց համար:
Այդպես նրան նա կործանեց: Եւ նա, ընկած շուրջը տեղի,
570 Բարտում էր դողողալով, ինչպես եղբւր լեռանց վրա,
Որին, կապած պրկի ճոպանով, հովիւններն են տանում բռնի:
Այդպես էլ նա, վերք ստացած, անդ թալրտաց, բայց ոչ երկար:
Մերիոնն արագ հասավ, կորդեց նրա մարմնից սուր զեղարդը,
եւ խաւարը ծածկեց իսկույն նրա աչքերը հովիտյան:
575 Հեկեոսը թրակիական մեծ սուսերով զարկեց քունքին
եւ կորդակին Դեիպիրի: Թռավ կորդակն, ընկավ գետին:
Այն վերջրեց մի աքայացի, երբ ընկած էր ոտքերի տակ
Մարտիկներին: Եւ խաւարը փակեց աչքերն Դեիպիրին:
Եւ վշտացավ Մենելավը, Աթրիդեսը քաջամարտիկ:
580 Սուր նիզակը խիստ ճոճելով՝ նա հարձակվեց սալառնալից
Հերոս Հեկեն քաջի վրա: Սա էլ լարեց իր աղեղը:
Հանդիպեցին քաջերն այդպես. մեկն ուղում էր նետել թափով՝
Իր սուր աշտեն, իսկ երկրորդը՝ իր աղեղի նետն արձակել:
Պերիամորդին առաջինը զարկեց նետով Մենելավին,
585 Նրա կրծքի վարապանին, բայց սուր սլաքը ետ թռավ,
Ինչպես ցատկում է սև ուռնը թիակից լայն կալի մեջ,
Ինչպես ցատկում են սիսեռի հատիկները կալատեղում,
երբ որ էրան անողն է այդ հատիկները քամու տալիս:
Հենց այդպես էլ փառապատկ Մենելավի լանջադանակից
590 Սլաքն ուժգին թռավ հեռու: Ահեղաձայն Մենելավոս
Աթրիդեսը սուր նիզակով զարկեց ուժգին նրա ձեռքին,
Որով այնժամ բռնած ուներ նա աղեղն իր ողորկագույն:
Սուր պղինձը ձեռքը ծակեց ու շեշտ խրվեց աղեղի մեջ:

595 Հելլենն ալգսկս մահից փրկված՝ նահանջեց դեպ ընկերները,
Ձեռքը կախված, իսկ նրա հետ քարշ էր դալիս տեղն հացենի:
Նրա ձեռքից նիզակն հանեց Ագենորը մեծահոգի.

Ձեռքը կապեց ճարտարահյուս ու բրդենի պարսատիկով,
Որ միշտ պատրաստ ուներ իր մոտ կառավարը ազգապետի:

600 Մենեւալի դեմ դուրս եկավ փառապսակ Պիղանդրոսը.
Չարաբասիկ բախտն էր նրան մղում դեպի մահը դժնի,—
Որ քո ձեռքով, քաջ Մենեւալ, նա տապալվի ահեղ մարտում:
Երբ մոտեցան, հարձակվելով միմյանց վրա, դարկեց ուժգին
Աթրիդեսը, բայց վրիպեց. տեղը նրա մի կողմ թեքվեց:
Այնուհետև Պիղանդրոսը զարկեց տեղով հաստ վահանին

605 Գերամեծար Մենեւալի, բայց չծակեց պղինձը սուր.
Դիմադրեց կուռ վահանը: Տեղը բեկվեց ծայրակոտոր:
Խնդաց սրտանց տրովադացին՝ հաղթանակի հուշսով լցված:
Մինչ Աթրիդեսն արծաթադամ սուրը քաշեց պերճ պատյանից,
Պիղանդրոսի վրա նետվեց: Իսկ նա— տակից իր վահանի
610 Հանեց տապարը պղնձյա՝ կոթը երկայն ու ձիթենի,
Նուրբ, կոփածո և գեղեցիկ: Այդպես միմյանց հասան նրանք.
Պիղանդրոսը ուժգին դարկեց ախոյանի սաղավարտի
Գարգմանակին, իսկ Աթրիդը հարվածն հասցրեց իր ոսոխի
Ճիշտ ճակատին՝ քթարմատին: Ճարձատեցին ոսկորները,

615 Եվ դուրս թռան աչքերն արնոտ ու փոշու մեջ ընկան գետին.
Ծրոճընդելով, նա գլորվեց գեանաթավալ: Մենեւալը
Ոտքը դրեց նրա կրծքին, պոկեց զենքն ու աղաղակեց.
«Կուլից անկո՛ւշտ, ամբարտաւա՛ն արովադացիք, միայն այսպե՛ս
Ձեռք կքաշեք դուք նավերից արագածի դանաջացոց.

620 Դեռ քիչ էր ձեզ ամոթանքն այն, անպատվությունն այն մեծագույն,
Որով արիք ինձ խայտառակ, թ՛վ կատաղած ու լիրբ շներ.
Չւ.մաշեցիք գեթ ձեր սրտում որոտագուշ Զևսի քենից:
Բայց մի օր նա, Վանատուրը, կխորտակի քաղաքը ձեր:
Իմ հարկի տակ հյուրասիրված, դուք, շորթնելով վերցրիք-տարաք

625 Նորապսակ իմ կնոջը և դանձերն իմ բաղմաբազում,
Դեռ ուղում եք մեր ծովաշու նավերի մեջ՝ կործանարար
Կրակ ձգել, այլև ջարդել աքայացոց: Սակայն մի օր
Դուք կզսպվեք, թեպետ անշափ մոլեգնած եք կոտորածով:
Զե՛ս երկնահայր, ասում են դու գերազուր ես և գերիմաստ

630 Անմահների և մարդկանց մեջ: Քո արածն է այս ամենը.
Ինչո՞ւ ես դու դարձել, ո՞վ Զևս, բարերարը տրովադացոց,
Հովանավորն ամբարտաւան այս լիրբ ազգի, որի հոգին,

Ո՛հ, հավիտյան չի հազնա մարդակոտոր պատերազմից:
 Մինչ կա հագուրդ ամեն բանի՝ քաղցր քնի, նաև սիրո,
 635 Եւ երգերի քաղցրանուշիկ, և պարերի անմեղական,
 Որոնք սրտին շատ ավելի ըղձալի են, քան կոխիլը,
 Բայց տրուվացիք շեն հազենում պատերազմից դաժանագուշն»:

Ասաց, պոկեց արյունաթոր նրա մարմնից զենքը շքեղ,
 Որն իբր ավար՝ Մենեւալը հանձնեց իսկույն ընկերներին,
 640 Իսկ ինքն հապճեպ ետ դառնալով՝ քաջախիզախ կանգնեց կռիւ:
 Բայց հարձակւեց նրա վրա որդին արքա Պիլեմանի՝
 Հարպալիոնը, որն իր հոր հետ Իլիոն հկալ պատերազմի:
 Սակայն թշուառն ետ չդարձաւ նորից տունը իր հայրական:
 Արդ՝ սա հասաւ, տեղը վարսեց վահանի մեջ Աթրիդեսի.
 645 Սակայն սուրը անդոր եղաւ հերձիւ պղինձը թափանցուի:
 Փախաւ նա դեպ ընկերները, խուսափելով սև օրհասից,
 Չորս բոլորը աչք ածելով, որ շխոցեն սուր պղնձով:
 Մերիոնեսը պղինձ տեղով զարկեց նրան փախուստ տալիս,
 Զարդեց գավալն աջակողմյան. մխրճւելով, աշտն խովեց
 650 Յայլոսկրի մեջ, ապա զարկւեց առավուշտին և դուրս թռաւ.
 Նա, սիրելի ընկերների ձեռքի վրա թաքտալով,
 Փչեց հողին և որդի պեա ձգւեց ապա գետնի վրա,
 Եւ արյունը իր թխագուշն հորդ հոսելով՝ հողն էր թրջում:
 Շուրջը կանգնած պափլագոնցի մարտիկները մեծահողի
 655 Նրան զրին կառքի վրա և դեպ Իլիոն տարան տխուր:
 Սգո երթի մեջ քայլում էր նաև հայրը արտոսրաբուլի,
 Որն անդոր էր վրեժ լուծել իր զավակի մահւման համար:

Նրա մահը թունդ զայրույթով լցրեց սիրտը քաջ Պարիսի,
 Որը նրան հյուր էր եղել Պափլագոնյան երկրում մի օր:
 660 Եւ նա, ալդպեա վրեժխնդիր, նետեց տեղը պղնձաձուլ:
 Կար Եւքենոր կոշիղ մի մարդ՝ որդին գուշակ Պոլիվղոսի,
 Հարուստ էր նա, մեծահուշակ և ապրում էր Կորընթոսում.
 Իր շարաղետ բախտին տեղակ, նա Իլիոն էր եկել նաւով,
 Թեև նրան վսեմափայլ ծեր Պոլիվղոսն ասում էր մերթ,
 665 Թե օրհասն իր պիտ ընդունի նա հայրական հարկի ներքո,
 Կա՛մ տրովացոց զենքով կընկնի աքայացոց նավերի մոտ:
 Եւ ուզում էր նա խուսափել թե՛ տուժանքից աքայացոց
 Եւ թե՛ դժնի, ծանր ախտից, որպեսզի զուր չտառապիր:
 Ահա սրան զարկեց Պարիսն՝ ականջի տակ և ծնոտին.
 670 Հոգին մարմնից թռաւ իսկույն, և մութն ահեղ պատեց նրան:

- Այդպէս այնտեղ բորբոքւում էր, հրդեհի պէս, կռիւն ահեղ:
 Սակայն Զեւի սիրած Հեկտորն դեռ չէր լսել ու չգիտեր,
 Որ իր զորքը կոտորւում է ձախակողմում նաւատորմի՝
 Հզոր ձեռքով արդիւական քաջաւերված հերոսների.
- 675 Որ աքայանք դուցն նույնիսկ անդ վաստակեն փառքն հաղթության,
 Քանզի նրանց երկրասասանն էր հորդորում և ուժ տալիս:
 Իսկ Հեկտորը կռւում էր անդ, ուր պարսպի պատնեշն անցավ՝
 Խորտակելով վահանակիւր դանաւացոց շարքերը խիտ,
 Ուր Այասի, Պրոթեզլավի նավերն էին կանգնած, որոնք
- 680 Հանված էին դեպի ցամաք, դեպի ավեր ճերմակ ծովի.
 Սինը պատնեշի ամենացած մասը այնտեղ էր կառուցված,
 Ուր ձիերն ու մարտիկները կռւում էին մոլեգնաբար:
 Ահա այնտեղ, բեովտացիք և իոններն երկայնըզգեստ
 Եւ ֆրեթիասցիք, և լոկիացիք, և փառապանծ էպեացիք
- 685 Ծգնում էին խոր նավերից հեռու պահել քաջ Հեկտորին,
 Սակայն անդոր էին վանել բոցանման հարձակւոյղին:
 Այնտեղ էին կռւում այնժամ և անվանի աթենացիք,
 Որոնց խիզախ առաջնորդն էր Մենեսսիքը Պիտեոսյան
 Եւ նրա հետ՝ Ստիքոսը, Փիդասը և Բիասն արիւ:
- 690 Էպեացոց զուխն էին փլլյան Մեդեսն, Ամփիոլն ու Դրակոսը:
 Իսկ ֆրեթիասցոց պետերն էին քաջ Պոդարկեսն ու Մեդոնը:
 Այդ Մեդոնը հարձորդին էր աստվածազարմ Օիլեսի,
 Բնակւում էր նա Ֆիլակում և խորթ եղբայրն էր Այասի.
 Արսորված էր նա հայրենի երկրից իբրև մի մարդասպան,—
- 695 Սպանել էր Օիլեսի Էրիոպե կնոջ եղբորն:
 Իսկ Պոդարկես փլակիդեսը որդին էր Իփիլիլոսի:
 Այդ երկուսը, իբրև զուխ ֆրեթիասցի զինւորների,
 Քաջ պաշտպանում էին նավերն բեովտացոց հետ միասին:
 Մինչդեռ Այասն արագավազ,— Օիլեսի աղնիւլ որդին,—
- 700 Եւ ոչ մի քայլ չէր հեռանում Բելեմոնյան մեծ Այասից:
 Ինչպէս երկու սեւթուլր եղ, ճիշտ հավասար զորության տեր,
 Խոսպան արտում քաջ են տալիս, ձգում գութանն ամրակառույց,
 Եւ հոսում է քրտինքը հորդ ունշին նրանց եղջյուրների,
 Եւ անջատում է եզներին միայն իրենց լուծը ողորկ,
- 705 Բայց քաշում են գութանը հաշտ, ընթանում նույն ակոսներով,
 Եւ առաջ են շարժւում նրանք՝ խոր ճեղքելով կործքը երկրի,—
 Այդպէս ահա, միմյանց կողքի, կանգնած էին նրանք ընդհուպ:
 Բայց կային շատ այլ ընկերներ Բելեմոնյան հերոսի հետ,
 Որոնք հաճախ նրա վահանն էին բռնում անվախ ու ժիր,
 710 Երբ քրտնում էր, կամ ծնկները ծալւում էին հոգնությունից:

- Իսկ լոկրացիք չէին շարժվում Օիլեայան հերոսի հետ,
Միւտք նրանց չէր հանդուրժում զարհուրելի ճակատամարտ,
Եվ չունեին պղնձաձուլլ ու ձիւրաշ սաղավարտներ,
Ոչ վահաններ բոլորակերտ, ոչ հացենի սուր նիզակներ.
- 715 Նրանք Իլիոն էին եկել՝ ապավինած միայն իրենց
Ալեղներին և բրդահյւս ու քաջուր պարսեաներին,
Որոնց զարկով ջարդում էին տրովադացոց գնդերը խիտ:
Երբ քաջերը նախահարձակ, հազած զենքեր փայլակնացայտ,
Կռվում էին տրովադացոց, պղնձազեն Հեկտորի դեմ,
- 720 Լոկրացիներն սլաքների տարափ էին տեղում հեռվից:
Եվ տրովացիք, մոռանալով քաջությունը հրաբորբոք,
Պիտ լքեին ռադմի դաշտը և նավերից, վրաններից
Պիտ փախչեին ամոթահար գեղ հողմահույզ քաղաքն Իլիոն,
Եթե խսուջն Պոլիդամը չհորդորեր Հեկտոր քաջին.
- 725 «Հեկտոր, անշափ դաժան ես դու և չես լսում բարի խորհուրդ,
Մինչդեռ աստված քեզ է հանձնել ահեղ գործը պատերազմի.
Յանկանում ես իմաստությամբ դու բոլորին զերազանցել,
Բայց չես կարող ամեն գործում լինել իշխող ու զերազուր,
Քանզի չէ՞ որ ոմանց աստված միայն ռադմի ձիրք է տալիս,
- 730 Ոմանց շնորհք՝ կաքավելու, ոմանց հնչեղ երգ ու քնար,
Ոմանց կուրծքն էլ անմահ Զեսը լցնում է խոր իմաստությամբ,
Որից օգտվում են շատ մարդիկ, որով վերկվում են քաղաքներ,
Որն ըմբռնում է նա՛ միայն, ով այդ ունի իր սրտի մեջ:
Կսիր, Հեկտոր, ասեմ քեզ այն, ինչ որ ինձ արդ թվում է լավ.
- 735 Շուրջդ կռիվն է բորբոքվում, ինչպես ահեղ կրակ ու բոց,
Բայց քաջասիրտ տրովադացոց մի մասը, երբ պատենշն անցան,
Լրէց մարտը՝ զենքերն հաղած. լոկ մի մասն է կռվում այնտեղ,
Սակայն նրանց թիւն է նվազ, և ցրված են նավերի մեջ:
Քիչ ետ քաշվիր ռադմի դաշտից, կանչիր բոլոր մեծ քաջերին,
- 740 Որպեսզի մենք բոլորովս խորհուրդ անենք և որոշենք.
Սրդյոք շարժվե՞նք, զարկենք զորքով մենք բազմաթի սև նավերին՝
Եթե միայն աստված մեզ տա հաղթանակի կարողություն,
Բե՛հ՝ հեռանաք այդ նավերից, քանի ողջ ենք և անվնաս:
Վախենում եմ, որ մի գուցե աքայացիք մեզ երեկվա՝
- 745 Պարաքը նույնիսկ հատուցանեն: Նավերի մոտ սպասում է
Հերոսն ահեղ, որը, կարծեմ, ձեռք չի քաշել պատերազմից»:

Այսպես խոսեց Պոլիդամը, և Հեկտորը համաձայնեց:
Զենքերն հագին՝ մարտակառքից վայրկենապես թռավ նա ցած
Եվ, ձայն տալով, ասաց նրան այս խոսքերը իր թևավոր.

750 «Պոլիդամա՛ս, կանգնիր այստեղ դու մեծամեծ քաջերի հետ,
Իսկ ես զնամ և աչք ածեմ ուստերադմին հրաբորբոք
Եւ, ըստ հարկին պատվեր տալով, վերադառնամ անմիջապէս»:

Այդպէս ասաց և սլացաւ, լեռան նման մի ձյունաղարդ,
Զիւ գոշելով շրջեց զնգերը զաշնակից և տրտաղացող.
755 Լսելով կանչը Հեկտորի՝ բոլորն Եկան, հաւաքվեցին
Շուրջը ազնիւ խորհրդատու Պոլիդամաս Պանթոսյանի:
Իսկ նա յինտրեց նախահարձակ զորքերի մեջ, ուղեց գտնել
Դեիֆորին և զորությունն իշխանավոր Հելենոսի,
Աղիւլոսյան Ադամասին, Աղիւլոսին Հերթակոսյան,

760 Բայց չգտաւ նրանց այնտեղ ո՛չ կենդանի, ո՛չ անվնաս:
Կեսը այնտեղ՝ զորքի վերջում, աքայական նաւերի մոտ,
Տաղաւլած էր՝ արդիւլացոց ձեռքով ջարդված և հոգեղուրի,
Կեսն էլ տանջվում էր նետահար կամ նիզակով վիրավորված:
Արտասովալի ահեղ կռիւի ձախակողմում գտաւ միայն

765 Գեղադանդուր Հելինեի սերձ ամուսին Ալեքսանդրին,
Որը այնտեղ զորքն էր անվերջ քաջաւերում, զըրդում կռվի.
Եւ անդ նրան մոտենալով՝ անարգական այս խոսքն ասաց.
«Դու, հե՛ք Պարիս, տեսքով չքնաղ, բայց կնամո՛ւ, գայթակղի՛չ.
Ո՞ւր են, ասա՛, Դեիֆորը, ուժն Հելենոս թագաւորի,

770 Քաջ Ադամասն Աղիւլոսյան, Աղիւլոսը Հերթակոսյան,
Ո՞ւր է նաև Օթրինեաւ: Տե՛ս, կքանդվի հիմնահատակ
Բարձրադարբաս քաղաքն Իլիոն, և մոտ է քո մահն անխուսափ».

Պատասխանեց իսկույն նրան Ալեքսանդրը աստվածակերպ.
«Հեկտո՛ր, քեզ այժմ հաճելի է մեղադրել և անմեղին:

775 Գուցե առաջ ուղմի դործում եղել եմ ես հիրավի ծուլ,
Բայց ո՞չ հիմա: Եւ իմ մայրը ինձ չի ծնել թուլ ու վախկոտ,
Եւ այն սրահից, երբ վառեցիր նավերի մոտ կռիւն ահեղ,
Մենք կտնգնած ենք այստեղ անխոնջ և կռվում ենք դանաջանց դեմ:
Իսկ քաջերն այն, որոնց անունը ավեցիր, կոտորվեցին:

780 Կռվից դուրս են եկել հիմա միայն հերոս Դեիֆորը
Եւ աղագայետ Հելենոսը՝ երկուսով էլ նիզակահար
Վիրավորված են ձեռքերից: Զե՛սը փրկեց նրանց մահից:
Արդ՝ զեկաւա՛ր եղիր դու մեզ, ինչպէս սիրան է. պատվիրում քեզ.
Հոժար ենք մենք շարժվել քեզ հետ: Եւ մենք, կարծեմ, քաջության մեջ

785 Պակասություն չենք ունենա, քանի մեր ուժն է անկործան,
Իսկ ուժից վեր հզորն անգամ անկարող է կռիւ մղել»:

- Այդ ասելով՝ դսպեց հերոսը Հեկտորի հուղված հողին,
 Եւ շարժվեցին նրանք այնտեղ, ուր թնդում էր կատաղի մարտ,
 Որտեղ էին Կեբրիոնը, Ասկանաւն ու Օրթաւոսը,
 790 Պոլիփիտեան աստվածաիկերս, Պոլիդամասը փառապանծ,
 Պալմեոն, Մորիսն Հիպոտամվան և Ֆալկեսը, որ դեռ երեկ
 Եկել էին Ասկանիայից, որ մշուսներին փոխարինեն:
 Զևսը, սակայն, նրանց իսկույն զրդեց դուրս դալ մարտակուլի,
 Եւ սլացան նրանք, ինչպես ահեղ մորիկը հողմերի,
 795 Որ հայր Զևսի որոտումից մերթ սուրում է դաշտի միջով
 Եւ ահռելի մղձճոցով ալեկոծում ծովը հուղված:
 Նա նետում է համբրժագոյ անդունդներից՝ սապատավոր
 Եւ փրփրագեղ, մեկը մյուսին միշտ հետևող, հորդ ալիքներ
 Այդպես ահա տրովագացիք սերտ, խառնխուռն, բայց միասին,
 800 Պղնձի մեջ փայլատակող արքաների հետ սլացան:
 Իսկ Հեկտորը Պիրիամոսյան, մարդակոտոր Արեսի պես,
 Առաջնորդն էր. նա առջևից բռնել էր իր վահանը մեծ,
 Բոլորակերտ և կաշեկազմ, ոլղնձապատ և բազմաթերթ,
 Իսկ գլխին էլ ճոճվում էր վառ սաղավարտը ճաճանչափայլ:
 805 Արշավելով վահանի տակ, սպառնում էր, զորքն էր փորձում՝
 Կդիմանա՞ն գնդերն արգյոք, չե՞ն նահանջի իր զրոհից:
 Բայց ոչ մի կերպ նա չէր կարող ընկճել ոգին աքայացոց:

- Մինչ մեծաքայլ առաջ դալով՝ Թելեմոնյան Այասն ասաց.
 «Մո՞տ եկ, հերո՞ս, ի՞նչ ես հեռվից դու ահ տալիս արգիվացոց,
 810 Զե՞ որ ուղմի ծանր զործում մենք անգետ չենք կամ ապիկար.
 Միայն Զևսի մտրակն ահեղ մեղ, արայանց, դսպեց այսպես:
 Հույս ունես դու գուցե այսօր մեր խոր նավերը կործանել:
 Տե՛ս, պատրաստ են պաշտպանության և մեր ձեռքերը կորովի:
 Ավելի ճիշտ, ավելի շուտ ձեր քաղաքը գեղեցկաշեն
 815 Կնւլաճվի մեր հաղթ ձեռքով և քարուքանդ կկործանվի:
 Արդ՝ ասում եմ. մոտ է ժամը, երբ դու ինքդ խուճապահար
 Զևսին և այլ աստվածներին պիտ աղերսես սրտատրուփ,
 Որ ձիերդ գեղեցկաբաշ ավելի շուտ, քան թե բաղեն,
 Քեզ թոյնեն դեպի քաղաք՝ մրրկելով դաշտի փողին»:
- 820 Ասաց. վերուստ, աջակողմից, սուրաց արծիւն երկնասլաց:
 Այդ հրդաշքով քաջալերված՝ աքայական գնդերը խիտ
 Աղմկեցին յուրախացած, իսկ Հեկտորը խոսեց այսպես.
 «Այդ ինչե՞ր ես ասում, Այա՛ս, ունայնամիտ, հոխորտապանծ.
 Ուրբան ճիշտ է, որ եթե ես լինեմ անմահ Զևսի որդին՝

325 Որպէս ծնունդ ավագագուն աստվածունհի մեծ Հերայի,—
 Փառք ու պարծանք պիտ ունենամ, հանց Ֆոյբոսն ու Աթենասը,
 Նույնքան ճիշտ է, որ այս օրը մահ կբերի արգիլացոց,
 Եւ դու ինքդ կջախջախվես, թե հանդգնես կանգնել ընդդիմ
 Իմ նիւակին, որը իսկույն կխորտակի մարմինդ նուրբ,
 330 Եւ, տապալված նաւերի մոտ, դու քո մարմնի պարարտ ճարպով
 Պիտ հագուրդ տաս թռչուններին և շներին սուրբ Իլիոնի»:

Այդ ասելով՝ նա հարձակւեց. և նրա հետ առաջացան
 Ահեղագոշ տրուպագիք, և գլորդաց զորքն հետևից:
 Քաջությունը շմուռացած՝ աղմըկեցին և արգիլյանք,
 335 Սպասելով տրուպական մեծ քաջերի գրոհներին:
 Ծիւր նրանց թնդաց, հասաւ մինչև հիթեր, Զևսի շողքին:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՁՈՐՍԵՐՈՐԴ

ԶԵՎԱԸ ԳԱՅԹԱԿՂՎԱԾ

Եւ Նեաթորը, որ խմում էր այդ ժամանակ, լսեց ճիշն այդ,
Ուստի որդուն Ասկլեսպիոսի ասաց նա խոսքն այս թեւովոր.

«Ո՛վ Մաքավոն աստվածամիտ, գործը ինչպե՞ս կվերջանա,
Տե՛ս, զորացաւ նավերի մոտ ճիշն,— աղմուկը մեր քաջերի:

- 5 Բայց տակավին նստիր այստեղ, խմիր զինին դու կայծացայտ
Թող Հեկադեն զեղեցկածամ լավ տաքացնի լողարանը
Եւ քո մարմնից մաքրի, լվա արյունալի կեղտն ու փոշին,
Իսկ ես գնամ դեպի բլուրն և իմանամ անդ ամեն ինչ»:

- 10 Ասաց, վերցրեց նա իր որդու՝ Թրազիմեդես ձիավարի
Պղնձադարդ այն վահանը, որ շողում էր վրանի տակ,—
Քանզի յորդին իր հետ տարել էր վահանը ծերունի հոր:
Վերցրեց նիզակն իր ամրակուռ,— սղնձակերտ, փայլուն և սուր,—
Եւ, դուրս գալով, վրանի մոտ կանգնեց, տեսաւ խայտառակ բան.
Փախչում էին աքայացիք, և սլառվարն էր քանդված արդեն,
15 Իսկ թիկունքից խիստ հալածում էին նրանց տրուպդացիք:
Ինչպես ծովը ալիքներով մերթ մթադնում է անմուռնչ,
Նախազգալով ժանտ հողմերի գրոհն արագ ու սաստկաշունչ.
Անշարժ է նա և տակավին չի օրորվում այս կամ այն կողմ,
Մինչև որ հողմն ահեղագողչ, բորբոքվելով, Զևսից իջնի.
20 Այդպես Նեաթորն երկմտում էր՝ սիրտը սաստիկ հուզմունքի մեջ,—
Գնա՛լ արդյոք դեպի զորքերն արագաձի դանայացոց,
Թե՞ շտապել դեպ Աթրիդես Ադամեմնոն արանց արքան:
Եւ ծիրուկը խորախորհուրդ միտք անելով՝ լավ համարեց

25 Շարժվել դեպի Աթրեորդին: Զորքերն էին ջարդում միմյանց,
Եվ ամենուր դաժանարար, շուրջը նրանց մարմինների,
Շաշում էին զարկվող սրերն ու նիզակները երկսայրի:

Եվ Նեսթորին հանդիպեցին արքաները աստվածադարձ՝
Խոր նավերից նոր դուրս եկած, սուր սլզընձով ղինավորված,—
Տիդեսորդին, Ողիսևը և Աթրիդեսն Ագամեմոնոն,
30 Որոնց նավերն հեռու էին կովի դաշտից, ծովի ափին:
Առաջինը նրանք էին ցամաք հանել այդ նավերը,
Իսկ զրանց դեմ պատվարն հետո կառուցեցին զորքերն համայն:
Թեպետ ծովափն ընդարձակ էր, բայց չէր կարող տեղավորել
Նավերը ողջ, ուստի նեղված էր զորքը խիստ անձուկի մեջ:
35 Եվ նավերը աստիճանով ու շարեշար, համատարած,
Բռնել էին ծովեզերքի երկար բերանը ծայրիծայր:
Արդ՝ այդ երեք զորավարներն, մարտը տեսնել փափագելով,
Գնում էին իրարու հետ, նիզակների վրա հենված:
Լի էր, սակայն, նրանց հոգին վիշտ ու ցավով դառնակակիծ:
40 Ծեր Նեսթորը, հանդիպելով աքայացոց մեծ քաջերին՝
Սարսափ դեցեց նրանց սիրտը, իսկ Աթրիդեսն ասաց նրան.
«Ասա՛, Նեսթոր Նելեաժին, ո՞վ մեծ պարծանք դու աքայանց,
Ինչո՞ւ արդյոք եկար այստեղ՝ թողած մարտը մարդակոտոր.
Ահաբեկված է իմ սիրտը. դուցե Հեկտորն այդ մեծազոր
45 Իրագործի իր այն խոսքը, որ տրովացոց դեմ վիսաբար՝
Ասաց մի օր, թե չի դառնա նավատորմից դեպի Իլիոն,
Մինչև չայրի սև նավերը և մեզ այստեղ շփոտորի:
Այգալես ճոռոմ խոսեց մի օր և կատարում է այդ հիմա:
Ավա՞ղ, անշուշտ և մյուս բոլոր գեղազանգուր աքայացիք
50 Ոխակալ են սրտանց իմ դեմ, ինչպես որ քաջ Աքիլլեսը,—
Եվ չեն ուզում կովել նույնիսկ շրջակայքում նավատորմի»:

Պատասխանեց նրան Նեսթոր ձիավարը գերեհացի.
«Այգալես եղա՛վ, Ագամեմոնո՛ն, և նույնիսկ Զևսն ամպահալած
Հիմա արդեն ի վիճակի չէ փոխելու կատարվածը:
55 Տապալված է մեծ պատենշը, որի վրա հույս թնեկինք,
Թե անխորտակ մի պատվար է թե՛ մեզ և թե՛ մեր նավերին.
Արագընթաց նավերի մոտ թնդում է դուռ ճակատամարտ,
Եվ չի կարող մարդ իմանալ,— որքան էլ որ ուշիմ լինի,—
Ո՞ր կողմից են փախչում արդյոք աքայացիք տաղնապահա՛ր:
60 Կոտորվում են, և աղմուկն ու աղաղակն է հասնում երկինք:
Ուստի եկեք խորհուրդ անենք՝ ի՞նչ կլինի վերջը սրա,

Գուցե խեղճը կօգնի հիմա. կուլել, կարծեմ, մենք չենք կարող-
վիրավորը անկարող է կուլի կանգնել թշնամու դեմ»:

- Եւ խոսքն ասաց նրան նորից արանց արքան Ագամեմոնոն.
- 65 «Քանի ճակատն, աղնի՞վ Նեսթոր, նավատորմի մոտն է արդեն,
Եւ մեզ այլեւ չեն օգնելու ո՛չ պատենեղը, ո՛չ խանդակը,
Որոնց հույսով դանայացիք տանջվեցին խիստ և բազմաշխատ,
Որպեսզի մեզ և նավերին լինեն պատվար մի անխորտակ,—
Ապա ուրեմն ամենազոր Զեսին անշուշտ հաճելի է,
- 70 Որ կոտորվեն աստ աքայանք՝ Արգոսից դուրս, անփառունակ:
Կար ժամանակ, երբ դանայանց օգնականն էր նա անսասան,
Իսկ հիմա, տե՛ս, երջանկավետ անմահների փառքն է տալիս
Նա տրովացոց, կաշկանդելով մեր ձեռքերն ու զորութիւնը.
Ուստի եկեք մենք կատարենք խորհուրդը իմ, որ պիտ հայտնեմ.
- 75 Այն նավերը, որ ամենից մոտ են կանգնած ծովի ափին,
Իսկույն ևեթ քաշենք, ձգենք մենք ծովի մեջ աստվածային,
Խարիսխ նետենք, մինչև որ դա-հասնի դիշերն անմահական:
Գուցե դիշերն հարձակումը տրովացացիք դադարեցնեն.
Այն ժամանակ ծով կձգենք մենք նաև մեր մյուս նավերը:
- 80 Ամոթ բան չէ մոեթ՝ դիշերով պատուհասից փախուստ տալը.
Լավ է խույս տալ կործանումից, քան զոհ դառնալ աղետներին»:

- Նրան խոժոռ նայեց Ոդիսն ամենիմաց և խոսքն ասաց.
«Ի՞նչ խոսք էր այդ, որ դուրս թռավ ցանկապատիցն ատամներիդ.
Գեթ լինելի, ո՞վ Աթրիդես, դու զորապետ այլ զորքերի,
- 85 Եւ ոչ իշխան մեզ պես մարդկանց, որոնց Զեսից է վիճակված —
Վարել ահեղ ճակատամարտ մանկութիւնից մինչ ծերութիւն,
Մինչև որ դու կռիվներում յուրաքանչյուրս կործանվի:
Մտադի՞ր ես թողնել քաղաքը տրովացոց լայնափողոց,
Որի համար այսքա՞ն փորձանք, այսքա՞ն աղետ մենք կրեցինք՝
- 90 Լիրի գոնե, որ չլսեն աքայացիք այդպիսի խոսք,
Անմիտ մի խոսք, որ բերանում չի հանդուրժի բնավ ոչ ոք,
Ո՞վ սովոր է խոսել խելոք, միշտ բանական և ուշիմաց,
Ո՞վ արքա է մականակիր, որին աղգերն են հնազանդ,
Ինչպես հիմա հլու են քեզ բազում ցեղերն արգիլական:
- 95 Ես չեմ կարող չպարսավել այդ խոսքերը, որ ասացիր.
Ի՞նչ ես հիմա դու պատվիրում.— այն, որ կուլի ահեղ ժամին
Մեր նավերը ծովը ձգենք և այդպիսով կատարենք այն,
Որ ըզձանքն է առանց այն էլ հաղթանակող տրովացոց,
Կամ անենք այն, որ կրերի մեզ բոլորիս կորուստ և մահ:
100 Բե ծով ձգենք նավերը մեր, այնժամ մարտում աքայացիք

էլ չեն կանգնի, այլ աչքն ետե կնահանջն կռվի դաշտից,
եւ մեղ անշուշտ, ո՞վ ազգապետ, քո խորհուրդը կկործանի»:

Պատասխանեց իսկույն նրան Ագամեմնոն արանց արբան.

- 105 «Ո՞վ Ոդիսեւս, դու շարաշար հարվածեցիր արդ իմ հոգին.
Ես, քա՞նք լիցի, աքայացոց զավակների կամքին ընդդէմ
Ձեմ պատվիրում, որ գեղանիստ նավերն իսկույն ծովը ձգեն:
Թող մեկ ուրիշն այժմ հանդես գա,— երիտասարդ կամ ծերունի,—
Թող ավելի՛ լավ խորհուրդ տա, ես կընդունեմ ուրախ սրտով»:

Եւ խոսքն ասաց Դիոմեդես քաջամարտիկն ահեղաձայն.

- 110 «Այդ մեկն ահա ձեր առջե է, նրան երկար չեք տրոնի,
Թե ուզում եք բարի խորհուրդ: Ոչ ոք դժգոհ թող չմնա
Եւ ինձ բնավ չպարսապի, որ կրտսերն եմ բողբոջ մեջ:
Պարծենում եմ ես, հիրավի, որ զավակն եմ քաջ հերոսի,
Վեհ արշունիցն եմ Տիդեասի, որ Թերեի հողում թաղվեց:
115 Պորթեան ուներ հրեք որդի վսեմական և անբասիր,
Ապրում էին Պերոնում, բարձունքներում Կալիդոնի,—
Մէկն Արգիվը, մյուսը՝ Մելասն, երրորդն Ինեսն էր ձիավար՝
Հայրը իմ հոր, նույն տեղն ապրող և քաջությամբ էլ գերազանց:
Հայրս, երկար շրջելուց ետ, կամքով Ձևսի և այլ անմահ
120 Աստվածների, Արգոսն ընտրեց իր համար տեղ բնակության.
Նա կնության առավ դատերն Ագրաստոսի. հարո՞ւստ էր շատ
Եւ տանն իր շին ու ընչավետ ճո՞խ ու շքեղ կյանք վարեց նա:
Ուներ խաշինք նա բազմաթիւ, ցորենավետ արտեր բերրի.
Եւ պտղատու շատ այգիների. տեղ նետելում գերազանց էր
125 Նա աքայանց քաջերի մեջ,— ինքներդ էլ այդ շատ լավ գիտեք:
Արդ՝ համոզված, որ վատազգի և կամ երկշուտ մի մարդ չեմ ես,
Արհամարհանք շուղղեք դուք ինձ, եթե արդար խորհուրդ տամ ձեզ:
Գնանք կովներ, թեկուղ խոցված, երբ այդ պետք է և անհրաժեշտ:
Բայց, նետերից խուսափելով, մոտիկ կանգնենք գոռ ճակատին,
130 Որ չստանա մեկն ու մեկս վերքի վրա նորից մի վերք,
Եւ զորքերին խրախուսենք: Քանզի շատերն ետ են քաշվել՝
Ենթարկվելով թույլ սրտերին, և չեն ուզում կռվել արգեն»:

Ասացւո՛ւ նրանք խիստ ուշիմաց, հավանելով այդ խորհուրդը,

- Անցան կովի: Զորքի դուխն էր ազգավարն Ագամեմնոն:
135 Սակայն տեսաւ այդ ամենը Պոսիդոնը երկրասասան:
Նմանվելով մի ծերուկի, կանգնեց երեք քաջերի դէմ
Եւ, բռնելով Ագամեմնոն Աթրիդեսի աջ ձեռքն այնտեղ,

նա ձայն տվեց սրատաշնորհ ու թևավոր այս խոսքն ասաց.
 «Ո՛վ Աթրիդես, աքայացոց ջարդն ու փախուստը դիտելիս
 140 Աթիլլեսի ցամաքնալի սիրտն է հրձիվում իր կրծքի տակ:
 Բնավ չունի նա զգացմունք, ինչպես նաև զգոնություն:
 Թող նա կորչի, և թող նրան ամոթահար անի աստված:
 Մինչդեռ բնավ քեզ չեն ատում աստվածները գերերջանիկ,
 Եվ շատ շանցած արավադական առաջնորդներն ու քաջերը
 145 Կմրբերին դաշտի փոշին, և զու աշնժամ պիտի տեսնես,
 Թե ինչպես են փախչում քաղաք նավերից ու վրաններից»:

Այդպես ասաց, ուժգին դուռաց և սլացավ դաշտի միջով,—
 Կարծես ինք կամ տաս հազար քաջազոր մարդ միանգամից
 Թունդ դուռացին արեսական այդ ձակատում ահնդագուշ:
 150 Այդպես ահեղ ճիչ արձակեց կրծքից արքան երկրասասան,
 Զորքերի մեջ որոտալով, և սրտերին աքայացոց
 Նա ներշնչեց կորով մի մեծ, որ մարտնչեն անդուլ և քաջ:

Ոսկեդահիկ Հերան այնժամ, Օլիմպոսի գլխին կանգնած
 Եվ հայացքը ուղղած հեռուն, շուտ ճանաչեց իր տաղերին
 155 Ու եղբորը, որ ահուկի մի զորություն մը սլանում էր
 Դեպի մարտը փառապարգե, ու բերկրանքով լցվեց հոգին:
 Նա բյուրաղբյուր Իդա լեռան ծայրադլխին տեսավ Զևսին,
 Որն ատելի էր իր սրտին. տեսավ նրան ու վրդովվեց:
 Եվ սկսեց Հերան հարդո և եզնաչա խորհել իր մեջ՝
 160 Ինչպե՞ս անի, որ շանթարձակ Զևսի միտքը խարդավանի:
 Եվ թագուհու սրտին թլաց իր այս խորհուրդը լավագույն.—
 Ելնել, գնալ դեպ լեռն Իդա, ոտից զլուխ լավ զարդարված,
 Մի դուցե Զևսը ցանկանա պառկել սիրո տափանքի մեջ
 Եվ իր չքնաղ մարմնովն հրձիվել, իսկ ինքն անուշ, հանգիստ մի քուն
 165 Լցնի նրա թարթիչներին, նաև խելքին: Եվ նա գնաց
 Ննջարանն իր, որ շինել էր սիրած որդին՝ Հեփեստոսը,—
 Գեղեցկակերտ դուները պինդ, իսկ զրանդիք պատշաճավոր,
 Դադանի փախանք, որ չէր բացել երբեքից ոչ մի անմահ:
 Ներս մտնելով, փակեց խոկույն լուսապայծառ դուներն ամուր.
 170 Նախ և առաջ անապական մի հեղուկով լվաց-մաքրեց
 Իր մարմինը կեղտ ու փոշուց, ապա օծեց անուշաբույր,
 Ամբրոսային քաղցր յուղով, որ տանը միշտ պահած ուներ.—
 Բավական էր այն ցնցելին, և պղնձյա տունը Զևսի,
 Երկինք, երկիր կլցվեին խոկույն բույրով աստվածային:
 175 Նա նրանով օծեց չքնաղ իր մարմինը, սանրեց մաղերն,

Աստվածային իր մատնեցումը զլխի շուրջը հյուսեց փայլուն,
 Անմահական և երկնաբույր, վայելչագեղ խոսովորներու
 Հագավ հագուստն ամենագեղ, որը կարեց նրա համար
 Աթենասը՝ զարդարելով ճամուկներով ճարտարահյուս։
 180 Կոճկեց կուրծքը այդ հագուստի ճարմանդներով նա ոսկեկուռ.
 Կապեց գոտին՝ շքեղաշուք իր ծոպերով բյուր բյուրավոր,
 Ականջներին կախեց զինդերն իր եռաղարդ ու զեղակերտ,
 Եվ շողշողաց զերնագելի աստվածուհին հմայքներով։
 Գլխին ծածկեց աստվածների վեհ զիցուհին շղարշը նուրբ,
 185 Որ շողում էր նրա վրա արևի պես գեղզեղափայլ,
 Իսկ ոտներին իր լուսաշող հագավ մուկներն սքանչելի։
 Եվ երբ այդպիս ոտից զլուխ պերճ զարդարվեց, աստվածուհին՝
 Դուրս եկավ իր ննջարանից, Կանչեց ապա Ափրոդիտին,
 Աստվածներից մի կողմ տարավ, և խոսքն ասաց այս թևավոր.

190 «Արդյո՞ք, դստրի՛կ իմ գեղանի, կկատարե՞ս, ինչ որ ասեմ,
 Թե՛ կմերժես։ Գուցե իրավ քինահույզ է սիրտդ իմ դեմ,
 Որ օգնում եմ դանայացոց, իսկ դու՝ միայն տրովադացոց»։

Պատասխանեց Զևսի դուստր Ափրոդիտը և խոսքն ասաց.
 «Հերա՛, ավա՛դ դու զիցուհի, դուստր մեծին Կրոնոսի.
 195 Ասա՛ ինչ որ մտքումդ կա։ Սիրահոժար կկատարեմ,
 Եթե միայն կարողանամ, թե անհնար չէ՛ կամփքը քո»։

Պատասխանեց նրան Հերան դերամեծար ու նենգամիտ.
 «Սե՛ր տուր դու ինձ, տուր ինձ սերը այն տուփանքի, որով հավերժ
 Կախարդում ես անմահներին, այլև մարդկանց մահկանացուն։
 200 Ես գնում եմ բյուրապտուղ հրկրի ծայրը՝ այցելելու
 Աստվածահայր Օվկիանոսին և զյուցամայր վեհ Տեթյուսին,
 Որոնք երբեմբն, Ռեկից ստանալով, ինձ սնեցին
 Իրենց տան մեջ։ Երբ մեծացա, Զևսը նետեց Կրոնոսին
 Սանդարամետ անդունդն հրկրի և անսպասել խոր ծովերի։
 205 Գնամ, տեսնեմ, վերջ տամ գուցե նրանց անվերջ գժտությանը.
 Վաղուց նրանք բաժանված են թե անկողնով և թե սիրով,
 Քանզի նրանց սրտերի մեջ ներս է խուժել թշնամաճքը։
 Թե չեմ խոսքով կարողանամ սեր ներշնչել նրանց հոգուն
 Եվ ետ դարձնել նախկին սիրույն և զուգավոր մեկ անկողնի,
 210 Միշտ կլինեմ նրանց համար ես սիրելի և պատվական»։

Եվ ժպտաղեմ Ափրոդիսը պատասխանեց իսկույն նրան.
«Անհնար է և անվայել մերժել խոսքը քո սրտալի,
Քանզի դու ես, որ քնում ես ամենազոր Զևսի գրկում»:

- Այդպես ասաց և արձակեց մեջքից գոտին տսեղնադործ,
215 Գեղզեղափայլ ու նկարեն, որի մեջն էր իր հմայքը՝
Տենչանք ու սեր, տուփանք, հույզեր և փաղաքուշ քաղցր լեզուն,
Իմաստունին խելքից հանող ուփշնշումը շողոքաբլի:
Գոտին հանձնեց նա Հերային և այս խոսքերն ասաց ապա.
«Ահա վերցրո՛ւ, կրծքիդ կապիր այս վառ դոտին իմ նկարեն,
220 Սրա մեջ է ամենայն ինչ. համողված եմ ես այժմ արդեն,—
Ետ չես դառնա քո վեհ սրտի խոր փափազը չկատարած»:

- Այդպես ասաց: Եվ եղնաչառ Հերան սիրով ժպտաց այնժամ,
Եվ, ժպտալով, կրծքին կապեց չքնաղ գոտին այն նկարեն:
Զևսի աղջիկ Ափրոդիսը դնաց իր տունն աստվածային,
225 Իսկ Հերան էլ թափվ, անցավ կատարները Օլիմպոսի,
Արագ անցավ Պիերիին, իր սիրելի էմաթին,
Սահեց, անցավ ձյունոտ լեռներն արագաձի թրակիացոց,
Եվ բարձրաբերձ շատ գագաթներ, ոտքը երկրին չքսելով:
Աթոս սարի բարձր գլխից իջավ ծովը նա ալեծուխ,
230 Գնաց, հասավ նույնիսկ Լեմնոս շեն քաղաքը քաջ Բուլասի,
Ուր հանդիպեց Քուն ասարժուն, Մահու եղբորը հարազատ,
Եվ, բռնելով ձեռքը նրա, անվամբ կոչեց և խոսքն ասաց.
«Աստվածներին և երկրածին բոլոր մարդկանց իշխող Դիոն,
Ի՞նչ խնդրանքները անցյալում դու կատարել ես շարունակ,
235 Լսիր և այժմ, և ես հավերժ շնորհապարտ կլինեմ քեզ:
Ե՛կ դու Զևսի վառ աչքերը թարթիչների տակ թմրեցրու,
Երբ, միասին քուն մտնելիս, նրան սիրով իմ գիրկն առնեմ:
Քեզ փոխարենն ես կընծայեմ անեղձ ու պերճ ոսկի բազմոց,
Որ քեզ համար շինելու է Հեփեստոսը՝ իմ կաղ որդին,
240 Նաև շքեղ մի պատվանդան բազմոցի տակ, որի վրա
Խնջուլքներում դու կդնես քնքուշ ոտներդ հանգստյան»:

- Եվ Հերային պատասխանեց Քունն հմայիչ և անուշիկ.
«Հերա, դատրի՛կ Կրոնոսի, աստվածուհի՛դ ավագագույն,
Հավերժ անմահ աստվածներին հեշտ կարող եմ ես քնեցնել,
245 Կարող եմ ես խոր քնի մեջ սուղել հորձանքն Օվկիանոսի,
Որն սկիզբն է արարչության և գոյության ամեն բանի:
Սակայն Զևսին Կրոնոսյան ոչ մի զեպքում չեմ հանդգնի
Ես մոտենալ, որ քնեցնեմ,— եթե ինքը չի պատվիրել»:

250 Դեռ հիշում եմ, ինչպես մի օր նա ինձ պատժեց քո պատճառով,—
 Երբ քաջասիրտ որդին Զևսի՝ Հերակլեսն էր վերադառնում
 Սուրբ Իլիոնից՝ ավերելով տրուլադացոց քաղաքը այդ:
 Ասպարաղիբ Զևսի խելքը քաղցր քնով ես պատեցի,
 Եվ դու այնժամ Հերակլի դեմ նյութեցիր ժանտ խարդավանքներ,
 255 Ծովի վրա դու հուղեցիր մորկալից գոռ փոթորիկ,
 Որը նրան քշեց-տարավ մինչև Կոլոս բարերնակ,
 Հեռու սիրած ընկերներից: Զարթնեց Զևսը,— շանթը ձեռքին
 Աստվածներին քշեց տնից, ամենից շատ ինձ փնտրելով.
 Նա, չարացած, ինձ երկնքից ծով կնետեր, որ կործանի,
 Թե չփրկեր ինձ Գիշերը՝ տերը մարդկանց, աստվածների,
 260 Որին այնժամ և զիմեցի ես փախչելիս: Զևսը ցասկոտ
 Խիստ պատկառեց վեհ Գիշերից, խաղաղվեց ու չպատժեց ինձ:
 Եվ հիմա ինձ պատվիրում ես, որ կատարեմ նույն գործն ահեղ»:

Եվ եղնաչյա հարեց Հերան նորից նրան իր խոսքն ասաց.
 «Ի՞նչ ես, ո՞վ Քուռն, այդ անհանդիստ մտքերով քեզ հուղում այդպես,
 265 Դու կարծում ես, որոտաձայն Զևսն այնպե՞ս է պաշտպանում այժմ
 Տրուլադացոց, ինչպես ցասկոտ էր Հերակլին պաշտպանելիս:
 Ե՛կ կատարիր, իսկ փոխարենը քեզ կտամ Քարիտեին,
 Որ դու նրան սիրով դրկես և համարես քեզ ամուսին,
 Այն Քարիտե Պազիթեին, որի համար տանջվում ես միշտ»:

270 Այդպես ասաց: Քուռնը խնդաց, ապա կրկին պատասխանեց.
 «Երգվի՛ր, Հերա, արդ Ստիգսի անդրժելի դու ջրերով.
 Ե՛կ, կռացիր, դա՛րկ մի ձեռքով այս սուրբ երկրին բյուրասպառող,
 Իսկ մյուս ձեռքդ քսիր ծովին,— թող մեզ վկա՞ լինեն բոլոր
 Աստվածներն այն, որ Կրոնոսի հեան են այնտեղ, Տարտարոսում:
 275 Երգվիր, որ ինձ դու կնության կտաս մատաղ Քարիտեին,—
 Պազիթեին, որի համար հեծում է սիրտս հանապաղ»:

Ասաց: Հերա աստվածուհին լուսաթևիկ հնազանդվեց:
 Երգվեց իսկույն և միառմի հիշատակեց աստվածներին,
 Որոնք կոչվում են Խիտանների Սանդարամետ անդրնդի մեջ:
 280 Այդպես երգվեց: Երբ ավարտեց կարգը ահեղ այդ երգումի,
 Բողած Իմբրոսն ու Լեմնոսը, նրանք ամպով փաթաթվեցին
 Եվ երկուսով վեր բարձրացան ու սլացան օդի միջով:
 Երբ որ հասան բյուրակն Իդա, որը մայրն է գաղանների,
 Լեկտոնի մոտ ծովը թողին և ցամաքով առաջ անցան.
 285 Նրանց քայլքից դղրդացին թավ զլուխներն անտառներին:

- Քունը, սաստիկ պատկառելով, անդ շերեաց Զևսի աչքին,
Այլ բարձրացալ բարձրակատար մի եղենու վրա իսկույն,
Որ կար Իդա լեռան վրա՝ գլխով մինչև եթեր հասած,
290 Եվ թաքնաբար նստեց ճյուղին թանձրասողարթ այդ եղենու,
Հանց թռչունն այն, որին լեռան բու են կոչում աստվածները,
Մինչդեռ մարդիկ անվանում են նրան կասկամ գիշերային:
Իսկ ինքն Հերան հասլճեալ դնաց դեպի բարձունքը Իդայի,
Դեպ Գարգարոն, ուր նկատեց նրան Զևսը որոտածայն:
Տեսնելուն պես՝ Զևսի հոգին խիստ մթադնեց այն տուփանքով,
295 Որի սերը վայելեցին մի ժամանակ, երբ սիրելի
Ծնողներից ծածուկ մտան անկողինը ամուսնության:
Արդ՝ ընդառաջ իր ամուսնուն դուրս եկալ Զևսն և շուտ ասաց.
«Ի՞նչ ես եկել, Օլիմպոսից այստեղ հասել, ո՞վ դու Հերա,
Ոչ ձի ունես ահա քեզ հետ, ոչ էլ կառքը քո ոսկեկուռ»:
- 300 Պատասխանեց իսկույն Հերան դերամեծար, բայց նենգամիտ.
«Գնում եմ ես բյուրապտուղ երկրի ծայրը՝ այցելելու
Աստվածահայր Օվկիանոսին և դիցամայր վեհ Տեթյուսին,
Որոնք երբեմն իրենց տանը սնել են ինձ ու փայփայել:
Գնա՞մ, տեսնե՞մ, դուցե վերջ տամ նրանց անվերջ գժտությանը.
305 Վաղուց նրանք բաժանված են թե անկողնով և թե սիրով,
Քանզի նրանց սրտերի մեջ ներս է խուժել թշնամանքը:
Իսկ իմ ձիերն ստորոտումն են Իդայի բյուրապտուղ,
Որոնք արագ ինձ կտանեն և՛ ցամաքով, և՛ ջրերով:
Օ՛լիմպոսից այստեղ եկա քո պառնառով, երկնատե՛ք Զևս,
310 Որպեսզի դու, երբ իմանաս, իզուր վրաս չղայրանաս,
Որ ես գաղտնի եմ գնացել տունն հորձանուտ Օվկիանոսի»:

- Պատասխանեց իսկույն ևեթ նրան Զևսը ամպահալած.
«Հերա՛, հետո էլ կարող ես դու հեշտությամբ դնալ այնտեղ,
Իսկ արդ հիմա, ե՛կ, քուն մտնենք և միասին սեր վայելենք:
315 Տե՛ս, թագուհի՛, ոչ մի կնոջ կամ դիցուհու սերը երբեք
Իմ կուրծքն այսպես չի ողողել և իմ հոգին տիրապետել,
Ո՛չ այն օրը, երբ տուփացի դեպի կինը էքսիտնի,
Որից ծնվեց Պիրիթուտոս իշխանավորն աստվածիմաստ.
Ո՛չ այն օրը, երբ սիրեցի Ակրիզոսյան Դանայեյին,
320 Որից ծնվեց Պերսեոսը, վսեմագույնը քաջերից.
Ո՛չ այն օրը, երբ տիրեցի ես Ֆենիքսի պերճ աղջկան,
Որից ծնունդ առան Մինոսն և Հուպամանթն աստվածային.
Երբ գրկեցի Ալքեմենեին և Բեբեյում, Սեմելին».

Ալքեմենից ծնվեց որդի՝ մեծն Հերակլեսը երկնադուլ,
325 Սեմելից՝ Դիոնիսը, փառքն ու պարծանքը մարդկության.
Ո՛չ Դեմեթրա գեղազանգուր վեհ թագուհու սիրո ժամին,
Ո՛չ Լեթոյի գերապայծառ, ո՛չ քո սերը վայելելիս
Ձեմ ունեցել երբեք կիրքն այս, որով հիմա տենչում եմ քեզ»

Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար ու նենգամիտ.
330 «Ո՛վ Կրոնոսյան Ջևա ահավոր, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ տաքցիր.
Դու այստե՞ղ ես ուղում քնել տութանքի մեջ, սիրով վառված,
Իդա լեռան այս գաղաթին, ուր երևում է ամեն ինչ.
Ի՞նչ կլինի, գիտե՞ս, եթե աստվածներից մեկն ու մեկը
Մեզ միացած տեսնի այստեղ և այդ պատմի անմահներին.
335 Ես, ելնելով այդ անկողնուց, շեմ հանդգնի դալ քո տունը,
Քանզի սաստիկ մեծ ամոթանք պիտի զգա հոգիս այնժամ:
Սակայն եթե հաճո է քեզ, և դու հիմա այդ ես տենչում,—
Ապա ունեա լավ ննջարան, որ քո որդի Հեփեստոսը
Կառուցել է պինդ դռներով և դրանդիք անդրդվելի:
340 Այնտեղ գնանք մենք ննջելու, եթե քաղցր է քեզ մահիճը»

Պատասխանեց նրան կրկին աստարակիր Ջևան ամուսնույդ.
«Եթե՛ վախենա, անմահներից կամ մարդկանցից ոչ ոք, Հերա՛,
Ջի նկատի: Քեզ կպատեմ ես այնպիսի ոսկի ամպով,
Որ չի տեսնի քեզ արևի ճաճանշավառ աչքը նույնիսկ,
345 Որի լույսն է սրահայաց և թափանցում է ամենուր»:
Ասաց, զրկեց Կրոնոսյանն իր կնոջը հաղթ ձեռքերով:
Իսկ նրանց տակ երկիրը վեհ ծնեց բույսեր նորաբողբոջ՝
Փարթամաճոխ ցողուտ լոտոս, հակինթ, հորուտ, նաև քրքում,
Որոնք, քնքո՛ւշ և փափկավետ, նրանց գետնից վեր պահեցին:
350 Եվ ննջեցին նրանք այդպես, ծածկված ամպով մի ոսկեշող,
Որից քնքուշ շաղ էր կաթում պայծառ, շքեղ և լուսաշիթ:

Այդպես անհոգ Ջևան էր ննջում Գարգարոսում բարձրակառար,
Իր ամուսնուն ամուր գրկած, սիրուց, քնից հաղթահարված:

Իսկ Քունն անուշ թռավ գնաց դեպի նալիքն աքայացոց,
355 Որ լուր տանի աշխարհակալ թագավորին երկրասասան:
Եվ անդ նրան մոտենալով՝ այս թևավոր խոսքերն ասաց.
«Դու կարող ես հիմա արդեն ազատ օգնել դանայացոց.
Գեթ կարճատև հաղթանակ տուր նրանց, քանի Ջևան է ննջում:
Նրան արդեն ես սուղեցի անուշ և խոր թմբուկյան մեջ»

360 նա, Հերայի սիրով դյուժված, քուն է մտել՝ զրկախառնված:
Այդպէս ասաց, սուրաց դեպի մարդկանց ցեղերը փառավոր,
Խիստ զրդելով Պոսիդոնին, որ նա օգնի դանայացոյց:

Նախահարձակ շարքերի մէջ կանդնեց, դուռաց Պոսիդոնը.
«Նորի՞ց պիտի, արգիւլացի՞ր, հաղթանակը Հեկտորին տանք:
365 Մի՞թե պիտի թողնենք տիրել նաւատորմին և փառք շահել,
Ինչպէս ինքը պարծենում է և սպառնում, քունդի հիմա
Աբիլլէսը, քննը սրտում, նստած է խոր նաւերի մօտ:
Սաիայն նրա կարիքը մենք չենք ունենա ամենակին,
Եթե կռւում միմյանց համար մարտենք խիզախ ու քաջալեր:
370 Արդ՝ բռնորդ լսեցեք ինձ և կատարեք, ի՛նչ որ ասեմ.
Ծածկեք ձեր կուրծքն ասպարներով սղնձակուռ և հաստաբեւստ,
Գլուխներդ դրեք ամուր փայլակնացայտ սաղավարտներ,
Վերցրեք ձեր ձեռն երկայն տեգեր,— անցեք առա՛ջ, իսկ ես, ահա,
Ձեզ առաջնո՛րդ: Զարկե՛նք ուժգին: Համոզված եմ, Պերիամածին
375 Հեկտորն հիմա չի դիմանա, թեկուղ անհուն ուժ ունենա:
Իսկ ով ունի փոքրիկ վահան,— բայց ինքն է հաղթ ու քաջազոր,—
Թող փոքրիկը տա անդորին, իսկ ինքն առնի մեծագունը»:

Այդպէս ասաց: Հոժարվեցին բոլորն հլու և հնազանդ:
Արքաները, թեպետ խոցված, զորքերն էին կարգի բերում.
380 Տիդէսյանը, Ոդիսէսը և Աթրիդեսն Ագամեմոնոն
Շրջում էին զնդերի մէջ և անդ զենքերը փոփոխում.—
Քաջն հագնում էր ընտիր զենքեր, վատը տալով թույլ կռւողին:
Երբ զինվեցին, այդպէս խորխոր, փայլակնազարդ զենքերն հագած,
Առաջ անցան: Առաջնորդն էր Պոսիդոնը երկրասասան,
385 Ձեռքին բռնած երկայն սուսեր՝ շանթանման և ահաւոր,
Որի առաջ չէր հանդգնի դուրս դալ ոչ ոք, քանզի մարդկանց,
Ներշնչելով ահեղ սարսափ, խորտակում էր միանգամից:

Իսկ մյուս կողմից փայլուն Հեկտորն կարգի բերեց տրուպագոց:
Եվ, այսպիսով, զարհուրելի, դաժան կռիւ բորբոքեցին
390 Պոսիդոնը սևամազիկ և Հեկտորը փայլենազարդ,—
Նա՛ արգիւյանց զորավիգն էր, սա՛ տրուպացոց պաշտպանն հզոր:
Ծովն էր նետում հորդ ալիքներ դեպ նաւերն ու վրանները,
Երբ երկու կողմն ընդհարվեցին զարհուրելի աղմուկի մէջ:
Բայց ծովի հորդ ալիքները, անդունդներից դուրս ժայթքելով,
395 Եվ Բոռէսի շնչից հուզված, չեն աղմկում այնքան հուժկու.
Ոչնչացնող հրդեհի բոցն այնքան ուժգին չի շառաշում

Անտառախիտ լեռների մէջ, երբ լափում է ծառերը նա,
 Մորիկն այնպես չի որոտում կատարներին կաղնիների,
 Երբ զարկում է նա զայրազին և մռնչում որոտագոչ,—
 400 Ինչպես թնդաց զզորդն, աղմուկն աքայացոց և արովացոց,
 Որոնք վայրագ զոչյուններով հարձակվեցին միմյանց վրա:
 Փայլուն Հեկտորն առաջինը զարկեց տեղովն իր Այասին,
 Որ թռչում էր նրա վրա: Զարկն անվրեպ զիպով կրծքին,
 Որի վրա կցված էին և սիրկ ձգված երկու փոկեր:
 405 Մեկը փոկն էր արծաթ թրի, իսկ երկրորդը՝ մեծ վահանի:
 Պաշտպանեցին նրանք նրա մարմինը նուրբ: Եվ Հեկտորը
 Թունդ զայրացավ, քանզի արագ տեղն իր ձեռքից զո՛ւր էր թռել:
 Նա ետ վազեց դեպ ընկերներն՝ խույս տալով իր սև օրհասից:
 Բայց երբ Հեկտորն հո էր դառնում, մեծն Այասը Թելեմոնյան
 410 Վերցրեց մեկը այն քարերից, որ շատ կային այնտեղ ընկած
 Ռոբերի տակ կովոդների՝ սրպես նեցուկ խոր նավերի,—
 Եվ խիստ զարկեց նրա կրծքին, վզի մոտը, վահանից վեր
 Այդ մեծ քարով, որը թռավ հոլի նման սլտովելով:
 Ինչպես կաղնին, որ տապալվում է հայր Զևսի հուր կայծակից,
 415 Եվ փռվում է նրա շուրջը մի սոսկալի ծծմբահոտ,
 Որից իսկույն մոտիկ կոնգնած մարդու կորովն է խափանվում,
 Քանզի հարվածն հզոր Զևսի ահավոր է և զայրազին,—
 Այդպես թափով ցած զլորվեց հուժկու Հեկտորը փռշու մեջ:
 Նիզակն իսկույն ձեռքից ընկավ, մի կողմ թռան կորդակ, վահան,
 420 Եվ շառաչեց նրա վրա սլվինձ զենքը իր գեղազարդ:
 Գրոհեցին աքայացիք ամբոխագոչ և ուժգնակի՝
 Ցանկանալով գերել նրան, և տեղացին բյուր նիզակներ:
 Բայց ոչ ոքի չհաջողվեց ազգապետին զարկել, խոցել:
 Մոտ վազեցին, մեջտեղ առան նրան իսկույն քաջերն հզոր՝
 425 Պոլիդամը, էնիասը քաջ, Ագենորը աստվածազոր,
 Լիկիացոց պետ Սարպեդոնը և Գլավկոսն անբասրելի:
 Զկար մեկը, որ իսկապես անփույթ մնար քաջի համար:
 Բոլորն իրենց վահանները վրան բռնած՝ պաշտպանեցին,
 Իսկ ընկերներն իսկույն նրան, վերցրած իրենց ձեռքի վրա,
 430 Կովից տարան դեպ ձիերը, որոնք կանգնած էին հեռու՝
 Կռաւվարի և գեղազարդ մարտակառքի հետ միասին,
 Եվ ծանրահեծ քաջին ձիերն արագ տարան դեպի քաղաք:

Իսկ երբ եկան-հասան ավեր լիահորձան, գեղեցկահոս
 Քսանթոսի, որ ծնունդն է հավերժակյաց անմահ Զևսի,
 435 Նրան կառքից ցած բերեցին, գեմքին զով ջուր սըրբակեցին:

Այնժամ Հեկտորն ուշքի եկավ, բացեց աչքերն և շունչ քաշեց,
Եվ, ծնկների վրա հազիվ կկշեկով, փախեց արշուն:
Ապա նորից նա գլորվեց մեջքի վրա, ընկավ դետին,
Աչքերին սև գիշեր իջավ, զի հարվածն էր տանջում հոգին:

- 440 Արդիվացիք հենց որ տեսան, որ Հեկտորը եկավ կովից,
Ավելի բուռն և կատաղի հարձակվեցին տրովացոց դեմ:
Ամենից շուտ արագավառ Այաս հերոսն Օիլեսյան
Թռավ, զարկեց սուր նիզակով էնոպիդես Սաանիվոսին,
Որին ծնեց մի ժամանակ չքնաղ Նայադն հավերժահարս՝
445 Հայտնի հովիվ քաջ էնոպից, Սանտիվոսի չքնաղ ափին:
Նիզակավոր քաջն Օիլեսյան, մոտ վազեկով՝ զարկեց ազգրին.
Նա տապալվեց մեջքի վրա, և նրա շուրջն այն ժամանակ
Տրովադացիք և աքայանք կատաղի ջարդ տվին միմյանց:
Պոլիդամասը տիգավոր, նրա համար վրիժավառ,
450 Սուր նիզակով զարկեց ուժգին Արևելիկյան Պրոթովնորին:
Սուր գեղարդը ահեղ թափով ճեղքեց ուսը և դուրս թռավ.
Եվ գործից նա փոշու մեջ՝ իր ափերով հողը ճանկած:
Պոլիդամասը բարձրաձայն բացականչեց դռուդաբար.
«Էլ չեմ կարծում, որ քաջասիրտ Պոլիդամաս Պանթոյանի
455 Զեռքից ամուր և հաղթական՝ իզո՞ւր թռավ իր սլաքը.
Արդեն մի ոմն արդիվացի տեղն ընդունեց իր մարմնի մեջ,
Եվ, երեկ, ցուպին հենված, շուտով կիջնի տունն Հադեսի»:

- Այդպես տաաց, և խրոխտանքն այրեց սիրտը արդիվացոյ,
Նամանավանդ հուզվեց հոգին Թեկեմոնյան քաջ Այասի,
460 Որի ուղիղ ոտքերի մոտ գետին զարկվեց Պրոթովնորը:
Յտակոտ Այասն իսկույն նետեց նրա վրա տեղն իր շողուն:
Պոլիդամը խոտորնակի փախավ, մահից ազատվելով:
Բայց ժանտ սրից ընկավ յորդին Անթենորի՝ Արքիւոքը,
Որին, ավա՛ղ, այդ սև մահը սահմանված էր աստվածներից:
465 Քաջի տեղը խրվեց այնտեղ, ուր զլուխն է կցված վզին,
Վերջին ողնի մեջ վարսվելով, և ջախջախեց ջիւերն երկու:
Ոչնչացնող շանթ-հարվածից քիթը, բերանն ու գլուխը
Ավելի շուտ ընկան գետին, քան ծնկներն ու սրունքները:
Եվ քաջ Այասն ուժգին դռչեց Պոլիդամաս անբիծ քաջին.
470 «Պոլիդամաս, տե՛ս և դատիր ու ճիշտն ասա ինձ այդտեղից.
Քաջն այս արդյոք արժանի՞ չէ Պրոթովնոր քաջի մահին:
Վատ, ատելի մի մարդ չէ սա, ոչ էլ կարծեմ, վատթար ցեղից.

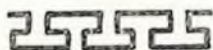
Զիառարզիկ Անթննորի եղբայրն է սա կամ թե որդին,
Քանզի իրոք նրա զարմին տեսքով նման է չափազանց»:

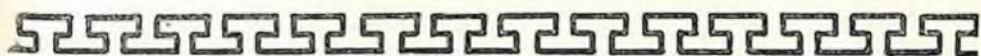
- 475 Այդպես ասաց քաջատեղյակ, և վշտացան տրուվադացիք:
Ակամասը, եղբոր սիրուն, տեղով խոցեց բիովտացի
Պրոմաքին, որն ոտքերից քարշ էր տալիս Արքիլոքին:
Եվ Ակամասն ուժգին գոչեց՝ իր հաղթությամբ հոխորտալով.
«Արգիվացի՛ սնապարծններ, սպառնալու մեջ անկուշտնե՛ր,
480 Միայն մե՛ղ չեն բաժին ընկել ռազմի վիշտն ու տառապանքը,
Օրը կդա, կտապալվե՞ք դո՛ւք էլ՝ դաժան կործանվելով.
Տեսե՛ք, տեղովն իմ հաղթահար, Պրոմաքոսն է ննջում այստեղ,
Որ անվրեժ դեթ շմնար եղբայրը իմ երկարատև:
Ամեն մի մարդ կցանկանա՝ մահից հետո իր հարկի տակ
485 Թողնել եղբայր, իբրև ժառանգ՝ իր աղետին վրեժխնդիր»:

- Այդպես ասաց: Խրոխտանքն այդ վիրավորեց արգիվացոց,
Եվ մանավանդ ալեկոծվեց սիրտը դյուցազն Պենեկևի,
Եվ նա վաղեց դեպ Ակամասը, որ Պենեկև արքայի դեմ
Զհանդրգնեց կանգնել կռվի: Տեղով զարկվեց Իլոնևսը՝
490 Որդին Ֆորբան խաշնավետի, որին երբեմն աստվածն Հերմես,
Տրուվացոց մեջ շատ սիրելով, պարգևեց մեծ հարստություն:
Եվ նրանից մայրը ծնեց այդ միևուճար Իլոնևսին:
Սրան զարկեց նա՝ հոնքի տակ, և դուրս թռավ բիրբ աչքից:
Մխրճվելով աչքերի մեջ՝ հասավ նիզակը ծոծրակին:
495 Եվ ջախջախված նա վայր ընկավ՝ ձեռքերը լայն փռած գետին:
Պենեկևը, սուրն հանելով, զարկեց, կտրեց նրա վիզը,
Եվ գլուխը կորդակի հետ թավալղոր մի կողմ թռավ,
Իսկ մահացու նիզակը սուր նրա աչքում ցցված էր դեռ:
Զեռն առնելով, ինչպես կակաշ, արյունաներկ այդ գլուխը,
500 Պենեկևը ցույց տվեց այն տրուվադացոց և բարբառեց.
«Ո՛վ տրուվացիք, պատմեցեք այս հորն ու մորը Իլոնևսի,
Որպեսզի անդ, իրենց տանը, ողբան նրանք որդու վրա,
Բեև գիտեմ, որ Ալգենոր Պրոմաքի կինը մատաղ
Էլ չի կարող իր ամուսնուն տւրախացած գիմավորել,
505 Երբ Իլիոնից մեր նավերով տուն դառնանք մենք՝ աքայացիք»:

- Այդպես ասաց, և տրուվացիք դողդողացին ամբողջ մարմնով,
Եվ ամեն մեկն աչք էր ածում, թե ուր փախչի ահեղ մահից:
Արդ՝ ինձ հայտնեք, օլիմպացի պերճաբնակ ո՞վ մուսաներ,
510 Ո՞վ աքայանց մեծ քաջերից շոպեց ալարը արյունոտ,

- Երբ նրանց կողմ մարտը թեքեց Երկրասասանը փառապանծ,
 Նախ Այասը Թելեմոնյան գետին զարկեց Հիրտիոսին՝
 Գիրտի որդուն, միզկացոց զորապետին այդ զերազոր.
 Անտիլոքը զենքը պոկեց Մերմիրոսի և Ֆալկեսի.
 515 Մերիոնեսը զարկեց հերոս Հիպոտոյոնին և Մորիսին.
 Զարկեց Տեկրոսն Պերիպիտես քաջազորին և Պրոթոլնին:
 Աթրիդեսը զարկեց, ջարդեց Հիպերենոր ազգապետին.—
 Հարվածելով սնուկուշտին՝ պատռեց փորը նա պղնձով
 եւ դուրս թափեց ողջ փոքոտին.— հազիվ թռավ նրա հողին
 520 Բացված վերքի լաշն բերանից, և աչքերին խավար պատեց:
 Իսկ Օիլյան ժիր Այասը բոլորից շատ մարդ կոտորեց,
 եւ մրցակից չունեւր այնտեղ, երբ որ խիզախ հետևում էր
 Մահախուճապ փախչողներին, որոնց Զեսն է սարսափ ազդում:

ԵՐԳ. ՏԱՍՆՀԻՆԳԵՐՈՐԴ.

ԴԱՐՁՅԱԼ ՓԱԽՈՒՍՏ ՆԱՎԵՐԻՑ

- Տրովադացիք,— երբ նրանցից շատ շատերը տապալվեցին
 Ձեռքով հզոր դանաչացոց,— խիստ ահաբեկ և դունատված,
 հուճապահար փախան, հասան ցանկապատին ու խանդակին
 Եվ կանգ առան կառքերի մոտ: Այդ ժամանակ Իդա լեռան
- 5 Գաղաթներին Ձեռք դարձնեց՝ կողքին Հերան ոսկեզահիկ:
 Նա վեր կացավ, հեռվից տեսավ տրովադացոց և աքայանց,—
 Նրանց՝ անկարգ փախուստ տալիս, իսկ սրանց էլ հարձակվելիս:
 Եվ նրանց մեջ տեսավ նաև Պոսիդոնին իշխանազոր,
 Իսկ Հեկատորին տեսավ դաշտում, ընկերներով շրջապատված.
- 10 Նա, ուշաթափ այնտեղ ընկած, հառաչում էր, արյուն ժայթքում
 Իր բերանից, քանզի զարկող աքայացին թույլ չէր ելել:
 Երբ այդ տեսավ, խղճահարովեց հայրը մարդկանց, անմահների,
 Եվ Հերային խեթ, ահալոր հայացք նետեց ու խոսքն ասաց.
 «Քո նենգությունն է սա Հերա, ով դժնաբարբ և չարագործ,
- 15 Կուլից դուռցազն քաջ Հեկատորին դու ես հանել, անդոր դարձրել,
 Եվ փախուստի մատենել զորքը: Բայց չգիտեմ, չե՞ս վայելի
 Քո նենգության պտուղները, երբ շանթահար անեմ ես քեզ:
 Մոռացե՛լ ես, որ կախեցի քեզ երկնքից, ոտքիդ կապած
 Երկու զնդան, իսկ ձեռքերիդ ոսկի ճուպանն անքակտելի:
- 20 Կախված էիր այն ժամանակ դու ամսախառն եթերի մեջ.
 Վրդովվեցին այն ժամ սաստիկ աստվածները Օլիմպոսում,
 Բայց, մոտ դալով, քեզ աղատել չէին կարող, քանզի ում որ

Ես բռնեցի՝ երկնի շեմքից մինչև երկիրը նետեցի:
Մինչդեռ բնավ չփարատվեց զարհուրելի կսկիծը իմ

25 Աստվածային Հերակլեսի տառապանքի առթիվ այնժամ,
Որի դեմ դու բորբոքեցիր փոթորիկը Բորեասի,
Եվ, անպտուղ ծովերի մեջ շարախնդիր հալածելով,
Դու ձգեցիր նրան օտար, բարերնակ Կողոս կղզին:
Բայց փրկեցի ես այնտեղից ու, թեև շատ էր շարշարվել,

30 Ետ բերեցի նրան նորից դեպի Արգոսը ձիաշատ:
Հիշեցնում եմ քեզ այդ, որ դու ձեռք քաշելով քո դավերից,
Տեսնես՝ արդյոք օգնեցի՞ն քեզ քո սևրը և գզվանքները,
Որոնցով դու ինձ միացար, թողած կաճառն աստվածներին:

Այդպես ասաց: Եվ եզնաչա հարդո Հերան խիստ զարհուրեց:
35 Եվ ուղղելով նրան խոսքերն իր թևավոր՝ այսպես ասաց.
«Երդվում եմ ես երկրով բերրի և երկնքով անեղբական,
Եվ Ստիգիի ստորերկրյա խոր ջրերով, — իսկ դա նույնիսկ
Երանավետ անմահները համարում են ահեղ երդում, —
Այլև գլխով քո սրբազույն, ամուսնական մեր մահիճով,
40 Որով երբեք ոչ մի անդամ ես չեմ կարող իղուր երդվել,
Իմ մեղքը չէ, որ Պոսիդոնն երկրասասան վնասում է
Տրովադացոց և Հեկտորին, պաշտպանելով աքայացոց,
Այլ իր սրտի հոժարակամ հորդորանքն է նա կատարում,
Կամ տեսնելով նավերի մոտ տանջանքները աքայացոց՝
45 Կարեկցել է գուցե նրանց: Բայց ես նրան խորհուրդ կտամ,
Որ հեռանա, տւր որ ուզես, ո՞վ ամպահույզ աստվածահայր»:

Այդպես խոսեց: Ժպտաց այնժամ հայրը մարդկանց, անմահների,
Եվ պատասխան տալով նրան՝ ասաց խոսքերն այս թևավոր.
«Եթե դու միշտ, ով եզնաչա հարդո Հերա, անմահների
50 Խորհրդի մեջ մտքով լինես ինձ համերաշխ. միտքն իր նաև,
Պոսիդոնը, թեկուզ տարբեր լինեն նրա կամքն ու իղձը,
Միշտ կիտխի իր խորհուրդը և կխորհի ինձ և քեզ պես:
Սակայն հիմա, եթե քո խոսքն անկեղծ էր և ճշմարտացի,
Շտապ դնա դեպի կաճառն անմահների և պատվիրիր
55 Աղեղնավոր Ապոլլոնին և Իոխին՝ շուտ գալ ինձ մոտ.
Թող Իոխը դնա բանակն պղնձազենն աքայացոց
Եվ իմ պատվերն հայտնի այնտեղ իշխանազոր Պոսիդոնին,

- Որ շուտ թողնի մարտը դժնի, ետ գնա իր օթևանը.
 Իսկ Հեկտորին թող տր Ֆոյբոսն— Ապոլլոնը մարտի մղի,
 60 Բող ներշնչի նրան նոր ուժ և մոռացնի տառապանքն իր,
 Որ տանջում է նրա հոգին. իսկ զորքերին աքայական
 Բող ետ վանի, մատնելով խիստ ու խայտառակ նոր փախուստի:
 Եվ կփախչեն նրանք դեպի գեղեցկանիստ խոր նավերը
 Պելիսածին Աֆիլեսի, որ կռվադաշտ պիտի հանի
 65 Ընկերոջն իր՝ Պատրոկլոսին: Փայլուն Հեկտորն Իլիոնի մոտ
 Պիտ սպանի տեղով նրան, որը մինչ այդ կկոտորի
 Շատ շատերին և իմ զավակ Սարպեդոնին: Իսկ զայրացած
 Աֆիլեսը աստվածազոր պիտ խորտակի քաջ Հեկտորին:
 Եվ միմիայն այն ժամանակ կկատարեմ տրոլադացոց
 70 Ժանտ փախուստը սև նավերից, մինչև որ հաղթ աքայացիք
 Զգրավեն բարձր Իլիոնը՝ խորհուրդներով Աթենասի:
 Իսկ նախ քան այդ չի դադարի իմ ցասումը, և թույլ չեմ տա
 Անմահներից և ոչ ոքի՝ պաշտպան լինել դանայացոց,
 Մինչև որ իղձը կատարվի Պելիսածին Աֆիլեսի:
 75 Այդպես եմ ես խոստում տվել և իմ զխուլը հաստատել,
 Երբ որ Բեղիս աստվածուհին, փաթաթվելով իմ ծնկներին,
 Աղաչում էր, որ ես պատվեմ քաղաքավեր Աֆիլեսին»:

- Ասաց: Նրան հնազանդվեց լուսաթևիկ Հերան հզոր
 Եվ շուտափույթ Իդա լեռից թռավ արագ դեպ Օլիմպոս.
 80 Ինչպես միտքն է թռչում մարդու, որ շրջելով շատ երկրներ,
 Միշտ հիշում է իր սրտի մեջ և կրկնում խոհուն խնդրով՝
 «Եղա աչստեղ, նաև այնտեղ» և մտմտում շատ այլ բաներ,—
 Այդպես արագ թռավ, զնաց հարգո Հերա աստվածուհին
 Եվ շուտ հասավ լյառն Օլիմպոս: Այնտեղ, Զևսի սպարանքում,
 85 Խմբված դտավ անմահներին, որոնք իսկույն ոտքի ելան,
 Ողջունեցին, ու պատվեցին բաժակներով: Բայց ընդունեց
 Աստվածուհին բաժակը լոկ գեղեցկադեմ վառ Բեմիսի,
 Քանզի Բեմիսն առաջինը անդ ընդառաջ վաղեց նրան
 Եվ, սրտառուչ բարբառելով, այս թևավոր խոսքերն ասաց.
 90 «Ինչո՞ւ եկար, հարգո Հերա. սարսափած ես դու երևում,
 Քո ամուսին Կրոնոսյան է գուցե քեզ սարսափ աղղել»:

- Պատասխանեց նրան Հերա աստվածուհին լուսաթևիկ.
 «Էլ մի հարցրու, անմահ Բեմիս. ինքդ էլ դիտես, թե ինչպիսի
 Անդրդվելի, խստադաժան միտք ունի նա և դոռող սիրտ:
 95 Բայց ներս մտիր և մասնակցիր դու խնջույքին աստվածների,

Ուր պիտ լսես բոլոր անմահ աստվածների հետ միասին,
 Թե ինչպիսի՜ մեծ եղեռն է նյութում մեր դեմ Զեւը հիմա:
 Եարձեմ ոչ ոք,— ոչ երկրածին, ոչ էլ աստված,— չի խնդալու,
 Երբ իմանա, թեպետ բերկրանք է վայելում նա խնջույքի»:
 100 Ասաց, բազմեց հարդո Հերան: Վրդովվեցին Զեւի տան մեջ
 Հաւերժ անմահ աստվածները: Իսկ նա ժպտաց լոկ շուրթերով,
 Բեպետ ճակատը, մինադույն հոնքերի շուրջ, չշողշողաց:
 Ապա դարձավ նա բոլորին ու զայրագին այս խոսքն առաց.
 «Անմիտնե՜ր ենք, զայրանում ենք միշտ Զեւի դեմ մենք խենթաբար-
 105 Եվ ջանում ենք մեր խոսքերով կամ զորությամբ զսպել նրան,
 Մինչդեռ նա ինքն հեռու նստած, միշտ էլ անհոդ և անտարբեր,
 Զի էլ խորհում արդ մեր մասին. համողլած է հաստատապես,
 Որ իր ուժով գերազանց է բոլոր անմահ աստվածներից.
 Ուստի և դուք պիտ համբերեք, ինչ շարիք էլ ձեզ պատճառի:
 110 Կարծեմ նույնիսկ բուռն Արեսին մեծ աղետ է հասել արդեն.
 Ընկավ կովում նրա որդին, այն սիրասուն և քաջազուն
 Ասկալոպը, որին Արեսն համարում է սիրած զավակ»:

Ասաց: Արեսն իսկույն թափեց ձեռքով զորեղ իր ազդրերը,
 Եվ, բարձրաձայն հեծեծելով, այս խոսքն առաց նա սրտահույզ.
 115 «Ինձ մեղապարտ մի՛ ճանաչեք, ո՛վ աստվածներ օլիմպակաց,
 Եթե թուեմ դեպ աքայանք՝ որդուս վրեժը լուծելու,
 Բեկուղ Բախտը Զեւի շանթով ինձ խորտակի, և ես ընկնեմ
 Զարկվածների հետ միասին անդ փոշու մեջ արշունաթոր»:

Այդպես ասաց և պատմիրեց Արհամիւրքին ու Սարսափին
 120 Լծել ձիերն, իսկ ինքն հագավ վալլենազարդ զենք ու զրահ:
 Գուցե Զեւի զայրույթն ահեղ և վրեժը սարսափելի
 Անմահների դեմ բռնկվեր է՛լ ավելի ժանտ, քան առաջ,
 Եթե հանուն աստվածների խիստ երկյուղած Աթենասը
 Դուրս չթռչեր դեպի գավիթ, իր բազմոցը աչնտել թողած:
 125 Աստվածուհին պոկեց նրա գլխի կորդակն, վահանն ուսից,
 Հզոր ձեռքից կորդեց պղինձ տեղ-նիզակը, ցցեց մի կողմ,
 Եվ խրատիչ խիստ խոսքերով հանդիմանեց ժանտ Արեսին.
 «Ո՛հ, խեղադար և մոլեղին, իրոք, գլուխդ ես դու կորցրել:
 Զո՛ւր են միթե ականջներդ, եթե լսել դու չես կարող.
 130 Կորցրե՞լ ես դու խելք ու ամոթ: Զլսեցի՞ր, ինչեր խոսեց
 Աստվածուհի Հերան, որ նոր Զեւի կողմից եկավ Օլիմպ:
 Փափաղո՞ւմ ես փորձել փորձանքն և աղետները անհամար,

135 Ու ետ դառնալ զեպ Օլիմպոս վտանգի մեջ ու տանջալի,
 եւլ արհամիրք հասցնել նաև մեզ ամենքիս այժմ անխուսափ:
 Չէ՞ որ իսկույն կարող է նա տրուադացոց և աքայանց
 Թողնել ու գալ, որ ջախջախի Օլիմպոսում մեզ բոլորիս:
 Կկոտորի նա ամենքիս, մեղավորին և արդարին.
 Ե՛կ, ինձ լսիր, և վրեժը քո զավակի հետաձգիր:
 140 Շատ հերոսներ, էլ ավելի կորովագույն և քաջազոր,
 Կոտորված են և այսուհետ էլ անխուսափ պիտ կոտորվեն.
 Անհնար է փրկել մահից մարդկանց ցեղը բազմաքանակ»:

Ասաց, զրդեց նա Արեսին զալ ու նստել իր բազմոցին:
 Իսկ ինքն Հերան այն ժամանակ ապարանքից շուտ դուրս կանչեց
 Ապոլլոնին, և Իոխին, որ բանբերն է աստվածների,
 145 Ու զիմեռով նրանց այնժամ այս խոսքն ասաց նա թևավոր.
 «Հրամայեց Զևսն երկուսիդ, որ շուտ գնաք դուր լեռն Իդա.
 Իսկ երբ հասնեք և երեսը տեսնեք Զևսի աստվածահայր,
 Կատարեցեք, ինչ որ ասի կամ ինչպես որ պատվեր տա ձեզ»:

Ասաց Հերան զերամեծար ու տուն դարձալ և իր գահին
 150 Բազմեց կրկին: Մինչդեռ թառն իսկույն նրանք և շուտ հասան
 Բազմավտակ Իդա լեռը, որը մայրն է գազանների:
 Այնտեղ, զլիսին Գարգարոնի, գտան որդուն Կրոնոսի.
 Նստած էր նա՝ շուրջը ամսեր լուսապսակ, անուշաբույր:
 Եւլ կանգնեցին նրանք այնտեղ՝ ամպահալաք Զևսի առաջ,
 155 Որը նրանց տեսալ, սակայն չզայրացալ ամենեկին,
 Քանզի սիրած իր ամուսնու պատվերն էին ճիշտ կատարել:
 Եւլ դառնալով նախ Իոխին՝ ասաց խոսքերն այս թևավոր.

«Ե՛կ, դու, Իոխ թեթևաթի՛ռ, տար այս պատգամն իմ շուտափուլի՞թ
 Իշխանազուր Պոսիդոնին, բայց չլինես սուտ սուրհանդակ.
 160 Տուր հրաման, որ զադարի նա գոռ կովից պատերազմի,
 Թող գնա տուն անմահների կամ մտնի ծովն աստվածային:
 Իսկ եթե նա ինձ չսի, կամ իմ խոսքը արհամարհի,
 Թող այդ դեպքում ինքը իր մեջ և իր սրտում լավ մտածի,—
 Կարո՞ղ է նա կանգնել իմ դեմ,— թեկուզ հզոր է զորությամբ,—
 165 Երբ դուրս գամ ես մարտակովի: Մինչ ես մեծ եմ և՞ հասակով,
 Ե՛վ զորությամբ.— կամ մի՞թե նա չի ակնածում իրեն հաշվել
 Ինձ հավասար, որից բոլոր աստվածներն են միշտ երկնշում»:
 Ասաց: Իոխն, հողմի նման արագաթիռ, հնազանդվեց:

- Թռալ, դնաց Իդա լեռից դեպ սրբազան քաղաքն Իլիոն:
- 170 Ինչպես ձյունը ցուրտ ամպերի և կամ կարկուտը երկրածեծ,
Որ շնչի տակ Բորեսասի թռչում է մերթ երկնասուլց,
Այդպես արագ սահեց, հասավ թեթևաթիռ բանբերն Իոիս:
Մոտ կանգնելով երկրասասան մեծափառին, նա խոսքն ասաց.
«Պատգամ եմ քեզ բերել ես արդ, ով սևահեր երկրատատան,
175 Եկել եմ ես Կրոնոսյան ասպարակիր Զևսի կողմից,
Նա պատվիրեց, որ ձեռք քաշես պատերազմից ու մարտերից
Նվ՛ դնաս տունն անմահների, կամ մտնես ծով աստվածային:
Իսկ եթե այդ չկատարես և զանց առնես խոսքը նրա,
Սպառնում է, որ կսկսի քո դեմ նա ինքը մենամարտ.
180 Եվ ասում է,— զգուշացիր նրա ձեռքից անպարտելի,
Քանզի նա է դերազանցը և զորությամբ, և հասակով:
Կամ մի՞թե դու չես ակնածում քեզ հավասար հաշվել նրան,
Զեւ-հզորին, որից բոլոր աստվածներն են երկնչում միշտ»:
Եվ զայրացած պատասխանեց երկրասասանն ամենափառ.
185 «Ալա՛ղ, այո՛, հզոր է նա, բայց դոռու է խոսքը սաստիկ.
Ինձ արգելք է դառնում բռնի,— մինչ ես իր շափ պատիվ ունեմ:
Մենք ծնվեցինք Կրոնոսից և Ռեկից՝ երեք եղբայր,—
Ամպահալած Զևսը և ես, երրորդն՝ Հադեսն: Աշխարհն ամբողջ
Բաժանեցինք երեք մասի, ամեն մեկս իր բաժինն առավ.
190 Ինձ վիճակից ասրել ծովում մրրկահույզ և բազմածուրի,
Իսկ Հադեսին բաժին ընկավ ստորերկրյա անդունդը մութ,
Զևսն ստացավ լայն երկինքը ամպերի մեջ ու եթերում,
Մինչ երկիրն ու Օլիմպոսը պատկանում են մեզ բոլորիս:
Ես չեմ ուզում ասրել Զևսի օրենքներին հնազանդված:
195 Թող որ խաղաղ, թեկուզ հզոր, նա մնա իր երրորդ բաժնում,
Թող ինձ ուժովն իր ձեռքերի շահարկի, իբր անզորի:
Իր դստերին և իր որդո՛ց,— որոնց ծնողն է ինքն իրոք,—
Թող նա զսպի իր խոսքերով և պատգամովն սպառնալի,
Որոնք նրա պատվերներին պարտավոր են հնազանդվել»:
- 200 Պատասխանեց նրան Իոիսն արագաթիռ և հողմընթաց.
«Ուրեմն ասա, ո՞վ սևահեր երկրասասան, քեզից հիմա
Զևսին տանեմ ես այդ կոպիտ պատասխանը, թե՛ կփոխես
Դու խոսքը քո: Չէ՞ որ սիրտն է ազնիւների փոփոխելի:
Ինքքդ գիտես, ավագներին պաշտպանում են էրիները»:

Պատասխանեց կրկին նրան Պոսիդոնը երկրասասան.
«Քո խոսքերն են արդարացի, ո՞վ դու Իոիս աստվածուհի,

210 Լավ է անշուշտ, երբ բանքերը համակված է վեհ խորհրդով:
 Բայց, ահա, վիշտն է հառնակակիժ սաստիկ մաշում այժմ իմ հոգին,
 երբ նա իր չափ իրավատեր ու բախտակից մի անմահի
 Անարգտն է սպառնալի իր խոսքերով թշնամական:
 Սակայն հիմա, ես զիջելով նրա կամքին, կհեռանամ:
 Բայց իմացիր. սրտիս խորքում միշտ կպահեմ սպառնալիք.
 Եթե Զևսը, հակառակ ինձ, ավարտուու Աթենասին,
 Մեծ Հերային և Հերմեսին, այլև արքա Հեփեստոսին՝
 215 Բարձր Իլիոնը խնայի և կործանել չցանկանա,
 Իսկ մեծաշուք փառքն հաղթության արգիվացող չսարգեկի,
 Թող իմանա՛, որ թշնամանքն հավերժ մեր մեջ պիտի մնա՞

Այդ ասելով երկրաստանն, աքայական զորքը թողած,
 220 Մովս սուզվեց: Ափսոսացին հերոսները աքայացի:
 Այդ ժամանակ Ասյուլոնին ամսլահավաք Զևսը ասաց.
 «Գնա, Ֆոյբո՛ս, դու սիրելի՛ս, պղնձագին Հեկտորի մոտ:
 Երկրաստանն աշխարհակալ՝ ծովը մտավ աստվածային:
 Խուսափելով, ահավասիկ, մեր ցասումից զարհուրելի,
 Ապա թե ոչ ահեղ կռիվ պիտ լսեն աստվածներն այն,
 225 Որ խմբված են Կրոնոսի շուրջն՝ անդնդում Սանդարամետ:
 Մինչ, հիրավի, բարվոք եղավ թե՛ ինձ համար և թե՛ նրա,
 ու շուտ զիջեց իմ զորության, թեպետ սաստիկ էր զայրացած:
 Գործն այլապես չէր վերջանա առանց ծանր քրտինքների:
 Եվ՛ հիմա դու ձեռքդ վիրցրու իմ մեծ աստվարը ծոպավոր.
 230 Շարժելով այն, սարսափ ազդիր դու քաջերին աքայական,
 Ապա գնա, ո՛վ հեռաձիգ, և Հեկտորին լավ խնամիր.
 Նրա սրտում վառիր անհուն ուժ և կորով, որ աքայանք,
 Խուճապելով, փախչեն դեպի նավատորմը Հելլենսպոնտի:
 Այնուհետև ես կհոգամ գործն իմ խոսքով ու ցանկությամբ,
 235 Որ շունչ քաշեն և արայանք,— կռվի հոգսից հանգստացած:

Զևս հայրն այդպես արտասանեց: Ասյուլոնը լսեց հորը
 Եվ սլացավ Իդա լեռից, ինչպես բազեն սրաթուխ,—
 Արադադույնը հավքերից, որ որսկանն է հավփալների,—
 Գտավ որդուն Պերիամոսի՝ աստվածակերպ քաջ Հեկտորին:
 240 Նստած էր նա, և ոչ սլառկած. ուշքի գալով, ճանաչում էր
 Ընկերներին. անցել էին շնչարգելումն ու քրտինքը:
 Նրան ուժգին կազդուրում էր աստվածահայր կամքը Զևսի:
 Մոտ գնալով՝ նրան ասաց Ասյուլոնը կորովաձիգ.

«Ինչո՞ւ, Հեկտոր, հեռու ես դու քո համհարդից, և մեկուսի
 245 Այստեղ նստած ես ուժաթափ, դուցե փորձա՞նք է քեզ հասել»:
 Կորդակաճոճ Հեկտորն հաղիվ հիվանդագին ասաց նրան.
 «Ասա, ո՞վ ես, ինձ հետ խոսող գու, վեհագույնդ աստվածներից»:
 Դեռ չգիտե՞ս, որ աքայանց նավերի մոտ ձայնեղն Այաս,
 250 Երբ նրա շուրջ ես կոտորում, ջարդում էի զորքը նրանց,
 Իմ կրծքին խիստ դարկեց քարով և զորութունն իմ խորտակեց:
 Ես կարծեցի, որ կտեսնեմ այսօր եկի՞ տունն Հադեսի,
 Տունը մոռյլ սավերների. փշում էի շունչս արդեն»:

Պատասխանեց նրան արքա Ապոլլոնը կորովաձիգ.
 «Քաջալերվի՛ր. Իդա լեռից, Կրոնոսյան Զեսի կողմից
 255 Ուղարկված եմ քեզ օգնական, ես — Ապոլլոնը ոսկեսուր,
 Որ առաջ էլ պաշտպանել եմ քեզ և բարձր քաղաքը քո:
 Վե՛ր կաց շուտով և պատվիրիր հեծեալդ քո գնդերին,
 Որ սրբնթաց քշեն ձիրն դեպի նավերը դադավոր.
 Ինքքս անձամբ ձիրերի դեմ ես կհարթեմ ամբողջ ուղին,
 260 Եվ քաջերին աքայական ես կմատնեմ խիստ փախուստի»:

Ասաց և մեծ ազգապետին նա ներշնչեց ուժգին կորով:
 Ինչպես մի ձի բաղմախնամ, մսուրի մոտ դարին կերած,
 Փոկը կտրած՝ թռչում է դուրս, դաշտը դափում որսուղնդոստ,
 265 Նետվում դեպի վարար գետը, ուր սովոր է միշտ լողանալ.
 Ինքը պայծառ, հպարտ ու վառ, զլուխը ցից, խկ բաշը պերճ՝
 Ծածանվելով վլի շուրջը՝ շքեղ ծփում է հոյմահար:
 Կարծես տենչում է նա ազնիվ գեղեցկությամբ իր պարծենալ.
 Շնկները ժիր՝ սուրում է նա դաշտում դեպի զամբիկները:
 Ծիշտ այդպես էր Հեկտորն արադ շարժում ծնկներն ու ոտքերը:
 270 Լսելով ձայնն աստվածային, հորդորում էր նա զորքն հեծյալ:
 Ինչպես դյուղի որսորդներն են շների հետ թունդ հալածում
 Եղջուրագեղ եղջերուին կամ լեռնային մի այծյամի,
 Որին, սակայն, մահից փրկում է թալ անտառն կամ ժայռը թեք,
 Սոկայն բախտը որսորդներին չէր վիճակել որսալ նրան.
 275 Աղմուկի մեջ դուրս է գալիս փարթամարտ առյուծն հանկարծ
 Եվ ահարկու հալածում է որսկաններին այն փախկնափախ,—
 Այդպես մինչ այդ խիտ խմբերով դանաչացիք արովադացոյ
 Քշում էին, ջախում սրով և երկսայրի նիզակներով:
 Բայց երբ տեսան քաջ Հեկտորին գնդերի մեջ նախահարձակ,
 280 Զարհուրեցին, և բոլորի ողին ընկավ ոտքերի մեջ:
 Բայց հորդորեց նրանց Թովասն,— Անդեմոնյանն էթուացի,—

Մեծահմուտ, քաջամարտիկ նիզակավորն հաստատակամ.
 Ժողովներում աքայական քչերն էին հաղթում նրան,
 Երբ սլատանիւր վիճում էին բանակով ելուցթի մեջ:
 285 Նրանց սրտանց, բարյայակամ, այսպէս գիմեց նա և ասաց.

«Այալ, հրա՞ջք. ես իմ աչքով վարմանալի գործ եմ տեսնում.
 Արդ՝ հարովյուն առաւ Հեկտորն, իր օրհասից խուսափելով,
 Մինչ բոլորըս հուսով էինք, որ ավանդեց նա իր հոգին՝
 Բեկեմոնյան մեծ Այասի հաղթ հարվածովը ջախջախւած:
 290 Պարզ է, որ մեկն աստվածներից փրկեց կրկին այժմ Հեկտորին,
 Որ կոտորեց, անդոր դարձրեց ծնկներն անթիւ դանայացոց,
 Եվ դեռ նույնը պիտի անի: Առանց հզոր և ամպահույզ
 Զևսի կամքի նա չէր կարող զորքն ահռելի գլխավորել:
 Ուստի եկեք, մենք բոլորըս կատարենք այն, ինչ որ կասեմ.
 295 Հրամայենք, որ զորքն ամբողջ դառնա գեպի նավատորմը,
 Իսկ մենք,— որ միշտ պարծենում ենք,— իբրև զորքի հզոր քաջեր,—
 Կանգնենք անխախտ և դեմ առ դեմ, նիզակները վեր կարկառած,
 Գուցե ընկճենք ժանտ թշնամուն, քանդի, կարծեմ, ահաբեկված,
 Ներս չի խուժի դանաջանց մեջ, թեկուզ իբրև հաղթ հարձակւող»:

300 Այդպէս ասաց: Նրանք սրտով հոժարվեցին, լսելով այդ:
 Դյուցազն Այաս և Թագավորն Իդոմենէս, Տեկրոսն հզոր,
 Մերիոնէսը, Մեգասն անհաղթ,— որ Արեսին էր հավասար,—
 Մեծ քաջերին հավաքելով, բորբոքեցին ճակատամարտ
 Հաղթ Հեկտորի, տրովացոց զորքերի դեմ: Մինչ ամբոխը
 305 Խառնիճաղանջ հետ քաշվելով՝ գիմեց գեպի նավատորմը:
 Հարձակվեցին նախ տրովացիք, գլխավորողն էր Հեկտորը,
 Որ սլանում էր մեծաքայլ: Առաջնորդում էր Ապոլլոնն՝
 Լի տենչանքով մուկնական, ամպն ուտերին, ձեռքին ասպարն
 Ահեղ ու պերճ, հրաշակերտ ու ծոպալուր: Պղընձազործ
 310 Հեփեստոսն էր Զևսին ձոնել այդ գեներն իբրև սարսափ մարդկանց:
 Ապոլլոնը, ձեռքին ասպար, զեկավարն էր խառն ամբոխի:
 Մինչ սպասում էին խրոխտ և համախումբ արդիվացիք:
 Բնդաց շփնդն երկու զորքի, և տեղացին նևտերը բյուր.
 Տեգերն անթիւ թուան իսկույն հաղթ ձեռքերից հանդգնագուն.
 315 Մխրձվեցին նիզակները քաջ պատանյաց մարմիններում,
 Իսկ շատերը, մարմնի համը չճաշակած, ընկան գետին,
 Ուր խոր ցցված՝ տենչում էին դեռ հադենալ մարդու մարմնով:
 Քանի Ֆոյբոսն — Ապոլլոնը ձեռքի ասպարն անշարժ ուներ,
 Զորքն էր ջարդվում երկու կողմից տարափի տակ բյուր նետերի:

- 320 Երբ նա, ահեղ գողգոթալու, նայեց դեմքին արագածի
Դանայացոց և թունդ շարժեց աստարը մեծ, սիրտը բեկվեց
Նրանց կրծքում ու մոռացան նրանք ոգին քաջարության,
Ինչպես հանկարծ հարձակվելով՝ դադաններն են մուլթ գլշերին
Խուճապի մեջ ցրիվ տալիս հանդում հախիրը եղների
- 325 Կամ հոտն անթիվ ոչխարներ, — երբ որ հովիվն է բացակա, —
Այդպես փախան քայացիք, ահաբեկված Ապոլլոնից,
Որ կովի փառքը Հեկտորին և արովացոց հանձնեց աշտպես:
Կոտորում էր քաջը քաջին՝ կովի դաշտում ցրիվ կկած:
Ոչընչացրեց Հեկտորն հզոր Արկեդիլալ և Սաիրիոս
- 330 Հերոսներին: Սաիրիոսը առաջնորդն էր բիովաացոց,
Իսկ մյուսն աղնիվ Մենեսթեոի ջերմ ընկերն էր հավատարիմ:
Էնիասի ձեռքով ջարդված՝ ընկան Յասոսն ու Մեդոնը:
Հարձորդին էր քաջ Մեդոնը աստվածազարմ Օլիևսի,
Խորթ եղբայրը Ժիր Այասի, բայց ապրում էր նա Ֆիլակում,
- 335 Հայրենիքից իր տարադիր, քանզի սպանել էր Էրիոսի
Խորթ մոր եղբորն, — իսկ Էրիոսին կինն էր այնժամ Օլիևսի:
Իսկ Յասոսը իշխանավոր դորապետն էր աթենացոց,
Որդին էր նա Բուկոլիդես հռչակառնուն Սևփելուսի:
Իսկ առաջին շարքում դարկեց Պոլիդամասը Մեքիսթին,
- 340 Պոլիտեսը՝ Էքիոսին: Կլոնիոսին դետին դարկեց
Վեհն Ագենոր: Զարկեց Պարիսն ուսին փախչող Դեիքոսի,
Եվ սուր պղինձը հետեից՝ ուսը ջախեց, անցավ միջով:

- Երբ արովացիք ընկածներից շոպում էին զենքերն արդեն,
Աքայացիք խանդակն իջան և, դարկվելով ցանկապատին,
- 345 Պարիսպն անցան ու թունդ փախան խուճապահար և անկանոն:
Իսկ Հեկտորը տրովադացոց քաջալերում էր մեծապոչ:
«Զարկե՛ք ուղիղ սև նավերին, թուլե՛ք խալառ կողոպուտը.
Ում որ տեսնեմ սև նավերից այլ կողմ փախած ու հեռացած.
Նրան մահով կխորտակեմ, որ ոչ եղբայրն և ոչ քույրը
350 Այդ դժբախտի դին խարույկի բոց — կրակին էլ չհանձնի,
Որ նրա լեշը հոշոտեն շները մեր քաղաքի մոտ»:

- Այդպես գողաց և մտրակեց նա ուսերին իր ձիերի,
Թռավ, շրջեց զորքի շարքերն, զիլ կոչ արեց տրովադացոց,
Որոնք ահեղ գողգոթոցով իրենց կառքերն ու ձիերը
- 355 Շուտ ուղղեցին նրա կողմը: Ինքը Ֆոյբոս — Ապոլլոնը,
Իբր առաջնորդ նախահարձակ, խանդակի ավին ոտքով քանդեց
Եվ քանդվածով փոսը լցրեց ու կամրջեց հարթ ճանապարհ,

Մի ընդարձակ, երկայն ուղի, շափով ուղիղ մի տեղընկեց,—
 Որ ձգում է մարդն իր ձեռքով, երբ ուզում է ուժը փորձել:
 360 Այդ ուղիով զնդերն անցան: Ապուլլոնն էլ, ձեռին բռնած
 Փայլուն աստարն, հեշտիվ քանդում էր պատնեշը արայական,
 Ինչպես մանուկն է հեշտ ցրում ավաղի կույտը ծովափին,
 երբ որ հաճախ անդ ավաղից խաղն է սարքում իր մանկական,
 Ապա դիզվածքն հեշտ ցրում է իր ոտքերով ու ձեռքերով:
 365 Այգպես, Ֆոյրոս, ով հեռաձիգ,— դաժան ու մեծ դործն արայանց
 Օդ ցնդեցրիւր և իրանց էլ խուճապանքի դու մատնեցիր:
 Արդ՝ փախսփախ նրանք հասան նավերի մոտ ու կանգ առան
 եվ միմյանց խիստ հորդորեցին: Ձեռքերն աշնտեղ վեր կարկառած
 Դեպի անմահ աստվածները՝ ամեն մեկը ջերմ աղոթեց.
 370 Եվ մանավանդ ծեր Նեսթորը, անխոնջ պաշտպանը արայանց,
 Զերմ աղոթեց, ձեռքերն ուղղած դեպի երկինքը աստղազարդ.
 «Զեա երկնահայր, եթե մեկըս ցորենաշատ Արգոսի մեջ
 Նյրել-դոհել է քեզ համար ազգրերն հղան ու ոչխարի,—
 Որ Հայրենիք թույլ տաս դառնա, եթե աղոթքն այդ հարգել ես,
 375 Հիշիր գեթ այդ, Օլիմպոցի, և մեղանից մահը վանիր,
 եվ մի մատնիր արայացոյ ժանտ պարտության՝ տրովացոյ գեմ»:

Այգպես սրտանց նա աղոթեց: Ամենիմաց Զևսն երկնքում,
 Հսելով ջերմ աղերսն աղնիվ Նելեսյանի, թունդ որոտաց:
 Մինչ տրովացիք Զևսի ցույցը ընդունելով իրանց օգտին,
 380 Ավելի խիստ ու կատաղի գրոհ տվին արդիվացոյ:
 Ինչպես ծովում լայնատարած ալիքները լեռնանման
 Ցատկում են վեր, խիստ հողմակոծ բարձր նավի կողերից վեր,
 երբ մրրիկն է ժանտ կուտակում ահեղ հորձանքն ամեն կողմից.
 Տրովացիք այդպես դաժան ներս թափվեցին պարիսպներից
 385 Եվ, քշելով ձիերն առաջ, նավերի շուրջը կռվեցին:
 Զարկում էին տրովացիք սուր տեգերով, և կառքերից:
 Իսկ արայանք սև նավերից,— նրանց վրա ամուր կանգնած,—
 Գերանաչափ սուր ձողերով, որ կային այն նավերի մեջ,
 Մայրերը կուռ, պըղնձապատ, իբրև սուր զենք նավակովի:

390 Երբ արայանք և տրովացիք պատնեշի շուրջը տակավին
 Կռվում էին,— Պատրոկլոսը, հեռու արագ, սև— նավերից,
 Նատած էր դեռ էվրիպիլոս քաջ գյուցադնի վրանի մեջ.
 Նա զրույցով գլարձալի քաղցրացնում էր նրա հոգին,
 Եվ վերքերին՝ նրա սև ցավը ամոքող դեղ էր ցանում:
 395 Բայց երբ տեսավ նա տրովացոյ՝ խրոխտ պարիսպը անցնելիս,

Իսկ դանայանց՝ աղմըկահուշող, խուճապահար, փախուստ տալիս,
Պատրոկլիոսը ճշաց ուժգին և աղղրերը թափեց ձեռքով.

Նա խոր հառաչ արձակելով, ասաց խոսքը այս դառնագին.

«Այլևս այստեղ երկար մնալ ևս չեմ կարող, Էվրիպիլոս».

100 Թեպետ կարիք ունես դու գեռ, բայց ահավոր մտրան է հնչում:

Թող ամոքի քեզ սպասիկն, իսկ ևս պիտի գնամ շուտով

Դեպ Աքիլլես. դուցն նրան ևս հորդորեմ՝ դուրս գալ կովի:

Եվ ով պիտե, դուցն խոսքով խրատական սիրտը շարժեմ,

Թող տա աստված, — հղոր է միշտ ջերմ հարդորանքը ընկերոջ»:

105 Այդպես խոսող քաջին իսկույն տարան ստերն արագաշարժ:

Իսկ արայանք արովադացոց դրոհի գեմ կանգնած էին

Պինդ, անասաւն, սակայն վանել չէին կարող սև նավերից:

Չէին կարող և արովացիք ձեղքել շարքերն արայացոց,

110 Խուժել նրանց վրանները և նավերը: Ինչպես կարիկնն

Ձեռքերի մեջ վարժ խառատի, որը կամքով Աթենասի

Նավափայտը արագապես հլկում է հարթ և հավասար,

Այդպես կոխվն ու պայքարը հավասար էր նրանց միջև:

Ամեն մի խումբ իր նավի մոտ բորբոքեց ժանտ ճակատամարտ:

Կանգնեց Հեկտորն ընդդեմ դյուցազն և մեծափառ քաջ Այասի,

115 Եվ երկուսով զարկվում էին մեկ նավի մոտ՝ — սակայն իզուր:

Ոչ նա սրան տեղից շարժեց, որ նավի մեջ կրակ գցի,

Ոչ սա վանեց նավից նրան, որին կարծես գելին էր պաշտպան:

Զարկեց Այասը Կըլիոյան մեծահուշակ Կալետորին,

Որը փորձեց նավն հրկիղել. տեղը վարավեց կրծքին նրա.

120 Նա թնդյունով գլորվեց ցած, ձեռքից խանձողը վայր ընկավ:

Հենց որ տեսավ դյուցազն Հեկտորն, որ հարազատը իր այդպես

Խիստ տապալվեց սև նավի մոտ՝ ավազի մեջ թափաղկոր,

Լիկիացոց և արովացոց կարգաց հորդոր խրախուսի.

«Տրովադացիք և լիկիացիք, դարդանացի մարտակիցներ,

125 Ետ մի քաշվեք ամենևին կովի անձով այս ճակատից,

Այլ նավամերձ այս ճակատում պաշտպանեցեք Կլիոյանին,

Որ նրանցից արայացիք գեթ շարկեն դենքերը պերճ»:

Ասաց, նետեց դեպ մեծն Այաս իր նիզալը փայլահնոցայտ,

Բայց վրիպեց. զարկեց փայլուն Լիկիոփրոնին նա Մաստորյան.

130 Կիթերացի համաքնակ ընկերն էր նա մեծ Այասի,

Քանդի իրրե մի մարդասպան, հեռացել էր նա Կիթերից:

Սրան զարկեց սուր պղնձով, երբ կանգնած էր Այասի մոտ,

Ուղիղ դանդին՝ ականջից վեր, և նա նավից ջարդված մարմնով

- Յած զլորվեց զեանի վրա՝ փոշեթալալ, բերանսիվեր:
 435 Եվ սարսափած մեծ Այասը շուտով եղբորն իր ձայն տվեց.
 «Տե՛ս, սիրելի դու իմ Տեկրոս, ընկերն ընկալ մեր մտերիմ՝
 Մաստորիդեսը,— Կիթերից վտարանդի աչդ մեծ քաջին
 Մենք մեր տանը հարգում էինք սիրակարոս ծնողի պես:
 Ո՛ւր են նետերդ մահացու. զարկողն Հեկտորն էր ոխերիմ.
 440 Ո՛ւր է անհաղթ ազնվը քո, որ քեզ ձոնեց Առլոլոնը:

- Ասաց այդպես: Նա հասկացավ, թափ կանգնեց հերոսի մոտ,—
 Զեռքին աղեղն հզոր և կոր, ուսին կապարձ՝ նետերով լի,
 Եվ հապշտապ նետերն անհադ տեղաց զլիսին տրովագացոց:
 Զարկեց փքին Կլիտոսին՝ վսեմ որդուն Պեզենորի,
 445 Որ սրտակից ջերմ ընկերն էր Պոլիդամաս Պանթոյանի.
 Կառավարն էր նա նրա քաջ ու ձիերի ջերմ հոգածուն:
 Նա, դեռ Հեկտորը սրտաշահ, կառքն էր շարժում տրովյանց հետ,
 Ուր խառնիխառն զնդերն էին մրրկահույզ ջարդում միմյանց:
 Մահը նրան հափշտակեց, և չփրկեց ոչ ոք նրան,
 450 Երբ հետևից նա վղին խիստ մահացու մեխովեց փքին:
 Կառքից նա թռնդ զարկվեց զետին. կառքը դատարկ խիստ որոտաց,
 Եվ խրանեցին ձիերն հանկարծ ու հտ փախան: Պոլիդամասն
 Աչդ հասկացավ ու ձիերին ընդառաջեց արագորեն,
 Որոնց հանձնեց Պրոտոստիլի ազնիվ զավակ Աստինոսին
 455 Եվ խստագույն պատվեր տվեց, որ մոտ պահի և աչքի տակ,
 Իսկ ինքն ապա դարձավ զնաց և գրոհող զորքին խառնվեց:

- Տեկրոսն հանեց մեկ ուրիշ նետ և Հեկտորի վրա ուղղեց.
 Եվ վերջ կրտար նա չար կռվին նավերի մոտ աքայացոց,
 Եթե զարկեր հզոր քաջին և անդ կորուր նրա հոգին:
 460 Մակայն գաղտնի չմնաց դա Զեա-զգոնի անմահ մաքից,
 Որ Հեկտորին էր այժմ օգնում, իսկ Տեկրոսին զրկում փառքից:
 Երբ նա ձգեց,— խզվեց հանկարծ քաջուր լարն իր աղեղի,
 Եվ սուր փքին ողնձափայլ թափ իղուր և շեղակի.
 Անմիջապես քաջապեղի ձեռքից աղեղը ցած ընկավ:
 465 Ահաբեկվեց Տեկրոսն իսկույն և իր եղբորն այսպես ասաց.
 «Դեհ է, տվա՛ղ, ոչընչացնում մարտասնույց մաքերը մեր,
 Նա իմ ձեռքից աղեղն հանեց և ուժղնորեն նետեց մի կողմ,
 Կտրեց լարը, որն հենց այսօր ես կապեցի իմ աղեղին,
 Որ կռվի մեջ նա զիմանա բյուր նետերի դաժան զարկին»:
 470 Պատասխանեց նրան իսկույն մեծ Այասը Թիլեմոնյան.
 «Ո՛հ, սիրելիս, դու թող մի կողմ թռչուն նետերն ու աղեղը,

Երբ որ դրանց հակառակ է դանախացոց ոստին աստված:
Վերցրու տեղը, ուսիդ զցիր դու կմբավոր վահանը քո
նվ քաջ կռվիր արուվացոց դեմ, քաջալերիր զորքն անվեհեր.
475 Գեթ թշնամին, թեկուղ հաղթող, հեշտ, անկորուստ չգրավի
Մեր գեղանխատ նավերը սև, թող հիշի մեր քաջությունը:

Ասաց: Տեկրոսն խրճիթ զնաց, այնտեղ թողնց աղեղը իր,
Ուսին զցեց քառաթիթեղ պերճ վահանը բոլորակերտ,
Դլխին ծածկեց սաղավարաբ՝ շքեղադարդ ու զեղեցիկ,
480 վերևից պերճ ու ձիաբաշ մի դարդմանակ դոռ և ճոճան,
Ձեռքը առավ տեղն ամրակուռ՝ սղինձասուր իր սլաքով,
նվ դուրս եկավ, հապճեալ զնաց կանգնեց կողքին մեծ Այասի:

Տեսավ Հեկտորն, որ Տեկրոսի անգոր նետերը ջարդվեցին,
Տրովադացոց և լիկիացոց հորդոր կարգաց քաջալերիչ.
485 «Տրովադացիք, ո՞վ լիկիացիք, և դուք, քաջեր դարդանակուն,
Սիրելիներ, նավերի մոտ խիզախ եղևք և սղամարդ,
Միշտ հիշեցեք քաջությունը: Ես իմ աչքով այստեղ տեսա,
Ինչպես նետերն հզոր քաջի ոչնչացրեց Զևսը հանկարծ.
Բացահայտ է մարդկանց համար աստծու մեծ զորությունը,
490 Երբ նա մեկին սլարկեում է վսեմական փառք ու պարծանք,
նվ երբ մյուսին ընկճում է խիստ և անսպաշտպան թողնում դործով,
Ինչպես հիմա արդիվացոցն է անարգում, օգնելով մեզ:
Ուրեմն հառա՞ջ, դեռ նավերը: Գրոհ տվեք ամբողջ զորքով:
Ով նետահար մահ ստանա և օրհասին դառնա բաժին,
495 Անյիառունակ չի մահանա, քանզի հանուն հայրենիքի
Կոռհվի նա. կատրեն նրա զավակներն ու ամուսինը,
Գեթ անվնաս կմնան իր տունն ու տեղը, երբ աքայանք
Սև նավերով վերադառնան դեռ հայրենիքը սիրելի»:

Ասաց ալգպես, ողեշնչեց նա ամենքի սիրտն ու հոգին:
500 Խոսեց սակայն և մեծն Այաս, ջերմ հորդորեց ընկերներին.
«Ամոթ է ձեզ, արդիվացիք: Հիմա մեկ հուշս կա մեզ միայն.
Կամ կործանվել, կամ սղասավել և նավերից մահը վանել.
Ի՞նչ եք կարծում, եթե Հեկտորը գրավի նավերը սև,
Կա՞րող եք դուք քաղցր հայրենիք վերադառնալ իբր հետևակ:
505 Զլսեցի՞ք, ինչպես Հեկտորն այժմ հորդորեց զորքերն ամբողջ,
Որ խիզախեն և հրկիզեն նավերը խոր: Զէ՞ որ զորքին
Նա չի կանչում կաքավելու, այլ կանչում է ահեղ կռվի:
Արդ՝ մեղ համար չիք մի ուրիշ աղնիվ խորհուրդ կամ թե այլ միտք»:

510 Կովինը խիզախ, մեր կորովը, ձեռքն ու ոտքը խառնենք կովին:
Շատ ավելի դերադաս է ոչնչանալ միանգամից,
Կամ ազատվել ու լավ ապրել, քան թե անվերջ և հոգեմաշ
Զուր շարշարվել նավերի մոտ՝ թույլ թշնամու հետ կովերով:

Այդպես ասաց, վառեց ոգին և կորովը նա քաջերի:
515 Զարկեց Հեկտորն Սքեդոսին՝ Պերիմեդոս քաջի որդուն,
Զորապետին փոկեմացոց: Զարկեց Այասն Անթենորյան
Լափողամին, որ առաջնորդն էր հետևակ զորագնդի:
Պոլիդամասն զենքը պոկեց քաջ Ուտոոսից կիլենացի,
Որ ընկերն էր էպևացոց վեհ ազգապետ Փեղեղասի:
520 Տեսաւ Մեդեան և հարձակվեց, բայց խույս տվեց Պոլիդամասն,
Ու վրիպեց Մեդեան այգուկս. չկամեցաւ Ապոլլոնը,
Որ առաջին շարքում մարտի դարկվի որդին Պանթոյանի:
Մինչ Մեդեսի տեղ-նիզակը ցցվեց կրծքում Կրիսմոսի,
Որ զլորվեց, դարկվեց դետին: Մեդեան ուսից պոկեց զենքը:
Մեդեսի դեմ կանգնեց Դուոփս նիզակավորը հաղթարի,
525 Որ Լամպոսի որդին էր քաջ, մրցամարտում միշտ քաջավարժ.
Այն Լամպոսի լավմեղոնյան, որ վեհագույնն էր մարդկանց մեջ:
Զարկեց ահա նա վահանին Փիլեմոսյանի, բայց պաշտպանեց
Նրան զրահը ամրակուռ, որի վրա ամրապնդված
Պերճ թիթեղներ կային փայլուն: Փիլևոսը մի ժամանակ
530 Սիլեխիս ճոխ ասիւրից՝ Էփիրեից բերեց զենքն այդ.
Նա Էփիեռես ազգապետից էր ստացել իբրեւ ընծա,
Որ կովի մեջ թշնամու դեմ միշտ պաշտպանվի քաջավայել:
Եվ այդ զրահն հիմա վանեց նրա որդուց մահը դաժան:
Վաղեց Մեդեան դեպի Դուոփս և նիզակով դարկեց նրա՝
535 Պղնձակերտ և թավաբաշ սաղավարտի վերին կումբին,
Եվ դարգամնակն այդ ձիաբաշ, իսկույն հիմքից իր պոկվելով,
Զարկվեց դետին և փոշու մեջ ծիրանափայլ վառ շողշողաց:
Երբ կռւում էր Մեդեան արի, իր հաղթության վրա վստահ,
Հասաւ նրան իբր օգնական Մենեւլավոսը քաջասիրտ,
540 Եվ հետեից տեղովն անտես դարկեց ուսին նա Դուոփսի.
Կրծքի միջով շեշտ սլացաւ այդ սուր սլաքը մոլեգին,
Եվ զլորվեց նա փոշու մեջ թավալզոր, երեսնիվեր:
Եվ երկուսով վրա հասան, որ պղինձ զենքն ուսից պոկեն,
Բայց Հեկտորը կանչեց նրա մերձ ազգական մարտիկներին
545 Եվ կշտամբեց նախ քաջազոր Հեկատաւնյան Մելանիպին:
Երբ թշնամին դեռ չէր եկել, սա բնակվում էր Պերիոսում,
Իբրեւ նախորդ արածացնում էր համրաքայլ պարարտ եղներ.

Բայց երբ եկան դանայացիք նավերով սև ու բազմաթիւ,
 նա անհասկալի Իլիոն եկավ և հռչակվեց տրուվացոց մեջ,
 550 Ապրեց տանը Պերիամոսի, որդու նման և պատվարժան:
 Արդ՝ կշտամբեց նրան Հեկտորն ու զայրագին այս խոսքն ասաց.
 «Մի՞թե այսպէս գործը թողնենք, Մելանիպոս: Սիրաբոյ արդյոք
 Զի՞ վրդովվում խորունկ ցավից, տեսնելով մահն ազգականիդ:
 555 Նայի՛ր, նրանք աշխատում են, որ Դուրիոսի զենքը պոկեն:
 Հետևի՛ր ինձ, ժամանակ չէ հեռվից կռիւլ արգիլվանց դեմ.
 Կամ պիտի մենք ոչնչացնենք նրանց խաւառ, և կամ նրանք
 Պիտ կործանեն բարձր Իլիոնը, կռաբերելով ժողովրդին»:

Ասաց, թռավ և նրա հետ՝ աստվածազոր քաջն անվանի:
 Մինչ արգիլվանց քաջալերեց մեծ Այասը Թիւկիդոնյան.
 560 «Սիրելիներ, մարդ եղեք քաջ. թող ամոթը ձեր սրտերում
 Միշտ վառ լինի. ահազ կռիւում ամաչեցեք դեթ միմյանցից:
 Ամոթով մարդն ավելի հեշտ է փրկվում միշտ, քան կործանվում.
 Մինչ խուճապով փախչողներին ոչ պարծանք կա, ոչ փրկություն»:

Ասաց: Նրանք ինքնին վառված կովի խանդով այն մարտատենչ,
 565 Խոսքն Այասի լավ հիշելով, պղնձակուռ մի պատնէշով
 Պաշտպան եղան նավատորմին: Բայց տրուվացոց Զևան էր հուզում:
 Իսկ Մենէլաւն ահազ ձայնով դիմեց հզոր Անտիլոքին.
 «Ո՛հ, Անտիլոք, արայանց մեջ չկա քեզ պէս քաջ պատանի,
 Մարտերի մեջ արագավազ, կորովալիր և համարձակ:
 570 Արդ՝ չե՞ս կարող առաջ անցնել զարկել մեկին արուվացոց մեջ»:

Այդպէս ասաց ու ետ քաշվեց, զրգռելով Անտիլոքին:
 Թռավ իսկույն նա առաջին խիտ շարքերից և քաջաբար
 Նետեց աշտեն իր շողշողուն: Տեսնելով այդ հարվածն հուժկու,
 Նահանջեցին տրուվացիք: Բայց նիզակը դուր չթռավ,
 575 Այլ խոր մեխիւնց Հիկետավնյան քաջակորով Մելանիոյի
 Ուղիղ կրծքին՝ ծծերի տակ, երբ վազում էր նա դեպ ճակատ.
 Դրդոյունով նա ցած նետուեց, և աչքերին իջավ խաւար:
 Անտիլոքը ցատկեց առաջ, ինչպէս բարակ շունն է նետվում
 Դեպ վիրավոր այն եղնորթը, որին, որջից դուրս վազելիս,
 580 Նետով ուժգին զարկեց որսորդն ու անդամները ջախջախեց.
 Այդպէս դեպ քեզ, Մելանիպոս, ցատկեց հերոսն Անտիլոքոս,
 Որ շուտ շոպի զենքը քո պերճ: Բայց նկատեց Հեկտորը այդ,
 Մոտ վազելով նա նրա դեմ կանգնեց իսկույն և հաղթ կռիւնց:
 Զդիմացաւ Անտիլոքը, — թեպէտ խիղախ մարտիկ էր նա, —

- 385 Այլ սարսափած փախալ կուլից, ինչպես դադան մի շարագործ,
Որ, նախրի մոտ հռչակուով գամփռիկ շանը կամ նախորդին,
Փախչում, կորչում է, քանի դեռ չեն հավաքվել հուզված մարդիկ:
Այդպես փախալ Նեսթորյան քաջն, որի զլխին տրովադացիք
Եվ Հեկտորը, գողգոուալով, տեղացին բյուր նետ ու նիզակ,
620 Բայց Անտիլոքն հաջողությամբ հասաւ խմբին ընկերներին:

- Տրովադացիք, ինչպես առյուծ արյունարբու, Զևսի կամքով
Սուրում էին գեալ նավերը: Բորբոքում էր նրանց Զևսը:
Մինչ արգիլյանց ոգին նա խիստ թուլացնում էր, զրկում փառքից,
Իսկ տրովադոց ներշնչում էր ոգեշնչող խրախուսյան իր.
- 595 Սրտանց ուղում էր փառքը տալ Պերիամոսյան քաջ Հեկտորին,
Որ գողալոր սև նավերը շուտ հրկիզի և տարածի
Անխոնջ կրակը նրանց մեջ, որ ալդախտով շուտ կատարվի
Օրհասական աղերսահայց ցանկությունը պերճ Թեդիոսի:
Մեկ էր միայն Զևս-վգոնի աստվածական ցանկությունը՝
600 Աչքով տեսնել կրակն ու բոցը հրդեհված դեթ մի նավի:
Մտադիր էր այնուհետև առաջ բերել տրովադացոց
Անդարձ փախուստը նավերից, իսկ դանայանց փառք շնորհել:
Այդ իղձն իր մեջ, դեպի նավերն էր հաղթ մղում նա Հեկտորին,
Որն հրատենչ, ոգեշնչված, Արեսի պես նիզակահռոճ,
605 Մոլեղնում էր, ինչպես կրակը լեռնային թալ անտառում:
Շրթունքներին փրփուր դիզված, աչքերի մեջ, հոնքերի տակ
Վառվում էր բոցն հրաբորբոք, զարհուրելի, ինչպես կայծակ:
Նրա զլխին, երբ թռչում էր փոթարիկի պես, սաղավարտն էր
Ահեղ ճռճվում: Զևսն էր նրա հզոր պաշտպանը երկնային,
610 Նա էր նրան բյուր քաջերից ավելի մեծ ու գերազանց
Փառք շնորհում և մեծարանք, քանդի կարճ էր կյանքը նրա,
Որովհետև նրա համար արդեն Պալլասն Աթենասը
Պելիսյանի ձեռքով անհաղթ պատրաստում էր դաժան մի մահ:
Ջանում էր նա ձեղքել շարքերն աքայացոց. ցանկանում էր
615 Զորքել, ջախել, ուր տեսնում էր զորագնդեր, շքեղ զենքեր,
Սակայն, թեպետ հաղթող էր նա, չէր կարենում ձեղքել ոչինչ:
Արգիլացիք կանգնած էին ինչպես անխախտ ժայռն անսասան,
Բարձրակատար ու վերամբարձ ժայռը՝ ափին ձերմակ ծովի,
Որ կանգնած է ընդդիմ շաշող մրրիկների արշավանքին,
620 Ընդդիմ վայրադ. ալիքների, որոնք նետվում են իր վրա:
Այդպես անխախտ, տոկուն էին տրովադոց դեմ դանայացիք:
Հեկտորն ինչպես փայլատակող բորբոքված հուր՝ ցատկեց ահա,
Զարկեց զորքին, ինչպես ալիքն է հողմահույզ և ամպահար

- Ահեղ զարկւում արագ նաւին. նաւն է ծածկւում խիտ փրփուրով,
625 Իսկ ծածանւող առագաստում մռնշում է շունչը հողմի.
Սրտով սաստիկ սարսափահար՝ դողդողում են նաւագները,
Որոնք հազիվ են խույս տվել դաժան մահից ու կորստից:
Այդպես թնդաց՝ դողդոջ սիրտը կրծքի ներքո արայացոյց:
Ինչպես առյուծը շարամիտ նախրի վրա հարձակւելիս,
630 Երբ արածում են բաղմամբիվ կովերը լայն դաշտերի մեջ,
Եվ հովիւն էլ անկարող է նրանց պաշտպանել դառ վաղանից,
Անփորձ է նա, անկարող է փրկել նախիրն եղջուրավոր,
Մերթ առջից է վաղ տալիս, կամ մերթ սուրում է հետից.
Մինչ առյուծը հանկարծ ցատկում և խռովում է կովերի մեջ,
635 Պատահութում է մի երինջ,— մյուսներն հազիվ փախչում են սղշ,—
Այդպես փախան արգիվացիք ահեղ Զևսից ու Հեկտորից:
Միայն մեկին նա տապալեց՝ Պերիպոսոս միքենացուն,
Սիրած որդուն Կոպրեոսի, որն անցյալում, իբրև բանբեր,
Մերթ էլքիսթոս թագաւորից Հերակլեսի մոտ էր գնում:
640 Կոպրեոսն այդ,— շնչին մի մարդ,— քաջահանդուգն սրդի ծնեց.
Հզոր էր նա ժիր ոտքերով և քաջությամբ իր մարտատենչ,
Իսկ իր խելքով՝ մեկն էր վսեմ միքենացի վեհ քաջերից:
Դա էր ահա, որ ընծայեց այժմ Հեկտորին փառք և պատիւ:
Ետ նայելիս՝ ոտքը զարկեց իր վահանի ցածրի մասին,
645 Պերճ վահանի, որ կրում էր իբրև պատենչ նետերի դեմ,
Եվ սայթաքեց հանկարծակի ու վայր ընկավ բերանախվեր,
Կորդակն ահեղ թնդաց, շաշեց, ընկավ նրա դեմքի վրա:
Տեսավ Հեկտորն, արագ վաղեց և հասնելով, տեղը կրծքին
Վարսեց խորունկ և սպանեց աչքի տառչ ընկերների,
65 Որոնք թեպէտ ամսոսացին, բայց չօգնեցին. քաջ Հեկտորից
Սարսափահար էին իրենք: Աքայացիք ետ քաշվեցին
Դեպ նաւերը, և առաջին շարքը դրանց պատենչ դարձավ,
Մինչ հրատենչ հետապնդում էին հեռվից տրովադացիք:
Արգիվացիք ահամայից խոր նավերի շարքն առաջին
655 Թողին, անցան, և կանգ առան, երբ որ հասան վրաններին:
Անդ հավաքված, ամոթահար և ահաբեկ ցրիվ չեկան,
Այլ հորդորում էին միմյանց քաջաւերիչ ու բարձրաձայն,
Նամանավանդ ծեր Նեսթորը,— արայացոյց պաշտպանն ազնիվ —
Պաղատում էր ամեն մեկին, ի սեր նրանց ծնողների.
660 Քաջ եղեք դուք, սիրելիներ՝, ամոթ, պատիւ պիտ ունենալ
Մարդկանց առջև, աշխարհի մեջ: Հիշեք որդոյ ձեր սիրելի,
Սիրանվեր քաղցր կանանց, ձեր տները, դուքն ու գանձը,
Ձեր կաթողին ծնողներին՝ թե կենդանի և թե մեռած.

Աղաշում եմ ի սեր նրանց,— այստեղ ներկա կամ բացակա,—
Թշնամու դեմ կանգնեք ամուր և մի զիմեք դուք փախուստի»:

Այդպես ասաց և բորբոքեց նա բոլորի ջանքն ու ոգին:
Իսկ Աթենասն նրանց աչքից ցրեց ամպը աստվածային,
Եվ լույս ծագեց նրանց առջև ամենուրեք պարզ ու պայծառ:
Տեսան նրանք նավերը սև, կովի դաշտը և ամեն ինչ,—
Եվ Հեկտորին ժանտ, ահավոր, և բովանդակ զորքն Իլիոնի,
Որքան որ կար անդ թիկունքում՝ մարտակովին անմասնակից,
Եվ առջևում, նավերի մոտ, ռազմի դաշտում դաժան կռիվող:

Մինչդեռ սրտին մեծ Այասի անտանելի դարձավ աչլեւ՝
Մնալ այնտեղ, անձուկի մեջ, ուր աքայանք էին սեղմված,
Եվ արդ՝ անցավ նա մեծաքայլ խոր նավերի տախտակամած
Հաստակներով, ձեռքին բռնած նավամարտի երկաթադամ
Վիթխարի ձող՝ քսաներկու արմունկաչափ երկարությամբ.
Ինչպես փորձված ձիավորը,— ձիարշավում մեծահմուտ,—
Բազմարազում հաղթ ձիերից շորս հաա ընտիրը ջոկեկով,
Ժիր քշում է նրանց ճամբով դեպի քաղաքը մեծաշեն,
Սվ նայում են ապշած կանայք, բազում մարդիկ, ինքը սակայն
Ժիր թռչելիս, վարժ փոխվում է մեկ նժույգից մյուսի վրա,
Այդպես դնում էր Այասը սև նավերի տախտակամած
Հաստակներով: Աղմկում էր երկինք հասնող նա գոչունով,
Ներշնչում էր հուժկու ձայնով խրախույսն իր դանայացոց,
Որ քաջաբար պաշտպան լինեն վրաններին և նավերին:
Իսկ Հեկտորը կանգ չէր առնում տրոլացոց կուռ զնդերի մեջ.
Ինչպես արծիվն է շիկավետ դարկում թռչող երամներին
Կռունկների ու սաղների, երկայնավիզ կարասների,

Որոնք գետի խաղաղ ափին հավաքում են կեր ու սնունդ,—
Այդպես Հեկտորը քաջարի հանդուգն ու հաղթ հարձակվում էր
Սևակտուց նավի վրա: Ջեան էր նրան աչքպես զրդում,
Եվ նրա հետ քաջալերվում էր կռվելու զորքը նաև:
Ահա նորից նավերի մոտ ճակատամարտը բորբոքվեց.

Ջորքերն էին, ասես անխոնջ, թարմ, աննկուն, եռանդալից—
Միմյանց հանդեպ կովի կանգնած: Եվ նախճիրն էր ահեղ ու թունդ:
Ռազմի ոգին էր ներշնչում ուժգին կռվել: Աքայացիք
Հույս չունեին փրկվել մի կերպ, պետք էր կռվել մինչև մահը:
Բայց փափաղում էին զորքերը բոցատենչ տրոլադացոց՝
Վառել նավերն և հրկիզել ու աքայանց ոչնչացնել:
Այդ մտքերով ոգևորված՝ ջարդում էին նրանք միմյանց:

- Հուժկու ձեռքով բռնեց Հեկատորն ամենապերճ և ճեպընթաց
 նավի կտուցն, որը մի օր Տրով բերեց Պրոթեզիլավ
 Բազավորին, սակայն, ավա՛ղ, ետ շտարավ էլ հայրենիք։
- 705 Նրա շքեղ նավի շուրջը՝ քթայացիք և տրովացիք,
 Հարձակվելով դեմ-հանդիման, միմյանց դաժան հարվածեցին։
 Անտեսելով հեռվից թափվող սուր նիզակներն ու նետերը,
 Այլ դեմ արած կուրծքը կրծքի, կովի բոցում արձանացած,
 Սաստիկ տոկուն և քաջալեր, ոգեշնչված միահամուռ,
- 710 Երկու կողմից խիղախաբար զարկվում էին փայտատներով,
 Մեծ թրերով և սայրասուր տաղարներով ու տեգերով։
 Եվ անընդհատ մարտողների հազթ ձեռքերից և ուտերից
 Բռնում էին, տարափի պես թափվում գետին, բյուրաբաղում
 Սրերն ահեղ ու գեղեցիկ՝ կոթներով սև և ամրապինդ,
- 715 Իսկ երկիրը ծածկեց իսկույն սև արյունը ժանտ նախճիրի։
 Հեկատորն հզոր կարող ձեռքով ամուր բռնած նավի կտուցն,
 Բաց չէր թողնում, այլ տրովացոց կոշ էր անում մեծաղաղակ։
 «Շուտո՛վ, շուտո՛վ կրակ բերեք, բորբոքեցեք կռիվն ահեղ։
 Զևսն է տվել մեզ այս օրը, լավագույնը օրերի մեջ,
- 720 Որ զրավենք նավերն այս խոր, որտեք ընդդեմ անմահների,
 Իլիոն եկան և մեզ անչափ վնաս տվին։ Խորհրդական
 Ծերերը ինձ արդելեցին դուրս գալ ռադմի նավերի մոտ,
 Բուշլ չտվին ինձ մարտելու, արգելք եղան ժողովրդին։
 Եթե առաջ Զևսն էր իրոք մեր մտքերը կուրացրել,
 725 Հիմա արդեն ինքն է տալիս մեզ խրախույս, քաջալերանք»։

ՆՐԴ ՏԱՍՆՎԵՑՆՐՈՐԴ

ՊԱՏՐՈՎԼՈՍԱԿԱՆ

- Մինչդեռ նրանք կռվում էին գեղեցկանիստ նավի համար,
Պատրոկլոսը եկավ, կանգնեց դեմն Աքիլլեա աղգապետի,
Թափելով հորդ ու ջերմ արցունք, ինչպես աղբյուր մի ունաջուր,
Որ բարձրարերձ ժայռի գլխից ցած է նետում մութ հոսանքներ:
- 5 Տեսավ նրան, խղճաց դյուցազն Աքիլլեսը արագավազ
Եվ, դառնալով խսկուն նրան, ասաց խոսքերն այս թևովոր.
«Ի՞նչ ես լալիս, ո՞վ Պատրոկլոս, ինչպես աղջիկ մանկահասակ,
Որ, անդադար վազվզելով մոր հետեից, գիրկն է ուղում
Ենեկ նրա, փեշն է բռնում, խանդարում է քայլել նույնիսկ.
- 10 Լաց է լինում, դեմքին նայում, որ շուտ վերցնի ձեռքի վրա:
Այդպես և դու արատարացալտ հեկեկում ես, ո՞վ Պատրոկլոս:
Գուցե դո՞րժ կա, որն ուղում ես դու այժմ հայտնել միրմիդոնցոց,
Կամ ինձ ասել: Գուցե լո՞ւր ես դու ստացել Ֆրթիասից:
Ասում են՝ դեռ կենդանի է հայրըդ, Մենիտը Ակտորյան.
- 15 Կենդանի է Միրմիդոնում և էական ծեր Պելիսը,
Ո՞հ, դառնորեն պիտ վշտանանք, եթե լսենք մահը նրանց:
Գուցե այդպես՝ շարագաժան բախտն ես լալիս արդիվացոց,
Որոնք իրանց մեղքի համար կործանվում են նավերի մոտ:
Ո՞հ, մի՛ ծածկիր և ինձ ասա, որ երկուսով էլ իմանանք»:
- 20 Եվ Պատրոկլոս ձիամարզիկն ասաց՝ դառն հեկեկալով.
«Ա՛խ, Աքիլլեա Պելիասին, որ գերազուրն ես աքայանց.
Մի՛ զայրանար, որ արդիվյանց դառն աղետն եմ հիմա լալիս:
Քանզի արդեն մեր երբեմնի վսեմափառ քաջերը մեծ

- Պառկած են կոր նավերի մեջ՝ նիզակահար կամ նետաղարկ.
 25 Նետահար է Դիոմեդեան, հզոր զավակը Տիդեսի,
 Տիդով խոցված են Աթրիդեսն և Ողիսը նիզակավոր,
 Վիրավոր է էվրիպիլը, որը ազգրից խոցվեց տեգով,
 Եվ վերքերը դրանց արդեն բժիշկներն են բուժում հիմա:
 Մինչ դու խաղառ քարացել ես, ո՞վ Աքիլլես անկարելից:
 30 Ո՛հ, քա՛վ լիցի, ես չեմ տեսել այդօրինակ դաժան զայրույթ,
 Որ ունես դու, ո՞վ դերալոր: Էլ ո՞ւմ պիտի դու սաշտալանես,
 Եթե հիմա ժանտ աղետից դու չփրկես արգիլացոց:
 Ո՛չ, անողո՞ք, քո հա՛յրը չէ Պելիսն հզոր և ձիավուսալ,
 Քո մայրը չէ և Բեդիսը, այլ կապուտակ ծովը միայն,
 35 Կամ ամենհի և ասպառած ժայռերն են քեզ ծնել անգութ:
 Եթե սիրտն է քո կաշկանդված զարհուրելի մի հմայքով,
 Եթե Զևսից քեզ այլ բան է հայտնել մայրը քո երկնազով,
 Դեթ թույլ տուր ինձ միմիդոնյան զորքերի հետ գուրս դալ կովի,
 Գուցե այդպես դու կդառնաս աչքի լույսը դանալացոց:
 40 Տո՛ւր ինձ նաև զենքերդ պերճ, որ նրանցով կովեմ այնտեղ.
 Բերես այդպես, տրովադացիք,— ինձ իրոք քեզ նմանեցրած,—
 Դադարեցնեն դրոհն ահիլ և շունչ քաշեն աքայացիք.
 Քանզի անշափ ատնջահար են, իսկ կովի մեջ հանդիստն է քիչ:
 Բարձ՝ զորքերով մենք կարող ենք խոնջավաստակ զորքը մարտող
 45 վրաններից և նավերից դուրսով վանել զեպի քաղաք:
 Այդպես խնդրեց աղերսահայց: Ավա՛ղ, թշվառն այդ մանկամիտ
 Զհասկացավ, որ աղերսում էր իր համար մահ և կորուստ:
 Իսկ Աքիլլեսն արագավաղ, հառաչելով ասաց նրան.
 «Ո՛հ, Պատրոկլո՛ս աստվածադարձ, այդ ի՛նչ էր դու ինձ ասացիր,
 50 Ինձ չի տանջում ո՛չ հմայքը աստվածակամ, որն ես զխտեմ,
 Եվ ո՛չ այլ բան, որ ինձ Զևսից հայտնած լիներ մայրն իմ հարգո,
 Այլ ցասումն էր զարհուրելի լցրել սիրտս և իմ հոգին,
 Երբ հավասարն— հավասարին կողոպտում է դաժանարար
 Եվ իր դոռող իշխանությամբ զուր զրկում է նրան սլաավից:
 55 Ա՛յդ է սրտիս վիշտն ահավոր: Շա՛տ է սիրտըս ցավեր կրել:
 Զքնաղ կույսին,— որին մի օր ինձ աքայանք պարգևեցին,
 Որին տեղով ձեռք բերեցի, խորտակելով ամրապարիսպ
 Քաղաքը մեծ,— զավթեց արքա Աթրիդեսը Ագամեմնոն,
 Կարծես թե ես ողորմելի և անսպառիվ մի մարդ էի:
 60 Թողնենք, սակայն, դործն անցյալի, անվայել է, երբ սրտի մեջ
 Բորբորվում է քենն հավիտյան: Սակայն կամքն է իմ անսասան.
 Ոխն իմ սրտից ես չեմ հանի, մինչև չգան և չհասնեն
 Իմ նավերին կռիվն ահեղ և մարտական աղմուկն հուժկու:

Բայց դու հազիր,— հոժա՛ր եմ ես,— շքեղազարդ զենքերը իմ,
 65 եւ ռաւաջնորդ եղիր խիզախ ու մարտատենչ միրմիդոնցոց,
 Քանզի, իրա՛ւ, տրովադացիք պաշարել են թուխս ամպի պես
 Սև նաւերը, իսկ արգիւյճանք սաստիկ նեղված են ծովափին,
 եւ նրանց դեմ ցամաք չկա, բացի մի շերտ նեղ ծովափից:
 Թերևս ողջ Տըրով քաղաքն է դուրս եկել դռող կովի,
 70 Քանզի արգեն էլ շնն տեսնում իրենց առջև դաժան փայլող
 Հաղթ սաղավարտն իմ ճակատին, ասլա թե ոչ, մահախուճապ
 Փախուստ տալով, դիակներով սխտ լցնելին դաշտ ու ձորեր,
 եթե միայն Ագամեմնոնն ինձ հետ վարվեր արգարացի:
 Մինչ բաղմաշատ բանակն ամբողջ պաշարել են նրանք հիմա.
 75 էլ չի թնդում նիզակն հուժկու կարող ձեռքում Տիդևսյանի,
 Որ գեթ վանի մահը զորքիցն աքայական: Իմ ականջին
 էլ չի հնչում ձայնն ատելի ժանտ բերանից Աթրիդեսի:
 Այլ լուկ Հեկտոր մարդաջարդի ձայնն է լսվում ամենուրեք,
 եւ տրովացիք, դաժանաբար, աքայացոց հարվածելով,
 80 Դաշտն են բռնել ահեղագող: Ուստի գնա, ո՛վ Պատրոկլոս,
 Վանի՛ր շուտով նաւատորմից արհավիրքն այդ, որ հուր-բոցով
 Չայրեն նաւերն և չզրկեն մեզ մեր դարձից սիրակարոտ:
 Սակայն լսիր դու խորհուրդըս, սրտա՛նց հիշիր խրատն իմ այս.
 Թե ուզում ես դանայանց մեջ հաստատել իմ փառքն հաղթապանժ,
 85 Որպեսզի շուտ և պատվարժան ինձ ետ դարձնեն նրանք կրկին
 Գեղեցկափայլ այն աղջկան, պարզենքը վսեմական,—
 Վանիւր զրոհը նաւերից և ետ դարձիր այստեղ նորից:
 Բեկուզ քե՛զ տա փառքն հաղթության գող ամուսինը Հերայի,
 Դու կովասեր տրովացոց դեմ մի՛ մարտնչիր անդ առանց ինձ,
 90 Այլ ապես ինձ շատ ավելի մեծ անարգանք կպատճառես:
 Թաղմի տենչով ոգնշնչված՝ ոչնչացրու տրովագացոց
 եւ տուր նրանց նախճիր ու ջարդ, բայց Իլիոնին շոտեննա:
 Ո՛հ, դուցե մեկն անմահներից քո դեմ իջնի Օլիմպոսից,
 Զի տրովացոց շատ է սիրում ինքն Ապոլլոնը հեռաձիգ:
 95 Վերագարձիր, երբ նաւերին դու փրկության լույս տաս այնտեղ,
 Բող այնուհետ դաշտերի մեջ իրենք մղեն ուժգին կռիւ:
 Եթե նույնիսկ,— ո՛վ դու Զևս հայր, գո՛ւ Աթենաս և Ապոլլոն,—
 Մահվան ձեռքից չազատվելով, տրովագացիք և արգիւյճանք
 Ամբողջապես աստ կոտորվեն՝ բացի մեղնից, մեր երկուսից,
 100 Մենակ մենք էլ կկործանենք պարիսպները սուրբ Տրովի»:

Այդպես նրանք խոսում էին անդ միմյանց հետ: Մինչ մեծն Այաս
 Զղիմացով հարձակմանը: Նեղում էին նետերն անթիւ.

- Երան Զեաի ուժն էր ընկճում և նեատարձակ տրուվադացիք,
 Երա դեմքի և զլխի շուրջ ահեղագուշ մեծ թնդլոնով
 105 Շառաշում էր սաղավարտը, որի շքեղ, պերճ կումբերին
 Բախվում էին նեաերն անդուլ: Հոգնեց ուսը, որ պահում էր
 Երա վահանն ամրակառույց, բայց սասանել մեծ հերոսին
 Զէին կարող շուրջը թռչող բյուր նեաերը ահագնացայտ:
 Շունչ էր քաշում նա ծանրորեն, և քրտինքն էր հոսում վարար
 110 Երա բոլոր անդամներից: Հանդիստ շկար ոչ մի վայրկյան.
 Ամեն կողմից միշտ նոր ազեա, նոր շարիք էր առաջանում:
 Արդ՝ ինձ ասեք, ո՞վ Մուսաներ Օլիմպոսում տուն ունեցող,
 Ի՞նչպես ընկավ նախ հրկիզող հուրն արայանց նավերի մեջ.
 115 Վրա վաղեց Հեկտորն հզոր և սուսերով զարկեց ուժգին
 Մեծ Այասի պիլի, հացենի ալգակոթին և ջախջախեց.
 Բայց Այասը Բեղեմոնյան իր նիզակը, ծայրը ջարդված,
 Հզոր ձեռքով ճոճում էր դեռ: Մինչ պղնձյա սուր պարքը,
 Կոթից պոկված՝ շառաշելով ընկավ գետին: Ալնիվ սրտով
 Զգաց Այասն աստվածների գործն ահավոր և սարսափեց:
 220 Որոտագուշ Զեան էր խղում նրա մտքերը մարտական,
 Իսկ հաղթանակը բացահայտ պարզեում էր տրուվադացոց:

Տեսնելով այդ նա նահանջեց: Իսկ տրուվացիք նավի վրա
 Անխոնջ կրակը նետեցին, որն և խակուշն բոցավառվեց,
 Եվ ընդգրկեց հրդեհն անշեջ՝ նավախելը լայնատարած:
 125 Թակեց խակուշն իր աղբյրերը Պատրոկլոսը: Ուժգին դուռաց
 Եվ Աքիլլեան. «Շո՛ւտ, շատպիր, ո՞վ Պատրոկլոս աստվածադարձ
 Ու ձիավար, աե՛ս, կործանիչ հուրն է թնդում նավերի մեջ:
 Եթե նավերն ոչնչացնեն՝ դարձն անհնար պիտի դառնա:
 Շուտ զե՛նք հաղիր, իսկ զորքերը կհավաքեմ ես անհապաղ»:

- 130 Այդպես ասաց: Եվ Պատրոկլոսն հագավ զենքը պղնձափայլ.
 Նախ նա հագավ իր ոտներին սոնտալաններն հարմարագուշն
 Ու նկարեն, որոնք կոճկվում էին արծաթ ճարմանդներով,
 Ապա վերցրեց լանջալանակն աստվածադարձ էակյանի—
 Աստղաճաճանչ ու բազմադարդ, որով ծածկեց նա կուրծքը իր:
 135 Կայն ուսերից կախեց թուրը արծաթագամ, պղնձակուռ:
 Վերցրեց ապա մեծ վահանը՝ խիստ հաստաբևառ և ահագին:
 Գլխին ծածկեց սաղավարտը զեղեցկապիքտ, լուսապսակ
 Եվ ձիաբաշ, որի վրա գարգմանակն էր ճոճվում ահեղ:
 Վերցրեց երկու ամուր նիզակ՝ պատշաճավոր իր ձեռքերին:
 140 Բայց մեծափառ էակյանի տեղ-նիզակին ձեռք չտվեց.

Ահագնագուշն ու ծանր էր դա, և արայանց մեծ քաջերից
Ոչ ոք շարժել չէր կարենա, բացի հզոր Աքիլլեսից:
Այդ հացենին Պիլիոնի դարավանդից,— ի մահ քաջաց,—
Կտրել-բերել էր Քրուոնը և նվիրել էր Պելիսին:

- 145 Իսկ ձի լծելը պատվիրեց Ափտոմեդոն կառավարին,
Որին, բացի Աքիլլեսից, ամենից շատ էր նա հարդում՝
Իբր հուսալի և կռվի մեջ անդրդվելի քաջ ընկերոջ:
Ափտոմեդոնն անուրի տակ քաջեց ձիերը հրեղեն՝
Հողմի նման արագ թռչող Քրսանթոսին և Բալիոսին,
150 Որոնց ծնել էր Զևսիյուսից ինքն Հարապիա ժիր Պոդարզեն՝
Սվկիանոսի հորձանքի մոտ, դաշտերի մեջ գալարազեղ:
Կողքից կապեց նա Պեդասին, որին դուռնալն Աքիլլեսը
Զեւք էր բերել էտիոնի պերճ քաղաքը զրավելիս:
Մահկանացու այդ ձին գիտեր վարդել անմահ ձիերի պես:

- 155 Իսկ Աքիլլեսն այդ ժամանակ, վրանների մեջ շրջելով,
Զինում էր հաղթ միրմիդոնցոց: Ինչպես գայլերը զիշակեր,
Որոնց սիրտն է լցված անհուն հանդգնության մարշունարբու,
Երբ լեռներում հոշոտում են եղջյուրավոր եղջերուին,
Այնուհետև, դունչ ու բերան ամբողջովին արշունոտած,
160 Մտվար խմբով սլանում են դեպի աղբյուրը զովասուն,
Որտեղ նրանք մթին ջուրը կուշտ լակում են նրբին լեզվով,
Ապա որձկնում առատ արշուն. սիրտը նրանց կրծքերի տակ
Վայրագ է խիստ, պորտերը կախ, փորերը լիք ու պարպատյուն,—
Այդպես էին միրմիդոնյան զորապետներն ու իշխաններն
165 Արագավաղ էակյանի ընկերոջ շուրջ պտույտ դալիս:
Իսկ Աքիլլեսն ամենազոր, կանգնած նրանց բաղմոնքյան մեջ,
Քաջալերում էր ձիերին և քաջերին վահանակիր:

- Զևսի սիրած փառապատկ Աքիլլեսը արագավաղ
Հիսուն նավ էր առաջնորդել արշավանքի դեպի Տըրով,
170 Ամեն մեկում կար հիսուն մարդ, իբր ընկերներն նստարանի,
Որոնց վրա նա հինգ հոգու հաստատել էր զորավարներ.
Նրանց էր նա հանձնել զորքը,— դերագուշներ ինքն էր սակայն:
Արդ՝ առաջին զնդի պեսն էր Մենոթևոսը խոյտազեն,
Որ ծնվել էր Զևսի կամքով Սպերքիոս զեսաստըծուց.
175 Նրան ծնեց Պոլիդորեն՝ չքնաղ աղջիկը Պելիսի,—
Հողածին կին՝ սիրով զուգված Սպերքիոս աստըծու հետ.
Բայց և խոսք կար, թե ծնվել էր նա Բորոսից Պերիվերյան,
Որ կնություն վերցրեց սրան՝ տալով բազում մեծ օժիտներ:

- 180 Երկրորդ գնդի ղորավարն էր քաջ էվդորոսը կուսածին,
 Որին ծնել էր պարուհի Պոլիմեկեն գեղեցկավալ:
 Սա Փիլասի դստրիկն էր պերճ. ոսկեալաք և զորաջարդ
 Արթնմիսի հանդեսի մեջ, երբ պարում էր թեթևասահ,
 Տեսավ նրան Արդոսըսպան Հերմեսն անբիժ և հիացավ:
 Հետեւելով՝ տունը գնաց, հետը ծածուկ կապվեց սիրով:
 185 Ահավասիկ՝ կույսն աչդ կապից ծնեց որդի սքանչելի,
 Որի անունն էր էվդորոս,— սրբնթացի՛կ և քաջազոր:
 Երբ դիցուհին ծնախնամ՝ էլիթինն՝ աշխարհ հանեց
 Երեխային, և նա տեսավ ճաճանչադեղ լույսն արևի:
 Ակտորյան քաջ էքեկլեոսն Պոլիմեկեն կույսին տաւ:
 190 Իր կնության և տուն տարավ, տալով օժիտը բյուրաբյուր:
 Իսկ էվդորոս պերճ մանուկին սիրով սնեց ծեր Փիլասը
 Եվ մեծացրեց իր հարկի տակ իր հարազատ զավակի պես:
 Իսկ Պիդանդրոս Մայմալյանը ղորավարն էր երրորդ գնդի:
 Քաջագույնն էր նա միրմիդոն զորքերի մեջ նիզակամարտ,
 195 Բացի դուցազն Պելիսյանի ազնիվ ընկեր Պատրոկլոսից:
 Զորրորդ գնդի ղորավետն էր ծերուկ Ֆենիքսը ձիավարժ,
 Իսկ հինգերորդ գնդի պետն էր Ալքիմեդոնը Պերկեսյան:

- Երբ վայելուչ կարգավորեց աչդ ղորավար մեծ քաջերին՝
 Աքիլլեսը դարձավ նրանց և աղդեցիկ այս խոսքն ասաց.
 200 «Միրմիդոնյան քաջե՛ր, ձեռնից թող որ ոչ ոք չմոռանա
 Սպառնանքն այն, որն իմ ցասման ժանտ օրերին, նավերի մոտ,
 Ուղղում էիք տրովադացոց, մեղադրելով ինձ էլ այսպիս.
 «Դաժանադո՞ւյն Պելիսածին, թույնով է քեզ մայրդ սնել,
 Որ պահում ես ընկերներիդ նավերի մոտ դու բռնությամբ.
 205 Գեթ թող դառնանք մենք դեպի տուն կոր նավերով մեր ծովաչու,
 Քանի որ արդ քո սրտի մեջ քենն է իշխում դժնի և չար»:
 Այդպես էիք դուք ինձ ասում: Մինչդեռ հիմա գործն է արդեն
 Հասել կովին, որին սրտանց կարոտ էիք դուք շատ վաղուց.
 Արդ՝ ով ունի սիրտ քաջարի, թող տրովացոց դեմ պայքարի»:

- 210 Ասաց, վառեց վեհ քաջությամբ նա բոլորի սիրտն ու հողին:
 Երբ լսեցին թաղավորին, զորքերն այնպես խիտ սեղմվեցին,
 Ինչպես շինում է շինարարը ամրակուռ, խիտ քարերով
 Նորակառույց պատերն իր տան, որպես պատվար հողմերի դեմ:
 Այդպես ամուր, սերտ կանգնեցին սաղավարտներն ու վահաններ:
 215 Հպված էին մարդը մարդուն և ասպարը ասպարի հետ,
 Եվ, փարվելով անվերջ միմյանց, շփվում էին ու խիստ ճոճվում

- Փայլենազարդ կորդակների դարձմանակները անհամար:
 Իսկ բոլորի առջև կանգնած էին երկու դինված քաջեր՝
 220 Ավտոմեդոնն ու Պատրոկլը, որ փափագում էին սրտանց
 Գլուխն անցնել միրմիդոնյանց և քաջարի կռիվ մղել:
 Իսկ Աքիլլը մտավ խրճիթ, բացեց չքնաղ սնդուկն այնտեղ,
 Որ Բեդիսն էր արծաթաոտ սիրով դրել սև նավի մեջ:
 Լցված էր դա շապիկներով և հողմապահ զգեստներով,
 Բրդից դորժած շատ փորգերով և գեղեցիկ թիկնոցներով:
 225 Սնդուկում կար մի պերճ գավաթ, որով ոչ մի մահկանացու
 Չէր վայելել դեռ դինին թուխ ու անապակ,— որով գինին
 Անմահներից և ոչ մեկին, բացի Զևսից, չէր ձուլում նա:
 Գավաթն հանեց նա սնդուկից և ծծումբով մաքուր մաքրեց,
 Ապա ուշիմ, լավ ողողեց մարգարտացայտ պայծառ ջրով:
 230 Մաքուր լվաց իր ձեռքերը, լցրեց գինին գավաթի մեջ,
 Կանգնեց ուղիղ բակի մեջտեղն ու, դառնալով դեպի երկինք,
 Գինին ցողեց և աղոթեց՝ Զևսից անտես չմնալով:
 «Զևս Պելագգյան և Դոդոնյան, դու վեհագույն հեռաբնակ,
 Ո՛վ ցրտաշունչ Դոդոնի տե՛ր,— շուրջդ ապրում են Սեւերը՝
 235 Գետնախշտի քրմերդ վեհ, որոնք ոտքեր չեն լվանում:
 Արդ՝ մի անգամ աղերսանքս լսեցիր ու կատարեցիր:
 Ինձ պատվելով, հաղթնակի դու պատժեցիր զորքն աքայանց:
 Լսիր և այժմ ու կատարիր փափագատենչ աղերսանքն իմ:
 Ինքս անձամբ հաավասիկ կմնամ աստ, նավերի մոտ,
 240 Բայց զորքի հետ Միրմիդոնյան ուղարկում եմ ես կռվելու
 Ընկերոջն իմ: Զևս ամպահույզ, տո՛ւր դու նրան փառքն հաղթության,
 Ամրապնդիր սիրտը նրա, որ մեծ Հեկտորը իմանա՝
 Արդյոք կարո՞ղ է ընկերն իմ իր դեմ մարտել քաջարությամբ,
 Թե՞ մոլեգին, անսպարտելի՞ է նրա ձեռքն այնժամ միայն,
 245 Երբ ես ինքս եմ Արեսի պես դիմում դեպի ճակատամարտ:
 Երբ նա վանի խոր նավերից կռվի աղմուկն ու տաղնապը,
 Թող անվտանգ, ղենքով հանդերձ, իր համհարդի հետ միասին
 Վերադառնա, գա դեպի ինձ և դեպ նավերն արագընթաց»:
 Այդպես սրտանց նա աղոթեց: Լսեց նրան Զևսն արարիչ:
 250 Հայցը մասամբ հարգեց հայրը, իսկ մյուս մասը մերժեց խալսու:
 Բույլ տվեց նա, որ Պատրոկլը վանի կռիվը նավերից,
 Սակայն մերժեց, որ անվնաս վերադառնա նա այդ կռվից:
 Աղոթքն արեց և, ցողելով հանուն Զևսի փայլուն գինին,
 Աքիլլեսը վրան մտավ, սնդուկի մեջ դրեց գավաթն
 255 Ու դուրս եկավ, կանգնեց կրկին վրանի դեմ, քանզի սրտանց

Փափագում էր տեսնել դաժան մարտն աքայանց ե տրովացոց:
Եւ սլացաւ զինված զորքը, նաև հզոր Պատրոկլոսը,
Որ շո՛ւտ հասնեն տրովադացոց, զարկեն նրանց խիզախ ու քաջ:

- Եւ սլացան նրանք առաջ, ինչպես բուսերն այն մոլեգին
260 Ու զայրացած, որ ապրում են ժայռերի մեջ՝ ճամփի կզրին,—
Որոնց անվերջ մանուկները զրգոում են անգթաբար
Ու վնասում են նրանցից շատ շատերին բների մեջ.
Եթե նրանց պատահաբար ճանապարհորդն հալամայից
Ձեռք տա հանկարծ կամ զրգռի՝ խսկույն խիզախ ե համարձակ
265 Դուրս կթափվեն, ե, ձագերին պաշտպանելով, կհարձակվեն:
Միրմիրոնյանք հոգով, սրտով դրանց նման, խոր նավերից
Սուրում էին գետի դաշտը, ահեղագող աղմբկեւով:
Իսկ Պատրոկլը բարձր ձայնով սիրտ էր տալիս ընկերներին.
«Միրմիրոնյա՛նք, զինակիցնե՛ր Պելիսածին Աքիլլեսի.
270 Խիզա՛խ եղբք, շմռանաք քաջութունը, բարեկամնե՛ր,
Որ փառք շահենք Պելիսյանին. արգիլական նավերի մեջ
Լուկ նա է քաջը գերագույն, իսկ դուք՝ նրա զինվորները:
Թող հասկանա ե Աթրիդես Ազամեմնոնն ամենիշխան,
Որ մեղանշեց անարգելով աքայական հզոր քաջին»:

- Այգալես ասաց ե բորբոքեց զորությունն ու ոգին նրանց,
Եւ տրովացոց վրա խսկույն զրոհեցին նրանք հուժկու
Գոռ խոշունի զլորդն հնչեց աքայական նավերի շուրջ:
Տրովադացիք, երբ որ տեսան փայլակնացայտ զենքերի մեջ
Մենիտի քաջ, հզոր որդուն, նաև նրա կառավարին,
280 Զարհուրեցին սրտապատառ, երերացին շարքերը խիա,
Եւ կարճեցին, թե Պելիսի աստվածաժոր որդին է դա,
Որ հաշտվել է, քենն իր զսպած. ուստի, ահեղ սարսափի մեջ,
Ամեն մեկը աչք էր ածում՝ ինչպե՛ս արգյոք խուչս տա մահից:

- Նախ Պատրոկլոսն ուժգին նետեց սուր նիզակը իր շողշողուն
285 Ծիշտ մեջտեղը կռվող զորքի, որը այնժամ ամբոխվել էր
Մեծահոգի Պրոթեզիլավ վեհ դյուցազնի նավի առաջ,
Եւ տապալեց Պրոթեմիտին: Քաջն այդ բերել էր Պեոնյան
Զիազուսպ զորքն Աթիդոնից, ուր Աքսիվոսն է հոսում հորդ:
Նա աչ ուսին զարկեց սրա, ե սա ընկավ հառաչելով,
290 Փոշեթավալ ե բերանսիվեր: Իսկույն փախան պեոնեցիք,
Քանզի ահեղ սարսափ ազգեց Պատրոկլոսը նրանց սրտին:
Զախջախելով զորապետին, որ հերոս էր քաջամարտիկ,
Քշեց նրանց նավատորմից ու բորբոքված հուրն հանգրեց,

- 295 եւ ի հիստակեղ մնաց նաւը: Աղմկալի խուճապանքով
 Փախան բոլոր տրովադացիք, խոկ դանաջանք վերադարձան
 Դեպ գողաւորն նաւերն իրենց: Թնդաց շփոթն անլռելի:
 Ինչպէս բարձր լեռան զխին զիզված ամպերն է հաղթ ցրում
 Ասպարակիր Զեւն ամպահույզ, և բացվում է հեռաստանը՝
 Բարձունքները սեղ լեռների, ժայռ ու հովիտ և անտառներ,
 300 եւ երկնքում եթերն ամբողջ բացվում է լայն, անծայրածիր,—
 Այդպէս ահա սե նաւերից վանելով հուրն՝ աքայացիք
 Սրտապնդված շունչ քաշեցին: Բայց մարտն ահեղ չվերջացավ:
 Արեսատենչ տրովադացիք, աքայական զորքի առաջ,
 Խոր նաւերից չէին փախչում խուճապահար, անվերադարձ,
 305 Այլ նաւերից նահանջելով, դեռ դիմանում էին տոկուն:
 Դեռ ճակատում ցրիւ եկած՝ զորապետները քաջազոր
 Անդուլ ջարդում էին միմյանց: Նախ Մենեկավը հաղթապանծ
 Սուր նիզակով ջախեց աղդը Արեւլիկի, երբ սա շրջվեց,
 եւ դուրս հանեց մյուս կողմից սուր պղինձը՝ ազդրի միջով:
 310 Տեղը անդուլ ջարդեց ոսկրը, և նա դեմքով զարկվեց գետին:
 Իսկ Թովասի մերկ, անվահան, կրծքին զարկեց քաջամարտիկ
 Մենեկավուն և ջլատեց նրա մարմինն ամբողջովին:
 Փելիգեսը տեսաւ հանկարծ նախահարձակ Ամփիլիոսին,
 Կանխեց նրան, զարկեց ուժգին նրա ազդրի վերին մասին,
 315 Որտեղ մարդու մեծ և թանձր մկանունքներն են տարածված:
 Պղինձն ահեղ կտրեց ջիւերն, ու աչքերին իջավ խաւար:
 Անտիլոքոսը Նեսթորյան զարկեց տեղով Աթիմնոսին՝
 Երանքի մեջ խոր վարսելով իր նիզակը պղնձակուռ.
 Նա վայր ընկաւ ոտքերի մոտ հարվածողի: Եղբոր համար
 320 Հուզված Մարիոս աշտեն ձեռքին վաղեց ընդդեմ Անտիլոքի
 Ու կանգ առաւ դիակի մոտ: Թրաղիմեզը կանխեց նրան,
 Նրանից շուտ և անմրեալ զարկեց ուղիղ նրա ուսին.
 Սուր նիզակը ամբողջովին կտրեց նրա բազուկն իսկույն,
 եւ, ոսկորը ջախջախելով, բրդեց ջիւերն ու մկանը.
 325 եւ տապալվեց նա թնդունով, ծածկեց խաւարն աչքերը յուր:
 Այդպէս ձեռքով երկու եղբոր ընկան երկու եղբայրները,
 եւ երեքի անդունդն իջան մարտիկները Սարպեդոնի,
 Քաջ որդիներն Ամփոդար տիգավորի, որ սնել էր
 Անպարտելի Քիմեոային, մարդկանց դաժան կործանողին:
 330 Իսկ Օիլյան Այասն հանկարծ խուռն ամբոխի շփոթի մեջ
 Ողջ-ողջ բռնեց Կլեբուլին և խորտակեց իսկույն ևեթ
 Կյանքը նրա՝ մեծակոթ տեղը վարսելով պարանոցին.
 Սուր նիզակը՝ չերմ արյունից խիստ տաքացաւ ամբողջովին,

335 Իսկ աշքերը բռնի օրհասն և կարմիր մահը փակեցին:
 Հարձակվեցին միմյանց վրա Պենեկևոսն ու Լիկոնը,
 Բայց տեղերը վրիպեցին երկու կողմից էլ անօգուտ:
 Եվ երկուսով մոտ վաղեցին, որ անդ միմյանց սրի քաշեն.
 Լիկոնն ուժգին զարկեց նրա մեծ, ձիաբաշ սաղավարտին,
 Բայց ջարդվեց թուրն իր կոթի մոտ: Մինչդեռ խակույն Պենեկևոսն
 340 Ամբողջ սուրը նրա վրի մեջ մխրճեց, ականջի տակ.
 Կախվեց գլուխն՝ միայն մաշկով մարմնին կցված, և խորտակվեց
 Կյանքը նրա: Մերիոնեսն Ակամասին, կառքն հեծնելիս,
 Վրա հասավ, զարկեց ուսին. դահավիժեց նա իր կառքից
 Ու գլորվեց գետնի վրա, և աշքերին խավարն իջավ:
 345 Իդոմենեսն էրիմասին զարկեց տեղով՝ բերանի մեջ.
 Պղինձ սլաքն ուղեղի մեջ, վարի կողմից, ցցվեց թափով
 Եվ ջախջախեց դաժանաբար դանդի ոսկորը սպիտակ.
 Զախջախվեցին առամենքը, և լցվեցին աշքերն արյամբ,
 Որը ժայթքեց բաց բերանից ու պնչերից: Այդպես խակույն
 350 Ծածկեց նրան մութը մահվան: Եվ ամեն մի դանաջացի
 Քաջ զորապետ անդ տապալեց մի մարտիկի: Ինչպես դայլերն,
 Հարձակվելով հոտի վրա հեղ գառների և այծերի,
 Որոնց հովիվը անճարակ թույլ էր տվել, որ ցրվլ գան
 355 Լեռան վրա, հոշոտում՝ են անդ անխնա,— այդպես ահա
 Դանաջացիք գրոհեցին տրովադացոց, որ մոռացած
 Քաջությունը, գերադասում էին փախուստն աղմկալից:
 Իսկ մեծն Այաս Թիլեմոնյանը փափաղում էր շարունակ
 Զարկել մի կերպ պղնձադեն քաջ Հեկտորին: Բայց նա՝ հմուտ,
 360 Ծածկած ուսերն իր վահանով եղնակաշի, դիտում էր լոկ
 Սլաքների շկահումներն ու տեղերի շոինդն ահեղ:
 Թեպետ տեսավ, որ փոխված էր պատերազմում բախտն հաղթության,
 Բայց մնում էր պաշտպանելու հավատարիմ իր համհարզին:

365 Ինչպես ամպն է Օլիմպոսից վեր բարձրանում դեպի երկինք,
 Երբ որ Զևսը տարածում է դուռ փոթորիկն ամենուրեք,
 Այդպես նրանք խիստ աղմուկով արագ փախան սև նավերից.
 Խրամն անցան խուճապանքով, խիստ խառնխուռն և անկանոն:
 Զիերն արագ տարան նաև սպառազեն քաջ Հեկտորին,
 Որ տրովացոց զորքը թողեց խանդակի մեջ արգելակված:
 370 Եվ կառածիդ անթիվ ձիեր, երբ քեղիներն էին ջարդվում,
 Թողնում էին խանդակի մեջ բազում կառքեր արքաների,
 Նրանց քշում էր Պատրոկլը, քաջ հորդորին արգիլացոց,
 Մահ նյութելով տրովադացոց, որ լցրեցին ճամբաները

375 Խուճապանքով փախստային: Իսկույն փոշին փոթորկալից
 վեր բարձրացավ մինչ ամպերը: Վրաններից և նավերից
 Խոնաված փախան դեպի քաղաք միասմբակ ձիերն արագ:
 Հաղթ սուրում էր Պատրոկլն այնտեղ, ուր տեսնում էր խոնաված զորքեր:
 Անթիվ մարդիկ թափվում էին կառքերից ցած ու ջախջախվում
 Անիւնների տակ անխնա. ջարդվող կառքերն էին թնդում:
 380 Խանդակն այնժամ թռան անցան անմահական այն ձիերը,
 Որ Պելիսի գեղեցկափառ պարգեն էին աստվածներից:
 Բռնում էին նրանք առաջ. տերն Հեկտորին էր որոնում,
 Որ հարվածի, սակայն նրան ձիերն արդեն հեռու տարան:
 Ինչպես երկիրն է հառաչում, մրրիկներով ծանրաբեռնված,
 385 Երբ զայրագին Զևսն աշունքին թափում է հորդ ջրերը իր՝
 Որպես պատիժ արդարացի այն մեղսապատ մարդկանց ցեղին,
 Որը, մոլի և անտարբեր դեպի վրեժն աստվածներին,
 Կատարում է բռնություններ, անօրեն դատ ու դատաստան,—
 Ուստի գետերը խիստ վարար բարձրանում էին բլուրներից,
 390 Սլանալով հորդահեղեղ, պոկում, քանդում են ժայռ ու քար
 Եվ կատաղի հոսում են հորդ դեպի ծովը ծիրանագույն,
 Բալց իջնելով լեռնավայրից՝ մարդկանց գործերն են խորտակում,—
 Այգլպես հախուռն ու փնչալով փախան ձիերը տրովացոց:

Պատրոկլուսը դեմը կտրեց առաջավոր այդ գնդերի,
 395 Քշեց նրանց ու ետ դարձրեց դեպ նավերը, թույլ չտվեց,
 Որ, խույս տալով, քաղաք փախչեն: Նա աքայանց բարձրակառույց
 Մեծ պատնեշի, նավերի և դետի միջև հասավ նրանց,
 Զարկեց, ջարդեց և լուծեց բյուր հերոսների վրեժն ահեղ:
 Սուր նիզակով նախ նա զարկեց Պոնոսի կրծքին, որը
 400 Մերկացած էր կուռ վահանից, և խորտակեց կյանքը նրա,
 Որն ահալոր մի թնդյունով գլորվեց ցած: Նա հարձակվեց
 Դեպի Թեստորն էնոպոսյան, որ նստել էր դուրը սրտում
 Եվ կրծկվել ողորկ ու պերճ իր կառքի մեջ, և ձեռքից էլ
 Սանձն էր ընկել: Սրան հասավ և հարվածով իր անողոր
 405 Վարսեց տեղը աջ ծնոտում, ջարդեց բոլոր ատամները:
 Ապա նրան, տեգով կռթնած, քաշեց, դցեց մարտակառքից.
 Ինչպես ժայռին նստած ձկնորսը պղնձով և իր լարով
 Դուրս է քաշում ծովի խորքից նվիրական ձուկն ահագին,—
 Այգլպես կառքից փայլուն տեգով նա բերանբաց դցեց նրան,
 410 Եվ դուրս թռավ այգլպես հոգին նրա մարմնից արագորեն:
 Զարկեց ապա քարով նա քաջ էրիւլավի գլխին ուղիղ,
 Երբ որ նետվում էր նա առաջ. սաղավարտի տակ գլուխը

- Ճեղքվեց, եղավ երկու կտոր, և նա դեմքով զարկվեց դետին,
Իսկույն և եթ նրա վրա սողաց մահը հոգեկործան:
- 415 Ասա զարկեց էփալտեսին, էրիմասին, Ամփոտերին,
Դամաստորյան Տլեսուլեմին, էրիոսին, էվփաոսին,
Եվ Պերիսին, Արդեսոյան Պուլիմելին և Իփուսին:
Այդ բոլորին զարկեց հողին բազմապտուղ և ջախջախեց:
- 420 Իսկ երբ տեսավ Սարպեդոնը՝ ինչպե՛ս Պատրոկլ Մենիտյանի
Ահեղ ձեռքով տապալվեցին իր ընկերներն անդոտեղեն,
Հշտամբանքով բացադանչեց լիկիացոցն աստվածազարմ.
«Ամաշեցե՛ք, ո՛վ լիկիացիք, ո՛ւր եք փախչում, խիզա՛խ եղեք,
Ես դուրս կգամ այդ մարդու դեմ, որ իմանամ հաստատապես՝
425 Ո՞վ է քաջն այդ, որ պատճառեց տրուպագոցոց այդքան աղետ
Եվ ջախջախեց՝ դաժանաբար կյանքն ու ծնիները քաջերի»:
- Ասաց: Ահեղ զենքը հագին, կառքից իսկույն թռավ նա ցած:
Տեսավ Պատրոկլն ու շանթի պես կառքից արագ ցատկեց դեպ նա.
Ինչպես բարձր ժայռի գլխին դուռ կոխելով դուրս են գալիս
Կովամարտի կորամազիկ, կեռակտուց երկու բաղն,—
- 430 Այդպես նրանք ահեղագոշ հարձակվեցին միմյանց վրա:
Տեսնելով այդ, խղճաց Զեսը՝ խարդախ որդին Կրոնոսի,
Եվ Հերային, որ իր քույրն էր և իր կինը, այս խոսքն ասաց.
«Ավա՛ղ, ահա մարդկանց միջև ամենից շատ ինձ սիրելի
Մարպեդոնին զիջակված է զարկվել ձեռքով Մենիտյանի:
435 Բայց հուզված է իմ կրծքի տակ սիրտս երկու մտքերի մեջ.
Հափըշտակե՛մ արդյոք որդուս արտասովալի այդ ճակատից
Եվ կենդանի հասցնեմ աղդին փարթամաճոխ քաջ լիկիացոց,
Ի՛նչ թողնեմ անդ, որ տապալվի Մենիտյանի հզոր ձեռքով»:
- Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար ու եղնաշյա.
440 «Ո՞վ ահալոր Կրոնոսյան, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր.
Մի՞թե այդպես դու միաք ունես դաժան մահից փրկել հիմա
Վաղուց ի վեր բախտին հանձնված մահկանացու մի հերոսի:
Արա՛, եթե փափաղում ես, բայց հոժար չենք անմահներըս:
Ասկայն ասեմ ես քեզ մի խոսք, և քո սրտում պահիր դու այն.
445 Եթե իրոք Սարպեդոնին կենդանի տուն վերադարձնես,
Այնժամ դուցե աստվածներից մեկն ու մեկն էլ ցանկանա
Մարդակոտոր դժնի կովից փրկել սիրած իր զավակին.
Տբրովի մոտ աստվածների շատ զավակներ կան պաշքարող,
Դու այդպիսով կրորբոքես անմահների քենը միայն:

450 Որքան էլ դու սրտանց սիրում և ափսոսում ես քո որդուն,
 Բայց և այնպես թող կործանվի դաժան կովում նա ահարկու,
 Տապալվելով քաջ Մենիսյան Պատրոկլոսի ձեռքով հուժկու.
 Իսկ հետո, երբ կյանքն ու հոգին լքեն նրան ու հեռանան,
 Դու առաքիր դժգուշն Մահը և Քունն անուշ, որ շուտ նրա
 455 Մարմինն անշունչ վերցնեն-տանեն լիկիական երկիրը լայն.
 Այնտեղ նրան ազգականները կթաղեն փառք ու պատվով
 Եվ կկանգնեն ապա դամբան, ինչպես վայել է մեռելոց:

Այդպես տասց: Լսեց հայրը անմահների, այլև մարդկանց:
 Բայց թարմագեղ ցող ցանեց նա արյունաշաղ երկրի վրա
 460 Հանուն սիրած իր զավակի, որին բերրի Տըրովի մոտ
 Պիտ սպաներ Պատրոկլոսը՝ հեռու սիրած հայրենիքից:
 Գրոհ տալով միմյանց վրա, հուպ մոռեցան քաջերն երկու.
 Նախ հարվածեց Պատրոկլոսը Բրազիմելին հռչակավոր,
 Որ Սարպեդոն թագավորի կառավարն էր քաջակորով:
 465 Զորիկեց փորի ներքին մասին և ջախջախեց մարմինն ամբողջ:
 Ապա փայլուն տեղով զարկեց Սարպեդոնը, բայց վրիպեց.
 Տեղը ջախեց, ջարդեց ուսը Պեդաս ձիու, որ փռնչաց,
 Զարհուրելի ձայն հանելով՝ և փռշու մեջ ցած գլորվեց
 Ու թրթրվուց գետնի վրա, և չքացան կյանքն ու հոգին:
 470 Խիստ խրտենցին մյուս երկու ձին, իսկ անուրը թունդ ճռնչաց,
 Երասանները խառնվեցին, երբ կողքի ձին ցած գլորվեց:
 Բայց ճար գտավ ցավին իսկույն նիզակավորն Ավտոմեդոն.
 Իր գեր աղդրին կախած երկայն թուրը քաշեց նա շուտափույթ
 Ու կտրատեց իսկույն եեթ կողքի ձիու փոկերը պրիկ,
 475 Եվ ուղղվեցին զույգ ձիերը ու կանգնեցին ուրբ լծի տակ:

Նորից քաջերն՝ հողեկորույս կովի ելան միմյանց հանգեալ:
 Բայց վրիպեց և այս անգամ Սարպեդոնն իր փայլուն տեղով.
 Սուրը սահեց Պատրոկլոսի ձախակողմի ուսից վերև
 480 Եվ չդիպավ նրան բնավ: Իր պղինձով զարկեց ապա
 Խիստ մարտատենչ Պատրոկլոսը. զուր չթռավ տեղն իր ձեռքից,
 Խրվեց այնտեղ, ուր հուզվող սիրտն է բաժանված սրտալիրանքով:
 Քաջը ընկավ, ինչպես ընկնում է մեծ կաղնին, կամ եղենին
 Եվ կամ բարդին արծաթափայլ, երբ լեռներում սուր կացինով
 Ատաղձագործը նավափայտ է կտրատում այդ ծառերից:
 485 Այդպես ձգվեց Սարպեդոնը ձիերի մոտ՝ կառքի կողքին,
 Ատամները կրճրտելով, ճանկելով հողն արյունոտված:
 Ինչպես հոլարտ, խարտյաշ ցուրը դանդաղաքայլ եղների մեջ,

- 490 Հանկարծակի հաղթահարված ժանտ առյուծի հարձակումից,
 Այդպես, պարտված Պատրոկլոսից, ասպարակիր քաջ լիկիացին
 Հռաաշանքով կանչում էր իր սիրանվեր ընկերոջը.
 «Ո՛ւր Գլավկոս իմ սիրելի, դու քաջերից ամենաքաջ,
 Պետք է հիմա դու քաջությամբ նետվես դեպի կռիվն ահեղ,
 Պիտ փափաղես, եթե քաջ ես, մարտիկ կուվումն այս բոցատենչ.
 495 Շրջիր բանակն ու լիկիացոց առաջնորդող մեծ քաջերին
 Դրդիր ելնել ահեղ կռվի հանուն արքա Սարպեդոնի:
 Սուր պղնձով զլսիս վերև կռվիր և դո՛ւ, որ իմ պատվին
 Պաշտպանես ինձ, քանզի ես քեզ աշտուհետե արտի դառնամ
 Սև նախատինք և ամոթանք, եթե զենքն իմ այստեղ ինձնից,—
 500 Որ ընկա աստ՝ նավերի մոտ,— պոկեն դաժան արայացիք:
 Կանգնիր ամո՛ւր ու գերազոր և զորքն ւ մբողջ քաջալերիր»:

- Երբ տակավին խոսքն էր կիսատ նրա բերնում, մահը դաժան
 փակեց պնչերն ու աչքերը: Ուրքը սեղմած նրա կրծքին,
 Պատրոկլն աշտեն քաշեց-հանեց սրտակրանքի հետ միասին:
 505 Այդպես կորզեց նա նրանից հոգին և տեղը միաժամ:
 Մինչ բռնեցին միրմիդոնյանք նրա ձիերը փնշացող,
 Որոնք փախչել էին ուղում, երբ դատարկվեց կառքն արքայի:

- Գլավկոսը խիստ ափսոսաց՝ լսելով ձայնն իր ընկերոջ,
 Ու վշտացավ, քանզի բնավ նա չէր կարող օգնել նրան:
 510 Սեղմեց ձեռքով ձախ բազուկն իր, քանզի տանջում էր այն վերքը,
 Որ Տևկրոսն էր հասցրել նրան դեռ պատենելից բարձրակառույց—
 Սուր պղնձով, երբ վտանգն էր վանում ինքը ընկերներից:
 Եվ ցավատանջ քաջն աղոթեց Ապոլլոնին ոսկեաղեղ.
 «Հսի՛ր, արքա՛, ո՛ւր էլ լինես,— ճոխ երկրի մեջ լիկիական,
 515 Թե Տրոլում,— դու կարող ես ամեն տեղից լսել մարդուն,
 Որի սիրտն է խորունկ խոցված վշտերով ժանտ ու դառնադառն:
 Ահա, վերքն է իմ կարևեր, ձեռքս է ամբողջ ցավում սաստիկ,
 Եվ արյունն է հոսում անդուլ, կանգ չի առնում գեթ մի վայրկյան.
 Կարկամած է ձեռքս ամբողջ և քարացած է ուսը իմ.
 520 Անկարող եմ ամուր բռնել ես իմ նիզակը ամրապինդ
 Եվ կամ կանգնել թշնամու դեմ՝ վարել դժնի ճակատամարտ:
 Մինչդեռ կորավ քաջը հզոր ու մեծագնիվ՝ Զևսի որդի
 Սարպեդոնը, և հայր Զևսը իր զավակին ասաշտպան չեղավ:
 Գեթ դու, արքա՛, բժշկիր ինձ իմ դառնալի ծանրը վերքից,
 525 Բուժիր ցավն իմ, տո՛ւր զորություն, որ մարտատենչ ես հորդորեմ

Իմ վինակից քաջ լիկիացոց՝ դուրս գալ ահեղ մարտակովի,
Որ նաև ես, ինքս անձամբ, մեռչալի մոտ կովեմ պատվով»:

530 Խնդրեց աշդպես աղերսահայց: Լսեց Ֆոյրոսն Ապոլլոնը,
Ամոքեց նա ցավը սաստիկ, իսկ խոր վերքից այն դառնազին
Կտրեց խալառ սև արշուներ և զորությամբ լցրեց հողին:
Եվ Դլավկոսն սրտով զգաց, և իր հոգին խնդաց խորունկ,
Որ մեծ աստվածն իսկույն ևեթ կատարեց իր աղերսանքը:
Նախ նա վաղեց դեպի հզոր, քաջ լիկիացիք և հորդորեց,
535 Որ բոլորը դուրս գան կովի հանուն արքա Սարպեդոնի:
Ապա անցավ նա մեծաքայլ դեպ զորքերը տրովագացոց,
Դեպ Պանթոյան Պոլիդամասն և Ագենորն աստվածակամ,
Հասավ նաև քաջ էնիասին և Հեկտորին պղնձավառ,
Որին այնտեղ մոտենալով՝ այս թեալոր խոսքերն ասաց.
«Հեկտո՛ր, մի՞թե դու մոռացար քեզ վինակից հերոսներին,
540 Որոնք, հուռ հայրենիքից և մարդկանցից սիրակարոտ,
Աստ քեզ համար կյանք են դոհում,— մինչ դու օգնել չես ցանկանում:
Տե՛ս, տապալվեց Սարպեդոնը, վահանակիր լիկիացոց պետն,
Որ քաջությամբ և օրենքով փրկեց երկիրը լիկիական:
Նրան տեղով Պատրոկլոսի զսպեց Արեսն արշուրապատ:
545 Ուրի՜ ելեք, բարեկամներ, թող զօրանա՞ն սրտերը ձեր,
Որ չպոկեն վեներ նրա և շանարգեն անդ մեռչալին
Միրմիդոնյանք՝ հույժ կատաղած ջարդի համար դանաչացոց,
Որոնց մենք խիստ կոտորեցինք նավերի մոտ մեր տեղերով»:

550 Ասաց: Տիրեց տրովագացոց սրտերին վիշտն անասելի,
Քանզի նեցուկն էր Տըրովի քաջ Սարպեդոնը մեծազոր,
Որը,— թեպետ օտարազգի,— բերել էր մեծ զորք օժանդակ
Եվ կովում էր միշտ քաջաբար, նախահարձակ և մոլեգին:
Նրանք ցասկոտ հարձակվեցին դեպ դանաչանք: Առաջնորդեց
Հեկտորը մեծ՝ խիստ զայրացած Սարպեդոնի մահվան համար:

555 Իսկ աքայանց քաջալերեց Մենիտյանի հզոր ոգին:
Նախ նա դրդեց Այասներին, որոնք հենց մարտ էին տենչում.
«Ձեզ, Այասնե՛ր, թող հաճելի լինի մարտիկ թշնամու դեմ
Առաջվա պես խիզախ ու քաջ, և առավել քաջախիղախ:
Ընկավ քաջն այն, որն հաղթաբար պատենեշն անցավ առաջինը,
560 Սարպեդոնը՝ ա՛յ թե նրան մի կերպ կորզենք և անարգենք,
Իսկ ուսերից զենքը պոկենք և կոտորենք սուր պղնձով
Վրիժառու ընկերներին, որ չլինեն նրան պաշտպան»:

- Ասաց: Նրանք բորբոքվեցին՝ լի բոցաշունչ մարտի տենչով:
 Երբ ամրացան երկու կողմից զորագնդերը ահարկու,—
 565 Տրովագացիք և լիկիացիք, աքայանք և միրմիդոնյանք,—
 Գրոհեցին միմյանց վրա, աղաղակով զարհուրելի,
 Դիակի՛ շուրջն սպանվածի: Շառաչեցին զենքերն ահեղ:
 Զևան էլ պատեց պատերազմը մի մահաբեր մռթ գիշերով,
 Որ առավել ահեղ լինի մարտն իր սիրած որդու համար:
 570 Նախ՝ վանեցին տրովագացիք աքայացոցն արագաշյա,
 Քանզի վարկվեց ոչ աննշան քաջ հերոսը միրմիդոնյան՝
 Ազնիվ սրդին մեծահոգի Ագակլեսի՝ էպիդևը աստվածազոր:
 Մի ժամանակ իշխում էր նա Բուդիլոնում՝ բազմաբնակ,
 Բայց հորեղբոր սրդուն տյնտեղ սպանելով՝ նա ապաստան
 575 Խնդրեց աչնժամ մեծ Պելիսից և Թեդիսից արծաթառտ,
 Որոնք նրան Աքիլլի հետ ուղարկեցին պատերազմի
 Զիահարուստ քաղաքն Իլիոն՝ տրովագացոց զեմ կռվելու:
 Երբ փորձում էր փախցնել նա գին, Հեկտոր քաջը զարկեց քարով
 Նրա գլխին: Կորդակի մեջ գլուխն եղավ երկու կտոր:
 580 Նա տապալվեց ու գիակի վրա ընկավ բերանքսիվայր,
 Եվ սե մահը հոգեկործան խսկույն և եթ պատեց նրան:
 Խիստ դառնացավ Պատրոկլոսը՝ տեսնելով մահն իր ընկերոջ,
 Նա զրոհեց զորքի վրա, ինչպես շահենն արագաթիւ,
 Որ թռչելիս խիստ հալածում է ճաշերին ու տարմերին:
 585 Եվ զո՛ւ, հանուն քո ընկերոջ, ճիւղմարտիկ քա՛ջ Պատրոկլոս,
 Ցատկոտ սրտով սուր սլացար դեպ տրովյանք և լիկիացիք:
 Զարկեց քարով նա ծոծրակին Իթեմենյան Աթենալի
 Եվ ջախջախեց զուշդ ջիւերը: Ահաբեկված նահանջեցին
 Մարտիկները նախահարձակ և Հեկտորը վսեմաշուր:
 590 Այնքան,— որքան երկայնըստվեր սուր նիզակն է կտրում-անցնում,
 Երբ մրցանքում մրցակիցը այն նետելով ուժն է փորձում,
 Կամ կռվի մեջ նետում է այն դեպ թշնամին,— ահա այդքան
 Ետ քաշվեցին տրովագացիք, իսկ աքայանք առաջ անցան:
 Բայց ետ դարձավ Գլավկոս, պետը ասպարակիր քաջ լիկիացոց,
 595 Եվ կործանեց մեծահոգի Քալկոլոնյան Բաթիլկեսին,
 Որն ասորում էր Հելլագայում և իր տնքավ հարստությամբ
 Միրմիդոնյան մեծ ազգի մեջ երջանիկն էր ամենից շատ...
 Արդ՝ Գլավկոսն ետ դառնալով տեղը միսեց նրա կրծքի
 Ճիշտ մեջտեղը, երբ որ հասավ, հալածելով իր թշնամուն:
 600 Եվ նա ընկավ մեծ թնդոնով: Խիստ վշտացան աքայացիք,
 Քանզի ընկավ քաջն անվանի: Մինչ տրովացիք ուրախացան,
 Եվ, խուռնամբոխ առաջ գալով, պինդ կանգնեցին նրա շուրջը:

- Բայց դանաջանք, քաջությունը շմուռացած, հարձակվեցին:
 Ուստի վարկեց Մերիոնեսը Օնետորջան Լաւրդոնին՝
- 605 Աստարակիր տրովադացուն, որն Իգայան քուրմն էր Զեսի
 եւ, ազգի մեջ մեծարկելով, աստվածարժան անուն ուներ:
 Դիպով վարկը այդ հերոսի ճիշտ ծնոտին, ականջի՞ տակ,
 Հողին մարմնից թառվ իսկուշն, և մութն ահեղ զրկեց նրան:
 Մինչ մեծն էնիստս պղինձ տեղը նետեց դեպի Մերիոնեսը:
- 610 Նա հուշս ուներ վարկել քաջին, երբ գալիս էր նա վահանով:
 Բայց սա հեռվից այդ նկատեց և խուշս տվեց սուր պղնձից՝
 Կռանալով դեպի առաջ: Նիզակն երկայն անցավ դնաց
 եւ ուժգնորեն ցցվեց դեռնին, իսկ կոթը անդ ճոճվում էր դեռ,
 Մինչև ուժով բուռն Արեսի նրա տենչանքը վերացավ:
- 615 Այդպէս վարսվեց, դողողալով, էնիստս տեղը հողի մեջ,
 Քանզի հուժկու նրա ձեռքից սլացել էր նա աստարդուն:
 Խիտտ կատաղեց սրտումն էնիստն և գոռալով ասաց նրան.
 «Ալաքըս քեզ, ո՞վ Մերիոնես,— թեպետ ճարպիկ պարող ես դու,—
 Պիտի զսպեր միանգամից, եթե տեղին վարկեր միայն»:
- 620 Պատասխանեց իսկուշն նրան քաջ տիգավոր Մերիոնեսը.
 «Դժվար է քեզ համար, էնիա՛ս,— թեկուզ իրոք հզոր ես դու,—
 Խափանել ուժն ամեն մարդու, ո՞վ որ դուրս գա քեզ հանդիման,
 Քանզի դու էլ, անտարակուշս, մարդ ես մեզ պէս մահկանացու:
 Եւ եթե ես կարողանամ սուր պղինձը կուրծքդ մխել,
- 625 Դու ինձ կտտս,— թեև քաջ ես և քո բազկի ուժին վստահ,—
 Փա՛ռքը կտվի, իսկ հողիդ էլ տուր Հաղեսին արագածի»:

Այդպէս ասաց: Բայց կշտամբեց նրան հերոս Մենիսայանը.
 «Ի՞նչ ես ճառում, ո՞վ Մերիոնես, թեպետ քաջ ես դու, հիրավի.
 Ոչ թե կծու խոսքով պիտի տրովադացիք թողնեն այդ դին,
 630 Այլ մինչև որ հողը ծածկի աստ շատերին, ո՞վ սիրելիս:
 Մարտում պետք է ձեռքի կորով, իսկ ատյանում խոսքերի ուժ:
 Պետք է ճառեր բազմապատկել, պետք է միայն քաջամարտել»:

Ասաց այդպէս և զրոհեց, հետն էլ Մերիոնն աստվածատիպ:
 Ինչպէս լեռան խիտ անտառում փայտահատներն են աղմկում
 Դղրդաձայն և դղիրդն այդ լսելի է հեռվից հեռու,
 635 Այդպէս թնդում էր դղրդունն երկրի վրա լայնատարած,
 Երբ վահաններն եզնակաշի, այլև պղինձը շառաչող
 Զարկվում էին սուսերներին ու երկազրի նիզակներին:
 Ծանոթն անդամ չէր ճանաչի այնտեղ դշուցաղն Սարպեդոնին,

- 640 Քանզի քաջը ոտից դուրս ծածկված էր սուր սլաքներով
 եւ ընկած էր՝ ամբողջովին արյունի մեջ և փոշոտված:
 Նրա շուրջը կռվող զորքերն եռում էին ճանճերի պես,
 Որ դարնանը փարախի մեջ, կաթնաթաթախ դուլերի շուրջն
 Միշտ բզդում՝ են, երբ լցվում է առատ կաթը ամանի մեջ:
- 645 Այդպիս ահա կռվողները խռնված էին դիակի շուրջ:
 Բայց փոթորկվող կռվից Զևար չէր հեռացնում աչքերն իր վառ,
 Հայացքն հառած մարտակուլին՝ մտմտում էր ինքը իր մեջ
 Պատրոկլոսի մահվան մասին և հուզված էր այս մտքերով.
 «Արդոք սրան մարտումն ահեղ,— կողքին դուցաղն Սարպեդոնի,—
- 650 Չկործանի՞ սուր պղնձով լուսապսակ Հեկտորն հիմա
 եւ տեղն ու տեղ նրա ուսից պոկի զենքերը շողշողուն,
 Թե՞ պետք է դեռ շատ աղետներ պատճառի նա բյուր-բյուրերին»:
 Երբ հուզվում էր այդ մտքերով ասպարակիր Զևսն ամպացիր,
 Նա ավելի լավ համարեց, որ քաջ ընկերն Աքիլլեսի
- 655 Դեռևս դեպ քաղաք քշի տրովադացոց, ինչպես նաև
 Պղնձավառ քաջ Հեկտորին, և շատերի հոգին կորդի:
 Նախ և առաջ նա վախ գցեց սիրտն Հեկտորի, որը կառքով
 Իսկույն փախավ, հորդորելով, որ շուտ փախչեն և տրովացիք,
 Քանզի տեսավ, որ նժարն է թեքվել Զևսի սուրբ կշեռքի:
- 660 Չգիմացան և լիկիացիք, նրանք, արգեն սրտակոսոր,
 Փախան բոլորն ահաբեկված, երբ արքային ընկած տեսան
 Դիակների մեծ կույտի մեջ: Շատերն ընկան կռվում ահեղ,
 Որ բորբոքեց Կրոնոսյանը Սարպեդոնի դիակի շուրջն.
 Արդ՝ ուսերից Սարպեդոնի պղնձակուռ զենքն հրավառ
- 665 Պոկոտեցին միմիդոնյանք, իսկ Մենիտի հզոր որդին
 Պատվեր ավեց ընկերներին՝ զենքը տանել դեպի նավերն:

Այդ ժամանակ ամպահալած Զևսը ասաց Ապոլլոնին.
 «Ո՞վ դու Ֆոյբոս իմ սիրելի, դնա՛, հանիր Սարպեդոնին
 Սլաքներից և մարմինը նրա մաքրիր սև արյունից,

- 670 Ապա, հեռուն տանելով դին, լվա ջրով ջինջ առվակի,
 Օձիւր յուզով անուշաբույր, դգեստ հագցրու անմահական,
 Հանձնիր մարմինն արագընթաց և երկվորյակ ուղորդներին—
 Խորունկ Քնին և Մահվանը: Թող շուտամուտյժ մարմինը այդ
 Տանեն, հանձնեն փարթամաճխ հարուստ աղգին լիկիական.
- 675 Նղբայրներն ու մտերիմներն անդ կթաղեն նրան սլաքովով
 եւ կկանգնեն շիրիմ, արձան, ինչպես վալել է մեռելոց»:

- Այդպես ասաց, իսկ Ապոլլոնն հնազանդվեց հոր պատվերին։
 Իսկույն սուրաց Իգա լեռից դեպ պատերազմը ահռելի
 Եվ նետերի տակից հանեց Սարսկեդոնին աստվածակերպ,
 680 Տարալ հեռուն, լվաց նրան նա առվակի ջինջ հոսանքով,
 Օծեց յուզով անուշարույր, հագրեց հագուստ անմահական,
 Ապա հանձնեց քաջ երկվորյակ ուղորդներին արագընթաց՝
 Խորունկ Քնին և Մահվանը, որոնք հալածեալ տարան նրան
 Եվ հասցրին լիկիական փարթամաճոխ, հարուստ աղճին։
- 685 Մինչ Պատրոկլը, հորդորելով կառավարին և ձիերին,
 Քշեց լիկիանց և տրուպցոց, բայց աղետի մատնեց իրեն.
 Անմիտ. եթե ճիշտ կատարեր նա խրատը Պելիսյանի,
 Կխուսափեր իր սև մահից և օրհասիցն իր շարադետ։
 Սակայն Զևսի կամքն ավելի հզոր է, քան կամքը մարդկանց,
 690 Ահ է ազդում նա քաջերին, զրկում է մերթ հալթանակից,—
 Նույնիսկ այնժամ, երբ հենց ինքն է դրդում նրանց դեպի կռիվ։
 Այդպես և այժմ նա քաջությամբ սիրտը վառեց Մենիտյանի։
- Ո՞ւմ առաջինն ու վերջինը սպանեցիր դու, Պատրոկլոս,
 Երբ աստվածներն վիճակեցին քեզ Օրհասի մահ տարածամ.
 695 Նախ և առաջ՝ Ադրեստոսին, Ավթոոսին, Էքելլոսին,
 Եվ Մեդասյան Պերիտոսին, Մելանիպին, Էպիսթորին,
 Այնուհետև Էլասոսին, Մուլիվոսին, Պիլարտեսին։
 Դրանց ջաբդեց, իսկ մյուսները միայն փախուստը հիշեցին։
 Կարող ձեռքով Պատրոկլոսի աքայացիք կվերցնեին
 700 Այնժամ Տրոյը բարձրադուռ,— քանդի տեղն էր նրա հզոր,—
 Եթե բուրգերն ինքը Ֆոյբոսն Ապոլլոնը չաշտապաներ,
 Որ Պատրոկլին մահ էր նյութում, իսկ տրուպցոց՝ պաշտպանություն։
 Երեք անգամ այնտեղ նրան խիստ ետ վանեց Ապոլլոնը,
 Անմահ ձեռքով հարվածելով փայլենազարդ կուռ վահանին։
 705 Երբ դեի պես չորրորդ անգամ նետվեց նա դեպ սլարիսպները,
 Այնժամ Ֆոյբոսն սպառնալի ու թեւովոր իր խոսքն ասաց.
 «Ծո՛ւտ հեռացիր, Պատրո՛կլ դյուցազն,— հիմա ո՛չ քեզ է վիճակված
 Կործանել սուր քո նիզակով քաջ տրուպանց քաղաքն անբիծ,
 Ո՛չ Աքիլլին, որ քեզանից հզորագույն է բազմակի»։
- 710 Այդպես ասաց։ Եվ Պատրոկլոսն ետ նահանջեց բավականին,
 Խուսափելով գոռ զայրույթից կորովաձիգ Ասդլոնի։
 Մինչ Սիքեյան դարբասի մոտ միասմբակ իր ձիերով
 Կանգնած՝ Հեկտորն միտք էր անում. արդյոք նորից գիմել կովի*,
 Թե՞ պատվիրել, որ զորքը գա և հավաքվի պարիսպներում։

- 715 Երբ նա այդպէս միտք էր անում, հասավ Ֆոյքոսն Ապոլլոնը՝
 նմանվելով երիտասարդ ու քաջահաղթ մի քաջ մարդու, —
 Դիմասորդի Ալիվոսին, քեռուն Հեկտոր ձիավարի:
 Արյունակից եղբայրն էր նա Հեկարեի և ապրում էր
 Փռլուպիայում, Սանդարյոսի հորձանհորդ հոսանքի մոտ:
- 720 Նմանվելով դրան՝ խոսեց Զևսի զավակ Ապոլլոնը.
 «Հեկտոր՝ դուցապետ, վաշկ չէր քեզ, որ հեռացար դու ճակատից:
 Թե լինէի ես քեզանից այնքան հզօր, որքան թույլ եմ,
 Այնժամ շուտով պիտ զղջայիր, որ կարճեցիր մարտն արյունոտ:
 Քշիր ձիերն սմբակավոր դեպի խրոխտ Պատրոկլոսը,
- 725 Դուցե նրան դու սպանես, և փառքը քե՛զ տա Ապոլլոնն»:

- Ասաց աստվածն ու անհաղաղ շարժվեց դեպի մարտը մարդկանց:
 Եվ պատվիրեց քաջ Հեկտորը քաջակորով Կերքիոնին՝
 Ձիերն ուղղել դեպի ճակատ: Ինքն Ապոլլոնն հայնժամ սուզվեց
 Զորքերի մեջ և զրդուց պաժան կռիվ արդիվյանց դեմ,
- 730 Իսկ Հեկտորին և տրոլացոց նա շնորհեց փառք ու պարծանք:
 Մինչ Հեկտորը մյուս դանայանց էլ կոտորել չկամեցավ,
 Այլ միմիայն դեպ Պատրոկլոսն ուղղեց ձիերն ամրասմբակ:
 Իսկ Պատրոկլը՝ դեմն ելնելով, մարտակառքից գետին ցատկեց,
 Իր ձախ ձեռքով բռնած տեղը, իսկ մյուս ձեռքով վերցրեց մի սուր
- 735 Եվ ճերմակ քար, որով լցվեց ամբողջ ձեռքը, և շարտեց:
 Զհանդիպեց քարն արգելքի, այլ անվրեպ սուրաց դնաց,
 Թափով զարկվեց Կերքիոնին՝ քաջ Հեկտորի կառավարին,
 Որ հարճորդին էր մեծափառ Պերիամոսի և ձիավար:
 Վեմն ահարկու զարկվեց թափով ձիշա ճակատին և հոնքերը
- 740 Պոկեց նրա: Չզիմացավ, ջարդվեց գանդը, իսկ աչքերը,
 Դուրս ցատկելով՝ ընկան գետին՝ ոտքերի մոտ ու փռու մեջ,
 Ինքն էլ, ինչպէս արագաշարժ մի ջրասուշյւղ, ցած զլորվեց
 Զքնաղ կառքից, և դուրս թռավ ոսկորներից հոգին իսկույն:
- Եվ ծաղրելով բարբառեցիր, ո՛վ Պատրոկլոս դու քաջաձի.
 745 «Վա՛հ, ի՛նչ ճարպիկ, ժիր մարդ էր սա, որ այդքան հեշտ ցատկեց գետին.
 Եթե լինէր երբեքից նա ձկնավետ ծովի վրա,
 Նավից ծովի մեջ կցատկեր, — թեկուզ լինէր ծովն ալեկոծ, —
 Ինչպէս ահա կառքից հիմա ճարպիկ ցատկեց գետնի վրա,
 Եվ, ոստրեններ որոնելով, շատ շատերին հաղուրդ կտար:
 750 Իրավ, դուցե շա՛տ կան այսպէս ջրասուշյւղներ Տրոլովի մեջ»:

Ասաց, նետվեց դեպի հերոս Կերքիոնը, ինչպէս առյուծ
 Որ փարախը ավերելիս վերք ստացավ կրծքի վրա

- 755 Եւ, այգալիսով, ինքը իրեն կործանեց իր խիզախությամբ,
 Այգալես և դու, ո՛վ Պատրոկլոս, մոլեգնաբար դեսպ Կերրիոն
 Յատկեցիր քաջ: Մինչ Հեկտորն էլ հապճեպ ցատկեց մարտականօքից,
 եւ երկուսով կատաղաբար Կերրիոնի շուրջը կռւեցին:
 Ինչպես երկու սոված առշուծ, մի եղնիկի լեշ գտնելով,
 Լեռան վրա կռւում են դու, երկուսով էլ խիստ կատաղի,—
 760 Այգալես, հանուն Կերրիոնի, մեծահմուտ երկու հերոս,
 Քաջ Մենիայան Պատրոկլոսը և Հեկտորը փառապսակ,
 Զանում էին միմյանց մարմինը կտրատել սուր պղնձով:
 Հեկտորը զին զլիսից բռնած, պահում էր պինդ. Պատրոկլոսը
 Ոտքից բռնած, քաշում էր այն, իսկ դանայանք և տրովացիք
 Նրանց շուրջը արյունալի, ահեղ կռիւ բորբոքեցին:
- 765 Ինչպես միմյանց բախվող հողմերն արեմուտքի և հարավի
 Բորբոքվում են մերթ լեռնային հովիտներում անտառապատ,
 եւ թնդալով հողմահարված՝ գալարվում են թեղոշն, հացին
 եւ փեկինը, ու թափում են ծառերն իրար լայն ճյուղերով,
 Զարդոտվում են աղմուկալի և խաբշափում դողփռոջադին,—
 770 Այգալես ահեղ զրոհ տալով՝ տրովագացիք և աքայանք
 Զարդում էին այնտեղ իրար, և չէր խորհում փախչել ոչ ոք:
 Մինչ երկսայրի անթիւ տեղեր և բյուր նետեր լարից թռած
 Սպառնալի ցլաված էին անդ Կերրիոնի շուրջը՝ դետնին:
 Հերոսների այդ գոռ կռւում ուժգին նետէղով մեծ քարերից
 775 Խորտակվեցին շատ վահաններ. մինչ պառկած էր նա փոթորկվող
 Խիտ փռու մեջ, կառավարի առմիշտ արհեստը մոռացած:
- Եւ շատ երկար, քանի արեւ երկնքում սահում էր դեռ,
 Տեղաց տարափը նետերի՝ ջարդելով զորքն երկու կողմի:
 Իսկ երբ արեւն այնքան թեքվեց, երբ եղներն են հանում լծից,
 780 Աքայացիք, ընդգեմ բախտի, կռւում եղան գերազանցող,
 եւ նետերի խուռ տարափից ու տրովացոց բազմությունից
 Դուրս քաշեցին քաջ Կերրիոնին ու պոկեցին զենքերն իւսից:
 Պատրոկլն առաջ նետվեց կրկին՝ տրովագացոց մահ տանելու:
 Երեք անգամ Արեսի պես հանդգնաբար նա հարձակվեց
 785 Ահեղագուշ, ամեն անգամ ջախջախելով ինը հոգու:
 Բայց երբ նորից, շորրորդ անգամ, նա հարձակվեց աստվածաբար,
 Ոհ, քաջազո՞ր դու Պատրոկլոս, քո գոյության վախճանն հասավ,
 Քանզի քո դեմ, ահեղ կռւում, ելավ Ֆոյբոսն Ապոլլոնը:
 Բայց նա նրան չնկատեց իրադրության շփոթի մեջ,
 790 Քանզի անմահն էր դուրս եկել մթին ամպով թանձրապատված:

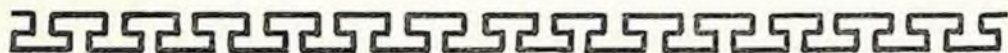
- Կանգնեց հետեւը հերոսի, զարկեց հանկարծ հուժկու ձեռքով
 նրա մեջքին և լայն ուսին: Քաջի աչքերը շաղկեցին:
- 795 Ստրելոնը կորդակն հապճեպ պոկեց գլխից, զարկեց դետին,
 եւ ձիերի ոտքերի տակ դմբեթաձև սաղավարտն այդ
 Թունդ շառաչեց. — բաշը նրա պղծվեց արշամբ և փռշիով:
 Մինչդեռ երբեք չէր պղծվել այդ սաղավարտը դերահրաշ,
 երբ շողում էր աստվածակերպ Աքիլլեսի լույս ճակատին:
 Սակայն հիմա աստվածահայր Զեւսի կամքով Հեկտորն հզոր
 Պիտի ծածկեր դա իր գլխին, քանզի մոտ էր մահը նրա:
- 800 Տեղն ամրակուռ, երկայնստվեր, պղնձասուր և ծանր ու մեծ,
 նրա ձեռքում ջարդվեց իսկույն, փշուր-փշուր եղավ հանկարծ,
 Իսկ լայն վահանն ուսից ընկավ և իր փոկով զարկվեց դետին:
 Զեւսի դավակ Ստրելոնը պոկեց նրա զրահն առաւ.
- 805 Մարմինն առույգ խիստ թուլացավ, և շփոթվեց հողին սաստիկ:
 Եւ նա տեղում կանգնեց ապշած: Մինչ մոտ վաղեց դարդանացի
 Մի քաջ կարիճ և անգն իր սուր վարսեց մեջքին, ուսերի մեջ:
 Դա էվփորբոսն էր Պանթոյան. նիզակավոր և ձիավար,
 Իր ոտքերով քաջավաղը հասակակից ընկերներեց:
- 810 Դեռ առաջին անգամ կռվի ու վարժության հանդես գալով,
 Մարտակառքից ցած էր դցել և սպանել քրոսան մարտիկ:
 Եւ նա տեղով նախ քեզ զարկեց, ո՞վ Պատրոկլոս ձիամարդիկ,
 Բայց չհաղթեց. վերքից պոկեց տեգն հացենի, ապա փախավ
 Ու մխրճվեց աճրոխի մեջ. չհանդըգնեց կանգնել կռվի
- 815 Քաջ Պատրոկլոս դուցադննի դեմ, որը թևեւ անդին էր այժմ:
 Եւ Պատրոկլոսը այդպիսով՝ աստվածահայր, վիրավորված,
 Խուսափելով սև Օրհասից, շարժվեց դեպի ընկերներն իր
 Բայց երբ Հեկտորն հեռվից տեսավ Պատրոկլոսին մեծահոգի,
 Որը ետ էր դառնում կռվից՝ սուր պղնձով վիրավորված, —
 Տեղը ձեռքին, զորքի միջով հասավ, թափով զարկեց նրան՝
- 820 Ծիշտ երանքին, փորի տակից: Սուրը վարսվեց խոր՝ մարմնի մեջ.
 Ընկավ քաշը, և պատեցին սուգն ու վիշտը աքնայոց:
 Ինչպե՞ս հզոր առյուծն է մերթ հաղթում կինճին լեռան վրա,
 Երբ որ նրանք դռողաբար զարկվում են խիստ և քինահույզ՝
- 825 Միայն մի պուռ ջրի համար, երկուսով էլ խիստ ծարաված,
 Եւ շնչասպառ կինճին ուժով ջախջախում է առյուծը հաղթ, —
 Այդպե՞ս տեղով Մենիտյանին, — որ խորտակեց բլուր քաջերի, —
 Զարկեց Հեկտոր Պերիամոսյանն և անդ կորվեց նրա հոգին
 Եւ հաղթությամբ պարծենալով՝ այս խոսքն ասաց նա թևավոր.
 «Դե՛ւ, Պատրոկլո՛ս, միտք ունեիր մեր քաղաքը քանդել անշուշտ
 830 Եւ մեր կանանց, զրկած լույսից աղատության, գերի վերցնել

Ու նալկերով տանել դիպի հայրենիքը քո սիրատենչ:
 Տե՛ս, ո՛վ անմիտ, քաջ Հեկտորի նժուշդները հանուն նրանց
 Արշալուծմ են ռազմի դաշտում, իսկ ես ահա, դեռ քաջադեն,
 Տեգը ձեռքիս, տրովագացի քաջերի մեջն անսլարտելի,
 835 Ստրկուծունն եմ այդ վանում, իսկ քեզ ցինները պիտ լափեն:
 Թշվառակա՛ն, քեզ չփրկեց և Աքիլլեսն հղորագույն,
 Որ երևի հըրաժեշտի պահին այսպես քեզ պատվիրեց.
 «Տե՛ս, Պատրոկլո՛ս ձիամարդիկ, ետ չգաս դեպ նալկերը խոր,
 Մինչև որ անդ մարդակոտոր ժանտ Հեկտորի կրծքի վրա
 840 Նրա շապիկն արշունաթոր պատառ-պատառ չգլղղեն»:
 Թերևս այդպես ներշնչելով, խաբեց նա քեզ, ո՛վ խելագար»:

Եվ, ուժասպառ, այսպես նրան դու ասացիր, ո՛վ Պատրոկլոս.
 «Հեկտոր, այո՛, հպարտացիր խրոխտաձայն: Զեսն ամպահույզ
 Նաև Ֆոյբոսն Ապոլլոնը շնորհեցին քեզ հաղթանակ:
 845 Միայն նրա՛նք ինձ հաղթեցին և սոկեցին ղենքն իմ Խուսից:
 Եթե, իրոք, այդ չլիներ, քրսան քեզ պես թշնամիներ
 Պիտ բնաջինջ խորտակվելին իմ նիզակով՝ դետնաթավալ.
 Ինձ աստ, ավա՛ղ, հաղթեցին բախտն և Լաթոնի հղոր որդին,
 Իսկ քաջերից՝ էվիորբոսը: Երրորդն ես դու ինձ հարվածող:
 850 Բայց քեզ մի այլ խոսք էլ ասեմ, և դա սրտումդ լավ պահիր.
 Դու էլ, դո՛ւ էլ երկրի վրա այնքան երկար չես ապրե՞լու,
 Մոտ են արդեն քո մահն ահա և օրհասը քո դառնադետ,
 Երբ էակյան Աքիլլեսի ձեռքով զարկված, պիտ տապալվես»:
 Հազիվ առաց նա այդ խոսքը՝ Մահն ահավոր գրկեց նրան,
 855 Եվ բաժանվեց հողին մարմնից՝ թռավ, իջավ տունն Հադեսի,
 Ողբալով իր բախտի վրա, կյանքն ու կորովը թողնելով:

Հեկտոր դժուցադն ասաց նրան, որ փչել էր շունչը արդեն.
 «Ինչի՞ համար ես, Պատրոկլո՛ս, ինձ դուշակում մոտալուտ մահ,
 Եվ ո՛վ դիտի. գուցե Աքիլլը, Թեդիսի չքնաղ որդին,
 860 Իմ սուր տեգից շամփրվելով, ինձնից էլ շուտ տա իր հողին»:
 Ասաց, կանգնեց նրա կրծքին, վերքից քաշեց նիզակը իր,
 Ապա դիակն իր գեղարդով նա շուռ տվեց բերանքսիվեր,
 Ու տեգն առած՝ վազեց դեպի Ալտոմեդոն կառավարը,
 Որ հարվածի Աքիլլեսի ընկերոջն այդ աստվածազարմ:
 865 Սակայն նրան տարել էին արագավազ ձիերն անմահ
 Որոնց մի օր աստվածները ընծայեցին քաջ Պելիսին:

ՆՐԳ՝ ՏԱՄՆՅՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

ՄԵՆԵԼԱՎՈՍԻ ՔԱՋԱԳՈՐԾՈՒԹՅՈՒՆԸ

Արևսասեր Մենեկավոս Աթրիդեսին անտես չեղավ,
Որ տապալվեց Պատրոկլոսը կալում ձեռքով տրովադացոց:
Նա, հրաշեկ պղինձ հագած, վազեց, քայլեց դիակի շուրջ.
Ինչպես մատաղ երիեջ մայրը, լոկ առաջին ծինն ունեցած,

5 Մըմնջալով պատմում է իր նորածին հորթի շուրջը:
Այդպես շուրջը Պատրոկլոսի շեկ Մենեկավն էր պատմում.
Կարկառում էր նրա վրա տեղն ու վահանը բոլորակ,
Սպառնալով ոչնչացնել՝ ով մոտենալ համարձակվի:
Բայց անտարրեր չեղավ դեպ քաջ Պատրոկլոսը տապալված

10 Ե՛վ Պանթոյան տիգաւորը քաջամարտիկ, ուստի նրան
Նա մոտեցավ և քաջարի Մենեկավին այսպես ասաց.
«Ո՛վ Աթրիդես Մենեկավոս, աստվածասուն դու աղբալետ.
Բո՛ւ պղինձն այդ արնաթաթավ և հեռացիր. ահեղ կալում՝
Տրովադական կամ դաշնակից մարտիկներից և ոչ մեկը

15 Ինձնից առաջ իր սուր տեղով չի հարվածել Պատրոկլոսին,
Ուստի պետք է թողնես, որ փառքն ես վայելեմ տրովադոց մեջ,
Ապա թե ոչ կհարվածեմ, կխորտակեմ կյանքդ անուշ»:
Եվ դայրագին այսպես խոսեց Մենեկավը խարտիշագեղ.
«Զե՛ս մեծազոր, աստվածահայր, վա՛տ է լինել այդքան դուռող.

20 Ո՛չ առյուծը, ո՛չ էլ վազրն է այդքան խրոխտ ու մեծապարծ,
Ո՛չ էլ կինճը աղետարեր՝ խիստ մեծասիրտ իր բնությամբ,
Որ վայրագ է ու մոլեգին և հոխորտում է իր ուժով,
Ինչպես որդիքն են ինքնապարծ նիզակակիր Պանթովոսի:

- Մինչ ձիավար Հիպերենորն անգամ երկար շվայելեց
 25 Իր զորությունն ու կյանքն արբուն, երբ դուրս եկավ դռողն իմ դեմ,—
 Անարդելով, ինձ հաշվելով դանայանց մեջ շնչին մի մարդ:
 Սակայն, կարծեմ, մարտակովից իր ոտքերով տուն չդարձավ,
 Որ խնդություն տաներ կնոջն ու հարգելի ծնողներին:
 Նույնպես և քո՝ զորությունը կջախջախեմ, թե հանգնես
 30 Դու մոտ դալ ինձ: Խո՞սքս լսիր, ամբոխի մեջ սուզվիր շուտով,
 Քանի զլիսիդ դեռ չի թափվել հուր ու աղետ: Ել մի՛ կանգնիր,
 Քանզի խենթն է տեսնում աղետն ավարավելուց հետո միայն»:

- Ասաց: Բայց նա չհամոզվեց, ուստի կրկին պատասխանեց.
 «Ո՞վ Մենեկավ աստվածասուն, տո՛ւր վրեժը դու իմ եղբոր,
 35 Որին չու ժանտ սպանեցիր ու պարծենում ես մեծախոս,
 Որի կնոջն այրի արիր ննջարանումն իր նորամուտ,
 Նաև ողբի մատնեցիր իր ծնողներին անմխիթար:
 Ո՛հ, անկասկած նրանց ողբին և դառնության վերջ կտամ ես,
 Եթե պոկեմ ես քո գլուխն և քո զենքերն արշունաթոր,
 40 Հանձնեմ ծերուկ Պանթոփոսին և Փրոնթևսին աստվածագեղ:
 Ինչո՞ւ մընա մեր մարտական վաստակն անփորձ մինչև այսօր.
 Ե՛կ որոշենք՝ ո՞վ է թույլը և կամ հզորը մեղանից»:
 Այդ ասելով, զարկեց նրա բոլորակերտ կուռ վահանին:
 Բայց շխրվեց սուր պղինձը այն ամրակուռ աստղարի մեջ.
 45 Ծովեց ծայրը սուր սլաքի: Ասա զարկեց պղինձ տեգով
 Աթրիդեսը Մենեկավոս. սրտանց Զևսին աղոթելով՝
 Եվ, հենվելով հուժկու ձեռքին, նրան, երբ նա ետ էր փախչում,
 Զարկեց ուժգին և կոկորդի հիմքում վարսեց տեղը իր սուր:
 Ճեղքեց աշտեն վիզը փափուկ և դուրս եկավ մյուս կողմից:
 50 Դղրդյունով քնկավ նա ցած, և շառաչեց զենքն իր վրա,
 Քարիտների նմանությամբ ուռվելեցին մազերն արյամբ
 Եվ խոսողներն, արծաթահյուս և ոսկեծալ կապով կապված:
 Ինչպես դողարիկ մի պերճ վայրում, կարկաչահոս հորդ առվի մոտ,
 Մարդու սնած կանաչավարդ ճոխ ձիթենի՝ փարթամ մի ծառ
 55 Աճում է նա ծաղկափթիթ, գլուխը պերճ ու ձյունափայլ.
 Օրորում է նրան հաճախ զովաշունչ հովն ամեն կողմից
 Սակայն հանկարծ հարձակվում է փոթորիկը մրրկահույզ
 Եվ պոկում է ծառն արմատից ու վայր նետում խանդակի մեջ,—
 Այդպես Աթրիդ Մենեկավոսն էլ Պանթոսյան նիզակակիր
 60 Էվփորբոսին դեպի զարկեց ու հաղթաբար զենքը պոկեց:
 Ինչպես առյուծը լեռնասուն, ինքնավստահ ու կոբովի,

- Արածացող նախրի միջից բնախր մի կտլ հափշտակած,
 ժանիքներով ամուր բռնած, վիզն է նրա նախ ջախջախում
 Եվ հոշոտում ապա նրան, լափում արյունն ու վարտոտին.
- 65 Մինչդեռ հեռվից նախորդները և շները նրանց բաղում
 Բարձրացնում են ճիչ-աղաղակ, բայց մերձենալ չեն հանդգնում,
 Քանզի դժգույն ահն ու սարսափն է կաշկանդում այնժամ նրանց,—
 Այդպես ոչ ոք տրովադական մեծ քաջերից սիրա չէր անում
 Ընդդիմանալ ու մոտենալ հզորազոր Մենեղավին:
- 70 Զենք ու զրահն Պանթոյանի հեշտ պիտ վերցնեի քաջն Աթրիդես,
 Եթե նրան չնախանձեի իսկույն Ֆոյրոսն Ապոլլոնը.
 Կիկոնացի զորազլուխ Մենտես քաջի տեսքն ընդունած՝
 Նա Հեկտորին արխատան դրդեց զնալ նրա վրա:
- 75 Եվ, դիմելով նա Հեկտորին, ասաց խոսքերն այս թևավոր.
 «Ի՞նչ ես, Հեկտոր՝, դուր որոնում անհասելին— քաջամարտիկ
 էակյանի հեռուցներին, որ սոսկալի են բնությամբ:
 Մահկանացու մարդն, իսկապես, անկարող է զսպել նրանց,
 Բացի դուցազն Աթիլեսից, որին ծնել է անմահ մայր.
 Մինչ Մենեղավ քաջն Աթրիդես, Պատրոկլոսին պահպանելով,
- 80 Ահավասիկ աստ սպանեց արովադացի քաջազորին՝
 Պանթոյան քաջ էվիորոսին և խորտակեց ուժը նրա»:

- Ասաց աստվածն և ինքն իսկույն խառնվեց մարդկանց դու պաշքարին...
 Եվ ժանտ միշտը պատեց իսկույն Հեկտորի սիրտը մռայլված:
- 85 Նայեց շուրջը կռվող զորքի և Աթրիդես քաջին տեսավ,
 Որ պոկում էր շքեղ զենքը գետնաթավալ Պանթոյանից,
 Որի վերքից դաժանագույն հոսում էր մուգ արյունը հորդ:
 Հեկտորն այնժամ ահեղագող՝ արագորին ցատկեց առաջ՝
 Հագած պղինձը շողշողուն, ինչպես կրակն Հեփեստոսի:
 Անտես չեղավ հոխորտացող Հեկտորն աչքից Մենեղավի,
- 90 Որ հոգհույզ հեծեծալով՝ սրտի խորքից այսպես ասաց.
 «Վա՛յ ինձ, եթե թողնեմ շքեղ այս զենքն ու զարդն և Պատրոկլին,
 Որը, իրոք, զոհեց այստեղ իր կյանքը իմ պատվի համար.
 Այդ տեսնելով՝ դանաչացիք կարող են ինձ դատապարտել:
 Իսկ եթե ես, ամոթահար, կռվի դուրս գամ մեն ու մենակ
- 95 Հեկտորի և տրովացոց դեմ, պիտ պաշարեն ինձ բյուր բյուրեր,
 Քանզի նրանց հորդորիչը կորդակաճոճ Հեկտորն է քաջ:
 Բայց ինչո՞ւ եմ հոգիս հուզում այս մտքերով իմ սրտակոծ.
 Ով, հակառակ անմահներին, կռվի դուրս գա այս քաջի դեմ,
 Որն աստըծու սիրելին է,— միայն աղետ կվաստակի:
- 100 Դանաչացիք չեն կշտամբի քաջ Հեկտորից նահանջողին,

Քանզի կռվում է ճակատում նա աստըծու հրամանով:
Ա՛խ, եթե ես այստեղ լսեմ ձայնն Այասի. մենք միասին,
Մարտի տենչանքը հիշելով, կհարձակվենք և կկռվենք
Բեկուզ ընդդեմ մեծ աստըծու—գեթ դին հանձնենք Աքիլլեսին,
Գեթ այդ անկնք, որ շարիքի փոքրագույնը լինի գոնե:

106

Մինչդեռ այդպես խորհում էր նա իր սրտի մեջ ու մտքերում,
Հասան դնդերը տրտվացող, որոնց Հեկտորն էր առաջնորդ,
Եվ Մենելաոն ետ նահանջեց՝ քաջի դիակն այնտեղ թողած:
Բայց մերթ ընդ մերթ ետ էր նայում, ինչպես առյուծը մորմուռնի,

110

Որին շնորհ ու հովիվներն աղաղակով ու տեղերով
Նոր փարախից դուրս վանեցին, որի հզոր սիրան է դողում,
Ուստի մի կերպ նախատեսելից նահանջում է նա ալամա:
Այդպես թողեց Պատրոկլոսին քաջ Մենելաոն խարտիշադեղ:
Բայց երբ հասավ իր համհարդին՝ կանգնեց ու ետ դարձավ կրկին՝

115

Ամենուրեք որոնելով մեծ Այասին Բեղեմոնյան:
Շուտով տեսավ նրան զորքի ձախակողմում. նա համհարդին
Հորդորում էր նետվել կռվի, քանզի Ֆոքբոսն Ասրուլոնը
Նրանց նետել էր ահավոր, աստվածատուր սարսափի մեջ:
Արդ՝ Այասի կողմն անցնելով, նա մոտեցավ և խոսքն ասաց.

120

«Ե՛կ դու, Այա՛ս իմ սիրելի, կռվենք հանուն Պատրոկլոսի,
Որպեսզի գեթ մերկ մարմինը նրա հասցնենք Աքիլլեսին,
Իսկ զենքն ու զարգն՝ արգեն պոկեց կորդակաճոճ Հեկտորն հզոր»:

Այդպես ասաց, խորունկ հուզեց սիրտն Այասի քաջամարտիկ.
Եվ նա իսկույն նետվեց առաջ, և իր հետ՝ քաջ Մենելավր:

125

Մինչ Հեկտորը Պատրոկլոսին,— պոկած նրա զենքը շքեղ,—
Քարշ էր տալիս, որ գլուխը սուր պղնձով կտրի ուսից,
Իսկ մարմինը տրտվադական ժիր շների բաժին դարձնի:
Այասն հասավ՝ կրծքին բռնած իր վահանը, ասես մի բուրգ:
Հեկտորն, իսկույն նահանջելով դեպի գնդերն իր համհարդի,

130

Թռավ կանգնեց կառքի վրա, պերճ զենքն հանձնեց տրտվադացող,
Որ այն Իլիոն տանին, պահեն՝ իրրե վառքը իր մեծ անվան:
Մինչ Այասը, Մենիտյանի վրա պարզած լայն վահանն իր,
Կանգնեց հզոր, ինչպես առյուծն իր որդոց շուրջը հաղթարի,—
Երբ անտառով տերևախիտ, կորյուններին իր տանելիս,

135

Հանդիպում է յորսորդներին, խոթոռում է և աչքերին
Իջեցնելով հոնքերն իր թավ, բորբոքվում է կատաղաբուր:
Այդպես Այասն, իբրև պաշտպան, պտտվում էր Պատրոկլի շուրջ,

Իսկ մյուս կողմից արեսասիրտ Մենեւալոս Աթրիդեսն էր
 Կանգնած մռայլ՝ սիրտը լեցուն տառապանքով վշտատուոր:
 140 Մինչ Գլավիդան Հիպոլոքեան,— պետը զորքի լիկիացոց,—
 Հեկտոր քաջին խեթ նայելով՝ հանդիմանեց և խոսքն ասաց.
 «Հեկտոր, հերոս առերևույթ, բայց քաջությամբ նվաստագուցն.
 Եվ քո մասին զուր են քաջի փառքն ու հռչակը տարածել:
 145 Խորհի՛ր, երկշո՛տ, որ քո քաղաքն ու ամբոցը դու պաշտպանես
 Միայն ուժով այն քաջերի, որ բնակվում են Իլիոնում,
 Իսկ զորքերից լիկիական ոչ ոք հանուն ձեր քաղաքի
 Չի պաշարի դանայանց դեմ: Թշնամու դեմ պայքարողը
 Եվ հանապաղ կռիվ մղողն այստեղ արդար պատիվ չունի:
 150 Թշվառ, ինչպե՞ս դու պիտ փրկես կովում մարդկանց քո հասարակ,
 Երբ փառահեղ Սարպեդոնին, որ հյուր էր քեզ և ղինակից,
 Որն իր կյանքում անշափ օգուտ է տվել քեզ և Տրոյվին,
 Դու պցեցիր արվիվացոց ձեռքը դաժան, իրրև ավար,
 Չկամեցար նրա դիակը պաշտպանել դու շներից:
 155 Եթե դորքում լիկիական զեթ մեկը կա ինձ ունկնդիր՝
 Դառնանք դեպ տո՛ւն, քանզի մոտ է արդեն անկումը Տրոյվի:
 Եթե, իրավ, արովադացիք լինեին քաջ և զորավոր,
 Այն հաղթական քաջերի տես, որ ջանադիր ու քաջաբար
 Մարտնչում են թշնամու դեմ հանուն իրենց հայրենիքի,
 Պատրոկլոսի դիակն անշուշտ վաղուց պիտի Իլիոն հասներ:
 160 Եթե դիակն այդ մեծ քաջի, մեր ձեռքերով կտվից կորված,
 Դա և հասնի Պերիամոսի այդ սուրբ քաղաքը մեծագանձ,
 Արվիվացիք ետ կտան մեզ զենք-զրահը Սարպեդոնի,
 Այլև նրա մարմինը մենք կտանենք քաղաքն Իլիոն,
 Քանզի բնկերն է տառապլված այն մեծ քաջի, որն ամենքից
 165 Գերագույնն է արվիվանց մեջ և զորապետ է զորքերի:
 Իսկ դու անզոր եղար կանգնել մեծաֆոդի Այասի դեմ,
 Որ կռվի մեջ, ախոյանիդ աչքերի մեջ շեշտ նայելով,
 Քաջ մրցեիր անդ նրա հետ,— քանզի հզոր է նա քեզնից»:
 Խեթ նայելով՝ իսկույն նրան կորդակաճոճ Հեկտորն ասաց.
 170 «Ո՛վ Գլավիդա քաջամարտիկ, հանդգնաբար դու խոսեցիր:
 Ես, բարեկա՛մ, կարծում էի, որ արգավանդ Լիկիա երկրում
 Ապրող հզոր քաջերի մեջ զգոնամիտ դյուցազն ես դու,
 Բայց քո տառժ խոսքերն էին նախատելի: Ի՞նչ ես գոռում:
 Դու ասացիր, որ վախեցա ես դեմն ելնել մեծն Այասի:
 175 Ոչ, չեմ սոսկում ես ոչ կռվից, ոչ դուրսունից նժույգների,
 Սակայն միայն Ձեռի կամքն է միշտ և անշեղ հաղթանակող.
 Ահ է աղգում նա հերոսին և հաղթանակն է խլում նա

180 Այն քաջերից, որոնց մինչ այդ ինքն էր դրդում դեպի կռիւ:
 Եկ, սիրելիս, ինձ մոտ կանգնիր և կովի մեջ նայիր ու տես՝
 Արդյո՞ք վախկոտ ու թույլ եմ եւ ամբողջ օրը, ասածիդ պէս,
 Թե՞ դանաջանց մի մեծ քաջի, — Բեկուզ լինի նա դերազուր, —
 Կորովն ամբողջ կսանձեմ աստ՝ Պատրոկլոսի դիակի մոտ»:

185 Այդպէս ասաց ու բարձրաձայն քաջաւերեց տրուադացոց —
 «Տրուադացիք, լիկիացիներ և ձեռնամարտ դարդանացիք.
 ՔաջարուՅյունն հիշելով միշտ խիզախ եղեք, սիրելիներ,
 Մինչև հազնեմ եւ Աքիլլի զենքն ու զրահն աստուածադուռ,
 Որ պոկեցի Պատրոկլոսից, նրան մարտում խորտակելով»:
 Ահալասիկ՝ այդպէս խոսեց կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ
 Եվ դուրս եկավ ահեղ կռիւից: Արագ ոտքերը շարժելով,
 Սուր սլացավ և շատ շուտով հասավ նա իր ընկերներին,
 190 Որոնք քաղաք էին տանում փառահեղ զենքն Աքիլլեսի:
 Նա զենքերն իր փոխեց այնտեղ, — հեռու կռիւից արտասրալի
 Քաջամարտիկ տրուադացոց հանձնեց զենքերն իր սևիական,
 Որ տանեն սուրբ քաղաքն Իլիոն, իսկ ինքն հագավ Աքիլլեսի
 Զենքերն անեղծ, անմահական, որ աստվածներն երկնաբնակ
 195 Զոնեկ էին նրա հորը, իսկ ծեր Պելիսը՝ իր սրբուն,
 Բայց և զավակն հոր պերճաշուք զենքերի մեջ չծերացավ:

Ամպահալած Զևսը տեսավ ինչպէս հեռվում և մեկուսի
 Հեկտորն հագավ Պելիսյանի զենքն ու զրահն աստուածային.
 Շարժեց զուլան ամենիմաստ և բարբառեց ինքն իր սրտում.
 200 «Ոհ, դու դժբախտ, մի՞թե սրտով չես նախապտում դու մահը քո,
 Որը արդեն մոտալուտ է: Մինչ հազնում եւ զենքերն անեղծ՝
 Վսեմափայլ մի հերոսի, որից բոլորն են սարսափում:
 Սպանեցիր նրա հօրը և աղնվագույն դու ընկերոջ
 Եվ անարժան անդ պոկեցիր զենքը գլխից և ուսերից:
 205 Սակայն այսօր քեզ եւ կտամ մեծ հաղթութուն, բայց փոխարենն —
 Էլ չես գառնա դու կռիւից տուն: Պելիսյանի զենքն հոյակապ
 Քո վրայից այլեւ երբեք չի արձակի Անդրոմաքեն»:

210 Ասաց Զևսը, թուի հոները շարժեց, իբրեւ առհաւատաւչա:
 Զենքն իսկ և իսկ հարմար եկավ մարմնի վրա քաջ Հեկտորի:
 Երբ զենքն հագավ՝ նրա սրտին տիրեց Արեսը մարտատենչ,
 Եվ լեցւեցին նրա բոլոր անգամները քաջարուՅյամբ:
 Նա գոռաւով դեպ գաշնակից զորքը շարժվեց: Մեծահոգի
 Պելիսյանի զենքերի մեջ նա բոլորի աչքին թվաց

- Հայնժամ վսեմ ու լուսեղեն: Շրջեց, դրդեց նա ամենքին,—
 215 Ոգեշնչեց Գլավկոսին ու Մեսթլեսին, և Մեղոնին,
 Թերզիլոքին, Աստրոպեսին, Դեսինորին, Հիպոսթոսին,
 Հավահմայն Էննոմոսին, Քլլոմիոսին և Ֆորկիսին:
 Հուղեց դրանց և բորբոքեց, ու խոսքն ասաց իր թևավոր.
 «Ի՛նձ լսեցեք, բազմ՝ աղգեր, դաշնակիցնե՛ր շրջաբնակ.
 220 Երբ կանչեցի ամեն մեկիդ ես հեռավոր քաղաքներից՝
 Թվով մեծ զորք չէի ուղղում.— դրա կարիքն ես չունեի.
 Այլ որպեսզի դուք մեր կանանց և դեռահաս մանուկներին
 Աստ հոգածու պաշտպան լինեք աքայացոց դեմ մարտատենչ:
 Այդ է պատճառն, որ անդադար կեղեքում եմ ես աղղբ իմ,
 225 Ձեզ միշտ տալով կեր ու պարեն, որ ձեր սրտի կորուլն աճի:
 Ուստի խրո՛խտ, քաջ կանգնեցեք թշնամու դեմ. ամեն մեկըդ
 Պիտ մահանա կա՛մ աղտովի, քանզի բազմի օրենքն է այդ:
 Իսկ նա, ով որ Պատրոկլոսին, թեպետ նա այժմ սպանված է,
 Կորդի կռվից և, վանելով մեծ Այասին, տա տրուվյանց,
 230 Նրան կտամ կեսն ավարի, իսկ մյուս կեսը ինձ կապահեմ,—
 Եվ կցնծա նա փառքի մեջ ու փառակից կլինի ինձ»:

- Այդպես ասաց: Նրանք իսկույն, սուր նիզակները վեր ցցած,
 Դրոհեցին դեպ դանայանք. սրտերն իրենց լի էր հույսով,
 Որ կհասնեն և կկորզեն դին Այասից Թելեմոնյան:
 235 Խելաբուրկնե՛ր. շատ շատերի հոգին պիտի դեռ կորզե նա:
 Հզոր Այասն այնժամ ասաց քաջ և ազնիվ Մենեկալին.
 «Ո՛վ Մենեկալ աստվածազարմ, ես հույս չունեմ, որ այժմ այստեղ
 Մենք ինքերս կարողանանք դուրս դալ կռվից ողջ, անվնաս.
 Ի՛չ չեմ խորհում ես Պատրոկլի մարմնի մասին, որը՝ շուտով
 240 Հագուրդ պիտ տա թռչուններին և շներին տրովադական,
 Այլ զգում եմ ժանտ կործանումն ես իմ գլխի և քո գլխի:
 Տե՛ս, շուրջ բոլոր բորբոքել է Հեկտորն ահեղ ճակատամարտ:
 Ակներև է և անխուսափ մահը այստեղ մեր երկուսի.
 Ձայն տուր գոնե դանայացոց մեծ քաջերին,— զուլեց լսեն»:
- 245 Այդպես խոսեց: Նրան լսեց Մենեկալը ազնվազույն
 Եվ իր հնչեղ, բարձրադադակ ձայնով կանչեց դանայացոց.
 «Ո՛վ սիրելի առաջնորդներ և իշխաններ արգիլական,
 Որ Մենեկալ, Ագամեմոնն Աթրիդեների հետ միասին
 Խնջույքներում խմել եք միշտ համեղ գինին ուղղապատկան,
 250 Այլև, Ջևից փառք ստացած, իշխաններն եք մեր զորքերի.
 Դժվարանում եմ ճանաչել ես ամեն մի զորավարի,

Քանզի շուրջը մարտն ամենուր բորբոքված է ինչպես կրակ:
Դուք ինքներդ ցատկոտ սրտով շտապ եկե՛ք, որ չդառնա
Պատրոկլոսը Իլիոնի մեջ շներին կեր կամ խաղալիք»:

- 255 Այդպես կանչեց: Լսեց Այաս քաջավաղիկը Օիլյան,
Կուլի միջով և սրընթաց նա առաջինն եկավ հասավ:
Հետո հասավ Իդոմենեան ու զինակիցը նրա քաջ՝
Մերիոնեսը՝ մարդակուտոր, Էնիալին միշտ համազոր:
Ո՞վ կհիշի անունները մյուս մեծազնն դուցազնների,
260 Որոնք եկան ու վառեցին բոցաշունչ մարտն աքայացոց:
Առաջ անցան նախ տրովացիք, որոնց գլուխն էր քաջն Հեկտոր:
Ինչպես Զևսի հուզած հուժկու ալիքները գետի բերնում
Մըրնչում են՝ ծովից դեպի ցամաք ժայթքող հոսանքի դեմ,
եւ հորձանքից շուրջն աղմըկում, դրդում է ափը բարձրիկ,—
265 Այդպես, հուժկու աղաղակով, տրովացիք հարձակվեցին,
Իսկ աքայանք սերտ կանգնեցին Մենիտի քաջ որդու շուրջը՝
Պըրնձակուռ վահաններով կազմած ամուր մի ցանկապատ:
Նրանց փայլուն կորդակները հանկարծ պատեց թանձր ամպով
Կրոնոսյան Զևսն ամպահույզ, որին երբեք Մենիտյանը
270 Ատելի չէր, երբ ողջ էր դեռ և ընկերն էր էսկյանի:
Հաճելի չէր հայր-աստըծուն, որ կեր դառնա նա շներին,
Ուստի դրդեց այնժամ նրա ընկերներին՝ դին պաշտպանել:
Նախ տրովացիք հալածեցին արադաշյա աքայացոց,
Որոնք հանկարծ և ահաբեկ թողին դիակն ու թուճդ փախան:
275 Բայց ոչ սքի չսպանեցին մեծահոգի տրովացիք,—
Բեև սաստիկ տենչում էին,— սակայն դիակը փախցրեցին:
Բայց աքայանք Պատրոկլոսից հեռացան կարճ ժամանակով:
Նրանց Այասը ետ դարձրեց, որը տեսքով և իր գործով
Առաջինն էր արգիլյանց մեջ, բացի հզոր Աքիլլեսից:
280 Նա գրոհեց զորքի միջով, թռավ, ինչպես վայրագ վարազ,
Որ լեռներում, ձորերի մեջ մերթ փախչելիս ետ է դառնում,
Զարկում, ցրում է շներին և քաջառույզ որսորդներին:
Այդպես դուրսավ, հրաշագործ Թելեմոնյան Այասը մեծ,
Հարձակվելով, զարկեց, ցրեց կուռ զնդերը տրովացոց,
285 Որոնք դուռդ միտք ունեին,— Պատրոկլոսին շրջապատած,—
Քարշ տալ նրան դեպի քաղաք և վայելել փառք ու պարծանք:
Նույնիսկ պելադգ քաջ Հիպոլոթոս Լեթոսյանը դիակն առած,
Պճեղի մոտ, մկանունքի շուրջը կապած ամուր մի փոկ,
Ոտքից ձգում, քարշ էր տալիս արյունաշաղ կուլի միջով՝
290 Ի հաճույքս կորդակաճոճ հաղթ Հեկտորի և տրովացոց:

- Բայց նրա մահն վրա հասաւ, և չփրկեց նրան ոչ ոք:
Բռւռն ամբոխից նրա վրա հարձակւելով՝ Այասն հզոր
Զարկեց տեգով սաղաւարտի մոտ՝ կզակին պղնձապատ.—
295 Սուր նիզակի ծայրը ճեղքեց շքեղ կորդակը ձիամաղ,
Քանդի ուժղին էր հարվածը անհաղթ ձեռքի և նիզակի.
Վերքից ուղեղն արշուճալսառն վարար թափւից տեղի վրա,
Եւ տեղն ու տեղն ոչնչացան նրա կյանքն ու զորությունը:
Եւ իր ձեռքից նա վայր գցեց ոտքը աղնիւ Պանտրոկլոսի
Ու բերանքովեր ցած գլորվեց, իբրեւ դիակ՝ դիակի մոտ,
300 Հետո՛ւ բերրի իր կռիւից: Այգպես, սիրող ծնողներին
Իր սնուցման վարձը անդամ չվճարեց նա սրտալի,
Քանդի կարճիկ մեծ Այասի տեգով խզված կյանքը նրա:
Հեկտորն աշնժամ հաղթ Այասի կրծքին ուղղեց տեգը փայլուն.
Քաջն այդ տեսաւ և հաղիվհաղ խուսափեց այդ պղինձ տեղից:
305 Զարկն Հեկտորի դիպով աղնիւ Աքեդիոս Իփիաշանին՝
Փոկեւկացուն, որ Պանոպեա քաղաքի մեջ փառաբանւած՝
Իշխում էր շատ մարդկանց վրա, ուներ շքեղ ապարանքներ:
Զարկեց զրա ճիշտ անրակին. տեգ-նիզակը պղնձաձուլ
Մեխվեց խորունկ և ուսերի վերին ծայրից դուրս սլացավ.
310 Նա Բնդջունով ցած գլորվեց, և շառաչեց զենքը նրա:
Զարկեց Այասն Փենեպոսյան քաջ Փորկիսին, որ դիակն էր
Հիպպոթոսի անդ պաշտպանում. վարսվեց նիզակը պորտի մեջ,
Փշրեց կումբը կուռ զրահի և դուրս թափեց ուղ փորոտին.
Եւ թափւալեց նա փոշու մեջ ու ձեռքերով հողը ճանկոնց:
315 Նախահարձակ զորքերն աշնժամ և Հեկտորը կտ քաշվեցին,
Իսկ արդիւյանք, թունդ դռաւով, քարշ ավեցին դիակները
Հիպպոթոսի և Փորկիսի, և պոկեցին զենքն ուսերից:
Հաղթահարւած արեսասիրտ աքայացոյց թունդ գրոհից,
Տրովադացիք կրկին անզոր պիտ փախչեին գեպի Իլիոն,
320 Իսկ արդիւյանք հզոր ու քաջ, Զես զգոնի կամքին ընդգնմ,
Պիտ հասնէին վսեմ փառքի: Բայց Ապոլլոնը, դայրացած,
Նմանւելով Պերիփասին, քաջալերեց էնիաս քաջին:
Այդ Պերիփասն էնիասի հոր քաջ բանբերն էր արադավաղ,
Նրա տանն էր նա ծերացել, իբրեւ աղնիւ մի բարեկամ:
325 Նրա տեսքով այսպես խոսեց Զեսի զավակ Ապոլլոնը.
«Էնիաս, ի՛նչպես առանց անմահ աստվածների աջակցության
Պիտ փրկելիք Իլիոնը սուրբ: Մինչ տեսել եմ ես շատ հաճախ
Ավելի հաղթ, միշտ հուսալի զորության տեր և սրտաւիրդ
Այլ քաջերի, թեև թվով ձեզնից նւաղ, բայց քաջագործ:

330 Զեռն հաղթանակն այժմ ավելի մեղ է տալիս, քան դանաշանց,
Մինչդեռ ահա դուք, ահաբեկ, արդեն մարտել չէք ցանկանում»:

Այգաբեռ տասց: Եվ հեռաձիգ Ապոլլոնին էնիսան խսկույն
Տեսավ աչքով ու ճանաչեց և Հեկտորին բարձր ասաց.

«Լաւք, Հեկտոր, և տրուլանց ու դաշնակից զորավարնե՛ր.
335 Ամո՛թ է մեղ, եթե զորքիցն աքայացոց հաղթահարված,
Մենք փոքրոգի անզոր ու թույլ խուճապահար փախչենք քաղաք:
Աստվածներից մեկը հենց նոր զեմըս կանգնեց և հայանեց ինձ,
Որ զգոն Զեռն ամենագեւտ օգնական է մեղ այս կովում:
Ուրեմն, առաջ, զարկենք թափով դանաշացոց և թույլ չըտանք,
340 Որ զիսկը Պատրոկլոսի հանդիստ տանեն դեպ խոր նավեր»:

Ասաց, թափ և առաջին շարքերի զեմ կանգնեց հպարտ,—
Եվ տրուլացիք շուտ ետ դարձան ու կանգնեցին դեմն աքայանց:

Զարկեց էնիսան ու խորտակեց տեղով հզոր Լևկրիտոսին՝
Ազնիվ որդուն Արիստասի, Լիկոմեդի քաջ բնկերոջ:

345 Այդ աղետից խիստ վշտացած Լիկոմեդեսն արեսասեր.
Խսկույն վազեց և, նետելով տեղը շողուն, հուժկու զարկեց

Ազգերի տեր Ապիսավոն Հիպասյանի ստոծանուն,
Եվ լյարդի մեջ ցցված տեղը նրա ծնկերը խորտակեց:

Քաջն այդ հզոր եկել էր պերճ, բազմապտուղ Պեմոնիայից,
350 Աստրոպեից հետո նա՛ էր քաջաբույնը իբրև մարտիկ:

Երբ նա զարկվեց, խոր վշտացավ Աստրոպեւը արեսական,
Եվ, մոլեգնած ու մարտատենչ, նա խոյացավ դեպ դանաշանք:
Բայց ճար չկար նոր հաղթության,— Պատրոկլոսի շուրջն ամենուստ
Վահան ու տեղ վեր կարկառած՝ կանգնած էին պատենշի ուս:

355 Այսան էր մեծ շորս կողմ շրջում ու թոցաշունչ հորդորանքով
Թույլ չէր տալիս անդ ոչ ոքի ետ նահանջել նույնիսկ մի քայլ,
Կամ դիակից առաջ անցնել և մարտնչել զորքից հեռու.

Պեաք էր միայն դիակի շուրջ զիրքեր բռնած՝ կռվել անդու.

Պատվերն էր այդ հաղթ Այասի: Ծածկվեց երկիրն արյամբ կարմիր,
360 Թափվում էին գետնի վրա դիակները տրուվադացոց

Եվ դաշնակից հզորագույն հերոսների ու դանաշանց,
Որոնք նույնպես ահեղ մարտում կռվում էին ոչ անարյուն:

Բայց նրանցից քչերն էին այնտեղ զարկվում ու կործանվում.

Նրանք, մահից խուսափելով, օգնում էին միայն միմյանց:

365 Թնդում էր մարտն ինչպես հրդեհ, և չէր անցնի մարդու մտքով,
Թե երկնքում անմլնաս են դեռ արեգակն ու լուսինը:

Թանձր մեգով ծածկված էին բոլոր քաջերն, բորբոքելով

Ահեղ կռիւլ Մենիաշանի անշնչացած մարմնի շուրջը:
 Իսկ մյուս բոլոր արուվադացիք և արայանք սրունքաղարդ
 370 Կռլում էին աղատ և բաց երկնքի տակ: Արեն էր վառ,
 Եւ ոչ մի ամուլ չէր քողարկում ոչ լեռները, ոչ երկիրը:
 Մարտում էին հեռուն կանգնած, բայց և հանգիստ, շունչ առնելով,
 Եւ երկուստեք միշտ խուսափում էին դաժան սլաքներից:
 Իսկ կենսարոնում եղած քաջերն ահեղ կռվից, թանձր մեղից,
 375 Տանջւում էին դաժանաբար. ժանտ սլղինձն էր ընկճում նրանց:

Մինչ փառահեղ երկու հերոս՝ Թրաղիմեդն ու Անտիոքը,
 Մեկուսացած; չդիտելին վեհ Պաարոկլի մահվան մասին:
 Նրանք այնտեղ կարծում էին, թե անվնաս է տակալին
 Եւ կռլում է նախահարձակ՝ շարքերի դեմ արուվադական,
 380 Քանզի իրենք կռլում էին առանձնացած և շատ հեռու,
 Վանելով մահն և խուճաղանքն ընկերների,— ինչպիս նեսթուր
 Ծերն էր ասել նալների մոտ, նրանց կռլի ուղարկելիս:

Եւ ամբողջ օրն այդպես թնդաց դաժանագուշն ճակատամարտ:
 Անդուլ և խոր երկունքի մեջ՝ փոշին,— կեղտը, քրտինքն առատ
 385 Ծածկել էին ձեռքն ու ոտքը, ծոնկն ու սրունքը քաջերի:
 Թաղված էին նրանց աչքերը փոշու մեջ, երբ թնդում էր
 Ճակատամարտը քաջավաղ էակյանի ընկերոջ շուրջն:
 Ինչպես հսկա հղան կաշին տերն հանձնում է ծառաներին,
 Որպեսզի այն ուժդին ձգեն ամեն կողմից ու քաշքշեն,
 390 Եւ մարդիկ էլ, շուրջը կանգնած, քաշքշում են ամեն կողմից,
 Ծորում, թափվում է հեղուկը, վերանում է ճարպը նույնիսկ,
 Սինչ դեմ առ դեմ քաշքշելիս— լայնանում է, ձգվում կաշին.
 Այդպես ահա երկու կողմերն այն նեղ տեղում Պատրոկլի դին
 Քաշում էին այս ու այն կողմ: Հուշա ունեին արուվադացիք
 395 Քարշ տալ, տանել դեպի Իլիոն, իսկ արայանք՝ դեպի նալեր:
 Եւ թնդում էր շուրջը նրա մի կատաղի ճակատամարտ.
 Եթե Արեսն ամբոխաջարդ կամ Աթենասը տեսներ այդ,
 Չէր կշտամբի գործն այդ ահեղ, թեկուղ լինեք քինախնդիր:
 Այդ օրն այդպես Պատրոկլոսի մարմնի շուրջը Զեւսն ստեղծեց
 400 Բյուր ձիերի և քաջերի մահատարած ճակատամարտ:

Մինչ Աքիլլեսը Պատրոկլի մահվան մասին դեռ չգիտեր,
 Քանզի կռվող զորքն էր հեռու խոր նալներից, Իլիոնի մոտ:
 Նրա մտքով չէր էլ անցնում, թե ընկերն իր կկործանվի,
 Այլ կարծում էր՝ կենդանի է և, դարբասին դեռ չհասած,

- 405 Ետ կդառնա: Գիտեր Աքիլլն, որ առանց իր մասնակցութեան,
 Եվ նույնիսկ իր հետ միասին, նա չի կարող քանգել քաղաքն,
 Քանզի հաճախ նա այդ մասին լսել էր իր անմահ մորից,
 Որ գերագույն Զևսի խոհերն հաճախ պատմում էր զավակին:
 Բայց չէր պատմել մայրը նրան՝ զարհուրելի աղետը այդ,
- 410 Զէշ հաղորդել, թե ովիտ զոհովի նրա ընկերը սիրելի:
 Մինչդեռ նրանք, զիակի շուրջ սուր նիզակները կարկառած,
 Մոլեգնական մարտակովում չարդում էին միմյանց անվերջ,
 Եվ, մերթափի աքայանց մեջ շատերն էին աղաղակում,
 «Պատիվ չէ մեզ, քա՛ջ ընկերներ, որ նահանջներ զեպի նավեր,
- 415 Կա՛լ կլինի, եթե այստեղ մենք բոլորըս գետին մոնենք,
 Շատ ավելի դա գերադաս ու շահավետ է մեզ համար,
 Քան եթե մենք թույլ տանք այստեղ, որ ձիավորսպ տրուադացիք
 Քարշ տան զիակը գեպ քաղաք և վաստակեն փառք ու պարծանք»:
 Նաև խոսում էին ոմանք մեծահոգի տրուադացի մեջ.
- 420 «Բարեկամներ՛ր, եթե բոլորս աստ կոտորվենք բախտի բերմամբ,
 Այդ գեպքում էլ թող այս կովից բնավ ոչ ոք չհեռանա»:

Այդպես կանչում ու բորբոքում էին ոգին ընկերներին:
 Զարկվում էին, իսկ երկաթի շուխնդը թունդ բարձրանում էր
 Անպաղտրեր եթերն ի վեր, գեպի երկինքը պղնձյա:

- 425 Սակայն ձիերն էակյանի, ահեղ կովից հեռու կանգնած,
 Ողբում էին և խրխնջում, երբ զգացին, որ տերն իրենց
 Արդեն ընկավ և տապալվեց ձեռքովն Հեկտոր այրասպանի:
 Իսկ քաջագորն Ալտոմեդոն, ճապուկ մտրակը իր ձեռքին,
 Ամենայն կերպ ստիպում էր, փաղաքշանքի խոսք էր ասում,
- 430 Սպառնում էր նույնիսկ սաստիկ, սակայն ձիերն անմահական
 Զէին ուղում շարժվել տեղից, — «ո՛չ ետ դառնալ գեպի նավեր՝
 Դեպ լայնալիւրն Հելլենսպոնտոս, ո՛չ էլ գեպի մարտն աքայանց:
 Ինչպիս աբձան մի անսասան, շիրմի վրա ամրապնդված,
 Որպես դամբան մեռած քաջի կամ որեէ հայտնի կնոջ,
- 435 Այդպես անշարժ կանգնած էին, լծված շքեղ զորակառքին,
 Գլուխները գետին կախած, ողբում էին իրենց տիրոջ.
 Դառնակակիժ հորդ արտասուքը աչքերից նրանց տխուր
 Զերմ թափվում էր գետնի վրա: Իսկ բաշերը գեղեցիկագետ
 Կախված էին անուրից դուրս, գետնին հասած ու փոշեպատ:
- 440 Տեսավ տխուր այդ ձիերին Կրոնոսյանն ու կարեկեցեց
 Եվ, իր գլուխը շարժելով, այսպիս ասաց ինքն իր սրտում.

- «Ո՛հ, դժբախտանե՛ր, ինչո՞ւ մենք ձեզ ավինք Պելիս թագավորին,
Մահկանացու մարդուն, մինչ դուք անծերական և անմահ եք.
Նրա՞ համար, որ մարդկանց մեջ վիշտ ունենաք դուք դառնալի:
- 445 Նրկրի բոլոր էակներից, որոնք սողում, կամ շնչում են,
Չկա մեկը, ուրը լինի մարդուց ավել հեղ և դժբախտ:
Բայց մի՛ տխրեք՝ այդ պերճաշուք և գերհրաշ կառքին լծված,
Չի՛ արշավի Հեկատորն հաղթող, և թույլ չեմ տա ես այդ նրան:
Բավ չէ՞ միթե, որ պարծենում է գեներն հաղած Աքիլլեսի:
- 450 Արդ՝ ձեր հոգին և ձեր ծնկներն ես կլցնեմ նոր զարույթամբ,
Որ այդ կովից խռովահույզ Ալտոմեդոն քաջին փրկեք
Նվ ողջ տանեք դեպ նավերը, իսկ տրուպցոց գեռ փառք կտամ,
Որ կոտորեն, մինչև հասնեն նավատորմը գեղեցկանիստ,
Մինչև արեւը մայր մտնի, մինչև իջնի սուրբ մթնշաղջ:
- 455 Այդպես ասաց և ներշնչեց նա ձիերին մեծ զարույթուն:
Նրանք իսկույն թոթափեցին փոշին իրենց թափ բաշերից,
Աքայացոց և տրուպցոց միջով կառքը թոցրին տրադ.
Ալտոմեդոն ընկերոջ մահը ողբալով՝ խիստ հարձակվեց,
Ինչպես անդղը հարձակվում է մերթ սաղերի խմբի վրա:
- 460 Նա հեշտությամբ խռչա էր տալիս խռնված զորքից տրուպգական
Նվ նույնքան հեշտ առաջ թռչում, հալածելով զնդերը հոծ:
Բայց նա, այդպես ընթանալով, չէր կոտորում ոտսկներին, —
Նեղ կառքի մեջ հնար չկար, որ նիդակն իր շարժեր մենակ
Նվ միաժամ կարողանար զըսպել թափը նժուլդների:
- 465 Բայց վերջապես նրան այնտեղ տեսավ մեկը ընկերներից.
Ալկիմեդոն էր այդ՝ որդին էմոնիդես Լաերկեսի:
Նա, կանգնելով կառքի ետև, ձայնեց քաջին Ալտոմեդոն.
«Ալտոմեդոն, ո՞վ է արդյոք աստվածներից քո սեղ սրտին
Զուր ներշնչել խորհուրդն այդ սին և քո ազնիվ խելքը կորզել,
470 Որ տրուպցոց դեմ դու մենակ այդպես կռվում ես համարձակ:
Տե՛ս, քո ընկերն է սպանված, իսկ գեներն ու զարդն էակյանի
Հեկատորն արգեն ուսին զցած՝ արդ պարծենում է հաղթապանծ»:

- Պատասխանեց նրան իսկույն Դիորեսյանն Ալտոմեդոն.
«Ալկիմեդոն, աքայանց մեջ ո՞վ կու քեզնից ավելի վարժ
475 Անմահ ձիերը այս զսպող, նրանց ուժը ձեռքով սանձող:
Պատրուկուսն էր միայն կարող, երբ ասլուում էր գեռ կենդանի,
Այն քաջազորն աստվածատիպ, որին զարկեց մահն — օրհասի:
Ե՛կ, դու բռնիր այս մարակը և երասանը շողշողուն,
Իսկ ես կիջնեմ կառքից շքեղ և կկռվեմ թշնամու դեմ»:

- 480 Այսպէս ասաց: Ալիլիմեդոնը մարտական կառքին ցատկեց,
Իր ձեռքն առաւ նա շուտափուլ իրասանը և մտրակը:
Ավտոմեդոնը ցած թռաւ, տեսաւ նրան Հեկտորն հզոր
Ու մեծափառ, և ձայն տվեց մոտիկ կանգնած քաջ Էնիասին.
«Ո՛վ քաջ Էնիաս, պղնձազէն տրուվադացոց խորհրդակա՛ն,
485 Տեսնում ես՝ արդ երիվարներն արագավազ էակյանի
Ռազմի դաշտն են եկել կրկին, բայց վախկոտ են ձիավարներն:
Ես հույս ունեմ բռնել նրանց, եթե քո սիրտը ցանկանա:
Անշուշտ նրանք չեն հանդգնի մարտակուլի ելնել մեր դեմ,
Եթե թափաւ մենք հարձակվենք և դրոհ տանք նրանց վրա»:
- 490 Այդպէս ասաց: Չընդդիմացաւ նրան աղնիւլ Անքիդզանը:
Ու շարժվեցին՝ հալթ ուսերին գցած ամուր, եղնակաշի
վահանները, որոնց վրա պղնձակերտ շերտեր կային:
Եւ նրանց հետ էին Քրոմն ու Արեւտոսն աստվածակերպ:
Թռան երկու քաջերն այդպէս, հուսալու, որ շուտով նրանց
495 Պիտ խորտակեն, ավար վերցնեն այն ձիերը գեղեցկավիւ:
Ո՛հ, անմիտներ: Առանց արշան հտ չեն դառնա անշուշտ նրանք
Ավտոմեդոն քաջի ձեռքից, որն աղոթեց Զեւ-դգոնին,
Եւ կորովի կարողությամբ լեցվեց հանկարծ սիրտը մռայլ:
Նա ձայն տվեց Ալիլիմեդոն իր ընկերոջն հավատարիմ.
- 500 «Ալիլիմեդո՛ն, իմ բարեկա՛մ, դու ձիերը մոտիկ պահիր,
Որ ես զգամ իմ թիկունքին նրանց աղնիւլ շունչն ազդեցիկ.
Պերիամոսյան քաջ Հեկտորը չի նահանջի, մինչև որ աստ
Աքիլլեսի գեղեցկարաշ ձիանց վրա նա շցատկի,
Մեզ երկուսիս շտապալի, չհալածի զորքն արգիւյշանց,
605 Կամ մինչև որ ինքը, պարտված, զորքի առջև շխորտակվի»:

- Ասաց, կանչեց Այասներին և դուցադուն Մենելաւին.
«Ո՛վ զորավար արգիւյշական, քա՛ջ Մենելաւ, դո՛ւք, Այասներ,
Թողեք դիակն այդ խնամքին ա՛յլ քաջազուն հերոսների,
Թող պաշտպանեն շրջապատած, և հտ մղեն ոսոխներին,
510 Իսկ դուք մեզնից,— քանի ողջ ենք,— վանեք զորքը դաժանագույն.
Արդ՝ մեզ վրա, արտասովալից այս ճակատում, հարձակվել են
Հեկտորը գոռ և մեծն Էնիաս՝ տրուվադական քաջերն հզոր:
Բայց դործն անմահ աստվածների ծնկների մոտ է միշտ միայն.
Ես կնետեմ իմ նիղակը, իսկ գալիքը թող Զե՛սն հոգա»:
615 Այդ ասելով՝ ուժգին ճոճեց իր նիղակը երկայնստիվեր
Եւ հարվածեց Արեւոսի բոլորակերտ մեծ վահանին,

Որն աշտեին չդիմացաւ. իսկուչն պղինձը թափանցուկ
 Ճեղքեց դռտին և փսրի մեջ մեխովն խորունկ՝ ցածրի կողմից.
 Ինչպես երբեմն երիտասարդ քաջն է զարկում սուր կացինով
 520 Դաշտակենցաղ եղան գլխին, ջախելով ջիւն եղջուրի տակ,
 Վեր ցատկելով Հանկարծակի՝ տապալվում է եղը իսկուչն,—
 Արևան ալպպես, վեր ցատկելով, ցած զլարվեց անդ պորտնիվեր.
 Սուրը խրվեց իր փսրի մեջ, կյանքն ու կորովը ջախջախեց:
 Հեկտորն աշտեն իր շողշողուն նետեց դեպ քաջն Ավտոմեդոն,
 525 Բայց առջևից քաջը աեսավ և խուլս տվեց տեղ-պղնձից՝
 Շուտ թեքվելով գեպի առաջ. նիզակն երկայն իր ետեում
 Խոր գետնի մեջ վարավեց իսկուչն, իսկ երկայն կոթը տակավին
 Դողդողում էր, մինչև թափեց մոլեղնովյալուն իր արեսյան:
 Նրանք այնտեղ պղինձ-սրով կովամարտում պիտ զարկվէին,
 530 Եթե նրանց շանջատեին զուշգ Այասները քաջարի,
 Որոնք եկան կովի միջով՝ լսելով կանչը ընկերոջ:
 Արդ՝ նրանցից սարսափահար և շուտափուլ լա քաշվեցին
 Մեծ էնիասը, քաջ Հեկտորը և Քրոմը աստվածակերպ,
 Այնտեղ թողած գետնաթափալ և սրահերձ Արետոսին:
 535 Մինչ, արեսյան քաջությամբ լի, Ավտոմեդոնն իսկուչն վաղեց
 Եվ, նրա զենքը պոկեւով, բացազանչեց դռուղաբար.
 «Սիրտս մի քիչ հովացավ քաջ Պատրոկլոսի մահվան ցավից,
 Թեպետ այստեղ սպանեցի նվաստագուչն ես մի մարդո՞ւ:

Ասաց վերցրեց, կառքին դրեց նա արյունոտ ավարը այն,
 540 Ինքն էլ թռավ կառքի վրա,— ոտքն ու ձեռքը արնաթաթախ,—
 Ինչպես առյուծ մի մոլեղնած, որն հոշոտել է ցուլ-եղան:

Մինչ ավելի գաժանաբար Պատրոկլոսի շուրջը թնդաց
 Արտոսրաբեր ճակատամարտ: Կռիվն հուզեց վհճն Աթենաս՝
 Հանգես գալով խոր երկնքից: Նրան հզոր Զևսն առաքեց,
 545 Որ հորդորի արգիլացոյ: Նրա միտքն էր արդեն փոխված:
 Ինչպես կարմիր, վառ ծիածան՝ Զևսի ձեռքով վերուստ ձգված —
 Մահկանացու մարդկանց համար իբրև նշան պատերազմի
 Կամ սառնասուշ ճախիրներին վիշտ պատճառող դաժան ձմռան,
 Որ ստիպում է ընդհատել դաշտերում գործն ամենուրեք,—
 550 Ալգպես մի վառ ծիրանի ամպ Աթենասն իր վրա ծածկեց,
 Խուժեց զորքի մեջ աքայանց, խրախուսեց ամեն քաջի,—
 Բարձր ձայնով և իր տեսքով նմանվելով ծեր Ֆենիքսին:
 Նախ նա դարձավ և հորդորեց քաջ Աթրիդես Մենեկավին,
 Ազգապետին, որն ավելի մոտ էր կանգնած, և բարբառեց.

- 555 «Ո՞վ Մենեւալ, հալերժ աճոթ և նախատինք կլատատկես,
 Եթե վսեմ Աքիլլեսի հաւատարիմ ընկերոջը
 Պատառոտեն ժիր շները պարխաւների տակ Տըրովի.
 Կանգնիր կովում դու անաստան և խրախույս տուր գնդերին»:
 Պատասխանեց իսկույն նրան Մենեւալուսը քաջաձայն.
 560 «Ո՞վ հնածին ծերուկ Ֆենիքս, ա՛խ, երանի Աթենասն ինձ
 Տար զորութիւնն և կամ զսպեր զլխիս թափւող սլաքները:
 Սիրով պաշտպան կկանգնեի ևս անդ մարմնին Պատրոկլոսի,
 Կիւմլի, քանզի սիրտն իմ սաստիկ խոցեց մահը նրա,
 Սակայն Հեկտորն է կատաղած, ինչպէս լափող, ահռելի հուր,
 565 Եւ կոտորում է պղքէնձով. Զե՛սն է փառքը հանձնել նրան»:

- Ասաց. ինդաց սլաքառաշյա աստվածուհի Աթենասը,
 Քանզի բոլոր անմահներից՝ նախ նրան էր նա ազերսել:
 Իսկույն լցրեց նա զորութեամբ քաջի ուսերն ու ծնկները,
 570 Իսկ սրտի մեջ էլ բորբոքեց խիզախութիւնը ճանճերի.
 Քանի կուղես՝ քշիր, — ճանճը կգա, նորից կիջնի վրադ,
 Որ քեզ խալթի, քանզի քաղցր է նրա համար մարդու արշունն:
 Այդպէս լցրեց խիզախութեամբ մռայլ սիրտը Աթրիդեսի:
 Նա միտ վազեց Պատրոկլոսին, թափով նետեց տեղն իր փայլուն:
 Տրովացոց մեջ կար. մի հարուստ՝ Էտիոնի Պոդես որդին,
 575 Որին Հեկտորն հարգում էր շատ ողջ ազգի մեջ, իբր սիրելի,
 Խնջուքներին սեղանակից մի ընկերոջ: Երբ Զոդեսն այդ
 Սկսեց փախչել, զարկեց խարտյաշ Մենեւալը նրա գոտուն.
 Պղնձակուռ սուր սլաքը ճեղքեց մարմինն ու գուրս թռավ:
 Յած զլորվեց նա ընդշունով: Իսկ Մենեւալ Աթրիդեսը
 580 Տրովադացոց միջից քաշեց նրա դիակն գեպ համհարզն իր:
 Մինչ Հեկտորին մոտենալով, քաջալերեց Ասիլլոնը՝
 Ընդունած տեսքն արիդոսցի Ագիլոսյան Ֆենուսոսի,
 Որն Հեկտորի ամենամեծ սիրելին էր հյուրերի մեջ:
 Նմանվելով նրան՝ ասաց Ասիլլոնը ազեղնավոր.
 585 «Էլ ո՞վ քեզնից աքայանց մեջ պիտ վախենա, դուցա՛ղն Հեկտոր,
 Երբ դու փախար Մենեւալից, որը առաջ համարվում էր
 Միայն անդոր և թույլ մարտիկ, բայց հիմա, տե՛ս, մեն ու մենակ
 Տրովադացոց միջից քաշեց ու տարավ դին: Նա սպանեց
 Քո ընկերոջն հաւատարիմ՝ Էտիոնյան Պոդես քաջին»:

- 590 Ասաց, — վշտի սեւթույր ամսն իսկույն պատեց սիրտն Հեկտորի,
 Որն հրավառ պղինձն հագած, գեպ առաջին շարքը նետվեց:
 Կրոնոսյանն այնժամ վերցրեց քղանցքավոր ասպարն իր վառ

595 եվ Իդա լեռը քողարկեց խիտ ամպերով, ապա ահեղ
Կայծակնաթափ որոտներով նա զզրդաց ու շնորհեց
Տրովագացոյ հաղթության փառք, իսկ աքայանց՝ ահ ու սարսափ:

Նախ ահաբեկ փախավ կովից Պենելեոս բեովտացին,
Որ տիգահար եղաւ ուսից՝ նախահարձակ զրոհելիս.
Սուրը քերթեց մաշկը ուսի. Պոլիդամոս քաջի աշտին,
Որ նա նեաւել էր մոտիկից, միայն մինչև ոսկորն հասավ:
600 Հեկտորն ապա տեղ-նիւղակով Ալեքտոնյան Լեխոտին
Ջարկեց, կտրեց ձեռքի դաստակն ու զորությունը խորտակեց:
Եվ սա փախավ, ետ նայելով, սրտով սաստիկ հուսակաւոր,
Որ էլ ձեռքով տեղ չի վերցնի և չի կովի տրովացոյ գեմ:
Իսկ Հեկտորին, երբ սա նետովեց Լեխոտի գեմ, Իդոմենը
605 Ջարկեց տեղով՝ նրա փայլուն, պերճ զրահին, ծծերի տակ,
Բայց կտարվեց երկայն տեղը իր սլաքի հենց բնի մոտ:
Աղմբկեցին տրովագացիք: Հեկտորն էլ իր նիւզակն ուղղեց
Իդոմենին, — Կր կանգնած էր կառքի վրա, — Բայց վրիպեց:
Տեղն հարվածեց Մերիոնեաի քաջ կառապան Կիրանոսին,
610 Որը եկել էր նրա հետ ծաղկափթիթ պերճ ձեկառուից:
Իդոմենը կոր նավերից կովի ելաւ հետիոտուն,
Եվ տրովացոյ նա մեծագուն հաղթության փառք պիտ ստեղծեր,
Եթե շուտով Կիրանոսը չհասցնէր ձիերն արագ.
Այգպես վանեց սա նրա մահն և լույս դարձաւ տիրոջ համար,
615 Իսկ ինքն ընկաւ, փռեց հողին հաղթ Հեկտորի հարվածի տակ:
Ահա դրան քաջը զարկեց ականջի տակ և ծնոտին,
Ջարդեց նրա աստամները և մեջտեղից կտրեց լեզուն:
Նա զլորվեց մարտակառքից, երասաններն ընկան դետին,
Որոնք վերցրեց Մերիոնեաը կռանալով իսկույն եեթ:
620 Եվ դառնալով Իդոմենին՝ նա բարձրաձայն աշտպես ասաց.
«Լա՛ւ մտրակիր դու ձիերին, որ նավերին հասնես շուտով,
Տեսնո՛ւմ ես դու, որ հաղթությունը չի տրված աքայացոյց»:

Ասաց: Ջիանց գեղեցկարաշ մտրակելով՝ Իդոմենը
Քշեց դեպի նավերը խոր, քանդի սիրտը ահ էր ընկել:
625 Եվ հասկացան նաև Այասն ու Մենեւալ մեծահոգին,
Որ իսկական հաղթությունը Ջևսն ընծայեց տրովագացոյ:
Եվ սկսեց իր խոսքն աշտպես Բելեմոնյան Այասն անհաղթ.
«Ոհ, եղո՛ւկ մեզ, ապուշն անգամ պարզեիսյարդ կհասկանար,
Որ Ջևսն ինքն է օգնում հիմա և պաշտպանում տրովագացոյ.
630 Նրանց նետերն, — ձգված ձեռքով թե՛ անդորի և թե՛ քաջի, —

Անվրեպ եւն զարկում ահա: Զեսն է ուղղում սլաքներն այդ:
 Իսկ մեր ձեռքից սլաքները թափվում են զուր, ընկնում գետին:
 Արդ, արգիւյշա՛նք, լա՛վ մտածենք, ինչպե՛ս արդյոք կուլից հանենք
 635 Եվ ազատենք Մենիտյանի դիակն հիմա. կամ թե՛ ինչպե՛ս
 Շուտ ետ դառնանք, ուրախացնենք ընկերներին մեր սիրելի,
 Որ վշտահար մեզ նայելով՝ միտք են անում հուսակոտոր,
 Թե ճար չկա մարդակոտոր Հեկատորի ուժը զսպելու,
 Եվ, ստիպված, շո՛ւտ փախուստի սլիտի դիմել սե նավերով:
 840 Ախ, ո՛ր էր թե մեր քաջարի ընկերներից մեկնումեկը
 Շուտ լուր տաներ Պելիսյանին: Կարծեմ նա դեռ չի էլ լսել
 Բոթն ահռելի, թե կործանվեց իր ընկերը սիրանվեր:
 Բայց չեմ տեսնում աքայանց մեջ ես այդպիսի որեէ մարդ,
 Քանզի ծածկված են զորքերը արդ անթափանց խավար մեգով:
 645 Զե՛ս հայր, փրկի՛ր գեթ աքայանց դժբախտ որդոցն այս խավարից,
 Լուսավորի՛ր դու երկինքը, լույս տուր նաև մեր աչքերին,
 Որ կործանվենք գեթ լույսի՛ մեջ, եթե այդ է քեզ հաճելի»:

Ասաց: Զես հայրն արգահատեց արտոսրակաթ աղերսողին,
 Ցրեց իսկույն թանձր մեղը, վանեց ամպերը մթնագույն:
 Փայլեց արևը երկնքում, զորաճախատն ամբողջ բացվեց:
 650 Այնժամ Այասը ձայն տվեց Մենելավին ահեղաբող.
 «Ո՛վ Մենելավ աստվածասուն, հապա նայիր շուրջդ և տես՝
 Կենդանի՞ է Անտիլոքը, որդին վեհանձնն Նեսթորի:
 Գեթ համոզիր, որ շուտ դնա աստվածակերպ Արիլլի մոտ,
 Հայանիր նրան, որ կործանվեց իր ընկերը սիրանվեր»:

655 Այգպես ասաց: Հնազանդվեց քաջակորով Մենելավը,
 Ելավ գնաց, ինչպես առյուծ, որը ելնում է փարախից,
 Ուր հոգնել էր, գրգռելով այնտեղ մարդկանց ու շներին,
 Որոնք անքուն արգելք եղան գիշերն ամբողջ, թույլ չտալով,
 Որ նա շորթի ճարպը եղան. մինչ գազանն այդ, մսի կարոտ,
 660 Դեռ հարձակվում էր ապարդյուն: Նրա վրա գրոհելիս՝
 Թափվում էին զարկողների հաղթ ձեռքերից անթիվ նետեր
 Եվ խանձողներ հրաբորբոք. նա ահաբեկ, բայց մոլեգին,
 Լուսածեղին թուղեց փարախն ու հեռացավ ախուր սրտով:
 Այգպես ձայնեղ Մենելավը դին Պատրոկլի թողեց, գնաց
 665 Սրտով տխուր և ակամա, կասկածելով, մի գուցե դին
 Ահաբեկված աքայացիք ավար թողնեն տրովադացոց:
 Հեռանալիս նա համոզեց Այասներին, Մերիոնեսին.
 Քթա՛ջ Այասներ և Մերիոնես, ո՛վ արգիւյշանց զորապետներ,

2իշեք՝ վսեմ և հեղ հոգին դժբախտ ընկեր Պատրոկլոսի.
670 Քանի դեռ նա կենդանի էր՝ սիրալիր էր բոլորիս հետ,
Բայց արդ նրան դավթել են Մահն և Օրհասը դաժանագուշն»:

Ասաց խարտյաշ Մենեղաւոսն ու հեռացավ տխուր սրտով,
Որոնելով շրջահայաց, ինչպես արծիւն երկնաուլաց,
Որն, ասում են, սրատես է, քան ալլ հալքերը երկնային.
675 Նա որքան էլ բարձր ճախրի՝ երբեք աչքից չի վրիպում
Խիտ թփերի տակ թաքնւող նապանտակը արագավազ.
Եվ նետւում է, ճանկում նրան ու խորատկում կյանքը իսկույն:
Այդպես և քո պայծառ աչքերն, ո՛վ Մենեղով առովածասուն,
Շարժւում էին արագատես գեպ բաղմամբոս զորքն աքայանց,
680 Որ գեթ մի տեղ դու կենդանի տեսնես որդուն ծեր նեաթորի:

Արդ՝ նա շուտով մարտակուլի ճախակողմում տեսավ նրան,
Ուր մարտատենչ ընկերներին նա մղում էր գեպի կռիւ:
Եվ Մենեղաւը շիկահեր, մոտենալով, այսպես ասաց.
«Օ՛ն, քաջազո՛ւր Անտիլոքոս, ե՛կ մոտեցիր շուտով դու ինձ,
685 Եվ կեսնս բոթն աղետի, որը երբեք պիտ չծաղեր:
Ինքզի, կարծեմ, աչքով տեսար ու լամ գիտես՝ ինչպե՛ս ասոված
Արհամիւրքի կրակ-պատիժ թափեց պիտին դանաչացոց.
Իսկ հաղթությունն, ավա՛ղ, տվեց նա տրովացոյ: Պատրոկլն ընկավ,
Եվ դանաչանց սրտին տիրեց սուգն ահագին: Վազի՛ր շուտով
690 Դեպի նավերն աքայացոց և համբաւ տար Արիլեսին,
Որ շտապի գեթ աղտտել նա գիակը քաջ գյուցաղնի:
Իսկ իր ղենքերը զրավեց կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ»:

Այդպես ասաց: Սարսափ տիրեց Անտիլոքին այդ լսելիս.
Նա պապանձվեց, և լցվեցին հորդ արցունքով աչքերն իսկույն,
695 Կռկորդի մեջ հանկարծ խզվեց ու խեղդվեց իր ձայնը հնչեղ:
Բայց և այնպես անտես չարեց նա պատվերը Մենեղաւի:
Թռավ, գնաց, ղենքն հանձնելով կավագոկոս ընկերոջը,
Որ մոտեբքում բռնած պահում էր ձիերը միասմբակ:
Այդպես նրան, ողբ անողին, տարան ոտքերն արագավազ,
700 Որ շարագուշ բոթը պատմի Պելիսածին Արիլեսին:

Մինչ քո հոգին չկամեցավ, առովածասո՛ւն Մենեղաւոս,
Պաշտպան լինել սաստիկ նեղւած ընկերներին Անտիլոքի,
Եվ մնացին պիլոսացիք տագնապի մեջ: Բայց Աթրիդը
Շուտ առաքեց նրանց կողմը Թրաղիմեզես մեծ հերոսին,

705 Իսկ ինքն հապճեպ դարձավ զեպի մարմինն հերոս Պատրոկլոսի:
Մոտ զնալով Այասներին՝ իսկույն այսոյես ասաց նրանց.

«Անտիլոքին առաքեցի զեպի նավերն արագընթաց,
Որ լուր տանի արագավազ Աքիլլեսին, բայց չեմ կարծում,
Որ նա զուրա գա, թեպետ և խիստ քնն ունենա Հեկտորի գեմ.
710 Առանց զենքի ինչպե՞ս պիտի զուրա գա կովի տրովացոց գեմ:
Եկե՛ք մի ելք, մի խելացի հնար գտնենք, արգիլացի՛ք,
Որ զեթ գիական հաննք կովից, նաև փրկենք, ազատենք մեզ
Դաժան մահից և օրհասից մարտակոտլում այս տրովացոց»:

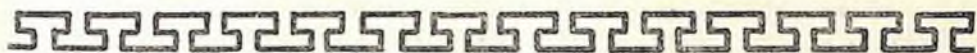
Եվ մեծն Այաս Թելեմոնյան պատասխանեց իսկույն նրան.
715 «Ճիշտ ասացիր դու ամեն ինչ, ո՛վ մեծափառ Մենելալոս:
Մերիոնեսը և դու վաղեք ու, կռացած, վերցրեք դիակն
Ու զուրա բերեք կովից արագ: Իսկ մենք այստեղ, ձեր թիկունքում,
Քաջ կմարտենք վեհ Հեկտորի և զորքի գեմ տրովադական,
Մե՛նք, համազոր և համանուն հերոսնե՛րս, որ առաջ էլ
720 Հանդուրժել ենք բուռն Արեսին միշտ կողք կողքի և անբաժան»:

Ասաց: Նրանք իսկույն վերցրին զետնից դիակն ու գրկեցին,
Մինչ հետևից տրովադացիք նկատելով, որ դին արդեն
Վեր բարձրացրին արայացիք, հարձակվեցին մոլեգնաբար:
Եվ ճիշտ այնպես, ինչպես շները վիրավոր կինճի վրա,
725 Նրիսասարդ քաջ որսորդի առաջն ընկած, սլանալիս,
Արշավում են՝ ցանկանալով պատառուտել այդ գաղանին,
Բայց երբ ետ է դառնում կինճը,—վստահ պաշտպանն իր դոյության,—
Շներն իսկույն ետ են փախչում և ահաբեկ ջրվում շորս դին,—
Ճիշտ այդպիս էլ տրովադացիք գրոհեցին նախ համորեն,
730 Խիստ ճոճելով սրերն անդուլ և նիզակները երկտալի.
Բայց երբ դառնում էին երկու Այասները քաջամարտիկ
Եվ հազթ կանգնում, գունատվում էր գեմքը նրանց, և էլ ոչ որ
Չէր հանդգնում նախահարձակ կովել հանուն այդ դիակի:

Այդպես արագ տանում էին նրանք դիակն ահեղ կովից
735 Դեպ նավերը, իսկ հետևից թնդում էր մարտն այն ահուկի:
Ինչպես հրդեհը՝ բռնելի՛լած մարգարեակ քաղաքի մեջ՝
Շոնդում է անակընկալ, կործանվում են շենքերն հանկարծ
Մոնչացող և հողմահուլ կրակների մեջ բոցավառ,—
Այդպես աղմուկն ահաղնաթունդ զինված զորքի և ձիերի
740 Հոխորտաձայն ընթանում էր, նրանց համառ հետևելով.
Մինչդեռ նրանք,— ինչպես տոկուն ջորիները կորովալիր,

- Ապառաժոտ ճանապարհով հաստ գերաններ և նավափայտ
 Մերթ տանելիս քրախնքի մեջ ու շնչասպառ տանջվում են խիստ,
 Բայց ժրաջան, համբերատար սլանում են դեպի առաջ,—
- 745 Այդպես նրանք տանում էին Պատրոկլոսի դիակն արագ,
 Իսկ Այասներն,— ինչպես լեռը անտառապատ և ջրարգել,
 Որն ընդարձակ դաշտավայրում իր թմբերով երկայնաձիգ
 Արգելափում է հեղեղված դաժան գետերը հորձանուտ,
 Եվ, ուժգնաբար նրանց հոսանքը բեկեկով, հո է մղում,
- 750 Մինչ անդրս են գետերն հուժկու քանդել այդ լեռն արգելափող,—
 Այդպես դրոհը տրոփացող վանում էին Այասները:
 Բայց հարձակվում էին անվերջ ոսոխները, և մանավանդ
 Երկու հողի՝ Անքիդաժին Էնիասը քաջ և մեծն Հեկտոր,
 Ինչպես երբեմն ահաբեկված սարյակների կամ ճաշերի
- 755 Ամպն է փախչում բարձրադադակ՝ հեռվից ճախրող դոռ բազկից,
 Որը փոքրիկ թռչնակների մահը բերող ճիվաղն է ժանտ,—
 Այդպես քաջերն աքայացի հաղթ Հեկտորից և Էնիասից
 Ահեղաձալն փախչում էին՝ մարտը թողած: Եվ փախչելիս
 Աքայացիք խանդակի մոտ ցած թափեցին զենքեր անթիվ:
- 760 Իսկ մերթիկը դաժան կռվի շէր գադարում ամենեկին:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՈՒԹԵՐՈՐԴ

ՊԱՏՐԱՍՏՎՈՂ ԶԵՆՔ ՈՒ ԶՐԱՀԸ

Քաջերն այգսկես կուլում էին, ինչպես հրդեհ մի բորբոքված,
Իսկ ժիր բանբերն Անտիլոքոս եկավ հասավ Աքիլլեասին:
Նրան դտավ բարձրակատար նավերի մոտ մռայլ նստած,
Որն իր սրտում խորհում էր այն, ինչ որ արդեն կատարված էր:

- 5 Եվ, հոգեբուլս հառաչելով, այսպես խոսեց նա ինքն իր մեջ.
«Մի՞թե, ավա՛ղ, դեղադանգուր տքայացիք խուճաւահար
Կրկին դաշտով ետ են փախչում դեպ նավերը: Ո՛հ, մի գուցե
Սրտաբեկիչ մի նոր աղետ կատարեցին աստվածները,
Ինչպես մայրըս պատմեց մի օր: Ասում էր նա, թե Տըրուվում
- 10 Ինձնից առաջ միրմիգոնցի մի մեծ հերոս պիտ խորտակվի՝
Կյանքի արևն իր կորցնելով տրոլադացոց զաժան ձեռքով:
Գուցե իրո՞ք անդ կործանվեց Մենիտյանը քաջակորով.
Դժբա՛խտ, չէ՞ որ պատվիրեցի, որ շուտ ետ գա, երբ որ վանի
Կրակն ահեղ, և որ կուլել շահնդգնի Հեկտորի գեմ»:
- 15 Երբ նա այգսկես մտմտում էր սրտի խորքում, իր մտքի մեջ,
Որդին Նեսթոր մեծափառի արդեն եկավ, հասավ նրան,
Եվ, հորդ արցունքն իր աչքերին, դուժեց բոթը այն դառնալետ.
«Ավա՛ղ, լվա՛յ ինձ, քա՛ջ Աքիլլես, դու այժմ արդեն լսելու ես
Դառնավեր բոթ, որը պետք է երբեք, երբե՛ք չկատարվեր:
- 20 Արդ՝ տապալվեց Պատրոկլոսը, և նրա մերկ մարմնի շուրջը
Մարտն է թնդում, իսկ զենքն ամբողջ կորդակահոճ Հեկտորն առավ»:

Ասաց այդպէս: Վշտի սե տմայն Աքիլլեսի դեմքը պատեց,
 Երկու ափով վերցրեց մոխիրն 'ու իր զլխի վըրա ցանեց,
 Եվ մոխիրով աշխանդակեց իր երեսը գեղեցկազեղ:
 25 Իսկույն փոշին այդ սևաթուշր ծածկեց խիտոնն անուշարուշր:
 Ինքը վսեմ, քաջահասակ, զարկվեց գետին, խոր փոշու մեջ,
 Եվ սկսեց ձեռքով փետել իր մազերը գեղազանդուր:
 Աքիլլեսի և Պատրոկլի ձեռքով զերված ջահել կանայք
 30 Դուրս վազեցին, կանգնեցին շուրջն աստվածակերպ Պելիսյանի,
 Ողբ հնչեցին սրտատուշոր, կուրծք թակեցին ձեռքով՝ ուժգին
 Եվ անընդհատ, մինչև այդպէս իրանց ծնկները թուլացան:
 Հառաշում էր Անտիլոքը, աչքից արցունք հեղեղելով:
 Ձեռքն էր բռնել նա Աքիլլի, որ հեծում էր սրտամարմոք:
 Վախենում էր՝ չկտրի՝ նա կսկորդն հանկարծ սուր երկաթով:
 35 Աքիլլն հեծում էր ահուկի: Կսեց մայրը գերամեծաբ՝
 Ծովի խորքում, ծովակենցաղ իր ծերուկ հոր կողքին նստած:
 Ողբ սկսեց Բեղիան աշխտեղ: Հավաքվեցին նրա շուրջը
 Կապույտ ծովի խորքում ապրող ներքիդներն աստվածուհի:
 Աշխտեղ էին Կիմոփոկեն և Գլավկեն, և Բալիան,
 40 Բաւկեն, Սպեեն ու Նեսայեն, և Հալինն այն եղնաշչա:
 Եկան նաև Կիմոթովեն, և Լիմնորիան, և Աքթայեն:
 Պերճ Մոլիանն, և Իայրան, Ամփիթովեն, և Ագաւկն:
 Հավերժահարս՝ Դոթոն, Պրոթոն, Դինամենեն ու Փերուզան,
 Գեղեցկազեղ Դեքսամենեն, Ամփինոմեն, Կալիանիրը,
 45 Այլև Դորիան ու Պանոպեն, Գալաթայեն փառապառակ,
 Նեմերտեսը, Ափսեղեսը, ապա նաև Կալիանոսը:
 Աշխտեղ էին Կլիմենեն, Իմանասն ու Իանիրան,
 Օրիթեյեն և պերճ Մայրան, Ամաթեան գեղազանդուր
 Եվ մշուս բոլոր ներքիդներն, որ ապրում են ծովի խորքում:
 50 Եվ բոլորը, որ լցվեցին արծաթափայլ քարանձաւը,
 Ողբում էին ու կուրծք թակում: Եվ Թեդիսը ողբաց աշապեա.
 «Ներքիդներ՝, ս՛վ իմ քույրեր, զեթ լսեցե՛ք, դիցուհիներ՝,
 Որ իմանաք, թե ի՞նչալիսի վիշտ է տանջում հողիս հիմա:
 Ավաղ, եղս՛ւկ ինձ, դժբախտի՛ս, հզոր քաջին ծնող մորը:
 55 Ո՛հ, ծնեցի վսեմ որդի աւնրվագույն, որ քաջերից
 Գերազույնն է: Նա մեծացաւ ինչպէս մի տունի նորարողը:
 Ես սնեցի նրան իբրև աճող մի բույս փարթամաճով,
 Եվ գոգավոր նաւով նրան դեպի Իլիոն առաքեցի՝
 Տրովացոց դեմ պատերազմի: Ավա՛ղ, երբեք էլ չեմ տեսնի
 60 Նրան իր հոր ապարանքում՝ մեծ Պելիսի տանն ապրելիս:
 Եվ քանի դեռ կենդանի է, արևի շողքը տեսնելով՝

Հողին տխուր տանջվում է նա, սակայն ես չեմ կարող օգնել:
Ուստի գնա՛մ, տեսնեմ որդուս սիրակարոտ, գոնե լսեմ
Ինչո՞ւ է նա խիստ վշտացած,— քանզի կովից գուրս է հիմա»:

- 65 Ասաց, մեկնեց քարանձավից: Հետեցին նրան քույրերն
Արտավալի: Ծովը ճեղքեց հորդ ալիքներ նրանց առաջ:
Երբ ճեղքն թաց եկան հասան արդեն Տրոլն արգասավոր,
Անդ մի առ մի ափ գուրս եկան, ուր Աքիլլես քաջի շուրջը
Ջգված էին միրմիդոնյան բազում նավերն արագընթաց:
70 Եվ մոտեցավ հեծեծագին իր զավակին մայրն հարդեղի.
Խիստ ողբաձայն ձիչ հանեղով՝ բռնեց զլուսը իր որդու
Եվ, դառնադառն հառաչանքով, ասաց խոսքը իր թևավոր.
«Ի՞նչ ես լալիս այդպես, որդյա՛կ, այդ ի՞նչ վիշտ է սիրտդ մաշում:
Ասա, ինձնից մի՛ թաքցրու: Զեան ամպահույզ կատարեց այն,
75 Ի՞նչ կամեցար ու խնդրեցիր դու՝ քո ձեռքերը կարկառած:
Քաջ զավակներն աքայացոց, դեպի նավերը հալածված,
Քե՛զ են կարոտ, կրելով ժանտ ու խայտառակ շատ աղետներ»:

- Եվ Աքիլլեսն արագավազ պատասխանեց հեծեծալով.
«Մա՛յր իմ, դիտեմ, օլիմպացին դա կատարել է ինձ համար.
80 Ինձ ի՞նչ բերկրանք, երբ կործանված է սիրելին իմ Պատրոկլո՛ս.
Ամենից շատ, իմ զլխի չափ, նրա՛ն էի ես սիրում միշտ:
Ավա՛ղ, նրան կորցրել եմ ես: Իսկ սպանողն է Հեկտորը,
Որն և պոկել է ահագին ու փայլակիր այն զենքերը,
Որոնք այնժամ տատվածները պարգևեցին քաջ Պելլոսին,
85 Երբ գցեցին քեզ մահիճը մահկանացու քո ամուսնու:
Ախ, երանի՜ դու մնայիր ծովումն ասլորդ վառ դիցուհի,
Իսկ Պելլոսն էլ գեթ իր համար մահկանացու այլ կին գտներ:
Մինչդեռ հիմա որդուդ մահվան վիշտը սրտանց պիտի կրես,
Որին երբեք չես տեսնելու հայրական տուն վերադարձած:
90 Էլ սիրտ չունեմ, մա՛յր իմ, որ գեթ ասլրեմ, տեսնեմ լույսն արևի,
Որ մարդկանց մեջ մնամ այսպես՝ սրտակոտոր և անպատիվ,
Մինչև որ իմ տեգով զարկված Հեկտորը իր հողին շատ
Եվ Մենիտյան Պատրոկլոսի վրեժն այդպես չհատուցի»:

- Պատասխանեց նրան նորից մայր Թեդիսը արտասվելով.
95 «Կարճ է, որդյա՛կ, կյանքդ արդեն, ինչպես որ ինքըդ ասացիր,
Քանզի մոտ է քո օրհասն էլ՝ քաջ Հեկտորի մահից հետո»:

Հեծեծելով պատասխանեց Աքիլլեսը արագավազ.
«Թող մահանա՛մ, քանզի անդոր եղա օգնել ընկերոջը»,

- 100 Երբ սպանվեց հայրենիքից այնքան հեռու. դուցե այնժամ
 Խնձ էր կանչում, որ հանդես գամ, փրկեմ իրեն ահեղ մահից:
 Կամ ի՞նչ իմաստ ունի կյանքն իմ, երբ հայրենիք չեմ տեսնելու:
 Զփրկեցի Պատրոկլոսին, պաշտպան չեղաւ ընկերներս,
 Որ բաղմակի խորատակվեցին քաջ Հեկտորի ձեռքի ուժից.
 Մինչ նստած եմ նաւերի մոտ իզուր, իրրեւ երկրին մի բեռ,
 105 Թեպետ քաջն եմ ես առաջին՝ պղնձադէն աքայանց մեջ,
 Բայց ասպանում ինձանից էլ պերճ խոսողներ կան լաղմաթիւ:
 Ա՛խ, երանի՜ ոչնչանար անմահների և մարդկանց մեջ
 Զայրույթն ահեղ, որից նույնիսկ մոլեղնում է իմաստունը,
 Որք քաղցր է շատ ավելի, քան մեղրն անուշ ու ծորացող.
 110 Եւ աճում է մարդկանց սրտում նա ինչպեւ ծուխը բոցախառն:
 Այդ դայրույթով սիրտս լցրեց Ադամհմնոն արանց արքան:
 Բայց անցյալը մոռացվում է, թեկուզ լինի նա դառնագույն,
 Եւ սանձում ենք մենք մեր հոգին քստ կարիքի և սլահանջի:
 115 Գոռ Հեկտորին: Պատրաստ եմ ես ընդունելու մահը, որ ինձ
 Կսահմանեն Զեւսն ամպահուշը և մյուս անմահ աստվածները:
 Զէ՛ որ մահից չխուսափեց նույնիսկ դուրեպղն Հերակլեսը,
 Որ գերագույն սիրելին էր Կրոնոսյան Զեւս արքայի,
 Եւ հաղթեցին նրան Օրհասն ու բարկությունը Հերայի:
 120 Այդպիս և ես. թող տապալվեմ, եթե դա է ինձ վիճակւած:
 Բայց նախքան այդ՝ կվստտակեմ ես լուսադարձ փառքս վսեմ,
 Դեռ կստիպեմ դարդանացի և արովագացի՝ զեղեցկանալ
 Անթիւ կանանց՝ հեծեծազին, դառն ու երկա՛ր լալ ու կոծիւ
 Եւ այսերից իրենց քնքուշ արցունք սրբել նուրբ ձեռքերով:
 125 Թող իմանա՛ն, որ ես երկար հանգստացած եմ արդ կովից:
 Ո՛չ, ինձ կովիւ մի՛ արդելիր՝ ոչ սիրելով, ոչ հոգալով»:

- Պատասխանեց արծաթոտն աստվածուհի մայրը Թեդիս.
 «Այո՛, արդար ես դու խոսում, վատ չէ բնավ, ո՛վ իմ որդյակ,
 Փրկել տանջվող ընկերներին փորձանքներից դառն ու դաժան:
 130 Բայց զենքերդ փայլենազարդ և պղնձյա, իրրեւ ավար,
 Տրովադացոց ձեռքն է անցել, և Հեկտորն է կորդակաճոճ
 Ծածկում հիմա իր ուսերին և հաղթապանձ հպարտանում:
 Կարծեմ, երկար չի՛ հոխորտա, մոտալուտ է մահը նրա:
 Սակայն երբեք դու չմտնես արեսական ժանտ կովի մեջ,
 135 Մինչև որ ինձ քո աչքերով դու չտեսնես այստեղ կրկին:
 Առավոտ վաղ, արշալույսին, ես ետ կգամ այստեղ նորից
 Եւ Հեփեստոս մեծ արքայից զենք կբերեմ քեզ փառաշուք»:

Այդպես ասաց և շուտ եկաւ նա իր որդուց: Ասա դարձաւ,
140 Այս խոսքն ուղղեց նա ծովային աստվածուհի իր քույրերին.
«Դուք, իմ քույրե՛ր, մտեք հիմա ծովի կուրծքը այս լայնակիր,
Տուն գնացեք և, տեսնելով ծովածնունդ մեր հորը ծեր,
Պատմեք նրան: Իսկ ես ահա կբարձրանամ դեպ Օլիմպոս,
Դեպ Հեփեստոսը մեծարվեստ, որ իմանամ՝ չի՞ ցանկանա
Արգյոք նա տալ իմ քաջ որդուն փայլենազարդ, շքեղ զենքեր»:

145 Ասաց: Նրանք խտույն ծովի հորձանքի խորքը սուզվեցին,
Իսկ դիցուհին արծաթաոտ՝ Բեդիան ուղղվեց դեպի Օլիմպոս,
Որ լուսավարդ և պերճ զենքեր բերի՝ որդուն իր սիրելի:

Տարան նրան ստքերն արագ դեպ Օլիմպոս: Մինչ արայանք
Մարդակոտոր քաջ Հեկտորի առաջն ընկած, ճիշ-աղմուկով,
150 Խուճաղահար փախան, հասան մինչև նավերն ու Հելլենալոնտ:
Սրբնքազարդ արքայացիք բլուր նևտերից չէին կորզել
Արիլեսի մոտ ընկերոջ Պատրոկլոսի դիակն այնտեղ:
Պերիամոսյան Հեկտորի հետ, որ կրակի կորով ուներ,
Զորքն ու ձիերն, ամբոխվելով, շուտ դիակին հասան նորից:
155 Հեկտորն հլոր երեք անգամ դիակն ուժգին քաշեց ոտքից.
Փափաղում էր փախցնել մի կերպ և կանչում էր տրովազացուց:
Իսկ մարտատենչ Այասները երեք անգամ քաջ Հեկտորին
Ետ վանեցին սպանվածից, բայց նա լիստահ, հզորազոր,
Հարձակվում էր մե՛րթ համարձակ, մե՛րթ էլ տեղում կանգ էր առնում
160 Եվ մեծագոչ աղաղակում, բայց նահանջել չէր ցանկանում:
Ինչպես գյուղի հովիվները անկարող են հեռու վանել
Խիստ սովատանջ շեկ առյուծին արյունաշաղ նոր դիակից,—
Այդպես երկու քաջ Այասներն իրենց ուժով չէին կարող
Պերիամոսյան գոռ Հեկտորին վանել մարմնից Պատրոկլոսի,
165 Եվ նա անշուշտ դին կկորզեր և կհասներ անմահ փառքի,
Եթե չգար դեպ Պելիսյանն Իոիս բանբերն արագաթիւ՝
Զեւ-զգոնից, այլ և բոլոր աստվածներից դադա՝ ուղարկված:
Հարգո Հերան էր առաքել Օլիմպոսից ժիր բանբերին:
Նրա առջև կանգնեց Իոիսն ու թևավոր այս խոսքն ասաց.
170 «Ոտքի՛ կանգնիր, ո՞վ Պելիսյան, ահադադո՞ւնդ քաջերից,
Պաշտպա՞ն եղիր Պատրոկլոսին: Նրա շուրջը, նավերի մոտ,
Թնդում է մի ահռելի մարտ, կոտորում են մարդիկ միմյանց,
Աքայացիք ճիգ են թափում փրկել դիակն անշնացած,
Իսկ տրովացիք ցանկանում են քարշ տալ դեպի հողմուտ Իլիոն:
175 Եվ մանավանդ փառասլակ Հեկտորն է թունդ, մոլեգնարար,

Գրոհ տալիս ու հարձակվում. փափագում է նա կատաղի
կտրել զլուխն փափուկ վզից, զարկել ձողին և անարգել:
Վե՛ր կայ շուտով, վառիր սրտիդ կտրովք դու: Թող չզառնա
Պատրոկլոսը զուր զվարճանք տրովադական ժիր շների:
180 Ո՛հ, մե՛ծ ամոթ կլինի քեզ, եթե դիակն աշխտհակեն»:

Պատասխանեց աստվածատիպ Աքիլլեսը արագավազ.
«Քեզ դեպի ինձ, Իսի՛ս, այստեղ ո՛ր աստվածն է այժմ առաքել»:
Մրրկավազ Իսիսն իսկույն դարձավ նրան և խոսքն ասաց.
«Ինձ առաքեց Զևսի վսեմ, մեծ ամուսին հզոր Հերան,—
185 Սակալն գազանի. այդ չգիտեն ո՛չ բարձրագահ Կրոնոսյանը,
Ո՛չ էլ նույնիսկ մեկնումեկը օլիմպակյաց աստվածներից»:

Կրկին նրան իր խոսքն ասաց Աքիլլեսը արագավազ.
«Ինչպե՞ս դնամ ճակատամարտ, իմ զինքերն են նրանց ձեռքին:
190 Եվ սիրելի մայրս բնավ թույլ չտվեց դուրս գալ կովի,
Մինչև իրեն աչքովս այստեղ վերագործած ես շտեմնեմ:
Նա խոստացավ ինձ պերճագույն զինքեր բերել Հեփեստոսից:
Այլևս ուրիշ զենք չգիտեմ, որ հաղթապանձ հագնեմ այստեղ,
Բացի, թերևս, հազի՞թ վահանից Թելեմոնյան մեծ Այասի:
Բայց նա ինքն է, կարծեմ, կովում առաջավոր շարքերի մեջ
195 Եվ նիզակով կոտորում է Պատրոկլոսի մահվան համար»:

Ասաց նորից նրան Իսիսն՝ աստվածուհին մրրկավազ.
«Տեղյակ ենք մենք, որ պերճաշուք քո զինքերն են վերցված ավար:
Բայց մոտեցիր փոսին այդպես, գեթ երևատ տրովադացուց.
Քեզ տեսնելով՝ զուցե նրանք մարտն ընդհատեն սարսափահար,
200 Եվ շունչ քաշեն փոքր ի շատե քաջախորով աքայացիք,
Որոնք կովից տանջված են խիստ. կովում հանդիստն է միշտ սակավ»:

Այդպես ասաց, թռավ դնաց Իսիսն արագ և հողմընթաց:
Մինչդեռ Զևսի մեծ սիրելին՝ քաջ Աքիլլը ոտքի կանգնեց.
205 Իսկ Աթենասն ուսին նրա զցեց ասպար քլանցքավոր,
Նրա զլուխն աստվածուհին պատեց ամպով մի ոսկեփայլ,
Շուրջը վառեց նաև ամպի բոց-կրակը ճաճանշավատ:
Ինչպես հեռվում, կղզու վրա, թշնամական զորքով պատած
Քաղաքացիք քաղաքի շուրջն ամբողջ օրը մարտ մղեցին,
210 Իսկ արևը մայր մտնելիս վառեցին բյուր բորբ կրակներ,
Որոնց լույսը, տարածվելով, լուսավորեց շրջակայքը,
Որպեսզի այն,— սրույնս փարոս,— տեսնեն մարդիկ սահմանամերձ,

- Ու կտրիճները նաւերով դան ու փրկեն քաղաքն իրենց.—
 Այդպէս ահա Աքիլլէսի գլխի լուսար երկինք հասավ:
 215 Կանգնեց իսկույն նա փոսի մոտ, բայց չխառնվեց արայացոց՝
 Մեծարելով իր ծնող մոր տված խրատն իմաստաւի:
 Այդպէս կանգնած՝ գոռաց սաստիկ: Ճշաց նաև ինքն Աթենաս:
 Տրովադական զորքում իսկույն ծագեց շփոթ մի ահռելի:
 Ինչպես հնչող արհամիրքի թունդ աղաղակ, ինչպէս քաղաք
 220 Շրջապատող ժանաթ թշնամու փողի շնիորն ահեղաձայն,
 Ահագնակի և թունդ հնչեց մարտական գոշն՝ էակյանի:
 Երբ նա թնդաց, ու լսեցին էակյանի ձայնը պղինձ,
 Սարսափեցին տրովադացիք: Գեղեցկաբաշ ձիերն իսկույն,
 Արհամիրքը նախադգալով, կառքերն առան ու ետ փախան:
 225 Կառապանները սոսկացին, նկատելով հուրն ահաւոր՝
 Մեծ, փառաշուք գլխի վրա աստվածարժան Պելիսյանի,—
 Որ բորբոքել էր Աթենաս կապուտաշյա աստվածուհին:
 Երեք անգամ փոսի ափին գոռաց դյուցազն Աքիլլէսը,
 Երեք անգամ զարհուրեցին դաշնակիցներն ու տրովացիք:
 230 Եվ այդ պահին, կառքերի տակ տապալվելով, կոտորվեցին
 Տասն և երկու հզոր քաջեր՝ զարկված իրենց նիզակներով:
 Արգիվացիք Պատրոկլոսին, նիզակների միջից կորզած,
 Ուրախ տարան և դրեցին մահիճի մեջ: Ողբ հնչեցին ընկերները,
 Եվ նրանց հետ քայլում էր ինքն՝ Աքիլլէսը արագավազ:
 235 Նա արտասովեց, երբ որ տեսավ իր սիրելի ընկերոջը,
 Որ պառկած էր դագաղի մեջ, սուր պղնձով վիրավորված:
 Ինքը նրան կառքով, ձիով ուղարկել էր պատերազմի,
 Բայց այլևս չընդառաջեց ռազմի դաշտից ետ դառնալիս:

- Իսկ եղնաշյա հարդո Հերան հրամայեց ժիր Արևին,
 240 Որ ակամա սուղվի այնժամ հորձանքի մեջ Օվկիանոսի:
 Եվ մայր մտավ արևն հապճեպ, և արայանք աստվածասուն
 Հանդիստ առան դոժան կովից ու մարդախանձ նախճիրներից:
 Մինչ մշուս կողմից տրովադացիք, ետ քաշվելով կովադաշտից,
 Արձակեցին արագավազ իրենց ձիերը կառքերից,
 245 Եվ, դեռ ընթրիք չպատրաստած, հավաքվեցին մեծ ժողովի:
 Խորհուրդ արին ոտքի կանգնած, ոչ ոք նստել չէր հանդգնում:
 Ահ էր ընկել սիրան ամենքի, քանզի արդեն դուրս էր եկել
 Մեծն Աքիլլէս, որը կովից ձեռքնթափ էր վաղուց ի վեր:
 Եվ արգ խոսեց իմաստաւի Պոլիդամաս Պանթոյանը,—
 250 Որ տեսնում էր, գիտեր անցյալն ու ապագան: Նա Հեկտորի
 Հասակակից ընկերն էր հենց ու ծնված էր նույն գիշերը:

- Գերազանց էր նա իր խոսքով, իսկ սա տեղով իր մեծահաղթի
 Եվ նա հիմա, բարեխորհուրդ, այս խոսքն ասաց տրուվադացոց.
 «Լա՛վ խորհրդեք, բարեկամներ՝, խորհուրդ կտամ դառնալ քաղաք»
 255 Եվ չսպասել աստվածային արշալույսին դաշտերի մեջ,
 Այս գողավոր նավերի մոտ, ուր հեռու ենք պարիսպներից:
 Քանի քաջն այդ ֆինահուլզ էր Ագամեմնոն գյուլցալնի դեմ,
 Դժվարին չէր արգիլական զորքերի դեմ կռվել անվախ:
 Ինքս սիրով մնում էի ես ճեպլենթաց նավերի մոտ,
 260 Միշտ հուսալով, որ կվերցնենք շուտով նավերն այդ կրկնակոր:
 Բայց սարսափում եմ ես հիմա արագավազ Պելիսյանից:
 Սրտովն իր վեհ չի ցանկանա երբեք մնալ նա դաշտի մեջ,
 Ուր մինչ օրս տրուվադացիք և աքայանք դեմ-հանդիման
 Կռվում էին միշտ համազոր, բռնն Արեսից ողեշնչված:
 265 Նա կկռվի, որ գրավի մեր քաղաքը և մեր կանանց:
 Ի՞նչ լսեցեք. դառնա՞նք քաղաք, դործն այդպես էլ կկատարվի՝:
 Արագավազ Պելիսյանին զուկեց միայն զիշերն այս սուրբ,
 Մինչդեռ երբ աստ թողնույան նա մեղ գտնի և հարձակվի,
 Այն ժամանակ դուք բոլորդ նոր կիմանաք, թե ո՛վ է նա:
 270 Եվ երջանիկ կլինի նա, ով փախչելով հասնի Իլիոն:
 Շատ տրուվացոց պիտ հոշոտեն դաժան շներն ու անդղերը,
 Բայց, քա՛վ լիցի, թող այդ բոթը իմ ականջից հեռու մնա:
 Եթե խորհուրդն իմ դուք լսեք, թեպես ցավ է դա մեր սրտին,
 Մենք այս զիշեր մեր զորությամբ այս դաշտի մեջ կլուսացնենք,
 275 Իսկ քաղաքը թող պաշտպանեն աշտարակներն և ամրաւիներդ,
 Բարձրակատար, տախտակամած, հղիված, երկայն դարձրաններդ:
 Հետո, զինված պղինձ զենքով, առավոտ վաղ կբարձրանանք
 Մեր անառիկ մարտկոցները, և վա՛յ նրան, այն գոռողին,
 Ո՛վ հանգզնի սև նավերից դալ կռվելու քաղաքի մոտ:
 280 Նա պիտ փախչի դեպ նավերը, և իր ձիերը բարձրավիզ
 Պիտ չարչարի քաղաքի մոտ՝ զո՛ւր, ասարգյուն արշավելով:
 Սիրտ չի անի մտնել քաղաք, որ խորտակի պարիսպները,
 Քանզի մինչ այդ նրան անշուշտ կլափիլիզեն շները մեր»:
- Եվ նայելով նրան խոփու՝ կորդակաճոճ Հեկտորն ասաց.
 285 «Պոլիդամա՛ս, հաճո չեն ինձ այդ խոսքերը, որ ասացիր:
 Հորդորում ես, որ ետ դառնանք և թաքնվենք մենք քաղաքում,
 Բայց մի՛թե դեռ չեք կշտացել պարիսպների մեջ փակվելուց:
 Մահկանացու բոլոր մարդիկ Պերիամոսի քաղաքը միշտ
 Համարել են երջանկալի, պղնձավետ և ոսկեշատ,
 290 Մինչդեռ կորա՛վ մեր տների փարթամաճուխ գուլքն ու գանձը՝

- Այն օրվանից, երբ զայրացաւ Զևսն ամպահուչդ: Գուշն այդ բաղում
 Զուր վաճառվեց փուլուգացոց և ուղարկվեց դեպ Մեմփոնիա:
 Իսկ հիմա, երբ Կրոնոսի նենդ զավակը փառքն ինձ տվեց՝
 295 Աքայացոց դեպի ծովը, դեպի նավերն հալածելիս,
 Զհանդըղենս դու արժարծել աղգի առաջ մտքերդ այդ:
 Քեզ թույլ չե՞մ տա, քեզ չի՞ լսի այստեղ ոչ մի տրուվադացի:
 Արդ՝ ինչ կասեմ՝ դուք բոլորըդ լավ լսեցեք, որ կատարեք.
 Ճամբարի մեջ խումբ-խումբ նստած, պատշաճ ընթրիք սարքեցեք դուք,
 300 Պահակութունն անտես չանեք,— թող ամեն մարդ զգաստ լինի:
 Իսկ ով ձեղնից, տրուվադացիք, խորհում է իր գուշքի մասին,
 Թող հավաքի և տա զորքին, որ վայելի ազգը համայն.
 Գերադաս է՝ մերոնք հրձվեն, ոչ թե ոսոխ արքայացիք:
 Իսկ առաջնա, վաղվադակի, զենքերն հագած մեր մարտական,
 305 Խոր նավերին մենք բոցաշունչ և արեսյան դրոհ կտանք:
 Եթե դուցապն Աքիլլեսն է ոտքի կանգնել նավերի մոտ,
 Նա վա՛տ կըղգա, եթե դուրս գա մեզ դեմ առ դեմ: Ահեղ մարտում
 Փախուստ չեմ տա ևս նրանից, այլ կկռվեմ խիզախաբար:
 Կամ նա՛ պիտի հաղթի այնժամ, կամ ե՛ս պիտի փառքը շահեմ:
 Մեկ է Արեսն մարդկանց համար. նա ջարդում է և ջարդողին»:
- 310 Հեկտորն ասաց, և տրուվացիք հավանությամբ աղմկեցին:
 Ո՛հ, անմիտնե՛ր. նրանց խելքից հանեց Պալլասն— Աթենասը.
 Ընդունեցին կամքն Հեկտորի, նրա միտքը վտանգավոր,
 Բայց մերժեցին Պոլիդամաս մեծազորի խորհուրդն ալնիլ:
 Եվ սարքեցին նրանք հետո ճամբարի մեջ ընթրիքն իրենց:
- 315 Իսկ արքանք ողջ զիշերը ողբում էին Պատրոկլոսին:
 Նախ սրտահույզ ողբն սկսեց Աքիլլեսը Պելիսածին.
 Անշնչացած իր ընկերոջ կրծքին դրած իր ձեռքը, նա
 Հառաչում էր սրտամորմոք, ինչպես առյուծը պերճաբաշ,
 Որի մատաղ կորյուններին կորզեց որսորդը անտառից.
- 320 Նա, անազան ետ դառնալով, տեսավ դործը այդ սոսկալի,
 Ապա շրջեց հովիտ ու ձոր, փնտրեց հետքերը մարդկային.
 Սիրտը լցված ահեղ վշտով, փափագում էր գտնել մի հետք:
 Այդպես Աքիլլն հեծեծալով՝ իր խոսքն ուղղեց միրմիդոնցոց.
 «Ավա՛ղ, ունայն էր այն խոսքը, որ ասացի այն ժամանակ
 325 Քաջ Մենիտին իր պալատում՝ ջանալով իր սիրտն ամոքել,
 Երբ խոստացա փառապսակ իր զավակին Օւլունտ դարձնել
 Իբրև Իլիոնն ավերողի, իբրև քաջի ավարառու:
 Սակայն Զևսը մարդկանց բոլոր ըղձանքները չի կատարում,

Մեղ վիճակված է մեր արյամբ ներկել հողը տրուվադական:
 330 Եվ ո՛չ իմ մայր Թեդիսն անբիծ, ո՛չ էլ Պելիսը ձիավար
 էլ չեն տեսնի վերադարձս, ինձ հայրական իմ հարկի տակ
 Չեն հանդիպի, և հողն ալստեղ կծածկի ինձ: Ո՛վ Պատրոկլոս,
 Քանի որ արդ քեզնի՛ց հետո պիտի մտնեմ ես գերեզման,
 Քո թաղումը չեմ կատարի, մինչև որ աստ շխորտակեմ
 335 Զենքն ու գլուխը քո մահով խրոխտացող Հեկտոր քաջի:
 Խարույկիդ շուրջ, իբրև վրեժ քո սպանության, կզլխատեմ
 Տրուվադական մեծ քաջերի տասնեներկու ընտիր զավակ:
 Իսկ դու մինչ այդ հանգստացիր նավերի մոտ կորակսուց,
 Եվ քո շուրջը օր ու գիշեր թող դառնադառն արցունք թափեն
 346 Տրուվադուհիք և դարդանցի գեղեցկալանջ այն պերճ կանայք,
 Որոնց, ուժով մեր նիզակի, գերի վերցրինք մենք միասին՝
 Շատ աղգերի բազմաբարբառ ճոխ քաղաքներն ավերելիս»:

Ասաց Աքիլլն աստվածազոր և սպառվիրեց բնկերներին՝
 Ամուր և մեծ եռոտանին դնել իսկույն վառ կրակին
 345 Ու լվանալ Պոտրոկլոսի մարմնից փոշին և արշույնը:
 Սրանք իսկույն եռոտանին վառ կրակի վրա դրին,
 Լոգարանը լցրին ջրով, բորբոքեցին հուրը փայտով:
 Բոցը գրկեց կաթնայի փորն, սկըսեց ջուրը տաքանալ:
 Իսկ երբ հուաց ու կարկաչեց ջուրը փայլուն պղնձի մեջ,
 350 Մարմինն այնժամ լավ լվացին և օծեցին փայլուն յուղով,
 Հետո վերքերը՝ իննամյա օծման անուշ յուղով լցրին,
 Եվ դրեցին մահիճի մեջ ու ծածկեցին նուրբ կաավով,
 Իսկ վերեից քաշեցին պերճ և սպիտակ մի վառ ծածկույ:
 Ողջ գիշերը միրմիրոնցիք և Աքիլլեան արագավաղ,
 355 Կանգնած շուրջը Պատրոկլոսի, հնչեցին ողբ, լաց ու կալան:

Մինչդեռ դիմեց Զեան Հերային, որն իր քույրն էր և իր կինը.
 «Արդ՝ կատարվեց կամքդ, Հերա՛, գերամեծա՛ր և եղնաչա,
 Եվ Աքիլլեան արագավաղ ոտքի կանգնեց: Եվ կարծես թե—
 Հենց դու ինքդ ես ծնել բոլոր գեղազանճուր աքայացոց»:

360 Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար ու եղնաչա.
 «Ո՛վ ահավոր Կրոնոսյան, այդ ի՞նչ խոսք էր, որ ասացիր:
 Մահկանացու մարդը նույնիսկ, որ այնքան էլ իմաստուն չէ,
 Իրավ, կարող է այդ անել մարդու հանդեպ՝ երբ կամենա,
 Իսկ ես, որ արդ համարվում եմ վսեմագույն աստվածուհին՝
 365 Նախ ծագումով, և նրանով, որ կոչվում եմ ես կինը քո,

Որ իշխողն եւ բոլոր անմահ՝ տառապանքների,— և զայրացած՝
Մի՞թե նյութել եւ չեմ կարող տրտապացոյց դեմ աղետներն»:

Այդպիսի նրանք խոսում էին և միմյանց հետ զրույց անում:
Մինչդեռ Թեղիսն արծաթաոտ Հեփեսոսի տունը հասավ:
370 Տունն էր նրա Օլիմպոսում կանգնած հովերժ ու դերասանն,
Պղնձակերտ և աստղադարձ, որ կերտել էր աստվածն այդ կաղ,
Որին գտավ քրտինքի մեջ, փուքսի շուրջը աշխատելիս:
Կերտում էր նա արագ ու ժիր՝ երկու տասնյակ եռոտանի,
375 Որ ամրակուռ ասպարանքի սլատերի տակ դնի դրանք.
Ամեն մեկի ոտների տակ անիվներ էր շինել ոսկյա,
Որ ինքնաշարժ սահնն նրանք, մաննն առյաճնն անմահների
եւ տուն դառնան իրենք իրենց: Հրաշագեղ այդ դործն արդեն
Պատրաստված էր: Կիսատ էին լոկ կանթերը ճարտարապետ.
եւ կոփում էր կաղ աստվածը և հեղույսներ կցում միմյանց:
380 Երբ կերտում էր այդ ամենը նա իր մտքով ստեղծագործ՝
եկավ հասավ արդեն Թեղիսն՝ աստվածուհին արծաթաոտ:
եւ Քարիտան չքնադատես,— զլիսին ծածկոց շղարշադեղ,—
Կինն անվանի կաղ աստղծու, տեսավ նրան, զիմալորեց,
Սիրով սեղմեց ձեռքը նրա, հարցմունք արեց և խոսքն ասաց.
385 «Ինչպե՞ս է որ դու, ո՞վ Թեղիս, ծածկոց հագած, մեր տունն եկար.
Դու, սիրելի՞ դերամեծար, մեղ վաղուց է չես այցելել:
Ե՛կ, մոտեցիր, ուզում եմ քեզ հշուրճնկալել հշուրամեծար»:

Այդ ասելով պիճ զիցուհին Թեղիսին ներս տարավ խելույն,
Այնպեղ նրան բաղմել տվեց արծաթադամ բաղկաթոռին.
390 Ոտքերի տակ դրեց շքեղ ու զարդարուն մի սլատվանդան,
եւ խոսքն ասաց՝ ներս կանչելով արվեստագետ Հեփեսոսին.
«Ե՛կ, Հեփեսոս՝ս, եկ, նե՛րս արի, քեզ հետ Թեղիսը դործ ունի»:

Պատասխանեց նրան խելույն կրկնակաղը այդ անվանի.
«Իրավ որ վեհ, դերամեծար զիցուհի՛ն է իմ հարկի տակ,
395 Նա, որ փրկեց ինձ կորուստից, երբ նետվեցի ցած՝ իմ լալիրը
Մոր ցանկությամբ: Նա կամեցավ ինձ թաքցնել իբրեւ կաղի,
եւ, հիրավի, սիրտըս պիտի տեսներ դեռ շատ տանջանք ու ցավ,
Թե Թեղիսն ու էլլրինոմեն չընդունեին ինձ ծովածոց,—
էլլրինոմեն,— մատաղ դուտարը պառլտահոտ Օլիլիանոսի:
400 Անդ, նրանց մոտ, ինը տարի խոր անձալում կերտում էի
եւ բյուր զարդեր, գեղեցկագեղ ճարմանդ, հուսկեն, քոզեկ, մանյակ
եւ մեհեմանդ: Շուրջն հոսում էր բուռն հոսանքը Օլիլիանոսի,
Հոսում փրփրած, անհունորեն, մշտամուռնչ և անդադար:

405 Այնտեղ ոչ մի մահկանացու և կամ անմահ ինձ չտեսաւ,
 չէր ինձ փրկող էմբրիոնումն և Բեդիսը գիտեին այդ:
 Այժմ նա՞ է մեր տուն եկել: Պիտ հասուցեմ փրկանքը իմ,
 Պիտ կատարեմ կամքը Բեդիս գեղեցկադես աստվածունհու:
 Դի՛ր դու շուտով նրա առաջ հյուրուցի՛ն ընտիր և վայելուչ,
 Մինչ ևս գնամ և հավաքեմ փութան ու բոլոր գործիքները:

410 Ասաց հսկան և կաղեկազ շուտ վեր կացավ իր զնդանից,
 Եվ անհապաղ ժիր շարժւեցին նուրբ սրունքները նրա տակ:
 Նա հնոցից փութան հեռացրեց ու հավաքեց գործիքները,
 Որոնցով ինքն աշխատում էր, դրեց արծաթ մի արկղի մեջ:
 Բաց սպունգով սրեց երեսն ու զույգ ձեռքերն հզորապար,
 415 Սրբեց առա հաստիկ վիզը, կտրովի կտրծքն իր թավամազ,
 Հաղուտն հագավ, վերցրեց մականն ու գուրս եկավ նա կաղեկազ:
 Իսկույն և եթ արքայի ձեռքը բռնեցին սպասուհիքն,
 Այն ոսկեկերտ նման շքնաղ ու կենդանի աղջիկների,—
 Որոնց սրտում կա խելք և ուժ, ցայտուն բարբառ, նաև հմայք,
 420 Որոնք իրենց ձեռագործը սովորել են անմահներից,—
 Եվ քայլեցին արքայի հետ, որը, այգալես օրորվելով,
 Եկավ, հասավ այն աթոռին, որին Բեդիսն էր վեհ. բաղմած:
 Զեռքով սեղմեց ձեռքը նրա, կոշեց անվամբ և խոսքն ասաց.
 «Ինչպե՞ս է, որ մեր տունն եկար, Բեդի՛ս, գլխիդ քողը ծածկած.
 425 Դու, սիրելի՛ն մեր մեծարդո, վաղուց մեր տուն չէիր եկել:
 Ասա ի՞նչ որ մտքումդ կա, կկատարեմ սիրահոժար,
 Եթե կարող եմ կատարել և ուղածդ է հնարավոր»:

Պատասխանեց նրան Բեդիսն՝ աչքից արցունքը թափելով
 «Ո՞վ է, Հեփե՛ստ, օլիմպոսյան աստվածունհի կույսերի մեջ
 430 Կրել այնքան դառն յլտեր, այնքան ցավ ու տառապանքներ,
 Որքան Զեան է Կրոնոսյան ինձ վիճակել դաժան յլտեր:
 Նա ինձ, ծովի նյումփաներից, մահկանացու մարդու տվեց՝
 Քաջ Պելիսին, և ես այդպիսի դարձա նրան անկողնակից,
 Բեհ սիրտս չէր փափագում: Եվ ծերության դառնությունից
 435 Մաշվում է նա տանն իր ախուր: Բայց կա նաև մի այլ տանջանք:
 Զեաի կամքով ևս ծնեցի և սնեցի մի այր դավակ շքնադատես,
 Որ վեհագույնն է քաջերից. աճում էր նա ինչպես բողբոջ.
 Ես սնեցի նրան ինչպես փարթամ մի բույս ճոխ այգու մեջ:
 Եվ ես նրան կոր հավերով առաքեցի դեպի Իլիոն,
 440 Որ նա կովի տրովացոց գեմ: Է՛լ ևս նրան չհ՛մ հանդիպի
 Պելիսի պերճ ապարանքում, է՛լ նա երբեք հտ չի դառնա:

- Տխուր է նա՝ թեպետ ասորում և տեսնում է լուսն արևի:
 Մինչդեռ նրան օգնել, ավա՞ղ, չեմ կարող ես և ոչ մի կերպ:
 Աքայացիք նրան չքնաղ մի կույս էին պարզեց ավել,
 445 Բայց նրանից կույսին բռնի խլեց արքան Ադամեմնոն:
 Հուզվեց նա խիստ դրա համար, խիստ զայրույթով լցվեց հոգին:
 Մինչ տրովացիք արքայացոց մինչև նավերն հալածեցին,
 Արգիլական մեծերն այնժամ, հաղթահարված, աղաչեցին
 Իմ քաջ 'որդուն՝ խոստանալով բյուր պարզեցներ փառաշնորհ:
 450 Ինքը շուղեց դուրս գալ, վաճել արհամիրքը արքայացոց,
 Բայց թույլ ավեց Պատրոկլոսին՝ հագնել զենքերն իր դերազարդ,
 Եվ առաքեց գեալ ռազմի դաշտ, տալով նրան զորքեր բաղում:
 Անդ, Սիփեյան դարբասի մոտ, թնդաց կռիվն ամբողջ օրը.
 Քաղաքն այդ օրը կառնեին, եթե հզոր Մենիտյանին,
 455 Որ սփռում էր մահ և ավեր, չկործաներ Ասլոլոնը,
 Որն առաջին շարքերի մեջ պարզեց փառքը Հեկատորին:
 Ահա ինչու աշատեղ գալով՝ քո ծնկներն եմ ընկել հիմա.
 Գուցե որդուն իմ կարճակյաց կամենաս տալ կորդակ, վաճան,
 Սոնապաններ՝ ճարմանդներով ընդելուզված, նաև զրահ:
 460 Իսկ զենքերն իր կորյրեց ընկերն, տրովադացոց ձեռքով զարկված,
 Ել նա այնտեղ, գետնին պառկած, այժմ հառաչում է սրտավեր»:

Եվ կրկնակաղը մեծանուն պատասխանեց նրան խոկույն.
 «Հանգի՛ստ կղիր, թող քո հոգին այդ մտքերից էլ չտանջվի.

- Երանի՛ ես կարողանամ այնքան հեռու թաքցնել նրան
 465 Չարարասիկ մահից իդ սև, երբ նրա ժանտ օրհասը դա,—
 Որքան դյուրին է լինձ կերտել այնպիսի զենք նրա համար,
 Որ տեսնելիս սքանչանան ընդմիշտ մարդիկ բյուր-բյուրավոր»:

- Ասաց, թողեց նա Թեդիսին, գնաց դեպի իր փուրսերը,
 Ուղղեց դրանք դեպի բոցը, հրամայեց դործել անդուլ.
 430 Ու փչեցին հնոցի մեջ քսան փուրսերն հրանշույլ,
 Որոնք, հուրը բորբոքելով, փշում էին տարբեր ուժով.—
 Մե՛րթ սաստկադույն,— երբ արարիչն էր շտապում,— մե՛րթ կամացուկ,
 Ինչպիս Հեփեստոն էր ցանկանում, մե՛րթ ըստ կարյաց կերտվածքների:
 Նետեց ահա նա բոցի մեջ ծանր պղինձը անխորտակ
 475 Եվ մեծարժեք ոսկի, արծաթ: Հնոց նետեց և շատ անագ.
 Վերցրեց ապա զնդանը մեծ և այն դրեց կոճղի վրա:
 Մի ձեռքն առավ հաղթ կռանը, իսկ մյուս ձեռքով՝ աքցանը մեծ:

Նախ նա կերտեց մի մեծ վահան՝ խիստ ամրակուռ և վիթխարի:
 Պերճազարդ էր այդ վահանը և մեծարվեստ, շուրջը՝ շրջան

- 480 Լուսաճաճանշ և ևուհչուս, ապա կցեց արծաթյա փոկ:
Գերահրաշ էր այդ վահանը՝ հինգ ծալեծալ թիթեղներից, —
Նրա վրա կերտված էին մաքի ղեղում՝ բյուր սքանչելիք.
Նրա վրա դուրս էր բերված երկինք, երկիր, ծովը համայն,
Արեն անխոնջ իր ընթացքում, փայլուն լուսինն արծաթափայլ,
485 Բյուր բյուրավոր աստղեր պայծառ, որոնք պսակն են երկնքի
Համաստղություն, բուլք, ալամունք և զորությունը Օրիոնի,
Արջը շողուն, որ կրում է և Սալլ անունը երկրային,
Որը շրջում է երկնքում և պիշ նայում է Օրիոնին
Եվ անհաղորդ է մնում միշտ Օվկիանոսի լողանքներին:
490 Մահկանացու մարդկանց երկու քաղաք կերտեց նրա վրա.
Մեկում խնջույք կար բաղմահյուր և բաղմամարդ ճոխ հարսանիք.
Եվ հարսներին ննջարանից, վառ ջահերի լույսերի տակ,
Երգ-նվագով տանում էին պերճ քաղաքի միջով ուրախ.
Նրանց շուրջը պարում էին ուրախասիրտ պատանիներ,
495 Եվ նրանց մեջ հնչում էին քաղցր սրինգ ու կիթառներ:
Դռների մոտ կանայք խմբված՝ նայում էին զարմանքով լի.
Խուռն ամբոխը, անդ հավաքված, հրապարակում, վիճում էր խիստ.
Դատվում էին երկու հոգի՝ նոր սպանված մարդու համար
Փրկանք տալու հարցի շուրջը: Մեկն հայտնում էր բաղմությունը,
500 Որ ամբողջն է նա հատուցել, իսկ երկրորդը ժխտում էր այդ,
Եվ երկուսն էլ հայցում էին վեճը լուծել վիճանքով:
Եվ ամբոխն էր շուրջն աղմկում, նպաստելով մեկին, մյուսին.
Իսկ բանբերներն ամբոխն էին զսպում այնտեղ: Ծերուկները,
Նսլիրական շրջանի մեջ, բաղմել էին կոկ վեմերին,
505 Եվ, մեծածայն բանբերներից դավադանները վերցնելով,
Կանգնում էին հաճախ հերթով և կատարում դատ ու վճիռ:
Իսկ մեջտեղում երկու տաղանդ մաքուր ոսկի կար պատրաստի,
Իբրև վճար՝ նրան, ո՞վ որ իրավացի կճանաչվեր:
- Մինչ պաշարել էին երկրորդ քաղաքն երկու զորեղ բանակ՝
510 Հագած ղենքեր փայլալինացալու: Անդ խորհուրդ կար երկընարանքի.
Փարթամաճոխ այդ քաղաքի հարուստ գույքերն ու գանձերը
Արդյոք իսպառ ոչնչացնե՞ն, թե՞ բաժանեն երկու մասի:
Քաղաքացիք հոժար չէին, — պատրաստվելով դարան մոռնել:
Ու պաշտպանում էին այդպես պարիսպները նրանց կանայք,
515 Պատանիներն ու ծերերը: Մինչդեռ իրենք մեկնել էին
Քաղաքից դուրս: Առաջնորդում էին Արեսն ու Աթենասն —
Երկուսով էլ ոսկեպաճուլճ, ոսկեհանդերձ, ղեղեցկատես,
Իբրև աստված, հագած ղենքեր վսեմական և մեծափառ,

- 520 Ամեն բանով հուշ՝ գերաշնաց: Սակայն մարդկանց թիվն էր նվազ,
 Եւ զնացին նրանք այնտեղ, ուր դարան կար հարմարագուշն,—
 Գետակի մոտ, ուր նախիրներն էին դալիս ջուր խմելու:
 Անդ նստեցին գետնի վրա՝ հագած պղինձը հրավառ:
 Երկու լրտես, զորքից անշատ, դաշտումն էին, սպասելով
 Կերադարձին ոշխարհների և կորեղջյուր գեր եղների.
 525 Եկան ահա նախիրն ու հոտն և նրանց հետ երկու նախորդ՝
 Սրինգները նվազելով և նենգ դավին դեռ անտեղյակ:
 Տեսնելով այդ՝ հարձակվեցին դարանամուտ քաջերն իսկուշն,
 Եղնանախիրն և սպիտակ Կոշարի հոտն անակնկալ
 Կողոպտեցին ու քշեցին, սպանելով հովիվներին:
 530 Մինչ բանակի՝ հրապարակը պաշտպանող պահակները,
 Երբ իմացան նախրի համար ծագած շփոթն, իրարանցումն,
 Իսկուշն և եթ ձի նստեցին արագավազ ու սլացան
 Եւ, հասնելով ափը գետի, բորբոքեցին ճակատամարտ,
 Եւ կոտորում էին միմյանց նիզակներով պղնձակուռ:
 535 Զորքերի մեջ շարժվում էին դաժան Մահն ու Ռշնամանքը.
 Մահն էր գերում մեկի՛ն անվիր, մյուսին դեռ նոր վիրավորված,
 Մեռածների ոտքից բռնած՝ քարշ էր տալիս կովի միջով,
 Իսկ զգեստը նրա ուսին ոռոգված էր մարդու արյամբ:
 Զորքը շարժվում էր ճակատում, ասես իրոք կենդանի զորք,
 540 Ու միմյանցից կորվում էին բազում դիեր անշնչացած:

Նրա վրա կերտված էր արտ՝ փափուկ, պարարտ և նորահերկ
 Ու եռակի գութանավար, և նրա մեջ՝ շատ մաճկալներ,
 Արտրներին եղներ լծած՝ քշում էին ետ ու առաջ:
 Երբ հասնում էր արտավարը մինչև արտի ղուխն՝ այնժամ
 545 Մեկը նրա ձեռքն էր դնում քաղցր գինու թասը սիրուն:
 Նորից ապա դառնում էին նրանք դեպի խոր ակոսը՝
 Փափաղելով կրկին դառնալ դեպ իրորավար արտի ղուխ:
 Մթամած էր նրանց ետև արտը՝ թեպետ և ոգեգուշն:
 Եւ նման էր հերկված արտի: Ցայտուն կերտված հրաշք էր դա:

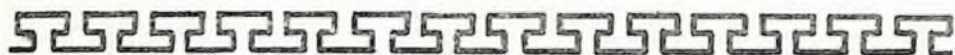
- 550 Կերտված էր անդ նաև մի արտ խիստ հասկալից և բազմաբերք,
 Ուր մշակներն հնձում էին՝ սուր մանդաղները ձեռքերին.
 Գետնի վրա թափվում էին հնձված հասկերը թանձրաշերտ,
 Կապրարները կապում էին ամբողջ հնձածը կեմերով:
 Երեք կապրար էր հետևում հնձվորներին, իսկ մանուկներն
 555 Հասկերն անդուլ հավաքելով՝ գրկում, հանձնում էին նրանց:
 Մինչդեռ արտի տերը լուիկ, լասերի մեջ, ցուպը ձեռքին,

- 595 Պարում էին և կաքավում այնտեղ ձեռքը, ձեռքի տված:
 Աղջիկները հագել էին հանդերձանքներ նուրբ կտավից
 Տղաները՝ բաձկոնակներ գեղեցկահայուս և ձիթափայլ:
 Նրանք բոլորը՝ պսակված դափնիներով փարթամագեղ:
 Սրանք՝ արծաթ գոտիներին կապած ոսկի դաշույնները,
 Թռչում էին թևեւ, արագ, ոտքերով ժիր, ճարտարաւի,
 600 Այնպես, ինչպես վարպետ ձեռքում սահում է դուրդը դաղգահի,
 Նբբ բրուտը փորձում է, թե արդյոք լա՛վ է դա պտտւում:
 Մերթ խմբերի բաժանւելով՝ կայծում էին միմյանց հանգեալ:
 Խմբապարի շուրջ բոլորը կար և հրճվող մի մեծ ամբոխ:
 Մեջտեղ դուստնն ստսկածասիրտ՝ պերճ կիթառով երգ էր հնչում,
 605 Նվ անդադար, երգն հնչելիս, զուշդ միմոսները խեղկատակ
 Խաղեր էին ցուցարերում, պտույտ դալիս սուրսուրաւով:

Նվ, վերջապես, ճարտարագործ վահանի շուրջն, ամերի մոտ,
 Յուլյ էր տվել Օվկիանոսի բռնն հոսանքի զորութճունը:

- 610 Երբ ավարտեց այդ վահանը խիստ ամրակուռ ու վիթխարի,
 Նա ստեղծեց լանջապանակ՝ ավելի վա՛ռ, քան բոց-կրակ,
 Ասլա կերակեց կուռ և ամուր մի սաղաւարտ՝ գլխին հարմար,
 Գեղապաճույճ ու բաղմաւարդ, ռսկեփնջիկ դարդմանակով:
 Վերջը ձուլեց նա անագից սոնապաններ պերճ ու ճկուն:
 Երբ ավարտեց զենքն ու զարդը կրկնակաղը փառապսակ,
 615 Վերցրեց, տարաւ և անդ զրեց Աքիլլեսի մոր առջև:
 Իսկ նա թռաւ ձյունածրար Օլիմպոսից, ինչպես բազն,
 Տանկւով պերճ և շողշողուն զենքն ու զրահն Հեփեստոսից:

ԵՐԳ՝ ՏԱՍՆԻՆՆԵՐՈՐԳ՝

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄՆ ԶԱՅՐՈՒՅԹԻՑ

Ծագեց խորքից Օվկիանոսի Առավոտը ոսկեշուրջառ՝
 Լույս բերելով անմահներին, նաև մարդկանց մահկանացու:
 Մինչ նավատորմ հասավ Ռեդիսն, ձեռքին պարզեն աստվածաշեն.
 Գաավ որդուն իր սիրելի, որը, փարված Պատճուկոսին,
 5 Հեծեծում էր կականալիք: Լալիս էին և ընկերներն:
 Կանգնեց ուղիղ նրանց միջև արծաթաոտ աստվածուհին,
 Զեռքը բռնեց, ավեց անունն իր զավակի և խոսքն ասաց.
 «Թող որ մեռյալն հանդի, որդյա՛կ, թեպետ ցավ է դա քո սրտին,—
 Քանզի միայն աստվածների ցանկությամբ է նա ատաղալված:
 10 Վե՛ր կաց, վերցրո՛ւ Հեփեսոսի ղենքն ու զրահն սքանչափառ,
 Որի նմանը դեռ երբեք մարդու ուսերը չի ծածկել»:

Այդ ասելով՝ աստվածուհին Աթիլեսի առաջ դրեց
 Զենք-զրահը, որ շառաչեց իրբև կերտվածք հրաշագործ:
 Դողդողացին միրմիդոնյանք. ղենք ու զարդին ոչ ոք նայել
 15 Չհանդերձեց, այլ շուռ եկան, նրա շողքից ահաբեկված:
 Զենքին նայեց վեհն Աթիլես, և դաշրույթով լցվեց հոգին:
 Աչքերն ահեղ՝ թարթիչների տակ վառվեցին ինչպես կրակ:
 Նա ձեռքն առավ, հրձվեց՝ վսեմ, աստվածատուր այդ պարզեկով:
 Երբ հիացավ՝ նայելով այդ հրաշագործ կերտվածքներին,
 20 Դարձավ ապա իր ծնող մորն և ասաց խոսքն այս թեպիտր.
 «Մա՛յր իմ, ղենքն այս որպես ասարժու անեղծ կերտվածք, կվայելի
 Միայն անմահ աստվածներին. մարդու ձեռքի շինվածք չէ սա:
 Ահավասիկ՝ ես կզինվեմ: Բայց վախենում եմ ես սաստիկ,

Որ մի գուցե Պատրիկոսի պղնձահար վերքերի մեջ
25 Խոր ներխուժեն ճանճերն հիմա և, ծնելով ներսում որդեր,
Ամբողջովին աղականեն մարմինն հերոս Մենիտյանի,
Քանդի կյանքն է նրա կորած, և նկիւնում է մարմինն արդեն»:

Պատասխանեց նրան Թեդիո արծաթառտ աստվածուհին.
«Քաղցրի՛կ որդյակ, թող այդ հոգսը զուր շտանջի այժմ՝ քո հոգին.
30 Ես կհոգամ, որ ճանճերի վայրագ գնդերը ետ մղվեն,
Որ լալում են բուռն Արեսի ձեռքով զարկված մարդկանց մարմինն:
Թեկուզ աղալես ընկած լինի նա նույնիսկ մի ամբողջ տարի՝
Նրա մարմինը անվնաս և առավել թարմ կմնա:
Իսկ դու, որդի՛ս, ժողով կանչիր արքայական հերոսներին,
35 Եվ վերջ տուր քո քենին ընդդեմ Ագամեմնոն ազգավարի,
Զենքերն հաղիր և զորությամբ լցված՝ ելիր, գնա՛ կռիվ»:

Այդպես ասաց և ներշնչեց նրան կորով արիության,
Եվ ունգերը Պատրիկոսի լցրեց նեկտար ու ամբրոսի,
Որ մարմինը նրա մնա անեղծելի և անվնաս:

Իսկ Ափիլլեան աստվածազոր իսկույն ծովի ափը գնաց.
Գոչեց ահալ և խիստ հուզեց արքայացի դուցազներին:
Նույնիսկ նրանք, որոնք առաջ նավատորմում էին մնում,
Բոլոր պետերը նավերի, ղեկակալները լաստերի,
Եվ ամեն մի համբարապետ, ուսեստաների մատակարար,—
45 Բոլորն շտապ ժողով եկան, երբ երևաց Ափիլլեսը,
Որը վաղուց բացակա էր դաժանագույն պատերազմից:
Եկան հզոր, բայց կաղեկաղ, զույգ ընկերները Արեսի՝
Մարտակորով Տիդևսյանը և Ողիսեան աստվածակերպ.
Եկան՝ հենված նիզակներին, քանդի խոցված էին նրանք:
50 Եկան զրանք և բազմեցին առաջագահ բազմոցներին:
Այնուհետև եկավ արդեն արանց արքան Ագամեմնոն,
Որ տակավին վիրավոր էր. մոլեգնական կռվում նրան
Պղնձալուռ սուր նիզակով զարկեց Կոոլն Անթենորյան:
Իսկ երբ եկան հավաքվեցին այնտեղ բոլոր արքայացիք,
55 Կանգնեց իսկույն ինքն Ափիլլեան արագավազ և խոսքն ասաց.
«Կալ չէ՞ր լինի, ո՞վ Աթրիդես, մեզ երկուսիս, և՛ քեզ, և՛ ինձ,
Եթե այսպես մենք վարվինք այն ժամանակ, երբ հոգեմաշ
Զայրույթով լի, ցավոք սրտի, պառակտվեցինք կույսի համար:
Բող Արթեմիսն այն օր նետով նավերի մոտ զարկեր կույսին,
60 Երբ ճոխ Լեոնեան ավերելով՝ նրան դերի վերցրեցի ես.

- Հայնժամ այնքան արայացիք, որ զայրուցթիա այն օրերին
Ընկան ձեռքով ոսոխներն, չէին կրծի հողն ատամով:
Մինչ այդ բանը օգուտ տվեց տրովադացոյ ու Հեկտորին,
եւ յարայանք, կարծեմ, երկար պիտ հիշեն մեր թշնամանքը:
- 65 Սակայն թողնենք դառն անցյալը, թեպետ ցավ է դա մեր սրտին,
եւ յառհանջով անհրաժեշտի դստենք ողին մեր ակամա:
Արդ՝ ես կտրուկ վերջ եմ տալիս իմ զայրուցթին... Վայել չէ ինձ
Համառորեն հավերժ մնալ քինախնդիր: Իսկ դու, արքա՛,
Հրամայիր, որ վարսադեղ արայացիք զինվին շատով,
- 70 մը թշնամու դեմը ելած՝ փորձեմ կրկին — արդյոք նրանք
Մտադի՞ր են դեռ գիշերել նավերի մոտ: Հոռով եմ ես,
Որ նրանցից ամեն մեկը ուրախ սրտով ծնկի կգա,
Որպեսզի այդ ահեղ մարտում չհանդիպի մեր նիզակին»:
- Այդպես ասաց: Ուրախացան սրենքազարդ արայացիք,
75 Որ Պելիսյանն արդեն թողեց իր զայրուցթի ոխն ահալուր,
Իսկ աղգապետն Ադամեմոնն, — թեև մեջտեղ էլ դուրս չեկավ,
Այլ հենց տեղում ոտքի ելած, — այսպես խոսեց և խոսքն ասաց.
«Ո՛վ սիրելի դուքադուհներ դանաշական, ո՛վ Արեսի
Զինակիցներ. պիտ ճառողին ուշիմ լսել և չընդհատել,
80 Քանզի այլ կերպ նույնիսկ հմուտ ճարտասանը դժլար կըզգա.
Ո՛վ կարող է բաղմամբոխի աղմուկի մեջ լսել մի բան.
Կամ թե խոսել. աստ մեծաձայն ճառողն անգամ կխլանա:
Մինչ ուղում եմ բացատրվել ես Պելիսյան հերոսի հետ:
Աքայացի՛ք, լսեք բոլորդ և հասկացեք դուք իմ խոսքը.
85 Շատ, շատ անգամ ինձ այդ դժբախտ դործի առթիվ արայացիք
Կշտամբանքի խոսք են ասել: Սակայն ես չեմ մեղավորը.
Ճակատադիրն ու Զեան հզոր և էրինը մթնում քայլող. —
Դրանք այն օրը ժողովում մթադնեցին միտքս քենով,
երբ անիրավ ես խլեցի Աքիլլեսից նրա ընծան:
90 Ես ի՞նչ կարող էի անել, երբ գործում էր աստվածուհին՝
Զեսի դուստր հարգույն Աթեն, որ խարդախում է ամեն ինչ:
Նուրբ ու թեթև ոտքեր ունի, սակայն գետնին չի հենվում նա,
Այլ լոկ մարդկանց գլուխների վրայով է նա միշտ շրջում,
Որ վարակի թշնամանքով և կաշկանդի սրան-նրան:
95 Մի ժամանակ փորձանք բերեց նա նույնիսկ Զես աստծո գլխին,
Որն, ասում են, գերագույնն է աստվածների և մարդկանց մեջ:
Հերան, — թեպետ կինն է նրա, — նրան խաբել էր նենգաբար,
Իսկ Ալքմենեն այն օրն Թեբե ամրապարիսպ քաղաքի մեջ
Պետք է ծներ Հերակլեսի երկնաշնորհ զորությունը:

- 100 Եւ մեծապանծ Զեւը այնժամ հայտնեց բոլոր աստվածներին.
«Արդ՝ լսեցեք ինձ բռնորդ, ո՛վ աստվածներ և դիցուհիք.
Ասեմ ձեզ այն, որ զրդում է սիրտն իմ կրծքում, այսօր պիտի
Աշխարհ բերի ծննդաբար երկունքի տերը՝ Իլիթեն՝
Մեծ մի մարդու, որն հարեան երկրներին տեր կդառնա,
105 Որպես սերունդ իմ արյունից առաջ եկած մեծ քաջերի»:
Պատասխանեց նրան Հերան գերամեծար և նենգամիտ.
«Խաբո՛ւմ ես, Զե՛ս: Այդ բանը դու, դիտեմ, երբեք չես կատարի:
Ուստի երգվիր, օլիմպացի՛, աստ երդումովն ամենամեծ,
Որ հարեան երկիրներին տեր և իշխող պիտ լինի նա՛,
110 Ով որ այսօր լույս աշխարհ դա մահականացու կհոջ ոտքից
Որպես սերունդ քո արյունի, քեզնից սերված մեծ քաջերի»:

- Այդպես ասաց: Զեւը սակայն նենգութունն այդ շհասկացավ,
Այլ երդումով երգվեց ահեղ, թեպետ հետո զղջաց աստտիկ:
Մինչ սլացավ Հերան բարձր գազաթներից Օլիմպոսի,
115 Հասավ Սրգոսն արքայական: Նա նախապես գիտեր արդեն
Պերսեուսյան վեհ թագավոր Սեթենելի կնոջն հզոր,
Որն հղի էր յոթ ամսական իր զավակով սիրակարոտ:
Եւ վաղաժամ Հերան աշխարհ բերեց դրան, իսկ երկունքը
Ալքամենի՝ հետաձգեց, խանգարելով Իլիթին:
120 Ապա Զեւին Կրոնոսյան խարդախ Հերան այսպես ասաց.
«Զե՛ս շանթարձակ, հա՛յր, քո սրտին մի խոսք պիտի ես ներշնչեմ.
Ծնվեց հերոս մի ազնվադույն, որ պիտ իշխի արգիւլացոց.
Քո ցեղից է նա՛ Պերսեուսյան Սեթենելի էլլրիսթ որդին,
Եւ Արգոսում լինելու է արժանափառ նա թագավոր»:

- 125 Այդպես ասաց: Զեւ-զգոնի սրտին տիրեց վիշտն ահավոր,
Ցասկոտ բռնեց նա վարսագեղ զլուխն Աթեն աստվածուհու.
Երգվեց երգամբ նա մեծադույն, որ էլ երբեք ոճիր Աթեն,—
Միշտ ամենքին մեղքի ճամփին խելքից հանող ու կուրացնող,—
Զի՛ բարձրանա ոչ Օլիմպոս, ոչ էլ երկինքը աստղազարդ:

- 130 Ասաց, ձեռքով ցնցեց նրան և աստղավառ խոր երկնքից
Նետեց ուժգին: Ոճիրն ընկավ գործերի մեջ դժբախտ մարդկանց:
Վշտացավ Զեւն՝ իր սիրելի մեծ զավակին միշտ տեսնելով
էրիսթեւի ժանտ լծի տակ քաջություններ կատարելու:
Ահավասիկ այդպե՛ս և ես. երբ Հեկտորը կորդակաձոճ
135 Նավերի մոտ կոտորում էր զավակներին աքայացոց,
Զէի կարող ես մոռանալ ինձ կուրացնող շար Աթին:

- Իսկ այժմ իբրև մի մեղապարտ, որի խելքը Զեան էր շորթել,
 Ես ուզում եմ մեղքս քաղել և բազմարժեք փրկանք տալ քեզ:
 Կովի կանգնիր դու, ռ'՝վ հերոս, և բորբոքիր զորքի ոգին:
- 140 Իսկ ես պատրաստ եմ պարզեցնել այն ամենը, որ դեռ երեկ
 քեզ խոստացավ քո վրանում Ողիսեսը աստվածակերպ:
 Եթե կուզես, քիչ սպասիր, — թեպետ տենչում ես դու կռիւ,—
 Մարդիկ նաւից դուրս կհանեն և կրերեն ընծաներն այդ,
 Եւ կտեսնես, թե ի՛նչ եմ քեզ տալիս հիմա սիրահոժար»:
- 145 Պատասխանեց իսկույն նրան Աքիլլեսը արագովաղ.
 «Ո՛վ մեծափառ դու Աթրիդես, Ագամեմնոն արանց արքա,
 Կուզես արդյոք առն ընծաներ, ինչպես պատշաճ է դա քաջին,
 Բե՛հ չես ուզի, քո գործն է դա: Իսկ այժմ հոգանք կովի մասին.
 Հարկավոր է սին մտքերով ժամանակը իդուր վատնել,
- 150 Կամ դանդաղել զուր, անտեղի, երբ մեծ գործն է դեռ անկատար:
 Բո՛ղ որ տեսնեն Աքիլլեսին կրկին շարքում առաջաւոր
 Եւ տրովացոց խիտ զնդերը պղինձ տեգով խորտակելիս,
 Բո՛ղ բորբոքվեն մարտի տենչով բոլորն ընդդէմ մեր թշնամու»:
- Բայց առարկեց իսկույն նրան Ողիսեսը ամենազեռ.
 155 «Ո՛վ Աքիլլես աստվածազարմ, թեպետ և քաջ ես հաղթապանծ,
 Աքայացոց քաղցած փրորով դու մի դրդիր դեպի Իլիոն՝
 Տրովադացոց դեմ կռուելու, քանզի չե՞ որ մարտն ահաւոր
 Լինելու է երկարատև, երբ զնդերը զարկվին միմյանց,
 Եւ երբ աստված երկու կողմին էլ հաւասար ուժ ներշնչի:
- 160 Այլ պատվեր տուր քայացոց, որ ծովաչու նավերի մոտ
 Ճաշ վայելեն, նաև դինի, որ ստանան ուժ և կորով:
 Մարդ չի կարող ամբողջ օրը, մինչ մայրամուտը արևի,
 Անդու կռվել թշնամու դեմ առանց կերի և սովաբեկ:
 Բեկուղ լինի նա քաջազոր, մարտի տենչով ոգեշնչված,
- 165 Կծանրանան անդամները, քաղցն ու ծարավը կտանջեն:
 Արդ, Աքիլլես՝ս, զորքն արձակիր, հրամայիր ճաշ պատրաստել,
 Իսկ մինչև այդ՝ արանց արքա Ագամեմնոնն իշխանադոր
 Բող բերել տա քաջերի դեմ, այս ատյանում, ընծաներն իր,
 Որ քայանք աչքով տեսնեն, և դու ինքդ էլ հոգով խնդաս:
- 170 Թող մեր առաջ, արդիվանց մեջ, նա քեզ երգվի, որ աղջըկա
 Անկողինը դեռ չի մտել և նրա հետ չի միացել,—
 Ինչպես օրենք է այդ, արքա՛, տղամարդկանց ու կանանց մեջ,—
 Որ մեղմանա սիրտդ այնժամ, որ հաշտ լինես և բարեհաճ:
 Իսկ վերջը պերճ մի խնջույքով թող հարգի քեզ իր վրանում,

175 Որ հատուցում ստանաա դու իրավացի և վայելուչ:
 Իսկ դու, Աթրի՛դ, այնուհետև մարդկանց առջև արդարամիտ
 Կճանաչվեա: Եվ ամոթ չէ, երբ հաշտվում է թագավորը
 Այն մարդու հետ, որի հանգեալ մեղավորը ինքն է իրոք»:

Այնժամ նրան պատասխանեց Ագամեմնոն արանց արքան.
 180 «Քո խոսքերը, Լայերթածի՛ն, ես լսեցի ուրախասիրտ.
 Ճիշտ դատեցիր դու ամեն բան,— արդարապես ու ճշմարիտ:
 Պատրաստ եմ ես երդվել իսկույն, ինչպես դրդում է իմ հոգին,
 Եվ, քա՛վ լիցի, աստծու առաջ չեմ կարող ես տալ սուտ երդում.
 Բող սպասի Աքիլլեսը,— թեև տենչում է նա կռիվ,—
 185 Սպասեցեք աստ նաև դուք, մինչև որ դան իմ վրանից
 Ընծաները, և զոհերով սուրբ երդումը մենք հաստատենք:
 Քեզ եմ հանձնում, ո՛վ Ողիսևս, որ կատարես դու գործը այս:
 Զոկիր զորքից աքայական ժիր ու ազնիվ պատանիներ
 Եվ իմ նավից բեր շուտափուլյթ ընծաներն այն, որ մենք երեկ
 190 Խոստացանք տալ Աքիլլեսին. վերցրու և բեր նաև կանանց:
 Իսկ դու, Բալթի՛ր, աքայական լայն բանակում գաիր մի կինձ,
 Որ պատրաստես վայելուչ զոհ Զևս-զդոնին ու Արևին:

Պատասխանեց նրան կրկին Աքիլլեսը արագավազ.
 «Ո՛վ Աթրիդես, վսեմափառ Ագամեմնոն արանց արքա՛,
 195 Լավ կլինի, եթե հետո, այլ ժամանակ մենք այդ հոգանք,
 Երբ ընդհատվի, կամ դադարի պատերազմն այս արյունալի,
 Երբ զայրույթն ու մարտի տենչը էլ իմ հոգին չեն տոչորի:
 Տապալված են մեծ քաջերը, որոնց այստեղ հաղթահարեց
 Պերիամոսի Հեկտոր որդին, որին Զևսը փառք պարգևեց:
 200 Մի՛թե պետք է մեզ ճաշկերույթ. ոչ, այլ խորհուրդ կա իմ սրտում.
 Պետք է, կարծեմ, աքայացոց իսկույն մղել դեպի կռիվ,—
 Բեկուղ ծարավ և անոթի,— իսկ արևի մայրամուտին
 Սարքիլ ընթրիք, երբ կորանքի վրեժն արդեն լուծված լինի:
 Իսկ մինչև այդ, ո՛հ, քա՛վ լիցի, ո՛չ մի խմիչք, և ուտելիք
 205 Կուլ չի գնա իմ կոկորդից՝ դեմ-հանդիման իմ ընկերոջ,
 Որն ընկած է վրանիս մեջ, սուր պղնձով պատառոտված,
 Դեմքը դեպի դրսև ուղղված,— որին ողբում են ընկերներն:
 Խնջո՞ւյք չէ, որ տենչում եմ ես, այլ ահավոր ճակատամարտ,
 Նախճիր, արյուն, դառն հառաչանքը կոտորվող մեր թշնամուս:

210 Պատասխանեց հայնժամ նրան Ողիսևսը ամենագետ.
 «Ո՛վ Աքիլլես Պելլասածին, ո՛վ աքայանց գերագույն քաջ,

- Դու ինձանից զերազոր ես, տիգամարտի մեջ գերազանց,
Սաւլայն խելքի մեջ, թերեւս, ես գերազանց եմ քեզանից,
Քանզի մեծ եմ ես տարիքով ու ավելի մեծ փորձ ունեմ:
- 215 Արդ՝ այժմ հոգիւք թող հանդուրժի, և ընդունիր դու կարծիքն իմ.
Մարդու սիրտը մարտակոչում նախճիրով շուտ է հագնուում,
Երբ պղինձն է գետնին ցանում կյանքի հասկերը բազմաբյուր,
Սաւլայն հունձն է լինում նվազ, երբ կշեռքն է թեքում Զեւը,
Ոյ մարդկային կռիւների անօրինոզն է մշտական:
- 220 Թող չողբան արայացիք մեռյալներին որովայնով:
Խորտակվում են նրանք անվերջ, միշտ, հանապա՛ղ ու բազմապէս.
Ո՛վ կարող է դեթ շունչ քաշել հեծեծանքից բյուր բյուրերի:
Պետք է թաղել անշուշտ նրան, ո՛վ ավանդեց արդեն հոգին,
Բայց անասան պետք է մնալ՝ ողբ անելով միայն մեկ օր:
- 225 Սաւլայն նրանց, ուրբեր կռւից անվնաս են ու կենդանի,
Պետք է հիշել միշտ անմոռաց և կաղզուրել կերտւածով,
Որ նրանք միշտ, ոտից դուռի պղինձ հագած, թշնամու գեմ
Կռվեն խիղախ և աննկուն: Ուստի զորքից թող ոչ մի մարդ
Չդանդաղի՝ սպասելով աչլ պատվերի ու խրատի:
- 230 Ահա միակ հրրամանը. վա՛տ կլինի նրա համար,
Ով որ մնա նավերի մոտ: Ո՛չ, կշարժվենք մենք միասին
Դեպ ձիավար տրովադացիք, բորբոքելով մարտն ահաւոր»:

- Ասաց, վերցրեց իր հետ Նեպթոր մեծափառի զաւակներին,
Եւ Փիլեսայն քաջ Մեղեփին, Մերիոնին և Թովասին,
- 235 Ապա նաև Մելանիպին, Կրեոնցան Լիկոմեդին:
Եւ գնացին գետի վրանն Ագամեմոնոն Աթրիդեսի:
Կատարեցին գործը շուտով, ինչպէս արդեն պատվիրված էր.
Անդ վրանից դուրս բերեցին խոստացած յոթ եռոտանին,
Տասներկու ձի, երկու տասնյակ կոնք և լազան շողշողենի,
240 Դուրս հանեցին անբիծ կանանց՝ ձեռագործում քաջահմուտ,—
Թվով յոթ կին, ութերորդը Բերիդուհին էր Երմիոնուհի:
Ողիսեալ, առաջ ընկած, բերեց ոսկին տասը տաղանդ,
Իսկ հետեւից գալիս էին պատանիներն ընծայակիր:
Երբ ամեն ինչ տալան բերվեց, ոտքի կանգնեց Աթրիդեսը,
245 Իսկ Թալթիբոսը մեծածայն, իբրև բանբեր աստվածակերպ,
Ձեռքին բռնած գեր վարազը, կանգնեց գեմը աղագալետի:
Եւ Աթրիդեսն այնուհետև քաշեց ձեռքով դաշույնը սուր,
Որ մշտապէս կախված ունէր իր սուսերի պատշանին կից,
Կտրեց իսկույն կինճի ստեղծ ու, իր ձեռքերը կարկառած,
250 Այս ջերմեռանդ աղոթքն ուղղեց Զեւ-զգոնին: Շուրջն արայանք,

Լուիկ նստած, լսում էին աղերս անող Թագավորին:
 Եւ նայելով նա երկնքին՝ այսպես ասաց, աղոթելով.
 «Նախ թող վկա լինի Զիսը՝ վեհագույնը աստվածներից,
 Երկիրն, Արեն, Էրինները, որոնք ասլուում են երկրի տակ
 255 Եւ պատժում են երգըմնազանց, ստող մարդկանց. վկա՛ են արդ,
 Որ ես երբեք ձեռք չեմ տվել այս աղջրկան Բերիզուհի,
 Նրա մահիճը չեմ մտել և ոչ մի կերպ չեմ բռնացել,
 Այլ ասլուել է իմ հարկի տակ նա անբասիր և ինձ անմերձ:
 Եթե սուտ է երդումն իմ այս, թող աստվածները ցալ և հուր
 260 Բափեն զլիսիս, ինչպես պատժում են սուտ երդվող հանցավորին»:

Ասաց այդպես. կտրեց դաժան իր սղինձով վիզը կինճի,
 Իսկ Բալթիրոսն այնուհետև, — պտույտ տալով այդ զոհը սուրբ, —
 Նետեց խորքը ճերմակ ծովի, որ ձըկնակուր լինի այնտեղ:
 Կանգնեց Աքիլլն և մարտատենչ արդվաճոց այսպես ասաց.
 265 «Դո՛ւ ես, Զիս հայր, մեծագո՛ւյնդ, մարդկանց տալիս ժանտ աղետներ.
 Իր կրծքի տակ, իմ հոգու մեջ Ագամեմնոնն իշխանավոր
 Զէ՛ր բորբոքի դայրույթն երբեք և այդ կույսին գեղեցկափայլ
 Նա չէ՛ր կարող բռնի կերպով ու նենգաբար խլել ինձնից:
 Այլ դո՛ւ, Զիս հայր, աքայաճոց մահն ու կորուստը կամեցար:
 270 Այժմ շտապեք ճաշկերույթի, որ սկսենք մարտն արեսյան»:

Ասաց, ժողովը արձակեց: Բոլորն հապճեպ ցրիվ եկան,
 Ամեն մեկը շտապելով դեպի իր խոր նավը գնաց,
 Իսկ ընծաներն հավաքեցին միրմիրոնյանք մեծահոգի,
 Տարան դեպի խորունկ նավերն աստվածակերպ Աքիլլեսի,
 275 Եւ պահեցին վրանի մեջ: Կանանց շարքով նստել տվին.
 Իսկ ձիերին ծառաները դեպ երամակը քշեցին:
 Բերիզուհին, որ նման էր ոսկեպսակ Ափրոդիսին,
 Երբ որ տեսավ Պատրոկլոսին սուր սղինձով պատառոտված,
 Փարվեց նրան, ճիշ արձակեց և սկսեց երկու ձեռքով
 280 Թակել կուրծքը, նրբին վիզը և իր դեմքը գեղեցկատես.
 Այդպես, ասես մի դիցուհի, ողբ հնչեց նա կալանալիր.
 «Ո՛հ, Պատրոկլո՛ս, ինձ՝ դժբախտիս և իմ սրտին դու սիրելի.
 Հեռանալով այս վրանից, ես կենդանի թողեցի քեզ,
 Այժմ, ետ եկած, գտնում եմ քեզ արդեն մեռած, ո՛վ աղագավար:
 285 Ա՛խ, ինձ անվերջ տոչորում են վշտերն՝ իրար հետեւելով.
 Ես ամուսնուս, որի հետ ինձ պսակեցին հայր ու մայրս,
 Քաղաքի մոտ աչքով տեսա սուր սղինձով պատառոտված,
 Նաև երեք իմ սիրելի ու հարազատ եղբայրներին

290 Տեսա, ավա՞ղ, նուշնպես մատնված դաժան մահվան սև օրհասին.
 Դու իմ արցունքն ամոքեցիր, երբ Աքիլլեսն աստվածակերպ
 իմ ամուսնուն սրի քաշեց և ավերեց վեհ Մինեսի
 Քաղաքն հարուստ: Սփոփելով, ինձ խոստացար, որ կկարգես
 Աքիլլեսին ինձ ամուսին և կտանես ինձ Ֆրթիաս
 Եվ հարսանյաց խնջույքը ճոխ Միրմիդոնում կկատարես:
 305 Ո՛հ, սիրելի՛ս, մեռար և դու, ուստի հավետ քեզ կոչրամ»:

Այդպես ողբաց հեծեժադին: Ողբում էին Պատրոկլոսին
 Եվ այլ կանայք, բայց առերես, զի իրենց ցավն էին լալիս:
 Աքիլլեսի շուրջն հավաքված ծերունիներն աքայացի
 Աղերեսցին նստել ճաշի, բայց նա մերժեց արտասվելով.
 300 «Ա՛խ, ինձ լսեք, սիրելինե՛ր, եթե խոսքս հարգում եք դուք.
 Զուր մի՛ ստիպեք, որ վայելեմ ես կերակուր և կամ խմիչք.
 Անհուն վիշտն է պատել հոգիս, սիրալու տխուր է, դառնավեր,
 Կերուխոսին ձեռք չեմ տա ես, մինչ արեւ մայր չմտնի»:

Այդպես ասաց և արձակեց արքաներին իր վրանից:
 305 Բայց մնացին Աթրիդեսներն ու Ոգիսևան աստվածակերպ,
 Իդոմենը, ծերուկ Նեսթորն ու ծեր Ֆենիքսը ձիավար,
 Որ ամոքեն նրան մի կերպ: Սիրտն էր նրա անմխիթար,
 Քանի այդպես դեռ չէր նետվել կովի երախը արյունոտ:
 Հիշում էր մերթ նա իր անցյալն և կրկնում հեկեկալով.
 310 «Ա՛խ, սիրելի, դժբա՛խտ ընկեր, դու քո ձեռքով վրանիս մեջ
 Ինձ կերակուր էիր տալիս երբեմն համեղ և ընտրովի,
 Միշտ հոգատար և ճշտապահ, երբ քաջարի աքայացիք
 Կռվում էին տրոյականց դեմ ժանտ ճակատում՝ արտասրահել,
 Իսկ, արդ, պառկած ես վիրապատ, մինչդեռ սիրտն իմ դառնակակիժ
 315 Մերժում է ճոխ կերուխոսմը, տառապելով լուկ քեզ համար:
 Ա՛խ, չէր կարող ինձ խորտակել երբեք ոչ մի դառնալի վիշտ.
 Նուշնխկ եթե ես լսեի ծեր ու դժբախտ իմ հոր բոթը:
 Նա, որդեգո՛ւրկ, դառն արցունք է թափում գուցե Ֆրթիասում,
 Իսկ ես օտար այտ աշխարհում, հանուն ահեղ Հեղինեի,
 320 Մարտ եմ մղում տրոյացոց դեմ. նուշնխկ եթե ես լսեի
 Սկիրոսում սնվող սիրած իմ դավալի մահն ահավոր,
 Ո՛հ, եթե կա և աղբում է Նեոպտոլեմն աստվածակերպ:
 Մինչդեռ առաջ սիրտն իմ, ավա՞ղ, փայլալուծ էր պայծառ մի հույս,
 Որ եթե ես մեռնեմ աչստեղ՝ օտար երկրում տրոյադական,
 325 Հեռու չքնաղ և ձիաշատ իմ Արգոսից, իսկ դու դառնաս
 Դեպ Ֆրթիաս, կարծում էի, որ սև նավովն արագընթաց

Սկիրոսից տուն կտանես որդուս և անդ ցուցց սիրտի տաս
 Հողերը մեր, ստրուկներին, և տունը մեր բարձրակտուր:
 Քանզի Պելիսն հիմա, կարծեմ, վախճանված է, կամ հազիվհազ,—
 330 Դառնակսկիժ ծերության տակ մեջքը կրած,— կենդանության
 վերջին կայծն է սպհում իր մեջ, աչքը ճամփին սպասելով
 իմ դոշության տխուր բոթին, թե ե՞րբ կգա դուշոն իմ մահվան»:

Այդպես ասաց հեկեկալով: Հեծեծացին քաջերն էլ մեծ,
 եվ վերհիշեց ամեն մեկը քաղցրութուններն հայրենի տան:
 335 Նայեց նրանց ողբ ու կոծին Կրոնոսյանն ու կարեկցեց,
 եվ, դառնալով Աթենասին, այս խոսքն ասաց նա թևավոր.
 «Մի՞թե, դո՛ւստր իմ, ձեռք ես քաշել դու հերոսից քաջակոթով,
 Կամ մի՞թե քո սիրտն այլեքս չի խնամում Աքիլլեսին:
 Ահավասիկ, իր բարձրակայմ նավի առջև նստած այնտեղ,
 340 Կախանալիր ողբում է նա սիրակարոս ընկերոջն իր:
 Տե՛ս, ճաշում են անդ մշուսները, մինչդեռ խաղառ քաղցած է նա:
 Գնա շոտով, նեկտարն անմահ և ամբրոսին անուշաբույր
 Ցողիր, ցանիր նրա կրծքին, որ նա քաղցից չթուլանա»:

Ասաց, զրդեց Աթենասին, որն ինքն էս նույն իղձն ուներ:
 345 Եվ նա թռավ խոր երկնքից, օդի միջովն արագ սահեց,
 Ինչպես բազեն թևատարած ու սրածայն: Աքայացիք
 Ճամբարի մեջ արդեն հապճեպ ղինվում էին՝ համախմբված:
 Աստվածուհին այնտեղ սրտին Աքիլլեսի ցողեց նեկտար
 եվ ամբրոսի, որ ծնկները չթուլանան մարտակալում:
 350 Ինքն էլ դնաց ամրակառույց ապարանքը իր ծնող հոր:
 Մինչ աքայանք կոր նավերից արշավեցին դեպի կռիվ:
 Ինչպես Զևսյան ձյունի անթիվ փաթիլներն են թռչում արագ,
 եթե աքայա Բորեսսի անհադ շնչից անդու հուզված,
 Այդպես դաշտով՝ աքայական խոր նավերից դուրս թափվեցին
 355 Բյուր-բյուրավոր ճաճանչափայլ սաղավարտներ ու վահաններ
 եվ ամրապատ սիրիկ դրահներ ու հացենի սուր նիզակներ:
 Պղնձավառ, փայլենաղարդ շողքը ցուաց, հասավ երկինք:
 Ժպտաց երկիրն ու քաջերի ոտքերի տակ թունդ գլրդաց
 Ափը ծովի: Զենքերն հագավ և Աքիլլեսն աստվածաղոր:
 360 Մինչ կրճատում էին նրա առամները, աչքերը վառ
 Փայլում էին ինչպես կայծակ, թեպետ և սիրտն էր վշտաբեկ:
 Այդպես ահա, նա, բորբոքված ժանտ զալույթով տրովյանց դեմ,
 Հագավ վենքերն աստվածադուռ,— կերտվածքն անմահ Հեփեստոսի:
 Նախ նա վերցրեց արծաթակուռ, ճարմանդներով սերճ ամրացած

- 365 Շողշողենի սոնապահներն ու ամրացրեց իր ստներին,
Ապա ծածկեց իր հազը կրծքին պատենազարդ լանջապանակ,
Ուսին պցեց փայլուն սուսերն արծաթագամ, պղնձակերտ,
Եվ, վերջապես, վերցրեց վահանն իր վիթխարի և հազթափայլ,
Որն իր լույսը, լուսնյակի պես, սփռեց հեռուն և ամենուր.
- 370 Ինչպես ծովի նավորներին հեռվից շողում է լույս-կրակ,
Որ վառվում է լեռան լանջին, մի հեռավոր խրճիթի մեջ.
Մինչդեռ նրանց, լուղորդներին, հեռու սիրած ընկերներին,
Փոթորիկն է քշում գետի ծովի խորքերը ձկնավիտ,
Այդպես դուռացուն Աքիլլեսի հրաշակերտ աչք վահանի
- 375 Փայլատակիչ ու վառ լույսը շողշողում էր մինչև երկինք:
Վերցրեց ապա, ծածկեց զլսին սաղավարտը իր գերհրաշ:
Աստղի նման փայլենազարդ.— շողաց կորզակն աչք ձխաբաշ.
Ոսկի փնջերն էին ծփում, որ փնջել էր Հեփեստոսը
Գարդմանակի շուրջն համասփյուռ: Զենքն էր փորձում Աքիլլեսը.
- 380 Արդյոք հարմա՞ր են իր համար, հեշտ կշարժվե՞ն անդամներն իր:
Այդ վենքն, ինչպես թռչունի թև, վե՞ր բարձրացրեց ազգավարին:
Վերջը վերցրեց նա վրանից իր հոր նիզակը հացենի,
Խիստ ամրապինդ և ծանրագին, որը շարժել իսկ չէր կարող
Եվ՝ ոչ մի քաջ աքայացի: Աքիլլեսն էր միայն շարժում
- 385 Այդ հացենին, որ կարել էր Քրուոնն ինքը Պելիոնում՝
Իբրև նվեր քաջ Պելիսին և իբրև մահ հերոսներին:
Ավտոմեդոնն ու Ալկիմոսն այնժամ ձիերն էին լծում.
Արդ՝ լծեցին, կապկպեցին գեղեցկափայլ սամետիններ,
Ու ձիերին պինդ սանձեցին շքեղ սանձով, երասանով.
- 390 Երասանակը ձգելով՝ պինդ կապեցին շքեղ կառքին:
Իսկ բազմեռանդն Ավտոմեդոն,— ձեռին մարտիկը վայելուչ,—
Ճարպիկ թռավ կառքի վրա. թռա՞վ, կանգնեց և Աքիլլեսն՝
Կռվին պատրաստ, սպառազեն, փայլուն, ինչպես Հիպերիոնը,
Եվ, դառնալով իր հայրական ժիր ձիերին, խոսեց հուժկո՞ւ.
- 395 «Ո՞վ Քսանթոս և Բալիոս, ծնված անմահ Պոդարգեսից,
Հիմա այլ կերպ թուցրեք-տարեք կառագնաց ձեր տիրոջը
Դեպ դանաջանց զորքը կռվող: Իսկ երբ ռազմից դուք հագնաք,
Նրա՛ն, ինչպես Պատրոկլոսին, դուք չթողնեք մարտումն ընկած»:

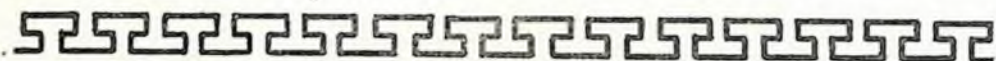
- Ասաց: Հանկարծ լծի տակից արագավազ Քսանթոս ձին,
400 Իր դուխը կախ գցելով, և իր բաշը պերճ անուրից
Դուրս հանելով մինչև գետին,— խոսեց ինչպես մի խոսունակ.
Նրան խոսում դարձրեց Հերա լուսաթևիկ աստվածուհին.
«Այժմ, Աքիլլես, քեզ կազատենք, դուրս հանելով ռազմի դաշտից,

- Մոտ է, սակայն, օրըդ վերջին: Բայց մենք բնավ մեղավոր չենք,
 405 Մեղավոր են լոկ աստվածն ու ճակատագիրն ամենազոր:
 Եվ հիրավի մեր ծուլության հետևանքը չէր խկապես,
 Որ շորթեցին տրովադացիք Պատրոկլեսի զենքն ուսերից,
 Այլ վեհ աստվածն այդ կատարեց՝ որդին կեթով վարսագեղի:
 Ես տապալեց նրան կռվում, շնորհելով փառքն Հեկտորին:
 410 Իսկ մենք կարող ենք սլանալ, ինչպես սահուն Զևդիուտի շունչն,
 Որից արագ շկա ոչինչ, սակայն քեզ էլ է վիճակված
 Պարտվել ձեռքով հաղթ աստծու և երկնածին մի մարտիկի»:

- Այդ ասելիս, երինները շուտ կարեցին ձայնը ձիու,
 Մինչ Աքիլլեան արագավազ նրան ցատկոտ պատասխանեց.
 415 «Ի՞նչ ես դու ինձ մահ գուշակում, ով Քսանթոս, վայել չէ քեզ:
 Ինքս էլ դիտեմ՝ վիճակված է ինձ մահանալ այստեղ, հեռու՝
 Ծնող մորից և իմ հորից: Բայց ես կովից չեմ հեռանա,
 Մինչ տրովացիք չհաղենան արյունալի պատերազմից»:

Ասաց, գոռաց և թունդ քշեց միասմբակ ձիերն արագ:

ԵՐԳ՝ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ

ԱՍՏՎԱԾԱՄԱՐՏ

- Ահա այդպէս, կորակտուց նավերի մօտ, աքայացիք
Զինվում էին քո շուրջն այնժամ, ռազմից անհադ ո՛վ Պելիսյան,
Իսկ մյուս կողմից դաշտավայրը բռնել էին տրուվադացիք:
Մինչ Բեմիսին պատվիրեց Զեան, որ ժողովի կանչի շուտով
5 Բազմաբլուր Օլիմպոսի դադաթներից աստվածներին:
Գնաց, կանչեց, որ բոլորը դան անհապաղ տունը Զեաի:
Եկան բոլորն, Գեաերն անգամ, բացի միայն Օվկիանոսից:
Եկել էին Դրիադները, որ ասլրում են անտառներում,
Նյումփաները ակունքների, ծաղկափթիթ լայն դաշտերի:
10 Եկան բոլորն ու բազմեցին ամպահավաք Զեաի տանը,
Կոկ սրահում, որ կերտել էր Զեաի համար կաղն Հեփեստոս՝
Ճարտար մտքով իր մեծագործ, իբրև կերտվածք քաջահանճար:
Հավաքվեցին տանը Զեաի: Եվ Բեմիսի հրամանին
Չընդդիմացավ Պոսիդոնն իսկ. ծովի խորքից դուրս ելնելով՝
15 Եկավ բազմեց նա մեջտեղում ու կամքն հարցրեց Զեա-վզոնի.
«Ի՞նչ կա. ժողո՞ւնն ես դոմարել աստվածների, ո՞վ շանթարձակ,
Խորհո՞ւրդ ունես աքայացոց և տրուվացոց կովի մասին.
Նրանց միջև կբորբոքվի հիմա ահեղ ճակատամարտ»:

- Ամպահավաք Զեաը այնժամ պատասխանեց և խոսքն ասաց.
20 «Երկրասասա՛ն, ճիշտ իմացար միտքըս, որ կա իմ կրծքի տակ:
Կանչել եմ ձեզ, քանզի կորչող մարդկանց հողասով եմ մտատանջ:
Բայց կմնամ Օլիմպոսի դադաթին ես այսպիս բազմած
Եվ կգիտեմ հոգեզվարճ իմ հայացքով: Իսկ դուք հիմա

25 Շուտ գնացե՛ք, հասե՛ք այնտեղ աքայացոց ու տրովացոց
 եւ օգնեցեք երկու կողմին՝ ինչպես կուզեք, ըստ ձեր կամքի:
 Երբ Աքիլլը դուրս գա կալի տրովացոց դեմ նուշխիսկ մենակ,
 Արագաւաղ Պելիսյանին նրանք երկար չեն դիմանա.
 Եւ առաջ էլ դողում էին նրանք նրան նկատելիս,
 Իսկ հիմա, երբ իր ընկերոջ համար վառվում է զայրույթից,
 30 Վախենում եմ, բախտին ընդդեմ, պարիսպներն իսկ գուցե քանդի»:

Այդպես ասաց Կրոնոսյանն ու բորբոքեց մարտը դաժան:
 Եւ երկպառակ աստվածները շտապեցին դեպի ճակատ.
 Դեպ աքայանց նավերն անցան Հերան, Պալլասն, Աթինասը,
 Պոսիդոնը երկրասասան և Հերմեսը բարեմատույց,
 35 Որի հողին լի է վսեմ, իմաստալի խորհուրդներով,
 Եւ նրանց հետ՝ Հեփեստոսը կտրովագույն և կրկնակաղ,
 Որը, սակայն, իր սրունքները շարժում էր դժվարությամբ:
 Տրովագացոց կողմը անցան Լիորգակաճոճն Արես, Լեթովն,
 Քրեսանթոսը, և Ֆոյբոսը, որ չի խուզում մաղերը յուր,
 40 Ափրոդիտը սիրաժալիտ և Արթեմիսը նետաձիգ:

Երբ աստվածները դեռ մարդկանց չէին հասել, աքայացիք
 Խորխտ էին, քանդի արդեն Աքիլլեսն էր հանդես եկել,
 Որը մինչ այդ արդեն վաղուց բացակա էր պատերազմից:
 Իսկ տրովացոց սրտերի մեջ իսկույն սարսուռ և դող ընկավ,
 45 Երբ, ահարեկ, տեսան հանկարծ Աքիլլեսին արագաւաղ,
 Մարդակոտոր Արեսի պես սպառնալեն, փալլակնացաւ:
 Երբ զորքերին մոտեցան անդ անմահները՝ օլիմպացի՝
 Գուռ Թշնամանքն հուզեց մարտը: Ահեղ գուռաց Աթենասը.
 Մերթ կանգնում էր փոսի եզրին՝ պատենշի մոտ աքայական,
 50 Մերթ բազմագոյ ծովի ափին, և հնչում էր կոչը մարտի:
 Իսկ մյուս կողմից գուռաց Արեսն՝ ահեղ ու սև փոթորկի պես.
 Նա տրովացոց հորդորում էր մերթ Իլիոնի բարձունքներից,
 Մերթ Սիմեիս գետի ափից, մերթ բլուրից Կալլիկոլոն:

Արդ՝ աստվածներն երջանկաւիառ երկու կողմի զորքն հուզեցին
 55 Եւ նյութեցին նրանց միջև զարհուրելի ճակատամարտ:
 Վերուստ հուժկու թնդաց հայրը անմահների, նաև մարդկանց,
 Իսկ ներքեից Պոսիդոնը ցնցեց երկիրն անծայրածիր՝
 Լայնատարած դաշտ ու հովիտ և լեռները բարձրագագաթ,
 Եւ դըղըրդաց իր հիմքերով ահագնակի բլուրակն Իդան,
 60 Նաև նավերն աքայական և քաղաքը տրովագացոց:

65 ել զարհուրեց Հագեսն անգամ՝ խոր դժոխքի թագաւորը:
 Նա ահարեկ ցառկեց դահից և, սիրտը դող, աղաղակեց.
 «Ո՛հ, չարառոխ՝ վերում երկիրն երկրասասան Պոսիդոնը
 ել բաց շանի՞» անմահներն և մարդկանց դեմ կացարաններն
 Իմ մութ, ահեղ, որոնց տեսքից սարսափում են աստվածներն իսկ»:

Թնդաց չորս դին, երբ աստվածներն այնտեղ ելան մարտակովի:
 ել Պոսիդոն արքայի դեմ ելաւ Ֆոյբոսն — Ապոլլոնը՝
 Գեղադանդուր տերը թեթև ու թեւոյր սլաքներով:
 70 Արեսի դեմ կանգնեց խաչտակն աստվածուհի Աթենասը,
 Իսկ Հերայի դեմ նետաձիգ Արթեմիսը ոսկեւաք՝
 Որսի հզօր աստվածուհին, Ապոլլոնի քույրն հարազատ:
 Իսկ Լեթովի դեմ մարտողը Հերմեսն էր հաղթ և բարեգործ.
 Հեփեստոսի դեմ դուրս եկաւ գետն հորձանուտ, որին մարդիկ
 Միշտ անվանել են Սիրմանդեր, իսկ աստվածները՝ Քսանթոս:

75 Այգսկես ահա աստվածները աստվածների դեմ դուրս եկան:
 Իսկ Աքիլլեսը տենչում էր բազմության մեջ կովի ելնել
 Պերիամոսյան Հեկտորի դեմ, քանզի սրտանց փափաղում էր
 Նրա արյամբ հագեցընել ժանտ Արեսին քաջախիզախ:
 Բայց Ապոլլոնը մարտահույզ Պելիսյանի դեմ դրդուեց
 80 Էնիաս քաջին և բորբոքեց նոր զորությամբ նրա հոգին:
 Պերիամոսյան Լիկովոնի կերպարանքով, նրա ձայնով,
 Այգսկես ասաց Անքիլլանին Զեսի դավալ Ապոլլոնը.
 «Ո՛ւր է, Էնիա՛ս, ո՛վ տրուլացի խորհրդական, բո սպառնանքը.
 Թե՞ դու չէիր, որ խնջույքի մեջ խոստացար արքաներին՝
 85 Դուրս գալ կովի մենակ ընդդեմ Պելիսածին Աքիլլեսի»:

Նրան իսկույն առարկելով՝ պատասխանեց հերոսն Էնիաս.
 «Ի՞նչ ես դրդում, Պերիամոսյա՛ն, որ ահամա դուրս գամ կովի
 Ընդդեմ հզոր Աքիլլեսի: Սա առաջին անգամը չէ,
 Որ կանգնած եմ քաջավազիկ Աքիլլի դեմ: Մի ժամանակ
 90 Նա իր տեղով ինձ հալածեց Իգա լեռից, հարձակվելով
 Մեր կովերի վրա հանկարծ. նա կործանեց Լեռնեսը պերճ
 ել Պեղասը: Զե՛սն ինձ փրկեց, շնորհելով իմ Կոսներին
 Մեծ զորություն, ապա թե ոչ այնժամ անշուշտ կսպանվեի
 Զեոքով դշուցազն Աքիլլեսի և Աթենաս աստվածուհու,
 95 Որ միշտ նրա առաջնորդն է և հորդորում էր կոստորել
 Պղնձակուռ տեղ-նիղակով լեկզներին և տրուլացու:
 Զկա մի քաջ, որ հանդգնի կովել ընդդեմ Աքիլլեսի.

Անշուշտ նրան օգնական է աստվածներից մեկնումեկը
100 Եվ վանում է մահը նրա: Տեղն է նրա միշտ անվրեպ,
Վայր չի բնկնում մինչև մարդու մարմնի մեջ խոր չմխրձվի:
Եթե աստված մեզ հավասար էլք տա կովի՝ ինձ չի հաղթի,
Թեկուզ լինի պղնձաձուլ, ինչպես ինքն է միշտ սլարժենում»:

Այնժամ կրկին ասաց նրան Ասողունը Զեաի զավակ.
«Դու էլ, հերո՞ս, այժմ աղոթի՞ր հավերժակաց աստվածներին.
105 Ասում են, թե ծնված ես դու Զեաի դստրիկ Ափրոդիտից,
Մինչդեռ ծնված է Աքիլլը մի հասարակ աստվածուհուց:
Մայրդ Զեաի արյունից է, իսկ նա՝ ծերուկ ծովաբայի:
Ուստի վերցրու պղինձն հզոր, կանգնիր ընդդեմ, և թող հոգիդ
Զվրդովի նրա ունայն սպառնալից և խոսքերից»:

110 Այդպես ասաց, ողբնչեց աղգավարին մեծ դորույթամբ,
Եվ նա, զինված վառ պղինձով, առաջ նետվեց նախահարձակ:
Բայց Հերայից լուսաթևիկ անտես չեղավ Անքիվյանը,
Պրն ամբոխի միջով գիմեց դեպ Աքիլլեան հզորազոր,
Եվ կանչելով աստվածներին՝ խոսեց Հերան լուսաթևիկ.

115 «Դու՛րք, Աթենաս և Պոսիդոն, լա՛վ միտք արեք ձեր սրտի մեջ,
Թե ի՞նչ վախճան պիտ ունենա դորժը այստեղ: Էնիասն, հագած
Փայլուն պղինձ, դուրս է գալիս ահա ընդդեմ Աքիլլեսի:
Նրան Ֆոյրոսն Ասողունն է այդպես ահա քաջալերել:

Արդ՝ սրողներ. կա՛մ նրանից շուտ ետ վանենք Անքիվյանին,
120 Կա՛մ մեղանից մեկը՝ դնա՛ն անդ օգնելու Աքիլլեսին,
Ներշնչելու ուժ և կորով, որ չընկձվի և գիտենա,
Որ վեհագույն աստվածները իրեն սիրում են շափազանց,
Որ չնչին են աստվածներն այն, որոնք իրոք վաղուց ի վեր
Ճիգ են թափում կռիվներում պաշտպանելու տրուվադացոց:

125 Ուստի գիտմամբ մենք բոլորըս Օլիմպոսից կովի իջանք,
Որ տրուվացոց կողմից այսօր նա ոչ մի կերպ չվնասվի:
Սակայն հետո թող նա կրրի այն ամենը, ինչ որ նրան
Բախտն է կյանքի թելեր մանել՝ տակավին իր ծնված օրից:

130 Եթե Աքիլլն այդ շիմանա հենց բերանից աստվածների՝
Պիտի սոսկա, երբ որ կովում աստվածներից մեկն երևա.
Սոսկալի են անմահները, երբ կանգնում են մարդկանց առաջ»:

Պատասխանեց իսկույն նրան Պոսիդոնը երկրասասան.
«Զո՛ւր ես, Հերա՛, անմտաբար դու մոլեգնում, վայե՛լ չէ քեզ.
Զեմ ցանկանում ես գրգռել թշնամանքով աստվածներին,—

- 135 Մեզ և նրանց,— դեպի կռիւ, թեպետ և մենք ուժղնադուչն ենք:
 Լաւ կլինին մարտադաշտից մենք հեռանանք,— գնանք, նստենք
 Մի բարձր տեղ,— թույլ տանք մարդկանց, որ պատերազմն իրենք հոգան:
 Իսկ երբ Արեան կամ Ասլուլոնը ձեռնամուխ լինեն ռազմին
 Ու կաշկանդեն Աքիլլեսին՝ խանդարելով նրան կռվել,
 140 Այն ժամանակ մենք նրանց դեմ կրորբոքենք ճակատամարտ,
 եւ, հուսով եմ, նրանք շուտով, մեր ձեռքերի ուժից պարտւիւծ,
 Պիտի զոջան ու ետ դառնան դեպ Օլիմպոս բազմաբլուր,
 Որ անդ սուղվին հաւերժ անմահ աստվածների կաճառի մեջ»:

- Այդպէս ասաց Սևահերը և դիցուհու առաջն ընկած՝
 145 Տարաւ նրան դեպի դյուցազն Հերակլեսի բլուրակը,
 Որ կառուցել էին Պալլասն — Աթենասը և տրոյապաշտի,
 Որպեսզի քաջը ազատուի ծովը հերձող ժանտ հրեշից,
 Երբ ծովափից այդ վիշապը հարձակւում էր դեպ դաշտաւայր:
 Եւ նստեցին Պոսիդոնը ու աստվածները միաստում՝
 150 Իրենց ուսերն ամեն կողմից ծածկած ամպով մի անթափանց:
 Մինչ բազմեցին մշուս աստվածները բարձունքին Կալլիկոլոն,
 Անդ ձեր շարքը, հզո՛ր Ֆոյբոս, և բո՛ւն Արես քաղաքաջարդ:
 Այդպէս նստած խորհում էին անմահները երկու կողմից,
 Դանդաղելով, չէին ուզում սկսել կռիւը բազմատանջ,
 155 Մինչդեռ վերից Զեւսն էր դրդում նրանց դեպի ճակատամարտ:
 Դաշտը լցվեց զորքով,— մարդկանց և ձիերի հոծ բազմությամբ,—
 Փայլատակեց սլոնիձն այնտեղ, թնդաց երկիրն առաջ շարժւող
 Ամբոխների ոտքերի տակ: Մինչդեռ երկու վեհագուշն քաջ
 Հանդես եկան երկու կողմից՝ լի տենչանքով մարտակովի՝
 160 Անքիլեսի Էնիաս որդին և Աքիլլեսն աստվածազարմ:
 Սպառնալից առաջ քայլեց նախ Էնիասը նախահարձակ,
 Ծոճելով իր կորդակը կռու և իր կրծքի առաջ բռնած
 Վահանը հաստ, հուժկու ձեռքով իր սուր նիզակը շարժելով:
 Ընդդեմ ցատկեց Աքիլլեսը, ինչպէս առյուծն արշունարբու,
 165 Որին ճգնում են սպանել դյուղի մարդիկ որեւէ կերպ.
 Նախ նա քայլում է անվրդավ, արհամարհում է բոլորին,
 Բայց երբ նրան տեղով զարկում է քաջազոր մի պատանի՝
 Փըքլում է նա իսկուշն հեթ, բաց է անում իր երախը,
 Ատամներն են փրփուրի մեջ, կրծքում սիրտն է հեծում ուժղին,
 170 Զորեղ սլոշով թակում է նա իր կողերը և ալզրերը,—
 Ինքը իրեն, զըրգուելով՝ քաջալերում է դեպի մարտ.
 Աչքերը վառ, ցատկում է հաղթ, որ ջախջախի մեկնումեկին
 Կամ կործանվի ինքը՝ հուժկու ամբոխի դեմ մղած կռվում:

- Այդպէս սրտի քենն ու կորովն Արիւնքին մղում էին
 175 Կանգնել ընդդէմ մեծահոգի Էնիասի, իբր ախոյան:
 Եվ երբ նրանք առաջ անցան ու կանգնեցին միմյանց հանդէպ,
 Նախ Արիւնքն արագալուզ դիմեց նրան և խոսքն ասաց.
 «Ինչո՞ւ, Էնիա՛ս, զորքից հեռու, նախահարձակ ելար իմ դեմ,
 Գուցե հողիդ հորգորում է մարտել իմ դեմ արդ այն հուշով,
 180 Որ դու մի օր տրոլադացոց զլխին արքա պիտի դառնաս,
 Իբրև ժառանգ Պերիամոսի: Սակայն, թեկուզ ինձ սպանես,
 Պերիամոսը, անշուշտ, երբեք գուցքն ու փառքն իր չի հանձնի քեզ,
 Քանզի ունի շատ որդիներ,— ծերն առողջ է, խելքը զլխին:
 Կամ գուցե քեզ տրոլադացիք խոստացել են ընտիր հողե՞ր,
 185 Արդաստվոր մի այգեստան և գերընտիր վարելատեղ,
 Միայն թե դու ինձ տապալես. բայց դժվար թե դուրս գա այդ:
 Կարծեմ, մի օր իմ այս տեղով քեզ մասնել եմ ես փախուստի.
 Մոռացե՛լ ես, ինչպէս ես քեզ, խաշների մօտ մենակ տեսա,
 Հալածեցի Իգո լեռից, ինչպէս փախար արագալուզ,
 190 Եվ, փախչելիս, դու նույնիսկ սիրտ չարիք դառնալ ու ետ նայել.
 Այլ հալածված, մտար Լեռնես, որը հետո ես՝ հասնելով,
 Կործանեցի՝ հայր Զևսի և Աթենասի հետ միասին,
 Բազում կանանց գերի առա և զրկեցի ազատ կյանքից:
 Այն ժամանակ քեզ փրկեցին Զևսն և մյուս անմահները,
 195 Իսկ այժմ, կարծեմ, էլ չե՛ն փրկի, ինչպէս ինքրդ դուր հույս ունես:
 Լա՛վ է, լսիր իմ խրատը, դնա՛ — խառնվիր քո զորքերին,
 Էլ մի՛ կանգնիր դու իմ առաջ, ապա թե ոչ վատ կլինի.
 Խենթն է տեսնում աղետն՝ այնժամ, երբ կատարված է նա արդեն»:
- Նրան իսկույն պատասխանեց և խոսքն ասաց դուրսդն Էնիաս.
 200 «Զո՛ւր ես այդպէս, Պելիսածի՛ն, դու հույս տածում, թե ինձ, ինչպէս
 Մի մանուկի, կարող ես դու ահաբեկել սին խոսքերով.
 Ես է՛լ դիտեմ ասել սաստող, կծու խոսքեր, և ծաղր անել:
 Գիտենք միմյանց ծագումը մենք, գիտենք և մեր ծնողներին.
 Նրանց մասին մենք մարդկանցից շատ ենք լսել հին զրույցներ,
 205 Բայց չենք տեսել մենք մեր աչքով, ոչ դու՛ իմոնց, ոչ ես ձերոնց:
 Մինչ ասում են, որ ծնել է քեզ Պելիսը անբասրական,
 Եվ քո մայրն է գեղեցկագէս վառ Բեզիսը ծովակենցաղ.
 Իսկ ես սրտանց պարծենում եմ, որ զավակն եմ վեհ Սնքիզի,
 Եվ իմ մայրն է աստվածուհի Ափրոդիսը գեղեցկագեղ:
 210 Եվ գրանցից մեկն ու մեկը այսօր պիտի ողբա որդուն:
 Գործը մեր մեջ, կարծեմ, ունայն, սին խոսքերով չի վերջանա,
 Քանզի ահեղ մենամարտից ետ չենք դառնա մենք ձեռնունայն:

- Իսկ թե կուզես՝ պատմեմ, որ դու լավ ճանաչես և տոհմը մեր,
 215 Որը վաղուց լավ հայտնի է շատ-շատ մարդկանց մահկանացու.
 Նախ և առաջ ամպահավաք Զևսը ծնեց Դարդանոսին,
 Երբ դեռ չկար Իլիոնը սուրբ. և կառուցեց նա հոյակապ
 Իր Դարդանիան, իբրև քաղաք անթիվ մարդկանց մահկանացու,
 Որոնք ապրում էին բյուրական Իգա լեռան ստորոտում:
 Դարդանոսը ծնեց որդի՝ Երիքթոնիոս թագավորին,
 220 Որ մարդկանց մեջ մահկանացու ամենամեծ հարուստն եղավ.
 Ունեւր նա իր մարդերի մեջ երեք հազար չքնաղ դամբիկ՝
 Հսկարտ իրենց գեղեցկանալ և խաչտացող քուռակներով.
 Բորեսսը արոտի մեջ տափանք զգաց առ դամբիկներն
 Եւ, կապտաբաշ ձիու տեսքով, ծածկեց նրանց. հզիացան
 225 Զամբիկները և ծնեցին տասնեերկու առույզ մարուկ,
 Որոնք, կաշտառ թռչկոտակելով կենսապարգև երկրի վրա,
 Արտերի մեջ սահում էին խիտ հասկերի գազաթներին՝
 Սաւիայն առանց տրորելու, չկոտրելով և ոչ մի հասկ,
 Իսկ լայն ծովում լողում էին ծփուն ալյաց բարձունքներին:
 230 Էրիքթոնիոս թագավորից ծնվեց արքա Տըրովոսը,
 Որը ունեւր երեք կտրիճ ու մեծազոր աղնիվ զավակ՝
 Դյուցազն Իլոս, մեծն Ասսարակ և Գանիմեդն աստվածակերպ.
 Մահկանացու մարդկանց մեջ ու ամենագեղն էր համարվում.
 Աստվածները նրան փախցրին, դարձրին Զևսին մատուլակող,
 235 Որ պատանին չքնաղագույն ապրի դասում անմահների:
 Ծնեց Իրոսն Լավոմեդոն սքանչելի հզոր որդուն,
 Լավոմեդոնն ապա ծնեց Պերիամոսին և Տիթոնին,
 Արեսադարմ Հիկեթալնին, Կլիտիոսին և Լամպոսին:
 Ասսարիկից ծնվեց Կապիսն, իսկ սքանից՝ զավակն Անքիդ:
 240 Արդ՝ ծնված եմ ես Անքիդից, իսկ Հեկտորը՝ Պերիամոսից:
 Ա՛յդ դարմիցն եմ և արյունից, և պարծենում եմ իմ տոհմով:
 Իսկ մարդկանց ուժը լոկ Զևսն է ավելացնում կամ պակսեցնում՝
 Ինչպես որ ինքը ցանկանա, քանզի ինքն է ամենազոր:
 Բայց բավական է բարբաջենք թոթովախոս մանկանց նման,
 245 Ժամանակ չէ, որ փոթորկվող ռազմի դաշտում կանգնենք անզործ.
 Հեշտ է, հարկավ, միմյանց ասել այնքան կծու, դառն խոսքեր.
 Որոնց բեռն չի դիմանա նույնիսկ նավը հարյուրաթի:
 Շա՛տ է ճըկուն մարդու լեզուն, ընդունակ է նա բյուր խոսքի,
 Մինչդեռ խոսքի ասպարեղը անսահման է, բոլորատեսակ.
 250 Ի՛նչ խոսք ասես՝ նույնը պետք է մարդուց լսես ի պատասխան:
 Ի՛նչ օգուտ մեզ իդուր վիճել և բանավեճ հարուցանել,
 Կամ հայհոյել անարգանքով միմյանց, ինչպես լիտի կանայք,

Որոնք, վառված շարախնդիր և հոգեմաշ խռովությամբ,
 Հայոցում են միմյանց լալիր, փողոցային փուշ խոսքերով՝
 255 Ասված տեղին կամ անտեղի, ինչպես զայրույթն է այդ սաղրում:
 Իսկ բոցավառ մարտակովից դու ինձ խոսքով ետ չես դարձնի,
 Մինչև որ, արդ, այստեղ ինձ հետ շմարտնչես սուր պղնձով:
 Օ՛ն, սկսենք և մեր ուժը տեղ-պղնձով փորձենք հիմա»:

Ասաց, զարկեց հզոր տեգով վահանին հաղթ ու մեծաշուք:
 260 Բնդաց վահանն ահագնակի և շառաչեց սուր մկռնդից:
 Պելիսյանը, սարսափահար, իր հաղթ ձեռքով մի կողմ թեքեց
 Իսկույն վահանը իր մարմնից՝ մտածելով, թե նիզակը
 Մեծահոգի քաջ էնիստի կարող է խոր ճեղքել, անցնել:
 Բայց նա, անմիտ, չհասկացավ ո՛չ իր հոգով, ո՛չ էլ սրտով,
 265 Որ երկնափառ վսեմ պարզեն աստվածների այգրան դյուրավ
 Չի ենթարկվում մարդու ուժին կամ լեռնափվում նրա ձեռքով:
 Ո՛չ, չհերձեց վահանն անեղծ՝ էնիստի նիզակն հզոր,
 Այլ դիմադիր եղավ տեգին աստվածատուր ոսկին ամուր:
 Տեղը ճեղքեց լուկ երկու շերտ, իսկ երեքը ողջ մնացին,
 270 Քանդի կերտել էր կրկնակազն այդ վահանը հինգ շերտերից,—
 Երկուսը՝ պիրկ, պղնձաձուլ, իսկ մեջտեղի երկուսն՝ անագ,
 Մեկն էլ՝ ոսկի, որն արդելակ դարձավ տեգին այժմ հացենի:

Ասլա նետեց մեծն Աքիլես իր նիզակը երկայնստվեր
 275 Եվ ուղղակի քաջ էնիստի բոլորակերտ կուռ վահանի
 Կումբին զարկեց, հենց այն տեղին, ուր ձգված էր եզան կաշին
 Եվ ուր պղինձն էր նրբակերտ: Հաղթ հացենին Պելիոնի
 Ճեղքեց շերտերն ու թափ անցավ. թնդաց վահանն ահեղաձայն:
 Կծկվեց էնիստն ու ահաբեկ վրան քաշեց իր վահանը:
 Սուր մկռնդը, նրա ուսին ընդհարվելով, ցցվեց գետնին,
 280 Խիստ ճեղքելով լայն վահանի կորընթարդի երկու շերտը:
 Կանգնեց էնիստն ահաբեկված. անասելի զարհուրանքը
 Լցրեց իսկույն նրա աչքերն վշտի մթին մի խավաբով.
 Սոսկաց սրտով, երբ մահաբեր տեգը վարսվեց գետնին՝ իր մոտ:
 Եվ Աքիլը, ինչպես կրակ մի ահարկու, քաշեց սուսերն
 285 Ու հարձակվեց: Իսկ ախոյանն առավ ձեռքով հսկա մի քար,
 Մի վիթխարի, աճադին լեմ, որը շարժել չէին կարող
 Այժմեական երկու մեծ մարդ, իսկ նա դյուրավ ճոճում էր այն:
 Էնիստն անշուշտ պիտ թռնդ զարկեր Աքիլեսի սաղավարտին
 Կամ վահանին, որոնք քաջից պիտ վանեին մահն անկասկած,
 290 Իսկ Պելիսյանն իսկույն սրով նրա հոգին պիտի կորզեր,

- Եթե այդ շուտ չնկատեր Պոսիդոնը երկրասասան:
 Իսկույն անմահ աստվածներին նա խոսքն ուղղեց և այս ասաց.
 «Ավա՛ղ, տեսեք, ո՛վ աստվածներ. ափսոսում եմ վեհ՝ էնիասին,
 Որն, հեռաձիգ Ապոլլոնի դրդումներին հնազանդված,
 295 Պարտված ձեռքովն Աքիլլեսի, կիջնի շուտով տունն Հադեսի:
 Խեղացնո՞ւր, նա չի կարող փրկել սրան դաժան մահից:
 Ինչո՞ւ պիտի իղուր, անսպարտ և ուրիշի մեղքի համար
 Սա անտեղի պատիժ կրի: Չէ՞ որ միշտ էլ սա հաճելի
 Հարուստ զոհեր է նվիրում աստվածներին երկնաբնակ:
 300 Ուստի եկեք փրկենք սրան, շուտով կորզենք մահվան ձեռքից:
 Զևսը նույնպես կզայրանա, եթե նրան ալժամ սպանի
 Մեծ Աքիլլեսն աստվածազոր: Ծաղատաղիրն է ազատել
 Նրան մահից, որ անսերունդ շվերանա երբեք ցեղը
 Դարդանոսի, որին բոլոր մահկանացու զավակներից
 305 Իր կնածին՝ ամենից շատ է միշտ սիրել Զևսն ամուսնույդ,
 Մինչդեռ սրտանց ատում է նա Պերիամոսի տոհմը վաղուց:
 Եվ այսուհետ պիտ էնիասը արքա լինի տրոլադացոց,
 Ապա և իր որդոց որդիք, որ պիտ ծնվեն հետագայում»:
- Եվ եզնաչյա աստվածուհի Հերան նրան պատասխանեց.
 310 «Երկրազուլո՞ւդ, մի լա՛վ խորհիր ու մտածիր դու քեզ ու քեզ.
 Պե՞տք է արդյոք փրկես մահից դու էնիասին, թե՞ թույլ պիտ տաս,
 Որ կործանվի քաջը ձեռքով Պելիասին Աքիլլեսի:
 Չէ՞ որ ես ու Աթենասը անմահների վեհ կաճառում,—
 Մենք երկուսս, երզվել ենք մերթ, որ մենք ոչ մի տրոլադացու
 315 Կործանումի ժանտ աղետից չենք ազատի երբևիցէ,
 Եթե նույնիսկ Տրոլն ամբողջ կրակ ընկնի և հրկիզվի,
 Կամ երբ մի օր քաջ արայանք այրեն քաղաքը հրդեհով»:
- Այդ լսելով՝ տեղից թռավ Պոսիդոնը երկրասասան,
 Դիմեց դեպի կռիվն ահեղ ու շոինդը աշտենների,
 320 Հասավ աչնաեղ, ուր էնիասն էր և մեծափուռ Աքիլլեսը:
 Անդ շուտափույթ Պելիասին Աքիլլեսի աչքերը նա
 Պատեց թանձր մառախուղով, իսկ վահանից քաջ էնիասի
 Բուռն թափով քաշեց-հանեց պղնձածայր սուր հացենին
 Ու ձգեց այն Պելիսյանի ոտքերի մոտ: Իսկ էնիասին
 325 Վերցրեց գետնից, վեր բարձրացրեց հաղթ ձեռքով ու նետեց իսկույն.
 Աստվածային ձեռքով նետված՝ էնիասն արագ թռավ հեռու,
 Անցավ միջով բլուր քաշերի և կառքերի բաղմաբազում.
 Այդպես նետված՝ նա դժնդակ մարտադաշտի ծայրը ընկավ,

Ուր կալկոններն այդ ժամանակ զինվում էին կովի համար:
 330 Մինչ Պոսիդոնն երկրասասան հասավ, կանգնեց նրա առջեւ,
 դառնալով քաջ էնիասին, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
 «Աստվածներից ո՞վ քեզ այդպէս մոլորեցրեց, ո՞վ քաջ էնիաս,
 Որ հանդգնես դուրս գալ կովի Պելիոյանի դեմ դերազոր,
 Որը ուժեղ է քեզանից, սիրելին է անմահներին.

335 Երբ մյուս անգամ էլ հանդիպես, խույս պիտի տաս դու նրանից,
 Որ տարածամ, բախտին ընդդէմ, շիջնես հանկարծ տունն Հագեսի:
 Սակայն հետո, երբ որ հասնի մահճան օրհասն Աքիլլեսի,
 Կովիւր անվախ և անվեհեր թշնամու դեմ նախահարձակ,
 Ոչ ոք զորքիցն աքայական քեզ խորտակել էլ չի կարող»:

340 Այդ ասելով՝ թողեց նրան և, պատվերն իր ավարտելով,
 Գնաց, ցրեց հրաշագործ մեղն աշքերից Աքիլլեսի:
 Իսկույն և եթ սա բաց արեց աշքերը լայն, շրջահայաց,
 Եվ, դառնադին հառաչելով, այսպէս ասաց իր վեհ սրտին.
 «Ո՛հ, աստվածնե՛ր ամենազոր, հրաշք տեսա ես իմ աչքով.
 345 Տեղս է ընկած ահա գետին, բայց չեմ տեսնում քաջ մարտիկին,
 Որի վրա տեղ նետեցի՝ ջախջախելու նպատակով:
 Ուրեմն և նա, այդ էնիասն էլ, սիրելին է աստվածներին,
 Իսկ ես նրան զուր կարծեցի մի մեծախոս ու անապարծ:
 Թող որ զնա. այսուհետեւ չի հանդգնի դուրս գալ իմ դեմ,
 350 Քանի որ աստ արդեն փրկվեց մահից այդպէս ուրախալի:
 Իսկ ես հիմա կհորդորեմ զանայացոյց, որ քաջ կովէն,
 Եվ դուրս կգամ թշնամու դեմ, որ տրովացոյց ուժը փորձեմ»:

Ասաց, թռավ դեպի զնդերն ու հորդորեց նա ամենքին.
 «Թա՛ջ աքայանք, մի՛ կանգնեցեք տրովագական զորքից հեռու,
 355 Քաջը քաջի դեմ թող կովի՝ կորովալի և բոցատենչ:
 Արդ՝ դժվար է, որ ես մենակ, թեկուզ և իմ մեծ զորութեամբ,
 Հետապնդեմ վաշտերն անթիվ և մարտնչեմ բոլորի դեմ:
 Արեան անգամ, որ աստված է, Աթենասն էլ, անկարող է
 Անցնել ռազմի զարհուրելի անդունդներով այս մարտահույզ:
 360 Որքան ուժ կա՝ ես կկոխեմ, — ոտքով, ձեռքով և զորութեամբ, —
 Եվ հուսով եմ՝ ոչ մի վայրկյան չեմ դադարի ես կովելուց,
 Այլ շեշտակի կհարվածեմ, ներս խուժելով շարքերի մեջ,
 Եվ չի խնդա տրովագացին, երբ մոտենա իմ նիզակին»:

Այդպէս ասաց: Մինչ Հեկտորը ոգեշնչեց տրովագացոյց,
 365 Սպառնալով անձամբ դուրս գալ Աքիլլեսին դեմ-հանդիման.
 «Աքիլլեսից չվախենա՛ք, ո՞վ քաջասիրտ տրովագացիք:

Դատարկ խոսքով աստվածների դեմ կարող եմ կռիւլ և ե՛ս,
 Բայց դժկար է կռիւլ տեղով, քանզի նրանք գերազուր են,
 Եւ չի կարող Աքիլլեսը բոլոր խոսքերն իր կատարել,
 370 Մի քանիսը կկատարի, թողած մշուաները անկատար:
 Ես նրա դեմ կեկնեմ, թեպէտ նրա ձեռքերն են հրակերտ,
 Ձեռքերն են բոց, ուժն ու ոգին էլ՝ երկաթի պէս հրաշեկ»:

Ասաց, հուզեց: Եւ տրովացիք վեր ցցեցին տեղերն իրենց,
 375 Հորդեց, թնգաց ուժն ամբոխի, հնչեց աղմուկը մարտատենչ:
 Բայց Հեկտորին մոտենալով՝ ասաց Փոյրոսն Ապոլլոնը.
 «Հեկտո՛ր, բնավ չհանդգնես ելնել ընդդեմ Աքիլլեսի,
 Այլ ամբոխի միջից զարկիր, համընդհանուր շփոթի մեջ,
 Որ տիպահար շանի նա քեզ, կամ շղարկի մոտից սրով»:

Ասաց: Եւ երբ հանկարծակի լսեց այդ ձայնը աստըծու,
 380 Հեկտորն իսկույն սուզվեց նորից քաղմության մեջ խուռն ամբոխի:
 Մինչ Աքիլլեսն ահեղագուռ, սիրտն ու հոգին քաջությամբ լի,
 Թռավ դեպի տրովացիք և զարկեց նախ Օտրյունեսյան
 Իփթիոնին, որ մեծագույն առաջնորդն էր շատ ցեղերի:
 385 Նրան ծնեց Նյումփա նալադն իբրեւ զավակ Օտրյունեսին,
 Հիդե կոչվող բերրի երկրում, Թմոլոսի մոտ ձյունաղարդ:
 Աստվածակերպ Աքիլլեսը, հարձակվելով նրա վրա,
 Տեղով զարկեց ուղիղ գլխին, գանգը արեց երկու կտոր:
 Նա տապալվեց, իսկ Աքիլլեսն աղաղակեց խորխտաղանծ.
 «Ընկա՛ր արդեն, Օտրյունեսայ՛ն, դու մարդկանցից ահաւորե՛ղ,
 390 Եւ մահացար աստ տարազիր, մինչ հայրենիքն է քո հետու,
 Անդ՝ Գիգեյան լճակի մոտ. զո՛ւր թողեցիր հողն հայրենի,
 Անդ՝ ձկնավետ Հիլլոսի և տռատահոս Հերմոսի մոտ»:

Ասաց հպարտ: Մինչ խաւարը փակեց աչքերը ընկածի,
 Որին ձիերն աքայական առաջին իսկ շարքերի մեջ
 395 Զախջախեցին անխիւներով: Զարկեց Աքիլլն Դեմոլիոնին՝
 Քաջամարտիկ մարտնչուին, հաղթ զավակին Անթեոնի:
 Տեղը ճեղքեց սլոխն՝ կորդակն և քունքի մեջ մեխվեց խորունկ.
 Զդիմացավ սաղավարաը, սլաքն հերձեց և թափ անցավ,
 Զարդեց ոսկորն ու, գանգի մեջ մխրձվելով, ցրեց ուղեղն
 400 Ու խորտակեց վայրկենապէս կյանքն ու կորովն ակոյանի:
 Զարկեց քաջին Հիպոդամոս, որը, կառքից ցատկելով ցած,
 Փախչում էր խիստ խուճապահար: Տեղը մեխվեց թիկունքի մեջ.
 Եւ իր հոգին աւանդելիս, նա բառաչեց, ինչպէս ցուլը,

- Որին առույգ պատանիներն Հելիկոնյան բազինի շուրջ
 405 Քարշ են տալիս իրրե մի զոհ, և հրճվում է երկրագործը:
 Այդպես պուռաց, և գուրս թռավ ոսկորներից նրա հոգին:
 Քաջն հարձակվեց դեպ Պոլիդոր Պերիամոսյանն աստվածային.
 Արգելիկ էր հայրը խտրիվ դուրս գալ սրան պատերազմի,
 Քանզի կրտսերն էր որդուց մեջ և ծերուկին շատ սիրելի:
 410 Արագությամբ իր ոտքերի միշտ բոլորին գերազանցող,
 Նա, մանկական տհասությամբ, պարծենալով իր ոտքերով,
 Գրոհ ավեց դեպի առաջ, սակայն հոգին իր կործանեց.
 Նրան, երբ նա արշավում էր, զարկեց Աքիլլն արագավազ.
 Պղինձ աշտեն վարավեց մեջքին, ուր ճարմանդները ոսկեհուռ
 415 Կցում էին ոսկի դոտին, իրրե զրահ մի կրկնակի:
 Եվ սլաքը պորտի միջով ճեղքեց անցավ հուժկու թափով:
 Գոռաց, ընկավ նա ծնկաշոք: Ասլա ծածկված մթին մեղով,
 Տապալվեց նա, ինքն իր ձեռքով իր ընդերքը ամուր գրկած:
 Երբ Հեկտորը տեսավ ինչպե՛ս ձեռքը սեղմած աղիքներին՝
 420 Թավալդոր ընկավ եղբայրն իր սիրելի՝ Պոլիդորը,
 Այլևս երկար չհանդուրժեց, անզոր եղավ հեռու մնալ:
 Ճոճեց նիզակն ու, ինչպես հուր, դեմը վազեց Աքիլլեսի:
 Տեսավ, ցատկեց Աքիլլեսը և հաղթական ձայնով գոռաց.
 «Ահա քաջն այն, որն իմ սիրտը խոցեց խորունկ և դառնալի,
 425 Որ կործանեց մտերմագույն ու սիրելի ընկերոջս.
 Ուրախ եմ, որ կալվումն այլևս չենք խուսափի մենք միմյանցից»:

Ասաց, նայեց նա Հեկտորին խոժոռ աչքով ու խիստ գոռաց.
 «Մո՛տ եկ շուտո՛ւմ, որ դու գտնես քո կորցնացյան ճամփան իսկույն»:

- Սակայն անվախ պատասխանեց կորդակաճոճ Հեկտորը քաջ.
 430 «Ջո՛ւր ես ճգնում, Պելիսածի՛ն, ինձ, իբր անգետ մի մանուկի,
 Սարսափ աղդել սին խոսքերով: Կծու խոսքեր, կամ հայհոյանք
 Ե՛ս էլ դիտեմ. դիտեմ նաև, որ քաջարի, հուժկու ես դու,
 Իսկ ես նվազ եմ քեզանից: Սակայն դալիք իրադարձի
 Գործը անշուշտ աստվածների ծնկների մոտ է միշտ լինում,
 435 Եվ դուցե այժմ իմ նիզակով պիտի կտրվեմ ես քո հոգին,
 Քանզի տեղիս սլաքն է սուր, ինքս եմ թեպետ քեզնից նվաղ»:

- Ասաց այդպես, և ճոճելով՝ հուժկու նետեց նա նիզակն իր:
 Աթենասը շնչով վանեց տեղն Աքիլլես մեծափառից.
 Նա թույլ փչեց, և մկունդը, ետ դառնալով, սահեց կրկին
 440 Դեպի Հեկտորն՝ և ուժաթափ ընկավ նրա ոտքերի մոտ:

Իսկ Աքիլլեսն ահեղագոռ մոլեղնարար ցատկեց առաջ,
 Որ խորտակի նրան իսկույն: Սակայն Ֆոյբոսն Ապոլլոնը
 Իսկույն կորզեց նրան կովից՝ մառախուղի մեջ պատեկով:
 Երեք անգամ գրոհ տվեց քաջ Աքիլլեսն արագավազ,
 445 Երեք անգամ նա հարվածեց, հերձելով մեզը թանձրախիտ.
 Երբ հարձակվեց շորրորդ անգամ, մի ահավոր դեկ նման,
 Ահեղագոռ ձայն արձակեց՝ ու թևավոր այս խոսքն ասաց.
 «Այս անգամ էլ փախար մահից, վայրահաշ շո՛ւն, մոտ էր արդեն
 Կործանումը քո ահռելի, բայց քեզ փրկեց Ապոլլոնը,
 450 Զի սովոր ես նախքան դուրս գալ դեպ շափնղը սլաքների՝
 Աղերսանքով դիմել նրան: Քո գործն հետո՝ կտեսնեմ ես,
 Երբ հանդիպենք,— եթե ինձ էլ կա որևէ օգնող աստված.
 Հիմա գնամ դեպ ուրիշներ,— ձեռքս ընկածին զրկեմ կյանքից»:

Ասաց, զարկեց Դերիոնին, տեղը վզի մեջ վարսելով,
 455 Եվ նա տապաստ ընկավ նրա ստների մոտ: Նրան թողած,
 Վրա հասավ Ֆիլետորյան Դեմուքոնին հաղթահասակ.
 Նախ ծնկներին զարկեց տեղով և արգելեց շարժվել նրան,
 Հետո հուժկու իր սուսերով կտրատելով՝ կորզեց հոգին:
 Ապա որդոցը Բիասի՝ Լավագոնին և Դարգանին,
 460 Գրոհ տվող այդ երկուսին, ցած գլուխը մարտակառքից.
 Մեկին խոցեց սուր նիզակով, մյուսին սրով զարկեց մոտիկից:
 Զարկեց նաև նա Տըրոսին Ալաթորյան: Սա մոտ վաղեց,
 Ու ծնկներին փարվեց քաջի, որ կենդանի թողնի իրեն,
 Դուցե խզճա, իբրև մարդու հասակակից, և շտապի:
 465 Խզճուկ հիմա՞ր. չհասկացավ, որ իդուր էր գութ սպասել.
 Նրա առջև քաջն էր կանգնած ո՛չ փափկասիրտ, ո՛չ ողորմած.
 Այլ մոլեղին և անողոր: Մինչդեռ բռնած նրա ծնկներն
 Աղերսում է Տրոսը դեռ, երբ լյարդի մեջ սուրը վարավեց.
 Շայթեց լյարդը վայրկենասլես, ծածկվեց հագուստը արշունով,
 470 Եվ խավարը ծածկեց աչքերն արդեն հոգին ավանդողի:
 Աքիլլն հասավ Մուլիոսին և ականջին տեղը մեխեց.
 Պղինձ սլաքը դուրս թռավ մյուս ականջից՝ թափ անցնելով:
 Այնուհետև Ագենորյան էքեկլոսին հասավ թափով
 Եվ մեծակոթ սրով գանգը ջարդեց, արեց երկու կտոր:
 475 Թարմ արշունով սուսերն ամբողջ ծածկվեց, վառվեց ջերմատոշոր,
 Իսկ աչքերը նրա իսկույն փակեց կարմիր մահն օրհասի:
 Եվ ուժղնաբար զարկեց ասպա նա արմունկին Դեկալիոնի,
 Ու սրասայր իր պղնձով կտրեց նրա ձեռքը սիրած:
 Դեկալիոնը կախված ձեռքով կանգնեց, տեսավ մահն իր առաջ,

480 Իսկ Աքիլլը թռավ դարկեց, վիզը կտրեց տեղն ու տեղը,
նվ գլուխը, կորդակն հագած, մի կողմ թռավ իսկույն ևեթ,
Ցռեց ուղեղն ողնաշարից, գետնին փռվեց նա գլխատված:
Նվ Աքիլլեան ապա հասավ Պերևոսյան քաջ Ռիգմոսին,
Որ եկել էր արդասավոր Բրակիական բերրի երկրից:

485 Զարկեց նրան, վարսեց տեղը մարմնի խորքը, թոքերի մեջ,
Ցած գլուխը նրան կառքից: Պղինձն ապա վարսեց ուսին
Արևիթոս կառավարի, որ ձիերն էր պահում այնժամ:
Կառքից դեցեց նաև նրան, և խրտնեցին նժույզները:

Ինչպես թռչում է լեռների, ձորերի մեջ հրդեհն հուժկու,
490 Նվ թանձրախիտ չոր անտառն է բոցավառվում հանկարծակի,
Իսկ քամին էլ բոցի շողքը տարածում է ամենուրեք,—
Այդպես տեղով նա մոլեղնում և ջախում էր շուրջն ամեն ինչ,
Կոտորում էր դեի նման, և հոսում էր արջունը թուխ:

Այնպես, ինչպես երկրագործը, լծած եզներ լայնաճակատ,
495 Իր բոլորուն, հարթ կալի մեջ ծեծում է իր ճերմակ դարին,
Որը թափվում է բառաշող ցուլ-եզների ոտքերի տակ,—
Այդպես վահանձն Աքիլլեսի միասմբակ նժույզների
Ոտքերի տակ ջարդվում էին բյուր դիակներ և վահաններ:
Կառքի անիվն ու շրջանակն ծածկված էին հորդ արջունով,
500 Որ ցողվում էր ցայտյուններով նժույզների սմբակներից
Նվ հեցերից անիվների: Փա՛ռք էր փնտրում Պելիսյանը՝
Անհաղթ ձեռքերն իր թաթախած սև ու կեղտոտ արջունի մեջ:

ԵՐԴ ՔՍԱՆՄԵԼԵՐՈՐԴ

ՄԵՐՁԳԵՏՅԱՆ ՀԱԿԱՏԱՄԱՐՏ

- Երբ տրովացիք հասան հունին լուսակարկաչ և հորձանուտ
Քսանթոս գետի, որ կերտվածքն է անմահական Զևս-զդոնի,
Նրանց դյուցազն Աքիլլեսը ցրիվ տվեց գետի հովտում.
Կեսն այն ճամփով քաղաք քշեց, որով երեկ աքայացիք
5 Մահախուճապ փախչում էին, հալածվելով քաջ Հեկտորից:
Այդպես նրանք խուճապահար փախչում էին այդ հովիտով:
Սակայն Հերան, սփռելով մի մթին մշուշ, բռաջն առավ,
Եվ ահաբեկ զորքի կեսը, ճեղքիճեղքփախով, ջուրը թափվեց՝
Արծաթահոս այդ գետի մեջ: Եվ աղմըկեց հորձանքն հուժկու.
10 Որոտացին գետի ափերն՝ արձակելով խուլ արձագանք:
Տրովադացիք, հառաչելով, լողում էին հորդ ալյաց մեջ,
Ինչպես մորեխ, որ թռչում է բուռն հրդեհից դեպի գետակ,
Որ աղատվի, բայց, սարսափած թափվում, լցվում է ջրի մեջ,
Երբ հրդեհի խիստ կրակն է հանկարծ թնդում բոցատարած.—
15 Այդպես նրանք, բյուր մարդ ու ձի, Աքիլլեսից սարսափահար,
Խառնիճաղանջ թափվում էին Քսանթոսի մեջ հորդահոս:
Մինչ նա ահեղ, աստվածազոր, տեղը թողած գետի ափին,
Կռթնեցնելով մոշու ճշուղին,—սուրը ձեռքին, շար դեի պես,—
Ցատկեց առաջ, իր սրտի մեջ ահավոր գործ որոճալով,
20 Եվ կոտորեց նա աչ ու ձախ, շարադաժան և սրակոխ:
Գետը կարմրեց հորդ արյունից, և բարձրացավ ճիշ ու հառաչ.
Ինչպես ձկները՝ ահադին, մեծ Դելփինից խուսափելիս
Սարսափահար փախչում են և լցվում մի խոր նավակայան,
Որ շարաշար չլափոտի և կուլ չտա Դելփինն իրենց,—

- 25 Այդպէս վարար գետի ափին, ժայռերի տակ ծվար մտած,
Դողում էին տրովագացիք: Նա,— նախճիրից ձեռքերն հոգնած,—
վրա հասավ, բռնեց գետում տասնեկերկու երիտասարդ՝
ի քաւություն և ի վրեժ Պատրոկլոսի դաժան մահվան:
- 30 Գետափ հանեց կղնորթի պէս սարսափահար այդ տրովացոց,
Ու ետեից նրանց ձեռքերն ամուր կապեց պիրկ պարանով,
Որը նրանք կրում էին գեղեցկահշուտ հագուստի տակ,—
Ապա հանձնեց իր համհարդին՝ տանել զեպի նավերը խոր:
Ինքը, ծարավ նոր նախճիրի, գեպի գետը դարձավ կրկին,
Եվ պատահեց այնտեղ նրան Լիկավոնը Պերիամոսյան,
- 35 Որ փախչում էր գետի միջից: Սրան մի օր Աքիլլեսը,
Գիշերն հանկարծ հարձակվելով, բռնել էր իր հոր այգու մեջ.
Սուր պղնձով սա թղենու ճյուղ էր կտրում՝ կառքի համար
Սարքելու նոր մի շրջանակ: Եվ Աքիլլեսն հասավ, բռնեց,
Ու վաճառեց նրան հետո գեղեցկաշէն Լեմնոս կղզում:
- 40 Նրան այնտեղ գնեց զավակը Յաղոնի, որն իր կողմից
Բարձր գնով ծախեց իշխան էթիոնին իմբրոսացի:
Հետագայում Լիկավոնին ինքն էթիոնը ուղարկել էր
Դեպ Արիդրէ աստվածաշէն. սակայն փախավ նա այնտեղից
Եվ, այդպիսով, եկավ հասավ իր սիրելի տունն հայրական:
- 45 Արդ՝ Լեմնոսից տակավին նոր վերադարձած, նա շարունակ
Տասնեմեկ օր հրճվեց սիրած ընկերների հետ միասին.
Իսկ տասնեկերկուրորդ օրը աստված նրան գցեց նորից
Ձեռքն Աքիլլես քաջավազի, որը նրան պիտ ուղարկեր
Տունն Հագեսի, թեպետ և նա չէր ցանկանում այդ իր սրտում:
- 50 Եվ Աքիլլեսն աստվածակերպ ու քաջավազ տեսավ նրան,
Որը մերկ էր, առանց տեգի, սաղավարտի և վահանի,
Քանզի գետից քրանաթաթախ և հոգնատանջ դուրս փախչելիս
Ծնկներն էին խիստ թուլացել, և նա զենքը վար էր գցել:
Արդ՝ Աքիլլեսը քինահույզ այսպէս ասաց ինքն իր սրտին.
- 55 «Ո՛հ, աստվածնե՛ր, ես իմ աչքով տեսնում եմ աստ մի մեծ հրաշք,
Մի՞թե բոլոր վեհ տրովացիք, որոնց այստեղ կոտորեցի,
Պիտ հարուժյուն առնեն կրկին տարտաբոսի խոր խավարից,
Ինչպէս սա է վերադարձել՝ խուսափելով իր օրհասից.
Սա, որ ծախված, ուղարկված էր գեպ սրբազան Լեմնոս կղզին,
- 60 Սա, որին ծովն արգելք չեղավ, որը արգելք է շատերին.
Թող որ հիմա աստ ճաշակի սա սուր սլաքն իմ նիզակի,
Որ ես աչքով տեսնեմ այստեղ ու համոզվեմ, թե սա կրկին,
Ե՛տ պիտ դառնա, թե՛ կենսածին հողում պիտի մնա առմիշտ»:

Այդպէս խորհեց՝ մի կողմ կանգնած: Մինչ իրկալունն ահարեկլած՝
 65 վաղեց, հասաւ, որ ծնկներին փարվի նրա, բանդի սաստիկ
 փափագում էր փրկվել մահից: Իսկ Աքիլլեան տառվածազոր,
 Երկայնաւորն նիզակն արդեն դաժանաբար վեր կարկառած,
 Պատրաստվում էր հարվածելու: Մոտ վաղելով նա կորակոր՝
 Գրկեց ծնկներն Աքիլլեսի, մինչ հետեից սուր նիզակը,
 70 Որ ծարավ էր մարդու արշան, ուսի մոտով վարսվեց գետին:
 Նա մի ձեռքով գրկեց ծունկը Աքիլլեսի, իսկ մյուս ձեռքով
 Բռնեց տեղը այն շողշողուն, որն իր ձեռքից բաց չէր թողնում,
 Աստվածազոր դուռնազունին սրտամորմոք սպառնալով:
 Եվ, դիմելով Պելիսյանին, այս թեւովոր խոսքերն ասաց.
 «Տե՛ս, Աքիլլէ՛ս, ծունկդ գրկած, աղաչում եմ, խնայի՛ր ինձ,
 75 Գթոտ եղիր, ո՛վ դուրսագլուխ, աղերսո՞ւմ եմ ոտքդ ընկած:
 Հիշի՛ր, մի օր ինձ բռնեցիր փարթամաճոխ աշուղմն իմ հոր,
 Բայց թողեցիր, որ ճաշակեմ պտուղները Դեմեթրայի:
 Ինձ, իմ հորից և սիրելի ընկերներից անջատելով,
 Վաճառեցիր, ուղարկեցիր գետի Լեմնոս: Բայց ես փրկանք
 80 Վճարեցի՝ հարցուրեկնյա մի մեծ արժեք: Այժմ եռակի
 Փրկանք կտամ: Տասնեւերկու օր է միայն, որ, բոլոր տանջանք
 Կրելուց ետ, Իլիոն հասա և արեւի լույսը տեսա,
 Եվ դժնդակ բախտը ահա նորից ինձ քո ձեռքը գցեց:
 Ո՛հ, ես Զեւսին ատելի եմ, որ ինձ նորից ձեռքդ մատնեց:
 85 Ինձ կարճակյաց ծնեց մայրքս՝ Լալոթովն գեղեցկափայլ,
 Զքնաղ դուստրը ծեր Ալթեսի, այն Ալթեսի, որ մարտատենչ
 Լեկեզների թագավորն էր, տերը չքնաղ այն Պեղասի,
 Որ բարձրաբերձ կանգնած է անդ՝ Սատնիոնի հորձանքի մոտ:
 Լալոթովն,— մեկը բազում պերճ կանանցից Պերիամոսի,—
 90 Երկու որդի ծնեց, և դու երկուսին էլ կործանում ես:
 Աստվածակերպ Պոլիդորին քո նիզակով դու զարկեցիր
 Նախահարձակ մեր զորքի մեջ, և նա ընկավ գետնաթալով:
 Աղետն հիմա ինձ է հասել, և հուշս շունեմ ամենեւին
 Փրկվել քեզնից, երբ ինձ աստված քո կամքին է մատնել այսպես:
 95 Բայց քեզ մի խո՛սք ասեմ գաղտնի, և քո մտքում պահիր դու այն.
 Մի՛ սպանիր ինձ, զի համամայր եղբայրը չեմ ես Հեկտորի,
 Որ ջախջախեց աղնվաբարս և քաջասիրտ ընկերոջըդ»:

Այդպէս նրան ջերմ աղերսեց պայծառ որդին Պերիամոսի,
 Բայց աղերսին ի սլափասլափան այս անողորմ խոսքը լսեց.
 100 «Ինձ դուր փրկանք մի՛ խոստանա, այլ և զո՛ւր ես ճառում այդպես:
 Քանի բախտը գեռ չէր զրկել Պատրոկլոսին լույս արեւից,

- Հաճելի էր զորավագույթ վերաբերվել տրովադացոց,
 Եվ շատերին,— գերի վերցրած,— վաճառեցի ես կենդանի:
 Սակայն հիմա էլ չի փրկվի մահից ոչ ոք՝ ում որ այստեղ,
 105 Իլիոնի մոտ, ձեռքըս զցի ինքը աստված: Մահն եմ ուզում
 ես տրովացոց, և մանավանդ Պերիամոսի զավակներին:
 Դեհ, սիրելի՛ս, մեռիր և դու. ի՞նչ ես լալիս հեծիծաղին:
 Չէ՞ որ մեռավ Պատրոկլոսը, վսեմագույնը քեզանից:
 Չե՞ս տեսնում ինձ. քաջահասակ, վայելչագեղ այս հերոսին.
 110 Զավակն եմ ես վեհ արքայի և մայր ունեմ աստվածուհի,
 Մինչդեռ մահս մոտ է արդեն, մոտ է օրհասն ամենազոր.
 Դա կլինի մի առավուտ, մի երեկո կամ կեսօրին,
 Երբ իմ հոգին մարտակուլում իմ թշնամին պիտի կորզի՝
 Տեղ զարկելով կամ աղեղի լարից նետը արձակելով:
- 115 Ասաց այգպես, և պատանու սիրտն ու ծնկները թուլացան,
 Տեղը ձեռքից նա բաց թողեց, նստեց ձեռքերը կարկառած:
 Մինչ Աքիլլեսն աստվածազոր քաշեց սուսերն իր սայրասուր,
 Զարկեց թափով ձիշտ անրակին՝ վզին մոտիկ: Սուրն երկսայրի
 Ամբողջովին վարսվեց խորունկ. վայրկենապես նա տապալվեց
 120 Ու բերանավեր փովեց գետնին և թուխ արյամբ հողը ծածկվեց:
 Իսկ Աքիլլը ոտից բռնեց ու գետի մեջ նետեց նրան
 Եվ պարծանքով այս թևավոր խոսքերն ասաց նրա մասին.
 «Պառկիր այգտեղ՝ ձկների մեջ, և թող անհոգ ու համարձակ
 Լուղակները անկուշտ լիզեն քո վերքերից արջունդ հորդ:
 125 Իսկ քո մայրը մահի՞ճի մեջ էլ չի՞ ողբա քեզ դառնապես:
 Միքմանդերը, գալարելով, քեզ կտանի դեպ ծովն անհուն:
 Եվ թող ձկներն հետապնդող, թռչկոտելով սև ալյաց մեջ,
 Ուրախացած կուշտ վայելեն Լիկավոնի ճարպը փայլուն:
 Ոչնչացե՛ք բոլորդ այգպես, մինչև վերցնենք Իլիոնը սուրբ,
 130 Դուք՝ փախչելով, իսկ ես անվերջ ձեր հետևից ձեզ ջարդելով:
 Ձեզ չի՞ օգնի և Բեսը հորդ՝ արծաթափայլ ու հորձանուտ,
 Բեկուզ զոհեք դուք կորեղջյուր եզներ նրան, ինչպես առաջ,
 Բեկուզ նրա հորձանքի մեջ նետեք ձիեր միասմբակ.
 Այլ բոլորդ պիտ կործանվեք դուք մահակուլ, որ գեթ այգպես
 135 Լուծվի վրեժը Պատրոկլի և աքայանց, որոնց մեր սև
 Նավերի մոտ կոտորեցիք, երբ բացակա էի կովից»:

Այգպես ասաց: Խիստ զայրացավ Քսանթոս գետը իր սրտի մեջ
 եվ մտածեց խորախորհորդ՝ ինչպե՞ս զուցապն Աքիլլեսին
 Հարկադրել վերջ տալ կովին ու տրովացոց փրկել մահից:

- 140 Մինչ Պելիսյանն երկայնատվեր տեղը բռնած՝ բուռն հարձակվեց,
 Փափագելով մահու մատնել մեծահուշակ Պելեգոնյան
 Աստրոպակին, որ ծնունդն էր լայնահորձան Աքսիլոսի
 Եվ Ակեսամ թագավորի Պերիբոլի ավագ դստեր,
 Որին գետը այդ լայնահոս միացել էր մի օր սիրով:
- 145 Արդ՝ դրա դեմ շարժվեց Աքիլն, — Իսկ նա, ձեռին երկու նիզակ,
 Ժիր դուրս ցատկեց գետի միջից, խիզախ կանգնեց քաջի առաջ:
 Նրան դրեց Քսանթոս գետը՝ զայրանալով մահվան համար
 Այն պատանյաց, որոնց անգութ ջարդեց Աքիլը գետափին:
- 150 Եվ երբ նրանք առաջ եկան և կանգնեցին դեմ-հանդիման,
 Նախ խոսքն ասաց արագավազ Աքիլեսը աստածազարմ.
 «Ո՞վ ես ցեղով դու, քա՛ջ մարտիկ, ուսկի՞ց ելար իմ հանդիման,
 Իմ դեմ միայն դուրս են գալիս որդիք գծրա՛խտ ծնողների»:

- Իսկույն նրան պատասխանեց Պելեգոնի փայլուն որդին.
 «Մեծահո՞ղի Պելիսածին, ի՞նչ ես հարցնում տոհմիս մասին,
 155 Ես գալիս եմ արգասավոր ու հեռանիստ Պեոնիայից,
 Զորքն եմ բերել պեոնական՝ երկայնատվեր նիզակներով:
 Արդ՝ լրացավ տասնևմեկ օր, որ հասել եմ ես սուրբ Իլիոն:
 Ցեղն իմ վրեժ սերընդիցն է հորդահոսան Աքսիլոսի,
 Որ ողջ երկրին ամենագեղ ու թարմագույն ջուրն է տալիս
- 160 Եվ որ ծնեց մեծահուշակ Պելեգոնին: Ես, ասում եմ,
 Նրանից եմ ծնունդ առել: Բայց սկսենք մարտն, Աքիլես՝»:

- Այդպես խոսեց սպառնալից: Վեհն Աքիլես լեր բարձրացրեց
 Պելիոնի տեղն հացենի, բայց Աստրոպակն իսկույն նետեց
 Երկու նիզակ, քանդի երկու ձեռքով էլ նա գիտեր նետել:
- 165 Մեկը դիպավ հաղթ վահանին, բայց չճեղքվեց վահանն հզոր,
 Տեղը շանցավ. արգելակեց նրան ոսկին աստվածակերտ:
 Իսկ մյուս տեղը թեթևակի քերեց արմունկը աջ ձեռքի,
 Եվ դուրս ցայտեց արյունը սև: Մոլեգնաբար տեղն այդ թռավ
 Եվ, տենչալով մարդու մարմնովը հագննալ, վարսվեց գետին:
- 170 Իսկ Աքիլեսը, ճոճելով հաղթ հացենին իր ուղղաթիւ՝
 Նետեց դեպի՝ քաջն Աստրոպես, փափագելով զարկել նրան,
 Բայց վրիպեց: Տեղը թռավ, զարկվեց ափի զառիվայրին
 Եվ ուժգնակի պտըտվելով՝ նա կիսով չափ խրվեց հողում:
 Պելիսածինն իսկույն ազդրից քաշեց թուրը իր սրասայր
- 175 Եվ հարձակվեց մոլեգնաբար: Իսկ նա ճգնեց ձեռքով ուժգին
 Ափից քաշել և դուրս հանել Աքիլեսի հաղթ հացենին:
 Երեք անգամ թափահարեց, խիստ ջանալով դուրս քաշել այն,
 Երեք անգամ էլ չպատեց ուժը նրա: Իսկ երբ կրեց

- 180 Զորքորդ անգամ, որ գեթ կոտորի հաղթ հացենին էակյանի,
 Թուով, հասավ քաջն Աքիլլեսս և սուր թրով կորզեց հողին.
 Զարկեց պորտին, ճեղքեց փորը և դուրս թափեց ողջ փորոտին:
 Մուլթը ծածկեց աչքերն իսկուչն. և տնքալով փռեց հողին:
 Մինչ Աքիլլեսն, ոտքը դրած նրա կրծքին, ղենքը պոկեց,
 Աստ աշտակն նա բարբառեց խրոխտապանծ ու բարձրագոչ.
 185 «Պառկիր այգսկես: Ծա՛նր է կռվել ընդդեմ որդոց Կրոնոսյան
 Զևսն զգոնի, թեպետ և դու զավակն ես մեծ, հզոր գետի:
 Դու պարծեցար, թե ծնել է քեզ հորդահոս գետը աստված,
 Իսկ ես կարող եմ պարծենալ, որ ցեղիցն եմ Զևս երկնահոր.
 Ինձ ծնել է Պելիսն՝ արքան միրմիրոնյան բյուր ցեղերի,
 190 Որը զավակն է էակի, իսկ էակն էր որդին Զևսի:
 Որքան Զևսն է հզորագույն, քան գետերը ծովը թափվող,
 Այնքան Զևսի ցեղն է զորեղ, քան սերունդը այդ գետերի:
 Մեծ գետն է այդ քեզ օգնական— թե կարող է՝ թող քեզ օգնի:
 Անհնար է կռվել ընդդեմ Կրոնոսյան հզոր Զևսի.
 195 Նրան նուշնիսկ համազոր չէ Աքելալոսն իշխանազոր,
 Ոչ էլ նուշնիսկ զորությունը անեղրական Օւլիխանոսի,
 Որից և ծովն է դուրս բխում, նաև պայծառ աղբյուրները,
 Գետերն ամեն, այլև ջրերը խորախոր ջրհորների.
 Նուշնիսկ նա էլ է սարսափում Զևս արքայի շանթ-կայծակից,
 200 Նրա ահեղ որոտներից, երբ նա թնդում է երկնքում»:

- Այգսկես ասաց: Ժայռից կորզեց տեղն իր պղինձ, իսկ ընկածին
 Թողեց այգսկես անշնչացած, ավազների վրա պառկած,
 Ուր ալիքները սեռսե ծեծում էին նրան աշնտեղ.
 Բյուր լուղակներ, օձաձկներ նրա մարմինը կրծեցին
 205 Եվ, պատռելով, լափոտեցին ճարպը նրա երիկամի:
 Աքիլլեսը շարժվեց, զնաց դեպ Պևոնյան զորքերն հեծյալ,
 Որոնք վարար գետի ափով իսկուչն փախան խուճապահար,
 Երբ իր տեսան, որ ժանտ կռվում ընկավ իրենց առաջնորդը՝
 Զախջախվելով անհաղթ ձեռքով աստվածազոր Պելիսյանի:
 210 Եվ կոտորեց Աքիլլեսը Բրադիլոթին, Աստիփիլին,
 Բրադիլոսին և Մենեդին, Օփելեստին, Էնիոսին
 Եվ Մեդոնին: Եվ դեռ բազում պեոնացոց պիտ կոտորեր
 Աքիլլեսը արագավազ, եթե իր խոր անդունդներից
 Ցասկոտ ձայնով չաղաղակեր գետն հորձանուտ և մարդակերպ.
 215 «Դաժան գործով, դոռողությամբ գերազանց ես դու բոլորից,
 Ո՛վ Աքիլլես: Պաշտպանում եմ քեզ աստվածներն երկնարնակ.
 Եթե Զևսն է թույլ տվել քեզ, որ կոտորես արովագացոց,

Գեթ հալածիր նրանց դաշտում և այնտեղ տես Դործըդ դաժան:
Արդ՝ լցվեցին մեռյալներով իմ խաչատուկտ ջրերն ուժգին:
220 Այսպես լցված դիակներով՝ էլ շեմ կարող ես հոսանքն իմ
Քշել դեպ ծովն աստվածային, իսկ դու դեռ ժանտ կոտորում ես:
Գեթ դադարիր, ո՞վ աղչապետ, սարսափահար եմ ես արդեն»:
Պատասխանեց ցասումնալի Արիլեսը արագավազ.

«Կանեմ, ինչպես դու ասացիր, ո՞վ Սիքմանդեր աստվածասուն,
225 Սակայն գոռող այս տրովացոց կոտորելուց շեմ դադարի,
Մինչև նրանց ես չփակեմ քաղաքի մեջ և չփորձեմ
Ուժն Հեկտորի, որ իմանամ՝ նա՞ ինձ պիտի սանձի արգյոք,
Թե՞ ես նրան»:
Ասաց, նեղվեց աստվածաբար դեպ թշնամին:

Իսկ հորդահոս և բարձրագույն գեան աղերսեց Ապոլլոնին.
230 «Զեսի զավա՞կ արծաթաղեղ, չե՞ս կատարում դու Վճիռը
Կրոնոսյան Զես ասածու. նա սլատվրեց սլարդ ու մեկին,
Որ տրովացոց դու պաշտպանես և կռվի մեջ օգնես անգույ,
Մինչև արևը մայր մտնի և դաշտերին ստվեր պատի»:

Այդպես ասաց: Քաջ տիգավոր Արիլեսը արագորեն
235 Զառվալյրից թռավ խորքը ահեղագող վարար գետի:
Եվ բարձրացավ գեան ահարկու, թնդաց, գոռաց ահագնաբար,
Քշեց դիզված բյուր դիակներ, որ Արիլն էր ջուրը նետել:
Նա, մոլեգին ցուլ-կզան պես մռնչալով, ափ դուրս թափեց
Մեռյալներին, իսկ կենդանի մարտիկներին փրկեց, թաքցրեց
240 Իր շողշողուն, մեծ և վարար ջրապտույտ հորձանքի մեջ:
Արիլեսի շուրջը հանկարծ դիզվեցին հորդ ալիքները,
Զարկեց հորձանքն հազթ վահանին: Եվ էլ կանգնել նա չէր կարող
Ոտքի վրա, ուստի ձեռքով բռնեց ափի փարթամ ծփին,
Բայց նա պոկվեց տրմաներով և փլցրեց դարափն ամբողջ:

245 Այդ ճյուղախիտ ծառն ահագին ընկավ, փռվեց ջրերի մեջ
Եվ, հոսանքին արգելք եղած, կամրջեց նա գետը ամբողջ:
Բռուն հորձանքից հերոսն հզոր դեպի ցամաք ցատկեց իսկույն
Եվ, ահաբեկ, վազեց ճապուկ իր ոտաքերով դեպ դաշտավայր:
Բայց չկանգնեց գետ-աստվածը, այլ ծառացած սև ջրերով,
250 Հետապնդեց և մոլեգին զարկեց դյուցազն Արիլեսին,
Որ դուրս հանի նրան կռվից և տրովացոց փրկի մահից:
Մինչդեռ հերոս Պելիսյանը մի տեղրնկեց տարածությամբ
Թռավ հեռուն, ինչպես որսկան սևափետուր արծիվն հզոր,
Որը բոլոր թռչուններից ուժգնագույնն է ու սրաթև:

255 Այդպես թռավ: Իսկ իր կրծքին՝ շառաշում էր սղինձն ուժգին:

Փախչում էր նա խոտորնակի, գետից թեքված դեպի այլ կողմ,
 Բայց հետևից հալածում էր այդ հորդացած գետը նրան:
 Ինչպես ջրվորն, ուրդն ու առվակը մաքրելիս՝ մերթ սեւաջուր
 Հորդ աղբյուրի ջուրն ուղղում է դեպի թփերն, դեպի աչքին,
 260 Բահր ձեռին՝ արգելքներից մաքրում է նա կորիները.
 Զուրն հոսում է արագորեն, խիճն ու կապիճն տանում իր հետ,
 Զառիթափից խոխոջալիւր հոսում, վազում է հորդ առուն,
 Որը կանխում է ջրվորին իր հոսանքի արագությամբ,—
 Այգուկես հորձանքն հալածում էր Պելիսյանին, որքան էլ նա
 265 Վաղուղ էր քաջ,— քանզի մարդուց միշտ հզոր են աստվածները:
 Քանի՜ անգամ փորձեց այնժամ Աքիլլեսը արագավազ,
 Որ հա դառնա հորձանքին դեմ և իմանա՝ արդյո՞ք բոլոր
 Երկնաբնակ անմահներն են այգուկես իրեն հետապնդում.
 Քանի՜ անգամ՝ Զևսի սնած գետի հոսանքը մոլեգին
 270 Վերից վարկեց նրա ուսին, մինչ ներքեից գետն էր թափում
 Նրա ծնկներն և միշտ պոկում հողը նրա ոտքի տակից:
 Եվ Պելիսյանն աչքը ուղղած լայն երկնքին՝ աղաղակեց.
 «Մի՞թե, Զևս հայր, ինձ կարեկցող աստված չկա, որն տղատի
 Ինձ այս գետից, որից հետո կհանդուրժեմ ես ամեն ինչ:
 275 Բայց երկնավոր աստվածներից ոչ ոք իմ դեմ մեղավոր չէ,
 Բացի սիրած իմ մայրիկից. ինձ նա խաբեց և սուտ ասաց,
 Թե քաջազեն տրուվադացոց պարըսպի տակ ամրակառուցյ
 Պիտ կործանվեմ, Ապոլլոնի սլաքներով նետահարված:
 Ինչու՞, ավա՞ղ, ինձ չսպանեց քաջամարտիկ Հեկտորն այնտեղ.
 280 Գեթ կտարտվեր քաջը քաջից, և ավարն էլ քաջը կառներ:
 Մինչ անպատիվ մահով պիտի մեռնեմ այնտեղ ես, դժբա՛խտս,
 Այս գոռ գետի հոսանքի մեջ, ինչպես լակոտ մի խողարած,
 Որ ձմռանը, գետն անցնելիս, ջրախեղդ է լինում հանկարծ»:

Այգուկես ասաց, Հանկարծակի այնտեղ նրան, մարդու տեսքով,
 285 Պոսիդոնը իշխանազոր և Աթենասը մոտեցան,
 Զերմ սեղմեցին ձեռքը նրա, ասելով խոսք հորդորանքի:
 Նախ Պոսիդոնն երկրասասան խոսքն սկսեց և այս ասաց.
 «Շատ մի՛ հուզվիր, Պելիսածի՛ն, մի՛ վախենա ամենևին.
 Աստվածներից ենք մենք եկել,— ես և Պալլասն Աթենասը,—
 290 Հավանությամբ Զևս-վդոնի, որ օգնական լինենք աստ քեզ.
 Քեզ, հիրավի, չի վիճակված, որ այս գետից պարտված լինես:
 Նա շատ շուտով կհանդարտի, այդ կտեսնես դու քո աչքով:
 Խելոք խորհուրդ կտանք մենք քեզ, եթե միայն լսես դու մեզ.
 Աղետաբեր պատերազմից ձեռք չքաշես, մինչև փակես

295 Տրտվացոց զորքն հալածական պարիսպներում գեղեցկակերտ,
Ուր և պիտի փրկվեն նրանք: Երբ Հեկտորի հոգին կորզես,
Վերադարձիր դեպ նավերը, և մենք կտանք քեզ վսեմ փառք»:

Այդ տակու՛մ՝ վեր բարձրացան նրանք կաճառն անմահների:
Իսկ Աքիլլեսն աստվածների այդ խորհրդով քաջալերված՝
300 Վազեց դաշտը, որն հեղեղված էր հոսանքով այն հորդաջուր:
Զրում ծփում էին զենքերն ու դիերը մարտիկների:
Մոլեղնական ալիքներից լաբձրաթուխ ցատկոտեղում,
Քաջավազն էր փախչում արագ: Էլ չէր հասնում գետը նրան,
Քանզի արդեն Աթենասը նրան անհուն ուժ ներշնչեց:
305 Բայց չսանձեց Սիրմանդեր գետն իր զայրույթը, այլ կատաղած
Պելիասժին հերոսի գեմ՝ սաստիկ հուզեց ալիքներն իր:
Նա ծառացավ, թնդաց ահեղ ու ձայն տվեց Սիմուսին.
«Անդի՛ն եղբայր, ե՛կ միասին զսպենք զայրույթն ահեղ քաջի,
Թե ոչ, շուտով նա կավերի մեծ քաղաքը Պերիամոսի,
310 Իսկ տրտվացիք կռվում արդեն անկարող են դիմադրել:
Հասի՛ր շուտով ինձ օգնության, լցվիր ջրով աղբյուրների,
Հուժկու հուզիր քո վտակներն ու հեղեղներն Գորդահոսան,
Հորձանք ցայտիր և ահալոր ջրապտույտ. թող դալարվե՛ն
Զրում քարեր ու գերաններ, որ մենք զսպենք քաջին վայրագ,
315 Որն, հաշվելով իրեն աստված, արդ բոլորին հաղթեց ահա:
Բայց չեն օգնի նրան, կարծեմ, ո՛չ պերճությունն իր վայելուչ,
Ո՛չ զենքն ու զարդը գեղանի, որոնք շուտով անգունդի մեջ
Սուզվելու են ջրերի տակ. նույնիսկ իրեն ես կթաղեմ
Ավաղի մեջ և կդիզեմ վրան անթիվ քարեր ու խիճ,
320 Եվ աքայանք էլ չեն գտնի տիղմում նրա ոսկորները.
Ա՛յդ կլինի նրան շիրիմ, որ դանաջանք կարիք չզվան
Նրան դամբան կառուցելու, թաղման ծեսը կատարելիս»:

Ասաց, շարժվեց մրրկածուփ: Նա կատաղի ու փրփրադեղ
Նետեց ահեղ և արյունոտ դիակները դեպ Աքիլլեսն:
325 Եվ երկնածին գետի դաժան հորձանքները ծիրանագույն,
Լեռների պես վեր բարձրացած, քաշքռեցեցին Աքիլլեսին:
Այնժամ Հերա աստվածուհին աղաղակեց, վախենալով,
Որ մի գուցե Աքիլլեսին գետն հորձանքով քշի-տանի:
Ուստի դիմեց նա սիրելի իր զավակին՝ Հեփեստոսին.
330 «Վե՛ր կաց, որդյա՛կ իմ կրկնակաղ, խորահորձան Քսանթոսին
Մենք իրավամբ համարում ենք քեզ արժանի հակառակորդ:
Ե՛կ, մեղ օգնիր ու հանդես բեր կրակները քո բաղմարոց:

335 Իսկ ես գնամ, կանչեմ հողմերն՝ արագ նոթոսն և Զեփյուռը,
 Որ բորբոքեն ծովի կողմից Մրրիկն հուժկու ու ծանրագին:
 Թող տարածեն հրգեհն ուժգին և թող զարկեն ու հրկիզեն
 Տրովագացոց զենք-զրահն ու գլուխները: Իսկ դու Քսանթոս
 Գետի ափին վառիր ծառերն ու հրկիզիր նույնիսկ իրեն:
 Ուշ մի՛ դարձրու սպառնանքին կամ 'ողոթիչ նրա խոսքին,
 340 Մի՛ ընդհատիր հրածորան զորությունըդ, մինչև որ քեզ
 Կրկին կանչեմ: Իսկ երբ ձայն տամ, այնժամ զսպիր կրակն անշեջ»:

Ասաց: Իսկույն կաղն Հեփեստոս ուղղեց կրակն աստվածային:
 Նախ նա հովիտն ամբողջ լցրեց հուր-կրակով, այրեց իսկույն
 Ափիլլեսի ձեռքով զարկված մարտիկների բյուր դիակներ:
 345 Նվ չորացավ հովիտն այնժամ, ետ քաշվեցին ջրերը ջինջ:
 Ինչպես որ վաղ աշնան պահին Բորեասը չորացնում է
 Նոր ոռոգված ցանքերը պերճ՝ ի խնդություն սերմնացանի,—
 Դաշտերն այգպես շուտ չորացան, և այրվեցին դիերը ողջ:
 Հետո, ուղղեց իր բոցը վառ նա դեպի գետը գերափայլ:
 Հրկիզվելով բռնկվեցին՝ թեզոշ, ծփին, մոշավայրին,
 350 Խանձոտվեցին կանձեղ, ներգյուն, ուռիներն այն կանաչազարդ,
 Որ թանձրախիտ բուսել էին վառների պայծառ ափին:
 Օձաձրկներ և այլ ձկներ ճախրում էին սարսափահար.
 Նրանք, տանջված գերիմաստուն Հեփեստոսի կրակի մեջ,
 Արագորեն սուզվում էին խորքը ջրի գեղգեղափայլ:
 355 Վառվեց այգպես գետի ուժը, և դռագողաց նա բոցավառ.
 «Ո՛հ, Հեփեստո՛ս, ոչ մի աստված չի կարենա կանգնել քո դեմ.
 Նույնպես և ես հրաբորբոք քո ուժի դեմ չեմ մարտնչի:
 Թողնենք վեճը: Թող Ափիլլը տրովագացոց ամբողջապես
 Դուրս վտարի սուրբ Իլիոնից. ինչո՞ւ կռվեմ, օգնեմ նրանց»:

360 Ասաց, վառվեց: Հոսանքն ամբողջ եռում էր խիստ, եռում՝ ինչպես
 Կաթսայի մեջ, որին տակից բորբ կրակն է դեռ ուժ տալիս,
 Երբ գեր կինճի փայլուն ճարպն է պղպղալով արագ հալվում
 Ու ճենճերում, մինչդեռ տակից բոցավառվում է փայտը չոր:
 Այգպես բոցից, խլթխլթալով, վառվում էր գետն այն ալեկոծ:
 365 Հորձանքները, տանջված ուժից իմաստափառ Հեփեստոսի,
 Չլարծվեցին գուրջապատ, այլ տեղն ու տեղը կանգ առան:
 Նվ աղբրսեց գետն Հերային ու խոսքն ասաց իր թևավոր.
 «Ինչո՞ւ, Հերա՛, դաժան որդիդ՝ աստվածներից լոկ ինձ վրա
 Այժմ հարձակվեց ու տանջում է, երբ ես այնքան մեղապարտ չեմ,
 370 Որքան, իրոք, տրովագացոց պաշտպանող այլ անմահները:

Համաձայն եմ ես քո կամքով հրաժարվել կովից իսպառ:
Թող սր նաև շուտ դադարի քո գոռ որդին: Երգվում եմ ես,
Որ արովացոց զորքից մահը ես չեմ վանի այսուհետև,
Թեև եղբայր լափող կրակի մեջ ամբողջ Տրովը բռնկվի
375 Ու կործանվի արայացոց ձեռքով վառված հրդեհի մեջ»:

Երբ որ Հերա լուսավելիկ աստվածուհին խոսքն այդ լսեց,
Իսկույն դարձավ իր Հեփեստոս սիրած որդուն ու այս ասաց.
«Հեփեստ, որդյա՛լ իմ գերափառ, շուտ դադարի՛ր, լա՛վ չի այդքան
Տանջել անմահ մի աստրծու հանուն մարդկանց մահկանացու»:

380 Ասաց: Հեփեստն իսկույն մարեց կրակն ու բոցը կործանիչ,
Եվ ետ քաշվեց զեան հունի մեջ, աղմկեցին ջրերը ջինջ:
Պարտվեց ուժը Քսանթոս գետի. դադար տվին նրանք կովին,
Քանզի զսպեց Հերան նրան, թեպետ սաստիկ զայրացած էր:

Մինչդեռ այն մյուս աստվածների մեջ բռնկվեց շար թշնամանք,
385 Որոնց մտքերն ու սրտերը տենչում էին դեռ զժողովուն:

Եվ բախվեցին նրանք հուժկու. ամբողջ երկիրը սրտաց,
Լայն երկինքը վերից թնդաց ահեղաչոռ արձագանքով:
Օլիմպոսի զլխին բազմած՝ Զևսը խնդաց ուրախալիք,
Երբ նկատեց, որ կովում են աստվածները: Նրանք երկար
390 Զկանգնեցին առանց զործի. վահանաջարդ բուռն Արեսը
Սկիզբ դրեց ահեղ կովին: Զեոքին նիզակ՝ նա գուրա եկավ
Ընդդեմ Պալլաս-Աթենասի և լուստանքի խոսքն այս ասաց.
«Ո՛վ շնաճանճ, նորի՛ց կովի դրդեցիր դու աստվածներին.
Սրտումըդ քե՛ն, դոռողոթյամբ ես միշտ լցված, ամբարտալա՛ն.

395 Մոռացե՛լ ես, ինչպես հանկարծ Դիոմեդես Տիդևսյանին
Դու դրդեցիր, որ ինձ զարկի, և բացերաց ինքըդ նույնիսկ
Պերճ մարմինն իմ ջախջախեցիր՝ ինձ վրա տեղդ նետելով.
Եվ արդ՝ կարծեմ, քեզնից հիմա իմ վրեժը պիտի լուծեմ»:

Ասաց, զարկեց նա ահռելի այն վահանին քղանցքավոր,
400 Որի առջև նույնիսկ Զևսի հրածորան շանթն է անդուր:
Դրան ահա երկայն տեղով զարկեց Արեսն արուչյապատ:
Բայց ետ քաշվեց գուստրը Զևսի և մեծ մի քար վերցրեց ձեռքով.
Քարն ահագին և զժական, որ դրված էր դաշտի միջին
Դեռ հինավուրց մարդկանց ձեռքով, իբր արտերի անխախտ սահման,
405 Նա Արեսի վ՛րն զարկեց ու խորտակեց ուժը նրա:
Սա տապալվեց յոթն օրավար դետնի վրա. զենքը զնդաց,

Փռշին ծածկեց մաղերը իր: Մինչդեռ Պալլասն-Աթենասը
 Խիստ ծաղրելով ու պանծալով այս թեալն խոսքերն ասաց.
 «Դեռ չլիտես, որ ես քեզնից զորավոր եմ ու պանծալի,
 410 Եվ դու, տխմա՛ր, հանդգնեցիր քո զորութեամբ դուրս դալ իմ դեմ,
 Կրիր պատիժն արժանաւոր, իբրեւ վրեժ քո Հերա մոր,
 Որ, զայրացած, քեզ պատուհաս պիտի նշուի, դու, դավադր՛ը,
 Զանց անելով արայացոց, պաշտպան դարձար նենդ տրովացոց»:

Այդպես ասաց և շուռ տվեց պայծառ աչքերը նրանից:
 415 Զեռքն Արեսի բռնեց իսկույն Զեսի դստրիկը Ափրոդիս,
 Վեր բարձրացրեց, տարավ նրան, որն հեծելով՝ ուղքի եկավ:
 Տեսավ Հերան լուսաթեփիկ, գերամեծար աստվածուհին,
 Ու ձայն տալով Աթենասին՝ խոսքերն ասաց այս թեալն.
 «Նայիր ու տես, ո՛վ դու դստրիկ անպարտելի Զես-զգոնի,
 420 Այդ շնամանձն ահա կրկին մարդակոտոր բուռն Արեսին
 Պատերազմի խուռն ամբոխից քաշեց, տարավ. հասի՛ր շուտով»:

Ասաց: Իսկույն վեհն Աթենաս, ուրախ սրտով և խանդավառ,
 Հասավ հայճեպ Ափրոդիսին և իր ձեռքով հզորագույն
 425 Խիստ հարվածեց նրա կրծքին. սիրտն ու ծնկները թուլացան,
 Ու երկուսով տապալկվեցին անդ կենսաբեր գետնի վրա:
 Իսկ Աթենասն, հարարացած, ասաց իր խոսքն այս թեալն.
 «Եթե նաև մյուս պաշտպանները Տրոյի, ո՛հ, լինեին
 Այնպես խիզախ ու քաջասիրտ, ինչպես այժմ Ափրոդիսը
 Պաշտպան կանգնեց բուռն Արեսին, որն հանդգնեց դուրս դալ իմ դեմ,
 430 Վաղուց հանդիստ կգտնեիրք, ազատվելով պատերազմից,
 Խորտակելով գեղեցկակերտ ու սրբազան քաղաքն Իլիոն»:

Ասաց: Ուրախ ժպտաց Հերան, լուսաթեփիկ աստվածուհին:
 Այնժամ հզոր երկրաստանն այսպես ասաց Ապոլլոնին.
 «Ինչո՞ւ Զոյբո՛ս, կանգնած ենք մենք աստ մեկկուսի, ճակատից դուրս,
 435 Մինչ կռվում են այլ աստվածներ: Ամոթ է մեզ և անվաշել,
 Եթե անմարտ վերադառնանք պղնձակերտ տունը Զեսի:
 Արդ՝ սկսիր իբրեւ կրտսեր. լա՛վ չէ, եթե ես սկսեմ,
 Քանզի ավագն եմ տարիքով և բազմիմաց եմ իմ փորձով:
 Տխմա՛ր, որքա՛ն միամիտ ես, չես էլ հիշում ամենեին,
 440 Թե որքան վիշտ մենք կրեցիրք, երբ, միայն մենք աստվածներից,
 Զեսի կամքով Տրոյով եկանք, որ մի տարի որոշ վարձով
 Անդ ծառայենք ամբարտաւան Լավոմեդոն թագավորին:
 Ինչպե՞ս էր մեզ նա չարչարում ու պատվերներ տալիս դաժան:

445 Եւ տրուիցոց քաղաքի շուրջ կերտեցի պերճ և ամրակուռ
 Պարիսպները, որ անառիկ դառնա քաղաքը սրբազան:
 Իսկ դու, Ֆոյբո՛ս, անտառախիտ ու բազմհովիտ Իգա սարում
 Արածացնում էիր եղները համբաքայլ և կտրեղջուր:
 Երբ ժամն հասավ, և ժիր ժամերն ՚ուրախ ժամկետը հատուցման
 Մեզ հայտնեցին, Լավոմեդոնն ամբարտաւան բռնի կերպով
 450 Մեր վարձն ամբողջ չվճարեց, այլ արձակեց սպառնանքով:
 Քեզ նա սաստեց սպառնալով, որ կկառլի ձեռքդ ու ոտքդ
 Եվ հեռավոր կղզիներում կվաճառի որպէս գերու:
 Պարծենում էր, թե կկտրի սուր պղնձով մեր ախանջներն:
 Մենք ետ դարձանք, վարձի համար խիստ զայրացած, ցատկոտ սրտով:
 455 Վարձ խոստացավ, բայց խոստումն իր ուխտազանցն այդ շկառարեց,
 Եվ արդ հիմա շնորհատուր բարեգործն ես դու այդ ազգի,
 Ուստի մեզ հետ չես միանում: Թող կործանվեն այդ անամոթ
 Տրուվադացիք ու սերճազեղ նրանց կանայք և երեսայրք:

Եվ քաջազեղ արքա Ֆոյբոսն Ապոլլոնը պատասխանեց.
 460 «Դու ինձ անշուշտ, երկրասասա՛ն, ապուշ ու խենթ պիտ համարես,
 Եթե դուրս դամ քո դեմ կռվի հանուն մարդկանց մահկանացու,
 Որոնք որպէս թարմ տերեւներ, սնված երկրի պտուղներով,
 Այսօր դեռ կան և ծաղկում են, սակայն վաղը, անշնչացած,
 Պիտ վերանան: Կավ կլինի, որ այս կռվից, ո՛վ Երկրակալ,
 465 Մենք հեռանանք. թող պայքարեն իրենք՝ մարդիկ մահկանացու»:

Այդպէս ասաց, մի կողմ քաշվեց: Ակնածելով՝ նա պատկառեց
 Զեւք բարձրացնել, կռվի դուրս գալ ընդդեմ ավադ իր հորեղբոր:

Մինչ նրա քույրը դաշտակյաց և թադուհին գազանների՝
 Արթեմիսը նրան խոսքով խիստ նախատեց և այս ասաց.
 470 «Փախա՞ր արդեն, ո՛վ հեռաձիգ, հաղթանակը Պոսիդոնին
 Զիջելով արդ. թո՛ւյլ տվեցիր, որ անպատիժ՝ նա պարծենա:
 Ո՛հ, փոքրոգի՛ դու միամիտ, զուր ես կրում աղեղը քո,
 Թող չսեմ իմ հոր տան մեջ ես քո խոսքերը ինքնապարծ.
 Անդ, ատյանում անմահների, դու հոխորտում էիր հաճախ,
 475 Որ իբրեւ թե կարող ես հաղթ կռվել ընդդեմ Պոսիդոնի»:

Այդպէս ասաց: Եվ չառարկեց Ապոլլոնը աղեղնավոր:
 Բայց զայրացավ Զեւ-զդոնի ամուսինը գերամեծոր,
 Եվ նողկալի խոսքեր ուղղեց աստվածուհուն այն նեւաձիգ.
 «Դու, լրբե՛նի, անամոթ շո՛ւն, հանդգնեցիր իմ դեմ դուրս գալ,

480 Արդ, զայրույթով իմ ծանրագին ես կդառնամ քեզ ախոյան,
 Թեպետ հզոր աղեղնավոր ես դու իրոք, և Զևսը քեզ
 Առյուծ դարձրեց կանանց վրա, որ կոտորես՝ ում կամենաս:
 Ալիքի հեշտ դու լեռներում սպանում ես գաղաններին,
 Հեշտ կարող ես լեռների մեջ դու կոտորել եղնիկներին,
 485 Քան հանդես դալ ու մարտնչել հզորներին դեմ-հանդիման:
 Եվ եթե դու ցանկանում ես փորձել կռվում զորութունն իմ՝
 Շուտ կիմանաս, թե որքա՛ն եմ ես քեզանից հզորագույն»:

Ասաց և ձախ ձեռքով իսկույն բռնեց ձեռքերը դիցուհու,
 Իսկ հաղթական իր աջ ձեռքով սոկեց նրա ուսից աղեղն
 490 Ու նրանով, ծիծաղելով, ձաղկեց շուրջը ականջներին:
 Յած թափվեցին արագաթիռ նրա նետերը ցիրուցան:
 Եվ դիցուհին, դառն լալով, արագ փախավ հարվածողից,
 Ինչպես փախչում է երբեմն աղավնյակը հաղթ շահնից,
 Որ ժայռի տակն ասլավինի, երբ նրան մահ չի վիճակված:
 495 Այդպես փախավ նա լալագին, իր նետ-աղեղն այնտեղ թողած:

Այնժամ Լեթով աստվածուհուն դարձավ բանբերն արգոսըսական.
 «Քո դեմ, Լեթո՛վ, ես չեմ կռվի: Վտանգավոր է չափազանց
 Մրցամարտի դուրս դալ ընդդեմ ամպահավաք Զևսի կանանց:
 Եվ կարող ես, երբ ցանկանաս, աստվածների կաճառի մեջ
 500 Դու պարծենալ, թե հաղթեցիր ինձ զորությամբ քո գերագույն»:

Ասաց: Լեթովը հավաքեց գետնից աղեղն ու նետերը,
 Որ ցիրուցան թափված էին մրրկածուսի ավազի մեջ:
 Նետերն այդպես հավաքելով, նա հետևեց իր դստրիկին,
 Որը դիմեց դեպ Օլիմպոս՝ պղնձաշեն սունը Զևսի:

505 Արտոսրացայտ դուստրը այնտեղ նստեց իսկույն հոր ծնկներին,
 Մինչ թրթռում էր գողգոջուն իր հագուստը անմահական:
 Կրոնոսյան Զևսը գրկեց, հարցրեց նրան քաղցրաժպիտ.
 «Երկնաբնակ անմահներից ո՞վ է քեզ զուր վիրավորել,
 Ո՞վ իմ դստրիկ սիրատենչիկ, գուցե հանցա՞նք ես կատարել»:

510 Պատասխանեց նրան իսկույն պերճապատիկ կույսը որսորդ.
 «Հա՛յր, ինձ լլկեց քո կին Հերան, լուսաթևիկ աստվածուհին,
 Որը հաճախ անմահների մեջ նյութում է վեճ ու կռիվ»:

Իսկ երբ այդպես խոսում էին աստվածները անդ միմյանց հետ,
 Հապճեպ Ֆոբոսն Ապոլլոնը գնաց, մտավ նա սուրբ. Իլիոն,

- 515 Որ պահպանի մեծ քաղաքի պարիսպները դեղեցկակերտ,
 Որ դանշանք, բախտին ընդդեմ, այդ օր քաղաքը չավերեն:
 Բոլոր անմահ մշուս աստվածները Օլիմպոս վերադարձան՝
 Ոմանք ցասկոտ, ոմանք արդեն փառավորված հաղթանակով,
 520 Անդ ջախջախում էր տրոլացոց և ձիերը միասմբակ:
 Ինչպես ծուխն է բուռն հրդեհից վեր բարձրանում դեպի երկինք,
 Երբ զայրացած աստվածներն են քաղաքն այրում բոցերի մեջ,
 Ու լեցվում են աղետաբեր վշտով սրտերը շատերի,—
 Արևլն այդպես տրոլադացոց հասցրեց վշտեր ու տառապանք:
- 525 Պերիամն այնժամ, կանգնած ծայրին աստվածաշնն աշտարակի,
 Շուրջն իր նայեց, աչքով տեսավ անդ վիթխարի Արևլեսին:
 Նա չարագույժ ձիչ արձակեց, իջավ բարձրիկ աշտարակից
 Ու պատվիրեց պարըսպի տակ՝ դարբասի քաջ պահակներին.
 «Շուտով դռները բա՛ց արեք ու պինդ պահեք ձեր ձեռքերով,
 530 Մինչև բոլոր զորքերը դան ու ներս թափվեն քաղաքի մեջ:
 Մոտ է ահա Արևլեսը՝ ինչպես մրրիկ աղետաբեր:
 Իսկ երբ զորքը, պարիսպներին ապավինած, քիչ շունչ քաշի,
 Շուտ փակեցեք դռները պինդ և դրանդիքը ամրակուռ.
 Սարսափում եմ,— քաջն այդ ահեղ ներս կխուժի քաղաքը մերս»:
- 535 Ասաց: Նիգերն ետ քաշելով, նրանք դարբասը բաց արին,
 Եվ շատերին բաց դռները բերկրանք ու լույս շնորհեցին:
 Իսկ Ապոլլոնը դուրս թռավ, որ վանի մահը տրոլացոց:
 Փոշով ծածկված և ծարավի զորքերն արագ փախչում էին
 Մարտադաշտով դեպի քաղաք, դեպ բարձրաբերձ պարիսպները.
 540 Նրանց Արևլն հալածում էր մոլեգնաբար, տեղը ձեռքին,
 Կատաղած էր սիրտը նրա, փառք էր փնտրում նա անողոր:
 Եվ աքայանք պիտ վերցնեին այդ օր Տըրովը բարձրագուռ,
 Եթե Ֆոյբոսն Ապոլլոնը անդ չդրժեր Ագենորին՝
 Անթենորի կորովալիր և անբասիր քաջ զավակին:
- 545 Նրա սիրտը լցրեց Ֆոյբոսն հանդգնություն մի մեծազոր,
 Ինքը, հենված կաղնի ծառին, կանգնեց նրա կողքին այնտեղ,
 Ապա ծածկվեց թանձր մեղով, որ հերոսից մահը վանի:
 Երբ Ագենորն հեռվից տեսավ քաղաքավեր Արևլեսին,
 Իսկույն կանգնեց և սպասեց. սիրտը նրա հուզվեց սաստիկ,
 550 Եվ ինքն իր մեջ, հեծեծելով, ասաց սրտին իր ազնվագույն.
 «Վա՛յ ինձ, եթե ահաբեկված փախչեմ ես քաջ Արևլեսից,
 Ինչպես փախչում են սրտաճաք այլ մարտիկներ մահախուճապ,

նա, քաջաւաղ, ինձ կհասնի ու վախկոտիս կզլխատի:
 555 եթե թույլ տամ, որ հալածի Պելիսյանը փախչողներին,
 Իսկ ես, սոկված պարիսպներից, թռչնմ գեպի դաշտն Իլիոնի,
 Գնամ, հասնեմ Իդա լեռան անտառախիտ բարձունքներին,
 Այնտեղ կարող եմ թաքնւել հողմածւար թիփերի տակ:
 Երեկոյան կլվացվեմ վտակի մոտ և, զովացած
 Հսրդ քրտինքից, մթնշաղին ետ կդառնամ գեպի Իլիոն:
 560 Սի'րտ իմ, ավա՜ղ, մտքերիդ մեջ դուր չե՞ս հուզվում այժմ արդյոք:
 Եվ եթե նա դաշտում տեսնի ինձ քաղաքիցն այս փախչելիս՝
 Արագառտ կհետևի և կհասնի ինձ դառնաղետ.
 Այնժամ մահից, սև օրհասից, ո՛հ, փրկություն չեմ գտնի ես,
 Քանզի չե՞ որ նա մարդկանց մեջ ամենազոր քաջն է իրոր:
 565 Եթե կանգնեմ քաղաքի մոտ՝ նրա հանդեպ բացեիբաց՝
 Ի՞նչ կլինի: Սուր պղնձից խոցելի է իր մարմինն էլ.
 Մե՛կ է հսգին բոլոր մարդկանց, մահկանացու մարդ է և նա,
 Կրոնոսյան Զևսն է միայն հալթության փառք տալիս նրան»:

Ասաց, կույի պատրաստվեց նա, սպասելով Աքիլլեսին:
 570 Սիրան էր նրա հուժկու զրդովմ գեպի դաժան ճակատամարտ.
 Ինչպես երբեմն ինժն հաղթարի, դուրս գալով մի թալ անտառից,
 Քաջ որսկանի դեմ հանդիման չի դողդողում սրտով բնավ,
 Եվ չի փախչում, թեկուզ լավի աղմուկ—հաշոցը շների.
 Թեկուզ որսկանն իր նիզակը խորունկ վարսի նրա կուրծքը,
 575 Զի մոռանում քաջությունը, թեկուզ խոցվի սուր պղինձով,
 Եվ նետովում է գեպի կովի, որ անդ հաղթի, կամ կործանվի,—
 Այդպես որդին Անթենորի՝ Ագենորը աստվածակերպ
 Ետ չփախավ Աքիլլեսից, որ նրա դեմ ուժն իր փորձի:
 Նա, կրծքի դեմ վեր կարկառած իր վահանը բոլորակերտ,
 580 Աքիլլի դեմ ուղղեց նիզակն ու մեծախոս այսպես ասաց.
 «Թերեւս դու մեծ հույս ունես, ո՛վ Աքիլլես փառապալկ,
 Քաջ տրովացոց քաղաքն այսօր վերցնել դուրսով և ուլերիլ.
 Անմի՛տ, նրա շուրջը դեռ շատ արհամիրքներ պիտ կատարվեն.
 Մեր քաղաքում դեռ ապրում են խիղախ, արի բազում քաջեր,
 585 Եվ մենք, հանուն ծնողների, սիրած որդոց ու մեր կանանց,
 Կալաշտալանքն Իլիոնը մեր, մինչ դու այստեղ մահ կգտնես,
 Թեպետ մարտիկ ես դու հղոր, քաջախիղախ և ահարկոտ:

Այդպես ասաց և հալթ ձեռքով նետեց տեղը իր սրատուր
 Եվ անվրեպ դարկեց քաջի հենց սրունքին՝ ծնկից ներքև:
 590 Զինչ անագից շքեղ կերտված սունապանը ոտքերի շուրջն

Ահագնալուր թունդ շառաշեց, ու ետ մզվից տեգն անդրադարձ՝
 Չճեղքելով սոնատանը. արգելակեց առ՛ւրբն ասածու:
 Եվ Պելիսյանն հաղթ հարձակվեց դեպ Ագենսորն աստվածազարմ:
 Բայց չթողեց Ապոլլոնը, որ նա կրկին փառք վաստակի:
 555 Ագենսորին, միգով պատած, նա փախցրեց մարադաշտից
 Եվ դուրս հանեց կովի միջից, որ հեռանա նա անվնաս:
 Ինքը ապա, Ագենսորի տեսքն ընդունած, Պելիսյանին
 Խաբեռությամբ քաշեց-տարավ զորքից հեռու: Եվ ինքն այգպես՝
 Առաջն ընկավ Աքիլլեսի, որն հալածեց նրան արագ:
 600 Աքիլլն այգպես նրան քշեց ցորենաշատ դաշտի միջով,
 Հալածելով դեպի ավեր հորձանահոս Սիքմանդերի:
 Նրան խաբում էր Ապոլլոնն, իսկ Աքիլլեսը հույս ուներ,
 Որ ռաքերով արագավաղ շուտով պիտի հասնի նրան:
 Իսկ տրովացիք այդ ժամանակ, համախմբված ու փախեփախ,
 605 Ուրախացած շուտ ներս մտան ու թափվեցին քաղաքի մեջ:
 Լցվեց քաղաքը զորքերով: Ոչ ոք այնտեղ էլ չսպասեց
 Պատերից դուրս ելածներին, որ իմանա՝ ո՞վ է փրկված,
 Ո՞վ է կովի մեջ սպանված: Միանգամից քաղաք ընկան,
 Ներս թափվեցին բոլոր նրանք, ով ուներ Շիր ծունկ և ոտքեր:

ԵՐԳՔ ՔՍԱՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

ՀԵԿՏՈՐԻ ՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Նզնորթի պէս սարսափահար նրանք փախան, մտան քաղաք,
 Նվ պարըսպին մեջքով հենված՝ անդ զուլացան հորդ քրտինքից,
 Զուր խմեցին՝ հադեցնելով ծարավն իրենց: Իսկ աքայանք,
 Բեք վահաններն իրենց ուսին, դեպի պարխալն էին դիմում:

5 Սակայն Հեկտորը, կաշկանդված իր օրհասի ուժով ահեղ,
 Մնաց այն կռու պարսպից դուրս, Սիքեական դարբասի մոտ:

Մինչդեռ Յոյբոսն Ասյուլոնը խոսքով դիմեց Պելիսյանին.
 «Ո՛հ, դու ինչո՞ւ, ո՞վ Պելիսյան, ինքըդ իբրև մահկանացու,
 Արագառտն հալածում ես ինձ՝ աստըծուն. անդո՞ր եղար
 10 Դու ճանաչել ինձ, անմահի՛ս, և մոլեգնում ես այդպես զուր,
 Մոռանալով տրուվադացոց, որոնց վտանգը վանեցիր.
 Նրանք արդեն քաղաք մտան, իսկ դու այստեղ շրջում ես դեռ:
 Բո՞ղ այդ, դու ինձ չես սպանի, քանզի մահվան ենթակա չեմ»:

Պատասխանեց նրան ցասկոտ Աքիլլեսը արագավազ.
 15 «Խաբեցիր ինձ, ո՞վ հեռաձիգ, ժանտագույն՞դ աստվածներից,
 Ինձ նենգաբար պարխալներից հեռացրեցիր, մինչ շատերը,
 Տըրով քաղաք դեռ չհասած, պիտ կրծեին հողն աստամով:
 Ինձ զրկեցիր մսեմ փառքից, իսկ տրուվացոց փրկեցիր հեշտ:
 Սակայն մի՞թե չվախեցար դեթ վրեժից դու հետագա.
 20 Քեզնից վրեժն իմ կառնելի, թե որ ձեռքիս մի ձար լինեք»:

Այդպես ասաց և բոցաշունչ սլացավ նա դեպի քաղաք,
 Փոթորկվելով, ինչպես այն ձին հաղթանակով փառաբանված,

Որը խորխտ՝ կառքը քաշում, արագ թռչում է, դաշտի մեջ.
 Այդպես շարժում էր Արիլլեան արագ ծնկներն ու ոտքերը:
 25 Նախ Պերիամոսն ինքն իր աչքով պարիսպներից տեսավ նրան,
 Երբ սուրում էր նա դաշտի մեջ՝ վառ աստղի պես շողշուղենի,
 Այն լուսաշող աստղին նման, որ ծագում է գիշերն աշնան
 Ու գերազարդ փայլփլում է համաստղության բուլլերի մեջ,—
 Այն, որ մարդիկ հորջորջում են Օրիոնի Լուսափայլ Շուն,
 30 Որ գերազանց է իր շողքով, բայց չարագույժ իբրև նշան.
 Նա բերում է սոսթ ու երաշտ մահկանացու դժբախտ մարդկանց:
 Այդպես շողում էր վառ պղինձն արագավազ քաջի կրծքին:

Հեծեծադին ճիչ արձակեց ծերն ու ձևըը բարձրացնելով՝
 Սկսեց թափել իր գլուխը: Եվ դառնադառն հեծեծանքով
 35 Նա աղերսեց սիրած որդուն, որ կանգնած էր դարբասի մոտ
 Եվ լցված էր Արիլլեսի գեմ կռվելու վառ տենչանքով:
 Այդպես ձեռքերը կարկառած՝ ծերուկն ասաց սրտամորմոք.
 «Հեկառ՝, որդյա՛կ իմ սիրելի. մենակ, առանց ընկերների,
 40 Զուր մի՛ սպասիր դու աչդ քաջին, որից միայն մահ կստանաս:
 Դու կպարտվես Պելիսյանից, քանզի հզոր է նա քեզից:
 Թող անդուժն աչդ՝ աստվածներին այնքան լինե՛ր գեթ սիրելի,
 Որքան որ ինձ, որ կեր դառնար թռչուններին ու շներին,
 Որ իմ սրտից գեթ վերանար եսկծանքի վիշաղ սաստիկ:
 Քանի՛ հզոր և գերազնիվ զավակներից զրկեց նա ինձ՝
 45 Կոտորելով կամ ծախելով նրանց հեռու կղզիներում:
 Էլ չեմ տեսնում ես քաղաքում, դորքերի մեջ տրովադական,
 Իմ սիրասուն երժու որդոց՝ Պուլիսթրին, Լիկավոնին,
 Որոնց ծնեց Լավոթովեն՝ չքնաղապույնն իմ կանանցից:
 Եթե նրանք կենդանի են մեր թշնամու բանակի մեջ՝
 50 Նրանց հետո մենք կազատենք, փրկանք տալով՝ պղինձ, ոսկի,
 Որ վճարեց ծերուկն Ալթևս, իբրև օժիտ իր դատրիկին:
 Սակայն եթե սպանված են և իջել են տունն Հադեսի՝
 Մե՛ծ վիշտ է դա ծնողներին, ի՛նձ, իմ սրտին, և մոր սրտին,
 Նրանց համար կարճ ժամանակ կվշտանան և տրովադիք:
 55 Ո՛հ, դռնն դու չտապալվես՝ Արիլլեսի ձեռքով սրարտված,
 Նե՛րս եկ շուտով, մտիր քաղաք, ո՛վ սիրելի դու իմ որդյակ,
 Որ աստ փրկես տրովադացոց զավակներին, այլև կանանց,
 Փառքը շտապ Պելիսյանին, չսորտակես կյանքդ անգին:
 Գեթ ի՛նձ խղճա, — ինձ, դժբախտի՛ս, քանի ապրում եմ ողջամիտ:
 60 Իմ ծերության այս սև շեմքին Կրոնոսյան հայրն ինձ կտա
 Դաժան վիճակ. տեսնելու եմ ես արհամարք և բյուր վշտեր:

Ո՛հ, պիտ տեսնեմ ես իմ աչքով առեանգումն իմ դատրերի
 եւ ավերմունքը պերճակերտ մեր տների, ննջարանի,
 Անմեղ մանկանց գետնահարումն արյունահոս կռիվներում
 65 եւ հարսներին քաշքշոցը ձեռքովն անգութ քայացոց:
 Վերջն էլ ես ինքըս, ջախջախւած սուր պղինձով, կտապալվեմ,
 երբ թշնամին իր նիւակով ինձ հարւածի, կորզի հոգիս:
 Մեր շեմքի մոտ ինձ պիտ գղեն մեր շար շները գազաւած՝
 Պահապաններն այդ մեր աղնիւլ, որոնց մեր տանը սնեցի:
 70 Նրանք, հարբած իմ արյունով, պիտի պառկեն մեր գավթում:
 Սինչ ամեն ինչ վայելուչ է երիտասարդ մարդու համար,
 Թեկուղ նա ժանտ կռւումն ընկնի՝ սուր պղինձով պատառուտւած,
 Պերճ ու պարկեշտ է նա նույնիսկ իր մերկ մարմնով՝ մեռած պահին:
 Բայց երբ շներն ալետրի պղծեն զլուսն և մորուքը,
 75 Կամ հողշոտեն ամոթանքը նոր սպանւած հեք ծերուկի,
 էլ դրա սկս գժբա՝ խտ պատիժ չկա թշուառ մարդկանց համար»:

Ասաց, փետեց ծերն իր ձեռքով զլսի մազերն արծաթածոր,
 Սակայն իսպառ անզոր եղաւ ողորկ սիրտը Հեկտորի:
 Իսկ մյուս կողմից մայրն սկսեց հեծեծանքն իր բարձրադալակ.
 80 Նա մի ձեռքով կուրծքն իր բացեց, նշեց ծծերն իր մյուս ձեռքով,
 եւ լալաղին արասաւելով՝ այս թեւալոր խոսքերն ասաց.
 «Հեկտոր՝, որդյա՛կ, գեթ սրանից դու պատկառիր և գթա՛ ինձ.
 Եթե երբեք, ես քո լացին քաղցրատենչիկ հագուորդ տալով,
 Ծիծ եմ տվել քեզ կաթոգին, հիշիր, որդյա՛կ իմ սիրելի,
 85 Խո՛ւյս տուր հիմա այդ թշնամուց, — պարխալների մեջ մտիր դու
 եւ մի՛ կանգնիր նրա հանդեպ: Բն դաժանն այդ քեզ սպանի՝
 էլ չեմ կարող ես քեզ ողբալ քո մահիճում, իբրև որդու:
 Քեզ չի ողբա նաև կիներ քո բազմօժիտ: Քեզ արայանց
 Նաւերի մոտ, մեղնից հեռո՛ւ, պիտ հողշոտեն շներն արադ»:

Այդպես նրանք սիրտ զորուն աղերսեցին արտասլալի,
 Բայց Հեկտորի սիրտը բնաւ չշարժեցին պաղատանքով:
 Նա մեծահաղթ Մեքիլեսին սպասելով՝ կանգնած էր լուռ.
 Ինչպես միշտալը լեռնային, — լափած բույսը խիտ դառնաթույն, —
 Ցասումնալի և քինահույզ, որչի առաջ մարդ է սպասում,
 95 Նայում է դու իր հայացքով և պտըտվում որչի շուրջը, —
 Այդպես Հեկտորն ետ չէր քաշվում՝ սիրտը լեցուն քաջարությամբ.
 Կանգնած էր նա՝ փայլուն վահանն հենած հիմքին աշտարակի:
 Եւ վշտաբեկ այսպես ասաց նա ինքն իր մեջ և իր սրտին.
 «Վա՛յ ինձ, եթե պարխալների ներսը մտնեմ ես դարբասով.

- 100 Նախ ինձ խտտիվ մեղադրանքով կնախատի Պոլիգամը,
Որ այն զիշերն աղետարեր, երբ Աքիլլը ոտքի կանգնեց,
Խորհուրդ տվեց, որ տրովացոց ես ետ դարձնեմ դեպի քաղաք:
Բայց ես նրան չլսեցի, — մինչ օգտավետ կլիներ դա, —
Եվ ազդն ամբողջ անմոտորեն զո՛ւր մատնեցի ես կորստի:
- 105 Ամաչում եմ ես տրովացի սկրճ կանանցից և մարդկանցից,
Եվ կարող է նույնիսկ վերջին քաղաքացին կշտամբել ինձ.
«Հուսադոված իր զարույթյամբ, Հեկտորն աղղը ողջ կոտորեց»:
Այդպես կասեն: Բյուրապատիկ, շա՛տ ավելի լավ կըլինի
Դուրս գալ խիլախ և սպանել Աքիլլեսին ու ետ դառնալ,
110 Կամ կործանվել քաղաքի մոտ՝ մենամարտում փառապարգև:
Գուցե պետք է այլ կերպ վարվել, գուցե պետք է, որ վայր նետեմ
Իմ վահանն ու մեծ կորդակը և, տեղն հենած կուռ պարսպին,
Դուրս գամ դեմը աստվածազոր Աքիլլեսի և խոստանամ
Քաջ Աթրիդես եղբայրներին՝ վերադարձնել Հեղինեին
- 115 Եվ այն ամբողջ գուշքն ու գանձը, 'որոնք մի օր Ալեքսանդրը
Տրով բերեց կոր նավերով, որն և պատճառն էր զփոռնության:
Գուցե խոսք տամ ես քայանց, թե կկէսենք մենք միմյանց մեջ
Մեծահարուստ շեն Իլիոնում պահված ամբողջ գուշքն ու գանձը:
Գուցե պետք է ես ստիպեմ, որ տրովացի քաջերն երգվեն՝
120 Բնավ ոչինչ չթաքցնել, այլ բաժանել երկու մասի
Ամբողջ գուշքն այն, որ կա պահված մեր պերճաշուք քաղաքի մեջ:
Ի՞նչ եմ, սակայն, այսպես 'ունայն իմ սրտի մեջ ես մոմտում.
Ո՛չ, չեմ դնա, Աքիլլեսին չե՛մ աղերսի: Զի՛ խղճա նա,
Եվ չի հարգի աղերսանքն իմ, այլ կսպանի ինձ, անզնիս,
125 Ինչպես մի թույլ, անզոր կնոջ, երբ որ լինեմ ես զինաթափ:
Ժամանակ չէ, որ միմյանց հետ մենք զրույցներ անենք հիմա,
Ինչպես խոսում են կաղնու տակ կամ քարերի վրա նստած՝
Երիտասարդն ու դեղջկուհին, ինչպես աղջիկն ու տատանին
Փսփսում են քաղցրանուշիկ: Գերադաս է կովի դիմել
130 Եվ շուտ տեսնե՛լ ո՛ւմ է Զևսը փառք շնորհում, նրա՞ն, թե ինձ»:

Այդպես կանգնած միտք էր անում, մինչ Աքիլլեսը մոտեցավ՝
Խրոխտ ու քաջ, որ հավասար էր էնիալին կորդակաճոճ:
Նա ճոճում էր իր աջ ուսին Պելիոնյան ամուր հացին,
Նրա վրա փայլում էր վառ պղինձն ինչպես շողյուն և լույս,
135 Բոցավառված ինչպես կրակ, ինչպես արևը նորածագ:
Տեսավ Հեկտորն ու սարսափեց: Չհանդգնեց կանգնել տեղում,
Այլ դարբասը ետև թողած, ահաբեկված՝ փախավ իսկույն:
Պելիսյանն էլ, ապավինած իր ոտքերին, հետապնդեց:

- Ինչպէս բազմին լեռնասլաց, — ամենաժիրն հալքերի մեջ, —
 140 Հարձակվելով հալածում է երկշոտ և հեք աղալնյակին,
 Որ փախչում է այս ու այն կողմ, մինչդեռ բասեն, որսի կարոտ,
 Կռնչալով, թևատարած արագ հասնում է իր զոհին, —
 Այդպէս հոռիու նա սլացալ, իսկ Հեկտորը, ժիր շարժելով
 Իր ծնկները, վազեց շուրջը տրովադական պարխապների:
- 145 Այդպէս անցան բլրի մոտով, մոլաթուղի մոտովն հողմուտ,
 Պարխապների կողքով՝ ուղիղ և ընդհանուր ճանապարհով
 Եկան հասան այն կարկաշուն, լուսապայծառ ակունքներին,
 Ուր հորձանուտ Սիբմանդերից բխում են ջինջ երկու աղբյուր:
 Մեկից հոսում է ջուրը ջերմ՝ շուրջը կանգնած խիտ գոլորշի,
 150 Նման ծխին, որ թանձրանում է հրդեհի շուրջն ու վերում:
 Երկրորդն հոսում է խիստ վարար և սառնորակ. ամառն անգամ
 Զուրն իր բյուրեղ սառն է լինում կարկուտի կամ ձյունի նման.
 Եվ նրանց մոտ կային նաև լայնածավալ, կռկ, վիմակերտ
 Կլարաններ, ուր տրովյանց չքնաղ կույսերը և կանաչք
 155 Խաղաղ կյանքի այն օրերին, երբ չէր եկել զորքն աքայանց,
 Միշտ լվանում էին իրենց հագուստները շքեղափայլ:
- Վաղում էին՝ մեկն ահաբեկ փախուստ տալով, մյուսն հետամուտ:
 Քաջ էր փախչողը առջևից, բայց հալածողն էր քաջագոյն:
 Եղան մորթ չէր մրցանակը կամ անասուն զոհաբերվող,
 160 Որ տրվում է իբրև պարգև հաղթանակող քաջավաղին,
 Այլ հողին էր մրցանակը, հողին Հեկտոր ձիազուսպի:
 Ինչպէս մեռած քաջի պատվին՝ միասմբակ ձիերը հաղթ
 Մրցման կետի շուրջն են թռչում կորովալի ու ճիւղնթաց,
 Իսկ հաղթության մրցանակն է եռոտանի կամ սիրուն կին, —
 165 Այդպէս նրանք երեք անգամ արագավաղ պտույտ եկան
 Պերիամոսի քաղաքի շուրջն: Աստվածները դիտում էին,
 Եվ նրանց մեջ խոսեց հայրը անմահներին, նաև մարդկանց.
 «Ո՛հ, տեսնում եմ ես իմ աչքով շատ սիրելի մեծ հերոսին
 Պարխապի շուրջն հալածվելիս, — և իմ սիրտն է խիստ մորմոքում
 170 Հանուն հզոր, քաջ Հեկտորի, որն այրում էր եղան աղբյուր
 Բաղմահովիտ Իդա սարում կամ Պերգամի բարձունքներում՝
 Իբրև զոհեր իմ վեհ պատվին: Մինչ Աքիլլեսն առավածային
 Նրան արագ հալածում է Պերիամոսի քաղաքի շուրջն:
 Մտածեցեք, ո՞վ աստվածներ, խորհուրդ անենք մենք միասին,
 175 Արդյոք մահից պե՞տք է փրկենք քաջ Հեկտորին, թե՞ թույլ պիտ տանք,
 Որ Պելիսյան Աքիլլեսը հաղթահարի այդ հերոսին»:

Պատասխանեց Աթենասը՝ պայծառատես աստվածուհին.

«Ո՛վ շանթընկեց աստվածահայր, ի՞նչ խոսք էր այդ, որ ասացիր.

Մի՞թե մարդուն, որ ծնված է բախտին հիւս, մահկանացու,

180 Յանկանում ես դու աղատել մահ-օրհասիցն իր շարագույժ.

Ի՞նչպէս կուզես՝ վարվի՛ր, բայց մենք, աստվածներըս, համաձայն չենք»:

Եւ Զեւ-դզոնն ամպակուտակ ասաց նրան ի պատասխան.

«Հանգի՛ստ եղիր, սիրատենչիկ, կառափնածին դու իմ գասրիկ.

Լուրջ չասացի: Քեզ հետ ուզում եմ հաշտ լինել և սիրալիր:

185 Մի՛ դժգոհիր, արա՛ ի՛նչ որ մտքումդ կա»: Այդպէս ասաց,

Քաջալերեց Աթենասին, որն և վաղուց այդ էր ուզում:

Նա Օլիմպոսն դադաթներէց թռավ, իջավ երկրի վրա:

Մինչ Հեկտորին հալածում էր Աքիլլեսը արագավազ:

Ինչպէս շունը լեռների մեջ հետապնդում է կղնորթին,

190 Վտարելով խոր խշտակից և քշելով դեպ սար ու ձոր.

Թեկուզ մտնի թփերի տակ և ծվարի ահարեկված՝

Շունն անընդհատ պիտ որոնի, մինչև դտնի աչնտեղ նրան,—

Այդպէս Հեկտորն անզոր եղավ ծլկվել, թաքչիկ Պելիսյանից:

Քանի՞ անգամ, ղիմելով դեպ դարբասները դարդանական՝

195 Նա փորձ արեց թեքվել դեպի աշտարակները հաստակուս,

Որ արովյանք գեթ նետերով նրան վերից պաշտպանեին,

Բայց, կանխելով, Աքիլլեսը դեպի դաշտն էր քշում նրան,

Իսկ նա կրկին սլանում էր դեպի քաղաքը անմատուց:

Ինչպէս երբեք բռնելու չէ մարդը մարդուն երազի մեջ—

200 Մեկն ուզում է խույս տալ, փախչել, մյուսը՝ հասնել,

բայց ապարդշուն,—

Ո՛չ կարող էր Աքիլլն հասնել, ո՛չ էլ Հեկտորը ուժ ունէր

Հալածողից խույս տալ մի կերպ: Բայց դուցի նա խույս տար մահից,

Բե օգնելու հանդէս չգար ինքը՝ Ֆոյբոսն Ապոլլոնը,

Որ ներշնչեց նրան կորով և ծնկները հզորացրեց:

205 Աքիլլեսը գլխով արեց իր զորքերին, որ դառնալի

Նետ շարձակէն դեպ Հեկտորը, որ փառքն ուրիշ մարդ չշահի

Եւ ինքն էլ այդ հաղթության մեջ հանդէս չգա իբրեւ երկրորդ:

Արդ՝ երբ նրանք չորրորդ անգամ եկան հասան աղբյուրներին,

Զեւ հայրն իսկույն ձեռքով վերցրեց ոսկյա կշեռքը վերամբարձ,

210 Նժարներին դրեց երկու հավերժանին՝ մահվան վիճակ,—

Մեկը՝ վիճակն Աքիլլեսի, մյուսն էլ վիճակը Հեկտորի:

Երբ նա կշեռքը բարձրացրեց, իսկույն վիճակը Հեկտորի

Թեքվեց դեպի տունն Հադէսի, և հեռացավ Ֆոյբոսն աշնժամ:

215 Իսկ Պիլիպոսն Արիւլեան հասաւ խաժաղն Աթենասը
 եւ, կանգնելով նրա կողքին, խոսքերն ասաց այս թևովոր.
 «Նա հուշս ունեմ, ո՞վ Արիւլեա, ո՞վ սիրելիդ Զեա աստըծու,
 Փառքն հաղթովյան արդ կտանենք դեպի նավերն տքայացոց՝
 Սպանելով քաջ Հեկտորին, որն անհաղուրդ է ռազմի մեջ:
 220 Նա մեր ձեռքից խուշս տալ, ծլկիլ էլ չի կարող ամենեկին,
 Որքան էլ որ ձիգեր թափի Աստուծոն աղեղնավոր,
 Նուշնիսկ եթի պաղատանքով ոտքերն ընկնի Զեա արքայի:
 Սակայն հիմա դու քո տեղում կանգնիր հանդիստ և շունչ քաշիր,
 Իսկ ես զնամ ու համոզեմ, որ նա քո դեմ դուրս գա կովի»:

Այդպես ասաց լեհն Աթենաս. հնազանդվեց նա հաճությամբ
 225 եւ կանգ առաւ, հենված տեղին պղնձաժայռ ու հացենի:
 Մինչ դիցուհին, նրան թողած, հասաւ դյուցազն Հեկտոր քաջին:
 Նմանվելով Դևիֆորին և կանգնելով նրա կողքին,
 Այսպես խոսեց նա, ուղղելով նրան խոսքերն իր թևովոր.
 «Անդի՛ն եղբայր, արագավազ Արիւլեան է շարչարում քեզ՝
 230 Արագ և խիստ հալածելով Պերիամոսի քաղաքի շուրջն:
 Բայց ե՛կ, կանգնե՛նք և քաջարար պաշտպանվենք մենք այդ հերոսից:

Պատասխանեց նրան իսկույն կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ.
 «Ո՞վ Դևիֆոր, առաջ էլ քեզ սիրում էի ես առավել,
 Քան իմ մյուս եղբայրներին, որ ծնունդն են Հեկտորի
 235 եւ Պերիամի, իսկ այժմ ահա քեզ պիտ հարգեմ շատ ավելի:
 Ինձ տեսնելով, սիրտ արեցիր մենակ դուրս գալ պարիսպներից,
 Մինչ մյուսներն սպասում են այնտեղ ներսում, քաղաքի մեջ»:

Պատասխանեց կրկին խաժաղն աստվածուհի Աթենասը.
 «Եղբա՛յր, ինձ շատ աղաչեցին հայրս ու մայրս դերամեծար,
 240 Ընկերները, որ փարվելով իմ ծնկներին՝ խնդրում էին,
 Որ ես մնամ քաղաքի մեջ. ահարեկված են բոլորը:
 Բայց տառապում էր իմ հոգին անասելի վշտերի մեջ:
 Ուստի կանգնիր այժմ անսասան, և կկռվենք մենք քաջարար,
 Զենք խնայի տեղերը մեր: Տեսնենք արդյոք Արիւլեա՞նը
 245 Մեկ կհաղթի, զենքն արյունոտ տանելով դեպ նավերը խոր,
 Բե՛հ՝ նա զարկված քո նիզակով, կտապալվի, կընկնի այստեղ»:

Ասաց և նենգ քաջալերեց նրան դեպի մենամարտը:
 Եւ երբ նրանք, հարձակվելով, արդեն միմյանց դեմ կանգնեցին,
 Կորդակաճոճ Հեկտորը նախ այսպես խոսեց մեծարարաւ.

- 250 «Պեկրսածի՛ն, էլ ես քեզնից ամենեկին շեմ վախենա,
 Ինչպէս առաջ, երբ փախչելով՝ երեք անգամ սլափուտ եկա
 Պերիամի մեծ քաղաքի շուրջն: Հիմա հոգիս դրողւմ է ինձ
 Կռվիլ քո դեմ. կամ կըստանե՛մ, կամ խորտակւած՝ ինքըս կընկնեմ:
 Բայց նախ կանչենք աստվածներին, թող որ վկա լինեն նրանք՝
- 255 Իբրեւ հսկիչ երաշխավոր մեր երդումին ու պայմանին:
 Եթե Զեւսն ինձ տա հաղթանակ, և ես կորզեմ աստ քո հոգին՝
 Քո մարմինը ես շեմ պզծի թշնամանքով ու գժընդակ,
 Այլ կսովեմ, ո՛վ Աքիլլես, քո լուսաշող զենքերը պերճ,
 Իսկ աքայանց կտամ քո զին. դու էլ պիտի նուշնը անես»:
- 260 Խեթ նայելով՝ աղաղակեց Աքիլլեսը քաջավաղիկ.
 «Ո՛վ դու Հեկտոր, միշտ առելի՛, ինձ մի՛ ճառիր ուխտ ու պայման,
 Առյուծների ու մարդկանց մեջ անհնար է անխաբ դաշինք.
 Գառն ու գայլը շէն դառնալու ընկերակից կամ համերաշխ,
 Այլ դավադիր են միմյանց դեմ, միշտ ոխակալ ու չարատենչ.
- 265 Այդպես էլ, արդ, անհնար է դաշինք կամ սեր իմ և քո մեջ,
 Մինչև մեզնից մեկնումեկը, այստեղ ընկած դեռնաթափալ,
 Իր արյունով հագուրդ չտա վահանակիր բռնն Արեսին:
 Դե՛հ, պատրաստվի՛ր. հիշիր ամբողջ արիությունը մարտական.
 Պետք է լինես քաջ տիգավոր և գերազանց անվախ մարտիկ,
- 270 Զի այլեւս փախուտ չկա: Իսկ Աթենասն արագորեն
 Իմ նիզակով կզսպի քեզ, որ հատուցես միանգամից
 Վշտի վրեժն ընկերներիս, որոնց անգութ կտորեցիր»:

Ասաց, նետեց, խիստ ճոճելով, իր նիզակը երկայնստվեր:
 Բայց խուսափեց Հեկտորն աղնիվ. նկատելով տեգն այդ թռչող՝

- 275 Նա կռացավ, և վրայով տեղը անցավ, ցցվեց հողում:
 Սակայն Պալլասն-Աթենասը դեռնից խելույն դուրս քաշեց այն
 Եվ ազդերի տեր Հեկտորից դադտնի հանձնեց Աքիլլեսին:
 Այնժամ Հեկտորն իր խոսքն ասաց Պելիսյանին հրաշագործ.
 «Վերիպեցի՛ր, աստվածազո՞ր Պելիսածին, — դու բախտն իմ դեռ
- 280 Զեւս-զոռնից չես իմացել, թեև գոռոզ խոսք խոսեցիր
 Եվ, մեծախոս ճոռոմեկով, այժմ ինձ խաբել դու կամեցար,
 Որ, քեզանից սարսափելով, ուժն ու կորովն իմ մոռանամ:
 Ո՛չ, քո տեղը դու չես վարսի իմ թիկունքին՝ երբ ես փախչեմ,
 Այլ դեմ առ դեմ հարձակվելով՝ կրծքիս մեխիր դու քո աշտեն,
- 285 Եթե կամքն է այդ աստըծո: Բայց խուսափիր և տեղիցն իմ:
 Ա՛խ, եթե նա ամբողջովին մեխվեր, վարսվեր քո մարմնի մեջ,

Այնժամ կոխին հեշտ կլինեն զորքի համար տրուվադական,
Քանդի դու ես մեծ արհամիրքն ու ռիւերիմ մեր թշնամին»:

Ասաց, ճոճեց ու հազթ նետեց երկայնսովեր իր նիզակը
290 Եւ, անվրեպ, Պելիսյանի պիրկ վահանի պորտին զարկեց:
Բայց ետ մղվեց տեղն ասպարից: Խիստ զայրացաւ Հեկտորն ազնիւ,
Երբ որ նիզակն արագաթիւ ալգուկս իզուր թռաւ ձեռքից,
Ու գլխիկոր կանգնեց տեղում, քանզի շունկը հացի նիզակ:
Եւ բարձրաձայն կանչեց եղբայր Դեիֆորին ասպարակիր,
295 Որ նա շուտով մի նոր տեգ տա, բայց նա իր մոտ չէր ալկա:
Եւ երբ հանկարծ Հեկտորն հոգով բանն հասկացաւ՝ տխուր ասաց.
«Աւա՛ղ, անշուշտ աստվածներն են կանչում արդեն ինձ դեպի մահ.
Ես կարծեցի, աստվածադարձ Դեիֆորն է կողքիս կանգնած:
Բայց պարսպի հետեւն է նա, իսկ ինձ խաբեց նենդն Աթենաս:
300 Արդ՝ իմ դաժան մահն է մոտիկ, հեռու չէ նա, ալ աչքիս դեմ,
Եւ փրկութուն չկա արդեն. դուցի վաղուց Զևս-զդոնին
Եւ իր որդի Հեռաձիգին այդ էր հաճո, որ խղճալով
Փրկում էին ինձ շատ հաճախ,— իսկ այժմ օրհասն է իմ հասել:
Բայց չեմ կորչի ես անվաստակ ու վեհ փառքին անմասնակից,
305 Պիտ կատարեմ վսեմ մի դործ, որ սերունդներն էլ իմանան»:

Նա այդ խոսքերն արտասանեց և դուրս քաշեց սուսերն իր սուր,
Խիստ ծանրադին և ամրապինդ, որ կախված էր նրա ազդրին,
Եւ հարձակվեց քաջախիզախ, ինչպես արծիվն երկնաւայ
Մութ ամպերից հաճախակի ցատկում է ցած դեպի դաշտը,
310 Որ հոշոտի քնքուշ գառին կամ վեհերոտ նապաստակին:
Ալգուկս Հեկտորն առաջ վազեց, ճոճելով իր սուսերը սուր:
Աքիլլեսն էլ առաջ նետվեց՝ վայրագ սիրտը լի զորությամբ,
Գեղեցկազարդ պիրկ վահանով իր հաղթական կուրծքը ծածկած.
Դիւին կորդակն էր ծածանւում փայլակնացայտ ու քառաբաշ,
315 Եւ ծփծփում էր բազմափայլ գարգմանակը իր ոսկեզէս,
Որ կատարին սաղավարտի կերտել էր կալ Հեփեստոսը:
Ինչպես աստղը Գիշերավար, որ բյուրաստեղ երկնքի մեջ
Շողշուղում է մութ դիշերին, գեղեցկազույնը աստղերից,
Ալգուկս շքեղ շողշուղում էր տեղը ձեռքին Աքիլլեսի,
320 Որով ուղում էր տապալել նա Հեկտորին: Փնտրում էր նա
Հեկտորի պերճ մարմնի վրա գեթ մերկ մի տեղ, որ հարվածի,
Բայց ծածկված էր նրա մարմինն ամբողջովին այն պերճ զենքով,
Որ պոկել էր Պատրոկլոսին սպանելիս: Դրսից միայն
Կոկորդն էր մերկ, ուր անրաին է վիղն ու ուսերն իրար կցում,

- 325 Եվ ուր հարվածը, դարկելիս, խսկույն հոգին պիտի կորզի:
Հենց այդ տեղին մեխեց տեղն իր Աքիլլեսը աստվածազոր:
Սուրը ճնդքեց վիզը փափուկ և գուրս թռավ թափանցաբար.
Պղնձակուռ մեծ հացենին շնչափողը շտրտակեց,
Որ զեթ ասեր մի քանի խոսք, ընկած մահվան իր սնարին:
- 330 Եվ տապալվեց նա փոշու մեջ, իսկ Աքիլլեսն ահեղ գոռաց.
«Պատրոկլոսին սպանելով, Հեկտոր, փրկվել էիր աենչում,
Մոռանալով, որ ես դեռ կամ, թեև քաշվել էի կովից:
Անմիտ, այնտեղ նավերի մոտ քեզ կսպասեր վրիժառուն՝
Պատրոկլոսից ավելի հաղթ և մեծազոր. ես էի այդ,
- 335 Որ կյանքդ այսպես խորտակեցի: Քեզ պիտ լափեն հավը ու շներ,
Իսկ Պատրոկլին աքայացիք պիտի թաղեն մեծարանքով»:

- Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ պատասխանեց շնչալուր.
«Դու՛ր քո հոգին, հանձն կյանքիդ և սիրելի ծնողներիդ,
Մի՛ թող, որ ինձ նավերի մոտ լափեն շներն աքայացուց,
340 Այլ ստացիր հարուստ փրկանք — պղինձ, ոսկի բազմաքանակ, —
Որ քեզ անշուշտ կվճարեն իմ հայրն ու մայրը հարգելի.
Վերադարձրու իմ մարմինը, որ տրովացիք և տրովուհիք
Պատմի վերջին մեծարանքով անդ ինձ հանձնեն բորբ խարույկին»:

- Ինթ նայելով՝ այսպես ասաց Աքիլլեսը աստվածազոր.
345 «Մի՛ խնդրիր, շո՛ւն, ծունկս բռնած, հանուն աղնիվ իմ պապերի.
Ես քեզ, եթե սիրտս հաճի, կզղզղեմ, միսըդ հում-հում
Կլափիղեմ, քանզի քեզնից հոգիս բերանս է այժմ հասել:
Չկա մի մարդ, որ քո գլուխը շներից փրկի հիմա:
Եթե նույնիսկ տասնապատիկ, քսանապատիկ ավելի շատ
350 Ինձ վճարեն հարուստ փրկանք և խոստանան բյուրատուտիկ,
Բե Պերիամը, դարդանական թագավորն այդ, հրբամայի,
Որ քո քաշով ինձ վճարեն՝ մաքուր ոսկի, դարձյալ մայրըդ
Քեզ չի՛ ողբա մահիճիդ մեջ, քե՛ղ, տարաբա՛խտ իր զավակին,
Այլ մարմինդ պիտ հոշոտեն վայրագ շներն ու հավքերը»:

- 355 Կորդակաճոճ Հեկտորն այնժամ, հոգին տալով, այսպես ասաց.
«Այդպես էլ քեզ ճանաչելով, ես գիտեի, որ չես հարգի
Դու աղերսն իմ, քանզի սիրտդ երկաթից է քո կրծքի տակ:
Բայց իմացիր. թող ես քենին աստվածների շարժանանամ,
Երբ Սիբեկյան դարբասի մոտ քեզ սպանեն Պարիսն հերոս
360 Եվ Ապոլլոնը հեռաձիգ, թեպետ քաջն ես դու գերագույն»:

Մինչ Հեկտորին՝ այդ ասելիս մահը գրկեց օրհասաբար,
Հողին թռավ նրա բերնից ու մեղմ իջավ տունն Հագեսի,
Դառն ողբալով վիճակը իր և կորովն ու կյանքը ջահել:

365 Սինչդեռ աղնիվ Աքիլլն ասաց, երբ որ մեռած էր նա արդեն.
«Մեռի՛ր, իսկ ես օրհասը իմ իրոք այնտե՛ղ պիտ ընդունեմ,
Ուր սահմանեն Զեսը-զգոն և անմահներն հավերժակյաց»:

Ասաց այգպես և դիակից քաշեց-հանեց տեղն իր պղինձ,
Եվ, այն մի կողմ շրջըրտելով, արյունալի ղենքը պոկեց:
Մինչ վազելիալ եկան հասան աքայացիք ու, տեսնելով
370 Գետնաթավալ քաջահասակ հաղթ Հեկտորին, խիստ զարմացան:
Եվ ամեն ոք, մոտ վազելիս, տեղն էր ցցում նրա մարմնին:
Իսկ շատ շատերը նայելով միմյանց ղեմքին՝ ասում էին.
«Որքա՞ն հիմա Հեկտորն այգպես հեղահամբույր է և քնքուշ,
Շա՛տ ալեկի, քան է՛ր այնժամ, երբ նավերին բոց էր ձգում հրաբորբոք»:
375 Եվ ամեն մեկն այդ ասելով՝ սուրն իր խոթում էր մարմնի մեջ:
Իսկ Աքիլլեսն արագավազ, դիակից ղենքն արդեն պոկած,
Կանգնեց մեջտեղն աքայացոց ու մեծապանծ՝ այսպես խոսեց.
«Ո՛վ սիրելի զորավարներ, աքայացոց առաջնորդներ,
Կամոքն անմահ աստվածների ևս հաղթեցի այս հերոսին,
380 Որն առավել, քան բոլորը, մեղ պատճառեց մեծ աղետներ:
Եկեք հիմա մենք ղինավառ փորձենք քաղաքն այս անառիկ,
Որ իմանանք հաստատապես՝ ի՞նչ միտք ունեն տրովադացիք.
Դուրս պիտի գա՞ն բերդի միջից, երբ կործանված է սա արդեն,
Թե՞ պիտ մնան համառորեն, թեպես Հեկտորն արդեն չկա:
385 Սակայն ինչո՞ւ սիրտըս հիմա զուր այդ մասին պիտի հոգա,
Երբ ընկած է նավերի մոտ անողբուկոծ և դեռ անթաղ
Սիրած ընկերն իմ Պատրոկլոս, որին երբեք չեմ մոռանա,
Քանի դեռ շունչ կա իմ բերնում և շարժվում են իմ ծնկները:
Եթե այնտեղ, տանն Հագեսի, մեռյալները անհուշ են միշտ,
390 Ես այնտեղ իսկ միշտ պիտ հիշեմ սիրանավեր ընկերոջն իմ:
Իսկ, արդ, որդի՛ք աքայացոց, երգելով երգը հաղթության՝
Դառնանք ղեպի նավերը խոր, քարշ տանք մեղ հետ նաև սրան.
Փառք ենք շահել մենք մեծագույն. ընկալ Հեկտորն աստվածազարմ,
Որին այնտեղ տրովադացիք պաշտում էին աստըծու պես»:

395 Ասաց և վատ դործ մոմտաց նա Հեկտորի մասին այնժամ:
Նրկու ոտքի սրունքների ջիւերը նա՝ գարշապարից
Մինչև կոճը՝ սրով ծակեց, ապա միջից փոկ անցկացրեց
Ու մարմինը կապեց կառքին, թողեց քարշ գա գլուխն այդպես.

400 Հետո իսկույն ցատկեց կառքին, վերցրեց զենքը գնդեցկավաճառ
Ու մտրակեց նժույզներին, որոնք թաւն սիրահոժար:
Մինչ դետնաքարշ մարմնից փոշին ամալի նման բարձրացաւ խիտ,
Գլղղկեցին մաղերը սե, հողին զարկվեց գլուխն աղնիւլ,
Որն առաջ լույս էր ճառագում, իսկ այժմ նրան Զևար մատնեց
Ոսոխներին, որ հայրենի երկրում այգակն դառն անարդեն:

405 Այգակն նրա գլուխն ամբողջ, հողաթափալ, պատեց փոշին:
Մայրն հեկեկաց հեծեծագին, երբ որ տեսաւ սիրած որդուն,
Փետեց մաղերն իր՝ ողբալով պատուեց ձգեց քողն իր պայծառ:
Հառաչում էր և սիրելի հայրը անբախտ, և աղգն ամբողջ,
Ու բարձրացաւ քաղաքով մեկ սուգ ու շիվան, աղմուկ ու ողբ:
410 Եւ թլում էր, որ իսկապես անդ բարձրաբերձ Իլիոնը սուրբ,
Խիստ բորբոքած հրդեհի մեջ, ավերվում է հիմնահատակ:
Ամբոխն հաղիւմ դեմը կտրեց վշտամոլմոք մեծ ծերունու,
Որ ճգնում էր դուրս գալ իսկույն դարդանաշեն դարբասներից:
Հեծեծալով նա թափալվեց այնտեղ փոշու և աղբի մեջ,

415 Եւ դիմում էր ամեն մեկին նա հաւանն և հանվանն.
«Րո՛ւշլ տվեք ինձ, սիրելիներ՛ր, թողեք, թեպետ և վշտահար,
Ես քաղաքից դուրս գամ, զնամ զեպի նավերն աքայացոց.
Անդ կաղաչեմ դաժանագույն ու ոճրագործ այն մեծ մարդուն,
Գուցե հարդի նա հասակն իմ, գուցե խղճա նա ծերուկիս:
420 Նա էլ ինձ պես ծեր հայր ունի,— ծեր Պելիսը,— որն և ծնեց,
Մնեց նրան որպես աղետ, որպես պատիժ տրուվադացոց:
Ամենից շատ ինձ պատճառեց նա վիշտ ու ցաւ և տառապանք.
Նա կոտորեց ծաղկափթիթ և բաղմաթիւմ զավակներիս:
Սակայն նրանց ես չեմ ողբում այնքան խորունկ ու գառնալի,
425 Ինչպես սրան. Հեկտորի վիշտն ինձ կտանի տունն Հագեսի:
Ա՛խ, երանի նա մահանար աչքիս առաջ, իմ գրկի մեջ,
Որպեսզի գեթ ողբ անեինք և արցունքով հագենայինք,
Մենք՝ ապարախտ ծնողներըս, թշվառագույն մայրը և ես»:

430 Այգակն ասաց լաւահառաչ. Հեծում էին նաև բոլոր տրուվադացիք:
Իսկ կանանց մեջ, արտասովելով, ողբն սկըսեց մայրն՝ Հեկարեն.
«Ի՛նչ միտք ունի, որ ես, որդյա՛կ, մահիցդ հետո ապրեմ թշվառ
Ու վշտաբեկ: Օր ու գիշեր լոկ դու էիր լույսը աչքիս,
Լոկ դու էիր փառքն ու պարծանքըս քաղաքում, սուրբ Իլիոնում,
Հույսն էիր դու բոլոր մարդկանց, կանանց համար, որոնք քեզ միշտ
435 Պաշտում էին իբր աստրծու: Քո անբասիր կյանքում ամբողջ
Պարծանք էիր դու մեծափառ, մինչդեռ մահն է գրկել արդ քեզ»:

- Այդպէս առաջ նա ողբալով: Բայց չգիտեր կինն Հեկտորի,
Քանզի ոչ ոք բանքերնեցից գեռ չէր եկել համրաւ տալու,
Բն սիրելի ամուսինն իր մնաց դաշտում՝ դարբասից դուրս:
440 Ուստի բարձր ապարանքի ներքին մասում հշուտում էր նա
Վառ, ծիրանի, ծաղկանկար ձեռագործը իր երփներանգ:
Իսկ վարսագեղ նաժիշտներին պատվիրել էր, որ շուտափուլթ
կրակ վառեն եռոտանու տակ մեծագույն, որպեսզի տաք
լողնոց սարքեն, որ լողանա քաջ Հեկտորը՝ կովից դարձած:
445 Ողորմելի՛, գեռ չգիտեր, որ նա, հեռու այդ լողնոցից,
Զարկվեց ձեռքովն Աքիլլեսի, զրդմամբ խաժակն Աթինասի:
Հանկարծ լսեց նա բուրգերից ձայնը գուժի, ճիշ, ողբուկոծ,
Եւ դողողաց ամբողջ մարմնով, ձեռքից կրկոցն իր վայր ընկաւ:
Բարձրադադակ նա ձայն տվեց նաժիշտներին իր վարսագեղ:
450 «Դուք, երկուսով, եկեք ինձ հետ,— զնամ, տեսնեմ ի՞նչ պատահեց.
Ձայնն եմ լսում գերամեծար իմ կեսուրի, իսկ կրծքիս տակ
Սիրտըս, կարծես, ցատկում է դուրս. ա՛խ, փետացան ծնկները իմ:
Հասվեհաս է արհամիւրքը Պերիամոսի որդոց համար:
Ո՛հ, թող կորչի իմ ականջից խոսքն այդ. ավա՛ղ, սարսափում եմ.
455 Գուցե դուցեղան Աքիլլեսը քաջախիզախ իմ Հեկտորին
Հաւածում է՝ մեր քաղաքից վարատելով դեպի դաշտը:
Գոնե նրա արիւթթունն ահադնակի շխորտակի,
Որով վառվում է ինչպէս հուր: Զորքերի մեջ դուր չի կանգնում
Եւ ոչ ոքի նախահարձակ քաջության մեջ չի զիջում նա»:
- 460 Ասաց, տնից նա դուրս վազեց,— վազեց ինչպէս մի խելագար,
Սիրտը ահից դողողալով, դույզ նաժիշտները հետեցի:
Վազեց, հասաւ աշտարակին, կտրեց-անցաւ բաղմությունը
Եւ, պարսպի վրա կանգնած, նայեց շուրս կողմ, տեսաւ հեռւից
Նրա մարմինն անդ քարշ գալիս, որին ձիերն արաղընթաց
465 Քաշում էին, տանում դեպի խորունկ նաւերն աքայացոց:
Տեսաւ այդպէս, և խաւարը ծածկեց իսկույն իր աչքերը,
Եւ վայր ընկաւ բերանքսիվայր, կարծես հոգին փչեց իսկույն.
Դլխից ընկան ու թափվեցին իր զարդերն ու ժապավենը,
Դեղեցկազեղ փողոշուկը, պերճ ապարոշն ու վարսկապը,
470 Քողը շքեղ, որ ձոնել էր Ափրոդիսը ոսկեղենիկ
Այն ժամանակ, երբ որ նրան կորդակաճոճ Հեկտորն հզոր,
Բշուր արժանի վարձանք տալով, բերեց տնից էտիոնի:
Եւ խոնվեցին նրա շուրջը իսկույն տալերն ու հարսները
Ու զրկեցին նրան արագ: Դալուկ էր նա և մահերանգ:
475 Իսկ երբ զգաց Անդրոմաքեն և դիտակցեց, ուշքի գալով,

Նա, կանանցով շրջապատված, ողբ սկսեց կականալիւր.
 «Վա՛յ ինձ, Հեկտո՛ր, վա՛յ զժբախտիս: Ա՛խ, ծնվել ենք մենք երկուսով
 Մեկ վիճակի արժանացած. դու Պերիամի տանն ես ծնվել,
 Ես՝ Բերեոմ, Պլակ լեռան անտառախիտ ստորոտում,
 480 Սուրբ հարկի տակ էտիոնի, որը մանկութնս սնել է ինձ,—
 Նա, տարաբախտ, ինձ, անբախտիս: Ա՛խ, երանի շներ ինձ:
 Մինչ դու իջար տունն Հադեսի, Սանդարամեան անդնդախոր,
 Ո՛հ, ամուսին իմ քաղցրատենչ, ինձ թողեցիր սև ողի մեջ
 Քո տանն՝ իբրև որբևայրի, ձեռքիս մանկիկ, հեք մի նրբուկ,
 485 Որին, ավա՛ղ, մենք ծնեցինք, որպէս զժբախտ ամուսիններ:
 Էլ չե՛ս լինի, Հեկտո՛ր, նրան կյանքում նեցուկ, ոչ էլ նա՛ քեզ:
 Եթե փրկվի նա մահաբեր աքայական կռիվներից,
 Դարձյալ նրան միշտ կըսպասեն դառն աշխատանք, անհուն ցավեր,
 Երբ օտարները փոփոխեն սահմանները մեր արտերի:
 490 Ո՞րքովքունք հեք մանկիկին զրկում է ջերմ ընկերներից.
 Նա պիտ շրջի միշտ գլխակոր, գեմքին արցունք, սիրտը տխո՛ւր:
 Կարիքի մեջ նա կզիմի հաճախ իր հոր ծանոթ մարդկանց՝
 Սրա-նրա փեշից բռնած կամ զգեստին հաճախ փառված:
 Եթե խղճան, մեկնեն թասը,— մեջը մի պուտ միայն հեղուկ,—
 495 Նա թաց կանի լոկ շրթունքը, քիմքը թրջել չի կարենա:
 Հաճախ նուշնիսկ հալարտ որդին մեծահարուստ ծնողների,
 Պետք է նրան դանակոծի և խնջուքից Դուրս վաճաղի.
 «Կորի՛ր գնա, ո՛րք անպիտան, հայրըդ չկա աշտակ մեկ հետ»:
 Եվ խեղճ մանուկն ետ կդառնա դեպի մայրն իր որբևայրի,—
 500 Ատախանա՛կն իմ, որը մինչ այդ իր հոր գրկում ու ծնկներին
 Մնվում էր միշտ գեր գառների թարմ ուղեղով, ճարպով համեղ:
 Երբ մանկական խաղից հոգնած, արդեն նրա քունն էր գալիս՝
 Քուն էր մտնում մահճիճի մեջ, ծոցում քնքուշ իր դայակի,
 Փափուկ ու նուրբ իր անկողնում, սրտումը խինզը վաշկերի:
 505 Այժմ զրկված գորովագութ սիրող հորից, պիտ վշտանա
 Ատախանակը, որին այդպէս են հորջորջում տրովադացիք,
 Քանզի դու ես միշտ պաշտպանել պարիսպները մեր քաղաքի:
 Իսկ հիմա կոր նավերի մոտ, ծնողներից հեռու և մերկ,
 Պիտ հագեցնես դու շներին, զեռուններին ու որդերին,
 510 Դու, մե՛րկ մարմնով, երբ քո տանը այնքան զգեստ կա փառահեղ,
 Շնորհաշուք, որը կանանց նուրբ մատների գործն է շքեղ:
 Սակայն հիմա այդ ամենը ես կրակով պիտի այրեմ,
 Քանզի էլ քեզ պետք չեն դրանք, կայրեմ գոնե փառքիդ համար՝
 Տրովադացի չքնաղ կանանց և մեծամեծ մարդկանց առաջ:

515 Այդպէս ասաց հեկեկալով, և ողբացին շուրջը կանայք:

ԵՐԿ ԲՍԱՆՆԵՐՆԵՐՈՐԴ

ՊԱՏՐՈՎԼՈՍԻ ԹԱՂՈՒՄԸ. ԽԱՂԵՐ ԵՎ ՄՐՅՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Այդպես նրանք հեծեծագին ողբում էին քաղաքի մեջ,
Մինչ աքայանք եկան հասան կոր նավերին՝ Հելլեսպոնտոս:
Յրիվ եկան բոլորն իսկույն, գնացին գեպ նավերը սև:
Բայց չթողեց Աքիլլեսը, որ ցրիվ գան միրմիդոնցիք,
5 Այլ կանգնելով զորքերի մեջ՝ իր խոսքն ասաց բարձրադալակ.
«Արագածի՛ միրմիդոնցիք և սիրելի իմ ընկերներ,
Դուք դեռևս մի՛ արձակեք միասմբակ ձիերը ձեր,
Այլ կառքերով մենք մոտենանք Պատրոկլոսին և դառնաղետ
Վիշառ ու ցավով ողբանք նրան. այդ է պատիվը մեռելոց:
10 Իսկ երբ տխուր ողբ ու կոծով լավ հագնեան սրտերը մեր,
Այնժամ ձիերը կարձակենք և կնստենք մենք ընթրիքի»:

Ասաց, սկսեց ողբն Աքիլլը, և ողբում էր զորքը համայն:
Եվ ձիերով դիակի շուրջն երեք անգամ պտուշտ եկան:
Եվ Բեդիսը նրանց սրտում ողբալու մեծ կարոտն հուզեց,
15 Արտասուքից թրջվել էին ավազն ամբողջ և զենքերը:
Այդպես ահա ողբում էին մարտական մեծ քաջագործին:
Սուգ-շիվանին սկիզբ գրեց Պելիսածինն արագավալ՝
Մարդակառոր ձեռքը գրած կրծքին սիրած իր ընկերոջ.
«Ուրախացիր, ո՞վ Պատրոկլոս, թեկուզ և անդ՝ տանն Հագեասի:
20 Տե՛ս, քեզ տված իմ խոստումը ես լիովին կատարեցի,
Արդ՝ ընկած է Հեկտորն աշատեղ, որ շներին կեր կդառնա:
Խարույկիդ շուրջն ես ի վրեժ քո ժանտ մահվան կզլխատեմ
Տրովադացոյ տասնևերկու գեղեցկադեմ պատանիներ»:

Ասաց ու վեհ Հեկտորի դեմ խոկաց այնժամ անվայել գործ.
 25 Մենիտյանի դադաղի մոտ պեկց նրան բերանքսիվեր
 Եվ փոշու մեջ, Զորքն ուսերից հանեց զենքը պղնձափայլ
 Եվ արձակեց բարձրադաղակ խրխնջացող ձիերն խսկուշն:
 Բազմությունը բազմեց այնտեղ՝ էտիկյանի նալի շուրջը,
 Եվ նա սարքեց թաղման խնջույք առատալիր, ճոխ և հարուստ:
 30 Շատ բառաչող ճերմակ ցուլեր տառալվեցին Լեկաթնահար,
 Կոտորվեցին վրնջացող անթիվ աշներ ու ոչխարներ,
 Բազում խողեր ճերմակատամ, ճարպով փայլուն, գերապարար,
 Խորովվեցին Հեփեստոսյան աստվածային բոցերի մեջ,
 Եվ դիակի շուրջն հորդառատ հոսեց արյունը գետի պես:

35 Մինչ աքայանց մեծամեծներն արագալիպ Պելիսյանին
 Համոզելով՝ հաղիվ տարան դեպի գյուցաղն Ագամեմնոն,—
 Քանզի հանուն իր ընկերոջ առաքյում էր նա չափազանց:
 Իսկ երբ հասան նրանք վրանն Ագամեմնոն ավապետի,
 Թաղավորը պատվեր ավեց բանրերներին իր բարձրագոյ՝
 40 Բորբ կրակին դնել պղինձ և ուտանին և հորդորել
 Աքիլլեսին՝ լվալ մարմինն իր արյունոտ կեղտ ու փոշուց:
 Սակայն կտրուկ մերժեց նա այդ և երգումով երգվեց սաստիկ.
 «Ո՛ր, երգում եմ, վկա է Զևսն, հզորագո՛ւնն աստվածներից,
 Վայել՝ չէ ինձ, որ իմ գլխին թափվի ջուրը լվացումի,
 45 Մինչև որ աստ Պատրոկլոսին ես չհանձնեմ բորբ խարույկին,
 Մինչև շիրիմը չկանգնեմ և չխուզեմ մազերը իմ:
 Քանի դեռ ես կենդանի եմ՝ սիրտըս այսպես էլ չի՝ սղա:
 Բայց հիմա, օ՛ն, եկեք դիմենք հացկերույթին մեր տխրագուշն:
 Իսկ դու, արքա՝ Ագամեմնոն, առավոտ վաղ հրամայիր,
 50 Որ փայտ բերեն և սարքեն այն, ինչ որ վայել է մեռյալին,
 Երբ նա խջնում, հեռանում է դեպի անդունդը խավարչուտ:
 Թող հրկիզի նրան շուտով կրակն անխոնջ, հրաբորբոք,
 Թող իմ աչքից անհետանա, որ զորքն էլ իր դորժին դառնա»:

Այդպես ասաց: Նրան բոլորը լսեցին հնազանդված:
 55 Եվ սարքեցին ընթրիքն հաղճեպ, ու ընթրեցին բոլորն առատ
 Եվ հավասար: Երբ խնջույքից սրտանց բոլորը գոհացան
 Եվ ամենքի կերուխումի փափագն անցավ, այնժամ նրանք
 Յրիվ եկան ու ետ դարձան վրանները՝ քուն մտնելու:

Բայց Պելիսյանն դնաց, պառկեց հավերժագուշ ծովի ափին.
 60 Հեծեծում էր նա վշտատանջ, շուրջը՝ բազում միրմիդոնյանք:

Հայն ծովափին զարնվում էին լալիքները ահեղաձայն:
Այնտեղ նրան տիրեց քուէնը խոր և անուշ, որը սրտի
Վիշտն ու հոգսերն է փարատում: Անդ, հողմաշունչ Իլիոնի շուրջն
Հեկտոր քաջին հալածելով, Պելիսածինն հոգնել էր խիստ:

65 Եվ երազում այցի եկավ հոգին զժրախա Պատրոկլոսի,—
Նրան նման մի ուրվական, նույն աչքերով գեղեցկագեղ,
Հագած չքնաղ հագուստը նույն, նույնքան հնչել ձայնով, խոսքով:
Նրա գլխի վերե կանգնած՝ նա աչա խոսքերն ասաց այնժամ.
«Քնա՞ծ ես դու, ո՞վ Աքիլլես, ինձ մոռացա՞ր, երբ ողջ էի,

70 Դու գեպի ինձ անհող չէիր, ինչպես հիմա՝ դեպ մեռյալը:
Ինձ շո՞ւտ թաղիր, որ ներս մտնեմ ես Հագեսի դարբաններից.
Դուրս են քշում ինձ հողիներն ստվերացած մեռյալների,
Թույլ չեն տալիս, որ գետն անցնեմ և միանամ ստվերներին,
Եվ լայնագուռ Հագեսի տան շուրջն եմ շրջում ես ապարդյուն:

75 Տե՛ս, լալիս եմ. տո՛ւր ինձ ձեռքդ: Խոր Հագեսից էլ հավիտյան
Ետ չեմ դառնա ես գեպի կյանք, երբ դու հանձնես ինձ կրակին:
Քեզ հետ այլևս, ինչպես առաջ, հեռու սիրած ընկերներից,
Էլ չենք նստի մենք խորհրդի: Մահն ինձ լսիեց անվերադարձ,
Ինչպես որ ինձ վիճակված էր հենց այն օրը, երբ ծնվեցի:

80 Քեզ, Աքիլլե՛ս աստվածակերպ, վիճակված է նույնպես ընկնել
Ազնվամեծար տրոլագացոց պարիսպների տակ անխուսափ:
Մի խոսք ես կասեմ ես քեզ, իմ ուխտն է այդ, թե կատարե՞ս.
Թող առանձին չթաղեն մեր ոսկորները, ո՞վ Աքիլլես,
Թող միասին թաղվեն, ինչպես միասին էլ մենք սնվեցինք

85 Ձեր հարկի տակ: Մանուկ էի, երբ Օպուսից հայրըս Մենիտ
Ձեր տուն բերեց ինձ՝ տխրառիթ սպանության հետեանքով,
Քանզի նույն օրը, ակամա, անմիտ քննով իմ մոլեգնած,
Վեզ խաղալիս սպանեցի ես զավակին Ամփիդամի:
Եվ ընդունեց ինձ իր տանը ձիամարդիկ Պելիսն ազնիվ,

90 Պահեց, սնեց նա ինձ քեզ հետ ու անվանեց ինձ քեզ ընկեր:
Թող անբաժան իր մեջ պահի մեր ոսկրները տապանը՝ մեկ
Ոսկի արկղում, որ շնորհեց գերամեծար քո մայրը քեզ»:

Նրան արագ պատասխանեց Աքիլլեսը քաջավազիկ.

«Ոհ, ինչո՞ւ ես, անդի՛ն զլուփ, այցի եկել դու ինձ այստեղ
95 Եվ մի առ մի պատմում ես այդ, իբրև պատգամ ու ցանկություն:
Կկատարեմ ես ամեն ինչ, միշտ քո կամքին հնազանդված:
Միայն մո՞տ եկ, մոտեցի՛ր ինձ, գեթ մի վայրկյան գրկենք միմյանց,
Որ հագենանք մեր ողբալի դառն արցունքով վերջին անգամ»:

100 Ասաց, պարզեց բազումներն իր, որ զրկի իր ընկերոջը,
 Սակայն հոգին, զիլ շշուով, ինչպես մի ծուխ, չբվեց, մտավ
 ևտրբը երկրի: Ուրի կանգնեց Աթիլեսը սասաիկ աղշած
 և՛, զարկելով ձեռքը ձեռքին, այս խոսքն ասաց նա տխրալի.
 «Ոհ, աստվածնե՛ր, մի՞թե և անդ,— սանդարամեա տանն Հագեսի,—
 Կա կերպարանք, մարդու հոգի, սակայն միայն առանց սրտի:
 105 Այս գիշեր ինձ այցի եկավ հոգին զժրախա Պատրոկլոսի,
 Գլխիս վերե թեթև կանգնած,— նրա նման, ինչպես հրաշք,—
 Նա սղավոր ու լալաղին՝ պատվեր, պատգամ էր ինձ տալիս»:

Ասաց, հուզեց նա բոլորին Կորի տենչով դառնակսկիծ:
 Եվ մեռչալի ողբն անելիս նրանց այնտեղ զիմալորեց
 110 Արշալույսը վարդամատրն: Իսկ թագավորն Ագամեմնոն
 Առավոտ վաղ գործի զրեց բազում ջորիք և զինվորներ
 և՛ բանակից ճամփեց նրանց փայտ բերելու: Իգոմենի
 Ազնիվ ընկեր Մերիոնին կարգեց նրանց վերահսկիչ:
 Աչդպես վերցրած կացին, փայտատ և քաջոլոր ճողան, չվան,
 115 Ջորիները առաջ գցած, շտապեցին զեպի անառա:
 Ջորերի մեջ՝ վեր ելնելով, ցած իջնելով մե՛րթ աջ ու ձախ,
 Նրանք անցան զառիվաչքներն և Իգա լեռը բյուրական:
 Սուր պղնձով կտրատեցին բյուր կաղնիներ բարձրատաղարթ,
 Որ զլորվում, ընկնում էին մեծաղղորդ թնդյուններով.
 120 Կտրատելով փայտն՝ արայանք բարձում էին ջորիներին:
 Ջորիները ճիգ թափելով, ճանապարհները գոփելով,
 Այն լեռներից թավամաչքի շուտ գուրս եկան զեպի դաշտը:
 Հետն էլ՝ ամեն մի փայտահատ վերցրած, տանում էր մի գերան,—
 Ինչպես Մերիոնն էր պատվիրել, Իգոմենի ընկերն արի:
 125 Եվ զարսեցին ծովափին փայտն, այնտեղ, ուր ինքն Աթիլեսը
 Գերեզմանի տեղ էր ընտրել Պատրոկլոսի և իր համար:

Երբ բյուրավոր գերաններից կաղմեցին մեծ մի փայտակույտ,
 Արայայիք, նստոտելով, սպասեցին: Իսկ Աթիլեսն
 Հրամայեց միրմիդոնյանց քաջամարտիկ զորախմբին՝
 130 Պղնձակուռ զենքերն հագնել և ձիերը լծել արագ:
 Եվ վեր կացան նրանք իսկույն, հագան զենքերը շուտափուլթ,
 Ամեն մարտիկ ու կառավար ելավ կանգնեց կառքի վրա:
 Հեծելազորն առաջ ընկավ՝ հետևակի ամալն հետևից,
 Իսկ մեջտեղում Պատրոկլոսին տանում էին ընկերները,
 135 Որոնք կտրում, թափում էին մաղերն իրենց նրա վրա:
 Նրա գլուխը հետևից Աթիլեսն էր բռնել տխուր,

Քանզի ազնիւ իր ընկերոջն ուղարկում էր տունն Հագեւի:
 Երբ որ հասան Պելիսյանի նշած տեղը, դին ցած դրին
 Եւ սկսեցին բազմագերան փայտից խարուշկ կազմել այնտեղ:
 140 Մինչ Աքիլլեան արագավազ այնժամ մի նոր միտք հղացավ.
 Նա խարուշկից մի կողմ քաշվեց, կտրեց իր շէկ դանդուրները,
 Որ պահում էր՝ իբրեւ նվեր Սպերբեոս գետաստըծուն,
 Եւ հայացքը դարձրած ծովին՝ այս խոսքն ասաց հեծեծալով.
 «Սպերբեոս, հայրն իմ Պելիս զո՛ւր աղոթքով քեզ խոստացավ,
 145 Որ եթե ես վերադառնամ հայրենիքն իմ սիրատենչիկ՝
 Նա պիտ կտրի գեղադանդուր իմ մազերն այս և քեզ ձոնի
 Ակունքիդ մոտ, ուր գեղաբյուր բազինն է քո և անտառը,
 Եւ քո պատմին պիտի զոհի նաեւ հիսուն պարարուն խոյ:
 Ծերն ա՛յդ ուխտեց. սակայն նրա ուխտը թողիր դու անկատար.
 150 Քանի որ ես դառնալու չեմ քաղցրը երկիրն իմ հայրենի՝
 Գանգուրներն իմ կտամ հերոս Պատրոկլոսին,— թող նա՛ տանի»:

Ասաց, կտրեց նա իր մազերն և ընկերոջ ձեռքը դրեց:
 Հուզեց այդպէս նա բոլորին, դրդեց առատ արցունք թափել:
 Այդպէս անվերջ պիտ ողբային, մինչև արեւ մայր մտներ,
 155 Եթե չասեր Աքիլլեսը Ագամեմնոն աղգապետին.
 «Ո՛ւ Աթրիդես, զորքն առավել հնազանդ է քո պատմիւրին.
 Մենք հետո էլ կհագենանք լաց ու կոծովն արտասովալի,
 Հրամայիր, որ խարուշկից զորքն հեռանա, ընթրիք սարքի:
 Մենք ամեն ինչ, որ մեռչալին անհրաժեշտ է, կկատարենք,
 160 Եւ թող այստեղ մնան մեր մեծ առաջնորդները զորքերի:

Այդ լսելով հրամայեց Ագամեմնոն արանց արքան,
 Եւ զորքն իսկույն ցրիւ եկավ գեպի նավերն արագընթաց:
 Բայց մնացին մեծամեծներն ու կազմեցին փայտից խարուշկ,
 Որի լայնքն ու երկարությունն հարյուրական ոտնաչափ էր:
 165 Եւ 'ողրալով բարձրացրին դին ու խարուշկի գլխին դրին:
 Շատ ոչխարներ և ծանրաքայլ ու կորեղջուր եղներ մորթած՝
 Նրանք խարուշկն հարգարեցին: Կտրատելով ճարպը նրանց,
 Աքիլլեսը դիակն ամբողջ, ոտից-գլուխ, պատեց ճարպով,
 Ամենուրեք շուրջը շարեց մսեղներ արդեն քերթված,
 170 Ապա դրեց անկողնու մոտ մեղրով, յուղով լի սափորներ:
 Հեծեծագին, ծանրաթախիժ հառաչելով, խարուշկի մեջ
 Նա ուժգնակի նեաեց սուպ չորս նժուզներն իր բարձրավիզ:
 Աքիլլեն ուներ ինք լավ շուն՝ իր սեղանի շուրջը սնված.
 Արդ՝ երկուսին, ղլխատելով, նույնպէս նետեց խարուշկի մեջ:

475 Այնուհետեւ, դաժան մի գործ մտքում դրած, պղինձ սրով
 նա սողանեց արովադացոց տասնեկերկու աղնիւմ որդոց,
 Ասա գցեց խարուշկի մեջ՝ կեր կրակի երկաթ ուժին,
 Ու, ձայն տալով, սկսեց կանչել այնժամ մեռած ընկերոջն իր.
 «Ուրախացի՛ր, ո՛ւմ Պատրոկլոս, նույնիսկ այնտեղ՝ տանն Հադեսի.

180 Կատարեցի, ինչ որ առաջ ես, իրբե ուխտ, քեզ խոստացաւ.
 Մեծահոգի արովադացոց տասնեկերկու խիլախ որդոց
 Քեզ հետ մեկտեղ պիտի լաւի կրակն հուժկու Իսկ Հեկտորին
 Կեր կգարձնեմ ես շնորի, և ոչ վառվող բոլոր կրակի»:

Ասաց՝ այդպես սպառնալով: Բայց Հեկտորին չէր մոտենում
 185 Եւ ոչ մի շուն, քանզի նրանց հալածում էր դուստրը Զեսի՝
 Ափրոդիտը. նա դին օծեց վարդալուղով անուշաբույր,
 Որպեսզի նա չհոշտովի, չալանդակովի քաշքըշվելիս:
 Իսկ Ապոլլոնն ամպը սփռեց խոր երկնքից մինչև գետին
 Եւ այդպիսով ծածկեց նա այն վայրը ամբողջ, ուր բացօթյա
 190 Գետնի վրա փռված-ընկած էր դիակը,— որ արեւից
 Չչորանան անգամները և ջիւերը նրա մարմնի:

Մինչդեռ մեռած Պատրոկլոսի խարուշկը անդ չէր բորբոքվում:
 Ուստի այլ բան խորհեց դյուցազն Աքիլլեսը քաջավաղիկ.
 Նա խարուշկից մի կողմ կանգնեց և աղոթեց զուգ հողմերին՝
 195 Բորեասին և Զեփյուռին, խոստանալով առատ զոհեր:
 Ոսկի թասով նա շաղ տվեց նվերն առատ և աղերսեց սրտաճմլիկ,
 Որ թեաքաց թռչնն ու դան, նրա խարուշկը բորբոքեն
 Եւ հրդիկդեն դիակները: Լսեց Իոիսն արագաթև
 Այդ ջերմեռանդ աղերսանքը ու սլացաւ հողմերի մոտ:

200 Հողմերն այնժամ, մրրկաշունչ Զեփյուռի տանը հավաքված,
 Հրճվում էին խրախճանքով, երբ սրընթաց Իոիսն հանկարծ
 Կանգնեց նրանց քարե շեմքին: Անդ ընդառաջ ելան նրան
 Հողմերն իսկույն. ամեն մեկը նրան իր մոտ հրավիրեց,
 Բայց Իոիսը կտրուկ մերժեց նստել անգամ ու բարբառեց.

205 «Ո՛չ, չե՛մ նստի. շտապում եմ հասնել ալյացն Օվկիանոսի՝
 Դեպի երկիրն Եթովպական. անմահներին ես պիտ ձոնեմ
 Փարթամ զոհեր ու նրանց հետ պիտ մասնակցեմ զոհաբերման:
 Լսեք, հողմե՛ր, հնչե՛ղ Զեփյուռ և Բորեաս, կանչում է ձեզ,
 Ընտիր զոհեր խոստանալով, Աքիլլեսը Պելիսածին,

210 Որ շուտ գնաք բորբոքելու թաղման խարուշկը Պատրոկլի,
 Որին այնտեղ սրտամորմոք ողբում են ողջ աքայացիք»:

Այդպէս ասաց ու հեռացաւ: Այնժամ հողմերն ահեղաշունչ
 Ռաքի ելան ու քշեցին ամպերն իսկուչն: Եւ սաստիկաշունչ,
 Բունդ փշելով, հասան ծովին. հորդ ալիքներն ուժգին շնչից
 215 խիստ փրփեցին: Այդպէս եկան ու պտղավետ Տըրով հասան
 Եւ խարուկին զարկվեցին գոռ: Հափող կրակը բորբոքվեց:
 Ողջ զիշերը, թունդ փշելով, բորբոքեցին խարուկն ուժեղ
 Եւ սփռեցին բոցը շուրս դին. իսկ Արիլեան արագավազ,
 220 Զեռքին գավաթը կրկնականթ, իր ոսկեղեն մեծ թակուկից
 Մինչ առավոտ ցողում-թափում էր մուգ գինին գետնի վրա
 Ու բարձրաձայն կանչում էր նա հողին դժբախտ Պատրոկլոսի:
 Ինչպէս հայրն է ողբում՝ որդու ոսկորները հրկիզելիս,
 Որ հեք մահով վշտի մատնեց իր տարաբախտ ծնողներին,—
 Այդպէս ողբում էր Արիլեան, հրկիզելով ընկերոջն իր,
 225 Պըտավում էր խարուկի շուրջն ու հառաչում հեծեծադին:
 Իսկ երբ ծագեց լուսաստղը վառ, երկրին տալով նոր արշալույս,
 Եւ շողշողաց ծովի վրա առավոտը քրքմահագուստ,
 Խարուկն հանգավ, և բոցերը խստաբորբոք դադարեցին:
 Հողմերը տուն վերադարձան, ծովն անցնելով թրբակիական,
 230 Որի ջրերն ալեկոծված՝ գոռում էին մեծամորմոք:
 Իսկ վշտահար Պելիսածինը խարուկից առանձնացավ,
 Գնաց պառկեց վաստակաբեկ. նրան տիրեց բունն անուշիկ:
 Բայց երբ շատերն հավաքվեցին Ագամեմնոն Աթրիդի մոտ՝
 Եկվորների ազմրկալի դոփյուններից նա արթնացավ:
 235 Նա վեր կացավ, ապա նստեց և խոսքն ուղղեց աքայացոց.
 «Տե՛ր Աթրիդես, ո՞վ աքայանց իշխանավոր առաջնորդներ,
 Խարուկն արդեն պետք է հանդցնել ու սև գինի ցանել այնտեղ,
 Ուր տարածված էր կրակը իր զորութեամբ կոճովալիր:
 Ապա պետք է ջոկել ոսկերքը Մենիտյան Պատրոկլոսի,
 240 Սակայն պետք է ընտրել ստույգ և հավաստի Զոկելն հեշտ է.
 Մեջտեղումն էր նա խարուկի, մինչդեռ մյուսներն հեռու էին,
 Մարդիկ, ձիերն այրվում էին եզերքներին, խառնխուռն:
 Ոսկորները դնենք ոսկյա սափորի մեջ և, երկուտակ,
 Պատենք ճարպով, մինչև որ ես նույնպէս իջնեմ տունն Հագեսի:
 245 Պետք չէ՛, որ դուք կանգնեք նրան մեծ մի դամբան. թող վայելուչ
 լինի միայն: Հետագայում դուք բարձր ու լայն կկառուցեք,
 Ո՞վ աքայանք, որ կենդանի պիտի մնաք ինձնից հետո
 Այս ճամբարում, ծովագնաց ու բազմաթի նավերի մոտ»:

Այդպէս ասաց, և հնազանդ եղան նրանք Պելիսյանին:
 250 Նախ հանգցրեցին խարուկն ամբողջ ու շաղ տվին փրփրուն գինին

Անդ, ուր բոցն էր բորբ ծաղալիւած: Նստեց, իջաւ Թանձր փռչին:
 Հեղ ընկերոջ ճերմակ ոսկորքն արտասուելով հալաբեցին .
 Սի ոսկեղէն սափորի մեջ և պատեցին երկտակ ճարպով:
 Սափորն ապա խրճիթ տարան, սքողեցին նուրբ կտավով:
 255 Խարուկի մօտ գերեզմանի շրջանաձև տեղ նշեցին.
 Փխրուն հողը վրա տալով՝ հիմբ դրեցին և, բարձրաբերձ,
 Բլրակերպ թարմ գերեզման պատրաստելով՝ ցրիւ եկան:
 Բայց Աբիլիսն առաջն առաւ ժողովրդի և նստեցրեց
 Լաչն շրջանում: Նա դուրս բերեց իր նալերից մրցանակներ —
 260 Ծապուկ ձիեր և ջորիներ, երկաթ ու սան, եռտանիք,
 Գեղազոտի շքնաղ կանաչք, մեծազլուխ հաղթ արջառներ:

Նախ ձիարշաւ հերոսներին նա սահմանեց մրցանակներ —
 Զբնադարվեստ ձեռագործում քաջահմուտ փայլուն մի կին,
 Սի կանթավոր եռտանի՝ քսաներկու չափ պարունակող:
 265 Մրցանակն էր դա առաջին: Իսկ երկրորդին՝ մի մատակ ձի,
 Դեռևս անլուծ և վեցամյա, որ հղի էր սաղմով ջորու:
 Իսկ երրորդին՝ գեղեցկագեղ 'ու կրակին գեռ չզրված
 Ծերմակ ու վառ մի մեծ կաթնա, որ քառաչափ ծալալ ունիր:
 Ապա՝ չորրորդ մրցանակն էր երկու տաղանդ մաքուր ոսկի.
 270 Հինգերորդը՝ մի կրկնականթ և հրազերձ չքնաղ դավաթ:
 Կանգնեց ապա և արդիվյանց հերոսներին այս խոսքն ասաց.
 «Ո՛վ Աթրիդես իշխանատեր, ո՛վ աքայանք սրենքազարդ,
 Այս պարգևներն սպասում են ձիարշավող մեծ քաջերին:
 Եթե լինիր մրցությունն այս մի այլ մարդու հիշատակին,
 275 Իմ վրանը պիտ տանեի մրցանակը ես առաջին.
 Գիտեք, սրբա՞ն քաջազոր են աստվածազարմ ձիերը իմ,
 Որ Պոսիդոնն է նվիրել իմ հայր Պելիս թագավորին,
 Իսկ Պելիսն էլ նժուլգներն այդ ինձ պարգևեց այնուհետև:
 Բայց դո՛ւրս եմ ես մրցությունից, ինչպես և իմ ձիերն արագ-
 280 Նրանք վսեմ փառքն են կորցրել և վեհազույն կառավարին,
 Որը նրանց թալ բաշերին հաճախակի անուշաբույր
 Եվ ծործորուն յուզ էր քսում՝ միշտ թարմ ջրով լվանալով:
 Այժմ իմ ձիերն արտասովթոր, բաշերը կախ մինչև գետին,
 Անշարժ կանգնած միայն նրան են սրտակեղ, ախո՛ւր ողբում:
 285 Ուստի հիմա այլ աքայանք թող հանդես գան մրցության մեջ,
 Ո՛վ վստահ է իր ձիերին և ամրակուռ մարտակառքին»:

Այդպես ասաց Պելիսյանը: Զիամարտիկ քաջերն եկան.
 Նախ՝ առաջինը դուրս եկավ քաջահմուտ ձիարշավող

- Աղնիւ զաւակն Ադմետոսի, էլմեկոսը արանց արքա:
 290 Հանդես եկավ և Դիոմեդը Տիդէսյան, որ լծել էր
 Այն ձիերը արովադական, որ գրավել էր Էնիասից,
 երբ Էնիասին իր հաղթ ձեռքից հազիւ փրկեց Ապոլլոնը:
 Երրորդն ելավ զուգարն խարտյաշ Աթրիդեսը Մենէլաւոս,
 լծեց կառքին ձիերն արագ՝ իր սեփական Պադարգոսին
 295 Եւ նրա հետ Ադամեմոնոն Բադաւլոորի սև էթա ձին:
 Ադամեմոնին այդ ձին ձոնեց Էքիպոլոսն Անքիլաժին,
 Որ չգնա ինքը կովի գետի Իլիոնը հողմաշունչ,
 Այլ հայրենի տանը մնա, Սիկեոնոս իր լայնանիստ,
 Ու վայելի Զևսի տված ճախություններն հարստության:
 300 Արդ՝ Մենէլաւին այդ ձին լծեց, որ խանդ ուներ արագ վազքի:
 Աստ ելավ, գեղեցկարաշ ձիերն հանեց Անտիլոքը՝
 Աղնիւ որդին մեծահոգի արքա Նեսթոր Նելէսյանի:
 Նրա կառքին լծված էին Պիլոս կղզում ծնունդ առած
 Զիւերն արագ: Մոսիկ գնաց հայրն ուշիմաց և իր աղնիւ,
 305 Երիտասարդ, խելոք որդուն կարգաց խրատն այս բարեբեր.
 «Քեզ, Անտիլոք, մանկույթ սիրող ամպահույզ Զևսն ու Պոսիդոնն
 Ուսուցել են ամեն կերպը ձիամարդիկ արվեստների,
 Ուստի և քեզ երկա՛ր-բարակ խրատ տալու կարիք չըկա:
 Ինքրդ գիտես՝ ինչպե՛ս դառնալ կետ-նշանի շուրջը արագ.
 310 Բայց դանդաղ են քո ձիերը, և մի դուցե փորձանքի դաս:
 Սրանց ձիերն են սրընթաց, Բեպետ իրենք քեզանից շատ
 Խորագետ չեն այդ գործի մեջ, ո՛չ էլ խելքով հնարագետ:
 Կայտառ եղիր դու, սիրելի՛ս, ցույց տուր խելքով արվեստը քո,
 Որպեսզի գեթ բաց չթողնես պերճ մրցանակը՝ քո ձեռքից:
 315 Փայտահատը իմաստությամբ է գերազանց, և ո՛չ ուժով.
 Իմաստությամբ է նավապետն ալեկոծված ծովի վրա
 Արագ շարժում, ուղղում նավը, որ խաղալիքն է հողմերի.
 Արշավողն էլ հաղթանակը իմաստությամբ է ձեռք բերում,
 Իմաստությամբ է կառավարն հաջող հաղթում կառավարին:
 320 Անմի՛տ է նա, ով հուշս դնի ճապով ձիանց կամ պերճաշուք
 Կառքի վրա. առանդելիս թեքվում է նա այս ու այն կողմ,
 Զիանք սուրում են դաշտի մեջ, նա չի կարող զսպել նրանց:
 Իսկ ով գիտե արվեստն հմուտ՝ նույնիսկ վատթար նժույզներով
 Նշանակի շուրջն է դառնում, նայում է միշտ կետ-նշանին,
 325 Ոչ մի վայրկյան չի մոռանում ինչպես ուղղել փոկ, երասան,
 Այլ պինդ բռնած պիրկ ձեռքերով, հետամուտ է իր մրցակցին:
 Ահա, ցույց տամ կետ-նշանը, որն աչքաթող պիտի շանես.
 Կա այնտեղ մի փայտակերտ սյուն՝ մի գրկաշափ կամ թե մի գազ,

- 330 Կաղնի կամ շամ, որ չի փակել գեռ հանապաղ անձրևներից,
 Իսկ այդ սյունի երկու կողմում, ճանապարհի շրջադարձում,
 Դրված են զուգ ճերմակ քարեր, որոնց շուրջն է լայն ասպարեղ:
 Թերևս դա մեռած մարդու գերեզման է մի հինավուրց
 Կամ հին մարդկանց ձուլված ինչ-որ մի սյուն սահմանացույց-
 Ահա դա՛ է նշան դրել Աքիլլեսը արագավազ:
 335 Հենց որ հասնես, սյունի շուրջը կառքն ու ձիերը պառչատ առնու:
 Կառքի շքեղ աթոռակի վրա դու քեզ ամուր պահիր,
 Փոքր-ինչ դեպի ձախ կողմ թեքված: Աջակողմյան քո խայտ ձիուն
 Հաղթ մտրակիր սպառնաձայն՝ երասանը թույլ թողնելով:
 Զախ ձին այնժամ թող մոտիկից նշանն անցնի, սակայն այնպես,
 340 Որ կարծես թե գեղեցկակերտ կունդն անիվի շփվում է ճիշտ
 Նշան-սյունի մակարդակին: Զգու՛յշ, քարին դու չղարկվես,
 Թե ոչ ձիանց կվնասես, կջարդես կառքն՝ ի խնդովյուն
 Քեզ մրցակից հերոսների, և ամոթանք կվաստակես:
 Խոհո՞ւն եղիր դու, սիրելի՛ս, քեզ լա՛վ պահիր և միշտ զգաստ:
 345 Եթե այդպես արագ քշես, հասնես ուղիղ կետ-նշանին,
 Էլ չի կարող ոչ ոք այլևս անցնել քեզնից և կամ հասնել,—
 Նույնիսկ քաջն այն, որ կըքշի քո հետևից նետի նման
 Աղբյուրից աստվածաղարմ արագավազ Առիոն ձին,
 Կամ ձիերն այն, որոնց սենց թագավորը կալումեղոն:
- 350 Ասաց Նեսթոր Նեկեայանը ու ետ դարձավ, տեղը նստեց,
 Տալով որդուն իր մի առ մի խրատները բարեխորհուրդ:

- Մերիոնն էր հինգերորդը, որ հարդարեց պեճ ձիերն իր:
 Արդ՝ կառքերի վրա թռան, ապա վիճակը գցեցին:
 355 Վիճակները կորդակի մեջ թափահարեց ինքն Աքիլլես,
 Եվ առաջին վիճակն ընկավ Անտիլոքոս Նեսթորյանին.
 Ապա ընկավ երկրորդ վիճակը Էվմեևոս աղագատետին.
 Երրորդն ընկավ Մենելաոս Աթրիդեսին նիդակավոր:
 Այնուհետև վիճակն հասավ Մերիոնես քաջ հերոսին,
 Վերջը միայն Տիդևսյանին ձիարշավի վիճակն ընկավ:
 360 Եվ կանգնեցին նրանք շարքով: Նշեց նշանն Աքիլլեսը,
 Եվ հեռավոր դաշտավայրում, իբրև հսկիչ հավատարիմ,
 Նշանակեց իր հարազատ հոր զինակիր Ժեր Ֆենիքսին,
 Որ նա դիտե մրցամարտը և գործը ճիշտ մեկնաբանի:

- 365 Նժույղների վրա նրանք միանգամից վեր բարձրացրին
 Մտրակները և գոռացին՝ երասաններն ըշկահելով:

- 370 Երկայնությամբ նաւատեղի արշավեցին ձիանք դաշտով:
 Այդպէս արագ, թունդ թռչելիս, նրանց հզոր լանջքի տակից
 Ամպի նման վեր բարձրացավ փոշին, ինչպէս մի փոթորիկ,
 Ու շարժվեցին նրանց բաշերն հողմածածան: Կառքերն արագ
 Սուրում էին բազմապստղ դետնի վրա, կամ վեր թռչում
 Բարձր օդի մեջ: Քշում էին կառավարներն աղդու կանգնած,
 Սիրտն էր թնդում ամեն մեկի՝ լի տենչանքով հաղթանակի:
 Եւ անդադար քաջալերում էին նրանք նժուլդներին,
 Որոնք դաշտով թռչում էին՝ փոշին սաստիկ փոթորկելով:
- 375 Երբ, մրցարշավն ավարտելով, դեպի ճերմակ ծովն ետ դարձան,
 Այն ժամանակ հայտնաբերվեց արիությունն հերոսների
 Ու երևաց զորությունը ասպարիզող նժուլդների:
 Առաջավաղ թռչում էին Փռեւտյանի ձիերն արագ,
 Այնուհետեւ, շատ քիչ հեռու, ասեւ մեկտեղ ու կիցընթաց,
- 380 Թռչում էին Դիոմեդի հովատակները տրովալիան,
 Կարծես ուղում էին ցատկել էլմելուսի կառքի վրա՝
 Իրենց շնչով ջերմացնելով նրա ուսերն ու թիկունքը.
 Սուրում էին, զլուխները դիպցնելով նրա մեջքին:
 Եւ նա կանցներ, կամ հաղթանակը վիճելի սլիտի դառնար,
- 385 Եթե ընդդեմ Տիդեսյանի շքորթորվեր Ապոլլոնը,
 Նա, շորթելով Դիոմեդի մտրակն հանկարծ, նետեց մի կողմ:
 Խիստ վայրացավ հերոսն հզոր ու աչքերից արցունք թափեց,
 Երբ նկատեց, որ նժուլդներն էլմելուսի առաջ անցան,
 Իսկ իր՝ ձիերն ետ մնացին, քանզի ինքը մտրակ չունէր:
- 390 Բայց նենգությունն Ապոլլոնի անտես չեղավ Աթենասին.
 Նա, հեռատե՛ս, իսկույն հասավ աղգապետին դերահզոր
 Եւ մտրակը ձեռքը դրեց, իսկ ձիերին ներշնչեց ուժ:
 Ապա ցատկոտ աստվածուհին վազեց դեպի Ադմետոսի
 Հզոր որդին և ջախջախեց լուծքը նրա նժուլդների:
- 395 Ծամպից ձիերը շեղվելով՝ արագ փախան, քելին ընկավ,
 Ինքն էլ կառքից ցած գլորվեց՝ անիվների հենց վրայով,
 Վիրավորեց արմունկները, ալլե բերանն ու պնչերը.
 Հերձվեց ճակատն՝ հոնքերի մոտ, ցուաց արցունքը աչքերում,
 Եւ ընդհատվեց նաև նրա ծաղկափթիթ ձայնը հնչել:
- 400 Նրան թողած՝ Տիդեսյանը արագ քշեց իր ձիերը,
 Թռավ, անցավ նա բոլորից. աստվածուհի Աթենասը
 Ուժ ներշնչեց նրա ձիանց, իսկ իրեն էլ՝ լուսավոր փառք:
 Իսկ հետևից սուրաց խարտյաշ Մենեւալոս Աթրիդեսը
 Մինչ Անտիլոքն հոր ձիերին հորդորում էր գոռոռալով.

- 405 «Սուրադե՛ք դուք զեպի առաջ, թռե՛ք, հասեք արագընթաց.
 Ես ձեզ բնավ չեմ ստիպում, որ մրցակից լինեք հերոս
 Տիգեւայանի նժույզներին, որոնց հիմա ինքն Աթինաս
 Պարգեւեց ուժն արագութեան, իսկ իրեն էլ՝ փառք ու պատիւ.
 Այլ միմիայն ետ շմանա՛նք, հասեք ձիանցն Աթրիգեսի:
- 410 Դե՛հ, շուտ հառա՛ջ, որ այժմ էթան ձեզ ամոթանք չպատճառի,
 էթան,— որ լոկ մի զամբիկ է: Ինչո՞ւ պիտի դուք ետ մնաք:
 Նաե մի բան տեսն ես ձեզ, որ անկասկած կկատարվի.
 Էլ չսպասեք նուրբ խնամքի դուք Նեսթորից իշխանավոր,
 Որը իսկույն սուր պղնձով ձեզ կսպանի, եթե հանկարծ
- 415 Զեր շնորհիվ արժանանանք նվաստագույն մրցանակի:
 Դե՛հ շուտ, արա՛դ, վազեք, թռե՛ք դուք սրընթաց: Իսկ ես անդու
 Պիտ աշխատեմ և միաք անեմ հնարագետ՝ ինչպե՛ս ճամփի
 Նեղվածքներից մենք դուրս պրծնենք: Կարծեմ այդտեղ ես չեմ խարվի»:

- Այգալես ասաց: Ահաբեկված սպառնանքից ազդապետի,
 420 Նրա ձիերը, տախավին արագավազ, սուր սլացան:
 Եվ Անտիլոք քաջը տեսավ, որ ճանապարհն էր նեղանում,
 Եվ աչնտեղ մի խանդակ կար մեծ. ձախուժ ջուրն հավաքվելով՝
 Կտրատել էր ճանապարհը և փորփորել ընթացքն ամբողջ:
 Մենալավը, ընդհարումից վախենալով, քշեց կամաց:
- 425 Մինչդեռ թեքեց միասմբակ նժույզներին քաջն Անտիլոք
 Եվ զարուզի, ճամփեքից դուրս, քշեց անցավ նեղվածքը այդ:
 Սարսափահար Աթրիգեսը Անտիլոքին ցասկոտ դուռաց.
 «Դու, Անտիլո՛ք, իսկ նթ ձիավար, կանգ տուր մի պահ քո ձիերին.
 Տե՛ս, նեղվածք է տեղը սաստիկ. կանցնես՝ անցի՛ր, բայց լայն ճամփով,
 430 Երկուսով էլ կվնասվենք, եթե զարկվեն կառքերն իրար»:

- Այգալես ասաց: Բայց Անտիլոքն ավելի խիստ մտրակելով՝
 Քշեց ձիերն, իրրե թե ինքն Աթրիգեսին չի էլ լսում:
 Եվ ճիշտ աչնքան, որքան կարող է ձեռնաձիդ զնդակն անցնել,
 Որ նետում է ուժն իր փորձող քաջ պատանին, այդքան առաջ
- 435 Նա սլացավ, իսկ զամբիկներն Աթրիգեսի ետ մնացին:
 Նա ինքնակամ դանդաղեցրեց արագաչու վազքը նրանց,
 Որ չընդհարվեն ճանապարհի նեղվածքի մեջ ձիերն իրար
 Եվ շուտ չըսան անդ վայրիվայր գեղեցիկակերտ կառքերն հանկարծ,
 Որ իրենք էլ չկործանվեն՝ հաղթանակի հետեւն ընկած:

- 440 Եվ վրդովված Մենեւավը խարտիշաղեղ՝ ասաց նրան.
 «Անտիլոքո՛ս, մարդկութեան մեջ չկա քեզ պես շարուղետ մարդ.

Կորիր դնա՛, իզուր էին աքայացիք ցայժմ խելոք քեզ համարում:
Բայց դու բնավ չես ստանա սլարգեն առանց մեծ երդումի»:

Այդպես ասաց և ձիերի վրա գոռաց հորդորանքով.

- 445 «Ի՞նչ եք այդպես զուր ետ մնում, իզուր եք զուր տխրում այդքան,
Նրանց ծնկներն ավելի շուտ կթուլանան, քան թե ձերը,
Քանզի երկուսն էլ առույգ չեն, զուրկ ավլունից պատանեկան»:

Ասաց: Զիերն տկնածելով թագավորի հրամանից՝
Ռունդ սլացան և շատ շուտով ընդհուպ հասան Անտիոքին:

- 450 Իսկ աքայանք դիտում էին,— բաղմած իրենց իսկ առայնում,—
Թե ինչպե՞ս են թռչում ձիանք՝ փոթորկելով դաշտի փոշին:
Նրանց տեսավ նախ աղգապետ Իդոմենես կրետացին
եւ ճանաչեց, թեև ձայնը լսեց հեռվից. այդ միջոցին
Ասյանում չէր, այլ դիտում էր նա բլուրի գլխին նստած:
455 Տեսավ հեռվից նա ամենից առաջ վազող դեղեցիկ ձին՝
Ոտից-դուխ, ամբողջովին, աշխատ ու շեկ և վառվրուռ,
Իսկ ճակատին բոլորած և ճերմակ մի բիծ՝ լուսնի նման:
Ուստի և նա եկավ, կանգնեց ու խոսքն ասաց արգիլացոյց.
«Ո՞վ սիրելի զորապետներ և աքայանց առաջնորդներ.

- 460 Ե՞ս եմ միայն տեսնում ձիանց, թե՞ տեսնում եք արգեն և դուք:
Կարծես թե քաջ էլմելոսի ձիերը չեն առաջ վազող,
Կառավարն էլ այլ է կարծես: Գուցե նրա զամբիկները
հոստորվել են գաշտում, թեև նրանք էին առաջընթաց:
465 Ես լավ տեսա, նշանի շուրջն՝ առաջինը նրանք զարձան,
Եակայն հիմա, որքան էլ որ շրջահայաց աչք եմ ածում
Տրովադական դաշտին համայն, չեմ նշմարում նրանց այնտեղ.
Գուցե ընկա՞վ կրասանը ձիավարի ձեռքից հանկարծ,
Կամ ձիերին, նշանակից ետ դառնալիս, լավ չի զսպել.

- Կարծես, այնտեղ վայր է ընկել, և խորտակված է կառքը իր,
470 Իսկ կատաղած զամբիկները ճանապարհից դուրս են փախել:
Սակայն ելեք, բարեկամներ՝, և այդ տեսե՛ք՝ դուք ինքներդ,
Գուցե ես լավ չեմ նշմարում: Թվում է ինձ, որ առաջին
Հաղթ արշավողն էթուցի իշխանավորն է մեծագույն՝
Արգիլացոյց մեծ առաջնորդ Դիոմեդեսը Տիդևայան:

- 475 Եվ կոպտաբար պատասխանեց նրան Այասն Օիլեսյան.
«Իդոմենես՛ս, ի՞նչ ես գլխիցդ դուրս տալիս դու տարածամ.
Ահա հեռվից, դաշտով անծայր սուրում են փրկ զամբիկներն այն:
Աքայական քաջերի մեջ դու տարիքով կրտսերը չես,

Կամ առավել սրատես չեն նաև աչքերը քո դիմի:
480 Սովոր ես միշտ դատաւրի խոսել: Վայն՛լ չէ քեզ շաղփաղփի լինել,
Այստեղ քեզնից շատ ավելի ազնիւ մարդիկ կան մեծամեծ.
Ի՞նչ ես խոսում: Առաջվա պես՝ էլմիլոսի դամբիկներն են
Առաջ ընկած, և նա ինքն է սուրում՝ ձեռքին երասանն իր»:

Խիստ դայրացած պատասխանեց թագավորը կրետացի.
485 «Այա՛ս, դու միշտ վիճարանո՞ղ, շարալեղու և վատախոս.
Աքայանց մեջ ամենից շատ անդուսպն ես դու քո մտքերով.
Ե՛կ, գրազ գանք մի կաթսայի, եռոտանու վրա նուշնիսի,
Եվ դատավոր ընտրենք մեր մեջ Ագամեմնոն Աթրիդեսին:
Երբ տուլժը տաս՝ նոր կիմանաս ո՛ւմ ձիերն են առաջ ընկած»:

Ասաց: Կանգնեց իսկույն Այաս Օիլյանը քաջավաղիկ
Ու կամեցավ պատասխանել խոսքերով սուր և սաստկաղին,
Եվ դժուրթյունն երկուսի մեջ նրանց հեռուն պիտի տաներ,
Եթե ոտքի չկանգներ շուտ և խոսք չասեր ինքն Աթիլես.
490 «Իդոմենե՛ս, և դու, Այա՛ս, թողեք դաժան հուզմունքը ձեր,
495 Մի հայհոյեք միմյանց դժնի, չար խոսքերով, վայն՛լ չէ ձեզ,
Դուք ինքնե՛րդ պիտ հուզվեիք, երբ մեկ ուրիշը այդ աներ:
Հանդիստ նստեք ատյանի մեջ և ձիերին դիտեք ուշիմ:
Նրանք շուտով այստեղ կըգան՝ հաղթանակը փափաղելով,
Եվ ամենքդ լավ կտեսնեք բոլոր ձիերն արդիւվական
500 Ու կիմանաք ո՞րն է իրոք առաջինը, ո՞րը երկրորդ»:

Այդպես ասաց: Մինչ Տիդեսյանն արդեն եկավ և տեղ հասավ.
Սլանում էր նա ուժգնարար, մտրակելով ձիանց մեջքին.
Թռչում էին ձիերը վե՛ր, կարճում էին ուղին արագ՝
Փռչին, ավազը ցրելով կառավարի կողմն անընդհատ:
505 Ոսկեպատ կառքն, որ դրվագած էր անագով հրաշագեղ,
Հուժկու սահում էր հետևից մրրկավազ նժուլդների
Եվ նշում էր ավաղի մեջ անիւլների հետքերն հաղիւ:
Այդպես նրանք թռչունի պես և բոցաշունչ պլանալով՝
Եկան հասան և հաղթարար ատյանի մոտը կանգնեցին:
510 Նրանց կրծքից, վզից առատ, հորդ քրտինքն էր թափվում դետին:
Տիդեսյանն ինքն՝ հրաշափայլ կառքից թռավ ու ցած իջավ
Եվ մտրակը իսկույն հենեց պերճ անուրին: Սեթենելը
Վերցրեց հապճեպ մեծ մրցանակն ու պատվիրեց նա համհարզին՝
Դիոմեդի տունը տանել եռոտանին և կնոջն այն:
515 Այնուհետև ինքն սկսեց լծից ձիերը արձակել:

Եկալ ապա իր ձիերով Անտիլոբոս Նեկսյանը,
 Որ նենգաբար, ո՛չ քաջությամբ, Մենեկալից առաջ անցալ:
 Ինքն Աթրիդեսն իր ձիերով ետ շքմնաց, այլ սուրում էր
 Նրան մոտիկ: Ուրբան մոտիկ է լծված ձին անիվներին,
 520 Որն իր տիրոջ ման է ածում դաշտի միջով մեծատարած
 Եվ իր սլոշի ձարն է խփում անիվների վառ հեցերին,
 Եվ լայն դաշտով սլանալիս՝ նա իր կառքի անիվներին
 Այնքան է մոտ, որ նրանց մեջ տարածությունն է աննշան,—
 Արդ Մենեկալն Անտիլոբից միայն այդքան էր ետ ընկել:
 525 Բայց սկզբում այնքան էր նա ետ մնացել, որքան նետված
 Գնդակն է իր ուղին անցնում: Բայց նա հետո ճգնեց, հասավ,
 Ուժը նրա բազմապատկեց Ագամեմնի զամբիկն էթա:
 Եթե այդպես շարունակվեր մրցման ընթացքն այդ երկուսի՝
 Կանցներ Աթրիդն, ու կգառնար հաղթանակը անվիճելի:

530 Մերիոնեսն էլ, Իդոմենի զինակիցը մեծահոգի,
 Վսեմափառ Մենեկալից ետ էր ընկել մի տեղընկեց,
 Քանզի պղերդ էին նրա նժույգները զեղեցկաբաշ,
 Եվ նա ինքն էլ ձիաբշավի մրցության մեջ դեռ հմուտ չէր:
 Այնուհետև, ամենից վերջ, Ագամեոսի որդին հասավ:
 535 Նա իր կառքը քարշ էր տալիս և առջևից քշում ձիերն:
 Տեսավ նրան, խղճահարկեց Աթիլլեսը աստվածազոր:
 Ուստի կանգնեց արգելվանց մեջ և թեկալոր այս խոսքն ասաց.
 «Մրցորդը հաղթ և առաջին՝ Ժիր ձիերով վերջինն եկավ,
 Բայց վայել է, որ մենք երկրորդ մրցանակը հանձնենք նրան,
 540 Իսկ առաջին մեծ պարգևին թող տեր լինի Տիդևսյանը»:

Ասաց այդպես, և բոլորը հոժար եղան նրա կամքին:
 Եվ աքայանց հավանությունս պիտ տար զամբիկն էվմելոսին,
 Եթե իսկույն Անտիլոբը,— որդին ազնիվ ծեր Նեսթորի,—
 Հանդես չըգար և շառարկեր Աթիլլեսին՝ արդարացի.
 545 «Պիտ զարմանամ, ո՛վ Աթիլլես, եթե այդ խոսքը կատարես:
 Մտադիր ես ինձնից առնել իմ պարգևը հաղթանակի,
 Քանզի նրա կառքն ու ձիերը հանդիպել են փորձանքի:
 Բայց չէ՞ որ քաջ հեծյալ է նա. թող աղոթե՞ր անմահներին,
 Եթե այդպես վարվեր իրոք, ամենից վերջն ինքը չէր գա:
 550 Եթե նրան խղճում ես դու, եթե նա քեզ սիրելի է,
 Քո վրանում շա՛տ ոսկի կա, ինչպես նաև փայլուն սղինձ,
 Գույք ու ոչխար, ստրուկ կանայք, երիվարներ ամրասմրակ.
 Ուրբան կուղես դուրս բեր հետո, կամ հենց հիմա, և տուր նրան,

Թեկուղ և մեծ, շքեղ պարզեւ, որ քեզ գովեն աքայաքից:
555 Իսկ զամբիկն այգ, ես, իրավամբ, բայ չեմ թողնի այժմ իմ ձեռքից.
Թող քաջերից ո՛վ ուզում է զուրս գա իմ դեմ մենամարտի»:

Այդպէս ասաց: Ժպտաց իսկույն Ափիլեսը քաջավազիկ.
Ուրախ նայեց Անտիլոքին, որին սիրում էր նա սրտանց,
Ու պատասխան տալով նրան՝ այս խոսքն ասաց իր թեւովոր.
560 «Անտիլոքո՞ս, պահանջում ես, որ զուրս բերեմ մի նոր պարզեւ
եւ տամ ալնիւմ էլմեկոսին. կկատարեմ ես նաեւ այգ:
Նրան կտամ վարապանակն Աստերոպեոս քաջից խաճ,—
Պղնձածուլ, զեղեցկակերտ, շուրջն անաղից և լուսալայտ.
Էլմեկոսին դա կլինի արժանագով և լաւ ընծա»:

565 Ասաց և իր Աւտոմեդոն ընկերոջը պատվեր տվեց,
Որ վրանից զուրս բերի այն: Գնաց, բերեց նա պարզեր
եւ այն հանձնեց էլմեկոսին, որն ընդունեց ուրախասիրտ:

Այն ժամանակ սրտակոտոր ոտքի կանգնեց Մենեւալը,
Որ չափազանց զայրացած էր Անտիլոքոս հերոսի դեմ:
570 Բանբերն հանձնեց նրան մականն ու պատվիրեց արդիւյացոց,
Որ լուռ լսեն: Եւ քարբառեց այնժամ հերոսն աստվածաշափ.
«Ի՞նչ արեցիր, Անտիլոքո՞ս, դու, որ կոչվում ես իմաստուն:
Խոտորեկով ժիր ձիերիս՝ դու արվեստն իմ անպատվեցիր
Ու նեղարար առաջ ընկար վատթարադույն քո ձիերով:
575 Ահավասիկ, ո՛վ արդիւյանց առաջնորդներ և արքաներ,
Արդարապէս կատարեցեք դատաստանը մեր երկուսի:
Թող իմ մասին պղնձազգեստ աքայանց մեջ ոչ ոք չտաի,
Թե Մենեւալն Անտիլոքին բռնի ուժով, ստով հաղթեց,
Խեց զամբիկը նրանից, երբ իր ձիերն էին սղերգ,
580 Սակայն ինքը գերազոր էր իշխանությամբ և իր ուժով:
Բայց թույլ տվեք որ ես անեմ դատաստանը, և կլինի
Վճիռն արդար. չի կշտամբի ինձ ոչ մի քաջ դանալացի:
Դիցասնե՞նք Անտիլոքոս, այստեղ եկ շուտ, ե՛կ ու կանգնիր
Ըստ օրինի քո ձիերի և քո շքեղ կառքի առաջ
585 Եւ ձեռքդ առ մտրակըդ սիրկ, որով քշում էիր այսօր,
Ձիերիդ մոտ երդվիր հանուն երկրասասան Պոսիդոնի,
Թե չարանենգ միտք չունեիր, երբ իմ կառքը խոտորեցիր»:

Նրան խոհուն Անտիլոքը պատասխանեց և խոսքն ասաց.
«Հանգստացի՛ր. պատանյակ եմ ես քո դիմաց, քո համեմատ,

590 Մինչ դու, արքա՛ Մենեղաւոս, մեծ ես, վսեմ ու փառահեղ,
 Իսկ պատանին, ինչպես դիտես, վարվում է միշտ սխալացի:
 Սաստկահույզ է մատաղ խելքը՝ և բոցատենչ, բայց միշտ՝ տհաս:
 Զսպի՛ր սրտիդ վրդովմունքը: Ես զամբիկը, պարզեմ իմ աչք,
 Քեզ եմ տալիս հոժարակամ, ո՛վ Աթրիդես աստվածազարմ:
 595 Եթե սրտանց փափագում ես, ես իմ տնից մի այլ պարզ
 Դուրս կբերեմ, կընծայեմ քեզ, միայն շննկնեմ ես քո աչքից
 Ու չդառնամ ես այդպիսով աստվածների դեմ ամբարշտ»:

Ասաց այդպես և, զամբիկը մեջ բերելով, հանձնեց իսկույն
 Մենեղաւին: Ու ջերմությամբ հալվեց, խնդա՛ց, սիրտը սրտ:
 600 Ինչպես հաճախ ջերմությունից հասկի վրա ցողն է հալվում
 Ծաղկափթիթ ու բերքառատ արտերի մեջ, — այդպես ահա,
 Մենեղաւո՛ւ, խոր հրճվանքից հալվեց սիրտը քո կրծքի տակ:
 Եվ, դառնալով պատանյակին, ասաց խոսքերն այս թեւովոր.
 «Այժմ, Անտիլո՛ք, զիջում եմ քեզ, թեև խիստ էր բարկությունըս:
 605 Դու եբբե՛կ խենթ շես եղել, ոչ էլ հանդուգն և կամ անմիտ,
 Պատանության խանդն էր միայն, որ քեզ այդպես հաղթահարեց,
 Բայց չխաբես այսուհետև դու վեհագույն մեր քաջերին:
 Աքայանց մեջ ոչ ոք այդքան հեշտ չէր կարող ինձ ողորբել,
 Որքան որ դու, ինչպես նաև քո քաջ հայրը և եղբայրդ:
 610 Դուք ինձ համար չարչարվել եք՝ կրելով բոլոր տառապանքներ,
 Ուստի հարգում եմ աղերսդ և զիջում եմ զամբիկը քեզ,
 Թեև իմն է նա իսկապես: Թող իմանան նաև սրանք,
 Եվ մշտապես թող լավ հիշեն, որ իմ սիրտը ո՛չ դողող է, ո՛չ էլ անգութ»:

Ասաց, հանձնեց նա զամբիկը Անտիլոքի ազնիվ ընկեր
 615 Նոյեմոնին, որ տուն տանի, ինքն էլ վերցրեց փայլուն կաթնա՛ն:
 Մերիոնն էլ վերցրեց տարավ միայն երկու տաղանդ ոսկին՝
 Որպես չորրորդ տեղը բռնող: Մնաց պարզել հինգերորդ,
 Այն կրկնականթ պերճ դավաթը: Եվ Աքիլլեսն աստվածազարմ
 Աքայանց մեջ վերցրեց, հանձնեց դա Նեսթորին և խոսքն ասաց.
 620 «Ո՛վ ծերունի աստվածադուտ, ա՛ռ այս պարզեմ ու պահիր քեզ
 Իբր հիշատակ Պատրոկլոսի տխուր թաղման, որին երբեք
 Չես տեսնելու արգիվյանց մեջ: Քեզ այս ընծան ես տալիս եմ
 Իբրև հարգանք: Դու շես կարող կռիվ մղել մրցամարտում
 Ոչ իբր ըմբիշ կամ ձիավար, ոչ էլ որպես նետ արձակող
 625 Քաջամարտիկ, քանզի դաժան ծերությունն է տանջում քեզ այժմ»:

Ասաց: Դավաթն հանձնեց նրան: Նա ընդունեց ուրախասիրտ
 Եվ, դառնալով Աքիլլեսին, խոսքերն ասաց այս թեւովոր.

- 630 «Ճիշտ է, որդւո՛ւկ, աչդ ամենը: Արդարամիտ խոսք ասացիր.
 Թուլացել են անդամներն իմ, ամրապինդ չեն իմ ծնկները,
 Ձեռ ու ոտըս և ուսերըս էլ չեն շարժւում թեթև ու ժիր:
 Ա՛խ, թե տային ինձ ավյունն իմ, պատանեության ուժն անասան՝
 Այն օրերի, երբ Բուպրասում Ամարինիկա թաքաւորին
 Թաղում էին էպեացիք: Արքայորդիք անդ սարքեցին
 Մեծ մրցութուն: Անդ ոչ մի քաջ էպեացի կամ պիլոսցի,
 635 Նաև ոչ ոք էթուական դուցապետներից, ինձ չհասաւ:
 Կռւամարտում ես հաղթեցի էնոպոսյան Կլիթոմեդին,
 Գոտեկում տապալեցի քաջ Անկեսին պելերոնցի,
 Մրցաւազքում առաջ տվի և Իֆիկլոս քաջիցն անցա,
 ես հաղթեցի նիդակաւոր Պոլիգորին և Փիլեսին.
 640 Լոկ Ակտորի դուշ. որդիքը ձիարշաւում ինձնից անցան:
 Նախանձկով հաղթանակիս՝ երկու դուցապետ ելան իմ դեմ,
 Քանդի աշնանդ զրոված էին մրցանակներ արժանագուլ:
 երկու հոգի էին իմ դեմ. սանձ էր վարում մեկն անընդհատ,
 Իսկ երկրորդը, մտրակելով, հաղթ քշում էր ձիերը գոռ:
 645 Այդպես էի ես անցաւում. փառքի գործը թողնում եմ ես
 Այժմ ջահել հերոսներին, ժա՛մ է անսալ հեք ծերության:
 Ո՛հ, փառունակ էի երբեմն ես դուցապետն քաջերի մեջ:
 Շարունակիւր քո ընկերոջ մեծարումը հանդիսավոր,
 Իսկ քո պարգևն ես կընդունեմ սիրահոժար: Սիրտըս խնդա՛ց.
 650 Սիրով ծերին դու հիշեցիր, չմոռացար արայանց մեջ
 Պատվել նրան պատկառելի, արժանավոր մեծարանքով:
 Փոխարենը բազմապատի՛կ թող հատուցեն քեզ աստվածներն»:

- Ասաց: Երբ որ Նեկեսյանի դովքը լսեց Աքիլլեսը՝
 Զեղքեց ամբոխն արայական հերոսների և դուրս գնաց:
 655 Նա դուրս հանեց դաժանագուլն կռւամարտի մրցանակներ.
 Բերեց կապեց ատյանի դեմ հղորագուլն մի էգ ջորի՝
 Վեց տարեկան, դեռ չլծված ու դժնասանձ. դա՛ հաղթողին
 Իբրև պարգև, իսկ պարտւողին՝ մի կրկնական թ չքնաղ զավաթ:
 Կանգնեց ապա ատյանի մեջ և խոսքն ուղղեց արդիւպոց.
 660 «Տե՛ր Աթրիդես, և մեծաղո՛ւր, սրունքազարդ արայացիք.
 Կանչե՛նք հիմա այստեղ երկու հղոր քաջի. թող հանդես դան
 եվ թող զարկվեն մրցակցական մենամարտում ընդդեմ միմյանց:
 Ո՛ւմ հաղթանակ տա Ապոլլոնն՝ հաւանությամբ արայացոց
 Թող նա տանի իր վրանը թազմահամբեր այս էգ ջորին,
 665 Իսկ պարտւողին պատկանում է չքնաղ զավաթն այս կրկնական թ»:

Այդպէս ասաց: Եւ դուրս եկաւ մի վիթխարի, հզորազոր,
 Բազմահմուտ կռիւամարտող՝ էպևոսը Պանոպևսյան,
 Որն հաղթ ձեռքով բաշը բռնեց տոկուն ջորու և խիստ գոռաց.
 «Թող դուրս գա նա՛, ու միտք ունի վերցնել գաւաթը կրկնականթ.
 670 Իսկ այս ջորին աքայանց մեջ ոչ ոք, կարծեմ, տանելու չէ՝
 Ինձ հաղթելով: Ես կարող եմ պանծալ իբրև հզոր ըմբիշ.
 Ա՛յն էլ բաւ է, որ թույլ եմ ես պատերազմի գործերի մեջ.
 Բայց ի՞նչ արած, մարդ չի կարող հմուտ լինել ամեն գործում:
 Արդ՝ ձեզ հայտենեմ ես նաև այն, որ անկասկած պիտ կատարուի.
 675 Ախոյանիս կշախջախեմ և կփշրեմ ոսկորները,
 Ուստի պետք է, որ նրա հետ խնամածու անձինք լինեն,
 Որ դուրս տանեն կովից նրան, երբ տապալվի ձեռքիս ուժից»:

Այդպէս գոռաց: Եւ բոլորը նստած էին լուռ, պապանձւած:
 Ոտքի եկաւ մեկը միայն՝ Էլրիալոսն աստվածազարմ.
 680 Նա որդին էր Տալայոնյան Մեքիսթևոս թագաւորի,
 Որ գնալով Թեբ քաղաքը Էդիպոսի թաղման ծեսին,
 Անդ հաղթել էր կադմոսական ցեղի բոլոր կտրիճներին:
 Սրան ահա հանդես բերեց Տիդևսյանը նիզակավոր,
 Որը նրան հորդորում էր և գուշակում մեծ հաղթանակ:
 685 Նախ՝ նա սրան դոտևորեց, ապա հանձնեց երկու խրաց՝
 Գործված ճարտար և ամրապինդ դաշտակենցաղ եզան կաշվից:
 Գոտևորված, նրանք անցան մրցաբեմը ըմբիշական
 Եւ, դեմառդեմ, միանգամից վեր ցցելով ձեռքերն հզոր,
 Խիստ զարկվեցին իսկույն գետին. նրանց ձեռքերը խառնվեցին.
 690 Եւ կոփյուռից զարհուրելի ճըռնչացին ծնոտները,
 Քրտինքն հոսեց մարմիններէից: Թուով հանկարծ քաջն էպևոս,
 Զարկեց դեմքին ախոյանի: Չղիմացաւ հաղթ հարվածին
 Զորությունը ախոյանի, պերճ անդամները թուլացան:
 Ինչպէս որ ժանտ Բորեսասի հուզող շնչից ձուկն է նետւում
 695 Դեպ լուռաւետ ափը ծովի, ապա թաքնւում սև ալլաց մեջ,—
 Այդպէս ցատկեց նա հարվածից: Բայց էպևոսն աստվածազարմ
 Բռնեց նրան: Ընկերները վրա հասան, կովից նրան
 Վերցրին տարան, երբ որ արդեն ոտքերը քարշ էին դալիս,
 Բերնից արյունն էր ժաթթում հորդ, զլուխն էր թույլ կողքին կախված:
 700 Յուրախիններն առան-տարան, ուշաթափված դրին գետին,
 Եւ վազեւազ առաջ դալով՝ վերցրին գաւաթը կրկնականթ:

Մինչ Պելիսյանն հանդես բերեց նոր ընծաներ երրորդ անգամ,
 Եւ, ցույց տալով դանայացոց, կանչեց նա նոր ըմբշամարտի.

- Հաղթողին՝ մեծ և հրափորձ եռոտանի, որին իսկույն
 705 Աքայացիք զին կտրեցին՝ տասնեերկու եզան արժեք,
 Իսկ պարափողին իրրե պարզե զուրս էր բերել մի ստրուկ կին,
 Ջեռագործում բազմահմուտ, իսկ արժեքով՝ չորս եզան զին:
 Եվ Աքիլլեսն, ոտքի կանգնած, խոսքն իր ուղղեց արգիվացոց.
 «Օ՞ն, վե՛ր կացեք, ով ուղում է փորձել նաև պարզեք այս»:
- 710 Այգուկս ասաց: Կանգնեց իսկույն մեծ Այասը Բելեմոնյան,
 Ելավ նաև Ողիսեսը ամենազեառ ու խորամանկ,
 Եվ երկուսն էլ, դոտեռոված, անցան զեպի մրցարեմը:
 Միմյանց բռնած ու զրկխառն, հաղթ ձեռքերով փաթաթվեցին,
 Ինչպես բարձր տան կտուրի գերանակալ ծախելն ամուր,
 715 Որը, իբրև հողմարգելակ, հյուսն է կերտում ճարտարակի:
 Բազուկների մեջ կորովի ճռնչացին մեքքերն իրենց,
 Քաջքշվեցին այս ու այն կողմ, քրտինքն հոսեց գետի նման,
 Նրանց ուսին ու կողերին դոյացյան շատ կապած տեղեր,
 Արյունալի կտրմիր գծեր: Կովում էին այգուկս հուժկու,
 720 Ողեսորված՝ եռոտանին ձեռք բերելու հաղթանակով.
 Ո՛չ Ողիսեսն էր հաջողում գետին զարկել մեծն Այասին,
 Ո՛չ Այասն էր կարողանում հաղթել ուժը Ողիսեսի:
 Երբ, նայելով, խիստ ձանձրացան սրունքադարձ արայացիք՝
 Աղաղակեց Բելեմոնյան հզոր Այասը բարձրաձայն.
 725 «Ո՞վ Ողիսես Լայերթածին, բազմահնա՞ր, աստվածազա՞րմ.
 Դո՛ւ ինձ վերցրու, կամ թե ե՛ս քեզ, գործն էլ Ձեք կորոշի»:

- Ասաց, վերցրեց: Բայց Ողիսը նենգությունն իր չըմոտացավ
 Եվ հետևից զարկեց ոտքով սրունքներին, ծունկը ծալեց
 Ու բերանքավեր գցեց գետին, ինքն էլ ընկավ նրա կրծքին:
 730 Խիստ զարմացան և հիացան դյուցազներն ու զորքն ամբողջ:
 Բազմաշարժար Ողիսեսը փորձեց վերցնել մեծ Այասին,
 Սակայն տեղից վեր չհանեց, միայն մի քիչ շարժեց գետին,
 Եվ թուլացան ծնկները իր, ու երկուսով միմյանց կողքի
 Տապալվեցին դեանաթավալ: Փոշին իսկույն ծածկեց նրանց:
 735 Երրորդ անգամ, վեր ելնելով, փափագեցին դիմել կովի,
 Բայց Աքիլլեսն հանդես եկավ և արգելեց մարտը նրանց.
 «Թողեք այլևս դոտեմարտելն ու փոխադարձ տոնջանքը ձեր:
 Հաղթությունը երկուսինդ է, ուստի պարզեն այս՝ հավասար
 Ստացեք դուք և հեռացեք, որ մասնակիցն այլ արայանք»:
- 740 Ասաց: Նրանք պատկառանքով այդ լսեցին և, մաքրելով
 Ապա փոշին իրանց մարմնի, խիստոնները հագան իսկույն:

Մինչ Պելիսյանն առաջարկեց քաջարշավի նոր մրցանակ .
 Ճարտարագործ արծաթ թակուշկի, ուղիղ վեց մար բովանդակող,
 Ողջ աշխարհում եղածներից գեղեցկագույնն ու գերազանց,
 745 Որ բաղմարվեստ սիդոնացոց կերտվածքն էր վեհ ու պճնազարդ:
 Փշունիկեցիք, Սև ծովն անցած, հրաշալիքն այդ բերեցին
 Նավակայանը Լեմնոսյան և Բովասին նվիրեցին:
 Բակուշկն՝ իրրե Պերիամոսյան Լիկավոնի՝ կյանքի փրկանք՝
 Սրբա էվնես Յազոնյանն էր երբեմն հանձնել Պատրոկլոսին:
 750 Իր ընկերոջ պատվին Աքիլլն այդ էլ դարձրեց մի մրցանակ՝
 Նրա՛ն, ով որ արշավի մեջ հաղթի ոտքով արագաշարժ:
 Եվ երկրորդին՝ ճարտարարարտ ու հաղթանդամ մի գեր արջառ,
 Իսկ երրորդին՝ իրրե նվեր կես տաղանդի մաքուր ոսկի:
 Այս կանգնեց տքայանց մեջ և կոշ արեց ու խոսքն տասց.
 755 «Օ՛հ, վե՛ր կացեք, ով տենչում է փորձել նաև մրցանակն այս»:

Ասաց: Իսկույն կանգնեց Այաս քաջավաղիկն Օիլեսյան,
 Ելավ Ողիսն ամենիմաց ու Նեսթորյան Անտիլոքը,
 Որ հաղթել էր բոլոր ջահել մրցորդներին արագավազ:
 Եվ կանգնեցին նրանք շարքով: Նշան դրեց ինքն Աքիլլը,
 760 Եվ արշավի աստարեղն էր հեռու-հեռվում ցցված մի սյուն:
 Նախ սլացավ Օիլյանը, հետո՝ Ողիսն աստվածազարմ:
 Ինչպես որ մոտ է գեղամեջք կնոջ կրծքին բեճն ոստայնի,
 Որ հմտորեն ձգում է նա զեպի առեջն ու թևզանը
 Եվ անցկացնում թևերն արագ, մասուրան միշտ մոտ բռնելով,—
 765 Այգուկս Ողիսն ամենափոքր մոտ էր սուրում ժիր Այասին,
 Կոխ էր տալիս նույնիսկ նրա շփոշտոված հեաքերը թարմ.
 Եվ Ողիսեան արագ, անդուլ սլանալով՝ շնչում էր թունդ
 Արդեն նրա զլխի վերև: Աղմկեցին աքայացիք
 Եվ առավել բորբոքեցին տենչն հաղթության նրանց միջև:
 770 Երբ մոտեցան անդ մրցության նշանակին, իր սրտի մեջ
 Ողիսեսը ջերմ ազոթեց պայծառաշյա Աթենասին.
 «Լսի՛ր, բարի՛ աստվածուհի, օգնի՛ր դու ինձ այս վաղրի մեջ»:

Այգուկս ասաց՝ ազոթելով: Լսեց Պալլասն-Աթենասը,
 Արագացրեց շարժումները նրա մարմնի, ոտք ու ձեռքի:
 775 Հասնում էին նրանք արգեն վերջին կետին մրցամարտի,
 Երբ սայթաքեց Այասն հանկարծ. Աթենասն էր զարկել նրան:
 Ընկավ աչնտեղ, ուր թափված էր այն եղների քակորն և կուն,
 Որ Պատրոկլի պատվին մորթեց Աքիլլեսը արագավազ:
 Եվ քակորը այդ եղների լցվեց նրա պինչն ու բերանն:

- 780 Թակուշկն աշդպես վերցրեց Ողիսն աստվածակերպ, բաղմաշարշար,
Որ տեղ հասավ առաջինը, իսկ Այասին՝ արջառն ընկավ:
Նա, քակորը իր բերանից դուրս ժայթքելով, բռնեց իսկույն
Վայրագ հեղան հղջուրներից և այս ասաց քաջացոյց.
«Աղե՛տ էր սա: Ուրքիրս, ավա՛ղ, խառնեց հզոր աստվածուհին,
785 Որը վաղուց, ինչպես մի մայր, Ողիսեան է պաշտպանում»:

Այդպես ասաց: Ծիծաղեցին քաջացիք ուրախալիւր:
Անտիլոքը առավ վերջին մրցանակը և, ժպտալով,
Այս խոսքերը արտասանեց առջանի մեջ արգիլական.

- «Ասում եմ ձեզ, բարեկամներ՛ր, և ինքներդ էլ դա լավ դիտեք.
790 Երեցագոյն մարդկանց անշուշտ մեծարում են անմահները.
Այսպես ահա Այասն ինձնից փոքր-ինչ մեծ է իր հասակով,
Իսկ սա տոհմից է նախնական և, ասում են, կանաչ է դեռ
Ծերութունը Ողիսեանի: Արգ՝ նրա հետ քաջացիք,
Բացի քաջոտն Աքիլլեսից, անկարող են մրցել ոտքով»:

- 795 Այդպես ասաց՝ դրվատելով Պելիսյանին քաջավաղիկ:
Պատասխանեց այնժամ նրան Աքիլլեսը և խոսքն ասաց.
«Անտիլոքո՛ւս, տե՛ս, ապարդշուն չի անցնելու դովեստը քո,
Արգ՝ տալիս եմ քեզ հավելյալ մաքուր ոսկին այս կես տաղանդ»:

Ասաց, հանձնեց: Եվ ընդունեց երիտասարդը բերկրանքով:

- 800 Ապա վերցրեց Պելիսաժինն երկայնստվեր մի տեղ նիւակ,
Եվ դուրս բերեց առջանի մեջ նաև ասպար ու սաղավարտ,—
Զենք-ղրահը Սարպեդոնի, որ պոկիլ էր Պատրոկլոսը:
Եվ կանգնելով քաջանց մեջ՝ ասաց խոսքն իր այս թևավոր.
«Սրանց համար կոչ ենք անում մենք մեծահաղթ երկու քաջի.
805 Զենքեր հաղած, սպառազեն, վերցրած պղինձ մարմնակոտոր,
Թող դա՛ն, փորձեն միմյանց ուժը ազդի առաջ հերոսարար:
Ո՛վ վարսի սուրն ախոյանի գեղեցկափայլ մարմնի խորքը,
Ու զենքն, ընդերքը անցնելով՝ հասնի նրա սև արյունին,
Նրան կտամ արժաթազամ սուսերը այս թրակիական,
810 Որ կապտել եմ ես հերոսից Աստերոպևս: Իսկ զենքերն այս
Պիտ ստանան մրցամարտով երկու քաջերը միասին.
Եվ, բացի այդ, նրանց համար մի ճոխ խնջույք պիտի սարքեմ»:

Ասաց: Իսկույն ոտքի կանգնեց մեծ Այասը Թելեմոնյան,
Կանգնեց նաև Դիոմեդես Տիդեսյանը քաջակորով:

- 815 Եւ ի Երկուան էլ, զորքից հեռու, Երկու կողմից, լաւ զինվեցին
 Եւ ահարկու առաջ եկան՝ վառված տենշով մրցամարտի:
 Նախ նայեցին միմյանց ահել: Սարսափ տիրեց աքայացոց:
 Միմյանց արագ մոտենալով, հարձակվեցին դեմհանդիման:
 Երեք անգամ հաղթ զարկվեցին: Թնդաց զրոհն երեք անգամ.
 820 Վարսեց Այասն իր տեղը սուր հաղթ ասպարին բոլորակերտ,
 Բայց չգիտալ նրա մարմնին. ներսից զրահն էր պաշտպանում:
 Սինչ Տիդեայանն ուղղեց հարվածն յոթնակաշի վահանից վեր՝
 Փափագելով շողուն տեղը մեխել վրդը մեծ Այասի:
 Բայց երկյուղած մեծ Այասի կյանքի համար, աքայացիք
 825 Պահանջեցին մարտն ընդհատել և հավասար վերցնել ընծան:
 Աքիլլեսը Դիոմեդին արծաթագամ սուսերն հանձնեց
 Իր պատյանով, հետն էլ տվեց և փոկ-գոտին գեղեցիկակերտ:

- Պելիսածինն հանեց ասպա բնակտոր երկաթ մի գունդ,
 Որը առաջ քաջ էթիոնի ուժն էր միայն պատում նետել:
 830 Բայց սպանեց նրան դյուցազն Աքիլլեսը արագավազ,
 Եւ այդ գունդը, ավարի հետ, բերեց՝ բարձած իր նավերին:
 Արդ՝ նա կանգնեց արգիլյանց մեջ ու խոսքն ասաց իր թեւավոր.
 «Թող վե՛ր կենա, ով միտք ունի փորձել նաև մրցությունն այս,
 Եւ ով հաղթի՝ նա հինգ տարի կատահովիլի այս երկաթով.
 835 Թեկուղ արտն իր շեն քաղաքից հեռու լինի, իր հովիվը
 Կամ հերկարարն այլևս քաղաք չեն զնալու, որ այնտեղից
 Երկաթ բերեն. նրա կարիքն այս գունդ-երկաթը կհոգա»:

- Այդպես ասաց: Կանգնեց իսկույն Պոլիպետեսը մեծազոր,
 Հանդես եկավ նաև կորովն աստվածակերպ Լևոնտեսի,
 840 Կանգնեց Այաս Թելեմոնյանն, ու էպևսոն աստվածազարմ:
 Եւ շարվեցին նրանք կարգով: Նախ և առաջ էպևսը,
 Պտույտ տալով, նետեց գունդն այն: Հրահրուցին աքայացիք:
 Զգեց հետո Լևոնտեսը, որ Արեսի սերունդն էր հաղթ:
 Իսկ Այասը Թելեմոնյան, որ երրորդը վերցրեց գունդը,
 845 Նետեց ձեռքով իր հաստամեստ և բոլորից հեռու զցեց:
 Ապա վերցրեց Պոլիպետեսն ու գունդն այնքան հեռու նետեց:
 Որքան նետում է հովիվը ցուպն հովվական, որն օդի մեջ
 Պլտրտվելով՝ սլանում է և կովերի նախրին հասնում:
 Դունդը թռավ շրջանից դուրս, և գոռացին աքայացիք:
 850 Շուտ վազեցին ընկերները Պոլիպետես քաջազորի
 Եւ, մրցանակը վերցնելով, տարան դեպի նավն արքայի:

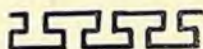
Հանեց նաև կառույցաւ Երկաթ՝ ընծա քաջին աղեղնավոր,
 Տաս Երկսայրի դակու-տապար, տաս միասայր ուրազ-սակուր:
 Տնկեց հեռում, ավազի մեջ, կապտակտուց նավի մի կայմ,
 855 Եվ նուրբ թելով նրա ծայրին՝ ոտից կապեց մի աղավնյակ,
 Ու պատվիրեց նա քաջերին նշան բռնել թռչունը այդ.
 «Ով իր նետով ուղիղ զարկի աղավնյակին այդ վեհերոտ՝
 Թող նա վերցնի և տուն տանի տաս Երկսայրի տապարները,
 Իսկ ով ղիպշի թելին միայն, վրիպելով այդ թռչնակից,
 860 Նա կըստանա, իբրեւ պարտւած՝ տաս հասարակ սակուրներն այս»:

Աւաց: Ելավ մեծ զորությունն իսկույն Տեկրոս թագավորի.
 Կանգնեց նաև Մերիոնեսը՝ զինակիցը Իդոմենի:
 Եվ պղնձաւ փորդակի մեջ վիճակները թափ տվեցին:
 Նախ Տեկրոսին վիճակն ընկավ, և նա ձգեց նետը թափով,
 865 Բայց մոռացավ իշխանազոր Ապոլլոնին իր ուխտն անել,
 Թե պիտի տա իր գառներից նրան մի զոհ գեղեցկագեղ:
 Եվ վրիպեց նա թռչնակից,— զարկը շեղեց և խափանեց Ապոլլոնը:
 Դիպավ թելին մագիլի մոտ, որով կապված էր թռչնակը,
 Սուր սլաքը իսկույն և եթ թելի հանդուցն այնտեղ կտրեց,
 870 Եվ աղավնին թեաղողդոջ թռավ ազատ գեպի երկինք:
 Արձակված լարն ընկավ գետին, և աքայանք զիլ գոռացին:
 Վրա վաղեց Մերիոնեսը, աղեղն առավ նրա ձեռքից.
 Սարքավորեց նետը իսկույն, որն իր ձեռին պատրաստ ուներ.
 Եվ իր մտքում կորովաձիգ Ապոլլոնին նա ուխտ արեց՝
 875 Նվեր բերել փայլուն զոհեր գեր գառներից իր անդրանիկ:
 Եվ նա, իսկույն նկատելով ամպերի տակ նույն աղավնուն,
 Որ ճախրում էր, նետն արձակեց, զարկեց ուղիղ թևի տակին:
 Թե՛ն հերձելով՝ սլաքն օդում վեր սլացավ, ապա ընկավ
 Մերիոնեսի ոտքերի մոտ և հողի մեջ վարսվեց խորունկ:
 880 Իսկ աղավնին կապտակտուց նավակայմի ծայրին իջավ,
 Վիզը թեքեց և կախ զցեց թևերը իր թավափետուր.
 Թեթև հոգին թռավ նրա անդամներից, և նա վերից
 Ցած գլորվեց: Այդ որ տեսավ՝ խիստ զարմացավ զորքը ամբողջ:
 Եվ Մերիոնը, որպէս հաղթող, տաս Երկսայրի տապարն առավ,
 885 Մյուս սակրերը Տեկրոսն առավ, տարավ նավը իր գոգավոր:

Մինչ Պելիսյանն աստվածազոր հանեց-դրեց ատյանի դեմ՝
 Մի մեծ նիզակ երկայնատվեր, շքեղ մի սան՝ դեռ հրազերծ,
 Որը արժեր մի եզան գին: Ելան քաջերն աշտենավոր—
 Ինքն Աթրիդեսն Ագամեմնոն՝ լայնատարած երկրի տերը,

- 890 Կանգնեց նաև Մերիոնեսը՝ Իգոմենի ընկերն հզոր:
 Բայց Ափրիլեսն արագավազ մեջտեղ եկավ և խոսքն ասաց.
 «Տե՛ր Աթրիդես, զիտենք որքա՛ն գերազանց ես դու բոլորից
 եվ թե որքա՛ն քո զորությամբ տիգավոր ես դու վեհագուշն:
 Ուստի վերցրու դու այս պարգևն ու տար դեպի նավերըդ խոր,
 895 Իսկ նիզակն այս թող որ տանի Մերիոնեսը աստվածասուն:
 Եթե դրան հոժար ես դու,— հաճելի է այդ նաև ինձ»:

Այդպէս ասաց: Չընդդիմացավ Ագամեմոնոն արանց արքան:
 Մերիոնեսին արվեց նիզակը պղնձյա, իսկ Աթրիդեսն
 Սքանչելի իր պարգևը հանձնեց բանբեր Թալթիբոսին:

ԵՐԳ ՔՍԱՆԶՈՐՍԵՐՈՐԴ

ՓՐԿԱՆՔՆ ՀԵԿՏՈՐԻ

- Խաղն ու մրցանքը վերջացան: Զորքը ամբողջ ցրիվ եկավ,
 Եվ ամեն ոք հապճեպ գնաց դեպի նավերն արագընթաց,
 Որ շուտ ընթրիքն իր պատրաստի և հագնեա քաղցր քնով:
 Բայց Աքիլլեսն ողբում էր դեռ ընկերոջն իր սիրակարոտ,
 5 Եվ անուշ քունն ամենազուսպ չէր մոտենում նրա աչքին.
 Շուտ էր գալիս այս ու այն կողմ, վառ հիշում էր իր կյանքն արբուն,
 Պատրուկոսի քաջություններն ու տանջանքը իր հետ կրած՝
 Թշնամու դեմ մարտնչելիս, փորձանքները ծովի վրա:
 Եվ այդ ամենը հիշելիս՝ դառն արցունք էր թափում նա հորդ:
 10 Պառկում էր մերթ մեջքի վրա, մերթ էլ շուտ էր գալիս կողքին
 Եվ կամ ընկնում բերանքսիւլայր: Վերջը՝ մահճից նա դուրս թռավ
 Եվ ծովափին շրջեց մենակ: Ծագեց այնտեղ արշալույսը
 Եվ շողերով իր ծիրանի լուսավորեց ափունք ու ծով:
 Եվ նա հանկարծ վազեց, լծեց կառքին ձիերն արագավազ,
 15 Իսկ ետևից կառքին կապեց անշնչացած դին Հեկտորի
 Ու քարշ տվեց երեք անգամ Մենիտյանի շիրմի շուրջը:
 Հետո թողեց և հեռացավ, որ վրանում հանգիստ առնի,
 Իսկ Հեկտորի դին նա դեցեց երեսնիվեր, բաց փոշու մեջ:
 Խղճաց սրան Ապոլլոնը նույնիսկ մեռած այդ վիճակում
 20 Եվ մարմինը շրջապատեց ոսկեկառույց նա վահանով,
 Որպեսզի այն չծվատվի, չալանդակվի քաշքշվելուց:
 Այդպես ցասկոտ անարգում էր նա Հեկտորին աստվածակերպ:
 Տեսնելով այդ՝ երանավետ աստվածները ցավակցեցին
 Եվ դրդեցին, որ Հեկտորի դին գողանա քաջակն Հերմես:

25 Այդ վճիռը ամբողջ սրտով հավանեցին անմահները,
 Բացի կույսից պայծառաշյա, Պոսիդոնից և Հերալից.
 Առաջվա պես նրանք սաստիկ տատում էին Իլիոնը սուրբ,
 Պերիամոսին և իր ցեղը՝ Ալեքսանդրի մեղքի համար,
 Որի գործով փարախն եկած դիցուհիներն անարգվեցին,
 30 Մինչ հարգվեց նա՛, որ ներշնչեց նրան տուփանք աղետաբեր:

Երբ օրն հասավ տասնեերկրորդ, և առավոտը շողշողաց,
 Հավերժակյաց աստվածներին խոսքն իր ռզղեց Ապոլլոնը.
 «Ո՛վ աստվածներ անագորույն, Հեկտորը չե՛ր, որ ձեզ համար
 Այրում էր միշտ արջառների և այծերի աղդերի՜րը գեր,
 35 Իսկ դուք հիմա չեք ցանկանում փրկել նույնիսկ մարմինն անշունչ,
 Որպեսզի գեթ տեսնեն նրա՛ն կինն ու մայրը և իր որդին,
 Իր Պերիամոս հայրը ծերուկ և աղք՛ն ամբողջ. որ վայելուչ
 Խարույկի մեջ այրեն նրա՛ն, գոնե թաղեն առք-փառք:
 Այլ ուզում եք դուք, աստվածնե՛ր, շնորհատու պաշտպան լինել
 40 Միայն դաժան Աքիլլեսին, որի միտքն է խիստ անարգար
 Եվ կրծքի տակ սիրտն է անգութ. Ինչպես առյուծը վայրենի,
 Արյունարբու և գիշատիչ, որ զորությամբ աղետաբեր
 Ու վես սրտով հարձակվում է հոտի վրա, որ կեր ճարի,—
 Այդպես ահա Աքիլլեսը կորցրել է գութն ու ամոթանք,
 45 Որոնք մարդկանց բերում են միշտ և մե՛ծ օգուտ, և վնասներ:
 Մահկանացուն կորցնում է մերթ շատ սիրելի բարեկամներ,
 Հաճախ եղբորն իր համամայր և կամ որդուն իր սիրաշատ,
 Ողբ է անում նա վշտաբեկ, բայց մոռանում վիշտը հետո,
 Քանզի բախտի կամեցությունք տոկացող է սիրտը մարդու:
 50 Մինչդեռ ահա քաջ Հեկտորին, որի հոգին ինքն է կորզել,
 Կառքին կասկած քարշ է տալիս նա շիրմի շուրջն իր ընկերոջ:
 Ջի բերի դա նրան ո՛չ փառք, ո՛չ որե՛ է շահ կամ օգուտ:
 Թեկուղ քաջ է նա հիրավի, բայց մեր զայրույթն է բորբոքում,
 Քանզի սղծում է անղգա աճյունն այդպես կատաղարար»:

55 Եվ դիցուհին լուսաթևիկ՝ Հերան ցատկոտ ասաց նրան.
 «Արծաթաղե՛ղ, քո խոսքն արդար սիրտի լինել, եթե միայն
 Աքիլլեսին և Հեկտորին դուք հավասար մեծարեիք.
 Չե՛ որ Հեկտորը սնված է մահկանացու կնոջ կաթով,
 Իսկ Աքիլլի ծնող մայրն է աստվածուհի, որին անձամբ
 60 Մենե՛ եմ ես ու պահպանել, մարդու տվել մեծ Պելիսին,—
 Եվ նա սրտին անմահների շատ ավելի է հաճելի:

Դուք, անմահներ, ներկա էիք նրա շքեղ հարսանիքին,
Անդ հրճվեցիր, ձեռքիդ քնար, և դո՛ւ, գոնի՛ և ուխտապանց»:

- Եվ նրան Զևսն ամսպահալաք պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
65 «Հեբա՛, այդպես աստվածների վրա իդուր մի՛ զայրանար,
Մե՛կ չէ պատիվն այդ քաջերի: Բայց և Հեկտորն էլ Իլիոնի
Բնիկներից հաճելի էր աստվածներին, նույնպես և ինձ:
Զի թերացել նա երբեք մեղ հաճելի պարգևներում,
Իմ փառավոր զոհարանից չեն պակասել պարգև ու զոհ,
70 Ճենճ ու հեղմունք՝ մի մեծարանք, որ վաչել է մեղ բոլորիս:
Սակայն թողնենք Հեկտորի դին գողանալու ցանկությունը.
Հնար չկա Աքիլլեսից փախցնել թաքուն. դիակի մոտ
Զօր ու զիշեր պահապան է աստվածո՜հի մայրը նրա:
Թող մեկն ու մեկն աստվածներից ինձ մոտ կանչի աստ Բեդիսին,
75 Որին խելոք խորհուրդ կտամ: Աքիլլն ինքը կցանկանա
Փրկանք վերցնել Պերիամոսից և աղատել Հեկտորի դին»:

- Ասաց: Պատվերն ըստանալով, թռավ Իոխսն, ինչպես մորիկ:
Նա Սամոսի և Իմբրեսի միջև նետվեց խորքը ծովի,
Եվ թնդացին խորունկ ծովի անդունդները բազմահառաչ:
80 Նա անհատակ խորքը սուղվեց և մըխրըճվեց ինչպես կապար,
Որը, կցված դաշտաբնակ արջառների կեռ եղջյուրին,
Սահում, տանում է անկշտում ձկներին մահ և կործանում:
Այնտեղ նա խոր քարանձավում գտավ Բեդիս աստվածոհուն,
Իսկ նրա շուրջ բազմած էին ծովաբնակ այլ դիցուհիք:
85 Եվ Բեդիսը նրանց միջև բախտն էր ողբում իր վեհ որդու,
Որը շուտով Տըրրովի մոտ սլիտի մեռներ հայրենազուրկ:
Այնտեղ նրան մոտենալով՝ արագաթիռ Իոխսն ասաց.
«Վե՛ր կաց, Բեդի՛ս, Զևսն է կանչում, տերը անմահ խորհուրդներին»:

- Պատասխանեց նրան Բեդիս աստվածոհին արծաթաոտ.
90 «Ի՞նչ է ուզում մեծ աստվածը, պատկառում եմ ես դալ այնտեղ,
Դեպի ատյանն անմահների. սիրտս է մաշվում անհուն վշտից:
Սակայն կգամ, նրա պատգամն երբեք ունայն, զուր չի լինի»:

- Ասաց, հագավ աստվածոհին տխուր հագուստն իր մթագույն,
Հագուստ, որից ավելի սև ու թխագույն զգեստ չկար,
95 Եվ սլացավ, իսկ առջևից սուրաց Իոխսն հողմասլաց:
Ալիքները, նրանց առջև տեղի տալով, ետ քաշվեցին:
Ափն հասնելով՝ նրանք թռան դեպի երկինքը բարձրաբերձ

- Եւ անդ գտան հեռուն նայող Զեա զգոնին, որի շուրջը
 Միահաւաք բազմած էին աստվածները երանավետ:
- 110 Նստեց Թեղիսը Զեաի մոտ: Աթենա՛սը զիջեց տեղն այդ:
 Հերան նրա ձեռքը դրեց ոսկե բաժակին և ամոքիչ
 Իր խոսքն ասաց: Խմեց Թեղիսն ու ետ դարձրեց բաժակը այն:
 Այնուհետև խոսեց հայրը անմահներին, նաև մարդկանց.
 «Աստվածուհի՛ դ Թեղիս, արդեն Օլիմպոս եկար, թեպետ տխուր:
- 105 Քո սրտի մեջ կան դառնադառն անհուն վշտեր. ես այդ դիտե՛մ,
 Բայց ճշմարտան ասեմ հիմա, թե ինչո՛ւ եմ կանչել հս քեզ:
 Արդ, ինն օր է, որ մեծ վեճ կա աստվածներին միջև այստեղ
 Քաղաքավեր Աքիլլեսի և Հեկտորի դիակի շուրջն:
- 110 Հորդորում են, որ քաջատես Արգոսսպանն դին գողանա:
 Ես հիմա էլ ցանկանում եմ փառք շնորհել Աքիլլեսին,
 Պահպանելով իմ սրտագին սերն ու հարգանքը դեպի քեզ:
 Գնա հապճեպ դու բանակը, այնտեղ հայտնիր քո զավակին,
 Որ աստ բոլոր աստվածները զայրացած են, և մանավանդ
- 115 Ես հուզված եմ ցասմնայի, քանզի հոգով նա մոլեղնած՝
 Նավերի մոտ այն կրկնակոր դեռ պահում է Հեկտորի դին:
 Եթե ինձնից պատկառում է՝ թող արձակի նա Հեկտորին:
 Իսկ ես ահա առաքում եմ Իոխին՝ վեհ Պերիամի մոտ,
 Որ դեպ նավերն աքայական ծերը գնա, փրկի որդուն,
 Եւ ընծաներ տանի շքեղ Աքիլլեսի սրտին հաճո»:
- 120 Ասաց. իսկույն հնազանդվեց արծաթաոտ աստվածուհին,
 Ոտքի կանգնեց և, Օլիմպոսի գագաթներից սլանալով,
 Հասավ որդու մեծ վրանը և անդ գտավ նրան տխու՛ր,
 Ծանրաթախիծ արտասովիս ու դառնավեր ողբ անելիս:
- 125 Շուրջը սիրած ընկերները սարքում էին նախաճաշիկ,
 Եւ զեղմնավոր մեծ ոչխարն էր մորթած, դրած վրանի տակ:
- Արդ՝ մոտեցավ մայրը հարգո, մոտիկ գնաց նստեց կողքին,
 Ու ձեռքովն իր փայփայելով, այսպես ասաց նա իր որդուն,
 «Ո՛հ, մինչև ե՛րբ, անո՛ւշ որդյակ, պիտի տանջվես ու հեկեկաս՝
 Սիրտդ վշտից խորտակելով, կերն ու կողիները մոռացած:
- 130 Հա՛վ կլինի, թե մի կնոջ հետ միանաս քաղցրիկ սիրով,
 Քանզի բնավ երկարակյաց չես լինելու դու, սիրելի՛ս.
 Օրհասն հզոր և Մահն ահա կանգնած են քո աչքի առաջ:
 Հա՛վ ականջ դիր դու իմ խոսքին. Զեաից եմ քեզ եկել բանբեր.
 Զայրացած են, ասաց, բոլոր աստվածները, և մանավանդ
- 135 Ինքն է հուզված, քանի որ դու խիստ մոլեղնած, Հեկտորի դին

Դեռ պահում ես անվերադարձ՝ այս կրկնակոր նավերի մոտ:
Ե՛տ տուր շուտով դու դիակը, փոխարենը վերցրու փրկանք»:

140 Եվ Աքիլլեսն արագավազ պատասխանեց ու խոսքն ասաց.
«Թող ա՛յդ լինի: Ով տա փրկանք՝ նա էլ դիակը կստանա,
Եթե այդպես է ինձ իրոք օլիմպացին հրամայում»:

Եվ երբ այդպես նավերի մոտ խոսում էին քաղցրազրույց
Մայր ու որդի և թեակոր շատ այլ խոսքեր ասում միմյանց,
Զեւսն Իոխին, Ժիր բանբերին, գեպի Իլիոնը առաքեց.
145 «Գնա՛, Իոի՛ս, Օլիմպոսի բարձունքներից հեռանալով՝
Տար պատգամն իմ գեպի Իլիոն, մեծահոգի Պերիամոսին.
Թող գեպ նավերն աքայական գնա, փրկի նա իր որդուն,
Եվ թող տանի նա ընծաներ Աքիլլեսի սրտին հաճո:
Բայց թող գնա մեն ու մենակ, թող չունենա նա ուղեկից,
150 Հետը վերցնի միայն մի ծեր, որը ճամփին կառավարի
Ջորիներին և իր սայլը գեղեցկավազ: Թող ստանա,
Քաղաք բերի դին հերոսի, որին զարկեց վեհն Աքիլլես:
Թող իր մտքովն անգամ չանցնի ամենեկին ո՛չ ահ, ո՛չ մահ.
Մենք ասածուն Արգոսսական ուղարկելու ենք ուղեկից,
Որը նրան կառաջնորդի, Աքիլլեսի մոտ կտանի:
155 Իսկ երբ նրան նա ներս տանի Պելիոյանի վրանը մեծ,
Զի սպանի քաջը նրան, կարգելի և ուրիշներին,
Քանզի գոռոզ չէ Աքիլլը, ո՛չ սճրագործ, ո՛չ էլ անմիտ,
Այլ ողորմած է մեծապես, գթացող է աղերսողին»:

Ասաց: Թռավ փոթորկի պես Իոխն իբրեւ պատգամատար,
160 Գնաց, հասավ ապարանքը Պերիամոսի: Այնտեղ բակում
Ծեր հոր շուրջը զավակները հնչում էին ողբ ու կական
Եվ ոռոգում իրենց հագուստը հորդահոս դառն արցունքով:
Բշվա՛ն ծերը, ծածկույի մեջ, անդ ընկած էր գետնի վրա,
Մինչդեռ նրա վիզն ու բաշը ծածկված էին թանձր փոշով,
165 Որ ցանկ էր նա իր ձեռքով, գետնին անվերջ թավալվելիս:
Նրա հարսներն ու դստերը ողբում էին շների ներսում
Եվ լալագին հիշում էին այն բազմաթիվ հերոսներին,
Որոնք ձեռքովն աքայացոց խորտակվեցին հողեկորույս:
Զեւսի բանբերն արագաթիւ մոտիկ կանգնեց Պերիամոսին
170 Եվ խոսքն ասաց իր մեղմածայն, ու դուռաց ծերն ամբողջ մարմնով.
«Արտապնդվիր և լսիր ինձ, ո՛վ Պերիամոս զարդանացի,
Մի՛ վախենա, ես չարագույժ համբավ չունեմ, այլ ճշմարիտ.

- Քեզ բարեգործ մի ցանկությամբ սուրհանդակ եմ, Զեւից եկած,
 Որ կարեկցում է քեզ հեռվից, հողատար է և գթառատ:
 175 Պատվիրում է օլիմպացին քեզ, որ փրկես դու Հեկտորին:
 Պետք է տանես դու նվերներ Աքիլլեսի սրտին հաճո,
 Բայց միայնակ պիտի գնաս, թող չուղեկցի քեզ ո՛չ մի մարդ,
 Թող դա քեզ հետ միայն մի ծեր, որը ճամփին կառավարի
 Զորիներին և սալլը քո գեղեցկավազ: Անդ ստացիր
 180 Եվ քաղաք բեր դին հերոսի, որին սպանեց վեհն Աքիլլես:
 Թող քո մտքով, սակայն, շանցնի ո՛չ ահ, ո՛չ մահ ամենին:
 Քեզ ուղեկից են ուղարկում հզոր աստրեծուն Արգոսըսպան,
 Որն ապահով կառաջնորդի, կտանի քեզ Աքիլլի մոտ,
 Իսկ երբ որ նա ներս կտանի քեզ վրանը Պելիսյանի՝
 185 Չի ըստանի այն քաջը քեզ, կարգելի և ուրիշներին,
 Քանզի գոռող չէ Աքիլլը, ո՛չ ոճրագործ, ո՛չ էլ անմիտ,
 Այլ ողորմած է մեծապես, գթացող է աղերսողին»:

- Ասաց Իոխսն արագաթիւ և հեռացավ ինչպես մրրիկ:
 Ծերը որդոցն հրամայեց՝ լծել սալլը ջորիների
 190 Եվ ամբարայինդ սալլին դնել մի լավ սնդուկ: Իսկ ինքն հասլճեալ
 Գնաց մտավ խորդանոցը եղենակերտ, բարձրակառուր,
 Որանզ պահւած էին բազում թանկարժեք զարդ, գույք ու դանձեր,
 Եվ իր կնոջն, Հեկաբեին, այսպես ասաց նա բարձրաձայն.
 «Լսի՛ր, դժբա՛խտ, ինձ այցելեց Զեւի բանբերն Օլիմպոսից.
 195 Պիտի գնալ դեպի նավերն աքայացոց, փրկել որդուս,
 Պետք է տանել լավ ընծաներ, Աքիլլեսի սրտին հաճո:
 Եկ և ասա դու ինձ, ա՛յ կին. ի՞նչ ես կարծում դու այդ մասին.
 Իսկ իմ հողին և իմ սիրտը հորդորում են ինձ քաջալեր,
 Որ շուտ գնամ դեպի նավերն, դեպ լայն ճամբարն աքայական»:

- 200 Ասաց, Կինը պատասխանեց, բայց սաստկահույզ գոռգոռալով.
 «Վա՛յ ինձ, ավա՛ղ. ո՞ւր կորավ քո իմաստությունը վաղեմի,
 Որով դու փառք վաստակեցիր օտարների և աղբիդ մեջ:
 Մի՞թե մենակ պիտի գնաս դեպի նավերն՝ արգիլական,
 Որ երեսս այն ահարկու մարդու աչքին, որ կոտորեց
 205 Քո քաջասիրտ բազում որդոց: Մի՞թե երկաթ է սիրտը քո:
 Երբ քեզ բռնի կամ երբ տեսնի քեզ իր աչքով նա, դրժադա՛վ,
 Անագորո՛ւյն, քեզ չի՛ խղճա, չի՛ պատկառի բնավ քեզնից:
 Լա՛վ կլինի մեր զավակին մենք մեր տան մեջ հեռվից ողբանք:
 Իսկ Հեկտորի բախտն էր դաժան, երբ որ նրան ես ծնեցի,
 210 Ծակատազրի ձե՛ռքն էր մանել նրա կյանքի թելերն այգայես,

Որ նա, հեռու ծնողներից, ամենաժանտ մարդու առջև,
Ուտեստ դառնա չար շներին: Ա՛խ, թե նրա լյարդը ճանկեմ՝
Կլալիլիդեմ ես այն՝ իբրև որդու մահվան վրեժն ահեղ,
Քանզի որդուս նա խորտակեց ոչ իբրև վատ մի մարտիկի,
215 Այլ մեծ քաջի, որ պաշտպանն էր բյուր կանանց ու տղամարդկանց
Նվ կռվում էր հերոսի պես, քաջակորով և անփախուստ:

Կբլին նրան իր խոսքն ասաց ծեր Պերիամոսն աստվածակերպ.
«Մի՛ խանդարիր, պիտի դնա՛մ, չես կարող դու ինձ համոզել,
220 Զուր մի՛ դառնա դու իմ գլխին և իմ տանը շարագույժ հավք:
Եթե դործն այս ինձ ներշնչեր մի որևէ երկրածին մարդ,
Կամ ինձ պատգամն առաջարկեր լերդահմայն և կամ մի քուրմ՝
Կարող էինք սուտ համարել և խուսափել մենք դրանից,
Մինչդեռ աչքովս ես տեսա և լսեցի աստվածունուն:
Ես կգնա՛մ. դուր և ունայն չկարծես դու խոսքն ասածո:
225 Եթե պիտի ես մահանամ նավերի մոտ աքայտկան՝
Փափագում եմ ես նաև այդ. թող գլխատի Աքիլլեսն ինձ.
Ո՛հ, դեթ այնտեղ, որդուս դրկած, ես կթափեմ վիշտը սրտիս»:

Ասաց: Բացեց խուլիւրն ամուր գեղեցկադեղ սնդուկների
Նվ դուրս հանեց տասներկու ծածկոց, շուրջառ ամենագեղ,
230 Տասներկու շքեղ թիկնոց, նույնքան դորդեր՝ պերճ, երփներանդ,
Տասներկու շքեղ խալաթ, նույնքան շապիկ ու պատմունճան:
Ապա քաշեց իր կշեռքով տասը տաղանդ մաքուր ոսկի,
Վերցրեց երկու հրապույծառ եռոտանի և չորս կաթսա,
Նվ մի գավաթ դեղեցկափայլ, որ թրակիադիք էին տվել
235 Իբրև բնծա, երբ գնացել էր նրանց մոտ պատգամախոս:
Ծերուկն այդ էլ շինացեց. անսահմա՛ն էր իղձը նրա՝
Փրկել որդուն իր սիրելի: Շուրջն հավաքված արավադացոց
Նա դուրս քշեց իր սրահից, խի՛ստ, խաչտառակ հայհոյելով.
«Կորե՛ք շուտով, սրիկանե՛ր, նողկ ու լպիրշ անիծյալնե՛ր,
240 Մի՛թե ձեր տանը սուդ չկա, որ եկել եք ինձ տանջելու
Գուցե նույնիսկ ուրա՛խ եք դուք, որ Կրոնոսյան Զևսը հզոր
Յավ ու կրակ թափեց գլխիս՝ կործանելով իմ քաջ որդուն:
Սպասեցե՛ք, այս կորուստը շուտով ինքներդ կհասկանաք:
Աքայանք հեշտ կջարդեն ձեզ, երբ էլ չկա իմ քաջ որդին.
245 Իսկ ես, ավա՛ղ, նախքան տեսնեմ ավերումը սուրբ քաղաքի՝
Երանի՛ թե դեռին մտնեմ, իջնեմ տունը ես Հագեսիս»:

Ասաց այդպես և բոլորին վրձնդեց նա իր մականով,
Նվ ամենքը շուտ դուրս փախան, խուսափելով ցասկոտ ծերից:

Մինչ նա դուռաց, նախատեւելով կանչեց որդոցն՝ Հելենոսին,
 250 Ագաթոնին և Պոլիտին, Անտիփոնին և Պամոնին,
 Հիպոպոթովին և Դիւլոսին, Դեիֆոբին և Պարիսին:
 Այդ ինն հոգուն կանչեց շտապ և պատմիրեց սպառնալից.
 «Շտապեցե՛ք դուք, անպիտան և խաշտառու փուշ զավակնե՛ր,
 Ա՛խ, երանի Հեկտորի տեղ դուք սատկելիք նավերի մոտ:
 255 Վա՛յ ինձ, ավա՛ղ, այս թշուառիս, լայնափողոց Տրոյի մեջ
 ես ծնեցի վեհ զավակներ, որոնցից արդ մեկն էլ չկա.
 Չկան Մեստորն աստվածակերպ, Տրովիլոսն այն ձիազուստ,
 Հզորազոր Հեկտոր որդիս, որ մի աջաված էր մարդկանց մեջ:
 Նման չէր նա մարդկանց ցեղին, այլ զարմից էր աստվածային:
 260 Կափեց Արեան այդ բոլորին: Մնացել են, զերդ պատուհաս,
 Սառլ, խաբող պարողները, սիրողները խմբապարի,
 Ժողովրդի գառն ու այծը հափշտակող ցոփ դողերն այս:
 Դե՛հ, ասացեք, շա՛ր ժառանգներ, շո՛ւտ կլինի սալը պատրաստ,
 Որ շուտ բառնանք այս ամենը և ես իսկույն ճանապարհվեմ»:

265 Ասաց: Նրանք հոր ասածից սարսափահար՝ դուրս բերեցին
 Նորակառույց, արագավազ և ջորեքարշ սալը չքնաղ
 Ու կապեցին նրա վրա սալաթափքը մեծածավալ,
 Ցած բերեցին մեխից կախված տոսախակերտ ու կմբաձև
 270 Զորհարմար սամիքն ու լուծն՝ օղալամբով իր դեղափունջ:
 Իսկ լծի հետ դուրս հանեցին փոկերն երկար՝ ինը արմունկ,
 Եվ կցեցին ուղորկ լուծը, իսկ առջևից՝ հղկված քեղին:
 Սեղը ամուր օղմանյակին քեղու վրա պինդ կապեցին
 Եվ ամրապինդ, երեք անգամ, փաթաթեցին շուրջը կումբի.
 Այդ ամենը սարքավորած, փոկի ծայրերն ետ ծալեցին:
 275 Ապա անից դուրս բերեցին ու բարձեցին ուղորկ սալին
 Մեծ Հեկտորի զլխի փրկանքը մեծազանձ, բազմաբազում:
 Շուտ լծեցին արագավազ, ամրասմբակ ջորիները,
 Որ միզկացիք էին մի օր նվեր բերել Պերիամոսին,
 Այնուհետև դուրս քաշեցին Պերիամոսի համար ձիեր,
 280 Որոնց սնել էր ծերունին իր քերածո մսուրի մոտ:

Եվ լծելուն բարձրիկ անից հսկում էին Պերիամոսը
 Ու բանբերն իր, որոճալով իրենց խոհերն իմաստալի:
 Այդ ժամանակ, սիրալ տխուր, մոտ եկավ կինը՝ Հեկաբեն,
 Ոսկի թասով անուշ զինին իր աջ ձեռքին բարձր բռնած,
 285 Որ զոհաբեր հեղմունքն անեն, հետո միայն ճանապարհվեն:
 Կանդ առնելով ձիերի մոտ՝ նա ձայն տվեց և խոսքն ասաց.

«Աստվածահայր Զեւին հիմա հեղձունք արա և աղօթիր,
 Որ տո՛ւն դառնաս դու թշնամի մարդկանց մոտից, երբ քո հոգին
 Դրդում է քեզ, ընդդէմ կամքիս, զեպի նաւերն ուղեսուլել:
 290 Աղերս ուղղիր դու Կրօնոսի ամպահաւաք մեծ զաւակին,
 Որ հսկում է Իդա լեռից մեր Տըրովին այս բովանդակ,
 Հայցիր, որ շուտ առաքի նա երկնաւաղ և սիրելի
 Ժիր բանբերին, որն հաւքերից ամենազոր թռչունն է մեծ,
 Թող աջ կողմից թռչունն անցնի, որ քո աչքով նրան տեսած՝
 295 Վստահ գնաս զեպի նաւերն արագածի դանայացոց:
 Իսկ եթէ Զեսը շուգարկի իր բանբերին արագաթիւ,
 Այնժամ ես քեզ խորհուրդ կտամ, նույնիսկ պատվեր հորդորալից,
 Չգնալ այն նաւերի մօտ, թեև շատ ես դու փափաղում»:

300 Ծեր Պերիամոսն աստվածակերպ պատասխանեց և խոսքն ասաց.
 «Քո խորհուրդն այդ իրավացի, հիմա, ա՛յ կին, ես չեմ մերժի.
 Լա՛ւ է Զեւին ձեռք կարկառել, դուցե իրոք զթա նա մեղք»:

Այդպես ասաց, հըրամայեց մատուակող ծեր աղականին՝
 Իսկույն բերել ջուրն անարատ և այն լցնել իր ձեռքերին:
 305 Եվ աղախինն հապճեպ եկաւ, ձեռքին մի կուժ և մի լաղան:
 Նա լվացվեց, կնոջ ձեռքից բաժակն առաւ, ցողեց գինին,
 Հետո կանգնեց բակի մեջտեղ ու ջերմեռանդ աղօթք արեց:
 Հայացքն հառած լայն երկնքին՝ այսպես ասաց նա բարձրաձայն.
 «Լսի՛ր, Զե՛ւ հայր, ամենազոր ինքնակա՛ւղ Իդա լեռան,
 Թող ես հասնե՛մ Աթլլեսին, շարժեմ նրա սիրտն ու գութը.
 310 Ծուռ առաքիր դու աջ կողմից քո բանբերին երկնաւաղ
 Եվ սիրելի, որն հաւքերից հզորագունն է հիրաւի:
 Թող դա թռչունն այդ երկնաշու, որ իմ աչքով նրան տեսած՝
 Վստահ գնամ զեպի նաւերն արագածի դանայացոց»:

Այդպես ահա նա աղօթեց: Լսեց նրան Զեւն ամպահույզ
 315 Եվ առաքեց նա արծըլին, որ գերազույնն է հաւքերից,
 Կորովալի ու սևաթույր, որ կոչվում է խայտախաբիւ:
 Ծիշտ այնքան լայն, որքան հարուստ մարդու տանը
 Բարձրակտուր ննջարանի ամուր փախլած դուռն է բացվում,
 Այդքան էլ լայն տարածվեցին թեւերն հզոր այն թռչունի,
 320 Երբ սավառնեց նա աջ կողմից և Իլիոնի զլխին ճախրեց:
 Տեսան նրան բոլորն իսկույն, և ամենքի սիրտը խնդաց:

Ու բարձրացաւ ծերն ալեոր փայլենաղարդ կառքի վրա,
 Որոտաձայն քշեց, անցաւ ասն գավիթն ու դարբասները:

325 Զորինները քաշում էին քառանիւ սայլը առջևից:
 Նրանց վարտոյն Իգեռան էր, իսկ հետևից նժույգներին
 իր մտրակով քաղաքի մեջ քշում էր ծեր Պերիամոսը:
 Եւ ուղեկցում էին նրան բարեկամներն հեծեծալով,
 Կարծես աշգրտա գնում էր նա դեպի տիտուր մահ ու վախճան:
 330 Իսկ երբ նրանք քաղաքն անցան ու գուրս ելան դաշտը արձակ,
 Ծեր արքայի փեսաներն ու զավակները դարձան Իլիոն:

Եւ մինչ աշգրտա սուրում էին նրանք դաշտով՝ անտես չեղան
 Աստվածահայր Զեսի աչքին: Տեսաւ, խղճաց նա ծերունուն:
 Կանչեց իսկույն նա իր սիրած Հերմես որդուն և այս ասաց.
 335 «Հերմէս, ջանդի քեզ ավելի, քան բոլոր այլ անմահներին,
 Հաճելի է ընկերանալ, մարդկանց լսել, երբ ուզում ես,
 Վե՛ր կաց, գնա, Պերիամոսին տար աքայանց նավերի մոտ,
 Որպեսզի անդ, դանաչացոց բանակի մեջ ոչ ոք նրան
 Զճանաչի և չտեսնի՝ մինչև հասնի Պելիսյանին»:

Աշգրտա ասաց: Հնազանդվեց իսկույն բանբերն Արգոսըսպան:
 340 Իր ոտքերի տակ կապեց նա իր մուշկերը գերահրաշ,
 Անեղձական ու ոսկեղեն, որոնք, ինչպես շունչը հողմի,
 Թռցնում էին նրան ծովով՝ աննշխական երկրի վրա.
 Առաւ նա ցուպն այն դյուրթական, որով կարող էր ինքնակամ
 Փակել մարդու աչքը քնով կամ արթնացնել քնած մարդուն:
 345 Այդ գավաղանն իր ձեռքն առած, թռավ հզորն Արգոսըսպան
 Եւ շուտափույթ սուրաց, հասավ Հելլեսպոնտոսը Տրոյով:
 Սլանալիս նա նմանվեց արքայազնն մի պատանու՝
 Ծաղկափթիթ ու խանդավառ, ծնոտն հաղիւ աղվամազոտ:

Երբ անցնելով նրան՝ հասան մեծ Իլոսի գերեզմանին,
 350 Անդ կանգ առան, որ ջուր խմեն գետից ձիերն ու ջորիներն:
 Երեկո էր, մթնշաղն էր իջնում արդեն երկրի վրա:
 Հանկարծ տեսաւ շրջահայաց ծեր բանբերը անդ Հերմեսին
 Եւ, ձայն տալով Պերիամոսին, աշտպես ասաց ու բարբառեց.
 355 «Ո՛հ, Դարդանյա՛ն, աշտեղ դորժը պահանջում է խոհեմություն.
 Մարդ եմ տեսնում, որը, կարծես, միտք ունի մեզ կործանելու:
 Ե՛կ, ձիերով փախչենք իսկույն, կամ թե փարվենք իր ծնկներին
 Եւ աղաչենք, որ մեզ դթա և ձեռք չընտա ողորմարար»:

Աշգրտա ասաց: Եւ վախեցաւ ու սարսափեց ծերունի այնժամ,
 Քրտամենցին մաղերն իսկույն նրա կարկամ մարմնի վրա:

- 360 Եվ փետացած նա կանգ առաւ: Մինչ Հերմեսը բարյացակամ
Մոսիկ եկաւ, ձեռքը բռնեց ու, հարց տալով, խոսեց մեղմիկ.
«Ո՛ւր ես գնում, ծերո՛ւնի հայր, ձիերն, ջորիքն այդ քշելով,
Անմահական լուռ գիշերով, երբ նիրհում են մարդիկ արդեն:
Չե՞ս վախենում: դու զորքերից քաջահոգի արայացոց,
365 Որ քո ոսոխն են ոխերիմ և քո շուրջն են վխտում հիմա:
Եթե քեզ մեկն հանկարծ տեսնի ժիր գիշերվա մութ քողի տակ
Այդքան հաբուստ դուք տանելիս՝ ի՞նչ կզգա քո սիրտը աչնժամ:
Պատանի չես ո՛չ դու, ո՛չ ծերն այս ուղեկից. եթե մեկը
Աստ ցանկանա ձեզ վնասել՝ ի՞նչպես պիտի դու պաշտպանվես.
370 Իսկ ես վատ բան չեմ անի քեզ, կաշառպանեմ քեզ վտանգից,
Քանզի նման ես սիրելի և հարազատ ծնող հորն իմ»:

Պատասխանեց իսկույն նրան ծեր Պերիամոսն աստվածազարմ.
«Ճի՛շտ է, որդյա՛կ, այդ ամենը դու ասացիր արդարացի,
Աջն իր աստված ինձ է մեկնել, իբրեւ բախտի բարի նշան,
375 Եթե քեզ պես բարեբաստիկ, տեսքով արի, հրաշագեղ
Եվ իմաստուն մի անցորդի կամեցաւ ինձ հանդիպեցնել:
Անտարակույս, շա՛տ երջանի՛կ ծնողների զավակն ես դու»:

Պատասխանեց իսկույն նրան պառզամախոսն Արդոսըսպան.
«Այդ ամենը, ինչ ասացիր, ճշմարի՛տ է, ո՛վ ծերունի,
380 Սակայն ասա ինձ նաեւ այս, բայց ճշմարիտ պատմիր միայն.
Ճի՛շտ է արդոք, որ միտք ունես դանձն ու դուքք այդ բշուրավոր
Տանել ու տալ օտար մարդկանց, որ զեթ փրկվեն ու մնան քեզ:
Դուցե արդեն ահաբեկված հեռանում եք դուք Տըրովից,
Քանզի կորաւ որդին քո քաջ, զորականը կորովագույն,
385 Որ չէր զիջում կովում երբեք հերոսներին արգիլական»:

Նրան նորից պատասխանեց ծեր Պերիամոսն աստվածակերպ.
«Բայց ո՛վ ես դու, քաջ պատանյակ, ի՞նչ ծնողի զավակ ես դու,
Որ իմ դժբախտ որդու մահը ինձ հիշեցնում ես այդքան լավ»:

Այնժամ կրկին ասաց նրան սուրհանդակը Արդոսըսպան.
390 «Փորձո՛ւմ ես ինձ այդպես, ծերո՛ւկ, հարցնելով ինձ քաջ Հեկտորից.
Շատ եմ տեսել նրան աչքով՝ մարտերի մեջ փառապարզեւ,
Նույնիսկ այն օրն, երբ հարձակվեց դեպ նավերը նա հաղթարար:
Եվ կոտորում էր արգիլացոց, ջնջում, ջարդում սուր պղնձով:
Նայում էինք մենք հիացած, Աթրիդեսի դեմ դայրացած:
395 Աքիլլեսը մեզ խստորեն արգելում էր պատերազմել:
Ընկերն եմ ես Աքիլլեսի, մեկ նավի մեջ հետը եկած,

- Միրմիդոնցի եմ ես բնիկ, և իմ հայրն է Պոլիկտորը՝
 Մեծահարուստ և անվանի, բայց քեզ պես ծեր ու ալեւոր,
 Որ վեց կարիճ որդի ունի. յոթներորդը ես եմ ահա:
- 400 Ինձ՝ նրանց մեջ վիճակ ընկալ Աքիլլեսի հետ կռվի գալ:
 Արդ՝ նաւերից հեռանալով, ես դաշտ ելա: Առաւելոտ վաղ
 Կռվով խայտաւն աքայացիք դրոհ կտան սուրբ քաղաքին,—
 Անդործության մեջ ձանձրացած, մարտ են տենչում կատաղաբար,
 Էլ չեն կարող զսպել նրանց մեծամեծներն աքայական»:
- 405 Ապա իսկույն պատասխանեց ծեր Պերիամոսն աստվածակերպ.
 «Եթե, իրա՛վ, զինակիցն ես դու Պելիսյան Աքիլլեսի,
 Գեթ ճշմարիտ, ստույգն ասա և ամեն ինչ պատմիր դու ինձ.
 Իմ զավակը նաւերի մոտ մնո՞ւմ է դեռ, թե Աքիլլեսն
 Հոշոտելով պատառ-պատառ՝ կեր է դարձրել իր շներին»:
- 410 Նրան նորից պատասխանեց պատգամախոսն Արգոսըսպան.
 «Ծերո՛ւկ, նրան չեն լափիլիզել ո՛չ շները, ո՛չ հաւքերը,
 Պառկած է նա Աքիլլեսի նաւի գիմաց, վրանի մոտ՝
 Ինչպէս որ կար, տասներկու օր տապաւտ ընկած և տնվնաս:
 Զի փոտում իր մարմինն իսպառ, և որդերը, որոնք կռվում
- 415 Տապաւտ ընկած զինվորներին լափիլիզում են, մոտ չեն գալիս:
 Ծի՛շտ է սակայն, նա ամեն օր աստվածային արշալույսին՝
 Քարշ է տալիս զին սիրելի իր ընկերոջ դամբանի շուրջն.
 Բայց եղծված չէ դիակն իսպառ. եթե տեսնես՝ կզարմանաս.
 Նոր է, կարծես, թարմ լվացված նա հետքերից արյունալի:
- 420 Եվ չի պղծված ամենեին, փակ են բոլոր վերքերն արդեն,
 Որ կային իր մարմնի վրա: Խո՛րն էր խոցել պղինձը սուր:
 Տե՛ս, աստվածներն ևրջանկալետ խնամում են որդուդ՝ նույնիսկ
 Մահից հետո, քանզի նա հուշժ սիրելի էր նրանց սրտին»:
- Այդպես ասաց: Ծերը, լցված ուրախությամբ, բացադանչեց.
- 425 «Լա՛ւ է, որդյա՛կ, անմահներին պարգևներ տալ միշտ վայելուչ:
 Մինչ Հեկտորը, քանի դեռ կար և ասլրում էր իր պերճ տանը,
 Երբե՛ք, երբե՛ք չէր մոռանում աստվածներին օլիմպակաց,
 Ուստի նրանք դեռ հիշում են նրան նույնիսկ մահից հետո:
 Բայց մոտեցի՛ր, վերցրու ինձնից չքնաղ բաժակն այս գեղադարդ,
- 430 Առաջնորդիր իրրեւ պաշտպան, աստվածների հովանու տակ,
 Մինչև գնամ, այնտեղ հասնեմ ես վրանը Պելիսյանի»:
 Պատասխանեց նրան կրկին սուրհանդակը Արգոսըսպան.
 «Փորձո՞ւմ ես ինձ, պատանյակի՛ս, բայց ինձ, ծերուկ, չե՛ս համովի,

Որ քո ընծան ես ընդունեմ Աքիլլեսից դադտ և թաքուն:
435 Պատկառում եմ ես նրանից, սիրտըս դողում է հեռատես,
Գլխիս փորձանք կզա, եթե զրկեմ նրան իր պարզեից:
Բայց քեզ սրտանց կառաջնորդեմ, նույնիսկ մինչև Արգոսը վեհ
Պատրաստ եմ ես ուղեկցել քեզ արագ նավով կամ թե ոտքով:
Իսկ երբ ե՛ս եմ քեզ ուղեկից՝ էլ քեզ ոչ որ չի վնասի»:

440 Ասաց, ցատկեց կառքի վրա Հերմես աստվածը բարեգործ,
եվ ժրաժիր իր ձեռքն առավ երասաններն ու մտրակը,
Ջորիներին և ձիերին ուժ ներշնչեց եռանդալի:
Երբ որ հասան նրանք փոսին և պատենշին սև նավերի,
Պահակները դեռևս ընթրիք էին սարքում իրենց համար:
445 Նրանց խսկույն խոր քնի մեջ սուղեց Հերմեսն Արգոսըսպան.
Բացեց դարբասը շուտափույթ, հոտ քաշելով փակադակը,
Ու ներս տարավ Պերիամոսին և սալլը՝ թանկ պարզեներով:
Այգսկես հասան Պելիսյանի շքեղ խրճիթը բարձրաշեն,
Որ արքայի համար՝ ամուր սարքել էին միրմիդոնցիք —
450 Եզենափայտ ու տաշածո, իսկ տանիքը ճարտարակի
Ծածկել էին թավ եղեգնով, որ հավաքված էր մտրեղրում:
Կռուռցված էր թաղավորի համար նաև դավիթ մի լայն,
Խիտ ցցերով ցանկապատված, իսկ դռներին, իրրե փականք,
Ցցված էր մեծ եղենյա նիգ: Աքայացի երեք հոգի
455 Հաղիվ էին բացում, փակում մեծ սողնակը այդ դռների,
Մինչդեռ Աքիլլը հեշտուլթյամբ շարժում էր այն մեն ու մենակ:
Արդ՝ ծերունու առջև փակն այդ բացեց Հերմեսը բարեբեր
Եվ ներս տարավ ընծաները՝ Պելիսյանի համար բերված:
Ինքն էլ կառքից թռավ դետին և այս ասաց. «Ո՛հ, ծերունի»,
460 Աստված եմ ես, Հերմեսն անմահ, առաքված եմ հս երկնքից.
Ինձ իմ հայրն է պատվեր տվել՝ առաջնորդել քեզ քո ճամփին:
Եվ արդ՝ հիմա ետ կդառնամ, որ շերեամ Աքիլլեսի
Աչքին այստեղ. անվայել է աստվածներիս պատվի համար՝
Բացեիրաց մահկանացու մարդկանց սիրել կամ մեծարել:
465 Դու ներս մտիր և ծնկներին Պելիսյանի փարվիր սրտանց,
Ջերմ աղերսիր հանուն իր հոր, հանուն իր մոր գեղեցկագես
Եվ իր որդու. գուցե շարժես նրա հոգին ողորմացող»:

Հերմեսն ասաց, թռավ դեպի Օլիմպոսը բարձրակատար:
Կառքից իջավ Պերիամոսը, Իգևոսին թողեց դրսում,
470 Որ նա մնա և պահպանի ջորիներին ու ձիերին,
Ինքը շտապ ներս մտավ տուն, որտեղ իրոք գտնվում էր

- Զևսի սիրած Աքիլլեսը աստվածակերպ: Ընկերները
 Նստած էին առանձնակի: Երկուսն էին սպասարկող՝
 Ալտոմեդոնն հերոսասիրտ և Ալկիմոսն Արեսածին:
- 475 Ընթրիքն արած՝ հաղեցած էր Պելիսյանը կերպիւմով,
 Սակայն սեղանն անհավաք էր և տակավին բաց էր այնժամ:
 Եվ ներս վազեց ծիր Պերիամը և, աննկատ, կանգնեց կուղքին,
 Փարվեց ծնկանն Աքիլլեսի, համբուրեց ձեռքն արշունահեղ,
 Այն ահուկի, դաժան ձեռքը, որ կոտորեց նրա սրդոց:
- 480 Ինչպես թշվառ մարդասպանը, որ իր երկրում մարդ սպանած,
 Փախուստ տալով, իրը հանցադործ, ստք է դնում օտար աշխարհ,
 Ներս է մանում տունն հարուստի և բոլորին վարմանք աղղում,—
 Աքիլլն այդպես խիստ վարմացավ, երբ նկատեց Պերիամոսին.
 Խիստ վարմացան և մշուսները՝ լուռ նայելով իրար գեմքի:
- 485 Մինչ Պերիամոսն Աքիլլեսին այս խոսքն ասաց աղեսազին.
 «Հիշիր միայն քո ծեր հորը, ո՞վ Աքիլլես աստվածակերպ,
 Որն ինձ նման տառապում է վառամոլթյան տխուր շեմին.
 Գուցե հիմա, այս վայրկյանին, հարեաններն իր թշնամի,
 Նրան զորքով շրջապատած, նեղում են խիստ և սպառնում,
 Գուցե և նա սլառահասից իրեն փրկող պաշտպան չունի:
- 490 Որքա՞ն սրտանց կուրախանա, երբ նա լսե, որ ողջ ես դու,
 Եվ շարունակ հուշս կունենա տեսնել որդուն իր սիրասուն,
 Երբ Տրովից նա ետ դառնա դեպի քաղցրիկ տունն հայրենի:
 Իսկ ես, դժբա՞խտըս անսահման, սնուցեցի լաշն Իլիոնում
- 495 Բաղում որդիք, բայց ոչ մեկը չի մնացել ինձ ապավին:
 Հիսուն հողի էին նրանք, երբ աստ եկան արայացիք.
 Տասնեկնն՝ մեկ արգառնդից, զավակ էին ինձ՝ մեկ մորից,
 Մշուսներն էլ ծնված էին այլ կանանցից, բայց մեկ տան մեջ:
 Եվ նրանցից շատ շատերի ծունկը ծալեց Արեսն ահեղ:
- 500 Մեկն էր մնում, որ պաշտպանում էր սրբազան քաղաքն ու մեղ,
 Դու զարկեցիր նաև նրա՛ն, հայրենասեր քաջ Հեկտորին,
 Հանուն որի եկել եմ արդ դեպի նավերն արայացոց,
 Հանուն որի բյուր պարգևներ՝ անգին փրկանք եմ բերել քեզ:
 Նայիր վերև՝ աստվածներին՝, նայիր և ինձ, խղճա՛, Աքիլլ,
- 505 Հիշի՛ր հորդ, ծեր Պելիսին,— իսկ ես թշվառ եմ առավել,—
 Իմ վերքի պես վերք չի տեսել դեռ ոչ մի մարդ: Տե՛ս, շրթունքիս
 Ես սեղմում եմ այն ձեռքն ահեղ, որ կոտորեց որդիներիս»:

Ասաց և հոր հիշատակով շարժեց լացը Պելիսյանի,
 Բռնեց ծերի ձեռքն Աքիլլեսն ու իրենից մեղմ հեռացրեց:
 510 Եվ երկուսով խիստ լաց եղան. ծերն Հեկտորին հիշեց տխուր,

- եւ լալիս էր, թաւալիկով Պելիսյանի ոտքերի մոտ,
 Իսկ Աքիլլեան հորն էր ողբում, մահը լալիս Պաուրոկոսի:
 Խրճիթն ամբողջ թողաց այդպես հեծեծանքից կականալիս:
 Երբ հաղեցաւ լացուկոծից Աքիլլեսը աստվածաղոր,
 515 Երբ վշտաթափ եղաւ սիրտը, և իր հոգուց փղձուկն անցաւ,
 Յատկեց տեղից և իր ձեռքով վեր բարձրացրեց հեք ծերուկին,
 Խղճաց նրա ճերմակ գլխին և մորուքին ալեորած,
 Ու թեւովոր իր խոսքերը ուղղեց նրան և այս ասաց.
 «Ո՛հ, դու ծերո՛ւկ թշվառագույն, բոլոր վշտեր են սիրտդ տանջում:
 520 Ինչպե՞ս մենակ վստահացար դալ նաւատորմն արայացոց,
 Տեսնել մարդուն, որն սպանեց քո բազմաթիւ զավակներին.
 Ա՛խ, հե՛ք ծերուկ, երկաթածույլ սիրտ ունես դու քո կրծքի տակ:
 Վե՛ր կաց, նստի՛ր այս աթոռին, հանգստացիր, խե՛ղճ ծերունի:
 Վշտաբեկ են սրտերը մեր, բայց մոռանանք վշտերն անդուծ,
 525 Կամ ի՞նչ օգուտ կտան սրտին լացն ու կոծը, ցավերը մեր.
 Աստվածներն են այդ սահմանել և ճակատին գրել մարդկանց,
 Որ ցավի մեջ ապրեն նրանք: անմահնե՛րն են միայն անվիշտ:
 Երկու սափոր կա բախտաբաշխ Զեւ արքայի շեմքին դրված,
 Մեկը լցված բարիքներով, իսկ մյուսի մեջ՝ վիշտ ու չարիք.
 530 Ում շանթարձակ Զեւն ընծայի չարն ու չարիքը խառնածո՝
 Նա կունենա կյանքում բերկրանք և փորձանքի ցավ ու վշտեր:
 Մինչ տանջվում է նա, ում բախտը սափորիցն է չարիքների.
 Բերրի երկրում կըհալածին նրան անվերջ սով ու աղետ,
 Մարդկանց առջև աստծու դեմ նա պիտ շրջի միշտ անարգված:
 535 Այդպես ահա և Պելիսին ծնված օրից բոլոր պարզեւներ
 Շնորհեցին աստվածները: Հարստությամբ և իր բախտով
 Գերազանց էր նա մարդկանցից, միամիզոնյանց իշխողն էր վեհ,
 Որին, իբրեւ մահկանացու, աստվածուհի կին ավեցին:
 Բայց և նրա՛ն աստված չարիք, դաժան վշտեր էր վիճակել.
 540 Նա իր տան մեջ չունի զավակ՝ ժառանգ իր մեծ իշխանության,
 Այլ մինուճար որդի ծնեց, որպէս մահւման տուրք տարաժամ:
 Եւ ևս եմ դա, որ նրա դառն ծերությունը չեմ ամոքի.
 Քանի այսպէս Իլիոնի մոտ, հայրենիքից իմ հեռացած,
 Նստած եմ աստ որպէս պատիժ քեզ ու քո խեղճ զավակներին:
 545 Ծերո՛ւկ, դու էլ, ինչպէս գիտեմ, ապրել ես ճոխ, մեծահարուստ,
 Եւ Լեսբոսից մինչ Փրոշոլդիա, ուր Մակարի դահն էր մի օր
 Իշխել ես դու քո որդոց հետ մինչև անհուն Հելլենալոնտոս:
 Բայց, արդ, քե՛զ էլ երկնավորներն արհամիրքի մեջ պցեցին,
 Ու թնդում են քաղաքիդ շուրջն արշուն, նախճիր, կռիւն անդու:

550 Բայց համբերող եղիր, ծերուկ, մի՛ խորտակիր սիրտդ վշտով,
Որդուդ անվերջ ողբալով դու բնավ օգուտ չես ունենա.
Ետ չի դառնա մեռյալն այլևս, իսկ դու միայն ցավ կշահես»:

Պատասխանեց Պելիսյանին ծեր Պերիամոսն աստվածակերպ.
«Ո՛չ, դժուցադո՛ւն, այժմ ամոռին ես չեմ կարող բազմել այստեղ,
555 Երբ Հեկտորն է անթաղ քնկած: Ինձ դու շուտով ետ դարձրու զին,
Որ դեթ աչքով տեսնեմ ես այն, և ընդունիր բյուր պարգևներ.
Գերարժեքն ենք բերել մենք քեզ, ա՛ռ, վաչկի՛ր հոգեվաթիճ,
Երբ հայրենիք վերադառնաս դու երջանիկ, զի դթառատ՝
Թույլ տվեցիր դու ծերուկիս ապրել, տեսնել լույսն արևի»:

560 Եսթ նաչելով, ասաց նրան Աքիլլեսը քաջավազիկ.
«Ծե՛րուկ, դու ինձ մի՛ բորբոքիր, հասկանում եմ ինքս էլ շատ լավ,
Որ Հեկտորին պիտ ետ տամ քեզ. ինձ մոտ եկավ մայրս ծնող՝
Ծովաբնակ ծերի դուստրը, և ինձ հայանեց կամքը Զևսի:
Գիտեմ և այն,— թաքցնել ինձնից դու չես կարող, ո՛վ Պերիամոս,—
565 Որ քեզ բերեց գեպի նավերն աքայական՝ ինչ-որ աստված.
Մահկանացուն չէր հանդգնի,— թեկուզ քաջ մի երիտասարդ,—
Գալ և մտնել բանակի մեջ ու պահակից ծածուկ անցնել
Կամ հեշտությամբ նիդն ետ քաշել ու բաց անել իմ դարբասը:
Զգո՛ւյշ եղիր, որ չհուղես դու իմ սիրտը հուլժ ցավադար,
570 Թե ոչ ես քեզ չե՛մ խնայի՝ Զևսի պատվերը խախտելով,
Չնայած որ դու այժմ իբրև աղերսող ես միայն այստեղ».

Այդպես ասաց: Ծերն ահաբեկ իսկույն լոեց հնազանդված:
Իսկ Պելիսյանն ինչպես առյուծ՝ շուտ դուրս թռավ, բայց ոչ մենակ,
Այլ նրա հետ դուրս վազեցին նաև երկու սպասավոր,
575 Որոնց սրտանց, Պատրոկլոսի մահից հետո, Աքիլլեսը
Շատ էր հարգում: Ավտոմեդոնն և Ալկիմոսն էին դրանք:
Լծից իսկույն արձակեցին նրանք ձիերն ու ջորիներն,
Ներս բերեցին և ծերունի սուրհանդակին Պերիամոսի
Եվ նստեցրին նստարանին, ապա նորից դուրս վազեցին,
580 Շքեղ սալից վար իջեցրին հարուստ փրկանքը Հեկտորի,
Թողին, սակայն, սալի վրա երկու ծածկոց, մի նուրբ շապիկ,
Որ նրանցով ծածկեն դիակն՝ հայրենական տուն տանելիս:
Պելիսյանը կանչեց այնժամ ստրուկ կանանց և պատվիրեց՝
Մարմինն օծել, լվալ թաքուն, որ Պերիամոսը իր որդուն
585 Չնկատի ու չըսկըսի դառնության մեջ խիստ զայրանալ,
Որ չհուզվի ինքն Աքիլլեսն և չսպանի հանկարծ նրան

590 Եվ, այգլսիսով, չմեղանչի Զեա աստծո պատվերի դեմ:
 Սարկուհիք դին լվացին, ապա յուզով այն օծեցին,
 Եվ հագցնելով չքնաղ շապիկը՝ պաճուկներն ծածկոցներով:
 Մինչ Աքիլլեան իր ձեռքով դին վերցրեց դրեց պատպարակին,
 Իսկ ընկերներն իսկույն դրին գեղեցկանիվ սալի վրա:
 Եվ Աքիլլեան իր ընկերոջը դիմելով՝ այսպես ասաց.
 «Զորանշաս, ո՞վ Պատրոկլոս, երբ Հագեսում դու իմանաս,
 Որ Հեկտորին աստվածաղարմ հա հանձնեցի հորն իր ծնող,
 605 Քանզի տվեց նա գերարժեք, և ոչ չնչին մի փրկանակ,
 Եվ նրանից հա մի մասը քեզ կձոնեմ արժանապես»:

Ասաց, կրկին մտավ խրճիթ Աքիլլեսը աստվածաղոր,
 Նստեց նորից տան պատի տակ, այն բաղմոցին ճարտարարվեստ,
 Որից ելել էր քիչ առաջ, ու խոսքն ուղղեց Պերիամոսին.
 600 «Ետ է արված քեզ քո որդին, ինչպես, ծերո՞ւն, դու ցանկացար.
 Եվ մահիճում է պառկած նա: Վաղ առավոտ տունն տանելիս
 Դու կտեսնես նրան այնտեղ, իսկ այժմ հիշենք մեր ընթրիքը:
 Իր ուտեստը շմուռացավ Նիոբեն էլ գեղադանդուր,
 Որն իր տան մեջ կորցրեց որդոցն իր տասներկու՝ վեց պերճ աղջիկ,
 605 Վեց պատանյակ ծաղկահասակ: Նիոբեի դեմ զայրույթած՝
 Արծաթադեղ Ապոլլոնը նրանց նետովն իր սպանեց,
 Իսկ կույսերին սպանեց ինքն Արթիմիսը, երբ Նիոբեն
 Հանդգնել էր գեղեցկատես կաթոնի հետ բաղադավել.
 «Ես երկուսին է լուի ծնել, իսկ հա,— ասաց,— շատ շատերին»,—
 610 Ու Լեթովի զույգ որդիքը կոտորեցին նրա որդոց:
 Ինն օր ընկած էին անթաղ, և մարդ չկար թաղումն անող,
 Քար էր դարձրել Կրոնոսյանը մարդկանց սրտերն այդ ժամանակ,
 Բայց թաղեցին տասներորդ օրն երկնաբնակ աստվածները:
 Մինչ նրանց մայրն ուտեստն հիշեց նույնիսկ տանջված, արցունքի մեջ:
 615 Եվ լեռներում այժմ ամալի, ժայռերի մեջը Սիպիլի,
 Ուր ասում են, Աքելովի գետեղերին, աստվածուհի
 Նյուամփաները պար են բռնում կամքով հավերժ աստվածների,
 Քար է դարձել այդ Նիոբեն ու կրում է իր տանջանքը:
 Ուստի, ծերուկ աստվածակերպ, եկ նաև մենք մեր կերն հոգանք,
 620 Իսկ դու որդուդ ողբն անելու շատ ժամանակ դեռ կունենաս,
 Երբ որ Իլիոն տանես նրան. դեռ շա՞տ արցունք նա կխլի»:

Ասաց, կանգնեց դյուցազն Աքիլլ, մորթեց ոչխար մի սպիտակ,
 Իսկ ընկերները քերթեցին, ըստ պատշաճի պատրաստեցին:

- Սիսը կարգին, պատառ-պատառ, ճարտարակի կտրատեցին,
 625 եւ, շամփուրած, մեծախնամ խորովելով, դուրս քաշեցին:
 Աւտոմեդոնը սեղանին պերճ դամբջուղով հացը շարեց,
 Սիսը, սահայն, բաժանեց ինքն՝ Աքիլլեսը աստվածաղոր:
 Ապա նրանք ձեռք մեկնեցին ուտեստներին առաջարկված,
 եւ հագեցավ կերուխումի ցանկությունը նրանց սրտում:
 630 Պերիամոն երկար հիանում էր՝ հայացքն ուղղած Աքիլլեսին,
 Որ չքնաղ էր, քաջահասակ, ինչպես աստված: Աքիլլեսն էլ,
 նայելով ծեր Դարդանիդես Պերիամոսին և լսելով
 իր խոսքերը, սքանչանում էր աղնվագույն տեսքով նրա:
 Երբ երկուսով էլ հագեցան՝ հայացքները իրար ուղղած,
 635 նախ ծերունի, աստվածակերպ Պերիամոսը խոսքն իր ասաց.
 «Բո՛ղ ինձ շուտով դնալ մահիձ, աստվածասո՛ւն դու Պելիսյան,
 Բո՛ւյլ տուր ննջել քո հարկի տակ, քուն վայելել քաղցրատենչիկ:
 Երբ քո ձեռքի հաղթ հարվածից հոգին տվեց դժբախտ որդիս,
 640 Այն օրվանից ոչ մի վայրկյան դեռ չեն կպել աչքերը իմ,
 Քանզի անվերջ հեծում էի՝ բյուր վշտերի մեջ տանջահար՝
 Գավիթի մեջ թավալելով աղբի վրա, դռներն ընկած:
 Ահա ես կեր ճաշակեցի և կոկորդս թրջեց գինին,
 Մինչդեռ բնավ մինչև հիմա չեմ ճաշակել ես դեռ ոչինչ»:
 Եւ Աքիլլեսն հրամայեց ընկերներին, ստորուկ կանանց,
 645 Գավթում սարքել զուլգ անկողին, դնել բարձեր ծիրանագույն,
 Վերից փռել չքնաղ գորգեր ու գեղեցիկ վերմակ, պաստառ,
 Կողքին դնել նրանց համար թավ ծածկոցներ բրդից հյուսած:
 Դուրս վաղեցին տնից կանայք, վառ ճրագները ձեռքներին,
 եւ անդ հապճեպ պատրաստեցին զուլգ անկողին շքեղաշուք:
 650 Մինչ Աքիլլեսն արագավազ ասաց ծերին կատակելով.
 «Դո՛ւրսը քնիր, ո՛վ ծերունի սիրամիամագ, գուցե աստ դա
 Մեկն աքայանց այն քաջերից, որոնք, իբրև խորհրդական,
 Ինձ հետ մեկտեղ սովորաբար այստեղ նստում են խորհրդի:
 Եթե տեսնի քեզ մեկն այստեղ աստվածային այս գիշերին,
 655 Անշուշտ իսկույն իմաց կտա Ագամեմնոն ալզապետին.
 Այն ժամանակ կդանդաղի փրկանքի գործը քո որդու:
 Բայց ինձ ասա, Ճամարտացի՛, անկեղծ խոսիր. աստվածագյուտ
 Քաջ Հեկտորի թաղման համար քանի՞ օր է քեզ հարկավոր,
 Որ այդքան օր մարտն ընդհատեմ և դադար տամ մեր զորքերին»:
 660 Պատասխանեց նրան հապճեպ ծեր Պերիամոսն աստվածակերպ.
 «Եթե թույլ տաս ինձ կատարել թաղումն Հեկտորի դյուցազունի,
 Այդ մեծագույն ողորմություն կլինի ինձ, ո՛վ Աքիլլես:

Պարիսպների մեջն ենք փակված: Գիտես, անտառն է շատ հեռու.
 Պիտ լեռներից փայտը բերել, մինչ վախենում են տրտվացիք:
 665 Եվ ինը օր հարկավոր է, որ մենք տանը ողբանք նրան,
 Տասներորդին նոր կթաղենք և կսարքենք խնջույքն ազգի:
 Պետք է կանգնել նաև շիրիմը տասնամեկերորդ օրում,

Այնժամ ասաց քաջավազիկ Աբիլլեսը աստվածազոր.
 670 «Կկատարեմ ես նաև այդ, ինչպես կուզես, ծնր Պերիամոս:
 Մարտն ընդհատած, ես քեզ կտամ, որքան որ պետք է, ժամանակ»:

Այդպես ասաց և միտժամ սեղմեց աջ ձեռքը ծերունու,
 Որ չծագի նրա սրտում ոչ մի երկյուղ ու կասկածանք:
 Եվ քուն մտան նրանք այդպես. ծեր Պերիամոսն և բանբերն իր
 675 Անդաստակում՝ տան բակի մեջ, իրենց սրտում անթիվ խոհեր,
 Իսկ Աբիլլեսն ամբակառույց իր խրճիթի խորքում քնեց,
 Եվ իր կողքին՝ պառկեց նաև Բերիդուհին դեղեցկատես:

Նիրհում էին աստվածներն ու մեծամեծները ձիադուսպ՝
 Փափկասնույց քնի ուժով ամբողջ գիշերն հանդիստ առած:
 680 Բայց քուն չունեի և արթուն էր միայն Հերմես բարեգործը:
 Միաք էր անում. ի՞նչպես անի, որ Պերիամոս թաղավորին
 Նավատորմից դուրս բերի դաշտ պահակներից դադտնի, անտես:
 Արդ՝ ծերուկի գլխին կանգնեց և խոսքն ասաց նա հոգածու.
 «Մոռացել ես դու, ծերունի՛, որ քնած ես այդպես անհույ
 685 Բանակի մեջ թշնամական, ուր խնայեց քեզ Աբիլլեսն.
 Բյուր փրկանակ վճարելով՝ դու փրկեցիր. սիրած որդուդ,
 Բայց քեզ համար, երբ կենդանի ես տակավին, մյուս որդիքդ
 Պիտ վճարեն եռապատիկ, եթե այստեղ այժմ քո մասին
 Լսե Աթրիդես Ադամեմոն, և իմանան աքայացիք»:

Ասաց: Ծերուկն ահաբեկվեց և արթնացրեց իր բանբերին:
 Մինչդեռ Հերմեսն արագորեն լծեց ձիերն ու ջորիքը
 Ու դուրս քշեց լայն ճամբարից, և չիմացավ ոչ ոք ոչինչ:
 Իսկ երբ հասան ուղեորներն անցարանին պայծառ դետի,
 Մեծահորձան Քսանթոսի, որ ծնունդն է անմահ Ռևսի,
 695 Իսկույն Հերմեսը հեռացավ դեպ բարձրաբերձ լյառն Օլիմպոս:

Վառ, պերճազգեստ առավոտը սփռեց իր լույսը աշխարհին,
 Երբ դառնավեր ծերն հեծելով կառքը քշեց դեպի Իլիոն.

Դին ջորիններն արագ տարան: Մինչ Իլիոնում դործը ոչ ոք
 Դեռ չգիտեր,— ո՛չ գեղամեջք որեէ կին, ո՛չ տղամարդ,—
 700 Ավելի շուտ, քան Կասանդրեն, որ նման էր Ափրոդիսին.
 Նա, Պերգամի գլուխն ելած, տեսավ իր հորը կառքի մեջ՝
 Բանբերի հետ, որ քաղաքում կանչ է կանչում միշտ քաջաձայն:
 Տեսավ ջորիքն ու դիակն անկողնու մեջ՝ սալլի վրա,
 705 Եվ բարձրաձայն ձիւ արձակեց, ողբ ու կոծով լցրեց քաղաքն.
 «Տրուպագիք և արովուհի՛ք, վազե՛ք, տեսե՛ք քաջ Հեկտորին,
 Որին, ռազմից հտ դառնալիս, դիմավորում էիք ուրախ,
 Քանզի աղբի և քաղաքի բերկրանքն էր միշտ նա մեծագույն»:

Այդպես ասաց: Եվ քաղաքում չմնաց ո՛չ կին, ո՛չ տղամարդ,
 710 Ահռելի վիշտը բոլորին տիրեց իսկույն, և անհասկալ
 Դուրս թափվեցին դեպ դարբասը, դեպի դիակը մոտեցող:
 Նախ սիրելի իր ամուսինն և հարգո մայրն հասան սալլին,
 Փետեկով պերճ վարսերն իրենց, դին բռնեցին զլսի կողմից
 Եվ ողբացին: Ողբ էր անում շրջապատող ամբոխն համայն:
 715 Եվ Հեկտորին ամբողջ օրը, մինչև արեւ մայր մտներ,
 Մեծ քաղաքի դարբասի մոտ պիտ ողբային, եթե կառքից
 Ծեր Պերիամը չաղաղակեր ժողովրդին բազմաբազում.
 «Ճամփա՛ տվեք, ջորիքն անցնեն. երբ դիակը ես տանեմ տուն՝
 Այնժամ ողբով արտոսրացայտ կհագենաք դուք լիովին»:

Ասաց: Ամբոխը ետ քաշվեց, և սալլի դեմ բացվեց ուղին:
 720 Դին տուն տարան ու դրեցին քանդակազարդ մահճակալին:
 Եվ կանգնեցին ողբերգուներն ու երգիչներն եղբրամայր,
 Ողբ հնչեցին ողբասացներն ու կրկնեցին հեծող կանայք:
 Ողբ ու կոծին սկիզբ դրեց լուաթեկի Անդրոմաքեն՝
 Իր ձեռքերով բռնած գլուխը Հեկտորի մարդախոշոր.
 725 «Շատ շո՛ւտ մարեց կյանքդ մատաղ, որբեայրի՛ թողեցիր ինձ
 Դու քո տան մեջ գեղեցկաշեն: Մինչդեռ զավակն է քո մանկիկ,
 Որին մենք ենք ծնել, ավա՛ղ, մենք, թշվառներս, ա՛խ, դու և ես:
 Ո՛հ, ես բնավ էլ հույս չունեմ, որ պիտ ապրի նա երջանիկ,
 730 Իսկ նախքան այդ կիսորտակվի քաղաքն այս սուրբ, երբ դու չկաս,—
 Դո՛ւ, քաջ պաշտպանըդ Իլիոնի, մանուկների, այլև կանանց,
 Որոնց արագ նավերի մեջ տանելու են գերի առած,
 Իսկ նրանց հետ՝ անշուշտ և ինձ, և քե՛զ, զավա՛կ իմ տարաբախտ:
 Ա՛խ, բռնադատ աշխատանքում կկեղեքվես դու դառնապես
 Իրրե ստորով՝ մի բռնակալ տիրակալի ժանտ ձեռքի տակ.
 735 Կամ, քո ձեռքից մի օր բռնած, աքայացին աշտարակից

Քեզ դժնաբար ցած կնետի, կշախջախի մարմինը քո՝
 Իբրև վրիժ իր սպանված եղբոր, որդու և կամ թե հոր,
 Որոնց Հեկտորն է կոտորել մի ժամանակ ահեղ կռուում,
 Քանզի քո հոր հաղթ նիզակից տապալկվելով՝ հող կրծեցին
 740 Բյուր արայանք: Թույլ չէր բնավ նա ճակատում, այլ գերազոր-
 Ուստի նրան սգում է արդ ողջ ժողովուրդը քաղաքի:
 Հեկտոր՝, քո խեղճ ծնողներին դու մատնեցիր անհուն վշտի,
 Իսկ ինձ ամիր դու ավելի դաժան ցավեր ու տառապանք,
 Եվ ինձ ձեռք չմեկնեցիր մահամատուց քո մահիճից,
 745 Ո՛չ էլ բարի, խելոք մի խոսք կտակեցիր ինձ, սգվորիս,
 Մի խոսք, որն ես գիշեր-ցերեկ արտասվելով՝ միշտ կրկնեի»:

Այդպես ասաց նա լալաղին, և ողբացին բոլոր կանայք:
 Իսկ նրանց հետ մայր Հեկաբեն սկըսեց ողբն իր գառնակի.
 «Հեկտոր՝, ա՛խ, իմ զավակներից սիրելագույն դու իմ որդի,
 750 Կենդանությանդ օրոք էլ դու հաճո էիր աստվածներին,
 Որոնք նույնիսկ մահիցդ հետո ցույց տվին քեզ սեր ու խնամք:
 Իմ մյուս որդոց գերեց նույն այն Աֆրիլեսը արագավաղ
 Եվ վաճառեց նրանց հեռվում, անպաղատեմ ծովերի մեջ.
 Տարավ, հասցրեց Իմբրոս, Սամոս, այլև Լեմնոսը անմատուց:
 755 Մինչ քո հոգին այստեղ կորզեց պղնձազարդ սուր սլաքով
 Եվ բարձր ավեց քեզ շատ անգամ իր Պատրոկլոս ընկերոջ շուրջը.
 Որին, այո՛, դու սպանեցիր, բայց որին նա կյանք շտվեց:
 Իսկ դու թարմ ես և չհյուժված, զրված տան մեջ այս մեծաշուք,
 Թարմ ցողով են լվացել քեզ, դեռ նոր զարկված մարդու նման,
 760 Որին հանկարծ վրա հասավ արծաթաղեղն Ասոլլոնը
 Եվ մահացրեց, որպես զոհի, իր նրբագույն սուր սլաքով»:

Ասաց այդպես և լացացրեց հեծեճանքով նա բոլորին:
 Ապա երրորդն Հեղինեն էր, որ սկսեց իր ողբն այսպես.
 «Ավա՛ղ, Հեկտոր՝, միա՛կն էիր դու իմ բոլոր տաղերներից.
 765 Որին այնքա՛ն անկեղծորեն սիրում էի ամբողջ սրտով.
 Ա՛խ, դուցապուռն Ալեքսանդրը ամուսինն է իմ տակավին,
 Որն ինձ մի օր Տրոյով բերեց. ինչո՞ւ մինչ այդ ես չմեռա:
 Քսաներորդ տարին է արդ, որ եկել եմ քաղաքն Իլիոն
 Այն օրվանից. երբ թողեցի երկիրն ու հողն իմ հայրենի,
 770 Բայց ես քեզից դեռ չեմ լսել վիրավորիչ և ոչ մի խոսք.
 Եթե մեկը իմ տալերից, հարսս, տաղքս կամ կեսուրն իմ
 Ինձ կշառաբեր, — իսկ կեսրարս սիրում էր ինձ ծնող հոր պես, —
 Նրանց դու՛ միշտ զսպում էիր բարեբարս քո խոսքերով

Եւ ավելի բարյացակամ դարձնում դեպի հարսը անբախտ:
775 Ուստի և ես ողբում եմ քեզ, ողբում և ինձ, իմ սի'րտն անբախտ:
Հայն Տրովում էլ ես շունեմ քեզ պես սիրող, ջերմ բարեկամ,
Եւ բոլորին պիտի դառնամ ես ատելի ու նշավակ:

Այդպես ասաց հեծեծագին: Եւ հառաչեց ամբոխն ամբողջ
Եւ վերջապես ծեր Պերիամոսն այսպես դիմեց ժողովրդին.
780 «Տրովադացի՛ք, այժմ շուտով փախտ կտրեցեք, բերեք քաղաք,
Իսկ արգիւյանց հարձակումից կամ դարանից չլախենաք.
Ինձ Աքիլլեսը, նավերից արձակելիս, խոստում տվեց՝
Չհարձակվել, մինչև բացվի առավոտը տասնհերկորդ»:

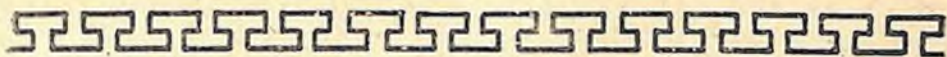
Այդպես ասաց: Եւ սալերին լծած բաղում ջորի և եղ՝
785 Նրանք իսկույն շտապեցին դեպ դարբասները Տըրովի:
Ինն օր անդու փախտ կտրեցին ու դարսեցին: Տասնհերոդին,
Երբ լույս սփռեց Արշալույսը մահկանացու մարդկանց վրա,
Քաջ Հեկտորին հեծեծալով դուրս հանեցին տրովադացիք,
Դին խարույկի գլխին դրած՝ կրակ տվին ու վառեցին:
790 Իսկ երբ ծագեց լուսասփյուռ ու վարդամառն Արշալույսը,
Ամբողջ աղզը շարժվեց, եկավ դեպի խարույկը Հեկտորի:
Միահամուռ խմբերն իսկույն, որ հավաքվել էին այնտեղ,
Հուրը հանգցրին՝ ցանելով սև, առատ դինին ամենուրեք,
Ուր տարածել էր խարույկի բորբ կըրակը դորությունն իր.
795 Որից հետո լալահառաչ եղբայրներն ու ընկերները,
Արտասովելով, հավաքեցին ոսկորները նրա ճերմակ:
Ոսկորներն այդ նախ պատեցին քողով կարմիր ու նրբագեղ,
Ասկա շուտով ամփոփեցին սափորի մեջ մի ոսկեղեն,
Իսկ սափորն այդ, աճյունով լի, խորունկ փոսի մեջ թաղեցին,
800 Այնուհետև նրա վրա խիտ շարեցին մեծ-մեծ քարեր:
Կանգնեց շիրիմն, որի շուրջը կարգեցին մի պահակախումբ,
Որ տարածամ չհարձակվեն սրունքաղարդ աքայացիք:
Հողաբլուրն այդ սարքելով, ցրիվ եկան, զնացին տուն,
Վերջն՝ հավաքված աստվածակերպ Պերիամոսի ապարանքում,
805 Բարձրադատիվ հոգեհացի մեծ ու փայլուն խնջույքն արին:

Այդպես ահա կատարեցին թաղումն Հեկտոր ձիամարդի:

ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ՆՐԳ ԱՌԱՋԻՆ

Տող 1.— «Աստվածուհի»¹ աստեղ նշանակում է «Մուսա»² Մուսաները — դասերիկները Ջեսի, որոնք ըստ Հոմերոսի թվով ինն էին, համարվում էին երգի, բանաստեղծության և արվեստի հովանավորները

Տող 5.— «Լիամբն էր Ջեսի, որ կատարվեց»³ Հոմերոսագետները այս տողը բացատրում են այն իմաստով, որ իբրև թև «Ելիականի» գործողությունը պայմանավորված է երկակի, զուգակիստական պատճառականությամբ, այն է՝ աստվածների կամրով և երկրային — մարդկային գործունեությամբ։ Այդ պատճառով էլ բանաստեղծը իր պլանի տեսադաշտում դնում է նախ և առաջ աստվածային սկզբունքը (Ջեսի կամրը), և ապա մարդկայինը։ Այս բացատրությունը անընդունելի է թև՝ Հոմերոսի աշխարհայացքի և թև՝ «Ելիականում» բերված իրադարձությունների հիմնավորման տեսակետից։ Բանաստեղծն ամեն բայափոխում շեշտում է, և վիպերգության բոլոր էպիկական փաստերը վկայում են, որ «Ելիականի» հիմքում դրված է միայն պատճառական մոտիվը և այդ պատճառականությունը աստվածների ամենազոր կամրն է, իսկ մարդկանց, հերոսների գործողությունները միայն հետևանք են այդ սկզբնական գործոնի։

Տողեր 8 և 9.— Բնագրում տալով է «բաղիլեյի խոլիս» — «գայրացած... թագավորի»⁴ շատ թարգմանիչներ, ի թիվս որոնց և Գնեդիլը, «բաղիլեա» բառը թարգմանում են «թագավոր» հասկացությամբ։ Այս տեսակետն ընդունեցին և մենք, թեպետ հոմերոսյան հասարակարգում «բաղիլեա»-ի գաղափարը միանգամայն տարբեր է մեր ժամանակի «թագավոր» հասկացությունից։ «Բաղիլեա» իսկապես նշանակում է իշխանավոր, առաջնորդ, ցեղապետ,

* Մանոթագրությունները, բացի այն մեկնություններից, որոնք պատկանում են թարգմանության հեղինակին, գլխավորապես և շատ տեղում բացառությամբ կաղմված են (թարգմանաբար և շարադրանքի ձևով) ռուսական դասընթաց ձևոնարիկների տվյալներից, մասնավորապես պրոֆեսոր Տրոնսկու խմբագրությամբ 1935 թվին հրատարակված Գնեդիլի «Ելիականի» թարգմանությանը կցված նյութերից։ Իսկ բառարանի տվյալները վերցված են Կրեմերի Հոմերոսյան բառարանից, որ կցված է «Ելիականի» 1883 թ. հունարեն հրատարակությանը։ Մանոթագրությունների մեջ կղած հոմերոսագետների հայացքների քննադատությունը, տեքստերի պատմական, սովորության-իրավական մեկնությունները և հոմերոսյան տվյալների նույնացումը հայկական էթնիկային, պատկանում են թարգմանիչին։

գորավար և այլն 8 և 9 սողերում խոսքը վերաբերում է նաև Ապոլլոնին, որի գայույթը հիմնավորված է Ագամեմնոնի ապօրինի գործողությամբ, որով նա անտեղի վերավարանք հասցրեց քուրմ Քրիդին՝ Վերջինիս հասցրած անարդանքը և դրա հետևանքով Ապոլլոնի ցասումը հիմնավորված է նաև իրավական, օրենքի, տեսակետից. քուրմը արդարացի իրավունք ունի խնդրել իր դստրիկի վերադարձը, քանի որ նա փրկանակ էր բերել նրա փոխարեն: Ագամեմնոնի մերժումը և կոպիտ անարդանքը անխուսափելիորեն պետք է դիտվեր իրրի ապօրինի, աստծու դեմ ուղղված մի գործ: Միայն այսպիսի սխտուացիան կարող էր առաջ բերել ռեպրեսիա հանձնի Ապոլլոնի և նրա կործանիչ գործողության:

Տող 14.— «Դավազան». իրրե սիմվոլ բրմական արժանապատվության և կրոնական իշխանության «Պասին Ապոլլոնի», իրրե նշանակ, որ քուրմը հանդես էր գալիս իրրե աստվածային պաշտոնյա:

Տող 29.— Քուրմ Քրիդի դուստրը, Քրիդուհին, գերի էր և գտնվում էր Ագամեմնոնի ձեռքի տակ որպես հարձու շոմերոսյան հառարակության մեջ գերինները տակավին նահապետական ընույթ ունեն: Գերված կանայք դառնում են տնային աշխատանք կատարող ստրուկներ, իսկ գերի վերցված տղամարդիկ վաճառվում են կամ ոչնչացվում:

Տողեր 37—42.— Քուրմ Քրիդի աղոթքը ծիսական ոխտուլի ձևավորում և բովանդակություն ունի. քուրմը նախ հիշատակում է ապավեն աստծու (Ապոլլոնի) իշխանությունն ու հղորությունը: Այնուհետև աղերսողը շնշտում է իր կատարած ծառայությունը, վերջապես նա հայտնում է իր խնդիրը:

Տող 55.— Վերը շնշտված սկզբունքը կիրառվում է և այստեղ: Արիլեսի կողմից ժողով գումարելը բացահայտորեն կապված է աստվածների կամքի հետ: Շոմերոսագետները գտնում են, որ իրրե թև բանաստեղծը, հիշելով լուսաթևիկ Հերա դիցուհու կամքը, կամեցել է սպասվող իրադարձությունների ձևակերպությունը հանձնել Արիլեսին: Մեր կարծիքով ձևակերպություն մասին խոսք լինել չի կարող, այլ կատարվում է էական սկզբունքը. աստվածները սահմանում են, իսկ մարդիկ կատարում. այդ է Շոմերոսի գերիշխող աշխարհայացքը:

Տողեր 106—108.— Այստեղ նկատի է առնված «Արիդյան զոհաբերությունը» (տե՛ս էվրիպիդեսի «Արիդյան էֆիգինե» ողբերգությունը):

Ակնարկվում է այն առասպելական դեպքը, երբ Ագամեմնոնն ստիպված եղավ արշավանքի հաջողության համար զոհաբերել Արթիմիս աստվածուհու առջև իր հարազատ դուստր էֆիգինեն: Մարդուն զոհաբերելու փաստը, բացի տվյալ ակնարկից և քառերկերերով երգի մեջ նշված դեպքից, երբ Արիլեսը 12 գերված պատանիներին նետում է խորույկի մեջ իրրե զոհ իր սերելի ընկեր Պատրոկլոսին, «Իլիադանի» մեջ չկան:

Տողեր 122—126.— «Պատերազմական ավարը». «Իլիադանի» աշխարհայացքի տեսակետից, բաժանում էր պատերազմող զորքը, իսկ ընտրության մեջ թագավորն անձամբ նախապատվության իրավունք ուներ: Ավարը բաշխվելուց հետո մասնավոր սեփականություն էր դառնում: Սույն հանգամանքում պետք է դիտել Արիլեսի բռնած գիրքի իրավական կողմը, մինչդեռ Ագամեմնոնի պահանջը այդ տեսակետից ինքնին զրոսկրում է ապօրինի և «խաչտառակ» գործողություն:

Տող 143.— «Խորհրդական քաջեր». այսինքն՝ թագավորներ, որոնք մասնակցում էին խորհրդին:

Տողեր 155—157.— Արիլեսը թվարկում է այն իրական դեպքերը (նախիր բշեր, արտը տրորելը և այլն), որոնք Հունաստանի հնագույն ցեղերի մեջ, այլև մերձարևելքի ցեղերի մեջ կարող էին ընդհարումների պատճառ լինել:

Տողեր 174—175.— Հոմերոսյան Հունաստանի թագավորներն ու ազնվականները համարվում էին «աստվածադարձ», «աստվածասուն», այսինքն՝ աստվածներից (որեւէ աստծու և մահկանացու կնոջ միացումից) ծագում ունեցող, կամ աստվածների խնամքով սնված հերոսներ, մինչդեռ հասարակ ժողովուրդը համարվում էր երկրածին:

Տողեր 189—194.— Արիլլեսը, համաձայն ծիսական ուսուցիչի, դտնվելով հոգեկան ալիքոծության մեջ, դայրացած պետք է հարձակվեր Ագամեմնոնի վրա, մինչդեռ փաստորեն նա խուսափում է այդ քալից. այս վարմունքը անհրաժեշտ էր պատճառաբանել. ուստի բանաստեղծը հայտարարում է աստվածների միջամտությունը: Աթենասի հանդես գալը հուրերանական նշանակություն ունի:

Տող 235.— Մականը ծառայում է որպես իշխանության սիմվոլ:

Տողեր 263—265.— Այստեղ թվարկվում են թեսսալական առասպելական պատերազմի հերոսները, այն պատերազմի, որը տեղի էր ունեցել կենտավոսների և լապիթների միջև:

Տող 357.— Ելիականի՞ մեջ հերիաթային տարրերը վերացված են, իսկ դիցարանական սյուժեն ենթարկվել է բանական ձևավորման, թեպետ իբրեւ ռուդիմենտ դեռ մնում է Պելլասի և Թեդիսի անջատ կյանքը. Թեդիսն, ըստ Ելիականի, ապրում է ոչ թե իր ամուսնու հետ՝ թեսսալական Ֆրիաս քաղաքում, — այլ իր հոր մոտ, ծովային քարանձավում:

Տողեր 399—401.— Թերեա այս առասպելը վերաբերում է այն հնագույն դարաշրջանին, երբ Հունաստանում Պոսիդոնի, Աթենասի և Հերայի համատարած պաշտամունքին սկսեց հակադրվել Զևսի նոր պաշտամունքը: Հերան, Պոսիդոնը և Աթենասը Միքենական դարաշրջանի աստվածներն էին, մինչդեռ Զևսի պաշտամունքը ծագեց ու զարգացավ միայն հետագա դարերում: Այս տեսակետից հսկանալի է Զևսի և վերոհիշյալ մյուս աստվածների միջև եղած պայքարը: Այդ պայքարը իր դիցարանական հիմքերն ուներ, իսկ պատմական տեսակետից Օլիմպոսյան աստվածների իշխանությունը իրական անալոգիա էր տոհմական հասարակարգի իշխանության:

Տողեր 424—425.— Ըստ հոմերոսյան աշխարհայացքի՝ երկիրը շրջապատված է Օվկիանոս կոչվող հեղեղատուփ: Արեկելում՝ Օվկիանոսի ափին ապրում էին եթովպացիները, որոնք աստվածների բարեկամներն էին: Առասպելի պատմելով՝ երկրի ծայրամասերում ապրող աղքատները երանավետ էին և առաքինի:

Տողեր 499—500.— Ծունը բռնելը և ձեռքով կզակը շոյելը աղոթքի ծիսական ձև էր և աղերսանքի արդումնանագիս:

ԵՐԳ ԵՐԿՐՈՐԴ

Տող 53.— «Վեհածողով... փաշերից». այսինքն՝ ծերակույտ, որը ազնվականների օրգանն էր: Նախքան խնդիրները ժողովրդական ատյանի ըննության ենթարկելը, նրանք ըննարկվում էին ծերերի վեհաժողովում: Ագամեմնոնը տվյալ դեպքում, պաշտոնական ծերակույտ գումարելու փոխարեն, ծալոյալ և գաղտնի խորհրդակցություն է սարքում. Նեստոր ծերուկի վրանում:

Տողեր 73—74.— Հոմերոսագետներից ոմանք բնավ հիմնավորված չեն համարում զորքը փորձարկելու գաղափարը: Նրանք գտնում են, որ երբ ինքն Ագամեմնոնը, շնորհիվ երազի մեջ հայտարարված աստվածների կամքի, արդեն համոզված էր, որ հաղթությունը պատկանում է արայացիներին, կարիք չկար զորքը փորձելու և զորամասերի մարտական տրամադրությունը դրսևորելու, քանի որ այդ հանգամանքը նախորոշված էր արդեն վերուստ, աստվածների կամքով: Սակայն այս մեկնությունները հերքվում են տեքստի պարզ և հասկանալի իմաստով:

և Ազամեմնոնի ու երան հակադրված զորքերի հոգևրանությունը: Ազամեմնոնն ինքը անձամբ կարող էր համոզված լինել, որ հաղթությունը պատկանում է իրեն: Բայց նա հոգևրանորեն կարող էր զորքը փորձարկելու անհրաժեշտությունը զգալ, որպեսզի հնարավորություն ստեղծվեր իմանալու՝ արյուծք հաղթությունը ձեռք պիտի բերվի զորամասերի քաջարության հետևավանքով, թե՛ իրեն աստվածային հրաշք:

Տղ 101.— Գավաղանը պատկերվում է իրեն արքայական իշխանության սիմվոլ: Մասնավորապես Ազամեմնոնը, իրեն թագավոր, կերպարվում է որպես աստվածային ծագում ունեցող իշխանության տեր արքա:

Տղեր 110—141.— Բանաստեղծը առանձնաբար ընդգծում է արքայական զորքերի թվական գերազանցությունը, որպեսզի անուղղակի կերպով հասկանալի դառնա սպասելիք հաղթության անխուսափելիությունը:

Տղ 155.— Հոմերոսյան ստեղծագործության մեջ ամեն ինչ ճակատագրական է և հետևանք ճակատագրի: Այստեղ «և հակառակ նույնիսկ բախտի» բառերով հեղինակը ուզում է շեշտել աստվածային միջամտությունը:

Տղեր 185—206.— Ողիսևի կույսին ամբողջովին ներշնչված է աղնվականներին հատուկ իդեոլոգիայի թելադրանքով: Աղնվականության մեջ արդեն «ելիականի» դարաշրջանում եկատվում էր օպոդիցիա և գոթոհույություն:

Տղեր 212—242.— Թերզիդեսի կերպարը «ելիականի» լայն կտավի վրա անգուղական է և բացառիկ. նրա բերանով հնչում է շահագործվող ժողովրդական մասսաների բողոքը ընդդեմ շահագործող աղնվականության ու պատերազմի: Բացառիկ է նաև Հոմերոսի առանձնակի վերաբերմունքը դեպի ըմբոստեղ զորքերն ըմբոստացող հռչարարան առնանախոր: Ընդհանուր հոգեվարձ վերաբերմունքի փոխարեն, որով բանաստեղծը էպիկական գուրգուրանքով շոյում է իր բոլոր հերոսներին, Թերզիդեսին նա նկարում է երգիծական, այլանդակ և ծաղրելի դիրքի մեջ, համարելով նրան վտի, ամբարտաժան և անպատկառ, որ սիրում էր հանգես գալ ընդդեմ թագավորների և աղնվականների:

Տղեր 278—279.— «ելիականի» մեջ Աթենաս աստվածուհին հանդիսանում է Ողիսևի գորավիդն ու պահապանը:

Տղ 356.— Հոմերոսադետներին ոճանք զանազան մեկնություններ են տալիս այս տողին. նրանց կարծիքով, եթե ընդունելու լինենք, որ Հեղինեն Պարիան առեանդել էր բոնի կերպով, այդ դեպքում հասկանալի է դառնում տվյալ տողի իմաստը: Բայց քանի որ «ելիականի» կառուցվածքի մեջ բերված է հակադիր թելիսը, այսինքն, որ Հեղինեն ինքը հոմարակամ էր միացել Պարիսին ու հեռացել նրա հետ, այս դեպքում անհրաժեշտ է վերոհիշյալ տողը համարել հետապա հավելում:

Սակայն այս մեկնությունները անհիմն են. Հեղինեն, հեռանալով իր հայրենիքից և գտնվելով հեռու և օտար քաղաքում, կարող էր իր օրերը անցկացնել հեծեծանքի և արցունքի մեջ և՛ այն դեպքում, եթե նա առեանդված լիներ ակամա, և՛ այն դեպքում, եթե նա, սխալվելով, հոմարակամ միացած լիներ Պարիսին:

Տղեր 362—363.— Նեսթոր ծերունու խորհուրդը փաստորեն վերականգնում է տոհմական զորքի կազմակերպությունը:

Տղեր 484—878.— «ելիականի» այս մասը նվիրված է նավերի, տոհմական զորամասերի և զորավարների թվարկությանը և կոչվում է «նավերի կատալոգ», որը բազմակողմանի ու բազմազան հետազոտության առարկա է դարձել հոմերոսագիտության մեջ: Գիտնականների մեծադույն մասը այն կարծիքին է, որ «նավերի կատալոգը» «ելիականի» կառուցվածքի հետ օրգանապես չի կապված և որ նա հետագայի հավելվածք է: «Կատալոգի» մեջ հիշատակված

հերոսներից և ցեղերից շատերը պոեմի շարունակության մեջ ալլեա չեն հիշատակվում: Զորամասերի, նավերի և հերոսների այգորինակ լայնածավալ թվարկությունը ավելի հաճապատասխան կլինի տրոփադական պատերազմի տասնամյա իրադարձությունների ամբողջությունը վերաբրտադրող մի պոեմի, որպիսին է, օրինակ, ցիկլիկ պոեմներից «Կիպրիականը», մինչդեռ «Իլիականը» պատկերում է տրոփադական պատերազմի միայն մեկ էպիզոդը, այդ պատե-րազմի տասներորդ տարվա 50—55 օրում տեղի ունեցած էպիզոդը՝ սկսած Արիլլեսի զա-րույթից մինչև Հեկտորի թաղումը: Սակայն, մեր կարծիքով «Նավերի կատալոգը» պարզապես լուսարանում է պոեմի գործողության մասնակից հերոսներին ու ցեղերին, հետևապես նա պոեմի անհրաժեշտ մասն է:

ԵՐԳ ԵՐՐՈՐԿ

Տող 6.— Քիզուկ մարդիկ»։ առասպելական մի ցեղ էր, որն իբր թն ապրում էր եթով-պական երկրում:

Տող 40.— Ամուրի մահանալը համարվում էր դաժանադուռն վիճակ, որովհետև ամուրի մահացածի հոգին զրկվում էր այն պաշտամունքից, որով զավակները երկրպագում էին նրան մահից հետո:

Տողեր 103—104.— Դաշինքը հաստատելու համար անհրաժեշտ էր զոհարերություն կա-տարել հանուն աստվածների: Տրոփադացիները, ըստ իրենց պաշտամունքի պայմանների, պա-տավոր էին զոհ բերել մեկ սպիտակ և մեկ սև ոչխար. սպիտակ ոչխարը արտաքուստ, իր գույնով, համապատասխան էր ճառագայթող, լուսավալլ Հելիոսին (Արևին) և նրա պայծա-րունիցիային, իսկ սև ոչխարը իր գույնով համապատասխանում էր ստորերկրյա աստվածնե-րին և խավարին: Արայացիները պարտավոր էին զոհարերություն անել միայն Զևսին:

Տող 121.— Իոիսը Զևսի և առհասարակ աստվածների սուրհանդակն էր:

Տողեր 269—301.— Այստեղ նկարագրված են երգումի ուխտույթ ծիսակատարությունը և նրան զուգորդող զոհարերությունը: Երգումից անկախ կատարվող զոհարերությունը իր ֆունկ-ցիայով տարբերվում է երգումի զոհարերումից: Առաջին դեպքում ծիսակատարության աղբե-սատը աստվածներն են, որոնք բաժին են ստանում մարմնով զոհից: Երկրորդ դեպքում աստ-վածները պատկերվում են իբրև երգումի և երգմամբ սրբազործվող դաշինքի վկաներ: Որպես այդպիսիներ, նրանք զոհից բաժին չեն ստանում: Զոհարերության սովորույթային, ուխտույթ ձևերը համապատասխանում են երգումի և դաշինքի խախտման ահավոր նշանակությանն ու հետևանքներին. այսպես, օրինակ, ինչպես դաշույնի հարվածի տակ ընկնում, ոչնչանում է զոհարելված կենդանին, և ինչպես անհետանում է սրսկվող գինին, այդպես իսկ պիտի ոչնչանան և անհետանան դաշինքը խախտող երդմնադանցները: Զոհարելվող կենդանու մազերը բաշխվում էին դաշինքին մասնակցող կողմերի միջև իբրև անհրաժեշտ սիմվոլ և ապացույց նրանց ընդունած պարտականության:

Տողեր 280 և այլն.— Մենամարտը համարվում էր աստվածային, վերջնական, դատա-գճիտ ընդհարվող կողմերի համար:

Տող 285.— Հյուրընկալությունը, իրավարանական տեսակետից, աստվածային՝ թեոկրատիկ մի ինստիտուտ էր, որը, գտնվելով Զևսի հովանավորության տակ, աստվածազոր սանկցիա ուներ:

ԵՐԳ ԶՈՐՐՈՐԴ

Տողեր 41—49.— Աստվածներից յուրարանչուրը, համաձայն նրա պաշտամունքի տարածված տեղին ու պայմաններին, ունեւ իր հատուկ «սիրելի» քաղաքը: Զեւսի պաշտամունքը տարածված էր նաև տրոլադական երկրում: Նա համարվում էր տրոլադական երկրի՝ Իդա լեռան ալրապետողը, որի գագաթին գտնվում էր նրա տաճարը: Այս տեսակետից Իլիոնը Զեւսի սիրելի քաղաքն էր:

Տող 66.— Տրոլադացիների երգմնադանցությունը նախորդում է Տրոլի անխուսափելի կործանումը:

Տող 221.— Տրոլադացիները այստեղ հանգես են գալիս իրեն երգմնադանց նախահարձակ կռլւղներ:

Տող 353.— Տելեմակ(ոս)ը Ողիսևսի որդին էր, իսկ «տելեմակ» բառը նշանակում է նաև ժհետուն ձգող, հետուն ղարկող:

Տող 376.— Պոլլինիկևս և էթեոկլ(ևս)ը ղալականներն էին Բերես քաղաքի առասպելական թաղալւոր էգիպի, Իրենց հոր մահից հետո թաղալւորական դահին տիրելու ցանկությամբ նրանք պառակտվեցին: էթեոկլևսը, դահին տիրելով, քաղաքից արտաքսեց Պոլլինիկևսին, որը Արգոս գնաց և այնտեղից, դաշնակից ղորերը հալաբելով, հարձակվեց իր հայրենի քաղաքի վրա:

Տողեր 397—398.— Ակնարկվում է անհայտ մի առասպել, որի սլումեն վերաբերում է Տիդևսի քաջադործություններին: Մեոնը, ըստ այլ առասպելական աղբյուրների, հալահամայն էր և Ապոլլոնի տաճարի քուրմը: Առասպելի ասելով, նա էր եղել Տիդևսի մարմինը թաղողը:

Տող 440.— Արևսը պատերաղմի աստվածն էր, բայց համարվում էր նաև «մարդաստոշ», արհալիրք և մահախուճառ առաջ բերող կոտորածի աստված: Բացի Արևսից, պատերաղմի աստվածուհի էր ճանաչվում Աթենասը, Հոմերոսը Արևսի և Աթենասի հակադրությամբ շեշտում է իր թշնամական արհամարհանքը դիպի առաջինը, մի հանգամանք, որը թերևս կապված է այդ պաշտամունքների իրական մրցման ու հակադրության հետ:

Տող 507.— Պերգամ էր կոչվում Տրոլ քաղաքի ամրոցը (ամրությունները):

ԵՐԳ ՀԻՆԳԵՐՐՈՐԴ

Տողեր 5—6.— Նմանությունը վերաբերում է Օրիոն համաստեղության մեջ գտնվող Շուն աստղին, որն այլ կերպ կոչվում է Սիրիուս: Հոմերոսյան աշունը, որը կապված էր բերքահալաքի ժամանակի հետ և, հետապես, սկսվում էր օգոստոսին ու վերջանում հոկտեմբերին, տարբերվում էր մեր աշնան տեղության սահմաններից: Հոմերոսի ժամանակ Սիրիուսի արևածագն սկսվելով մոտավորապես հուլիսի վերջերին, համընկնում էր աշնան սկզբի հետ:

Տող 62.— Այսինքն այն նավերը, որոնց վրա Պարիսը ճանապարհվեց Լականեմոն (Սպարտա) և այնտեղից, նրանց վրա, բերեց Հեղինեին:

Տող 127.— Հին հունական աշխարհայացքով մարդկանց աչքերը մշտապես միգապատ են, մեղով են ծածկված, այդ պատճառով էլ նրանք ղուրկ են աստվածներին տեսնելու և ճանաչելու ընդունակությունից:

Տող 290.— Աստվածները հասակով ավելի բարձր էին, քան մահկանացու մարդիկ, ուստի Աթենասի նկատած աշտեն թռավ վերեւից դեպի ցած, այսինքն՝ զարկվելով աչքերի մոտ, անցավ աստմների միջով:

Տողեր 339—343.— Այն հասկացությունը, որ իրրե թե աստվածների երակների մեջ հոսում է ոչ թե արյուն, այլ առանձին հեղուկ (ավիշ), «Ելիականի» մեջ հիշատակվում է լուի մի անգամ և միայն այստեղ:

Տողեր 385—386.— Առասպելը աստվածների և տիտանների պայքարի մասին վերաբերում է Հին Հունաստանի զարգացման հնագույն՝ նախասլատական շրջաններին:

Տող 421.— Աթենաս աստվածուհու կծու և խայթիչ ճառը պատասխան է Զևսի նույնքան կծու և թունալից ճառի, որը ընդված է «Ելիականի» չորրորդ երգի սկզբում:

Տող 499.— «Սրբազան կալեր» դարձվածքը, ինչպես նաև XI երգի մեջ հիշատակվող «սրբազան ալյուր» բառերը երկրագործական հասարակարգին հատուկ կրոնի էպիտետներ են: Կալը, կալում հաց ծնծելու, երան անելու հոմերոսյան նկարագիրը համապատասխան է հայկական կալին և այնտեղ կատարվող աշխատանքների ձևին:

Տող 505.— «Դեպի երկինք պղնձագույն»։ Հոմերոսի աշխարհայացքով երկինքը պատկերվում էր իրրե պղնձակուռ կամ երկաթյա մի կիսագունդ:

Տող 629.— Տելուպոլիմը Հերակլեսի որդին էր, հետևապես Զևսի թոռը:

Տող 789.— «Աստղացիր»։ Հոմերոսյան երկինքը բնորոշվում է մշտապես աստղազարդ, աստղացիր կպիտետով:

Տող 845.— «Սաղավարտն Հագեսի»։ այսինքն կախարդական, աներև, աննշմարելի դարձնող դոտակ: (Ռուսերեն «ШАПКА-НЕВИДУМКА», «աներևույթ գդակ»):

Տող 905.— Հոմերոսյան սովորությունների պայմաններում տղամարդկանց լվանում և լողացնում էին կույս աղջիկները:

ԵՐԳ ՎԵՑԵՐՈՐԴ

Տող 6.— Հոմերոսյան էպոսի մեջ «Լույս» բառը հաճախակի դործածվում է փրկության, ազատության, օգնության, կյանքի խմաստով:

Տող 48.— Տեխնիկայի զարգացման հնագույն փուլերում երկաթի կամ առհասարակ մետաղների մշակույթը կապված էր մեծ դժվարությունների հետ: Այդ է պատճառը, որ երկաթի մշակույթը համարվում էր իմաստուն և ճարտար արվեստ: Բնական է, որ հոմերոսյան էպոսը երկաթը (երկաթագործությունը) որակում է նարտաբազու՝ էպիտետով:

Տողեր 75 և այլն.— Հելլենոսի խորհուրդը համարվում է ապարդյուն, նա խորհուրդ տվեց Հելիոսին, որպեսզի Իլիոնի աղնվական և մեծանուն տիկիները հավաքվեն քաղաքապաշտպան Աթենաս դիցուհու տաճարի մեջ և աղերսանք անեն Իլիոն քաղաքը վտանգից ազատելու համար: Մինչդեռ հայտնի էր, որ Աթենասը աստվածներից ամենահզոր հակառակորդն էր և թշնամին Տրոյվ քաղաքի:

Այս տեսակետից տվյալ հատվածում չի կարելի չնկատել բանաստեղծի նուրբ և գեղարվեստական հիգիանը Տրոյվ քաղաքի վերաբերմամբ:

Տող 87.— Աթենաս աստվածուհու, քաղաքապաշտպան դիցուհու, տաճարը գտնվում էր Տրոյական ամրոցում՝ պարիսպների վրա: Անվանի տիկիների հանդիսավոր երթը և դիմումը Աթենասին վկայում է Տրոյվ քաղաքի վտանգավոր վիճակը:

Տողեր 90—92.— Անհրաժեշտ էր Աթենասին նվեր տանել այն մեծագույն ծածկոցները, որոնք համապատասխան էին Աթենասի արձանի բարձրության. այստեղից կարելի է եզրակացնել, որ տաճարում կանգնած Աթենասի կուռքը մարդու հասակի բարձրությունն ունենալով տողերը միակ հատվածն են կազմում հոմերոսյան էպոսի մեջ, որտեղ պաշտամունքի կուռքը հիշատակվում է իր մեծությամբ:

Տողեր 101 և ալլև.— Հեկտորի խոսքերից երևում է, որ նա քաղաք գնալու մտադրությունը բացատրում է ոչ նշխարաբան, ինչպես նրան խորհուրդ էր տվել Հելլենոսը: Ոչ մի խոսք չասելով Աթենասին պարգևներ ձեռնկալու մասին, նա միտք է հայտնում, որ ցանկանում է խորհրդակցել խորհրդական ծերերի հետ (այսինքն՝ արտվաղան աղնվականության ներկայացուցիչների հետ), թեպետ այդ ցանկությունը նա հետագայում չի էլ կատարում:

Տողեր 128—129.— Հոմերոսագետներից ոմանք համեմատելով այս տողերը հինգերորդ երգի հետ, հակասություն են տեսնում պոեմի կառուցվածքի մեջ. հինգերորդ երգի մեջ Աթենաս աստվածուհին Դիոմեդես հերոսին իրավունք է տալիս հարձակվել և մարտել միայն Ափրոդիտ աստվածուհու դեմ, իսկ այլ աստվածների դեմ երբեք կռիվ դուրս չգալու Աստվածուհին բաց է անում Դիոմեդեսի աչքերը, ցրելով նրանց մեղքը, որպեսզի նա միշտ կարողանա ճանաչել աստվածներին: Այս տեսակետից Դիոմեդեսը պետք է որ կարողանար իր առջև կանգնած Դիոմեդես հերոսին ճանաչել և տարբերել աստվածներից: Դժվար չէ համոզվել, որ տվյալ հատվածի և հինգերորդ երգի մեջ ոչ մի հակասություն չկա: Նախ պետք է ասել, որ բանաստեղծությունը ճշգրիտ գիտություն չէ, և որ բանաստեղծի երևակայության թուլիքը ազատ է պայմաններից: Որոշ դեպքում նա կարող է ենթարկված լինել Աթենասի նշած պայմաններին, մի այլ դեպքում՝ նա կարող է դուրս գալ այդ սահմաններից. այսպես ասած V երգի մեջ հիշատակված պայմանը պարտադիր օրենք չէ VI երգում բերված սխուռացիայի համար: Երկրորդ, Աթենասը Դիոմեդեսին թույլ էր տվել հարձակվել ու կռվել Ափրոդիտի հետ, իսկ մյուս աստվածների դեմ կռվելուց խուսափել: Մինչդեռ ինքն Աթենասը Դիոմեդեսին մի այլ դեպքում դրդում է հարձակվել Արես աստծու վրա. պարզ է, որ Դիոմեդեսի դործողությունների մեջ հակասություն չկա: Որոշ դեպքերում Դիոմեդեսը կարող էր, կիրառելով Աթենասի ներշնչած ընդունակությունը, ճանաչել աստվածներին, բայց այլ դեպքերում այդ օրինակ ճանաչման մեջ նա կարող էր կասկածներ ունենալ, ինչպես տվյալ դեպքում՝ Դիոմեդեսի վերաբերմամբ:

Տող 132.— Մոլեգեմախան զայալեհե. այսինքն՝ բարոսուհիներ, որոնք համարվում էին Թաքոս — Դիոնիսիոս աստծու պաշտամունքի ոգևորիչ կատարողներ:

Տող 155.— Պատմվածքը Բելլերոֆոնտի մասին շատ տարածված առասպել էր և իր էությունով հիշեցնում է աստվածաշնչի մեջ բերված Հուլսեփին վերաբերող առասպելը:

Տող 168—169.— Այս հատվածը միակն է Հոմերոսի պոեմների մեջ, որտեղ հիշատակվում են գիրք, զպրությունը և դրավոր հիշատակարաններ, թեպետ Հոմերոսը խոսում է այստեղ դրավոր նշանների մասին, որոնք երևի պայմանական սիմվոլներ էին: Ընդհանուր առմամբ հոմերոսյան սիստեմը գիր և զպրություն չգիտե:

Տողեր 179 և ալլև.— Քիմեո հրեշի հետ մղված մենամարտը ինքնուրույն նյութ է առանձին առասպելի, միայն հնուավոր կիրառվող կապված Բելլերոֆոնտին վաղաքրվող նյութի հետ: Սակայն համատարած հեքիաթներից է, որոնց մեջ թաղավորը իր հերոսին հանձնարարում է կատարել այս կամ այն քաջագործությունները և ապա նրան կնույնան է տալիս իր աղջիկը: Այդ հեքիաթների հերոսը իր քաջագործությունը կատարում է որևէ հրաշքի միջոցով: Բելլերոֆոնտ ևս հաղթում է Քիմեո հրեշին, Պեգաս նժույղի օգնությամբ, թեև Հոմերոսը աշխատում է Բելլերոֆոնտի քաջագործությունը ազատ պահել հրաշքի ազդեցությունից:

Տող 200.— Աստվածների ատելությունը դեպի Ռելիերոֆոնտ հերոսը, ըստ առասպելի, բացատրվում է նրանով, որ նա իր Պեզաս նժույգի զորությամբ փորձում էր բարձրանալ Օլիմպոս լեռան գագաթը և մարտել ընդդեմ աստվածներին:

Տող 205.— Ապոլլոնը սովորաբար խորտակում էր իր նետերով տղամարդկանց, իսկ նրա քույր Արթեմիսը՝ նետահար էր անում կանանց:

Տողեր 215 և այլն.— Հոմերոսյան դարաշրջանում հյուրընկալը և օտարազգի հյուրընկալողը փոխադարձաբար միմյանց ձոնում էին սլարդեններ, և այդ հանգամանքը պարտավորեցնում էր նրանց՝ փոխադարձաբար պաշտպանել և հովանավոր լինել միմյանց:

Տող 236.— Պարզենների համարժեքը փոխանակության անհրաժեշտ պայմանն էր: Դրամական արժեքավորումը տակավին անծանոթ է հոմերոսյան էպոսին:

Տողեր 288—289.— Կրետական (կնոսի) պեղումները ասպացույցեցին այս տողերում բերված հանգամանքի ճշմարտությունը:

Տողեր 290 և այլն.— Հոմերոսյան հասարակության մեջ ճոխության առարկաները (զարդարանքները) բերվում էին դրսից, ներկա դեպքում, Փյունիկից:

Տողեր 357—358.— Պարիսի շարադետ բախտը և Հեղինի վիճակը բանաստեղծի կարծիքով պետք է դառնան ասպագա սերունդների համար երգերի առարկա:

Տողեր 401—402.— Աստիանակ անունը բառացի նշանակում է՝ ֆաղափալաշտպան:

Տող 418.— Սպանված մարտիկի՝ դիակի հրկիզումը նրա ղեներերով հանդերձ՝ հնագույն սովորույթ էր, որը հոմերոսյան դարաշրջանի համար արդեն կորցրել էր նշանակությունը:

ՆՐԻ ՅՈՒԹԵՐՈՐԿ

Տող 59.— Աստվածները այստեղ պատկերված են զոոմորֆիզմի սկզբունքով, այսինքն՝ անդրենների նմանությամբ: Սա բացառիկ դեպք է հոմերոսյան էպոսի մեջ:

Տող 69.— Ակնարկվում է երրորդ երգի մեջ հիշատակված դաշինքի անկատար լինելը:

Տող 100.— Հնագույն էպիկական դրականության մեջ տիրապետող է այն աշխարհայացքը, որ մարդու մարմինը բաղկացած է փոշուց (կրից) և ջրից, և որ մահից հետո նա կաղմալուծվում է և փոխվում այդ տարրերի:

Տողեր 127—128.— Տրոյական պատերազմից առաջ Նեսթոր ծերունիը և Ոդիսևսը գնացել էին Ֆրիաս, որպեսզի Աքիլլեսին հրավիրեն արշավանքին մասնակցելու:

Տողեր 133—135.— Նեսթոր ծերունի պատմությունը հիշեցնում է Դավթի և Գողթաթի պատմվածքը:

Տող 195.— Հարկավոր էր լռելյայն աղոթել, որպեսզի, ըստ նախնական աշխարհայացքի, թշնամին որևէ վատ խոսքով չկարողանար շեղել աղոթքի գործողությունը:

Տող 197—199.— Հոմերոսագետների կարծիքով տվյալ հատվածը մի հավելված է, կատարված աթենացիների ձեռքով, իբրև ինտերպոլացիա, որպեսզի ռիսիական մեջ հիմնավորվի Այասի ծագումը Սալամին կղզուց:

Տողեր 231—232.— Այասի առաջարկը Հեկտորին, որոշ տեսակետից արհամարհական էր, քանի որ մենամարտի մեջ հարձակվողը ունի որոշ գերազասություն:

Տողեր 240—241.— Խոսքը այստեղ վերաբերում է սաղմական վարժություններին, որոնք հնագույն և նահապետական դարաշրջաններից մնացել էին և հասել հույներին:

Տողեր 334—335.— Հետազոտողները կարծում են, որ այս հատվածը հետագա հավելումն է և հետևանք ինտերպոլացիայի, որովհետև ընկածների ոսկորների թաղումը տրովադական երկրի մեջ և դրանք միաժամանակ հայրենիք տանելը անհամատեղելի է: Մեր կարծիքով այդ ճիշտ չէ. թաղված ոսկորները արայացիք կարող էին հողի տակից հանել և իրենց հետ հայրենիք տանել:

Տող 402.— Դիմեցկես հերոսի համոզմունքը Տրով քաղաքի անխուսափելի կործանման մասին համապատասխանում է տրովադացի հերոս Անթենորի առաջարկին, աստվածների կամքին և այդ քաղաքի «ճակատագրին»:

Տողեր 427—428.— Մեուլաների ջալլակոծը հնագույն աղգերի համար, ինչպես նաև Մերձավոր Արևելքի հին աղգերի համար սովորութային սխառու գործողություն էր. ընդամենը ներկայությամբ արգելվում էր բարձրագույն հեծեծալը:

Տողեր 451—452.— Այստեղ հիշատակված առասպելը Պոսիդոնի և Ապոլլոնի ծառայության մասին բերված է «Իլիականի» XXI երգի 444—457 տողերում:

ԵՐԳ ՈՒԹԵՐՈՐԴ

Տող 19.— Երկների և երկրի միջև ձգված ոսկե շղթան, որը մեծ նշանակություն ուներ և՛ անտիկ, և՛ միջնադարյան միստիկական աշխարհայացքում, հետևանք է հնագույն դիցաբանական գաղափարների, որոնց հիմքում գտնվում է, հավանաբար, երկրից երկիր հասնող արևի ճառագայթը: Այս դիցաբանական հասկացողությունը հիշեցնում է երկրից երկիրը սասնող սանդուղքը, որը տեսնում է երազի մեջ աստվածաշնչի Հակիրը:

Տող 246.— Սերիվր համարվում էր Զեոսի սուրբ թռչուն: Արծվի երևան գալը բարի նշան էր և վկայում էր, որ Զեոսը հարգում է նրան ուղղված աղոթքը:

Տող 362.— «Եր գավակին»՝ այսինքն Հերակլեսին, որը կատարում է իր քաջագործությունները Էվրիսթեսի հանձնարարությամբ:

Տող 367.— Այսինքն դժոխքի շունը, որ կոչվում է Ֆերերո:

Տող 518.— Խոսքը վերաբերում է Իլիոնի պարիսպներին, որոնք կառուցված էին Պոսիդոն և Ապոլլոն աստվածների ձեռքով:

ԵՐԳ ԻՆՆԵՐՈՐԴ

Տողեր 63—64.— Այստեղ նեոթոր ծերուկը իր խրատի մեջ գործ է ածում հին Հունաստանի հասարակությանը համապատասխան իրավաբանական տերմիններ, որպիսիք են՝ ցեղադուրի, ցեղից, ծնողներից զրկված, օրենքի պաշտպանությունից զուրկ, տուն և օջախ չունեցող:

Տող 122.— Հին Հունաստանում տաղանդը քաշի, կշիռքի միավոր էր: Հոմերոսյան ժամանակի տաղանդի իսկական արժեքը մինչև այժմ մնում է անհայտ:

Տող 145.— Ազամեմոնոնի դուստրից մեկը այստեղ կոչված է Իփիանազես, Հավանորեն՝ ժամանակի տաղանդի իսկական արժեքը մինչև այժմ մնում է անհայտ:

Տող 146.— Հոմերոսյան հասարակության մեջ սովորական էր կինը փողով դնելը կամ վարձով ձեռք բերելը: Կին առնողը վճարում էր գլխագին (ղալին), Հետագայում այս

սովորութային ձևեր փոխվեց օժիտի, որը ծնողներն էին տալիս փեսացուին: Հոմերոսյան ամուսնական գլխադնի, զալիխի, ինստիտուտը համապատասխան է հին հայոց սովորութային իրավունքի նույնական կարգերին:

Տող 149.— Այստեղ հիշատակված յոթ բաղաբնիկը գտնվում էին Մեսսենիայում: Այդ բաղաբնիկը աչքի առնելով, կարելի է ենթադրել Ագամեմնոնի պետության մեծությունը և նրա լայնատարած սահմանները:

Տողեր 160—161.— Ըստ նեսթորի առաջարկության, հարկավոր էր բաղլը խոսքերով մեղմացնել Արիլեսի սիրտը: Պարզեցնելի դործում Ագամեմնոնը հանդես է գալիս չափազանց առատաձեռն, սակայն նա չի ցանկանում զիջող լինել իր իշխանության մեջ: Դեսպանները, Արիլեսին առաջարկելով Ագամեմնոնի պարգևները, նրա վերջին պայմանը իշխանության մասին չեն հիշատակում:

Տող 168.— Հոմերոսագետների կարծիքով անհասկանալի է, թե ի՞նչպես Ֆենիքսը, որ Արիլեսի դաստիարակն էր և նրան մանկությունից սնող, կրթող ուսուցիչը, կարող էր մնալ աբայացիների բռնակում, երբ ինքն Արիլեսը արդեն հնուացել էր այդ բանակից: Այդ գիտնականները ենթադրում են, որ Հոմերոսը, պոեմի կառուցվածքի անհրաժեշտությամբ դրդված, Ֆենիքսին հանդես է բերում, որպեսզի նա Արիլեսի ներկայությամբ ղեկավարների կողմից պատմի Մելագորոսի առասպելի պատմությունը: Այս կառվածք անհիմն է: Հոմերոսի ստեղծագործության պոետիկալ հնարավորության տեսակետից միանգամայն հնարավոր է ենթադրել, որ Ֆենիքսը կարող էր հնուանալ բռնակից և հետևել Արիլեսին, և ընդհակառակն, նա կարող էր չհետևել Արիլեսին և մնալ աբայացիների հետ նրանց բռնակում: Վերջին ենթադրությունը ավելի հավանական է, որովհետև այդ համապատասխանում է Ֆենիքսի աշխարհայացքին:

Տողեր 203—204.— Հին Հունաստանի բնիկները գինին միշտ գործածում էին խառնելով չրի հետ, իսկ մարտի գինի չէին խմում:

Տող 405.— Այստեղ նկատի է առնված Դելփիքը և Դելփիքում գտնվող Ապոլլոնի տաճարը, որտեղ գործում էր նրա հուշակավոր դուշակը:

Տող 409.— Շեշտված է հուզու մասին եղած այն հնադարյան պատկերացումը, որ իբրև թե հոգին, անջատվելով մարդուց, դուրս է թռչում նրա բերանից, վերջին հառաչանքի ընթացքին:

Տող 454 և 455.— Ֆենիքսը, ըստ առասպելի, արտաբնական էր հայրենիքից իր հոր անկեղծ կապակցությամբ, քանզի պղծել էր նրա ամուսնական անկողինը: Ստորերկրյա էրինները հանդես են գալիս սրպես վրիժառու ողիների, որոնք ընտանիքի հիմքերը պահպանող ողիներ էին, ուստի և այդպիսի հանցագործության ղեկավարում համարում էին ոճրագործին: Հայրական անկեղծը հիմնված էր հնագույն իրավունքի այն սկզբունքի վրա, որ վրեժի պետք է համապատասխաներ հանցանքի աստիճանին (ակն ընդ ական, ատամն ընդ ատաման): Այդ իրավունքի տեսակետից՝ ոճրագործը պետք է տուժեր այն բույնում, որը հետևանք էր եղել նրա հանցագործության: Ֆենիքսը պղծել էր իր ծնող հոր անկողինը, ուստի հոր անկեղծով նա դատապարտված էր անզավակության: Նորածին մանուկին ծնկների վրա բռնելը նշան էր այն բանի, որ նա պատկանում է ավյալ ցեղին, և որ նա տվյալ անձի արյունիցն է:

Տող 599.— Պարզեցնելի հոմերոսյան հասարակարգում մեծ իրավական նշանակություն ունեին և՛ իբրև եկամուտ, և՛ իբրև մեծարանքի ու պատվի նշան, նաև իբրև փոխադարձ իրավունքների ու պարտականությունների սիմվոլ:

Տող 634.— Հոմերոսյան հասարակության մեջ արյան վրեժի իրավունքը փարատվում, հանգցվում էր փրկանքով, վարձատրությամբ: Նույնը՝ նաև հայոց հնագույն սովորութային իրավունքի սանկցիայով:

Տող 636.— Այս Բիւլմոսին նախ ճառով է դիմում Ողիսեան, սակայն ճառի ընթացքում դառնում է անմիջապէս Արիլլեան: Ուստի Արիլլեան պատասխանում է նրա ճառին:

Տող 252.— Գիշերը հասկացվում էր այն ժամանակամիջոցը, որ տեղում է արեամուտից մինչև արեածաղը: Այդպէս հասկացվող գիշերը բաժանվում էր երեք մասի, և նրա ժամանակը որոշվում էր աստղերով:

Տողեր 262 և այլն.— Այստեղ նկարագրված սաղավարտը դեռ պահպանում է նահապետական ժամանակներում եղած գլխի ծածկոցի հատկութիւնները՝ սպանված կենդանու նմանութեամբ:

Տող 275.— Ժայ թռչունը և սրա աջակողմից երևան գալը համարվում էր հաջողութեան նշան:

ԵՐԳ ՏԱՍՆՄԵԿԵՐՈՐԳ

Տող 20.— Կիներեսը Կիպրոս կղզու առասպելական թագավորն էր և հիմնադիրը Ափրոդիտ աստվածուհու պաշտամունքի:

Տողեր 24—25.— Հնադեպերի կարծիքով այստեղ բերված պողպատի և պղնձի զարդարանքները համապատասխանում են Կիպրոսյան այն ժամանակվա արտադրութեանը: Պեղումները ցույց են տալիս, որ համապատասխան դարաշրջանում Կիպրոսը պողպատյա և պղնձյա ձուլածրից արտադրվող իրեղենների կենտրոնն էր:

Տող 31.— Այդպիսի ոսկյա փոկեր հայտնաբերեցին Շլիմանի կատարած պեղումները Միքեն քաղաքում:

Տող 62.— «Չարագուշակ աստղ». այսինքն՝ Միրիուս:

Տող 227—228.— Հին սովորույթը պահանջում էր, որպեսզի նորապսակը որոշ ժամանակ զերծ մնա և խուսափի արշավանքներից ու պատերազմից մասնակցելուց: Սովորույթի հասարակական ֆունկցիան նորապսակների խաղաղ ու համերաշխ կյանքի ամրապնդումն էր:

Տողեր 403—404.— Հոմերոսյան էպոսի մեջ մենախոսութիւնը միշտ բերվում է իրրե հերոսի խոսակցութիւն իր հօգու հետ (այսինքն իրրե անձնական ներքին խորհրդացութիւն):

Տողեր 413—414.— Բնագրի իմաստն է՝ շրջապատելով Ողիսեան, որը նրանց համար դարձավ աղետի և կործանման աղբյուր:

Տող 559.— Այս տողը բաղմաթիվ մեկնութիւնների առարկա է դարձել: Հոմերոսագետների մեծագույն մասը այն կարծիքին է, թե Այասին ծուլ էշի հետ համեմատելը չափազանց կոպիտ է և անհամապատասխան Հոմերոսի արվեստին: Մինչև 18-րդ դարի կեսը ոչ մի թարգմանիչ չէր համարձակվում այս տողը բերել տեքստի մեջ, համարելով այն կոպիտ, դեմոկրիկ և ոչ գեղարվեստական: Սակայն այս բացատրութիւնները և կարծիքները անհիմն են: Էշի հետ համեմատելը կարող է կոպիտ համարվել այն դեպքում, երբ համեմատող բանաստեղծը իր հայացքով էջը և նրա գոյութիւնը դեմոկրիկ և կոպիտ երևույթ է համարում: Իսկ եթե ենթադրենք հակառակը, այդ դեպքում Հոմերոսի կատարած համեմատութիւնը ոչ մի դեպքում կոպիտ համարվել չի կարող:

Տող 632.— Այստեղ նկարագրված ոսկեկերտ խառնարանը (բաժակը) նման է այն բաժակին, որը հայտնաբերեց Շլիմանը Միքենի պեղումները կատարելիս:

Տողեր 686—692.— Հնադույն առասպելական վեպը մանրամասնաբար պատմում է այն կործանիչ արշավանքի մասին, որը կատարել էր Հերակլեսը ընդդէմ Պիլոսի:

Տող 807.— Հրապարակ,— այսինքն գորքերի ժողովի տեղ, Ողիսեսի նավերը տեղավորված էին քաղաքի բանակի ուղիղ մեջտեղում:

ԵՐԴ ՏԱՍՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Տող 17.— Արայական բանակի պատվար — պարիսպը քանդում, ոչնչացնում են Պոսիդոնն ու Ապոլլոնը:

Տող 23.— Սա միակ և երկակի հատվածն է հոմերոսյան վիպերգության մեջ, որտեղ տրոլադական պատերազմի հերոսները որակված են իբրև կիսաստվածներ, մինչդեռ առասպելական վեպի բոլոր հերոսներն ու կերպարները պատկերվում են իբրև մահկանացու մարդիկ:

Տողեր 31 և 32.— Այս տողերից բացահայտվում է, որ գոյություն ունեն ժողովրդական դիմադիր օպոդիցիա ընդդեմ թագավորների:

Տողեր 42 և 43.— Այս տողերից երևում է, որ հին Հունաստանում գոյություն ունեն համայնքային հողատիրություն: Հողատերերը հավասար հողամասեր էին ստանում, իսկ հողամասերին սահման կազմում էին արտերի միջև եղած քարերը: Բայց որովհետև քարերը իբրև սահմանանիշներ կարող էին շարժվել և տեղափոխվել, ուստի հողատերերի միջև հաճախակի ծագում էին վեճ և խռովություն:

Տողեր 433 և 434.— Հատվածը հատուկ նշանակություն ունի և հետաքրքիր է այն տեսակետից, որ վկայում է հին Հունաստանում եղած աշխատանքի բաժանման, դիֆերենցիացիայի մասին, նույնիսկ այնպիսի ասպարեղներում, որպիսին էր մանկու տնային աշխատանքը:

ԵՐԴ ՏԱՍՆԵՐԲԵՐՈՐԴ

Տողեր 115 և 116.— Պոսիդոնը իր հորդորանքը հիմնում է ազնվականության պատվի դգացմունքի վրա և հակադրում է դրան վախկոտներին:

Տողեր 459—461.— Էնիասը թագավորական ցեղի կրտսեր սերնդի ներկայացուցիչն էր: Նրան վիճակված էր թագավոր դառնալ Տրոլ քաղաքի կործանումից հետո:

Տողեր 464—466.— Ալկեթուսը Անքիդի փեսան էր և ապրում էր իր աներոջ տանը՝ նրա հետ միասին, ինչպես Պերիամոսը ապրում էր իր փեսաների հետ միասին:

Տողեր 669—670.— Հին Հունաստանում տիրող կարգերի տեսակետից հնարավոր էր սուսմանք վճարել և, այդպիսով, խույս տալ պատերազմ դնալու պարտականությունից:

Տող 747.— «Հերոսն ահեղ», այսինքն Արիլլեսը, որի ելույթից անհրաժեշտ էր խուսափել, կամ, համենայն դեպս, այդ ելույթը նկատի առնել, նավերի վրա գրոհելիս:

ԵՐԴ ՏԱՍՉՈՐՍԵՐՈՐԴ

Տող 154.— «Ժանաչաց իր տալերին», Հերս ստովածուհին իր եղբայր Զևսի կինն էր, հետևաբար Պոսիդոնը միաժամանակ Հերայի տալերն էր ու եղբայրը:

Նգրոս ամուսնությունը հարազատ քրոջ հետ՝ սովորութային իրավունքի հնազույն մի ինստիտուտ էր: Ինչպես հիշվեց վերևում, Զևսը ամուսնացած էր իր քրոջ հետ, իսկ Զևսի իշխանությանը նախորդող աստվածների ամուսնական հարաբերությունների մեջ այդ ձևը համատարած էր: Նույն այդ ինստիտուտի կիրառումը մենք տեսնում ենք նաև հայոց հնագույն սովորութային իրավունքի մեջ. «Նսայասա» թագավորության իշխան Խուկկանան ամուսնացած էր իր քրոջ հետ: Հայոց Տիգրան 3-րդ թագավորը ամուսնացած էր իր քույր Էրասույի հետ:

Տող 201.— Աստվածահայր Օվկիանոսը և դիցաժայր Տեթյուսը Ռեկ աստվածուհու ծնողներն էին, իսկ Ռեկն Զեսի և Հերալի մայրն էր: Օվկիանոսն ու Տեթյուսը, մի ժամանակ, երբ կախ ծագեց Զեսի, նրա հայր Կրոնոսի և տիտանների միջև, Հերալին վերցրել, խնամում էին իրենց մոտ: Աստվածածագման այս առասպելի մեջ, համաձայն որի Օվկիանոսն է սկիզբն ու հայրը բոլոր իրերի, կարելի է դիտել հին Հունաստանի բնափիլիսոփայության (նատուրֆիլոսոֆիա) հետքերը. ըստ Ֆալես փիլիսոփայի աշխարհայացքի ջուրն էր, հեղուկը բոլոր իրերի սկիզբն ու աղբյուրը:

Տող 233.— Այստեղ տինարկվում է Հերակլես հերոսին վերաբերող առասպելական վեպը, որը հիշատակված է 250 և այլ տողերում:

Տող 259.— Գիշերը հնագույն հունական աստվածներիցն էր, որին հարգում և որից պատկառում էին մարդիկ և աստվածները, բանգի Գիշերը աղբյուրն էր բոլոր ահավոր ուժերի և երեւոյթների: Ինչպես բացատրում է Հեզիոդեսը, Գիշերը Մահվան և Քնի աստվածուհի մայրն էր:

Տողեր 278 և 279.— Հին Հունաստանի սովորության իրավունքի տեսակետից երգման ժամանակ հիշատակվում էին ստորերկրյա գործընթացները: Օլիմպոսյան աստվածները առհասարակ երգվում էին ստորերկրյա աստվածների անունով, մանավանդ Ստիրս գետի գոլթյամբ: Գետին, հողին շփվելն ու փաթվելը մարդկանց կապում էր ստորերկրյա աշխարհի ուժերի հետ: Այս հանգամանքը ստատկացնում էր երգման ահավոր սանկցիան, մի բան, որ անհրաժեշտ էր հնագույն պրիմիտիվ բաղաբարկրության տեսակետից:

Տող 279.— «Սանդարամետ անդնդի մեջ», հոմերոսյան կոսմոլոգիայի մեջ Տարտարոսը տարրեր է Հադեսից (գոլթիքից):

Տող 288.— Ըստ Հոմերոսյան աշխարհայացքի, եթերը օդի վերին շերտն էր կազմում և գտնվում էր երկնակամարի տակ անմիջապես:

Տողեր 347 և 348.— Այս հատվածում բերված Զեսի սիրային հրճվանքների թվարկումը հոմերոսագետների տեսակետից ավելորդ է և անտեղի, ուստի հատվածը համարվում է հետագա հավելված: Մեր կարծիքով հատվածը օրդանապես կապված է «Իլիականի» բովանդակության հետ:

Տող 392.— Կովամարտը, որի մեջ մասնակցում էր ծովի աստվածը, ղուդորդվում էր առհասարակ ծովի հուզմունքով:

Տողեր 414 և 415.— Կայծակի հարվածով շանթահարված վայրերը համարվում էին սրբազան, բանգի կայծակը ծագում էր Զեսից:

Տող 516.— «Աթրիդեսը», այսինքն Մենելաոսը. վերավորված Ագամեմնոնը այդ ժամանակ արդեն չէր մասնակցում պատերազմական գործողությանը:

Տող 518.— Հոմերոսյան սխեմայում տիրապետում է այն աշխարհայացքը, ըն մահվան ժամին հոգին դուրս է թռչում մարմնի որեէ հեղրվածքից կամ բերանից:

ԵՐԳ. ՏԱՄՆՀԻՆՆԵՐՈՐԿ

Տող 25.— Այստեղ հիշված հանգամանքը վերաբերում է Հերակլեսի առասպելին:

Տող 71.— Ակնարկվում է այն առասպելը, համաձայն որի Աթինաս աստվածուհու խորհրդով կառուցվելու էր փայտյա ձին, որի օղնուխամբ արայացիները ներս պիտ խուժեին Տրոյ քաղաքն ու նվաճեին այն:

Տոդ 119.— Արհավիրքն ու Սարսափը համարվում էին Արես աստծու զավակները:

Տոդեր 187 և այլն.— Այս հատվածում նշված հանգամանքը աշխարհի բաժանման մասին՝ ցուցաբերում է ավելի հին սոցիալական հարաբերություններ և կրոնական աշխարհայացք, քան համերոտյան դարաշրջանի հասկացություններն էին: Առասպելի համաձայն տիեզերքը բաժանված էր հավասարապես երեք եղբայրների՝ Զևսի, Պոսիդոնի և Հադեսի միջև: Այս հայացքների տեսակետից սեփականությունը հավասարապես բաժանվում է տոհմի ավագագույն անդամների միջև: Սակայն այս սոցիալական հարաբերությունների բնույթին անհամապատասխան է համերոտյան դարաշրջանի աշխարհայացքը. Օլիմպոսի աստվածների հարաբերությունները հիմնված էին ոչ թե հասարակության սկզբունքի, այլ մեկի միահեծան իշխանության և մյուսների հպատակության սկզբունքի վրա. իշխողն էր Զևսը, իսկ հպատակները մյուս աստվածներն էին:

Տոդ 201.— Նահապետական երկրագործական հասարակարգի մեջ համայնքի կյանքը կարգավորող օրենքները կախված էին ստորերկրյա աստվածների կամքից: Ուստի և հեագույն աստվածների՝ էրինների, պահապաններ էին նահապետական կյանքի իրավական կարգերի:

Տոդեր 668—673.— Այս հատվածը կասկածանքի առիթներ է տվել: Հետազոտողները ընդունում են, որ այս տողերը վերցված են մի այլ էպիկական գրվածքից:

ԵՐԳ. ՏԱՄԱԼԵՅՆՐՈՐԴ

Տոդ 18.— Արիլեսն իրեն հասած վիրավորումների համար պատասխանատու է համարում ոչ միայն Ագամեմնոնին, այլև ամբողջ արայական զորքը:

Տոդ 53.— Հին Հունաստանի ազնվականության իդեոլոգիայի տեսակետից — ազնվականության րոյտը ներկայացուցիչներն սկզբունքորեն հավասար են, իսկ նրանցից՝ թագավոր համարվում էր ավագագույնը:

Տոդեր 72—73.— Հունությունն էպոսի քննադատները այս տողերի մեջ Արիլեսի ասած խոսքերը անհամապատասխան են գտնում դեպքանության հետ, ուր Ագամեմնոնը առաջարկում էր Արիլեսին լիակատար բավարարություն: Ուստի հետազոտողները զալիս են այն եզրակացության, որ IX երգը ամբողջովին հետագա հավելված է: Այս կարծիքն անհիմն է. տվյալ տողերի և դեպքանության էպիլոգի մեջ փաստորեն ոչ մի հակասություն չկա: Եթե նույնիսկ բնդունենք, որ Ագամեմնոնի առաջարկած պարզեցնելով Արիլեսը կարող էր ձուլակնորեն բավարարվել, այնուամենայնիվ նրա հոգու խորքում կմնային զգալիության և արտունայնության բավարարվել, այնուամենայնիվ նրա հոգու խորքում կմնային զգալիության և արտունայնության հետքեր: Բացի այդ՝ Ագամեմնոնից բավարարություն ստացած Արիլեսը կարող էր ինքը իր մեջ համոզված լինել, որ Ագամեմնոնը անբարյացակամ է վարվում իր հետ: Այսպիսի հոգեկան տրամադրությամբ Արիլեսը հիմք ուներ հակադրել իրեն Ագամեմնոնին:

Տոդեր 83 և այլն.— Տվյալ հատվածը կարևոր նշանակություն ունի «Իլիականում» քերված և «Պատրոկլասական» կոչված էպիլոգը հասկանալու համար: Տեսնելով արայական զորքերի ողբալի և դժվար վիճակը, Արիլեսը որոշում է Պատրոկլոսին իր զորքերով հանդիմ ուղարկել օգնության: Այս պարագաներում Պատրոկլոսի առաջ զրված էր խնդիր. նա պետք է վաներ Հեկտորին և նրա զորքերը աքաղական նավերից և այդպիսով իր քաջագործությամբ փառք ստեղծեր իր մեծ ընկերոջ՝ Արիլեսի համար, սակայն նրա՝ հաղթությունը տրոպացիների հանդեպ չպետք է լիներ վերջնական և լիակատար, որովհետև այդ դեպքում արայացիները այլևս կարիք չէին ունենա դիմելու Արիլեսի օգնությանը և դրա հետևանքով Արիլեսը բավարարություն չէր ստանա:

Այսպիսով Պատրոկլոսը արովացիներին հալածելով նավերից, պետք է վերադառնար:

Տողեր 92—94.— Արիլեսը, վերը բերված պատճառաբանությամբ, արգելում է Պատրուկ-
չուսին մերձենալ Տրով բաղարին:

Տող 149.— Քսանթոս և Բալիոս ձիերը ծնված էին Զևսից և Հարպյա դեի
սիրային միացումից, ուստի և անմահ էին:

Տող 174.— Գեաերը համարվում էին Զևս աստծու զավակներ այն տեսակետից, որ նրանք
սնվում են Զևսի առաքած անձրևներով և ձյունով:

Տող 228.— Ծծումբը հաճախակի հիշատակվում է հոմերոսյան պոեմների մեջ որպես
մաքրիչ և սրբադործող միջոց: Նա սովորաբար գործադրվում է Զևսին նվիրաբերվող զոհա-
բերության ժամանակ:

Տող 231.— Բակի մեջտեղում առհասարակ գտնվում էր Զևսի զոհարանը:

Տողեր 233—234.— Զևսյան գուշակը Դոդոնում համարվում էր հնազույն Դոդոնը
Զևսին պատկանող սրբավայրն էր, սրտեղ Զևսի պաշտամունքը կատարվում էր ծիսակատա-
րության լուրջ ուսուցանանքով: Քրմերը ընում էին գետնի վրա, «գետնախշտի», նրանք երբեք
չէին լվացվում և չէին լվանում իրենց ոտերից. այս սովորույթը վկայում է գուշակի հնազույն
Փոնկցիայի մասին, այսինքն, որ Դոդոնի զևսյան գուշակները համարվում էին երկրի խոր-
բերից ծագող քրմեր:

Տող 420.— Լիկիացիները դուռնի չէին կրում:

Տող 618.— «Թեպետ պարոզ ևս դու ճարպիկ», այս խոսքերի մեջ ակնարկ կա Մերիո-
նեսի ծագման մասին: Կրեան կղզին հռչակված էր իրրե ճարպիկ պարերի երկիր:

ԵՐԳ. ՏԱՍՆՅՈՒԹԵՐՈՐԴ

Տող 122.— Մենեևովոսը համոզված է, որ Պատրուկոսի զենքերը գտնվում են Հեկտորի
ձևերում:

Տողեր 161 և 171.— Դիակների փոխանակությունը հոմերոսյան էպոսի մեջ հիշատակվում
է միայն այստեղ: Դավիդոսը տակավին չգիտե, որ աստվածներն արդեն Սարպեդոնի դիակը
փոխադրել, տարել էին Լիկիա:

Տող 250.— Հնագույն աղնվականության կենցաղի տեսակետից, թագավորները պարտա-
վոր էին խնջույքներ սարքել աղնվականների համար:

Տող 518.— «Սակայն գործը աստվածների ծնկների մոտն է միայն». սա հունական
առած է, որ նշանակում է գործը տակավին անհայտ է:

ԵՐԳ. ՏԱՍՆՈՒԹԵՐՈՐԴ

Տող 359.— Այստեղ Հերա աստվածուհին հանդես է բերված իրրե արայացիների տոհ-
մական աստվածուհի:

Տողեր 395 և 171.— Այստեղ բերված առասպելը խոսում է այն մասին, թե ի՞նչպես
Զևսը մի ժամանակ Հեփեստոս աստծուն երկնքից նետել է ցած: Առասպելի պատմական

հիմքը, հավանորեն, այն է, որ Զեւը կրակի աստծուն նետում է դեպի երկիր, ինչպես նրան պատկանող կայծակն է երկնքից նետվում դեպի երկիր:

Տող 417.— Կրկնակալ Հեփեստոս աստծուն քայլելիս օգնում էին ոսկեկերտ աղախինները, որոնք Հեփեստոսի ձեռքով ստեղծված ավտոմատներն էին:

Տող 470.— Հեփեստոսի փուրսերը գործում են իրեն կենդանի զորություններ:

Տողեր 478 և այլն.— Հռչակավոր է Հոմերոսի նկարագրած Հեփեստոսյան վահանը. գիտնականները բազմաթիվ փորձեր են արել վերականգնել մանրամասնորեն Աթիլեսի վահանի ղարգարանները: Նկարագրելով Աթիլեսի այդ հրաշագործ վահանը, բանաստեղծը հիմնվում է իր ժամանակի նաև նախորդ դարաշրջանների արվեստի վրա: Մասնավորապես այդ նկարագիրը ցուցաբերում է կրետական-միքենական դարաշրջանների արվեստը:

Տողեր 487 և այլն.— Սալլի (արջի) համաստեղությունը Օրիոն համաստեղության արիվածադին բարձրանում է հորիզոնի վրա և, այդպիսով, այն տպավորությունն է ստեղծում, որ իրեն թե խուսափում է Օրիոնից:

Տողեր 507 և այլն.— Այս հատվածում հիշատակված ոսկին հավանորեն նշանակված էր այն ծերուկի համար, որի կարծիքը դատավարության վերջում ընդունելի և գերադաս կհամարվեր:

Տողեր 516—519.— Հունաստանի արվեստի կոթողները վկայում են, որ աստվածները հասակով պատկերվում էին մարդկանցից ավելի բարձր և քաջահասակ:

ԵՐԳ՝ ՏԱՄՆԻՆՆՈՐՈՂ

Տող 38.— Հավանորեն այստեղ հիշատակվում է դիակի զմուսումը, որը գործադրվում էր միքենական դարաշրջանում:

Տող 116.— Պերսեսոսը, հին Հունաստանի մեծագույն քաջագործը, զավակն էր Զեւի և Դանայայի Պերսեսոսի արյունից էր նաև Հերակլեսը:

Տողեր 180—183.— Ագամեմնոնը պատրաստ էր ընդունել անցյալում թույլ տված իր սխալը և այդ խոստովանության պատճառով վարձատրություն տալ Աթիլեսին, սակայն նա ոչ մի պարտականություն հանձն չէր առնում ապագա գործելակերպի նկատմամբ: Այդ էր պատճառը, որ հաշտությունը միայն ձեական ընտել ռուներ Մինդեոս այժմ Ոդիսեւսը նշում է Ագամեմնոնի մեղքը ըստ էության:

Տող 212.— «Դեմքն իր դեպի դրսև ուղղած», այսինքն՝ ոտքերը ուղղած դեպի դուռը: Հունաստանի հնագույն սովորույթների համաձայն, մեռյալների դիակը տան մեջ այնպես էին տեղավորում, որպեսզի ոտները և դեմքը ուղղված լինին դեպի դուռը, այն համոզմունքով, որ այդպիսով մեռյալի ուրվականը կրկնվի տուն վերադառնալու հնարավորությունից:

Տողեր 404—405.— Այս տողերը, որոնց մեջ ձին հանդես է գալիս մարդկային խոսունակությամբ, կարծես շին համապատասխանում Հոմերոսի աշխարհայացքին: Ենթադրվում է, որ բանաստեղծը այս հատվածը յուրացրել է որևէ հնագույն առասպելից: Դժվար է ընդունել մեկնությունների այս ենթադրությունը. հունական առասպելական վեպերում հաճախակի կենդանիները հանդես են գալիս մարդկային խոսունակությամբ, ինչպես, օրինակ, Ադրաստոս հերոսի խոսող ձին:

ԵՐԳ՝ ՔՍԱՆԵՐՈՐԴ

Տող 101—102.— Սա, հալմանորեն, ակնարկ է Արիլիսի մարմնի անխոցելիության մասին:

Տողեր 242—243.— Աղնվականական աշխարհայացքը բաջադործությունը կապում էր ծագման հետ էնիստր իր պարտությունը արդարացիում է Զևսի անօրինությունը:

Տողեր 293 և ալլն.— Պոսիդոն աստծու հովանավորությունը էնիստին, հալմանորեն, հանդիսանում է որեէ հնազույն առասպելի մնացորդ: Միենույն ժամանակ հնազոտողները նշում են և այն հանգամանքը, որ ալտուղ շեշտված Զևսի ատելությունը դեպի Պերիամոսն ու նրա սերունդները՝ չի պատճառարանված: Վերջին նեթադրությունը անրնդունելի է. Զևսի ատելությունը դեպի Պերիամոսն ու նրա սերունդները համապատասխան է Աքնեսի և Հերայի ատելությունը և նույն առասպելական հիմնավորումն ունի: Պոսիդոնի զուշակությունը էնիստի սպաղա թագավորության մասին՝ հոռմեական բանաստեղծ Վիրգիլիոսը բնարան է դարձրել իր «էնեական» պոեմի մեջ, համաձայն որի Հոռմի հիմնադիր Ռոմուլոսը էնիստի սերունդներից էր:

ԵՐԳ՝ ՔՍԱՆՄԵԿԵՐՈՐԴ

Տող 224.— Արիլիսի պատասխանը հեղեական է:

Տողեր 229—232.— Հնազոտողների կարծիքով այս տողերի իմաստը անհասկանալի է, որովհետեւ, ինչպես երևում է «Ելիսիական» ամբողջ բովանդակությունից, Ապոլլոսը Զևսից չէր ստացել այն պատգամն ու հանձնարարությունը, որի մասին խոսում է գեար:

Տող 393.— «Ո՛վ շնահանճ». շունը արտահայտում է անամսթության գողափարը, իսկ ճանճը՝ ամբարտապանություն:

Տողեր 483—484.— Արթմիս աստվածուհու նետերով սպանվում էին կանայք, իսկ Ապոլլոնի սլաքներով՝ տղամարդիկ:

ԵՐԳ՝ ՔՍԱՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ

Տողեր 29—31.— «Օրիոնի շուն». այսինքն Սիրիուս աստղը, որի արեածագը հոմերոսյան ժամանակներում սկսվում էր մոտավորապես հուլիս ամսի վերջերին և որին հին Հունաստանի ժողովուրդները վերագրում էին տոթի, երաշտի և մի շարք հիվանդությունների (տեղ, զոդոյ) առաջացման պատճառները:

Տող 45.— Արշիպելագի կղզիները իրենց անտեսական գորգացման ոստիճանով շատ ավելի բարձր էին և գերազանց մայր Հունաստանից:

Տողեր 47 և ալլն.— Պերիամոսի որոնած զավակները, Պոլիդորը և Լիկովոնը, արդեն սպանված էին Աքիլլիսի ձեռքով:

Տողեր 60 և ալլն.— Բանաստեղծը ծերուկ Պերիամոսի բերանով պարզորոշ զուշակում է Տրոյ բաղաբի անխուսափելի անկումն ու ավերումը և նրա թագավոր Պերիամոսի սերնդի շարաբախտ կործանումը:

Տող 210.— Զևսյան կշեռքի վրա առհասարակ զրվում էին մահվան դեերը որոնք գալիս էին այս աշխարհ մարդկանց հոգիները տանելու նպատակով: Ժամանակի ըն-

Քաղաքում մահվան դեերի ֆունկցիան թուլանում է և նրանց փոխարինում է վիճակի գաղափարը: Զեյյան կշիռի վրա դրվում են մարդկանց բախան ու վիճակը, տվյալ դեպքում՝ Հեկտորի և Արիլլեսի բախտի վիճակները:

Տողեր 39Տ և ալլն.— Դիակը բաշքշկը ոչ ալլ ինչ է, եթն ոչ թնսսայական սովորութուն, մարդասպանից վրեժխնդիր լինելու ծես: Ըստ այդ սովորության, մարդասպանի մարմինը (դիակը) բարշ էին տալիս նրա ձեռքով սպանվածի դիակի շուրջը:

Տողեր 49Գ և ալլն.— Ըստ հոմերոսյան աշխարհայացքի, ստովածները անբարյացակամ էին դեպի որր մանուկը, և այդ տեսակետից որրը լիարժեք մարդ չէր համարվում: Այդ պատճառով որրերին թույլ չէին տալիս մասնակցելու մի շարք ծիսակատարություններին:

Տողեր 51Զ և ալլն.— Հոմերոսյան դարաշրջանում մեռյալի հագուստները հրկիզվում էին խառույկի մեջ, և դա ապացույց էր, որ նրանք նրա հոգու հետ միասին անհետանում են: Եվ քանի որ սպանված Հեկտորի մարմինը գտնվելով Արիլլեսի ձեռքում, չպետք է, համաձայն ծիսակատարության, հրկիզվեր, ապա ուրեմն նրա ամուսին Անդրոմաքեն իրավացիորեն համարում է նրա հագուստները ավելորդ և անօգուտ:

ԵՐԳ ՔՍԱՆԵՐԵՔԵՐՈՐԴ

Տող 34.— Համաձայն հնագույն կրոնական սովորության, մեռյալների ուրվականները տնվում էին արյունով: Մեռածը արյուն ծծելով մասնակցում էր թաղման խնջույքին:

Տողեր 65 և ալլն.— Պատրոկլոսի հոգու երևան գալը Արիլլեսի երաղի մեջ՝ բարդ երկվույթ է և առարկա է դարձել բազմաթիվ ուսումնասիրությունների: «Իլիականը» դրսևորում է երկու տարրեր իդեոլոգիական — կրոնական սխտեմներ հանգրծյալ կյանքի մասին: Այդ սխտեմներից մեկը վերաբարդում է հնագույն — միքենյան դարաշրջանի կրոնական աշխարհայացքը, իսկ երկրորդը՝ Հոմերոսին ժամանակակից հայացքները: Մեռյալի հոգին շարունակում է պահպանել իր գոյությունը, նա ապրում է գերեզմանում և գերեզմանին շրջակա հոգի տակ, հաճախակի հայտնվում է իր մերձավոր ազգականներին, պահանջելով նրանցից զոհաբերություն և ուտեստ: Այս աշխարհայացքը մեծապես կապված է նախապատմական դարաշրջանների տեսնական և իրավական կարգերի հետ: Մեռյալի ազգականները պարտականություններ ունեին նրա վերաբերմամբ: Ինքը մեռյալը պատկերվում էր որպիս իրավատեր, ուստի, գտնվելով անբակտելի հարաբերության մեջ կենդանի կղածներին հետ, նա պահանջում էր իր իրավունքների կատարումը, զոհաբերությունը, ուտեստ, խմիչը և ալլն: Միանգամայն ալլ պատկեր է ներկայացնում հոմերոսյան դարաշրջանի իրավահայեցողությունը: Ըստ այս աշխարհայացքի, մեռյալի հոգին բաժանվելով իր մարմնից, դնում է ստորերկրյա աշխարհը, ոչտեղ նա շարունակում է իր անգոր և դժգույն գոյությունը, իբրե անմարմին սովեր: Դառնալով սովեր, հոգին խզում է իր կապերն ու հարաբերությունները կյանքի և կենդանի մարդկանց հետ: Այս պատճառով, խաղման ծեսերը միանգամայն ալլ կերպարան են բնորոշում տվյալ աշխարհայացքի տեսակետից. ալլ շիրիմն ու մահվան բլրակը կառուցվում են ոչ իբրե մեռյալի քնակարան ու կացարան, ալլ իբրե նրա հիշատակը պահպանող արձաններ: Մեռյալի միակ ձգուումն ու իրավունքը ապագայի վերաբերմամբ՝ նրա փառքն է սերունդների մեջ: Իսկ իբրե անձնավորություն նա դադարում է գոյություն ունենալուց: Միքենյան դարաշրջանում մեռյալների մարմինները թաղվում էին գետնի տակ և նույնիսկ զմուշկում, մինչդեռ հոմերոսյան էպոսի մեջ գերիշխում է մարմինների հրկիզումը:

Հոմերոսը «Իլիականի» մեջ երգելով անցյալի փառապանծ հերոսներին, հաճախակի բերում է ոչ միայն իր ժամանակակից հասարակությանը, ալլև հնագույն դարաշրջաններին:

Հատուկ սովորությունները Սրանով է միայն բացատրվում Պատրիկոսի հոգու երևան գալը Աբիլլեսի երազի մեջ, Պատրիկոսի թաղման և նրա դիակի հրկիզման ամբողջ ծխակատարությունը հնազույն է և համապատասխանում է հին դարաշրջանների սովորություններին: Բանաստեղծը օգտագործել է այս դեպքում հնազույն առասպելների նյութը, կապելով և միացնելով այդ իր ժամանակակից Հասարակության սովորությունների հետ: Այդ է պատճառը, որ Պատրիկոսի հոգին պահպանում է իր գոյությունը համաձայն միջնադարյան աշխարհայացքի:

Տողեր 103 և այլն.— Հոմերոսը ընդունում է, որ հոգին ապրում է մարդու կրծքի մեջ, սրտի շրջակայքում, այնտեղ, ուր գտնվում է դիտորադման: Այնտեղ է կատարվում նաև ժարգու մտածողությունը, իսկ գլուխը, այդ հայացքի տեսակետից, մտածողական պրոցեսի հետ կապ չունի:

Տողեր 135 և այլն.— Մազերի զոհարերումը մեռյալներին, իրրիս ոխուռալ, գոյություն ունեւր շատ ազգերի մեջ: Գիտնականները այդ սովորության ծագումը բացատրում են մարդկային զոհարերության փոխանակությամբ. մարդուն զոհ բերելու փոխարեն զոհում էին նրա մազերը, Մաւը փոխարինում էր ամբողջությունը:

Տողեր 142 և այլն.— Տեղական Գետ-աստծուն սովորաբար զոհարելով էին հասունության հասած երիտասարդի մազերը: Աբիլլեսը, տակավին պատանի, հնաացել էր հայրենիքից: Իսկ նրա հայր Պելիսը խոտուցել էր նրա մազերը, իրրիս զոհ, հայրենական Գետ-աստծուն՝ Սպերբիոսին:

Տող 176.— Ինչպես հայտնի է, Աբիլլեսը ընկերոջ վրեժն առնելու նպատակով, իր ձեռքով գերված տաճարիկու տրոփացի պատանիներ մորթում և խաբույկին է նետում: Պատանիների հետ միասին նա կրակն է նետում շատ կենդանիների: Հնազույն ոխուռալ սովորությունը, համաձայն որի մարդկանց ու կենդանիներին կոտորում և հրկիզում էին մեռյալի դիակի հետ, հիմնված էր այն աշխարհայացքի վրա, որ մեռյալի հետ միասին պետք է մահանային և նրա հետ հեռանային այս աշխարհից նրան պատկանող կենդանիները, ստրուկները և նույնիսկ գույքը: Նույն ծխակատարությունը գոյություն ունեւր և հին Հայաստանում, օրինակ, Արտաշես թագավորի թաղման ժամանակ:

Տողեր 243—247.— Աբիլլեսի և Պատրիկոսի համար ընդհանուր դամբարան պետք է կառուցվեր միայն Աբիլլեսի մահից հետո, որպեսզի նրա մեջ թաղվեին երկու ընկերները միասին: Այդ պատճառով Պատրիկոսի աճյունը չի թաղվում շիրիմի տակ, այլ դա տանում են Աբիլլեսի վրանը:

Տողեր 638—640.— Նեսթոր ծերուկը բացատրում է, որ ինքը պարտություն կրեց հակառակորդի թվական գերազանցության պատճառով. հակառակորդները երկուսն էին՝ երկվորյակ Աթորյանները, որոնց մարմինները միացած էին, իսկ գլուխները տարբեր:

Տողեր 657 և այլն.— Հին Հունաստանում կատարվող մրցությունները կրոնական բնույթ ունեին: Ուստի հանդեսը չէր կարող մտալվել պարտվող մրցակիցների տխրությանմը: Այդ է պատճառը, որ մրցությունների ժամանակ մրցանակ ստանում էին ոչ միայն հաղթանակողները, այլև պարտություն կրողները:

Տող 791.— «Կանաչ ծերություն», այսինքն տակավին դառամյալ հասակին չհասած ծերություն, «Կանաչ ծերության» գաղափարը հանդիպում ենք նաև Վիրգիլիոսի «Էնեասիկն» մեջ, որտեղ բանաստեղծը օգտագործում է Հոմերոսի պատկերը, որով Սոլիս զեռի նավապետ Քարոնի ծերությունը որակված է իրրիս խոնավ և կանաչ ծերություն: Այս համեմատությունը «Իլիական» ծանոթագրությունների մեջ բերում է Հայնին:

ԻՐԳ ՔՍԱՆՁՈՐՍԵՐՈՐԻ

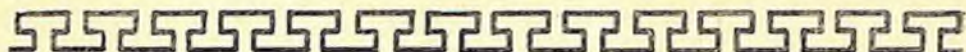
Տողեր 28—30.— Պարիսի մեղքը Հեղինեի առևանգումն էր: Ինչպես վերը շեշտված է, Հոմերոսը «Ելիականի» պլանի մեջ չի բերում նրա առասպելական նախադրյալ պատմվածքները: Նա չի հիշատակում աստվածուհիների վեճը ոսկյա խնձորի մասին, Պարիսի դատաստանը և, ապա, Ախիլոդիս աստվածուհու խոստումի հետևանքով, Հեղինեի առևանգումը Պարիսի ձեռքով: Հոմերոսագետներից ոմանք զարմանքով քննադատում են րանաստեղծի այս դիրքը և ենթադրում, որ Հոմերոսի «Ելիականի» վերջին քառաչորսերորդ նրզը հավելված է ու հետագա ծագում ունի: Այս տեսակետը սովորաբար հիմնվում է այն համոզմունքի վրա, որ իբրև թե «Ելիականի» բովանդակությունը շատ ավելի հնագույն է, քան առասպելը Պարիսի դատաստանի մասին: Այդ գիտնականների կարծիքով, եթե Հոմերոսը տեղյակ լիներ Պարիսի դատաստանը պատմող առասպելի հետ, նա անշուշտ այդ առասպելը կրերեր «Ելիականի» հենց սկզբում: Սակայն այլ գիտնականներ ենթադրում են, որ Հոմերոսը գիտավորյալ կերպով Պարիսի դատաստանը իր պոեմի մեջ չի հիշատակում, չցանկանալով շեշտել, որ մահանացու մարդը դատավոր է դառնում անմահների, այսինքն՝ աստվածուհիների վերաբերմամբ: Այս վերջին տեսակետը մենք ավելի հիմնավոր ենք համարում:

Տող 110.— Զեւսը ցանկանում է Աքիլլեսին փառք շնորհել նրանով, որ նա Հեկտորի մարմնի փոխարեն ստանա արժանավոր պարգևներ իբրև փրկանք:

Տող 436.— Պարգևները նշանակված էին Աքիլլեսի համար, ուստի զինվորը կմեղանչեո իր տիրոջ առջև, եթե վերցներ նրան պատկանող նվերը:

Տող 768.— «Ելիականի» գործողությունը սկսվում է տրովադական պատերազմի տասներորդ տարում: Մինչդեռ, համաձայն «Կիպրիական» պոեմի, Հեղինեի առևանգումը տեղի էր ունեցել 10 տարի առաջ: Հետևաբար առևանգումից մինչև Հեկտորի մահը անցել էր 20 տարի:

Բ Ա Ռ Ա Ր Ա Ն

ԱՇԽԱՐՀԱԳՐԱԿԱՆ ԵՎ ԴԻՑԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԻ

Ա.

- ԱՐԱՆՏ (Արաս) — տրովացի երազագետ, հմայն:
- ԱՐԱՆՏՆԵՐ — էվրեա կղզու հնադուշն ընտիրչները:
- ԱՐԻԱՅԻՆԵՐ (Արեններ) — Հյուսիսային Նվրոպայում ապրող մի ցեղ:
- ԱՐԻԴՈՏ — Հելլենսպոնտոսի շրջանում գտնվող մի քաղաք:
- ԱՐԼԻԳ (Ալլիգ) — Ռեովթական մի հավակայան, որտեղ նախապես հավաքվեցին գիտի Տրովարշավոլ արայական գործերը:
- ԱԳԱՄԵՄՆՈՆ — «Ելիական» գլխավոր հերոսներից մեկը: Ազամեմնոն Միրենի թագավորն էր, Պելոպոնի թուրք, Արևոսի որդին, նրա կինն էլ՝ Կլիտեմնեսթրը՝ Հեղինեի քույրը, սպարապական Թեոդարես թագավորի դուստրը:
- ԱԳԱՄԵՏՏԵՍ կամ ԱԳԱՄԵՏ — կախարդուհի, դուստրը Ալլիասի, կինը Մուլիոսի:
- ԱԳԱՍԹԵՆԵՍ կամ ԱԳԱՍԹԵՆ — Ելիական թագավոր՝ որդին Ալլիասի:
- ԱԳՆՆՈՐ — տրովացի, Անթենորի և քրմուհի Թեանու որդին:
- ԱԳՆՎԵ — Ներեսի մայրը՝ Քարոնի ամուսինը:
- ԱԳՄԵՏՈՍ — Ռեստայական փեռ քաղաքի խաղավորը:
- ԱԳՄԵՏՈՍԱՆ (Ագմետյան) — Ագմետոսի որդին՝ Նվմելոսը:
- ԱԴՐԱՍՏՈՍ — 1) որդին Թալսի, — Սիկիոնի և Արգոսի թագավորը, 2) որդին Մերոպս գուշակի, 3) տրովացի, 4) տրովական զաշնակիցների առաջնորդը:
- ԱԶՆՎԴԵՍ (Ազնվոյան) — որդին Ազնվոսի, ալսինըն Ակտորը:
- ԱԹԱ (Աթև) — 1) թշնամանը, թշնամություն, խռովություն, 2) թշնամանրի անձնավորված մարմնավորումը, թշնամանրի զեպուհի:
- ԱԹՆՆԱՍ — Հավերժապես կույս աստվածուհի, դուստրը Զևսի Ըստ առասպելի՝ նա դրահավորված դուրս էր եկել իր հոր՝ Զևսի զանգից այն բուսին, երբ Զևսը կլանել էր իր հղի կնոջը՝ Օվկիանոսի զավակ Մեթիսին:
- ԱԹՆՆՔ — Ատտիկայի մայրաքաղաքը՝ հին Հունաստանի քաղաքակրթության պատմական կենտրոնը:
- ԱԹՈՆ — մի լլսա խալիկդյան թերակղզու վրա:
- ԱԹՐԻԴԵՍ կամ ԱԹՐԻԴ — ալսինըն Աթրեսի որդի: Այդ անունը կրում էին Ազամեմնոնն ու Մենեալոսը:

ԱԹԲԵԼՈՍ — Միքեն քաղաքի թագավոր Պելոպսի որդին, Տանտալոսի թոռը:
ԱԹԲԵԼՈՐԴԻ — հույն է՝ Աթրիդես:
ԱԼԱՍՏՈՐ — 1) լիկիացի, զորավիգը Սարպեդոնի, 2) հույն, 3) Տրոսի հայրը:
ԱԼԵՅԱՆ դաշտ — մի դաշտավայր Կլիկիայում:
ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ — Պարսի պատվավոր անունը:
ԱԼԹԵԱ — Մեկագրոսի մայրը:
ԱԼԹԵՍ — լեկգների թագավորը:
ԱԼԻՋԱԿՈՆ — էլիդական մի քաղաք:
ԱԼԿԵՍՏԵՍ (Ալեխստե) — Պելիսի դուստրը, Ադմետի կինը:
ԱԼԿԻՄԵՆԴՈՆ, ԱԼԿԻՄԵՆԴՈՆ կամ ԱԼԿԻՄԵՆԴ — Հայերկեսի որդին՝ միրմիդոնցիների առաջնորդը,
Աբրիլիսի կառավարան ու ընկերը:
ԱԼԿԻՄՈՍ — Աբրիլեսի բարեկամը:
ԱԼԿԻՄՆԵՆԵ (Ալքմենե) — Ամփիտրիոնի կինը:
ԱԼՈՍ — Աբրիլիսի տիրապետության ննթակա մի քաղաք:
ԱԼՏԵՍ — Ալթես, լեկգների թագավորը:
ԱԼՓԵՈՍ (Ալֆեսոս) — 1) մի գետ Արկադիայում, 2) Ալֆեսոս գետի անձնավորումը՝ Գետ-
աստված:
ԱԼՕԵԿԼՍ — Պոսիդոն աստծու որդին — Էֆիալտի և Օտոսի հայրը:
ԱԿԱՄԱՆԹ (Ակամաս) — Անթենորի որդին՝ առաջնորդը դարդանացիների:
ԱԿԵՍԱՄ (Ակեսամոն) — թրակիական թագավոր:
ԱԿՐԻՋԻՈՆԵՆ — ալսինը՝ Դանայա, — արքայական թագավոր Ակրիոսի դուստրը:
ԱԿՐԻՋԻՆ (Ակրիդիսյան) — տե՛ս Ակրիդիոնե:
ԱԿՏՈՐ (Աքտոր) — 1) էլլիտոսի և Կիևտոսի հայրը, 2) Ադևոսի հայրը, 3) Դեյվիդի
որդին՝ Մենիտի հայրը, ալսինը՝ Պատրոկլոսի պապը:
ԱԿՏՈՐԻԴԵՍ, ԱԿՏՈՐՅԱՆ (Ակտորյաններ) — Ակտորի հետնորդը:
ԱՄԱՋՈՆՆԵՐ — առասպելական, պատերազմասեր՝ միասունի (մեկ ստինք ունեցող) ձիավոր
մարտիկներ, որոնք առանձին ցեղ էին կազմում:
ԱՄԱՐԻՆԿԵԼՍ — Ալեկտորի որդին:
ԱՄՐՐՈՋԻ կամ ԱՄՐՐՈՋԻԱ — աստվածների անմահական կերակուրը:
ԱՄԻԴՈՆ — մի քաղաք՝ Մակեդոնիայում:
ԱՄԻՋՈՒԱՐ (ոս) — Կարիայի թագավորը:
ԱՄԻՆՏՈՐ (Ամինթոր) — Օրմենի որդին՝ Ֆենիքսի հայրը:
ԱՄՓԻԴԱՄԱՍ — 1) կրեոական Սկանդիա քաղաքի թագավորը, 2) Պատրոկլոսի ձեռքով
Օպունտում սպանված երիտասարդի հայրը:
ԱՄՓԻՄԱՔՈՍ — 1) եպեացիների առաջնորդը՝ Կտեստոսի որդին, 2) կարիացիների առաջ-
նորդը՝ Նոմիոնի որդին:
ԱՄՓԻՈՆ (Ամփիոն) — 1) էլիդացի՝ էպեացիների առաջնորդը, 2) բեռվթական թագավոր,
3) Նյուրիի ամուսինը, Ջեստոսի եղբայրը, հայտնի քնարերգակ, որի կախարդիչ երգերի
ազդեցության տակ ինքնին կառուցվում էին Թեբե քաղաքի պարիսպները:
ԱՄՓԻՏԻՐԻՈՆ (Ամփիտրիոն) — Ալֆեսոսի որդին, Ալկմենեի ամուսինը՝ Իփիկլոսի հայրը,
տիրինթական թագավոր, Հերակլոսի դաստիարակը: Հերակլեսը ծնված էր Ջեսի և
Ալկմենեի սիրային կապից, ուստի կոչվում էր Ջեսի զավակ կամ Ամփիտրիոնյան:
ԱՏԱՍ — 1) Օլիկսի որդին, 2) Սալամին կղզու թագավոր Թելեմոնի որդին, որ կոչվում էր
Մեծն Ալաս:
ԱՅԳԱՎՈՆ (Էգավոն) — տիտան, հարյուրաձեռք մի հրեշ:
ԱՅԳԵԿՅԱՆ (Էգեյան կամ էգեոսյան) — Աթենքի առասպելական թագավոր Էդևոսի որդին,
ալսինը՝ Թեղեսը:

ԱՅԳԻԱՎԼՆ (Էգիալվն) — Ադրաստեսի դուստրը, որը Դիոմեդես հերոսի կինն էր։

ԱՅԳԻԱԼ (Էգիալ) — սլաֆլագոնական մի քաղաք։

ԱՅԳԻԼԻՊ (Էգիլիպ) — էսիրական մի քաղաք։

ԱՅԳԻՆ (Էգին) — մի կղզի Սարոնիկյան ծովածոցում։

ԱՅԻՒԼՈՆ (Էգիոն) — աբալական մի քաղաք։

ԱՆԴՐՈՄՈՆ — Թովասի հայրը՝ էթուացի, թագավոր։

ԱՆԴՐՈՄԱՔՆ — Հնկտորի կինը, որը Փոքր Յսիայի կիլիկիական Թերե քաղաքի թագավոր էթիոնի դուստրն էր։

ԱՆԹԵԱ — Տիրինթոս քաղաքի թագավոր Պրետի կինը։

ԱՆՏԵՆՈՐ — տրովացի մեծահռչակ մի ձերուկ, Պերիամոսի մտերիմ ընկերը՝ քրմուհի Բեանու ամուսինը։

ԱՆԿԱՅՈԱ — 1) Լիկուրգոսի որդին, — էթուացի, Պերոն քաղաքի բնակիչ, Ամարինկիսի թագման մրցույթունների մասնակիցը, 2) Ագապենորի հայրը՝ «Կալեդոնական» որսորդության մասնակիցը։

ԱՆՏԻՈՔՈՍ (Անտիոք) — Պրոսի թագավոր՝ ձերունի Նեսթորի ավագ որդին։

ԱՆՏԻՓԱՆՈՍ (Անտիփոս) — 1) Պերիամոսի որդին, 2) Պիլեմենի որդին, որ դաշնակիցն էր տրովացիների, 3) հույն, Բեսսալոսի որդին։

ԱՆՔԻԶ — 1) դարդանական թագավոր, Էնիասի հայրը, 2) սիկիոնացի՝ Էրիպուլի հայրը։

ԱՆՔԻԶՅԱՆ — ալսինքն՝ Էնիաս։

ԱՊԱՅՈԱ (Ապեզ) — մի քաղաք Փոքր Ասիայում։

ԱՊՈԼԼՈՆ — հին Հունաստանի օլիմպական աստվածներից մեկը։ Ապոլլոնը Զևսի և Լաթոնի որդին էր, ծնված իր բույր Արթեմիս դիցուհու հետ միամամանակ։

ԱՍԽՈՍ (Ասխոս) — 1) Հնկարեի եղբայրը, փուլուացի, 2) Հերթակոսի որդին։

ԱՍԿԱԼՓՈՍ — բնովթացիների առաջնորդը։

ԱՍԿԱՆԻԱ — փոքրասիական մի երկրամաս՝ Միդիայում։

ԱՍԿԼԹԻԱԴԵՍ (Ասկլեպյան) — Ասկլեպիոսի որդին, ալսինքն՝ Մարավոն։

ԱՍԿԼԹԻՈՍ — առասպելական, մեծահռչակ աստվածային բժիշկ, Ապոլլոնի որդին։ Ասկլեպիոսի պաշտամունքը լայնորեն տարածված էր Հունաստանի զանազան վայրերում։

ԱՍՊԼԵԴՈՆ — բնովթական մի քաղաք։

ԱՍՈՊՈՍ — մի գետ Բնովթիայում։

ԱՍՍԱՐԱԿ — Տրոսի հայրը՝ Անրիլի պապը։

ԱՍՏԵՐԻՈՆ — մի երկրամաս Բեսսալիայում։

ԱՍՏԻԱՆԱԿ — Հնկտորի որդու անունը, որ նշանակում է քաղաքի պաշտպան։

ԱՍՏԻՈՔՆ — 1) Փիլասի դուստրը, որը Տրեպուլեմի և Իալմենոսի մայրն էր, 2) Ակտիոնի դուստրը, որն Ասկալափոսի մայրն էր։

ԱՍՏՐՈՊԵՆԱ — Պելագոնի որդին, Պեոնացիների ղորավարը։

ԱՎԴԵԱ — 1) մի քաղաք Լակոնիայում, 2) մի քաղաք Լոկրիդայում։

ԱՎԴԵԱ — Էլիդիայի թագավորը։

ԱՎՏՈՄԵԴՈՆ — 1) Դիորեսի որդին, Արիլեսի կառապանը, թերեսի Պոլիփոնտի հայրը։

ԱՐԴԻՍԱ (Արգիս) — թեսալական մի քաղաք։

ԱՐԴՈՍ — 1) թեսալական մի երկրամաս, 2) Պելագոսի Արգոս՝ Արիլեսի տիրապետությանն ենթակա մի երկիր, 3) հնադույն մի երկրամաս Արգոլիդայում՝ Դիոմեդեսի թագավորությանը, 4) Ագամեմնոնի տիրապետությանը ենթակա երկիր, 5) առհասարակ Պելոպոնես։

ԱՐԴՈՍՍՊԱՆ — Հերմես աստծու մականունը։

ԱՐԵԹԻՐ — մի քաղաք Արգոլիդայում։

ԱՐԵՆ (Առեն) — Ելիդական մի քաղաք։

ԱՐԵՅՈՆ (Արիոն) — Ադրաստեսի ձիու անունը։

ԱՐԵՍ (լատինական Մարսը) — պատերազմի աստված, Արևը, Զևսի և Հերայի որդին էր, նախնական շրջանում նա հանդես է գալիս իրրե մրրիկների ու որոտների աստված, իսկ հետագայում գլխավորապես պատերազմի և նախճիրի աստված:

ԱՐԹԵՄԻՍ — Աստվածուհի, Զևսի և Լաթոնի դուստրը, որ ծնված էր, իրրե երկվորյակ, Ապոլլոնի հետ միասին՝ Դելոս կղզու վրա, իր սկզբնական ձևավորությամբ և ֆունկցիայով՝ Արթեմիսը լուսնի աստվածուհին էր, միայն հետագայում նա դարձավ որսորդության դիցուհի:

ԱՐԵՏ(ոս) — 1) Կեսթորի որդին, 2) Պերիամոսի որդին:

ԱՐԻԱԴԱՆ (Արիադն) — Կրետե կղզու՝ Մինոս թագավորի դուստրը:

ԱՐԻՄԱ — մի երկրամաս՝ Կիլիկիայում:

ԱՐԻՍՐԱՍ — Լեկրիտոսի հայրը, հույն:

ԱՐԻՍՐԵ — տրովական մի քաղաք:

ԱՐԻԱԴԱՆ — մի երկրամաս Պելոպոնեսում:

ԱՐԿԵԶԻՆԱՎ — Լիկոսի որդին, Բեռլթացիների առաջնորդը:

ԱՐՄԱ — մի երկրամաս՝ Բևոլթիայում:

ԱՐՄԻՆՈՍ — Հեկամենդեի հայրը:

ԱՐՔԵՊՏՈՆՄ(ոս) — Իփիտոսի որդին, Հեկտորի կառապանը:

ԱՐՔԻՆՈՔ(ոս) — Անթենորի որդին, տրովացի:

ԱՓՐՈԴԻՍ (Ափրոդիտե) — Լատինական Վեներա, սիրո և գեղեցկության աստվածուհին, Զևսի դուստրը:

ԱՔԵԼԱՎՈՍ — մի գետ Միջին Հունաստանում:

ԱՔԻԼԵՍ — հին Հունաստանի աղգային գերագույն և գերազոր հերոսը, որը դեպի Տրոյ արշավող արայախան զորքերի մեջ առաջինն էր իր գերբնական հատկություններով:

ԱՔՍԻՎՈՍ — մի գետ Մակեդոնիայում:

Բ.

ԲԱԼԻՈՍ — Արիլլեսի ձուռն անունը:

ԲԱՏՏԱ — բյուր, որ գտնվում էր Տրոյ քաղաքի Սիբելյան դարբասի դիմաց:

ԲԱՔՈՍ — Դիոնիս աստծու երկրորդ անունը:

ԲԵԼԼԵՐՈՖՈՆՏ — Գլավկոսի որդին, Քիմեոս հրեշի հաղթող հերոսը:

ԲԻԱՍ — 1) Նեսթորի օգնականը, 2) աթենացի, 3) տրովացի:

ԲԻԹԻՆԻԱ — մի երկրամաս Փոքր Ասիայում:

ԲԵՈՎԹԻԱ — մի երկիր Միջին Հունաստանում:

ԲՈՎԱԳՐՈՍ — մի գետ Լոկրիդայում:

ԲՈՒԴԻՎՈՆ — Բեսսալական մի քաղաք:

ԲՈՐԵՎՍ — հյուսիսային հողմը:

ԲՈՒՆՈՂԻ(Վ)ՈՆ — Լավոմեդոնի որդին:

ԲՈՒՊՐԱԶԻ(Վ)ՈՆ — մի քաղաք Էլիդայում:

ԲՐԻԱՐԵՎՈՍ — հարյուրաձեռք, հրեշավոր կարողության տեր մի հսկա:

ԲՐԻԶՆՎՍ — կամ Բրիգ-Ապոլլոնի տաճարի բուրմը Լեոնես քաղաքում:

ԲՐԻԶԱ — մի քաղաք Լադոնիայում:

ԲՐԻԶՈՒԶԻ (Բերիլուհի) — Բրիզես քրմի դուստրը՝ Արիլլեսի սիրուհին:

ԳՍՆՆԻՄԵՏ — տրովական թագավոր Տրոսի գեղեցկատես որդին, որին Զեւը, համըտակելով, Օլիմպոս տարավ և դարձրեց աստվածների սեղանին մատուցակող:

ԳՍՐԳՍՐՈՆ — Իգա լեռան բարձունքների հարավային մասը, որտեղ գտնվում էր Զեւի տաճարը:

ԳԻԳԱՅԻ կամ ԳԻԳՅԱՆ ԼԻՃ — որ գտնվում էր Լիդիայում:

ԳԵԼԼՓԻՐ — թեստական մի քաղաք:

ԳԵԼԻՍԱՍ — մի քաղաք Բեովթիայում:

ԳԵՐԵՆԱՅԻ — Նեսթոր ծերունիի էպիտեղը:

ԳԵՐԵՆԻԱ — մի քաղաք Լադոնիայում, որտեղ գաստիարակված էր ծեր Նեսթորը:

ԳԼԱԿԻՈՍ — 1) Սիդիփոսի որդին, — Բելլերոֆոնտի հայրը, 2) Հիպոպոլոփի որդին, Բելլերոֆոնտի թոռը:

ԳԼԻՋԱՍ (Գլիզանթ) — մի քաղաք Բեովթիայում:

ԳՈՐԳՈՆ — հրեշ կանացի կերպարանքով (Սարասփի անձնավորումը):

ԳՈՐԳԻԹՈՆ (Գորգիթիոն) — Պերիամոսի որդին:

ԳՈՐՏԻՆ — մի քաղաք Կրետե կղզու վրա:

ԳՈՒՆԵԿԱՍ — մի քաղաք Բեովթիայում:

Գ.

ԴԱՆԱՅԱ (Դանայե) — Ակրիզեայի դուստրը, որի հետ սիրային կապ բերելով Զեւը և այդ կապից ծնվեց դուստրը Պերսեուսը:

ԴԱՐԴԱՆԻԱ (Դարգանիե) — փոքրասիական մի քաղաք՝ Հելլենստոսի ափերին: Ըստ առասպելի՝ Դարգանիա քաղաքն հիմնել էր Դարգանոսը:

ԴԱՐԴԱՆԻԹԵՍ (Դարգանյան) — Դարգանի զավակը, Դարգանոսի հետնորդը:

ԴԱՐԴԱՆՈՍ — 1) որդին Զեւի և Էլեկտրայի, արուվացիների նախահայրը, 2) արուվացի՝ Բիասի հայրը:

ԴԱՐԵՍ — Հեփեստոս աստծու քրմապետը:

ԴԵԴԱԼՈՍ կամ ԴԱՅԴԱԼՈՍ — հնադույն, առասպելական ճարտարագետ:

ԴԵԼՖՈՐ կամ ԴԵԼՖՈՐ — Պերիամոսի որդին:

ԴԵԼԿԱԼԻԹԵՍ (Դեկալյան) — Դեկալիոնի որդին, այսինքն Իդոմենիսը:

ԴԵՄԵԹՐԱ (Լատինական Ֆերեա) — Կրոնոսի դուստրը՝ Զեւի, Հադեսի և Պոսիդոնի քույրը: Դեմեթրան երկրագործության և քաղաքացիական բարեկեցության աստվածուհին էր նա ծնեց Պերսեփոնիին:

ԴԵՄՈԿՐԱՏՈՍ }
ԴԵՐՖՈԴՈՍ } Պերիամոսի որդիները:

ԴԻՄԵԴԵՍ կամ ԴԻՄԵԴ — տրովական արշավանքի մեծագույն հերոսներից մեկը՝ Տիդեոսի որդին:

ԴԻՈՆԻՍ կամ ԲԱՐՈՍ — Զեւի որդին, որ համարվում էր զինու, զինեգործության և զբամասիկական բանաստեղծության աստված: Դիոնիսը թերեհական թագավոր Կադմոսի դուստր Սեմելեի զավակն էր (ան՝ս Եվրիպիդեսի «Բարոսուհիներ» ողբերգությունը):

ԴԻՈՆ — մի քաղաք Էվբեա կղզու վրա:

ԴԻՈՆԵ — աստվածուհի, Ափրոդիտի մայրը:

ԴԻՐԵՍ (Դիոլեա) — 1) Ամարինիկայի որդին, 2) Ալթոմեդոնի հայրը:

ԴՈԴՈՆ — մի քաղաք Էպիրում: Դոդոնը Զեսի հայտնի սրբավայրն էր, որտեղ գտնվում էր գուշակը, որի գուշակությունները պայմանավորվում էին Զեսի սուրբ ծառի՝ կաղնու շարժումներով (դոդոնյան կաղնու): Դոդոնը Զեսի պաշտամունքի հնագույն սրբավայրն էր:

ԴՈՂՈՆ — արովացի Եվմեդեսի որդին:

ԴՈՂՈՊՆԵՐ (դոլոպացի) — թևասպալան մի ժողովուրդ:

ԴՈՐԻԿՆՈՍ — Պերիամոսի որդին:

ԴՈՐԻԿԱՍ — Նեսթորին պատկանող երկրամաս:

ԴՐԻԿԱՍ — 1) Լապիթ, 2) Լիկուրգոսի հայրը:

ԴՐԻԼԻՔԻՈՆ — մի կղզի Հունաստանի արևմտյան ափերի մոտ:

Զ.

ԶԱԿԻՆԹՈՍ — մի կղզի Միջերկրական ծովում, — Հունաստանի հարավ-արևմտյան ափերի մոտ:

ԶԵԼԻԱ — արովական մի քաղաք՝ Իդա լեռան ստորոտում:

ԶԵՎՍ — հին Հունաստանի գլխավոր, գերագույն աստված: «Զես» բառերը նշանակում է «Լույս»: Զեսը համարվում էր երկնքի և շողշողուն փայլակի (կայծակի) աստված: Հունաստանի աստվածների դեմնողոգիայի մեջ Զեսը եղբայրն էր Հերայի, Դեմեթրայի, Պոսիդոնի և Հադեսի: Որպես գերագույն աստված և աստվածահայր նա ապրում էր Եթերում՝ Օլիմպոսի գագաթին, թեպետ հաճախակի այցելության էր գալիս փորրաբախկան Իդա լեռան կատարներին: Զեսը կոչվում էր նաև Օլիմպացի և համարվում էր հայր՝ մարդկանց և աստվածների:

Է.

ԷԱԼԻՍ — մի քաղաք Ռոդոս կղզու վրա:

ԷԱԼԻՄԵՆ(ՈՍ) — բեռլթացի առաջնորդը:

ԷԱԿ(ՈՍ) — Էդին կղզու թագավորը, Զեսի որդին, Պելիսի և Թեկեմոնի հայրը:

ԷԱԿԻԳԵՍ — Էակի որդին, ալսինքն Պելիս:

ԷԱԿՅԱՆ — Էակի թուր, ալսինքն Աքիլես:

ԷԳԱՎՈՆ — հարյուրաձևոք ծովային հրեշ:

ԷԳԻԱԼԵ — Ադրաստոսի աղջիկը, Դիոմեդեսի կինը:

ԷԳԻ — մի քաղաք Պելոպոնեսի հյուսիսային մասում:

ԷԳԻԱԼ(ՈՍ) — մի քաղաք Պաֆագոնիայում, 2) մի երկրամաս Պելոպոնեսում:

ԷԳԵՎՈՍ — Աթենքի առասպելական թագավորը, Թեդեսի հայրը:

ԷԳԵՎՈՍՅԱՆ — Էգեսոսի որդին, ալսինքն Թեդես:

ԷԳԻԼԻՊՍ — մի կղզի Էպիրի ափերի մոտ:

ԷԳԻՆ — մի կղզի Սարոնիկյան ծովածոցում:

ԷԳԻՈՆ — աքայական մի քաղաք:

ԷԳԻՊ կամ ԷԳԻՊՈՍ — թերեհական Լայոս թագավորի որդին, որը համաձայն դուշակության, ախմա սպանում է իր հորը և ամուսնանում իր մոր հետ (Տևս Սոֆոկլեսի «Էդիպարա» ողբերգությունը):

ԷԶԻՅԵՏ — 1) Անթենքի հայրը, 2) Ալկոթովի հայրը, 3) անհայտ մի տրովացի:

ԷԹԵ (Էթոն) — Ագամեմոնի ձիու անունը:

ԷթիոնՆՈՍ կամ Էթիոն — մի զաղար Բեռլթիայում:
 ԷթեւՆՈՒԼԵՍ — ան՝ս էտեռլես:
 ԷթիւՍՅԻՆԵՐ (էթիկյանք) — թեսաւական մի աղգ:
 ԷթՈԼԻԱ — մի երկրամաս Միջին Հունաստանում:
 ԷթՐԱ — Պետեսի աղջիկը, Էդեսի կինը, Բեզեսի մայրը:
 ԷթՐԵՋԻՍ — բեռլթական մի զաղար, որտեղ գտնվում էր Պոսիդոնի տաճարը:
 ԷլեֆնՆՈՐ — արանտների առաջնորդը:
 ԷլեւՋԻՆ — բեռլթական մի զաղար:
 ԷլեւՍՅԻՔ — Էլիգայի բնակիչները:
 ԷլեւՆՈՆ — մի երկրամաս Բեռլթիայում:
 ԷլիԴԱ (Էլիս) — մի երկրամաս Պելոպոնեսում:
 ԷՄԱԹԵԱ — Մակեդոնիա:
 ԷՄՈՆԻԴԵՍ — այսինքն Լայերկես՝ Ալկիմեդոնի հայրը:
 ԷնեՐՆԵՐ (էնեթացիներ) — մի աղգութուն Պաֆագոնիայում:
 ԷնիԱԼ(ՈՍ) — («մարտական», «մարտատենչ»), Արեսի էպիտետը:
 Էնի — մի զաղար Փոկիդայում:
 ԷնիԱՆԵՏԻՔ — թեսաւական մի աղգ:
 ԷնիԱՍ — տրոլական մեծագույն հերոս՝ Անքիդի և Ափրոդիտի որդին:
 ԷնիՍՊԵՍ — մի երկրամաս Արկադիայում:
 ԷնիՈ(Է)Ն — պատերազմի աստվածուհի:
 ԷնՈՊ — մեսսիական մի զաղար:
 ԷՈՄ — 1) արշաւույս՝ լուսածագ, լուսողմ, 2) Արշաւույս իբրև աստված, — արշաւույսի դիցուհի:
 ԷՊԻՏՈՍ — արկադիական առասպելական թագավոր:
 ԷՊԵՆՈՍ — տրոլացի, տրոլական փայտե ձիու շինարարը:
 ԷՊԵՎԱՅԻՆԵՐ — Էլիգայի հնադույն բնակիչները:
 ԷլԹԵԱ (Էլթես) — մի կղզի Էգեյան ծովում:
 ԷւլիԻԻ — ծննդաբերութեան դիցուհի:
 ԷւլԴՈՐ(ՈՍ) — միքսիդոնցիների զորավարը, Պոլիմեդի և Հերմես աստծու որդին:
 ԷւլԵՄՈՆ — Էլլիպիդոսի հայրը:
 ԷւլԵՆ(ՈՍ) — 1) Լեոնեսի թագավորը՝ Բերիդուհու ամուսնու հայրը, 2) էթուական թագավոր՝
 Մարպիստայի հայրը:
 ԷւլԵՆԻՆ — Էւլենոսի դուստրը՝ այսինքն Մարպիս:
 ԷւլՄԵԴԵՍ — Դուռնի հայրը, տրոլացիների բանբերը:
 ԷւլՆԵՎ — Յադոնի որդին:
 ԷւլՄԵԼ(ՈՍ) — Ագմեոնի և Ալկեստայի որդին:
 ԷւլՐԵԱԼ(ՈՍ) — Մեկիստեսի որդին, արգիւական զորապետ:
 ԷԳՐԵԱԹ — 1) Ագամեմոնոնի սուրհանդակը, 2) Ողիսեսի սուրհանդակը:
 ԷԳՐԵՄԵԴՈՆ — 1) Ագամեմոնոնի կառապանը, 2) Նեսթորի ծառան:
 ԷւլՐԻՊԻԼ(ՈՍ) — 1) Էլեմոնի որդին՝ թեսաւական թագավոր, 2) Պոսիդոնի որդին՝ Կոս կղզու
 թագավորը, 3) Թելեֆի որդին՝ միդիական թագավոր, տրոլացիների դաշնակիցը:
 ԷւլՐԵՍՄԵԼՈՍ (Էլթրիթես) — Միքենի շար, վախկոտ և ստորագույն թագավորը, որ Պերսեսի
 թոռն էր՝ Նրա իշխանութեան տակ գտնվում էր քաջազոր շինակիւսը:
 ԷւլՐՈՊ — Մինոսի մայրը՝ Ֆենիքսի դուստրը:
 ԷւլՏՐԻՋ(ԻԱ) — մի երկրամաս Բեռլթիայում, որտեղ գտնվում էր Աստղիկի տաճարը:
 ԷւլՖՈՐՐՈՍ — տրոլացի, Պանթոյի որդին, Պոլիդամասի եղբայրը:
 ԷւՔԱԼ — թեսաւական մի զաղար:
 ԷՆԵՐ(ՈՍ) — խաւարի՝ ստորերկրյա աշխարհ, դժոխք, սանդարմետ:

ԷՓԻԱԼՏ(ԵՍ) — Գիգանտ, Օտոսի եղբայրը:

ԷՐԻՐԵ — Ալոեսի երկրորդ կինը, Էփիալտեսի և Օտոսի խորթ մայրը:

ԷՐԻՍ (Էրիդ) — 1) խառնվածքուն, ըշնամանք, 2) խռովության՝ ըշնամանքի դիցուհի:

ԷՐԵԻՔԱԼԻՈՆ — արկաղացի, ահսելի, մեծ կարողության տեր, որը սակայն սպանվեց Նեսթորի սրղու ձևաքով:

ԷՐԵՔՐԵՎՍ — Նրկրի որդին, ամենացինների նախահայրը, Աթենքի առասպելական թագավորը:

ԷՐԻՆ (Էրինիս) — հույն. Լրիներ՝ վրեժխնդիր սղիներ, սպանության կատարողին հալածող վրեժառու դիցուհիներ:

ԷՐԻՌՊԻՍ (Էրիոպե) — Օրիեսի կինը՝ լուրացի քաջավաղիկ Այասի մայրը:

ԷՐԻՔՐՈՆ — Պերիամոսի նախահայրը:

ԷՏԻՈՆ (Էթիոն) — կիլիկիական Թերև քաղաքի թագավոր, Աթիլեսի ձեռքով սպանված, Անդրոմաքի հայրը՝ Հնկոորի աները:

ԷՏԵՈՒԼԵՍ (Էյեսուլես) — Թերև քաղաքի թագավոր, Էդիս արքայի որդին:

ԷՖԱԼԻԱ — թեսսալական մի քաղաք:

ԷՔԵԿԼՈՍ (Էյեսկլես) — 1) Ագենորի որդին, 2) արովացի:

ԷՔԵՄՄՈՆ — Պերիամոսի որդին:

ԷՔԵՊՈՆ (Էթեֆոն) — Նեսթորի որդին:

ԷՔԵՎՈՍ — 1) Մերիսթեսի որդին, 2) հույն, 3) լիկիացի:

ԷՔՍԱԳԻՈՍ կամ ԷՔՍԻԱԳ — լապիթացի:

ԷՔՍԻՈՆ (Էքսիոն) — լապիթացի՝ Պրոթոլի հայրը:

Թ.

ԹԱԼԱՎՈՆ — տե՛ս Տալավոն:

ԹԱԼՊԻՆՈՍ (Թալպես) — էպեացիների առաջնորդը:

ԹԱՄԻՐՈՍ (Թամիրիս) — թրակիական երգիչ, դուստն:

ԹԱԼԹԻՐՈՍ — տե՛ս Տալթիր:

ԹԱԼՄԱԳ (Թալմալիա) — մի քաղաք Մագնեզիայում:

ԹԵՐԵ — հնագույն քաղաք, 1) Բևովրիայում (յոթնագույն Թերև), հայրենիքը Էդիս արքայի, 2) Նդիպոսոսում (հարյուրագույն Թերև) և 3) Կիլիկիայում՝ Ֆլակ լեռան շրջակայքում (Անդրամաքի հայրենիքը):

ԹԵԴԻՍ — դիցուհի, ծովակենցաղ հավերժահարս, ծովակալ ծեր Ներեսի դուստրը, Պելիսի կինը, Աթիլեսի մայրը:

ԹԵԶԵՎՍ — Էդեսի որդին՝ Աթենքի առասպելական թագավորը, Թերզիդես կամ Թերզիդարայական զորքերի մեջ եղած, ժողովրդի շահերը պաշտպանող, ազնվականների և արքաների դեմ ապստամբող այն մարտիկը, որն ըմբոստացավ Ագամեմոնի դեմ և սպահնջում էր դադարեցնել պատերազմն ու վերադառնալ հայրենիք:

ԹԵՍՊԵ — Բևովրիական մի քաղաք:

ԹԵՍՏՈՐԱՄԻՆ — ալսինքն՝ Թեստորի որդին:

ԹԵՍՏՈՐՅԱՆ — Քալիաս:

ԹԵՍՍԱԼ(ՈՍ) — Հերակլեսի որդին:

ԹԵՎԱՆԻ — տրովացի Անթենորի կինը, — Աթենասի տաճարի քրմուհին:

ԹԵՎՆՍ(ԵՍ) — Աթենոսի եղբայրը, Պելոպսի որդին:

ԹՈՎԱՍ — 1) Անդրեմոնի որդին, 2) Դիոնիսի որդին, 3) տրովացի:

ԹՈ(Վ)ՈՆ — 1) Փենոպսի որդին, սպանված Դիոմեդեսի ձեռքով, 2) տրովացի, սպանված Ողիսեսի ձեռքով, 3) տրովացի, սպանված Աթիլեսի ձեռքով:

ԹԲԱԶԻՄԵԴ(ԵՍ) — Նեսթոր ծերունկի որդին:

ԹԲԱԶԻՄԵԼՈՍ կամ ԹԲԱԶԻՄԵԼ — լիկիացի, Սարպեդոնի սպասավորը:

ԹԲԱԿԻԱ — մի երկիր Հյուսիսային Հունաստանում, Մակեդոնիայից դեպի արևելք:

Ժ.

ԺԱՄՈՒՅՐ կամ ԺԱՄԵՐ — Ժաքանակի և տարվա եղանակների դիցուհիները, որոնք փակում և բաց էին անում Օլիմպոսի դարբանները, զուրս թողնելով կամ արգելք լինելով ամպերին:

Ի.

ԻԱԼՄԵՆՈՍ — տե՛ս Էսթմենոս:

ԻԱՆԱՍԱ — Ագամեմնոնի դուստրը:

ԻԱՐԴԱՆՈՍ — տե՛ս Հարդան:

ԻԴԱ (Իդե) — բարձրարեւծ մի լեռնադաղաթ Փոքր Ասիայում, Տրոյ քաղաքի շրջակայքում:

ԻԴԵՍ — Ափարեոսի որդին, ականավոր նևոտածիզ և աղեղնավոր:

ԻԴԵԿՈՍ (Իդեո) — 1) Պերիամոսի կառսպանը, 2) տրոյացի Դարեսի որդին, 3) տրոյացիների սուրհանդակը:

ԻԴՈՄԵՆԵԿՍ կամ ԻԴՈՄԵՆ — Դեկալիոնի որդին, Կրեսոսի կղզու թագավորը, կրեսոսական զորքերի ղեկավարը:

ԻԶՈՍ — Պերիամոսի որդին:

ԻԹԱԿԵ — մի կղզի Իոնյան ծովում, Ողիսևսի հայրենիքը:

ԻԼԻԹԵ — ձնհոսարերության աստվածուհի:

ԻԼԻՈՆ — 1) տրոյական երկրի մայրաքաղաքը, 2) Տրոյ քաղաքի շրջակայքը:

ԻԼԻՈՍ — Տրոսի որդին, Լավոմեդոն թագավորի հայրը, Իլիոն քաղաքի հիմնադիրը:

ԻԿԱՐՅԱՆ ԵՐԿ — ալսինքն՝ Էդեսյան ծով:

ԻԿՄԻՈՆ — Թեսսալական Լապիթների թագավորը, Պերիթոլի հայրը:

ԻՄԲՐՈՍ — 1) մի կղզի Թրակիական ափերի դիմաց, 2) մի քաղաք համոնոն կղզու վրա:

ԻՆԵԿՍ — (Ինոս) Տիդեոսի հայրը, Դիոմեդեսի պապը, Կալիդոնի թագավոր:

ԻՆՑ — Կադմոսի դուստրը:

ԻՌԻՍ — աստվածուհի, Օլիմպական աստվածների սուրհանդակը:

ԻՍԱՆԴՐՈՍ — Բելլերոֆոնտի որդին:

ԻՍՄԱՐՈՍ — Թրակիական մի քաղաք:

ԻՏՈՆ — Թեսսալական մի քաղաք:

ԻՓԻԱՆԱ — տե՛ս Իանասոս:

ԻՓԻԹԱՄԱՍ — Անթենորի որդին:

ԻՓԻԿՈՍ — Փիլակի որդին, Թեսսալական Փիլակ քաղաքի թագավորը, Պրոթեդիդեոսի և Պոդարկեսի հայրը:

ԻՓԻԴ(ՈՍ) — 1) Էվրիդոսի որդին, 2) Նավբուոսի որդին, 3) Արքեպտոլիմի հայրը:

ԻՓԻՍ — Պատրոկլոսի ստրկուհին:

ՀԱԿԵԴԵՄՈՆ — Պելոպոնեսի հարավ-արևելյան մասը, այն երկիրը, որ կոչվում է նաև Հակո-
նիա՝ Մենելավոսի տիրապետությունը:

ՀԱԿՈՆԻԱ կամ ՀԱԿՈՆԻԱ — Հակեդեմոնյան պետությունը Պելոպոնեսում:

ՀԱՍՊ(ՈՍ) — 1) տրովացի, 2) Հեկտորի ձիու անունը:

ՀԱՅԵՐԹ — Ողիսեսի հայրը:

ՀԱՎԱԴՈՆ — 1) տրովացի մի մարտիկ, 2) Օնեթորի որդին, 3) Բիաթի որդին:

ՀԱՎՈԴԱՄ(ԱՍ) — Անթենորի որդին:

ՀԱՎՈԴԱՄԻ — 1) Բելլերոֆոնի դուստրը, 2) Ագամեմնոնի դուստրը:

ՀԱՎՈՄԵԴՈՆ (Հավմեդոն) — տրովական թագավորի, Իլիսի որդին, Պերիամոսի հայրը:

ՀԱՊԻԹԱՅԻՔ (լասյիթացիներ կամ լասյիթյանք) — թեսսալական հնագույն մի ժողովուրդ,
որն հայտնի էր իր ուղմական քաջարի հատկություններով և, բոլոր առասպելի, Կեն-
տավրոսների դեմ մղած կռիվներով:

ՀԱՐԻՍ — մի քաղաք Փոքր Ասիայում:

ՀԵ(Վ)ԹՈՍ — Թեսթամոսի որդին՝ պելադգների թագավորը Հարիսում:

ՀԵԼԵԳԵՆԵՐ — հնագույն, պատերազմասեր մի ժողովուրդ Փոքր Ասիայում:

ՀԵԿՏՈՆ — մի հրվանդան տրովական ծովափին, Լեսթոսի դիմաց:

ՀԵՍՐՈՍ — մի կղզի Էգեյան ծովում:

ՀԵՎԻՏ(ՈՍ) — բեովթացիների առաջնորդը:

ՀԵՎԿՈՍ — Ողիսեսի ընկերը:

ՀԵՎԿՐԻՏԵՍ — հույն, Արիսթեսի հայրը:

ՀԻԿԱՍՏ(ՈՍ) — մի քաղաք Կրետե կղզու վրա:

ՀԻԿԵՆՈՍ — մի քաղաք Հոռոս կղզու վրա, որտեղ գտնվում էր Ասպուլոնի տաճարը:

ՀԻԿԱՎՈՆ — 1) լիկիական թագավոր, Պանդարի հայրը, 2) Պերիամոսի որդին, որին սպանեց
Աթիլեսը:

ՀԻԿԻԱ — փոքրասիական մի երկիր:

ՀԻԿՈՄԵԴ — բեովթացի՝ Կրետեի որդին:

ՀԻՎԹՈՍ — բեովթացիների թագավորը:

ՀԻԿՏՈՍ — մի քաղաք Կրետե կղզու վրա:

ԿԱՐԵՋ(ՈՍ) — մի քաղաք Թրակիայում:

ԿԱԴՄՈՍ — փյունիկական թագավոր Ագենորի որդին, Զեսի ձեռքով առևանգված Եվրոպի
եղբայրը, Սեմելի հայրը, — Թեբե քաղաքի առասպելական հիմնադիրը:

ԿԱԻՍՏՐ(ՈՍ) — մի գետ Լիդիայում:

ԿԱԼԵՏՈՐ — 1) Կլիտոսի որդին, Պերիամոսի ազգականը, 2) Ասիարեսի որդին:

ԿԱԼԻԴՈՆ — մի քաղաք Էթովիայում:

ԿԱԼԼԻԿՈՆՈՆ — բառացի՝ գեղաբույր, գեղեցիկ բույր. Միմոն գետի ափին, Տրովից ոչ հեռու
գտնվող մի բլրակ:

ԿԱՄԵՐՈՍ — մի քաղաք Հոռոս կղզու վրա:

ԿԱՊԱՆԵՎՍ — Սեթենալի հայրը, Թեբե քաղաքի վրա արշավանք գործող յոթ քաջերից մեկը:

ԿԱՍՈՍ — մի կղզի Էգեյան ծովում:

ԿԱՍՍԱՆԴՐԱ — տե՛ս Քասանդրա:

ԷԱՍՏՈՐ — Թինդարեսի և Լեդայի որդին, Պոլիդեսի և Հեղինեի եղբայրը:
 ԿԱՐԵԶՈՍ — մի գետ Միդիայում:
 ԿԱՐԻՍՏՈՍ — մի քաղաք Էվբեա կղզու վրա:
 ԿԱՎԿՈՆ — հողն. Կավկոններ — փոքրասիական մի ցեղ:
 ԿԵԼԱԴՈՆ — մի գետ Արկադիայում:
 ԿԵՐՐՈՆ — Պերիամոսի սրղին, Հեկտորի կառապանը:
 ԿԵՆՏԱՎՐՈՍ — Թեսսալիայում ապրող վալրենի մի ժողովուրդ, լիպիականի մեջ կենտավրոս-
 ները հիշատակվում են իբրև հյուսիսային Թեսսալիայում բնակվող վալրազ գաղան-
 ներ: Հունական արվեստը կենտավրոսներին պատկերում է որպես կիսամարդ՝
 կիսաձի (մարդաձի) կենդանիներ:
 ԿԵՎԱԴՆԱ — Կեսսի որդին, ալսինը Տրեզենիոս:
 ԿԵՐԻՆՐՈՍ — մի քաղաք Էվբեա կղզու վրա:
 ԿԵՓԵԶ(ԻՍ) — Կեփիզյան լիճը Բեոլիթիայում:
 ԿԵՐԻԶՈՍ — մի գետ Փոկիդայում:
 ԿԻԼԼԱ — մի փոքր քաղաք Տրոական երկրում:
 ԿԻԿՆՆՆԵՐ — Բրակիայում ապրող մի ժողովուրդ:
 ԿԻՍՍՆԱ — Բրակիական թագավոր:
 ԿԼՈՆԻՈՍ — բեոլթացիների զորավարը:
 ԿԼԻԹԵՄՆԵՍԻՐ — սպարապական թագավոր Թինդարեսի դուստրը, Հեղինեի, Կաստորի և Պո-
 լիդեսի քույրը՝ Ալամեմնոնի կինը:
 ԷԼԻՄՆՆ — 1) հավերժահարա, 2) Հեղինեի նաժիշտը:
 ԿԼԵՈՊԱՏՐԱ — Մելիագրոսի կինը՝ մեսսենական թագավոր Իդևի և Մարպսիայի դուստրը:
 ԿԼԻԴԻՈՍ — 1) Լավոմեդոնի որդին, Պրիամոսի եղբայրը, 2) Դուստրի հայրը:
 ԿԼԵՎՈՆ — մի քաղաք Արգոլիդայում:
 ԿԼԻՄՆԱ — 1) հավերժահարա, 2) Հեղինեի նաժիշտը:
 ԿԼՈՆԻՈՍ (Կլոնիոս) — բեոլթացիների զորավարը:
 ԿՆՈԶՈՍ կամ ԿՆՈՍ — մի քաղաք Կրետե կղզու վրա:
 ԿՈՊՐԵՎՍ — Պելոպոսի որդին:
 ԿԻԼԼՆ — մի քաղաք Արկադիայում:
 ԿԻՆՈՍ — մի քաղաք և նավակայան Լոկրիդայում:
 ԿԻՊԱՐԻՍՈՍ կամ ԿԻՊԱՐԻՍ — մի քաղաք Փոկիդայում:
 ԿԻՊՐՈՍ — մի կղզի Միջերկրական ծովում:
 ԿԻՊՐՈՒԷՍ — Ալբրոդիոս աստվածուհու հավելյալ անունը:
 ԿԻՏՐՈՍ — մի քաղաք Պաֆլագոնիայում:
 ԿՈՊԵ — մի քաղաք Բեոլիթիայում:
 ԿԻՓՈՍ — մի քաղաք Թեսսալիայում:
 ԿՈ(Վ)ՈՆ — որդին Անթենորի, արավացի:
 ԿՈՍ (Կոսոս) — մի կղզի Էգեյան ծովում:
 ԿՐԱՆԱՅՆ կամ ԿՐԱՆԱՅ — մի կղզի Լակոնական ծովածոցում:
 ԿՐԻՆԻՐՈՍ — մի քաղաք Հունաստանում, Կորնթական պարանոցի վրա:
 ԿՐԻՐՈՆՆԱ — մի քաղաք Բիոլիթիայում:
 ԿՐՈՆՈՍ — Լափիթների թագավորը Թեսսալիայում:
 ԿՐՈՐԵՏՆԵՐ — հնադույն մի ժողովուրդ:
 ԿՐԵՅՈՆ — Լիկոմեդի հայրը:
 ԿՐՈՆՈՍ — աստված, Զևսի հայրը:

- ՀԱԴԵՍ — ստորերկրյա աշխարհի աստված. դժոխքի աստված. Հադեսը Զևսի և Պոսիդոնի եղբայրն էր:
- ՀԱԼԻՉՈՆՆԵՐ (Հալիզոնացիք) — փոքրասիական մի ժողովուրդ:
- ՀԱՐՊԻԱՅՔ, հափշտակիչներ — առասպելական էակներ:
- ՀԵՐԲ — աստվածուհի, Զևսի և Հերալի դուստրը, որ ծառայում էր Օլիմպական աստվածներին իրրե մատուցելով:
- ՀԵԼԵՆՈՍ (Հելեն) — Պերիամոսի որդին, որ գուշակություններ էր անում:
- ՀԵԼԻԿԱՎՈՆ — Լավամեղոնի որդին, Պերիամոսի եղբայրը, Մենալիպի հայրը:
- ՀԵԼԻԿԵ — Պելոպոնեսի հյուսիսային մասում գտնվող մի բաղադր, որտեղ կար Պոսիդոնի սրբավայրը:
- ՀԵԼԻԿՈՆՅԱՆ — Պոսիդոն աստծու մականունը:
- ՀԵԼԻՈՍ — 1) Արև, 2) Արևի աստված:
- ՀԵԼԼԱԴԱ — 1) առհասարակ Հունաստան, 2) թևասլական մի երկրամաս:
- ՀԵԼԼԵՍՊՈՆՏ — Դարդանևկի նեղուցը:
- ՀԵԼՈՆԵ — մի բաղադր թևասլական Ֆրիաստում:
- ՀԵԿԱՐԵ — Պերիամոսի կինը, Հեկտորի մայրը:
- ՀԵԿԱՄԵԴԵ կամ ՀԵԿԱՄԵԴ — Արսինովի դուստրը, Նեսթոր ծերունու ստրկուհին:
- ՀԵՊԵՏ (ՈՍ) — Ուրանոսի որդին, Գիգանտ:
- ՀԵՂԻՆԵ — սպարտական թագավոր Թինդարեոսի և Լեդայի դուստրը, որը համարվում էր Զևսի աղջիկ: Հեղինեն Մենելավոսի կինն էր, որին առևանգեց Պարիսը:
- ՀԵՍԹԻԵ — աստվածուհի, Քրոնոսի դուստրը, Զևսի բույրը: Պատկանելով Օլիմպական 12 աստվածների կարգին, Հեսթինե համարվում էր օջախի, բարեկեցության և կրակի հովանավոր:
- ՀԵՐԱ — Կրոնոսի և Ռեևի երիցագույն դուստրը, Զևսի բույրն ու ամուսինը: Օլիմպական աստվածներից Զևսից հետո Հերան հզորագույնն էր:
- ՀԵՐԱԿԼԵՍ — հին Հունաստանի մեծախառ հերոսը, որ կատարել էր տասներկու դերհաշ բազադարձություններ: Հերակլեսը Ալեմենեի և Զևսի զավակն էր:
- ՀԵՐՄԵՍ — Օլիմպական աստված, Զևսի և Մայլի որդին էր: Նա համարվում էր հնարագետ, ճարպիկ, երբեմն նուրբ զգացմունքների տեր, բայց և խորամանկ և նենգամիտ աստված: Հետագայում նա դարձավ ուղևորության, ճանապարհորդության, առևտրի և այլ գործնական ձեռնարկների հովանավոր աստված և Զևսի սուրհանգակը. նա էր ուղեկցում մեռածների հոգիները դեպի սանդարամետ և կոչվում էր «հոգիների ուղեկցույց»:
- ՀԵՐՄՈՆԻԵ — Մենելավոսի դուստրը:
- ՀԵՐՄՈՍ — մի գետ Փոլուզիայում և Միդիայում:
- ՀԵՓԵՍՏՈՍ — Զևսի որդին, կրակի աստված, այլև կրակի մարմնավորումը: Հեփեստոսը հովանավոր աստվածն էր նաև այն նարհատների, որոնք կապված էին կրակի գործողության հետ: Նա ծնված էր կաղ և այլանդակ:
- ՀԻՃԼՈՍ — մի բաղադր Հոռոս կղզու վրա:
- ՀԻԿԵՏԱՎՈՆ — Լաիոմեդոնի որդին:
- ՀԻՊՊՈԴԱՄԵ — 1) Պիրիթովի կինը, 2) Անքիդի դուստրը:
- ՀԻՊՊՈԴԱՄ (ՈՍ) — տրովացի:
- ՀԻՊՊՈԹՈՎ — 1) Պերիամոսի որդին, 2) Լեթոսի որդին:
- ՀԻՊՊՈԼՈՔՈՍ կամ ՀԻՊՈԼՈՔ — 1) Բելլերոֆոնտի որդին, 2) տրովացի Անտիմարոսի որդին:

ՀԻՊՊԱՍ — 1) Քարոսպսի հայրը, 2) Հիպսենորի, Ապիդավոնի հայրը:
 ՀՈԴԻԵՎՍ (Ոդիես) — 1) հալիդոնների առաջնորդը, 2) հույների սուրհանդակը:
 ՀՈՐՐԱՆ — 1) մի գետ էլիդայում, 2) մի գետ Կրետե կղզու վրա:

Մ.

ՄԱԳՆԵՏԱՅԻ — հողն. մագնիտացիոն՝ թեսալական մագնեզիա երկրամասի բնակիչները:
 ՄԱՋԻՍ — մի քաղաք Արգոլիդայում:
 ՄԱՍԹՈՐՅԱՆ (Մասթորիդ) — Մասթորի որդին:
 ՄԱՐՊԻՍ — էլիենի զուտորը, Իդոսի կինը, Կլեոպատրայի մայրը:
 ՄԱՔԱՎՈՆ — աբայական զորքի մեծանուն բժիշկը, որ որդին էր աստվածազամ Ասկլեպոսի:
 ՄԵԳԱԴԵՍ — Մեգասի որդին, այսինքն Պերիմոս:
 ՄԵԳԵՍ — Փիլեսի որդին:
 ՄԵԳԵ(Վ)ՈՆ — մի քաղաք Բեովթիայում:
 ՄԵԴՈՆ — Օիլեսի և Ռենեի որդին, քաջավազիկ Այասի խորթ եղբայրը:
 ՄԵԹՈՆԵ — մի քաղաք Թեսալիայում:
 ՄԵՆԱՆԻՊ(ՈՍ) — 1) տրովացի, 2) հույն մարտիկ:
 ՄԵՆԱՆԻՐ(ՈՍ) — Կալիդոնի Ինես թագավորի որդին, «Կալիդոնական որսորդության» հերոսը:
 ՄԵՆԻՐՈՎԵ — թեսալական մի քաղաք:
 ՄԵՆԱԳ (Մենագա) — Բարոս (Դիոնիս) ասածու պաշտամունքին անձնատուր, շվայտանը կատարող կատաղած, իսկացնար կին (բարոսուհի):
 ՄԵՆԵՆԱՎ(ՈՍ) — Աթրեսի որդին, Ագամեմնոնի եղբայրը, Հեղինեի ամուսինը, Սպարտական (Լակեդեմոնական) թագավորը:
 ՄԵՆԵՍՍԵՎՍ — Պետեոսի որդին, աթենացիների զորավարը:
 ՄԵՆԵՍՍԵՎՈՍ — բեովթական թագավոր:
 ՄԵՆԻՏ — Պատրոկլոսի հայրը:
 ՄԵՐՄԵՐՈՍ — միլիացի:
 ՄԵՐԻՈՆ(ԵՍ) — կրեոացի, Մոլոսի որդին, Իգոմենես թագավորի օգնականն ու զորավարը:
 ՄԵՐՈՊԱ — Ադրաստոսի հայրը, զուշակ:
 ՄԵՍՍԻՍ — մի աղբյուր Թեսալիայում:
 ՄԵՍԹՈՐ — Պերիամոսի որդին:
 ՄԵՎՈՆԻԱ — այսինքն Լիդիա — փոքրասիական մի երկրամաս:
 ՄԻՋԻԱ — 1) փոքրասիական մի երկիր, 2) մի երկրամաս Թրակիայում:
 ՄԻՆԵՏ(ՈՍ) — մի քաղաք, 1) Կարիայում, 2) Կրետե կղզու վրա:
 ՄԻԿԴՈՆ — փույգիական թագավոր, Օթրեսի եղբայրը:
 ՄԻՆԵՍ (Մինես) — Լեոնեսի թագավոր՝ Նվենի որդին, Բերիզուհու ամուսինը:
 ՍԻՆԵՎՈՍ — մի գետ էլիդայում:
 ՍԻՆՈՍ — Ջեսի և Նվրոսի որդին, Դեկալիոնի և Արիստոնի հայրը, Կրետե կղզու օրենսդիր թագավորը: Մինոսը մահից հետո դարձավ ստորերկրյա աշխարհի դատավորը:
 ՄԵՆՋՈՍ — մեոնացի:
 ՄԻՐԻՆԵ (Միրինե) — մի ամադոնուհի, որը թաղված էր Իլիոնի պարիսպների մոտ:
 ՄԻՐՄԻԴՈՆՅԻ (հողն. Միրմիդոնյի կամ Միրմիդոնյանք) — թեսալական մի ժողովուրդ, որն ապրում էր Արգոլեսի տիրապետության տակ՝ Ֆլեթիասում:
 ՍՈՒԵ(Վ)ՈՆ — Ակտորի կին Մուլիոնեի որդին:
 ՍՈՒՈՍ — Դեկալիոնի որդին:
 ՍՈՒՍԱ — աստվածուհի:

ՅԱԶՈՆ — առասպելական արդոնավորդների արշավանքի գլխավոր հերոսը:

ՅԱԶՈՍ — աթենացիների առաջնորդը:

ԴԱՍՏԵՍ — կարիացիների զորավարը:

ՆԱՎՐՈՂԻԴ(ԵՍ) — Նավբուլի որդին, այսինքն Իփիտոս:

ՆԵԼԵՎՍ — Նեսթոր ծերունու հայրը:

ՆԵԼԵՎՍԱՆ — Նելևսի որդին, այսինքն Նեսթորը:

ՆՆՈՊՏՈՂԵՍ — Աթիլլեսի որդին:

ՆՆՍԲՈՐ — Նելևսի որդին, Պիլոսի թագավորը: Արայական զորքերի մեջ նա անզուգական հարուստան էր և առնչալիտոս. ուստի պոեմի մեջ նա հաճախակի կոչվում է «Նեսթոր ծերունի»՝ փառք և պարծանք աբայանցս:

ՆԵՐԵՎՍ — Պոնտոսի որդին, Մովակլաց ծերունին, հարյուր ներեաղների (ծովակենցաղ հավերժաբանների) և Բեդդիսի հայրը:

ՆԻՈՐԵ — Տանտալոսի դուստրը, թերեական թագավոր Ամփիոնի կինը:

ՆԻՍ կամ ՆԻՍԵՎՈՍ — բեռվթական առասպելական մի լեռ, որտեղ Նյումփոսների ձեռքով դաստիարակվել էր Դիոնիս աստվածը:

ՆԻՐԵՎՍ — Քարոսի որդին, Աթիլլեսից հետո՝ հին Հունաստանի ամենազեղեցիկ տղամարդը:

ՆՈՏՈՍ — հարավային և հարավ-արևելյան խոնավ քամին:

ՈԴԻՍ կամ ՈԴԻՍԵՎՍ — Իթակեի թագավորը, Տելեմաքի հայրը, Պենեյոսի ամուսինը: Ողիսևոր «Իլիականի» մեծագույն հերոսներից մեկն է:

ՂԼԻՓ(ՈՍ) — Հունաստանի, Բեսսալիայի և Մակեդոնիայի սահմանում գտնվող մի լեռնագագաթ, որի վրա, ըստ հունական դիցարանության, ապրում էին աստվածները՝ Զևսի գլխավորությամբ:

ՈՒՐԱՆՈՍ — Կրոնոսի հայրը, երկրի ամուսինը, հունական դիցարանության մեջ՝ առաջին աստվածը: Ուրանոսը երկինքն էր և երկնքի աստվածը:

ՊԱԶԻԹԵ(Ս) — Քարիտներից մեկը:

ՊԱԼԼԱՍ — Աթենաս աստվածուհու կրկնակի անունը:

ՊԱԼՄԻՍ — արովացիների դաշնակիցը:

ՊԱՆԴԱՐ(ՈՍ) — Լիկավոնի որդին, Լիկիացիների առաջնորդը, նշանավոր աղնղնաձիգ:

ՊԱՆԴԻՈՆ — հույն մարտիկ՝ Տեկրոսի ընկերը:

ՊԱՆԹՈՅԱՆ — Պանթոյի որդին, այսինքն՝ Պուլիդամաս:

ՊԱՆՈՒՈՒՆՈՍ (Պանթոյ) — Ապոլլոնի որդին Դելփերում: Նրան Անթենորը Դելփիից Տրոլ տարավ, որտեղ նա Ապոլլոնի տաճարի բուսմբ դարձավ:

ՊԱՆՈՊԵՎՍ — 1) մի քաղաք Փոնդիայում, **2)** Էպևոսի հայրը:

ՊԱՐԻՍ — (նա կոչվում է նաև Ալեքսանդր) Պերիամոսի և Հեկարի որդին, Հեղինեին առեան- գողը:

ՊԱՐԹԵՆԻՈՍ — մի դեռ Պաֆլագոնիայում:

ՊԱՐԱՋԻՆ — մի քաղաք Արկադիայում:

ՊԱՏՐՈՆԻՈՍ — Մենիտի որդին, Արիլեսի մտերիմ և սիրելի ընկերը:

ՊԱՅԼԱԴՈՆԻԱ — մի երկիր Փոքր Ասիայում:

ՊԵԼԱՋԴԵՆՐ — Հոնատոսի հնազույն բնիկները:

ՊԵԼԵԳՈՆ (Պելագոն) — Արսիփոսի որդին:

ՊԵԼԻՍ — Էսպի որդին, միամիզոնցոց թագավորը, Բելգիա աստվածուհու ամուսինը, Արիլ- լեսի հայրը:

ՔԵԼԻՍԱՄԻՆ — Պելիսի որդին, այսինքն Արիլես:

ՊԵԼԻՍՅԱՆ — Պելիսածին:

ՊԵԼԻՈՆ — Բեսսալիան մի լեռ:

ՔԵԼՈՊՍ — Տանտալոսի որդին, Պելոպոնեսի մեծանուն հերոսը, Աթենոսի հայրը, Ագամեմնոնի և Մենելաոսի պապը:

ՊԵՐԻԹՈՒ (Պերիթոս) — Իրսիոնի որդին, յապիթների թագավորը:

ՊԵՐԴԱՄ — Տրոլ քաղաքի ամրոցը:

ՊԵՐՆԵՆՆՐ — պելյագոնների մի ցեղ՝ Բեսսալիայում:

ՔԵՐՆԵՐՈՎ — Աքսամենի դուստրը:

ՊԵՐԻՄԵԴԵՍ կամ ՊԵՐԻՄԵԴ — Աքեդիոսի հայրը:

ՊԵՐԻՓԱՍ — 1) Օբելիոսի որդին, Էթուացի, **2)** Ուլիսոսի որդին, տրոլացի:

ՊԵՐԻՓԵՏ(ԵՍ) — 1) Կապրիսի որդին՝ հույն, **2)** միդիացի:

ՊԵՐԿՈՏ(ԵՍ) — մի քաղաք Միդիայում:

ՊԵՎՈՆ (Պեոն) — բժշկության աստված, աստվածների բժիշկը:

ՊԵՎՈՆԱՅԻ (հույն. պեոնացիք, պեոնացիներ) — Պեոնիայի բնակիչ:

ՊԵՎՈՆԻԱ — Մակեդոնիայից դեպի հյուսիս գտնվող մի երկիր:

ՊԵՐՍԻՈՍ — Զեսի և Դանայեի որդին:

ՓԵՐՍՓՈՆԵ — Զեսի և Դանայեից դիցուհու դուստրը, Հադեսի կինը՝ դժոխքի թագուհին:

ՊԵՏԵՎՈՍ — Սրենեի որդին, Մենեսիոսի հայրը:

ՊԵՅՆԵՐԻԱ — մի երկրամաս Մակեդոնիայում:

ՊԵՋԱՆԴՐՈՍ — միամիզոնցի:

ՊԻՆՈՍ — մի քաղաք Մեսսոնիայում:

ՊԻՐԱՍՈՍ — Բեսսալիան մի քաղաք:

ՊԻՐԻԹՈՒ — յապիթների թագավորը Բեսսալիայում:

ՊՅՈՒԹՈՆ — Փոնդիայի հնազույն անունը. Պյուբոնում գտնվում էր Ապոլլոնի տաճարը:

ՊՈԴԱՐԳ(Ե) — Արիլեսի ձեռքի մայրը:

ՊՈԴԱՐԳԵՍ — Իփիլիտի որդին:

ՊՈԴԵՍ — Էստիոնի որդին, Հեկտորի ընկերը:

ՊՈԼԻՐՈՍ — Անթենորի որդին:

ՊՈԼԻՏԵՍ — Պերիամոսի որդին:

ՊՈԼԻԴԱՄԱՍ — Պանթոփոսի որդին:

ՊՈԼԻԴԵՎԵՍ կամ ՊՈԼԻԴԵՎՍ — Հեղինեի եղբայրը, տե՛ս Կաստոր:

ՊՈԼԻԴՈՐ(ՈՍ) — 1) Պերիամոսի կրտսեր որդին, **2)** մի հույն:

ՊՈԼԻՄԵԼ(Է) — Փիլասի դուստրը:

ՊՈԼԻՆԻԿ — էգիպտ արքայի որդին, էթեոպիայի եղբայրը:
 ՊՈԼԻՊԵՏ(ՈՍ) — լապիթացի, Պիլիթոսի որդին:
 ՊՈԼԻՓԵՄ(ՈՍ) — էլատոսի որդին, Կենեսի եղբայրը, լապիթացի:
 ՊՈԼԻՔՍԵՆ(ՈՍ) — Ագասթենի որդին:
 ՊՈՐՔԵԼՍ — Ագեսթի որդին:
 ՊՈՍԻԴՈՆ — ծովակալ, աստված, Կրոնոսի որդին, Ջեսի եղբայրը, Պոսիդոնը համարվում էր բոլոր ծովերի և բոլոր ջրերի աստված:
 ՊՐԻԱՄՈՍ (Պերիամոս) — Համեմեղոսի որդին, Տրովի թագավորը, Հեկտորի հայրը:
 ՊՐԵՏ(ՈՍ) կամ ՊՌԵՏ(ՈՍ) — արգիվացիների թագավորը:
 ՊՐՈՄԵԹՈՍ կամ ՊՐՈՄԵԹ — Բեռվթացիների աստվածը:
 ՊՐՈԹԵՋԻԱՆ(ՈՍ) — Բեսսալական զորքերի առաջնորդը՝ Փիլակես քաղաքից:
 ՊՐՈՓՈՅԵՆՈՐ — Արեյլիկոսի որդին, բեռվթացիների զորավարը:

Ռ.

ՌԱԴԱՄԱՆՔ — Ջեսի և Եվրոպիի որդին, Մինոսի եղբայրը, որը ամենաարդար մարդն էր Երկրի վրա: Մահից հետո նա արժանացավ հավերժական հրշանկության:
 ՌԵԶՈՍ — Թրակիական թագավոր:
 ՌԵՆԱ (Ռենես) — Օլիկի հարճը, Մեդոնի մայրը:
 ՌԻԴՄՈՍ (Ռեդմոս) — տրոլացի:
 ՌԻՊԵ — մի քաղաք Արկադիայում:
 ՌՈԴՈՍ — տի'ս Հոդոս:
 ՌՈԴՈՆՈՍ — մի գետ տրոլական երկրում:
 ՌԻՏԻՈՆ — մի քաղաք Կրետի կղզու վրա:
 ՌԵՆԻ (Ռես) — Ուրանոսի դուստրը, Կրոնոսի կինը, Ջեսի, Պոսիդոնի, Հադեսի և Հերակլի մայրը:

Պ.

ՊԱԼԱՄԻՆ — մի կղզի Սարոնիկյան ծովածոցում:
 ՔԱՄՈՍ — մի կղզի էգեյան ծովում:
 ՊԱՆԴԱՐԻՈՍ — մի գետ, որ հոսում է Բիթինիայում և թափվում է Սև ծովը:
 ՔԱՆՏԻՈՎԵՍ — անտառային մի գետ Միդիայում:
 ՊԱՐՊԵԴՈՆ — լիկիական իշխան, Ջեսի և Բեյլերոֆոնոսի դստրիկ Համեղամի որդին, տրոլացիների դաշնակիցը:
 ՊԱՏԵՐՈՍ — Էնոպիի որդին:
 ՊԵԼԵՊՈՒՐ(ԵՍ) — Սելեպիոսի որդին, ալաիքն՝ էվենոս:
 ՊԵԼԼԵՎԻՍ — մի գետ 1) էլիդայում, 2) տրոլական երկրում:
 ՍԵԼԼԵՐ — Ջեսի քրոնրը Դոդոնում:
 ՊԵՄԻՆ — Թերեական թագավոր Կադմոսի դուստրը, Սեմիլիի հետ սիրային կապ ունեցավ Ջեսը, և այդ կապից ծնվեց Դիոնիս (Բաքոս) աստվածը:
 ՔԵՍԱՄՈՍ — մի քաղաք Պաֆլագոնիայում:
 ՔԵՍՈՍ — Թրակիական մի քաղաք:
 ԵԵԹԵՆԵԼՈՍ կամ ՍԵԹԵՆԵԼ — 1) Կապանեսի որդին, 2) Պերսեսի որդին:

ՍԻԴՈՆ — փյունիկիայի զվարճիչ քաղաքը:

ՍԻԶԻՓՈՍ — Էոլոսի որդին, Կորնթոսի առասպելական թագավորը, որը դիտեր աստվածների դադտները և հայտնում էր մարդկանց: Մահից հետո՝ ստորերկրյա աշխարհում նա դատապարտվեց տանջանքներին:

ՍԻԿԻՈՆ (Սիփոն) — մի քաղաք Պելոպոնեսի հյուսիսային մասում:

ՆԻՄՈՆԻՍ — 1) տրովական մի դես, 2) գետաստված:

ՆԻՆԴԻՍ — սինդիացիք, Լեմնոս կղզու հնագույն բնակիչները:

ՍԻՊԻԼ — մի լեռնագագաթ Լիկիայում:

ՍԻՔՄԱՆԴԵՐ (կամ Սկամանդրոս) — մի դետ տրովական երկրում:

ՍԻՔՆԻՅԱՆ դարբաններ — բառացի՝ «արեմտյան» դարբանները Տրովի:

ՍՍԻՆԹԵՆՍ — տրովական մի քաղաք, որտեղ գտնվում էր Ապոլլոնի տաճարը: «Սմինթևոս» անունով կոչվում էր նաև ինքն Ապոլլոնը:

ՍՈՒՄԱՅԻՐ կամ ՍՈՒՄՆԵՐ — պատերազմասեր մի ժողովուրդ, որ ապրում էր Լիդիայում և Լիկիայում:

ՍՊԱՐՏԱ — Լադոնիայի (Լադեդեմոնի) զվարճիչ քաղաքը, Մենելաոսի աթոռանիստ քաղաքը:

ՍՊԵՐՔԻՈՍ — 1) մի դետ Թեսսալիայում, 2) գետաստված:

ՍՏԻՔԻՈՍ — աթենացի մի մարտիկ:

ՍՏԻՔՍ — ստորերկրյա աշխարհի՝ դիոխրի գետը:

ՆՔՆԴԻՈՍ — Լիկիոսի որդին, փոկեացիների ղորավարը:

ՍՈԿՈՍ — Հիպպասի որդին՝ տրովացի:

S.

ՏԱԼԱՅՄՈՆ — մեոնացիների առաջնորդը:

ՏԱԼԱՎՈՆՅԱՆ (նաև Թալավոնյան) — Տալավի որդին:

ՏԱԼԹԻՐՈՍ կամ ԹԱԼԹԻՐՈՍ — Ագամեմոնոնի սուրհանդակը:

ՏԱՆՏԱԼ(ՈՍ) (Թանթալոս) — Զևսի որդին, Պելոպասի և Նեոբեի հայրը, Աթենոսի պապը: Նա դժոխքում դատապարտվեց ահավոր տանջանքին:

ՏԱՐՆԵ — մի քաղաք Լիդիայում:

ՏԱՐՏԱՐՈՍ — ստորերկրյա աշխարհի հավերժ խավարչուտ մասը:

ՏԱՐՓԵ — մի քաղաք Լոկրիդայում:

ՏԵԴԵՎ — մի քաղաք Արկադիայում:

ՏԵՐԵՔՈՍ կամ ՏԵՐԵՋԻԱՍ — Թեբե քաղաքի հռչակավոր կույր գուշակը:

ՏԵՐՅՈՒՍ — Ուրանոսի դուստրը, Օվկիանոսի կինը:

ՏԻԹՆ(ՈՍ) — Լավոմեդոնի որդին:

ՏԻՐԻՆԹ(ՈՍ) — հին Հունաստանի հնագույն բաղադրանքից մեկը:

ՏԻԴԵՎՍ — Կալիդոնի Ինես թագավորի որդին, Դիոմեդեսի հայրը:

ՏԻԴԵՎՅԱՆ — Տիդեասին, Տիդյան Տիդեսի որդին, այսինքն Դիոմեդես:

ՏԻԴԱՐԵՎՍ — տե՛ս Թինդարես:

ՏԻՔԵՎՈՍ — բնովժական մի նկարիչ, արվեստագետ:

ՏԻՏԱՆ(ՈՍ) — մի լեռ Թեսսալիայում:

ՏԻՏԱՆՆԵՐ — Ուրանոսի որդիները՝ հսկաներ:

ՏԻՓՈՆ — հարյուրադուր, հրաշունչ մի հրեշ, որդին Ներկի և Տարտարոսի:

ՏԼԵՊՈԼԵՍ(ՈՍ) — Հերակլեսի որդին:

ՏՐԵՔԻՍ — մի քաղաք Թեսսալիայում:

ՏՐԻԿԵ — թեսալական մի քաղաք:

ՏՐՈՎ — տրովական երկրի մայրաքաղաքը՝ Փոքր Ասիայում, — այսպես կոչվում է Իլիոն:

ՏՐՈՒԼ(ՈՍ) — Պերիամոսի որդին:

ՏՐՈՍ — Էրիքթոնի որդին, Պերիամոսի նախահայրը, Տրով քաղաքի առասպելական հիմնադիրը:

Փ.

ՓԱՐԻՍ — մի քաղաք Լակոնիայում:

ՓԵՏ — Լիդական մի քաղաք:

ՓԵԳԱՍ — աթենական զորքերի զորավարը:

ՓԵՆՈՊՍ — Ագիոսի որդին:

ՓԵԴԱՍ (Փիդաս) — աթենական զորքերի զորավարը:

ՓԵՆԵՎՈՍ — մի քաղաք Արկադիայում:

ՓԵՍՏՈՍ — 1) մի քաղաք Կրետե կղզու վրա, 2) տրովացիների դաշնակիցը:

ՓԵՐԵ — թեսալական մի քաղաք:

ՓԵՐԵԿԼՈՍ — կառուցողը այն նավի, որի վրա Պարիսը առևանգեց Հելենին:

ՓԻԳԵՎՍ (Փեգես) — Հեփեստոս աստծու բուրմը՝ Տրով քաղաքում:

ՓԻԴԻՊՈՍ — Բեսսալի որդին, հելլենների առաջնորդը:

ՓԻԼԵՏՈՐԻԴ (Փիլետորյա) — Փիլետորի որդին:

ՓՈՐԻՍ — տե՛ս Ֆորկիս:

ՓԻԼԿԻԴԵՍ (Փիլակյան) — տե՛ս Ֆիլակիդես:

ՓԻԼԿՈՍ — տե՛ս Ֆիլակոս:

ՓԻԼԱՍ — Պսիմեիլի հայրը:

ՓԻԼԵՎՍ — Ալգեևսի որդին, Մեգեսի հայրը:

ՓՈԿԻԴԱ — մի երկրամաս Միջին Հունաստանում, Պաոնաս լեռան շրջակայքում:

Ք.

ՔԱԼԽԱՍ — Բեստորի որդին, աքայական զորքերի գլուխը:

ՔԱԼԿԻԴ — 1) մի լեռ Էվբոա կղզու վրա, 2) մի քաղաք Էթոլիայում:

ՔԱԼԿՈՆ — միրմիդոնցի մի մարտիկ:

ՔԱԼԿՈԴՈՆ — արանտների թագավորը:

ՔԱՐՈՊՈՍ — Նիրեսի որդին, Սիմ կղզու թագավորը:

ՔԱՐՈՊ — Հիպպասի որդին:

ՔԵՐՁԻԴԱՄ(ԱՍ) — Պերիամոսի որդին:

ՔԵՄԵՌ — վիշապ, հրեշ:

ՔԻՈՍ — մի կղզի Էգեյան ծովում:

ՔՐԻՋ(ՈՍ) — Ապոլլոնի բուրմը տրովական երկրում:

ՔՐԻՋՈՒՀԻ — Քրիզոսի դուստրը, Ագամեմնոնի սիրուհին:

ՔՐՈՄԻՍ — 1) Մեգեոնի որդին, միգիացիների առաջնորդը, 2) Պերիամոսի որդին:

ՔՐՈՆ (Քրոնոս) — Կրոնոսի որդին, քաջահմուտ գուշակ և մեծագույն բժիշկ: Քրոնը, ըստ առասպելի, Կենտավրոս լինելով հանդերձ, Աքիլլեսի դաստիարակն էր: Հոմերոսը Քրոնին, իբրև Կենտավրոսի, համարում է արդարամիտ և բարյացակամ:

ՔԱՍԱՆԴՐ (Քասանդրա) — Պերիամոսի դուստրը, տրովական գուշակուհի:

ՔՍԱՆԹ(ՈՍ) — 1) մի գետ Լիկիայում, 2) մի գետ տրովական երկրում, այսինքն՝ Սիրմանգեր (Սկամանգերիա), 3) զետաստված, 4) Հեկտորի ձիու անունը:
 ՔԱՐԻՏՆԵՐ — շնորհրդի, չրնաղուլթյան, շնորհակալության, քնքշանքի դիցուհիները, Քարիտները՝
 Բովլ երեքն Լին, որոնցից մեկը Հեփեստոս աստծու կինն էր:

Օ.

ՕԹՈՍ — տե՛ս Էֆիալտոս:

ՕԼՆՆՈՍ — Էթոլական մի քաղաք:

ՕԽԵՎՍ — 1) Լոկրիդայի թագավոր, լոկրական Այասի և Մեգոնի հայրը, 2) տրովացի,
 Բիանորի կառապանը:

ՕԽԿԵՎՍ — Անտիֆատի որդին, Ամփիտորոսի հայրը:

ՕՆՆՏՈՐ — Զեսի տաճարի բուրմբեկի պատկան վրաս:

ՕԼԻԶՈՆ — Թեսսալական մի քաղաք:

ՕՊՈՒՆՏ (Օպուս) — մի քաղաք Լոկրիդայում՝ Պատրոկլոսի հայրենիքը:

ՕՌՆԻԱՎ — մի քաղաք Արգոլիդայում:

ՕՐԶԻԼՈՔՈՍ — 1) Ալփեսոսի որդին, 2) Դիոկլիսի որդին, 3) տրովացի:

ՕՐՄՆՆԻՆՈՆ — Թեսսալական մի քաղաք:

ՕՐԻՈՆ — առասպելական որսորդ, — բաշաղուր ու գեղեցիկ մի պատանի, որը սիրականն էր
 Արշալույսի (Էոսի). նրան սպանեց Արմիսիա: Նրա անունով կոչվում է Օրիոն հա-
 մաստեղությունը:

ՕՐՆՆՈՍ — 1) Ամենտորի հայրը, 2) տրովացի:

ՕՐՆՍՐՆ(Վ)ՈՍ — բեովթացի մի հարուստ:

ՕՐՆՍՏՆՍ (Օրեստ) — Ագամեմնոնի որդին:

ՕՐԹ(Է) — Թեսսալական մի քաղաք:

ՕՐՔՈՄՆՆ — 1) մի քաղաք Արկադիայում, 2) մեծահարուստ մի քաղաք Բեովթիայում:

ՕՏՐՅՈՒՆՏԵՎՍ — Իփիտոնի հայրը:

ՕՏՐԵՎՈՍ — փոյուղիական թագավոր:

ՕՓՐԻՆՆՆՍ (Օփրիոն) — Փասսանդրայի փեսացուն, — Կորեոն քաղաքացի՝ տրովացիների զաշ-
 նակիցը:

ՕՓՆԵՍՏՈՍ — 1) տրովացի, 2) պեոնացի:

ՕՔԻԶԻՎՈՍ — 1) օթուլացի, 2) հուլյն մարտիկ:

Ֆ.

ՖԵՆԻՔՍ — 1) տրովական արշավաճորհի մասնակցող մի ծերուկ, Թեսսալական Ամինտոր թա-
 գավորի որդին, — Աքիլլեոսի գաստիարակը:

ՖԻԼԱԿ(ՈՍ) — 1) Իփիկլոսի հայրը, առասպելական հիմնադիրը Ֆիլակի քաղաքի, 2) Թես-
 սալական մի քաղաք, Պրոթեկլիտոսի հայրենիքը:

ՖԻԼՈԿԹՏ — Պեսոսի որդին, հուլակավոր աղեղնավոր և նետածիգ: Ֆիլոթեմոն, իբրև ժառան-
 գություն, ստացել էր Հերակլեսի աղեղն ու սլաքները:

ՖԻՖԻԱՅԻՔ — մի ժողովուրդ, որն ապրում էր Թեսսալիայում, Օլիմպոսի շրջակայքում, և
 մշտական պատերազմներ էր մղում հարևան Էֆիրացիների հետ:

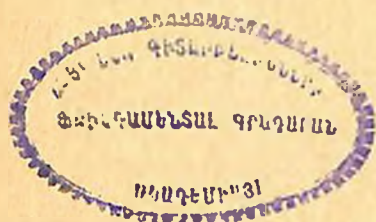
ՖՈՅՐՈՍ — Ապոլլոնի մականունը:

ՖՐՈՆԹԵՍ — Պանթոկոսի կինը:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Հոմերոսը և Իլիականը — Ա. Առաքելյան	5
Երգ առաջին	
Ժանապատ և թշնամանք	35
Երգ երկրորդ	
Երազ. նավերի ցուցակը	52
Երգ երրորդ	
Պարիսի և Մինելավի մեղամարտը	76
Երգ չորրորդ	
Երգմնազանցություն. Ագամեմնոնը զսրատես է կատարում	89
Երգ հինգերորդ	
Դիոմեդեսի քաջությունները	104
Երգ վեցերորդ	
Հեկտորի հրաժեշտը Անդրոմաքին	129
Երգ յոթերորդ	
Այասի և Հեկտորի մեղամարտը	144
Երգ ութերորդ	
Չալարոված ճակատամարտ	158
Երգ իններորդ	
Պատգամավորություն	174
Երգ տասերորդ	
Գիշերապահները. դպրոցական	193
Երգ տասնմեկերորդ	
Ագամեմնոնի քաջությունները	209
Երգ տասներկուերորդ	
Պարսպամարտ	232
Երգ տասներեքերորդ	
Ճակատամարտ նավերի մոտ	245
Երգ տասնչորսերորդ	
Ջեսը գայթակղված	268

Երգ տասնհինգերորդ	
Դարձյալ փախուստ հավերից	283
Երգ տասնվեցերորդ	
Պատրուկտական	303
Երգ տասնյոթերորդ	
Մենկավի քաջությունները	326
Երգ տասնութերորդ	
Պատրաստվող զենք ու զրահը	347
Երգ տասնիմեներորդ	
Հրաժարումն զայրույթից	364
Երգ քսաներորդ	
Աստվածամարտ	376
Երգ քսանմեկերորդ	
Մերձդեռյան ճակատամարտ	390
Երգ քսաներկուերորդ	
Հեկտորի սպանությունը	407
Երգ քսաներեֆերորդ	
Պատրուկտի թաղումը: Խաղեր և մրցություններ	421
Երգ քսանչորսերորդ	
Փրկանքն Հեկտորի	446
Մ ա ն ո թ ա դ ր ու թ յ ու ն հ ր	471
Բ ա ա ու ր ա ն	492

Տեխնիկական իմրագիր՝
Պ. ՄԱՐՈՅԱՆ

Վերստուգող սրբադրիչ՝
Ա. ՕՂԱՔԱՆՇՅԱՆ

ՎՖ 14045:

Պատվեր 2504:

Տիրաժ 5 000:

Հանձնված է արտագրության 3/IV 1955 թ.:

Ստորագրված է տպագրության 7/1 1956 թ.:

Թուղթ՝ 70 x 108¹/₁₆, տպագր. 32,0 մամ. հրատ. 30,0 մամ.:

Գինը՝ 7 ռ. 60 կ., կադմը՝ 2 ռ.:

ՀՄՍԻ Կուլտուրայի մինիստրության Հրատարակչության ներքին և
արտերկրյա արդյունաբերության գլխավոր վարչության
№ 6 տպարան, Երևան, Լենինի պող. 51:

ՆԿԱՏՎԱԾ ՎՐԻՊԱԿՆԵՐ

Էջ	Տող	Տպված է	Պեստ է լինի
6	15 վ.	հաջողութ՛յուններով,	հաջողութ՛յուններով ավելի հարուստ է,
9	22 վ.	զբոքով	երգերով
11	6 վ.	80-275	80-75
16	18 ն.	այլև հաղթանակներով եմ	այլև արտասանութ՛յուններ հաղթանակներով եմ
22	16 վ.	բանվոր	բանավոր
30	15 ն.	բոք	բոք
65	56	Պոսիդոնի:	Պոսիդոնի:
129	13	Աքիլլեսի	Աքիլլեսի
130	40	սլացան.—	սլացան,
195	89	չարչարանքի՛	չարչարանքի:
195	90	դեռ ոտքերս	դեռ ոտքերս,

[964]

ՀԱՅԿԱՍՏԱՆԻ
ԳԼԽԱՎՈՐ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Հանրային գրադարան

FL0629390

ЦЕНА

4204

1312